

Sven Winnell 11 januari 2012:

Kulturutredningar och kulturbudgetar.

<http://winnell.com/omr70c.pdf>

Innehåll

5	<u>Direktiv 28 juni 2007 till Kulturutredning.</u>
5	<u>Kulturutredning lämnas till kulturministern 12 februari 2009.</u>
6	<u>Om betänkandet av Kulturutredningen SOU 2009:16.</u>
6	Innehållsförteckning
13	Sammanfattning
13	Del 1 – Grundanalys
14	Del 2 – Förnyelseprogram
15	1. Nya mål för kulturpolitiken
16	2. En annan roll för staten
16	3. Ett breddat politikområde
17	4. Fokus på de offentliga arenorna
17	5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning
18	6. Kulturpolitik som aspektpolitik
20	7. Portföljmodell för samverkan stat, landsting och kommuner
21	8. Ny strategi för stöd till kulturskapande
22	9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik
25	Genomförande och konsekvensanalys

26	1 Inledning
27	1.1 Vårt uppdrag
29	1.2 Vårt arbetssätt
29	1.3 Betänkandets utformning – en läsanvisning
29	2 En värld i förändring
29	2.1 En introduktion till grundanalysen
30	2.2 Ett annat land? – Sverige från 1974 till i dag
35	2.3 Globalisering o nätverksorganiserat informationssamhälle
41	2.4 Informationssamhällets kultur
51	2.5 De bägge omvandlingarna
58	3 Kulturpolitiken och 1900-talets kultursyn
58	3.1 Traditionens samhälle och brytningstiden
77	3.2 1900-talsmodernitetens genombrott
86	3.3 1960-talet och en specifik kulturpolitik
98	4 1974 års kulturpolitik
98	4.1 En återblick på 1960-talet
99	4.2 Beredningsarbetet
100	4.3 Utredningen Kulturrådets kulturbegrepp och mål
118	4.4 Politiken fram till 1990-talets översyn
123	5 Att lämna 1900-talet
123	5.1 En sammanfattande återblick
126	5.2 Postmodernismen
128	5.3 1995 års kulturutredning
132	5.4 1996 års kulturproposition
140	5.5 Perioden från 1996 till i dag
145	5.6 Några perspektiv på dagens kulturpolitik
155	5.7 Att öppna för det nya

160	6 Kulturpolitikens praktik
160	6.1 Kulturpolitikens ändamål och redskap
180	6.2 Kultur i hela landet
193	6.3 Kulturvanor och undersökningar av kulturvanor
202	Referenser
212	<u>Regeringens proposition 2009/10:3 Tid för kultur.</u>
212	Propositionens huvudsakliga innehåll.
213	Innehållsförteckning
214	1 Förslag till riksdagsbeslut
215	<u>Betänkande 2009/10:KrU5 Tid för kultur. Kulturutskottet</u>
215	Sammanfattning
215	Utskottets förslag till riksdagsbeslut
	1. Nya nationella kulturpolitiska mål
	2. Kulturlagsfrågor
216	3. Ny kulturutredning
	4. Jämställd kultur
	5. Allas delaktighet i kulturlivet
	6. Kulturens ställning inom utbildning och forskning
	7. Ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet
	8. Verksamheten vid Riksutställningar, Riksteatern och Rikskonserter
	9. Samverkan staten, kommunala nivån och ideella sektorn
	10. Ett samlat ansvar för biblioteksväsendet
	11. Utvärdering av bibliotekslagen
	12. Digitala resurser i medborgarnas tjänst
	13. Nästa steg efter Framtidens kultur
217	14. Kulturskaparnas villkor
	15. Nya stipendier till verksamma konstnärer

	16. Bidragsförordningen
	17. Kulturtidskrifter
	18. Ny plattform för musiken
	19. Fonogramstödet och Caprice Records
	20. Stödet till den fria scenkonsten
	21. En utvidgad satsning på Skapande skola
	22. Kultur och hälsa
	23. Kulturella och kreativa näringar samt regional tillväxt
	24. Gestaltning av den gemensamma miljön
218	25. Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken
	26. Upphävande av tidigare myndighetsspecifika mål
	27. En ny myndighet för analys och uppföljning
	28. Ansvarsmuseifunktionen
	29. Institutionell hemvist för den romska kulturen
218	<u>Riksdagsskrivelse 2009/10:145 Till Regeringen Kulturdepartementet om kulturpropositionen.</u>
219	<u>Motion 2009/10:Kr1 med anledning av prop. 2009/10:3 Tid för kultur. Från socialdemokraterna.</u>
219	Innehållsförteckning
219	Förslag till riksdagsbeslut
220	Inledning
221	De kulturpolitiska målen
222	Regionaliseringen – ”portföljmodellen”
223	Riksutställningar, Riksteatern och Svenska rikskonserter
224	Samverkan staten, kommunala nivån och ideella sektorn
224	Samlat ansvar inom biblioteksväsendet
225	Digitala resurser i medborgarnas tjänst
225	Kulturbryggan (f.d. Framtidens kultur)
225	Kulturskaparnas villkor

225	Reformera statlig inkomstgaranti, utöka stipendier
226	Stöd till litteratur och kulturtidskrifter
226	Ny plattform för musiken
227	Fonogramstöd
227	Stödet till den fria scenkonsten
227	Skapande skola
228	Kultur och hälsa
228	Program för de kreativa näringarna
229	Ökad samverkan inom kulturmiljöområdet
229	Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken
229	Strategisk utveckling av myndigheter
229	Upphävande av myndighetsspecifika mål
230	Analysmyndigheten
230	Ny organisation för den statliga arkivverksamheten
230	Förstärkt samarbete inom museisektorn
231	Ansvarsmuseifunktionen avskaffas
232	<u>BUDGETPROP. 2009/10:1 UTGIFTSOMRÅDE 17</u>
254	<u>BUDGETPROP. 2010/11:1 UTGIFTSOMRÅDE 17</u>
283	<u>Socialdemokraternas resonemang och förslag om för kultur i budgetmotionen hösten 2011.</u>
285	<u>BUDGETPROP. 2011/12:1 UTGIFTSOMRÅDE 17</u>
285	Innehållsförteckning
	1 Förslag till riksdagsbeslut
	2 Lagförslag.
	3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
	4 Kulturområdesövergripande verksamhet.
	5 Teater, dans och musik.

	6 Litteraturen, läsandet och språket
	7 Bildkonst, arkitektur, form och design
	8 Kulturskaparnas villkor
	9 Arkiv
	10 Kulturmiljö
	11 Museer och utställningar
	12 Trossamfund
	13 Film
	14 Medier
	15 Ungdomspolitik
	16 Politik för det civila samhället
	17 Folkbildning
	18 Tillsyn av spelmarknaden
289	Tabellförteckning
293	1 Förslag till riksdagsbeslut
296	2 Lagförslag
297	3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
297	3.1 Omfattning
297	3.2 Politikens inriktning
327	3.3 Utgiftsutveckling
328	3.4 Skatteutgifter
330	4 Kulturområdesövergripande verksamhet
330	4.1 Omfattning
330	4.2 Utgiftsutveckling
331	4.3 Mål
331	4.4 Resultatredovisning.
357	4.5 Budgetförslag
360	Kulturbudgetens avsnitt 5 -18

361	<u>Klassifikationssystem för verksamheter.</u> <u>Med kulturbudgetens avsnitt 5-18</u>	458	7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
		459	Regeringens kulturbudget för 2012:13 Film.
		466	Regeringens kulturbudget för 2012 : 14 Medier.
362	1 Psykologiska och filosofiska verksamheter	496	792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
363	101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.	497	Regeringens kulturbudget för 2012: 5 Teater, dans och musik.
364	Regeringens kulturbudget för 2012: 9 Arkiv.		
370	102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.	508	794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips
371	Regeringens kulturbudget för 2012: 6 Litteraturen, läsandet och språket.	509	Regeringens kulturbudget 2012: 18 Tillsyn av spelmarknaden.
385	2 Religiösa verksamheter o d.	517	7951 Sociologi. Socialvård.
386	Regeringens kulturbudget för 2012: 12 Trossamfund.	518	Regeringens kulturbudget för 2012 : 15 Ungdomspolitik.
389	3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.	541	7957 Undervisning o d. Forskning.
395	4 Sambandsforskningsverksamheter.	542	Regeringens kulturbudget för 2012:17 Folkbildning.
396	5 Naturforskning. Matematikverksamheter.	551	7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d
401	6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	552	Regeringens budget 2012: 16 Politik för det civila samhället.
416	7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	576	8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
418	70 Allmänt om konst och kultur.	578	Regeringens budget 2012:6 Litteraturen, läsandet och språket.
419	Regeringens kulturbudget för 2012: 8 Kulturskaparnas villkor.	588	9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.
426	71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.	588	90 Tidningar, tidkrifter, journalistik.
426	72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur	589	Regeringens kulturbudget för 2012: 14 Medier
427	Regeringens kulturbudget för 2012: 10 Kulturmiljö.		
435	Regeringens kulturbudget för 2012: 7 Bildkonst, arkitektur, form och design.		
442	73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.		
443	Regeringens kulturbudget för 2012: 11 Museer och utställningar.		

Kulturpolitikens inriktning och arbetsformer. Dir. 2007:99

Utgiven: 28 juni 2007

Typ: Kommittédirektiv

Avsändare: Kulturdepartementet

Ladda ner [Kulturpolitikens inriktning och arbetsformer, Dir. 2007:99 \(pdf 194 kB\)](#)

Sammanfattning

En kommitté ska se över kulturpolitiken, dess inriktning och arbetsformer och lämna förslag om de förändringar som följer av kommitténs överväganden. Kommittén får även lämna författningsförslag.

Kommittén ska bl.a. överväga:

- behovet av förändringar i de nationella målen för kulturpolitiken,
- möjligheterna till utveckling och förnyelse av det kulturpolitiska samspelet mellan staten, landstingen och kommunerna,
- möjligheten att tydliggöra statens långsiktiga uppgifter och åtaganden inom kulturområdet,
- förutsättningarna för att bredda ansvaret för kulturverksamheter i samhället hos både offentliga organ och enskilda aktörer,
- prioriteringar av statens insatser bl.a. för hur kulturpolitiken kan samspela med andra relevanta samhällsområden.

Kommittén ska också behandla den statliga förvaltningsorganisationen inom kulturområdet, det statliga institutionsväsendet och de statliga stödordningarna.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

PRESSMEDDELANDE 12 februari 2009 Kulturdepartementet.

Kulturministern har tagit emot Kulturutredningens betänkande

Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth har idag tagit emot Kulturutredningens betänkande (SOU:2009:16).

Kulturutredningen tillsattes av regeringen i juni 2007 och arbetet har letts av ordföranden Eva Swartz Grimaldi.

- Utredningen lyfter fram hur viktigt det är att barn och unga blir delaktiga i kulturen för att långsiktigt stärka kulturlivet. Det tycker jag är bra. Det är min viktigaste fråga i kulturpolitiken, och där har vi ju också gjort mycket, t.ex. Skapande skola, säger Lena Adelsohn Liljeroth i en kommentar.

- När det gäller mer konkreta förslag tycker jag det är bra att utredningen sett över fördelningen av medel till regionerna. Det har funnits synpunkter på hur nuvarande regler fungerar och önskemål om ökad flexibilitet. Det är ännu för tidigt att uttala sig om hur vi ska gå vidare med förslagen, men det är en viktig fråga.

[Se pressträffen med Kulturutredningen i efterhand](#)
[Kulturutredningen](#)
[SOU 2009:16 Betänkande av Kulturutredningen](#)

Betänkande av Kulturutredningen

SOU 2009:16

Utgiven: 12 februari 2009

Typ: Statens offentliga utredningar (SOU)

Avsändare: Kulturdepartementet

Ladda ner

[Betänkande av Kulturutredningen - Grundanalys, förord, sammanfattning och kapitel 1-6, SOU 2009:16 \(pdf 2,5 MB\)](#)

[Betänkande av Kulturutredningen - Förnyelseprogram, kapitel 7-13, SOU 2009:16 \(pdf 2,6 MB\)](#)

[Betänkande av Kulturutredningen - Kulturpolitikens arkitektur, kapitel 14-20, reservation och särskilda yttranden samt bilagor, SOU 2009:16 \(pdf 2,2 MB\)](#)

Sammanfattning

Kulturutredningen har haft i uppdrag att se över kulturpolitiken, dess inriktning och arbetsformer och att lämna förslag om de förändringar som följer av kommitténs överväganden.

Observera att betänkandet är publicerat i tre separata delar.

Betänkande av Kulturutredningen

Stockholm 2009

Del 1 Grundanalys.

Sammanfattning.....13

1 Inledning.....35

1.1 Vårt uppdrag.....37

1.2 Vårt arbetssätt.....39

1.3 Betänkandets utformning – en läsanvisning.....41

2 En värld i förändring.....45

2.1 En introduktion till grundanalysen.....45

2.2 Ett annat land? – Sverige från 1974 till i dag.....46

2.2.1 Demografi.....47

2.2.2 Invandring.....48

2.2.3 Ekonomi och näringsliv.....50

2.2.4 Utbildning.....51

2.2.5 Bebyggelse och bosättning.....52

2.2.6 Nya medier och Internet.....53

2.2.7 Språk.....54

2.2.8 Sammanfattning.....55

2.3 Globalisering och nätverksorganiserat informationssamhälle.....55

2.3.1 Informationsåldern.....55

2.3.2 Kultur och informationssamhällets ekonomi.....60

2.4 Informationssamhällets kultur.....63

2.4.1 Åsikter och värderingar i svensk opinion.....64

2.4.2 World Values Survey.....67

2.4.3 Sverige i World Values Survey.....73

2.5 De bägge omvandlingarna.....77

2.5.1 En sammanfattning.....77

2.5.2 Samtidens omvandling.....78

2.5.3 Den förra omvandlingen.....	79
2.5.4 Modernitetens grundläggande spänning.....	82
2.5.5 Begreppet livspolitik.....	84
3 Kulturpolitiken och 1900-talets kultursyn.....	89
3.1 Traditionens samhälle och brytningstiden.....	89
3.1.1 Introduktion.....	89
3.1.2 Romantik och republikanska ideal.....	90
3.1.3 Kulturbegreppen.....	93
3.1.4 Prolog under Gustaf III.....	97
3.1.5 Staten bygger kulturinstitutioner.....	99
3.1.6 Nationalromantikens kulturpolitik.....	103
3.1.7 "Folkbildningsåtgärder i övrigt".....	107
3.1.8 Kulturliv i provinserna, fria konstnärer och författare.....	110
3.1.9 Kulturinstitutionens kod och budskap.....	112
3.2 1900-talsmodernitetens genombrott.....	115
3.2.1 Modern konst – gammalt och nytt var för sig.....	116
3.2.2 Arthur Engberg och 30-talets reformer.....	118
3.2.3 Andra världskriget och efterkrigstiden.....	122
3.2.4 Institutioner för en annan kultursyn.....	125
3.3 1960-talet och en specifik kulturpolitik.....	128
3.3.1 Modernitetens final.....	128
3.3.2 Statsomvandling och miljonprogram.....	128
3.3.3 Framväxten av en kulturpolitik.....	132
3.3.4 1960 års handlingsprogram.....	133
3.3.5 1961 års budgetreform – Allmänna kultur- och bildningsändamål.....	136
3.3.6 Reformerna fram till kulturpropositionerna.....	138
3.3.7 1970 års folkbildningsbeslut.....	142
3.3.8 Kulturhusen.....	142
4 1974 års kulturpolitik.....	147
4.1 En återblick på 1960-talet.....	147
4.2 Beredningsarbetet.....	148
4.3 Utredningen Kulturrådets kulturbegrepp och mål.....	149

4.3.1 Från planeringsideologi till politisk pragmatism – målen i 1974 års kulturproposition.....	152
4.3.2 Summering av propositionens politiska profil och insatser.....	159
4.3.3 Kulturminnesvårdens integration i samhällsplaneringen.....	162
4.3.4 Kulturpolitikens organisation.....	164
4.3.5 Politikens centrum – periferiproblem.....	168
4.3.6 Organisationens avigsidor.....	170
4.3.7 De många och "de andra".....	175
4.4 Politiken fram till 1990-talets översyn.....	176
5 Att lämna 1900-talet.....	183
5.1 En sammanfattande återblick.....	183
5.2 Postmodernismen.....	188
5.3 1995 års kulturutredning.....	191
5.3.1 1995 års utredning och frågan om kulturell identitet.....	193
5.3.2 1995 års utredning om konst och invandrarnas kultur.....	195
5.4 1996 års kulturproposition.....	198
5.4.1 Nationell politik och regionala ambitioner.....	198
5.4.2 Statliga kulturinstitutioner – utanför Stockholm.....	199
5.4.3 Medierna och det tryckta ordet.....	201
5.4.4 1996 års kulturpolitiska mål – konsten i centrum.....	206
5.5 Perioden från 1996 till i dag.....	208
5.5.1 Först en summering.....	208
5.5.2 Vad har sedan hänt?.....	209
5.5.3 Permanenta reformer.....	210
5.5.4 Projektsatsningar.....	211
5.5.5 Få strukturella förändringar.....	213
5.6 Några perspektiv på dagens kulturpolitik.....	215
5.6.1 Den kulturella mångfalden.....	215
5.6.2 Kulturpolitik i relation till andra samhällsområden.....	224
5.6.3 Kulturpolitik, idéer och hantverk.....	228
5.7 Att öppna för det nya.....	230

6 Kulturpolitikens praktik	237
6.1 Kulturpolitikens ändamål och redskap.....	238
6.1.1 Kulturområdets genrer och ändamål.....	240
6.1.2 Myndigheter, institutioner och former för kulturstöd.....	241
6.1.3 Utvecklingen i fråga om ändamål och genrer.....	248
6.1.4 Relationen mellan anslagen till myndigheter och institutioner respektive rörliga anslag.....	253
6.1.5 Utvecklingen av rörliga anslag.....	255
6.1.6 Anslagen till myndigheter med förvaltningsuppdrag och institutioner.....	259
6.1.7 Sammanfattning av analysen av budgetutvecklingen.....	265
6.2 Kultur i hela landet.....	266
6.2.1 Organisation och verksamhet i landsting och kommuner.....	266
6.2.2 Fördelningen av de offentliga kulturutgifterna.....	270
6.2.3 Kulturstöd i hela landet?.....	274
6.3 Kulturvanor och undersökningar av kulturvanor.....	286
6.3.1 Ökat välbefinnande – ökad fritid.....	286
6.3.2 Den kulturella välfärden.....	288
6.3.3 Om läsning.....	290
6.3.4 Nya kulturvanor – slutsatser.....	292
6.3.5 Kulturvanorna och moderniseringen.....	294

Del 2 Förnyelseprogram

Innehåll

7 Vårt program för förnyelse	9
7.1 Kultur – kommunikation, gemenskaper och förmågor.....	10
7.2 Varför behövs en ny kulturpolitik?.....	11
7.3 Iakttagelser i vår grundanalys.....	14
7.4 Förnyelseprogrammets punkter.....	21
8 Mål för kulturpolitiken	33
8.1 Mål för olika syften.....	34
8.2 Vårt förslag till nya mål för kulturpolitiken.....	39
8.2.1 Målens inledning.....	39
8.2.2 De enskilda målen.....	42
8.2.3 Några mål vi inte fört vidare.....	46
9 Kulturpolitik, civilsamhälle och folkbildning	49
9.1 Inledning.....	50
9.2 Civilsamhället i Sverige och övriga världen.....	52
9.3 Statliga stöd till kulturområdets civilsamhälle.....	61
9.3.1 Lägesbeskrivning.....	61
9.3.2 Analys.....	69
9.3.3 Överväganden och förslag.....	75
9.4 Riksteatern.....	80
9.4.1 Överväganden och förslag.....	82
9.5 Folkbildning.....	83
9.5.1 Inledning.....	83
9.5.2 Analys.....	91
9.5.3 Överväganden och förslag.....	94

10 Kulturpolitiken som aspektpolitik – samspelet med andra

samhällsområden	97
10.1 Kultur i skolan.....	99
10.1.1 Inledning.....	100
10.1.2 Dagens arbete med kulturen i skolan.....	105
10.1.3 Analys.....	109
10.1.4 Överväganden och förslag.....	114
10.2 Högre utbildning, forskning och eftergymnasial utbildning för kulturområdet.....	117
10.2.1 Inledning.....	118
10.2.2 Eftergymnasial yrkesutbildning för kulturyrken.....	120
10.2.3 Högre utbildning.....	123
10.2.4 Forskning.....	131
10.2.5 Analys.....	138
10.2.6 Överväganden.....	142
10.3 Kulturföretagande och entreprenörskap.....	144
10.3.1 Inledning.....	145
10.3.2 Vad menar vi med entreprenörskap, företagande och kulturskapare?.....	147
10.3.3 Skiljer sig kulturföretag från andra företag?.....	149
10.3.4 Kulturella näringar och entreprenörskap i ett historiskt perspektiv.....	158
10.3.5 Kulturföretagens roll och ställning i dag.....	164
10.3.6 Överväganden och förslag.....	172
10.4 Regional tillväxt.....	183
10.4.1 Inledning.....	185
10.4.2 En bakgrund.....	185
10.4.3 Strategier och program på olika nivåer.....	188
10.4.4 Kulturmyndigheternas och regionernas arbete med kultur som strategisk utvecklingskraft.....	192
10.4.5 Överväganden och förslag.....	199

10.5 Kultur och hälsa.....	204
10.5.1 Inledning.....	204
10.5.2 Statliga insatser.....	205
10.5.3 Utvecklingen på området kultur och hälsa.....	209
10.5.4 Överväganden och förslag.....	214
10.6 Kultur och miljö.....	216
10.6.1 Inledning.....	216
10.6.2 Kulturverksamheter med betydelse för miljöfrågorna.....	220
10.6.3 Kulturella perspektiv av betydelse för miljöfrågorna.....	222
10.6.4 Analys.....	224
10.6.5 Överväganden och förslag.....	230

11 EU-samarbete och internationella frågor.....

11.1 Inledning.....	236
11.2 Tidigare utredningar.....	238
11.3 Samarbetet inom EU – program och initiativ.....	238
11.4 Globaliseringsstrategier.....	241
11.5 Kulturrådets roll och ansvarsområden.....	243
11.6 Förvaltningsmyndigheternas arbete i dag.....	243
11.7 Analys och bedömningar.....	248

12 Ökat samspel mellan stat, landsting och kommun – portföljmodellen.....

12.1 Inledning.....	260
12.2 Samspelet i dag.....	264
12.2.1 Tidigare utredningar och regionaliseringsfrågan.....	264
12.3 Dagens statliga bidragssystem.....	269
12.4 Utgångspunkter för en ny modell.....	270
12.5 Överväganden och förslag.....	274
12.5.1 Samspel och process.....	275
12.5.2 Genomförande av modellen.....	288

13 Centralt fördelade stöd, konstnärernas villkor och enskild

finansiering av kulturverksamhet.....	295
13.1 Centralt fördelade stöd – stöd utanför portföljen.....	295
13.1.1 Stöd till alliansverksamhet och centrubildningar.....	296
13.1.2 Kultur i arbetslivet.....	297
13.2 Statens kulturråds branschstöd.....	298
13.2.1 Litteraturstödet.....	299
13.2.2 Fonogramstödet.....	304
13.3 Stödet till de fria grupperna.....	306
13.4 Orkesterutredningen.....	312
13.5 Efter Framtidens kultur – behov av en ny fristående aktör.....	319
13.6 Om konstnärernas villkor.....	322
13.6.1 Konstnärer och konstnärspolitik.....	322
13.7 Konstnärernas ekonomiska villkor.....	325
13.7.1 Stöd till konstnärer.....	325
13.7.2 Konstnärers inkomster.....	326
13.7.3 Särskilda frågor.....	327
13.8 Vissa frågor om sponsring, donationer och villkoren för enskild finansiering av kulturområdet.....	334
13.8.1 Inledning.....	334
13.9 Sponsring och gåvor.....	336
13.9.1 Avdragsrätt för företag vid inköp av samtida konst.....	345
13.10 Mervärdesskattefrågor.....	346
13.10.1 Beskattning av ersättning för tjänsteresor och traktamenten för frilansande skådespelare och tekniker.....	349
13.10.2 Sammanfattande bedömning.....	350

Del 3 Kulturpolitikens arkitektur

Innehåll

14 Arkitektur för en samlad kulturpolitik	9
14.1 Förvaltningsmyndigheter och kulturinstitutioner.....	9
14.2 Kulturpolitiska sfärer – utrymme för ny kultursyn och samlade prioriteringar	12
14.3 Ansvar för nationell överblick.....	23
14.3.1 Internationell orientering.....	24
14.3.2 Utbildning och forskning	25
14.3.3 Statistikförsörjning, uppföljning och utvärdering.....	25
14.4 Regeringens styrning av förvaltningsmyndigheterna på kulturområdet	32
15 En sfär för frågor om arkiv, bibliotek och språk.....	37
15.1 Inledning – motiv för sfären.....	37
15.2 Arkiv	42
15.2.1 Arkivverksamheten i landet	42
15.2.2 Riksarkivet och landsarkiven	44
15.3 Bibliotek	48
15.3.1 Folkbiblioteksverksamheten i landet	48
15.3.2 Universitets- och högskolebibliotek och specialbibliotek	53
15.3.3 Kungl. biblioteket och Statens ljud och bildarkiv	54
15.3.4 Statens kulturråd – ansvaret för vissa biblioteksfrågor.....	55
15.4 Andra verksamheter inom sfären.....	56
15.4.1 Allas tillgång till anpassade medier – Talboks- och punktskriftsbiblioteket.....	56
15.4.2 ABM-verksamheter.....	58
15.4.3 Institutet för språk och folkminnen	59
15.4.4 En internationell jämförelse	60

15.4.5 Några slutsatser.....	61	17.2.1 Statens kulturråd.....	115
15.5 Överväganden och förslag	61	17.2.2 Konstnärsnämnden.....	118
15.5.1 En verksamhetsgrupp för arkiv och bibliotek.....	61	17.2.3 Sveriges Författarfond.....	121
15.5.2 Riksarkivet och landsarkiven blir Arkivverket.....	65	17.2.4 Stiftelsen Svenska Filminstitutet	122
15.5.3 Kungl. biblioteket – ges ett utökat uppdrag för de nationella biblioteksfrågorna.....	68	17.2.5 Stiftelsen Svenska Rikskonserter.....	123
15.5.4 Arkiv-, biblioteksverksamheterna på längre sikt.....	70	17.3 Överväganden och förslag.....	126
15.5.5 Särskilda förslag – Talboks- och punktskriftsbiblioteket	70	Sammanfattande bedömning.....	131
15.5.6 Organisatoriska konsekvenser – en sammanfattning.....	71		
16 En sfär för frågor om samtid, historia och livsmiljö	73	18 En ny roll för Kulturrådet	133
16.1 Inledning – motiv för sfären.....	73	18.1 En ny roll för Statens kulturråd	133
16.2 Statens ansvar för sfären	77	18.2 Ansvaret för uppföljning och utveckling	135
16.2.1 Kulturarv och kulturmiljö	77	18.3 Ansvaret för portföljmodellen	137
16.2.2 Riksantikvarieämbetet och det statliga kulturmiljöarbetet	80	18.4 Övriga uppgifter för Kulturrådet.....	139
16.2.3 Hemslojd	82		
16.2.4 Nämnden för hemslojdsfrågor.....	85	19 Kulturinstitutionerna.....	141
16.2.5 Konstnärlig gestaltning.....	85	19.1 Inledning.....	141
16.2.6 Statens konstråd.....	86	19.2 Vår syn på kulturinstitutionerna.....	143
16.2.7 Arkitektur, form och design	91	19.3 Stödet till institutionernas utveckling och fortsatta förnyelse .	150
16.2.8 Museer och utställningar	94	19.4 Institutionell hemvist för den romska kulturen.....	154
16.2.9 En funktion för museikoordinering	96		
16.2.10 Riksutställningar	98	20 Genomförande och konsekvensanalys	157
16.3 Statlig organisation av verksamhetsgruppen frågor om samtid, historia och livsmiljö.....	101	20.1 Inledning.....	157
16.3.1 Vad vill vi uppnå?	101	20.2 Övergripande bedömning och förslag	157
16.3.2 Organisatoriska konsekvenser	106	20.3 Dialog och överenskommelser om regionala bidrag (portföljmodellen)	158
		20.4 Kulturpolitik som en aspektpolitik – samspel med andra samhällsområden.....	159
17 En sfär för frågor om konstarterna	113	20.5 De statliga stödformerna	159
17.1 Inledning – motiv för sfären.....	113	20.6 Förändrad förvaltningsstruktur.....	159
17.2 Statens organisation av verksamhetsgruppen Konstarterna.....	115	Förslaget om samverkan inom området arkiv, bibliotek och språk..	159
		En myndighet med ansvar för arkivområdet –Arkivverket.....	160

Kungl. biblioteket.....	160
En myndighet med ansvar för samtid, historia och livsmiljö.....	161
En myndighet med ansvar för konstarna	162
En ny roll för Kulturrådet.....	162
20.7 Användning av frigjorda medel	163
20.8 Uppdrag till Statskontoret.....	163
20.9 Ekonomiska konsekvenser av övriga förslag	163
20.10 Övriga konsekvenser.....	163
20.11 Personella konsekvenser	164
20.12 Regionala konsekvenser.....	164
20.13 Konsekvenser enligt kommittéförordningen	164

Reservationer och särskilda yttranden.....	167
---	------------

Referenser.....	173
------------------------	------------

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv	191
Bilaga 2 Sammankomster 2007-2009.....	205
Bilaga 3 Kulturutredningens utlandsbesök 2007-2008.....	221
Bilaga 4 Kulturutredningens referensgrupper.....	223
Bilaga 5 Regionala träffar hösten 2007 och våren 2008.	
Diskussionsfrågor	227
Bilaga 6 Forskning för kulturområdets behov.....	229

Sammanfattning

Kultur är de mönster som vi människor skapar för vår samvaro. Det finns yttringar av vår kultur som är särskilt betydelsefulla för hur de mönstren utvecklas. Kulturpolitiken handlar om dessa. Konst och andra kulturyttringar liksom kulturarvet behöver ges en starkare ställning och dess betydelse bekräftas.

I samband med att det på 1970-talet för första gången presenterades en samlad kulturpolitik var debatten kring kulturens och konstens värde och roll också stark. Sedan dess har vårt samhälle och världen i övrigt genomgått stora förändringar. Vi har trätt in i tjänstesamhället med dess överväldigande informationsflöden. Den digitala och tekniska utvecklingen har ökat och ändrat förutsättningarna för tillgängligheten till olika konst- och kulturyttringar. Globaliseringen och människors förflyttning över gränserna bidrar till ökad mångfald, kompetens och gränsöverskridande kommunikation. Civilsamhällets betydelse ökar.

Vi anser att kulturpolitiken behöver förändras och förnyas för att bättre svara mot förutsättningarna i dagens samhälle. Vi vill ha en kulturpolitik som uppfattas brett och blir relevant för var och en. Den ska spegla den mångfald av kulturyttringar som följer med den nya tiden. Frågor om kultur ska vara förankrade i människors vardag. Vi har strävat efter att lägga fram förslag som syftar till att stärka kulturpolitikens demokratiska perspektiv.

Kulturpolitiken behöver öppnas för nya generationer och deras synsätt. Den ska bidra till ett samhälle med många och öppna offentliga arenor, dit alla ska ha tillträde. Vi vill skapa förutsättningar för att konst och andra kulturyttringar utvecklas, blir angelägna för människor och gör tillvaron rikare. Konstens frihet ska värnas.

Politiska prioriteringar och beslut ska kunna få genomslag. Vi vill också se minskad politisk detaljstyrning. Kulturpolitiken ska stödjas av en ändamålsenlig organisation och uppbyggnad av det kulturpolitiska området.

Genom att kulturpolitiken får en sådan inriktning – bred, förankrad i vardagen och relevant för samtiden – menar vi att kulturskapare ges de bästa villkoren, att kulturarvet värnas och att visionen om allas rätt till kultur kan förverkligas.

Betänkandets disposition

Vårt betänkande presenteras i tre volymer. Del 1 har vi kallat Grundanalys. Del 2 har fått namnet Förnyelseprogram. Del 3 har vi kallat Kulturpolitikens arkitektur.

Del 1 – Grundanalys

Den första delen av betänkandet innehåller, förutom en inledning i *kapitel 1*, den analys av kulturpolitiken och de villkor under vilka den bedrivs i dag. Analysen utgör underlaget för våra förslag till förändringar.

Vi beskriver i *kapitel 2* samhällsförändringarna under de senaste decennierna och de kulturella förändringar som de har fört med sig. I centrum för beskrivningen står begrepp som tjänste- och informationssamhälle, de digitala teknologiska genombrotten och dess kulturella påverkan, globaliseringen och den mångfald som allt mer präglar samhällena. Vi tar också upp de nya mönster i människors värderingar som är en del av de förändrade samhällsformer som växer fram. Den fråga som vi försöker besvara gäller om kulturpolitiken svarar mot

samtidens krav och behov eller om den har sin utformning bestämd av förhållanden som gällt tidigare.

I *kapitel 3–5* beskriver och analyserar vi framväxten av dagens kulturpolitik ställt i relation till samhällsförändringarna. I *kapitel 3* relaterar vi kulturpolitiken och dess innehåll till framväxten av de idéer och de sätt att se på kulturfrågor som etablerades med industrialiseringen i Sverige.

I *kapitel 4* analyserar vi 1974 års kulturpolitik. Viktigast av de vägval som då gjordes var att kulturpolitiken successivt fick en, jämfört med tidigare, ökad specialisering mot konstarnas villkor och institutionell kulturverksamhet. Politiken kom på så sätt att orienteras bort från frågor om vars och ens kulturella behov och önskemål. Kulturpolitiken fick också en organisation som styrde i den riktningen.

I *kapitel 5* diskuterar vi utvecklingen efter 1974 med särskild tonvikt på den kulturpolitiska översyn som gjordes vid mitten av 1990-talet.

Sammanfattningsvis menar vi att den statliga kulturpolitiken mött krav på omställning och förnyelse genom att den i första hand försökt inkorporera samtidens förändringar i det etablerade sättet att driva politik och dess organisering, men i mindre grad genom att ändra politiken i något fundamentalt hänseende.

Våra utredningsförslag är uttryck för en annan hållning. Vi vill slå vakt om kulturpolitikens kontinuitet och det som hittills uppnåtts. Vi menar samtidigt att kulturpolitiken behöver förnyas för att bättre svara mot ett samtid som präglas av mångfald, globalisering, teknisk utveckling och en ökad betydelse för den civila sektorn i politiken.

Den diskuterande analysen följer vi i *kapitel 6* upp med ett antal fördjupade redovisningar av hur kulturpolitiken de facto fungerat.

Avsnitt 6.1 är en analys av kulturbudgetens utvecklingen sedan 1970-talet, där vi visar på vilka politiska omprioriteringar som har skett sedan dess. I *avsnitt 6.2* går vi igenom hur kulturfrågor behandlas i kommuner och landsting. Den analysen bildar grund för våra förslag om ett förnyat samspel mellan staten och den regionala nivån. *Avsnitt 6.3* är en genomgång av olika undersökningar av s.k. kulturvanor. Vad säger dessa undersökningar och i vilken utsträckning kan politiken luta sig mot dem?

Vi bedömer att kulturfrågor blir allt mer väsentliga som en följd av den utveckling som nu sker. Kulturpolitiken behöver kunna svara mot de behov som den utvecklingen föder.

Del 2 – Förnyelseprogram

Den andra volymen av betänkandet inleds med *kapitel 7* med vårt program för förnyelse. Programmet utgår från de slutsatser som den grundläggande analysen lett oss fram till.

Den kulturpolitiska huvuduppgiften är nu, som vi ser det, att öppna politiken för den omvandling som pågår i samhället. Intresset för både kulturella yttringar och även för kulturpolitik tolkar vi som att det finns en stark efterfrågan från det omgivande samhället på en kulturpolitik som det kan samspela bättre med.

Vi anser att kulturpolitiken, jämsides med dess centrala inriktning på professionella kulturskapare och den verksamhet som bedrivs av kulturinstitutionerna, på ett tydligare sätt behöver lyfta fram frågan om vars och ens kulturella behov. Vi menar att kulturpolitik ska ha medborgarnas perspektiv överst på agendan.

Vårt förnyelseprogram omfattar tio punkter.

1. Nya mål för kulturpolitiken.
2. En annan roll för staten.
3. Ett breddat politikområde.
4. Fokus på de offentliga arenorna.
5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning.
6. Kulturpolitik som aspektpolitik.
7. Portföljmodell för samspel mellan stat, kommuner och landsting.
8. Ny strategi för stöd till kulturskapande.
9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik.
10. Ny syn på institutionerna.

I det följande relaterar vi våra förslag till förnyelseprogrammet.

1. Nya mål för kulturpolitiken

Som *den första punkten* föreslår vi nya kulturpolitiska mål. Förslaget och dess motiveringar utvecklas i *kapitel 8*. Vårt förslag lyder:

Den nationella kulturpolitiken ska, med utgångspunkt i demokrati och yttrandefrihet, bidra till samhällets utveckling genom att främja öppna gemenskaper och arenor som är tillgängliga för var och en. Den ska möjliggöra kommunikation mellan olika individer och grupper, skapa förutsättningar för kulturupplevelser och bildning samt verka för att alla ges möjlighet att fritt utveckla sina skapande förmågor.

Statliga myndigheter och institutioner ska, utifrån arten av sina uppgifter och ansvarsområden, arbeta för

att främja mångfald, kulturell pluralism och internationellt samspel,

att stödja konstnärligt skapande och ge plats för konstens förmåga att gestalta, bryta mönster och vidga det möjligas rum,

att kulturarvet bevaras, brukas och tolkas,

att kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling,

att information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas.

Målen bör vara vägledande för offentlig kulturpolitik även utanför det statliga området.

Med förslaget till nya mål för kulturpolitiken vill vi markera både sambanden med den politik som förts under senare decennier, men också behovet av förändring. Kulturpolitiken behöver, enligt vår uppfattning, omorienteras i flera grundläggande hänseenden. Det motsvaras av de övriga punkterna i vårt förnyelseprogram.

2. En annan roll för staten

Kulturpolitiken bör även framgent vara en nationell politik, dvs. syfta till att länka samman i första hand de offentliga kulturinsatserna, men också det som skapas i. Den *andra punkten* i vårt förnyelseprogram handlar därför om statens roll i denna politik.

1974 års kulturpolitik utgick från att staten var den dominerande politiska nivån där det nationella perspektivet uppfattades som oomtvistat överordnat. Att staten satte den kulturpolitiska agendan uppfattades som självklart, liksom att kommuner och landsting skulle följa den. Med övergången till en ny tid fungerar inte det givna rollspelet längre.

EU representerar en ny nivå som – även om EU:s kompetens formellt inte täcker kulturområdet – har stor betydelse. En ökad tonvikt i samhället på lokala och regionala identiteter har också vuxit fram. Dessa faktorer för med sig att kulturfrågor får nya betydelser för kommunernas och landstingens politik.

Det skede då man slentrianmässigt satte likhetstecken mellan ”samhället” och den offentliga sektorn har också passerat. En nationell kulturpolitik behöver därför bygga på medverkan från ett stort antal intressenter där den offentliga sektorns aktörer visserligen är särskilt betydelsefulla, men långt ifrån kan agera ensamma.

Staten är fortfarande den enskilt viktigaste parten för att skapa och få uppslutning kring en nationell kulturpolitik, men den roll som staten nu behöver ta för att utveckla politiken bör förändras. Statens roll vara tydlig, strategisk, drivande och samordnande med andra aktörer.

Syftet med den nya rollen bör i första hand vara att stimulera samhället i dess helhet att ta ansvar för kulturens gemenskaper, kommunikation och skapande förmågor. Samspelet mellan statens egna insatser och den offentliga sektorns i övrigt är särskilt betydelsefulla.

Förslaget om statens förändrade roll i kulturpolitiken följer vi upp i de olika tillämpningar av förnyelseprogrammet, särskilt i fråga om samspelet med civilsamhälle och folkbildning (kapitel 9), det kulturpolitiska samspelet med andra samhällsområden (kapitel 10), samverkan med kommuner och landsting (kapitel 12) och om strategin för statens kulturpolitiska stöd (kapitel 13).

3. Ett breddat politikområde

Vår tredje punkt är en följd av slutsatsen att kulturpolitiken kommit att få ett ansvarsområde som avgränsats främst mot kulturpolitikens kärna i form av institutionsväsendet och det professionella kulturskapandets villkor. För att öka medborgarnas engagemang i kulturfrågorna och ge kulturpolitiken mer av en helhetssyn rekommenderar vi att regeringen på sikt prövar möjligheten att integrera kulturpolitiken i ett bredare politiskt sammanhang.

Eftersom det är en fråga som inte kan göras enbart utifrån det kulturpolitiska perspektivet tar vi dock inte ställning till vilka alternativ som kan vara mest attraktiva och möjliga.

4. Fokus på de offentliga arenorna

Frågan om samhällsdebatt, diskussion om demokrati och spridningen av nya kulturella föreställningar hör till kulturpolitikens kärna. Vi har t.ex. pekat på hur radio- och TV-monopolen tidigare fungerade som ett sätt att skapa en massmediesituation som alla medborgare nära relaterade till.

Utvecklingen av nätet av regionala kulturinstitutioner var ett uttryck för ambitionen i 1974 års kulturpolitik att säkra ett likvärdigt institutionellt kulturutbud för hela landet. Politiken för massmedierna och institutionerna var olika sorters uttryck för en i grunden likartad politisk idé.

När vi placerar demokratin och de samhälleliga gemenskaperna i kulturpolitikens centrum så innebär det att vi ser värdet av ambitionen att på detta sätt skapa arenor för det offentliga samtalet i vid mening. Ett mångkulturellt, differentierat och pluralistiskt samhälle behöver dock förhålla sig till uppgiften på ett nytt sätt och med en ny strategi. Den *fjärde punkten* i vårt program handlar om detta.

Kulturpolitikens utmaningar handlar i hög grad om att värna mångfald i ett brett uppfattat kulturliv och att medverka till kreativa arenor för interkulturell kommunikation. De offentliga arenorna bör präglas av jämställdhet och av respekt för olikheter mellan människor och grupper. Arenorna är och ska vara av skiftande art, allt ifrån massmedierna och Internet till rent fysiska mötesplatser, institutioner likaväl som smalare fora. Samlingslokalerna har särskild betydelse.

Så gott som alla kulturpolitiska initiativ knyter an till någon form av kommunikation. I grund och botten har de allra flesta kulturpolitiska insatser en arenaaspekt, dvs. de bör ses som ett inslag för en samlad politik som syftar till att skapa ett så gynnsamt utrymme för det offentliga samtalet som möjligt.

5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning

Vi anser att kulturpolitiken bör vara och fungera som en viktig kontaktyta mellan å ena sidan staten och den offentliga sektorn i övrigt samt å den andra civilsamhället. Den *femte punkten* i vårt program avser kulturpolitikens samspel med verksamheter i det civila samhället. Detta är temat för *kapitel 9*.

Folkbildningen har av hävd utgjort den viktigaste länken i kulturpolitikens samband med det civila samhället. Mycket pekar mot att den moderna folkbildningen utvecklas i en riktning som svarar väl mot våra rekommendationer när det gäller kulturpolitiken. Kulturaktiviteterna växer och dominerar numera i bildningsförbundens cirkelverksamheter och – naturligtvis – i kulturprogrammen.

I den politiska styrningen förordar vi att kulturpolitiken och folkbildningen får en närmare knytning till varandra. Administrativa och organisatoriska lösningar som gör att frågor om kultur, folkbildning, livslångt lärande och utbildning kan ses i ett samlat perspektiv bör sökas.

I det närmaste perspektivet är det angeläget att finna former för ett bra samspel mellan de kulturpolitiska insatserna och folkbildningen och kulturorienterade insatser inom den civila sektorn i övrigt.

För att öka samverkan mellan statliga myndigheter och institutioner och den civila sektorn föreslår vi därför att regeringen tar initiativ till en dialog mellan staten och det civila samhällets organisationer på kulturområdet samt Sveriges kommuner och landsting. Dialogen bör inkludera bl.a. amatör- och arrangörsorganisationer, organisationer bildade på etnisk grund, kulturinriktade ungdomsorganisationer, lokalhållande organisationer, studieförbund, hembygdrörelsen, folkrörelsearkiv och de nationella minoriteternas organisationer.

6. Kulturpolitik som aspektpolitik

I våra utredningsdirektiv har frågan om kulturpolitikens samspel med andra samhällsområden en framskjuten plats.

I vår *sjätte punkt* förordar vi därför att samspelet mellan de verksamheter som kulturpolitiken ansvarar för och verksamheter inom andra samhällsområden görs till en kulturpolitisk huvudstrategi. Utgångspunkten bör här vara frågan om hur de perspektiv, kreativa förmågor, kunskaper och insikter som kulturområdets myndigheter, institutioner och aktörer i övrigt besitter i högre grad kan bidra till samhällsutvecklingen.

En utveckling i denna riktning har redan startat, men den kan behöva skyndas på och accentueras. En omställning förutsätter emellertid att kulturpolitiken både uppfattas och organiseras på ett delvis nytt sätt. Vi återkommer till detta i följande punkter.

I enlighet med våra direktiv förordar vi att samspelet mellan kulturpolitiken och utbildningsväsendet, näringslivet, regionala tillväxtfrågor, hälsofrågor och miljöfrågor prioriteras i det nya arbetssättet.

Integrationspolitiken får här en särställning. Den syftar till att skapa lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Detta mål för integrationspolitiken överensstämmer väl med de mål som vi föreslår för kulturpolitiken. Kulturpolitiken bör bidra till social inkludering där mångfald av olika art uppfattas som tillgångar för samhället.

Dessa frågor tar vi upp återkommande i betänkandet. I vissa fall kan särskilda insatser med inriktning på specifika grupper vara viktiga, t.ex. av rättviseskäl eller för att stärka dessa gruppers position i

kulturlivet och i samhället i övrigt. Det kan också vara nödvändigt att särskilt utvärdera kulturpolitikens arbete med specifika grupper.

De förslag som vi presenterar kring kulturpolitikens samspel med de samhällsområden som vi särskilt behandlar i betänkandet bygger på att kulturpolitiken förfogar över en modern och väl fungerande organisation med myndigheter som kan genomföra politiken. Därför är förslagen nära knutna till de förslag om en kulturpolitisk förvaltningsreform som vi presenterar under punkt 9 i förnyelseprogrammet.

Vi gör sammanfattningsvis följande bedömningar om kulturpolitikens samspel med de aktuella samhällsområdena. Förslagen och övervägandena utvecklas i *kapitel 10*.

Skolan

Skolan har ett ansvar för att barn och unga får tillfälle till eget skapande, möjlighet till bildning samt tillgång till sitt eget och andras kulturarv. Detta ansvar bör även fortsatt uttryckas i läroplanerna. Estetisk verksamhet bör även framöver vara ett obligatoriskt inslag i grundskolan. En mer samordnad bibliotekspolitik kan bidra till att förbättra skolbibliotekens förutsättningar.

Vi föreslår att lärarutbildningen utformas så att den ger goda förutsättningar för konstens och kulturens integration i skolans undervisning. Goda möjligheter bör finnas för både lärare och verksamma på kulturområdet att vidareutbilda sig på relevanta områden.

Vi föreslår vidare att Statens kulturråd ges en ny roll med inriktning på övergripande och samordnande uppgifter inom kulturpolitiken. Kulturrådet bör ges ansvar för att utvärdera kulturområdets institutioners och myndigheters arbete med kultur i skolan, och för att skapa samspel i

kulturmyndigheternas arbete med att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel.

Högre utbildning, forskning och eftergymnasial utbildning för kulturområdet

Samverkan mellan kulturområdet och de utbildningar som är särskilt viktiga för området bör förstärkas. Samma sak gäller för kulturområdet och den forskning som inriktar sig på området.

Arbetet med att införa större arbetsmarknadsrelevanta inslag som ekonomisk, entreprenöriell och pedagogisk kunskap samt praktik, i dessa utbildningar bör fortsätta såväl på högskolenivå som på eftergymnasial nivå.

Förutsättningarna för detta arbete kan stärkas genom att myndigheterna på kulturområdet utökar sitt arbete med att kartlägga kulturområdets arbetsmarknad och möjligheter till företagande.

Ytterligare forskning kring kulturområdet är av stor betydelse för dettas utveckling. Forskning och utveckling är inte minst viktigt som underlag för framtida utvärderingar och översyner på kulturområdet.

Kulturföretagande och entreprenörskap

Vi betonar att frågor om kulturföretagande och entreprenörskap är en viktig angelägenhet för såväl kulturpolitiken som för näringslivspolitik, arbetsmarknadspolitik, regional tillväxtpolitik och utbildningspolitik.

Vi föreslår att

* De myndigheter som vi anser ska ansvara för föreslagna sfärer bör tillsammans med de nya myndigheterna Tillväxtverket och Myndig-

heten för Tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser få i uppdrag att stärka och fördjupa sitt samarbete i frågor som rör kulturföretagande och entreprenörskap samt kreativa och kulturella näringar. Ett nationellt program för kreativa och kulturella näringar bör prioriteras inom ramen för detta samarbete. Det är viktigt att regionala och lokala erfarenheter tillvaratas i detta arbete.

Övriga förslag gäller

* utveckling av statistik om kulturföretagande,

* ökad kompetens om kulturföretagande hos näringsfrämjande myndigheter och andra organ,

* bättre samspel mellan konstnärs- och hantverksutbildningarna och arbetsmarknaden.

Regional tillväxt

Frågor om kultur har, utöver sitt egenvärde, även betydelse för andra politikområden, bl.a. för regional tillväxt. Konstnärligt skapande och kulturarv är resurser för socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar regional tillväxt och har en utvecklingsbar potential.

Vi föreslår att

* De myndigheter som vi anser ska ha ansvaret för föreslagna sfärer bör få i uppdrag att förstärka sin nationella och internationella överblick på området kultur och regional tillväxt inom sina respektive ansvarsområden. Detta kan ske genom statistik, kunskapsuppbyggnad, uppföljning och utvärdering, forskning, metodutveckling, internationell orientering samt tvärsektoriellt samarbete med andra aktörer på internationell, nationell och regional nivå.

Övriga förslag gäller

* uppdrag till näringslivsfrämjande myndigheter att utveckla statistik,

stödja regionala initiativ och kompetensuppbyggnad,
* översyn av kulturområdets bidragsförfordningar för att förenkla tillämpningen och samordningen med strukturfondsmedlen.

Kultur och hälsa

Samverkan mellan kulturpolitik och folkhälsopolitik är angeläget. På regional nivå är stöd- och mäklarfunktioner av stor betydelse. Frågor kring skatteincitament för kultur som friskvårdsinsats samt forskning om sambandet mellan kultur och hälsa är relevanta områden för framtida satsningar.

Vi föreslår att

* Kulturrådet, i dess nya roll, bör göras ansvarigt för att utvärdera kulturinstitutionernas och kulturmyndigheternas arbete med hälsofrågor.

* En myndighet bör ges ett särskilt ansvar för att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel på området kultur och hälsa till relevanta aktörer. Detta ansvar bör ges till den myndighet som föreslås för konstfrågor.

Kultur och miljö

Samverkan mellan kulturpolitik och miljöpolitik bör ökas. Kulturella perspektiv, kunskaper och uttryckssätt är användbara i arbetet för en hållbar samhällsutveckling.

Vi föreslår att

* Den föreslagna myndigheten med ansvar för samtid, historia och livsmiljö bör ges ett särskilt ansvar för att sammanställa och förmedla kulturområdets insatser på miljöområdet till relevanta aktörer. Myndigheten bör även ges i uppdrag att inom kulturområdet tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel. Vidare bör myndig-

heten i samverkan med övriga berörda förvaltningsmyndigheter ha i uppdrag att föreslå regeringen strategier i anslutning till regeringens miljö- och miljömålsarbete.

* Myndigheterna med ansvar för arkiv och bibliotek bör ges i uppdrag att tydliggöra den viktiga roll som arkiv och bibliotek har som offentliga samlingspunkter för samhällsinformation.

7. Portföljmodell för samverkan mellan stat, landsting och kommuner

Den statliga kulturpolitiken ska vara nationell. Det betyder i vår tid att det statliga insatserna ska tänkas fram i ett sammanhang där politiken inriktas på att stimulera de andra demokratiska nivåerna, kommunerna och landstingen – eller regionerna – men också Europeiska unionen, till kulturpolitiska insatser och ansvarstaganden. Strategin från 1974 då staten via specialdestinerade bidrag till enskilda institutioner eller verksamheter i övrigt styrde främst landstingens kulturpolitiska handlande bör överges. Nya modeller behöver utvecklas.

Också statens kulturpolitiska samspel med kommunerna behöver förnyas. Det följer redan av att kommunerna inom den offentliga sektorn har huvudansvaret för flera av de kulturpolitiska breddinsatserna som vi nu även vill ge högre prioritet också i statens politik – exempelvis kulturskola, folkbibliotek, tillämpningen av plan- och bygglagen och tillhandahållandet av lokaler för kulturell verksamhet. Kommunernas ansvar för skolan bör också nämnas i sammanhanget.

Formen för det nya samspelet mellan staten, landstingen och regionerna har vi kallat "portföljmodellen". Det är vår *sjunde punkt* i förnyelseprogrammet som vi utvecklar i *kapitel 12*.

Modellen bygger på att staten lämnar ett samlat bidrag till den regionala nivån som stöd för deras kulturinsatser. Detaljföreskrifter om bidragets användning ska inte längre finnas. De ersätts i stället av en förhandlingsordning med utgångspunkt i de nationella målen för kulturpolitiken och övergripande kriterier i en av regeringen beslutad förordning. Överenskommelser träffas och den närmare fördelningen sker på den regionala nivån.

Modellen bygger på ett samlat statligt agerande i förhållande till den regionala nivån och förutsätter därför en statlig myndighetsreform inom kulturområdet. Den förutsätter också utbyggda löpande kontakter mellan de politiska nivåerna och en ökad utvärdering och uppföljning av de politiska insatserna.

Vissa statliga medel som i dag fördelas av bl.a. Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Nämnden för hemslöjdsfrågor föreslås omfattas av modellen. Vissa andra statliga medel föreslås bli associerade till dessa.

8. Ny strategi för stöd till kulturskapande

Det *åttonde* av våra huvudförslag gäller de stöd som fortsatt bör fördelas på central nivå. Förslaget avser en omorientering från dagens inriktning på selektiva och specialinriktade kulturstöd till mer generellt utformade stöd.

Det handlar t.ex. om branschstöden och stöden och ersättningarna till enskilda konstnärer. Vi tror att dessa stöd på ett verkningsfullt sätt kan samspela med andra stödformer inom den föreslagna förvaltningsmyndigheten för konstarna. Förslaget innebär ökad uppmärksamhet på konstnärersfrågorna och en ökad kulturpolitisk tyngd bakom krav på högre ersättningsnivåer för konstnärligt arbete. Dessa frågor behandlar vi i *kapitel 13*.

Vi föreslår att

- * De kulturpolitiska stöd som går till centrumbildningarna samt till allianserna på scenkonstområdet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarna.

- * Teater-, Dans- och Musikallianserna bör slås samman till en gemensam scenkonstallians. De särskiljande dragen i verksamheten kan behållas samtidigt som samverkansvinster och större kulturpolitisk tyngd, enligt vår uppfattning, kan uppnås. Stödet till Kultur i arbetslivet omvandlas till ett bidrag som möjliggör genomförande samt utvärdering av projekt med syfte att vidga arbetsmarknaden för konstnärer. Stödet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarna.

- * Det statliga litteraturstödet, liksom stödet till kulturtidskrifter, bör ingå som en del i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela litteratur- och biblioteksområdet. Kriterier och riktlinjer för att allmänt stöd inom litteratur- och biblioteksområdet bör formuleras i en ny förordning. Stödet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarna.

- * Det statliga fonogramstödet bör ingå i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela musikområdet. Kriterier och riktlinjer för stödet regleras i en ny förordning. En analys av hur, och i så fall i vilka former, statliga insatser kan ge mest effekt specifikt på fonogramområdet bör göras. En sådan bör ta hänsyn dels till den tekniska utvecklingen och debatten kring upphovsrätten, dels till de övriga behov som finns inom branschen. Stödet bör fördelas centralt av myndigheten för konstarna.

- Stödet till de fria grupperna inom scenkonstområdet kvarstår för central fördelning och bör fördelas av myndigheten för konstarna. Inom ramen för fördelning av stödet bör prioriteras att höja bidragsnivån till de grupper som får stöd.
- Stödet till arrangörer inom teater, dans och musik föreslås i tillämpliga delar ingå i portföljmodellen.
- Tillgången till orkestermusik över landet bör jämnas ut. Detta bör åstadkommas genom omprioriteringar av de statliga insatserna inom ramen för den portföljmodell som vi föreslår. Större resurser bör avsättas för turnéer med svenska och utländska orkestrar i Sverige och särskilda satsningar bör göras i de delar av landet som inte har egna orkesterinstitutioner eller där en utveckling på området får anses kulturpolitiskt motiverad. Även frågan om nya uppdrag för orkestrar respektive länsmusik bör lösas inom ramen för portföljmodellen.
- När den nuvarande Stiftelsen framtidens kultur upphör finns det behov av en annan bidragsgivare som på motsvarande sätt kan utgöra ett alternativ till de etablerade bidragsgivande instanserna på kulturområdet.

Konstnärernas villkor

Utöver de nämnda förslagen räknar vi med att våra förslag bör ge positiva effekter för konstnärernas villkor också genom förslaget en ny modell för fördelning av statliga medel till den regionala nivån (portföljmodellen), genom insatser för att utveckla frågor om entreprenörskap för konstnärer, genom inriktningen av kulturpolitik som en s.k. aspektpolitik och genom en ny förvaltningsorganisation som kan agera mer kraftfullt inom konstnärspolitiken.

De statliga medel som frigörs genom omorganisationen av Rikskonserter verksamhet och som inte i övrigt intecknas bör ingå i de medel som fördelas av myndigheten för konstarna.

Vissa skattefrågor

Vi har bedömt att det – för att åstadkomma en reell ökning av enskild finansiering som komplement till den offentliga finansieringen av kulturverksamheter – finns starka skäl som talar för att en förändring av befintliga regler i inkomstskattelagen bör göras.

Vi anser också att ytterligare förbättrade möjligheter för kulturverksamheter att få rådgivning och information från Skatteverket i skattefrågor bör eftersträvas.

Del 3 – Kulturpolitikens arkitektur

De överväganden som gäller kulturpolitikens struktur och organisation av myndigheter och institutioner, motsvarande förnyelseprogramets nionde och tionde punkter har vi samlat i betänkandets tredje volym.

9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik

Med hänvisning till våra slutsatser i grundanalysen anser vi att de generella politiska perspektiven och de samlade kulturpolitiska linjerna behöver stärkas. Vi förordar därför som *punkt nio* ett generellt politiskt perspektivskifte, en ny arkitektur för kulturpolitiken. I stället för dagens finfördelade uppdelning i genrer och ändamål föreslår vi att ändamålen grupperas och organiseras i tre huvudsfärer. Indelningen grundar vi på vår bedömning av hur kulturpolitikens huvudfrågor kommit att tona fram under det senaste decenniet.

Genom att gruppera kulturpolitikens uppgifter i ett begränsat antal sfärer som var och en kan täcka en större del av det politiska perspektivet vill vi motverka en allt för hög detaljeringsgrad med därpå följande byråkratisering. Vår avsikt är att samla ändamålen, men också skapa ökade förutsättningar för samverkan mellan sfärerna.

Vi föreslår en förhållandevis omfattande kulturpolitisk förvaltningsreform, avsedd att genomföras i olika steg. Avsikten är att färre, men mer kraftfulla myndigheter bättre ska kunna samverka såväl inbördes som med företrädare för andra intressen i samhället och utveckla rikare nätverk för kulturpolitikens vidkommande. Vi utvecklar våra överväganden i denna del i *kapitel 14*.

En sfär för frågor om arkiv, bibliotek och språk

Som den första sfären urskiljer vi arkiv- och biblioteksväsendena samt frågor om språk. Denna sfär behandlar i *kapitel 15*.

Grundläggande för att se dessa frågor i ett sammanhang är utvecklingen inom den digitala tekniken. I centrum finns behovet av ökad tillgång till och bättre spridning av arkivens och bibliotekens information. Arkiven och biblioteken kan utveckla nya tjänster. Frågor om arkiv och bibliotek bör få en större tyngd och uppmärksamhet inom kulturpolitiken.

Vi föreslår att

- * Riksarkivet och landsarkiven bildar en ny myndighet – Arkivverket – som får i uppdrag att svara för den nationella överblicken över arkivområdet.

- * Kungl. biblioteket får i uppdrag att svara för den nationella överblicken över biblioteksområdet.

- * Talboks- och punktskriftsbiblioteket får ett utvidgat ansvar för att följa och stödja de statliga myndigheternas insatser för anpassad information.

- * Senast 2014 bör en samlad myndighet för arkiv och bibliotek inrättas. De övriga föreslagna organisationsförändringarna bör kunna genomföras snabbare.

En sfär för frågor om samtid, historia och livsmiljö

Till den andra sfären vill vi samla det kulturpolitiska avsnitt som gäller samtid, historia och frågor om livsmiljö i vid mening. Vi behandlar våra överväganden närmare i *kapitel 16*.

För kulturarvsfrågornas del har vi i grundanalysen velat visa hur dessa successivt under de senare decennierna blivit en plattform för den kulturella reflexionen om hur dagens kultur ska byggas och utvecklas. Det vill vi försöka ta till vara för en förnyelse av kulturpolitiken genom att plädera för en ny syn på relationen mellan de tre företeelserna, samtid, historia och livsmiljö i vid mening.

Till grund för våra överväganden i organisationsfrågorna ligger bedömningen att såväl konsten som frågor om kulturarvet bör få mer synliga platser i samhällsutvecklingen. Vi vill bredda de kulturmiljövårdande perspektiven som kulturpolitiken i dag framgångsrikt hävdar i samhällsprocesserna. Vi vill också ge de konstnärliga yttringarna en starkare ställning i dessa processer.

Vi föreslår att

- * Riksantikvarieämbetet, Riksställningar, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens konstråd och Arkitekturmuseet läggs samman till en myndighet. I myndigheten infogas också den museikoordinators-

funktion som närmare utvecklas i förslag av utredningen Museikoordinatorn.

* En organisationskommitté bör tillsättas för att genomföra organisationsförändringen. Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

En sfär för frågor om konstarterna

I en tredje sfär vill vi samla frågor om konstarterna – scenkonst och musik, film, litteratur samt bild och form. Detta område behandlar vi i *kapitel 17*.

Vi rekommenderar ett mer sammanhållet politiskt perspektiv på konstarterna, där de gemensamma villkoren och frågorna lyfts fram. Här samlas också frågor som rör konstnärernas villkor, vilket borde betyda att dessa frågor får en annan tyngd än i dag, då ansvaret är splittrat på flera aktörer.

Vår bedömning såvitt gäller organisationsfrågor för sfären är att en gemensam myndighet för bidragsgivning och ersättningar till konstnärer och upphovsmän bör skapas. En sådan bör kunna ge konsten en starkare ställning och bidra till att konsten och konstnärerna i än högre grad kan delta i samhälleliga utvecklingsfrågor.

Vi föreslår att

* En ny myndighet för konstarterna skapas genom att viss verksamhet inom Statens kulturråd, hela Konstnärsnämnden med Bildkonstnärsfonden samt Sveriges Författarfond och viss verksamhet inom Rikskonserter samlas inom en och samma organisation.

* En organisationskommitté bör tillsättas för att genomföra organisationsförändringen. Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

Det bör sammanfattningsvis betonas att syftet med att urskilja sfärerna och de korresponderande organisationsförslagen inte är att vare sig hitta eller konstruera några nya skarpa gränser inom den redan ganska smala kulturpolitiken. Tvärt om. Varje sfär i vårt förslag innehåller något av eller överlappar i någon mån de andra och meningen är att de tillsammans ska kunna konstituera en fungerande kulturpolitik efter de riktlinjer vi försöker skissa.

Den reform vi förespråkar innebär att kulturpolitiken får den exekutiva organisation som behövs för omställningen enligt punkterna i vårt förnyelseprogram. Den förändrade förvaltningsstrukturen syftar till ett stärkt medborgarperspektiv och till ökad tillgänglighet till kulturella uttryck för var och en.

Gemensamma uppgifter för myndigheterna med ansvar för sfärerna

De förvaltningsmyndigheter som vi föreslår i kapitlen 15–17 ska var och en för sig ha ansvar för nationell överblick avseende sin sfär och ett samlat ansvar för genomslaget för kulturpolitiska prioriteringar, t.ex. insatser för barn och unga, jämställdhets- och mångfaldsfrågor.

Det gäller bl.a.

- * internationell orientering (kapitel 11),
- * utbildning, forskning och utveckling (kapitel 14),
- * statistikförsörjning, uppföljning och utvärdering (kapitel 14).

Statens kulturråd med ett nytt uppdrag

Tyngdpunkten i vårt förslag till en förvaltningsreform ligger på förslagen om organiseringen av förvaltningsmyndigheter med ansvar för de kulturpolitiska sfärerna. Tillsammans med förslaget om portföljmodellen ger detta nya förutsättningar för kulturpolitiken.

I *kapitel 18* konstaterar vi att Statens kulturråd bör ges ett nytt uppdrag inom det kulturpolitiska området. Uppdraget bör omfatta att

- * leda och samordna statens överläggningar med landstingen och kommunerna inom ramen för portföljmodellen,
- * göra samlade bedömningar, uppföljningar och utvärderingar av kulturpolitiken till underlag för regeringen,
- * samordna och svara för vissa övriga kulturpolitiskt strategiska uppgifter.

Dessa uppgifter svarar i delar mot de uppgifter som Statens kulturråd i dag har. Den del av rådet som i dag har ett övergripande ansvar inom kulturpolitiken bör därför ges ett nytt uppdrag i enlighet med vårt förslag. Myndigheten bör få en förstärkt kompetens för de nya uppgifterna. Namnet Statens kulturråd bör följa denna myndighet.

Den del av dagens Kulturråd som ansvarar för den centrala bidragsgivningen till konststartsområdet bör tillsammans med Konstnärsnämnden bilda kärna i den nya myndigheten för konstarterna.

Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

10. En ny syn på institutionerna

Den *tionde, och sista, punkten* i vårt förnyelseprogram handlar om kulturinstitutionerna. Den behandlas i kapitel 19. I grundanalysen har vi velat visa på den särskilda roll som institutionerna har för kulturpolitikens förnyelse likaväl som för att vidmakthålla dess kontinuitet.

Samhället utvecklas snabbt och kulturinstitutionerna är av grundläggande betydelse för att markera betydelsen av olika kulturfrågor. Därför är det angeläget att också institutionerna utvecklas och förnyas och på så sätt behåller sin relevans i samhället. Kulturpolitiken ska stödja institutionerna i dessa hänseenden. Frågor om ledarskap och rekryteringar som speglar mångfalden i samhället hör till det som behöver

uppmärksammas.

Institutionernas speciella uppdrag i kulturpolitiken behöver utvecklas. De bör ha en större självständighet i relation till den politiska styrningen än t.ex. förvaltningsmyndigheterna. De bör ges långsiktigt formulerade uppdrag.

Vi föreslår att

- * Möjligheten att styra institutionerna genom en form av verksamhetskontrakt med flerårig giltighetstid bör prövas.

- * De föreslagna förvaltningsmyndigheterna för sfärerna bör ges i uppdrag att driva och samordna utvecklingsfrågor som är väsentliga för institutionerna.

- * En särskild utredning bör göras av dels institutionernas grunduppdrag, dels av organisationen av fristående institutioner och institutionskoncerner.

- * En översyn bör initieras för att i samråd med den romska minoritetens organisationer förbereda uppbyggnaden av en institutionell hemvist för den romska kulturen.

Genomförande och konsekvensanalys

Det sista kapitlet, *kapitel 20*, behandlar de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för att våra förslag ska kunna genomföras. Här konstaterar vi att de omställningskostnader som föreslagna förändringar av myndighetsstrukturen medför bör rymmas inom befintliga ekonomiska ramar.

Administrativa och andra samordningsvinster kan förutses när det gäller sammanslagna myndigheter. Förändringar av uppdraget för Rikskonserter bedöms kunna frigöra statliga medel. De medel som på detta sätt frigörs bör användas för att finansiera ett utökat uppdrag för Kungl. biblioteket. De medel som därutöver blir tillgängliga och som i övrigt inte intecknas bör användas inom Kulturdepartementets ram för att förstärka det stöd som fördelas av den föreslagna myndigheten för konstarterna.

Våra möjligheter att fullt ut beräkna kostnaderna för omställningen har varit begränsade. Därför föreslår vi att Statskontoret ges ett uppdrag att göra en närmare genomgång av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen till förändringar i myndighetsstrukturen parallellt med remissbehandlingen av detta betänkande.

1 Inledning

En av de viktigaste uppgifterna för en statlig utredning om kulturpolitiken i Sverige är att medverka till att höja det allmänna medvetandet om kulturpolitikens betydelse både för människors välbefinnande och för samhällsutvecklingen i stort. Konsten och andra kulturyttringar likväl som kulturarvet behöver ges en starkare ställning och dess betydelse bekräftas. Det har varit vår ledstjärna under utredningsarbetet.

Under den tid som vår utredning har arbetat har en av de livligaste debatterna på länge förts om kulturpolitikens uppdrag och hur kulturen utvecklas i det svenska samhället. Många röster har gjort sig hörda. Debatten har varit mångfacetterad och baserad på många olika uppfattningar om kulturpolitikens uppgift. Att debatten även varit mer vässad och ifrågasättande än på länge är inte bara angeläget för att sätta fokus på de kulturpolitiska frågorna utan också både på tiden och glädjande.

I samband med att det på 1970-talet för första gången presenterades en samlad kulturpolitik var debatten kring kulturens och konstens värde och roll också stark. Sedan dess har vårt samhälle och världen i övrigt genomgått stora förändringar. Vi har trätt in i tjänstesamhällets värld med dess överväldigande informationsflöden. Den digitala och tekniska utvecklingen har ökat och förbättrat förutsättningarna för tillgängligheten till olika konst- och kulturyttringar.

Globaliseringen och människors förflyttning över gränserna bidrar till en ökad mångfald, kompetens och gränsöverskridande kommunikation. Betydelsen av det civila samhället ökar.

Den fråga som nu måste ställas är om kulturpolitiken följt med i dessa förändringar och om kulturfrågorna har den roll i samhällslivet som de förtjänar. Vårt svar på den frågan är att kulturpolitiken behöver förändras och förnyas för att bättre än i dag svara mot förutsättningarna i dagens samhälle. Med detta svar på plats följer nästa fråga – hur ska då politiken förändras? Vårt svar finns i de förslag som presenteras i det här betänkandet. Men innan vi övergår till att presentera vår analys och våra förslag vill vi betona några saker.

För det första, att förändra kulturpolitiken är inte något som görs i en handvändning. Flera av de förslag vi lägger fram förutsätter en förändring över tid och bör därför ses på längre sikt. Fördelen med det är att det finns möjlighet att pröva sig fram och finna de rätta formerna för t.ex. organisationsförändringar, nya modeller för bidragsfördelning och fördjupning av samverkan inom den offentliga sektorn och med andra samhällsområden.

För det andra, vårt uppdrag avser de stora och övergripande frågorna inom det kulturpolitiska området. Uppdraget avser bl.a. en översyn av de kulturpolitiska målen, möjligheterna till utveckling och förnyelse av det kulturpolitiska samspelet mellan staten, landsting och kommuner, förutsättningarna för att bredda ansvaret för kulturverksamheter hos både offentliga och enskilda aktörer och samspelet med andra samhällsområden. Vidare avser vårt uppdrag att vi ska behandla frågor om den statliga förvaltningsorganisationen, den statliga institutionsväsendet och de statliga stödordningarna. Tyngdpunkten i vårt uppdrag ligger alltså på dessa frågor.

Det är vår övertygelse att en ny kulturpolitik som lyfter och samlar kulturfrågorna och därigenom tydliggör dessa värden som tillgångar i ett brett samhällsperspektiv förutsätter att det finns en ändamålsenlig

organisation och uppbyggnad av det kulturpolitiska området. På så sätt kan kulturpolitiken vända sig utåt, bli starkare och även öppna för ett tydligare samspel med andra samhällsområden.

För det tredje, vår ambition har varit att lägga fram förslag som minskar den politiska detaljstyrningen och som ökar samverkan mellan såväl myndigheter som har likartade uppdrag som mellan olika nivåer inom den offentliga sektorn. På så sätt anser vi att en högre grad av ansvarstagande och flexibilitet kan uppnås. Det i sin tur bör leda till ökad träffsäkerhet och effektivitet i de statliga stöden och till en ökad kraft i kulturpolitiken.

Kort sagt – våra förslag syftar till att stärka kulturfrågor som politikområde och till att lyfta synen på vår kultur som den starka sammanhållande och utvecklande kraft i samhället som den i hög grad är.

Vi vill också redan i detta inledande kapitel framhålla det behov vi ser av regelbundna översyner av kulturpolitiken. Sådana översyner bör enligt vår uppfattning, göras med betydligt tätare intervall än som hittills varit fallet.

1.1 Vårt uppdrag

Innan vi kommer in på vår grundanalys som för vidare till presentationen av vårt förnyelseprogram och de förslag som vi lägger fram, vill vi kort återge det uppdrag som vår utredning haft. Uppdraget är uttryckt i kommittédirektiv som beslutades av regeringen den 28 juni 2007. Direktiven finns i sin helhet i *bilaga 1* till betänkandet.

Behovet av en översyn av det kulturpolitiska området

Vårt uppdrag omfattar att se över kulturpolitiken, dess inriktning och arbetsformer och att lämna förslag om de förändringar som följer av

våra överväganden. Behovet av en översyn betonas i direktiven i jämförelse med de grundsatser som slogs fast i samband med 1974 års kulturpolitik. Enligt direktiven är det den tidens syn på bl.a. fördelningen mellan offentligt och enskilt ansvar, relationen mellan nationellt och internationellt arbete, på förvaltningens uppgifter och kulturinstitutionernas roller som varit utmärkande för hur kulturpolitiken har bedrivits sedan mitten av 1970-talet. Behovet av en översyn motiveras mot denna bakgrund och med utgångspunkt i uppfattningen att kulturpolitiken bör följa, spegla och bidra till samhällsutvecklingen.

Uppdraget

De områden som uppdraget omfattar är kulturpolitikens mål, det samhälleliga ansvaret för kulturpolitiken, det statliga ansvaret, samspelet med andra samhällsområden och med det civila samhället, den statliga förvaltningsorganisationen och institutionsstrukturen samt de statliga stödformerna.

I direktiven anges sammanfattningsvis följande precisering av uppdraget.

Vi ska pröva om de *nationella kulturpolitiska* målen behöver ändras med hänsyn till samhällsutvecklingen och för att de ska överrensstämma med de förslag om kulturpolitikens inriktning som vi redovisar i övrigt.

Inom ramen för *det samhälleliga ansvaret för kulturområdet* ska vi bl.a. ta ställning till frågan om det finns skäl att förändra inriktningen av och formerna för det statliga stödet till den regionala nivån. Vid prövningen ska bl.a. klara ansvarsförhållanden mellan staten och landstingen och en fortsatt utveckling av det regionala kulturlivet

eftersträvas. En utgångspunkt är den fortsatta beredningen av förslagen från den statliga utredningen Ansvarskommittén i betänkandet Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007:10). Ytterligare en del av uppdraget inom denna ram är kulturlivets samarbete med den enskilda sektorn och frågan om hur andelen enskild finansiering kan öka så att offentlig och enskild finansiering kan verka sida vid sida.

I uppdraget om *det statliga ansvaret* ingår bl.a. att analysera om de statliga insatserna har en rimlig och ändamålsenlig inriktning.

När det gäller uppdraget om *kulturpolitikens samspel med andra samhällsområden och med det civila samhället* är frågan om de särskilt angivna områdena har uppmärksammats tillräckligt i kulturpolitiken och om det finns ett tillräckligt väl utvecklat samspel mellan kulturpolitiken och dessa områden.

Vi ska vidare göra en översyn över *den statliga förvaltningsorganisationen och institutionsstrukturen* som ska syfta till att strukturen blir tydligare, enklare samt mer transparent och funktionell.

Slutligen är det en del av vårt uppdrag att se över *det statliga stödet* till regionala kulturinstitutioner, konstnärerna och deras organisationer, enskilda kulturverksamheter och kulturprojekt. Uppdraget är att pröva om antalet stödformer kan minska och om stöden kan ges med en lägre grad av detalj- och genrestyrd inriktning. Vi bör bl.a. identifiera om det finns stödformer som inte längre är ändamålsenliga.

Samråd

Vår utredning ska enligt direktiven samråda med utredningen om former för ökad samverkan inom museisektorn – Museikoordinatorn – som arbetat jämsides vår utredning (dir. 2007:22). Samråd ska även

ske mellan Kulturutredningen och den pågående Filmutredningen (dir. 2008:88). Det ingår vidare i vårt uppdrag att sträva efter en öppen dialog med kulturpolitikens olika aktörer och att hålla centrala arbetstagarorganisationer informerade om arbetet och ge dem tillfälle att framföra synpunkter.

Direktiven föreskriver vidare att en referensgrupp med företrädare för samtliga riksdagspartier ska knytas till utredningen.

Ekonomiska konsekvenser

Enligt våra direktiv ska vi beräkna de ekonomiska konsekvenserna av de förslag som läggs fram. Om förslagen förväntas leda till kostnadsökningar ska vi lämna förslag på hur dessa ökningarna ska finansieras. Vi vill betona att det i direktiven tydligt anges att en av förutsättningarna för vårt uppdrag är att dagens kostnadsramar ska hållas.

1.2 Vårt arbetssätt

1.3 Betänkandets utformning – en läsanvisning.....

2 En värld i förändring

2.1 En introduktion till grundanalysen

Samlade kulturpolitiska översyner görs sällan i Sverige. Såväl i direktivens beskrivning av behovet av översynen som i dess bakgrundteckning till dagens kulturpolitik betonas politikens rötter i 1970-talet, då den för första gången formulerades på ett tydligt sätt. Den översyn som gjordes på 1990-talet var grundlig, men lämnade inte samma avtryck som 1970-talets. Den grundläggande frågan för vårt uppdrag är därmed i vilken utsträckning den politik som i så hög grad brukar anses bygga på synsätt och handlingsmönster, som nu är mer än en mansålder gamla, också svarar mot de behov och livsmönster som människor har i dagens samhälle.

Kort sagt, är kulturpolitiken relevant för samtiden? Om inte, vilken politik krävs?

De frågorna ska vi försöka svara på i några inledande avsnitt, kapitlen 2–6 som vi kallar utredningens grundanalys. I det första av dessa ska vi börja med några ganska enkla, men grundläggande jämförelser mellan 1970-talets och 2000-talets Sverige (avsnitt 2.2). Hur stora är egentligen skillnaderna? Vi kommer att se att de är många och på flera områden tämligen djupgående.

Med den bakgrunden ska vi gå vidare till att orientera om sammanhangen bakom förändringarna, så långt de nu låter sig beskrivas. Vi kommer att ta upp begrepp som globalisering, tjänstesamhälle och informationsekonomi (avsnitt 2.3). Framför allt ska vi undersöka sambanden mellan dessa begrepp och förändringar på det kulturella planet, i fråga om människors värderingar och sätt att se på världen. Vi kommer att se att också här har mycket hänt (avsnitt 2.4).

Av allt att döma kan omfattningen av dagens omställning – ekonomiskt, politisk och kulturellt – bäst jämföras med den då Sverige och västvärlden gick från att ha varit traditionsbundna jordbruksekonomier till att bli industrialiserade, urbana och sekulariserade samhällen. För Sveriges del började den omvandlingen för ungefär 150 år sedan och pågick sedan i olika faser långt in på 1900-talet. Kan vi utifrån kunskapen om den omställningen bättre förstå något om det som sker i dag? Parallellerna diskuterar vi i ett särskilt avsnitt (2.5) som främst handlar om förhållandet mellan ekonomi och kultur, bägge begreppen vitt uppfattade. Att förändringar i fråga om människors värderingar och förändringar i deras ekonomier hänger samman är på sätt och vis ingen kontroversiell slutsats, men kan ändå behöva påpekas. Den erinrar om att synen på och föreställningarna om kultur som finns i samhället i hög grad är tidsbundna och beroende av sammanhanget.

I de följande kapitlen kommer vi att på ett motsvarande sätt diskutera förhållandet mellan kultur och politik. Då ska vi undersöka i vilken utsträckning som den svenska kulturpolitiken hänger samman med de värderingar och den syn på kultur som dominerade i Sverige under framväxten av industrisamhället och i vilken utsträckning som den nu aktuella omvandlingen trängt in i politiken. Dessa trådar utvecklas närmare i inledningen till kapitel 3.

2.2 Ett annat land? – Sverige från 1974 till i dag

I tabell 2.1, sammanfattas några av skillnaderna mellan Sverige 1974 och 2008. I detta avsnitt ger vi bakgrunden till de data som tabellen illustrerar.

Tabell 2.1 Sverige 1974 och 2008. En jämförelse

Sverige 1974

+8 miljoner innevånare
kvinnor blir 77 år
de flesta i kärnfamiljer
nordisk arbetskraftsinvandring

förstföderskan 24 år
BNP/capita: 150 000 kr
industri/offentliga tjänster
50 % har bara folkskola

omflyttningen land – stad just avslutad
nästan alla hushåll har TV2

kommunerna skyldiga att ordna
hemspråksundervisning från 1976,
engelska andraspråk

Sverige 2008

+9 miljoner innevånare
kvinnor blir 83 år
2 miljoner singelhushåll
främst flyktinginvandring, 17 %
har nu utrikes bakgrund
förstföderskan 29 år
BNP/capita: ca 290 000 kr
privata tjänster
20 % har bara folkskolan, nästan
alla unga läser minst gymnasium
landsbygden urbaniseras,
storstäderna bildar globala nät
drygt 80 % av hushållen har
Internet

svenskarna har 200 ursprungslän-
der, engelskan ett vardagsspråk

2.2.1 Demografi

Vad skiljer då nuets Sverige från Sverige vid 1970-talets mitt? (**Not 1**)
Demografiska grunddata är att befolkningen ökat från drygt åtta miljoner innevånare till drygt nio. Medellivslängden har ökat med ungefär ett år varje femårsperiod, både för män och kvinnor och den är

nu knappt 79 år för de förra och 83 år för de senare. Spädbarnsdödligheten har minskat varje år under hela perioden.

Sverige har under de senaste 250 åren haft ett stabilt födelseöverskott med perioden 1997–2001 som ett undantag. Nu ökar barnafödandet åter, men inte till den nivå som skulle krävas för att befolkningen ska ersätta sig själv utan invandringsöverskott. Genomsnittligt föder varje kvinna 1,85 barn 2006, men 2,1 skulle behövas.

År 1975 var genomsnittsåldern för förstföderskor drygt 24 år. Tredje barnet fick kvinnan när hon genomsnittligt var 30 år. Nu är motsvarande siffror 29 år för förstföderskor och knappt 34 år för kvinnans tredje barn. Att barnen kommer senare sammanfaller med att de ungas (under 20 år) andel av befolkningens inkomster sjunker stadigt. Detta är en utveckling som pågått sedan ca 1960. Samtidigt ökar de äldres (över 65 år) andel av inkomsterna.

Det uppskjutna barnafödandet korresponderar med förändringar i fråga om befolkningens civilstånd. Efter andra världskriget är män i genomsnitt strax under 30 när de gifter sig första gången och kvinnor ca 25. Sedan blir brudparen faktiskt något yngre ända fram till mitten av 1970-talet. Då vänder utvecklingen igen och brudparen blir allt äldre. År 2006 var medelåldern vid vigsel 34 år för män (27 år 1974/75) och 32 år för kvinnor (25 år 1974/75).

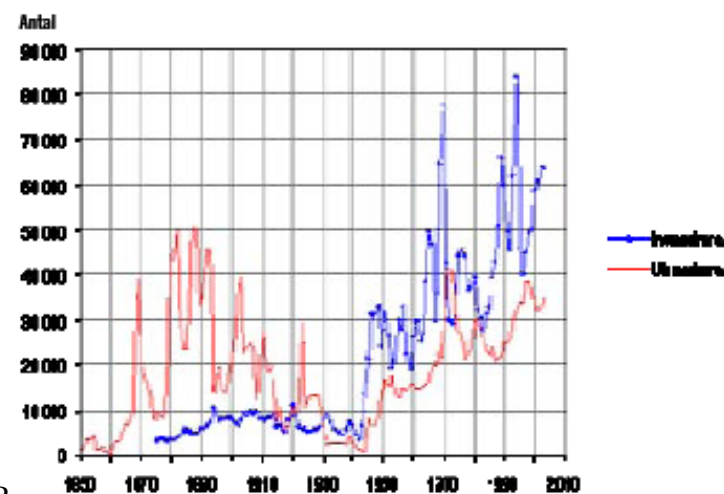
Andelen hushåll med ensamstående, singlar, ökar kraftigt. År 1990 fanns det ca 1,5 miljoner singelhushåll i landet. År 2005 fanns drygt 2 miljoner.

(**Not 1** De statistiska uppgifterna i detta avsnitt är alla, såvitt inget annat anges, hämtade från Statistiska centralbyråns officiella statistik.)

2.2.2 Invandring

Invandringen har fluktuerat starkt under perioden. Sverige hade en arbetskraftsinvandring som tog sin början på 1940-talet med den tidens höga och jämna ekonomiska tillväxt och som fortsatte en bit in på 1970-talet. Under den perioden var invandringen från nordiska länder genomgående större än den utomnordiska. Det mönstret bröts kring 1980 och sedan dess har i stället den utomnordiska invandringen dominerat kraftigt, samtidigt som den sammanlagda invandringen också har ökat starkt. Sedan mitten av 1990-talet understiger den nordiska invandringen återinvandringen av svenska medborgare. Det korresponderar med en ökad utvandring som 2006 (ett rekordår) uppgick till en halv procent av befolkningen. 44 procent av utvandrarna var födda i Sverige och emigrerade i första hand till Norge, Storbritannien, USA, Danmark, Spanien eller Finland.

Figur 2.1 Invandring till Sverige 1875–2003 och utvandring från Sverige 1851–2003

Källa: SCB.

Det finns allmänt sett ett starkt samband mellan invandring och utvandring, inte minst genom den återutvandring som alltid äger rum. Hög invandring skapar en stor rörelse över gränserna i bägge riktningar.

De internationella konflikterna slår igenom starkt i invandringsstatistiken. Det gäller framför allt krigen i det forna Jugoslavien 1992–1994 och Irakkriget från 2005. År 1994 invandrade 83 500 personer, vilket var rekord fram till 2006 då invandringen nådde upp till 95 750 personer. **(Not 2)**

År 2006 nådde andelen utrikes födda 13 procent av befolkningen, vilket var en ökning med en halv procent bara sedan 2005. Över 200 födelseländer finns representerade i dagens Sverige. Den andel av befolkningen som har utrikes bakgrund, dvs. där också födda i Sverige med minst en utrikes född förälder ingår, uppgår nu till 17 procent. En mycket stor del av den invandrade befolkningen har svenskt medborgarskap, bara 5 procent av befolkningen är utländska medborgare (varav 17 procent är finska medborgare).

2.2.3 Ekonomi och näringsliv

Den ekonomiska utvecklingen har totalt sett varit stark sett över hela perioden. BNP per capita har successivt ökat i Sverige under hela 1900-talet och sedan industrialiseringen av landet inleddes. I 2000 års priser var BNP per capita ca 165 000 kronor vid mitten av 1970-talet. Sedan kom tillfälliga nedgångar 1977 och 1981. Krisen i början av 1990-talet innebar en treårig nedgång fram till 1993. BNP per capita för 2007 är emellertid nästan dubbelt så hög som den var 1975,

(Not 2) Siffran dock något ”uppbåst”, den tillfälliga asyllagen gjorde att många som tidigare fått avslag sökte asyl.)

närmare 300 000 kronor. Med den ekonomiska kris som tagit sin början under 2008 beräknas emellertid på nytt en fallande BNP och enligt de flesta bedömare en fortsatt flerårig nedgång.

Till sitt innehåll har ekonomin förändrats så att industrins och den övriga varuproduktionens andel av BNP nådde sin kulmen i början av 1960-talet, 46 procent. Då började i stället den offentliga tjänsteproduktionen att öka, från tio procent 1960 till 22 procent 1980. Industri- och varuproduktionen var då nere i 34 procent. Den har sedan fortsatt att sjunka (28 procent år 2000). Men efter 1980 har inte heller de offentliga tjänsterna ökat mer än marginellt (23 procent år 2000). I stället är det näringslivets tjänsteproduktion som står för en allt större andel av en ekonomi som också växer. Mellan 1980 och 2000 ökade denna sektor med sju procent och ökningen har sedan fortsatt.

Figur 2.2 Utvecklingen av BNP/capita i Sverige 1970–2005. 2005 års priser, angivna i tusental kronor

Också produktionsvärdet, förädlingsvärdet, antalet anställda liksom arbetskraftskostnaden har allt sedan 1990-talet ökat snabbare i de tjänsteproducerande än inom de varuproducerande företagen. Fortfarande är nettoinvesteringarna större inom industri och varuproduktion men dessa är starkt konjunkturberoende. År 2005 översteg investeringarna i tjänsteföretagen för första gången industrins.

Det finns fler anställda inom tjänsteföretagen än inom industrin (1,3 miljoner resp. 0,9 miljoner anställda). De har högre löner och svarar för ett högre förädlingsvärde än industrin.

Hushållens ekonomi har alltså förbättrats successivt sett över hela perioden, fram till 2008. Men inkomstspridningen har ökat markant så att ökningen av den disponibla inkomsten har varit högre ju bättre utgångsläget varit. Bland OECD-länderna tillhör Sverige den grupp där inkomstskillnaderna ökade allra snabbast under perioden mellan 1979–1994 (**Not 3**) och utvecklingen har sedan fortsatt.

Utrikes födda har lägre inkomst än infödda svenskar. Detta gäller i mindre grad invandrare från Norden och övriga EU medan utomnordiska invandrare bara har genomsnittligt 64 procent av den inkomst som de födda i Sverige (räknat utifrån de tio första åren efter invandringen, sedan stiger inkomsterna successivt i förhållande till tiden i landet).

Inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor minskar men långsamt. Kvinnornas genomsnittsinkomst var år 1991 80 procent av männens medan den var 85 procent år 2005.

(**Not 3** Castells III, s. 94 f.)

2.2.4 Utbildning

Befolkningens utbildningsnivå har förändrats radikalt, främst genom dels införandet av grundskolan, dels högskolereformerna. Ännu 1970 hade ca 50 procent av befolkningen enbart folkskoleutbildning medan grundskoleutbildningen hade kommit att omfatta dryga 15 procent. 35 procent hade högre, dvs. gymnasial eller post-gymnasial, utbildning. Detta var dock en markant förändring jämfört med ytterligare 40 år tidigare, eftersom mindre än tio procent av befolkningen då hade realskola eller högre utbildning. År 2000 hade andelen utan gymnasial utbildning sjunkit till drygt 20 procent medan andelen högskoleutbildade ökat dramatiskt. Nästan samtliga ungdomar läser i dag på gymnasiet och allt fler går vidare till högskolan. 21 procent av befolkningen mellan 25 och 64 år har en minst 3-årig eftergymnasial utbildning. Ytterligare 14 procent av befolkningen har en kortare post-gymnasial utbildning.

Som nämnts tjänar kvinnor mindre än män. Men kvinnorna har bättre utbildning. Fler kvinnor än män har eftergymnasial utbildning. Här passerade kvinnorna männen under perioden efter 1970 (längre gymnasial utbildning). Däremot är två tredjedelar av 50 000 forskarutbildade svenskar män.

2.2.5 Bebyggelse och bosättning

I fråga om bosättningsmönstren innebar 1970-talets ingång slutet på den storskaliga befolkningsomflyttning som pågått alltsedan 1800-talet början, men som accelererade med industrialiseringens genomslag från 1860/70. En befolkning som då bestod av 90 procent landsbygdsbor blev fram till 1970 en befolkning med 83 procent tätortsbor. (**Not 4**) Omkring 1970 nådde befolkningen i de 100 största tätorterna ("städerna", dvs. orter med fler än 10 000 innevånare) nivån 50 procent av landets befolkning, men sedan dess har de större tätorternas

andel av befolkningen inte ökat. Bara Stockholm och universitetsstäderna Uppsala och Linköping har ökat sin befolkning påtagligt.

Däremot har de mindre tätorterna blivit några fler och även ökat sina invånarantal. Här återfinner vi förortskommuner till de största städerna. Den kanske största förändringen sedan 1970-talet är emellertid det som kan kallas landsbygdens urbanisering. Med bättre kommunikationer har de dagliga arbetsresorna kunnat utsträckas och det har blivit möjligt att bo på landet men arbeta i staden. Därmed har tätortens livsstil flyttat ut på den omgivande landsbygden – gränsen mellan stad och land blir allt mera diffus. Från 1980-talet har folkmängden i glesbygden börjat öka i absoluta tal för första gången sedan emigrationen och urbaniseringsprocessen började kring 1870.

2.2.6 Nya medier och Internet

År 1974 fanns det endast två TV-kanaler och ingen reklamradio. Ungefär sex år senare, i början på 1980-talet, bröts den internationella kontrollen över satellitkommunikationen och aktörer som Robert Murdoch började sända hela TV-kanaler över satellit. Det blev startpunkten för att nya reklamfinansierade kanaler, svenska som utländska, nådde de svenska hushållen. Även kommersiell radio kom in i hemmen med start 1993 och det gamla svenska mediemonopolet bröts (**Not 5**). Antalet satelliter, parabol- och kanaler kom under 1990-talet att snabbt öka. I dag, 2009, kan det enskilda hushållet skaffa sig tillgång till ett näst intill obegränsat antal kanaler, inte bara genom traditionella radio- och TV-apparater utan även genom datorer och mobiler.

(**Not 4** Det svenska tätortsbegreppet omfattar tätbebyggda områden med minst 200 innevånare. Det finns 1 800 sådana tätorter i Sverige.)

(**Not 5** AB Radiotjänst bildades 1924.)

Mobiltelefonens genomslag under 1990-talet innebär en dramatisk förändring i möjligheterna och vanorna att kommunicera elektroniskt. Knappt 40 procent av befolkningen hade 1995 tillgång till mobiltelefon, medan hela 96 procent hade det 2006.

En ännu större förändring är datorernas, men framför allt Internets, intåg. 1995 års kulturutredning uppmärksammade nätet och konstaterade att ”de nya elektroniska brevfunktionerna, e-post, är intressanta genom att man kan kommunicera spontant med bl.a. myndigheter och politiker. Det är viktigt att dessa nya system säkras för ett fritt tankeutbyte” (**Not 6**). År 2007 hade 84 procent tillgång till internetanslutning hemma och två av tre hade en bredbandsanslutning på 2 Mbit eller mer. (**Not 7**) Internet har förändrat och kommer att förändra våra liv i många avseenden. 1974 gick vi till posten och banken för att betala räkningarna, vi köpte böckerna på bokhandeln och vi skrev brev som skickades via posten till varandra. I dag är dessa aktiviteter som allt oftare sker över nätet.

Det är framför allt hos ungdomar mellan 15 och 24 år som Internet har slagit igenom. År 1998 använde 41 procent av invånarna mellan 14 och 24 år Internet en vanlig dag i genomsnitt 30 minuter. Nio år senare, 2007, använde 86 procent av samma åldergrupp Internet under en dag i genomsnitt 109 minuter. Att använda sig av Internet i denna åldersgrupp är vanligare än att se på TV. (**Not 8**)

Internet har även påverkat medborgarnas kontakter och relationer med myndigheterna på många områden. I dag deklarerar vi, och beställer körkort via Internet. Vi kan med andra ord nå våra myndigheter 24 timmar om dygnet.

Internet har också förändrat våra fritidssysselsättningar inom många

områden. Vi chattar, skriver e-post, läser tidningar, och ser på film och TV via Internet. Den s.k. mediekonvergensen innebär att böcker, tidningar, tidskrifter, filmer, radio och TV växer samman i en enda digitalt baserad medievärld.

Internet har även gett upphov till nya kultur- och kommunikationsformer som t.ex. bloggar och olika typer av onlinespel där många dagligen har kontakt med andra deltagare från olika delar av världen.

2.2.7 Språk

En ökande migration till Sverige gör att det numera finns stora befolkningsgrupper med andra modersmål än svenska. Någon statistik över vilka språk som talas i dag i Sverige finns inte. Att döma av statistiken över invandrades ursprungsländer hör dock arabiska, persiska, polska och turkiska till de mest talade modersmålen i Sverige. Det finns uppskattningsvis ca 200 olika hemspråk representerade bland Sveriges befolkning. Sverige har i allt fler sammanhang erkänt den språkliga mångfald som av historiska skäl redan finns i landet i form av minoritetsspråken samiska, finska, romani chib, meänkieli och jiddisch.

Till detta kommer att den ökande internationella kommunikationen har lett till att engelska har uppnått en särställning som allmänt andraspråk. Engelska är inte längre bara det första främmande språket i skolan utan också ett språk som de flesta möter i vardagen, i media och inom olika fackområden. Inom t.ex. naturvetenskaplig och datateknisk terminologi, har engelskan nästan helt ersatt svenskan

(Not 6 SOU 1995:84, s. 285.

(Not 7 Individundersökning 2007: Svenskarnas användning av telefoni och Internet, Post- och telestyrelsen, PTS-ER-2007:26.)

(Not 8 Ibid., s. 118.)

Även om svenska Internetanvändare i stor utsträckning besöker svenska webbplatser sker en ökande del av kommunikationen helt på engelska.

Digitaliseringen och den ökande internationella kommunikationen påverkar också invandrar- och minoritetsgrupperna, som får nya möjligheter att upprätthålla globala språkliga gemenskaper.

2.2.8 Sammanfattning

Så här långt kan vi alltså se att livet i Sverige på många sätt är annorlunda 2008 än det var vid mitten av 1970-talet. Vi är många flera och lever i en större ekonomi. Levnadsstandarden, men också inkomstskillnaderna, har ökat. Människor har högre utbildning. Andelen människor med annan etnicitet än den svenska har ökat dramatiskt. Vi har i hög grad andra sorters arbeten. Vi har blivit mer urbana och vi kan se hur dessa förändringar svarar mot förändringar i hur människor väljer att leva sina liv – mest omedelbart avläsbart i ”förlängd ungdom”, singelhushåll, sena och färre vigslar samt ett sent barnafödande. Kulturpolitiken för 2000-talet behöver alltså utformas för att passa dagens medborgare.

2.3 Globalisering och nätverksorganiserat informations-samhälle

Så långt alltså om våra ändrade villkor och vanor. Men Sverige och svenskarna är bara ett exempel bland många andra på en likartad utveckling som omfattat hela västvärlden. I dag vet vi att det pågår en storskalig och omfattande omställning av såväl samhällen som av hela de internationella ekonomiska och kulturella sammanhangen. Vad är det då som driver utvecklingen? Vi har sett hur tjänstesektorn blivit dominerande i svensk ekonomi men vi hör också ofta benämningar som informationssamhället, servicesamhället eller utbildningssamhället, ofta tillsammans med termen ”globaliseringen” som ett sorts kod-

ord för allt det nya. Vi tar nu upp innebörden av dessa begrepp, även om vi inte har utrymme för föga mer än en kort orientering. Begreppen har emellertid i hög grad kulturpolitisk relevans.

2.3.1 Informationsåldern

Ett rimligt sätt att, på ett begränsat utrymme, ge en sammanfattning av de dominerande trenderna i vår tid, är att utgå från analysen i Manuel Castells trebandsverk Informationsåldern. (Not 9) Intrycket från forskning och samhällsdebatt att Castells bok fortfarande står sig som en mycket god samlad framställning kring samtidens utveckling i skärningspunkterna mellan ekonomi, sociologi och kultur. Men vi befinner oss mitt upp i skeendet och dagens synteser behöver ingalunda vara desamma som morgondagens. Vilken riktning utvecklingen tar genom den globala ekonomiska krisen som utlöstes 2008 vet vi ingenting om.

Analysen i Informationsåldern tar sin utgångspunkt i hur en teknisk revolution, med centrum i informationsteknologin, i en allt snabbare takt har kommit att omforma samhällets sociala bas. Teknologin har gjort nya organisations- och arbetsformer möjliga, med det digitala nätverket som grundläggande prototyp. Ekonomierna världen över anammar med ökande hastighet ny teknik, nya arbetsformer och nya sätt att tänka. När stora mängder information kan växlas sekundschnabbt över geografiska avstånd som tidigare upplevdes som långa, har detta också snabbt resulterat i en integration av tidigare lokala eller regionala marknader. Här har finansmarknadernas sätt att fungera drivit på processen. I ett nästa skede har vi fått varuströmmar och en internationell arbetsfördelning som i genuin mening går mot ett globalt sammanhang och är integrerade i en gemensam realtid.

(Not 9 Castells 1996–1997.)

Men även om Castells och många med honom ser den teknologiska revolutionen som själva tryckknappen för den nya utvecklingen, är det uppenbart att när den väl startat så får den snabbt sociala och kulturella konsekvenser. Dessa driver i sin tur utvecklingen vidare och styr dess inriktning. Visserligen innebar uppfinningen av mikroprocessorn 1971 det stora språnget i möjligheterna att utnyttja mikroelektroniken, men många andra uppfinningar och innovationer av betydelse för dagens informationsteknologi (datorer, transistorer, halvledare etc.) är äldre. Därför kan det också sägas att den nya tekniken tas i bruk och kan börja medverka till omformningen av samhällena först när tiden är mogen för förändringen.

Detta är fallet under 1980-talet när världsekonomin genomgår en grundläggande omstrukturering, betingad av ”den gamla ekonomins” allt sämre funktionalitet. Avregleringar, liberaliseringar och upphävda monopol var bärande ingredienser inte bara i Sveriges omställning utan vägledande för hela västvärldens omorientering. Här spelade informationsteknologin en avgörande roll för att göra omställningen möjlig och teknologin formades i sin tur av just den rollen.

Castells (I, s. 99) karakteriserar den nya ekonomi som växte fram från 80-talet som informationell, global och nätverkande. Termen *informationell* syftar på att produktiviteten och konkurrenskraften inom ekonomin i grunden beror på företagets och aktörernas förmåga att generera, behandla och tillämpa kunskapsbaserad information. Informationen kommer alltså in som en ny faktor som blir dominant i jämförelse med de klassiska produktionsfaktorerna som arbete, anläggningar, kapital och råvaror.

Termen *global* syftar på att ekonomins kärnaktiviteter, produktionsfaktorerna, är organiserade i global skala, antingen direkt genom

multinationella företag, eller genom nätverk av förbindelser mellan olika agenter.

Termen *nätverkande* syftar på just den speciella form av samspel och interaktion som informationsteknologin hade gjort möjlig och som förde med sig att ekonomin snabbt antog sin globala karaktär. Internet är en *förutsättning* för ekonomins sätt att fungera men också en bild av *hur* den fungerar.

Vi kan givetvis hävda att "den gamla ekonomin" också var global i meningen att den innehöll och byggde på både multinationella företag och världshandel. Men det är inte detta som är nytt med de senaste decenniernas globaliseringsvåg. Förenklat kan dock sägas att industrialismens traditionella ekonomier byggdes upp inom ramen för nationer och stater och interagerade med varandra över nationernas gränser. Det är därför vi i Sverige har termen *national*-ekonomi för vetenskapen om övergripande ekonomiska sammanhang. Castells talar också om 1900-talet fram till dess sista fjärdedel som en period där västsamhällena bygger på en pakt mellan industri och stater.

Det som händer nu är att nätverken byggs allt mer oberoende av nationsgränserna. Det blir allt mindre självklart att företagen först organiserar sig nationellt för att sedan expandera internationellt. Saskia Sassen (**Not10**) har visat hur världsekonomin i stället allt mer tar formen av nät med de stora städerna eller metropolerna som geografiska knutpunkter (ordet noder används ofta i litteraturen) inom tjänste- och servicenäringar med global räckvidd, alltså precis efter Castells modell. Ju mer central en stad är som nod i nätverket för en bransch, desto viktigare blir också staden ekonomiskt. Vi har redan fått

ett världsomspännande nät av över- och underordnade städer eller noder som mycket påminner om relationerna mellan primära och sekundära centra på nationell eller regional nivå. Men nu är skalan genuint global och man kan tala om delvis skilda nät – utifrån branscher eller ekonomiska segment – delvis ett enda sammanhängande.

De städer som totalt sett utgör det globala tjänstesamhällets viktigaste knutpunkter är London, New York, Hong Kong, Tokyo, Paris och Singapore. Ser vi specifikt till området "Management Consulting" så hittar vi New York på förstaplatsen medan Stockholm här intar femteplatsen utifrån det sätt att mäta som Sassen utvecklat.

Tendensen som följer av Sassens analys är alltså att nätverken i dess geografiska dimension lyfter från den nationella ramen och att den gamla pakten stater – industrier ersätts av tjänstenäringar i globala, informationsbaserade nätverk. Detta betyder inte att staten är på väg att bli vare sig ekonomiskt eller politiskt irrelevant, men när pakten spruckit blir staten inte längre lika självklart den oomstridda primära samhälleliga och politiska associationen. Andra associationer uppträder som konkurrenter om politisk makt och försöker formera sig på ett sådant sätt att de kan vara eller framstå som den nya ekonomins nya bundsförvant. Detta är numera vardag i svensk politik och avspeglas i debatten om överstatlighet och den europeiska unionen, i frågan om stärkta regioner och regionkommuner samt om betydelsen av det som kallas civilsamhället.

De olika politiska nivåerna tävlar om att framstå som goda leverantörer till ekonomin i vid mening, av just de faciliteter som den efterfrågar. När efterfrågan tidigare gällde råvaror, kapital och arbetskraft så gäller den nu i allt högre grad utbildning eftersom det fortfarande är människor som interagerar i nätverken. Den gäller också

(**Not 10** T.ex. Sassen 2001 eller 2006. Även Castells III, s. 372.)

miljö i fysiskt och social mening eftersom god eller snarare innovationsbefrämjande miljö är attraktiv för företagen och för människor med hög utbildning. Den bidrar dessutom till att stärka de platser som konkurrerar om rangen som över- och underordnade noder.

Med den här bakgrunden är det naturligt att också frågan om kulturpolitikens roll som bidragsgivare till platsens attraktivitet kommer upp. Här finns den kulturpolitiska debatten om det som brukar kallas kulturens instrumentalisering, dvs. om kulturpolitik ”bara” ska handla om kulturella faciliteter som så att säga smörjer ekonomin eller om den också har syften som går utöver detta, som handlar om människans villkor i en mer grundläggande mening. Det mesta pekar snarast mot att motsättningen tenderar att lösas upp ju närmare den analyseras. Den är möjlig att uppehålla bara så länge vi tänker på kultur i en mycket avgränsad innebörd, dvs. som begrepp närmast identiskt med konst eller konstnärliga yttringar.

Informationsåldern innebär inte bara något nytt i frågan om ekonomiernas och näringslivets förnyelse – inklusive de kulturella aspekterna av den förnyelsen. En annan sida av informationssamhället är framväxten av nya sociala rörelser. Castells (**Not11**) behandlar ett brett spektrum av miljörörelser och ekologiska rörelser, den feministiska rörelsen och frihetsrörelser som vänder sig mot de krav på sexuell normalitet eller mot patriarkatets makt, etniska rörelser, nyreligiösa rörelser och rörelser knutna till lokalsamhället. Dessa framstår som uttryck för sociala behov av nya kulturella identiteter, projektidentiteter, där behovet springer ur känslan av att den hittillsvarande ordningen inte längre riktigt är giltig. Förutsättningarna

(**Not11** De sociala rörelserna och kraften i informationsålderns identitetssökande är huvudtemat för det andra bandet (1997) i Castells verk.)

och möjligheterna för de nya rörelserna att bildas och utvecklas är de villkor som informationssamhället erbjuder. På så vis framstår rörelserna som ett informationssamhällets mest signifikanta uttryck.

Om det finns en global ekonomi, så kan man tycka att det också borde finnas en global arbetsmarknad. Men så enkelt är det inte eftersom kapitalet flyter fritt i de globala finansiella nätverken medan människors rörlighet begränsas av institutioner, kultur, gränser och främlingsfientlighet. Däremot kan man argumentera för att vi är på väg mot en global arbetsfördelning där olika länder i ökad utsträckning specialiserar sig på olika uppgifter. Inte minst gäller detta industrins produktion som i allt högre grad flyttas till låglöneländer.

Den internationella migrationen ökar enligt en långsiktig trend, även om så sent som 1993 bara 1,5 procent av hela jordens uppskattade arbetsstyrka, ca 80 miljoner människor arbetade utanför sitt hemland. (**Not 12**) Det betyder att de migrationsströmmar till västvärlden som drivs av människors flykt från politiska konflikter har jämförbar betydelse med de mer renodlade arbetskraftomflyttningarna.

I västväldens länder blir därför delvis nya etniska grupper en del av den nya mångfald som uppstår. I den analysen av betydelsen av dessa rörelser är Castells inte ensam. (**Not13**) Andra har nått samma slutsats, om än på delvis andra vägar. För vår utredning är emellertid detta centrala frågor, eftersom det gäller förändringar i vår kultur i ordets mest egentliga mening. Detta ska vi återkomma till i avslutningen av detta kapitel, men först något ytterligare beröra relationen mellan kultur, näringsliv och ekonomi.

2.3.2 Kultur och informationssamhällets ekonomi

Det finns en rik litteratur som diskuterar förhållandet mellan informa-

tionssamhällets kulturella och ekonomiska aspekter och som är mycket mer omfattande än vad vi här har utrymme att redovisa. Vi har refererat till Castells, men frågan har uppmärksamats också av många andra. Vi tar här upp Richard Floridas arbeten kring den mänskliga kreativitetens betydelse för informationssamhällets utveckling som ett exempel för att illustrera diskussionen. Även om Florida kanske inte kommer att utöva ett bestående inflytande kan det vara motiverat att diskutera hans slutsatser då de har fått ganska stor uppmärksamhet i den kulturpolitiska diskussionen i Sverige.

Florida (**Not 14**), liksom många andra samhällsforskare, diskuterar samhällsutvecklingen inom ramen för samma grundsyn som Castells, där informationssamhällets karakteristika framträder genom kontrast med 1900-talets industrisamhällen. Övergången till informationsåldern från industrisamhället uppfattas på samma sätt som när detta en gång ersatte agrarsamhället. Nu handlar det alltså om övergången till en ekonomi som bygger på mänsklig intelligens, kunskap och kreativitet. Floridas grundtes är att detta – naturligt nog – svarar mot att allt flera människor arbetar och får betalt, inte för att

(**Not 12** Castells I, s. 267, samt där anförda källor.)

(**Not 13** Den kanadensiske filosofen Charles Taylor har t.ex. presenterat en teori om ”erkännandets politik”, som utgår från banden mellan identitet och kultur. Den centrala utmaningen för dagens liberala demokratier är enligt Taylor, att erkänna olika kulturella identiteter som jämlika och hantera både de risker och de möjligheter som detta medför. Erkännande står för ett steg vidare utöver den tolerans och respekt som redan – om än i olika utsträckning – kännetecknar dessa samhällen.

(**Not 14** Särskilt 2001 men även Mellander & Florida 2006 för en Sverigebaserad studie.)

utföra ett arbete som är rutinmässigt eller förutbestämt till sitt innehåll, utan för att vara kreativa. Det arbetsliv som i allt högre grad kännetecknar informationsåldern skiljer sig därmed fundamentalt från industrisamhällets arbetsorganisation och allteftersom nyordningen slår igenom så påverkar den i allt högre grad hela samhället i en mängd avseenden.

Både Castells och Florida betonar således sambanden och växelverkan mellan teknik, ekonomi och kultur. Skillnaden dem emellan är att Floridas analys pekar mot att sedan teknikskiftet väl ägt rum, är det den kulturella kraften – människans kreativitet – som är den egentliga drivande faktorn för utvecklingen, medan Castells mer tenderar att se processen som uttryck för ett fortsatt samspel. (**Not 15**)

Det är alltså kreativiteten, uppfattad som *förmågan att skapa nya meningsfulla samband* (**Not 16**) som har blivit den avgörande konkurrensfördelen inom praktiskt taget alla näringar. Så har det egentligen alltid varit, skriver Florida, men det är först under de senaste decennierna som samhällena har börjat uppmärksamma förhållandet och börjat agera efter det. Det är först sedan den ekonomiska potentialen i industrialismen börjat tömmas ut som värdet av kreativ förmåga blivit tydlig.

Denna kreativa förmåga är något som i princip alla människor besitter och Floridas, måhända idylliserade, budskap är att det mest framgångsrika samhället, dvs. det som har den bästa konkurrenskraften, är det som bäst lyckas mobilisera de kreativa förmågorna hos sina medlemmar.

Men om nu kreativitet finns hos alla, hur kan man då urskilja att den blir en allt viktigare ”vara”? Florida och många andra utgår från

egentligen samma typ av grunddata som vi översiktligt redovisade ovan från den svenska offentliga statistiken: i första hand tjänstesektorns expansion på bekostnad av industri och varuproduktion. Det mönster som här gäller för Sverige är således detsamma som kan iakttas över hela västvärlden. Utifrån den amerikanska folk- och bostadsräkningens standardiserade yrkesklassificeringar har han delat in tjänstesektorn i dels de yrken som generellt kan anses bygga på ett högt inslag av kreativitet (**Not 17**), dels sådana där arbetet är mer rutinbetonat och kräver mindre intellektuell ansats. Inom den ”kreativa sektorn” har han dessutom urskiljt en ”superkreativ kärna”, dvs. yrken som i särskilt hög grad bygger på kreativ förmåga – datorrelaterade och matematiska yrken, arkitekter och ingenjörer, forskare inom medicin, natur- och samhällsvetenskap, utbildnings- och biblioteksyrken, konst, design, underhållning, sport och media.

Antalet människor med sådana kreativa yrken i USA har långsamt ökat under hela 1900-talet från ca tio procent vid århundradets början till knappa 20 procent ännu 1980. Sedan sker en snabb förändring så

(**Not 15** Floridas (och Castells) analys kan med fördel jämföras t.ex. med inflytelserik teoretiker som Antoni Negri, vilken fråna vad som ett tämligen radikalt vänsterperspektiv redovisar slutsatser om kapitalismens utveckling som i hög grad erinrar om Floridas. Det gäller den utsuddade gränslinjen mellan arbete och fritid och mellan produktion och estetik. Men där Florida uppfattar skeendet som möjligheter till utveckling för individen noterar Negri att arbetet och kapitalet i den nya tiden tenderar att ta hela människan i anspråk (Hardt, M. & Negri, A (2000) *Empire*.)

(**Not16** Florida 2001, s. 31.)

(**Not 17** Florida nämner chefsyrken, affärs- och finansyrken, jurister, läkare och sjukvårdstekniker.

att nästan en tredjedel av arbetsstyrkan har kreativa yrken vid millennieskiftet.

Florida kallar dem som arbetar i de kreativa yrkena för den kreativa klassen, en ny social klass. Det är ett inte helt oproblematiskt ordval. På den nivån är det givetvis långt ifrån självklart vilka yrken som ska eller kan kallas kreativa. Inte minst i en svensk politisk kontext är ordet klass också associerat med något oönskat – kampen mot klassamhällets orättvisor har ju ett bärande tema i den politiska debatten under hela 1900-talet. Floridas argumenterar emellertid för att den ”kreativa klassens” framväxt är nödvändig för utvecklingen i den nya ekonomin, men att den också är förbunden med en social problematik som det inte finns skäl att vare sig blunda för eller acceptera som oundviklig.

Hur ska då Floridas teser bedömas? Utifrån ett kritiskt betraktelsesätt kan de på en nivå uppfattas som näst intill allmänt omfattade, så till vida att tjänstesektorns växande dominans inom näringslivet inte kan ifrågasättas. Att de utbildnings- och kunskapsmässigt mest kvalificerade tjänsteyrkena därvid framstår som särskilt strategiska för utvecklingen är då högst naturligt. Däremot kan man knappast säga att den statistik Florida anför till stöd för att så entydigt identifiera begreppet kreativitet som nyckelfaktorn i sammanhanget är tillräcklig. Detta gäller inte minst identifieringen av den superkreativa kärnan. Att denna tenderar att vara stark och väl representerad i ekonomiskt framgångsrika städer förefaller ostridigt, men frågan är om detta ska beskrivas i termer av orsak och verkan – om den superkreativa klassen dras till platser med ekonomiskt välstånd eller om den bidrar till att skapa välståndet som en sorts grundläggande kreativitetskapital.

Kanske bör vi nöja oss med att konstatera att sambandet finns och utvecklingen av den typ av kulturliv som den ”superkreativa klassen” representerar har sin plats i ekonomiskt dynamiska platser. Då finns det också skäl att vara uppmärksam på dess villkor och vilken betydelse den har för utveckling och dynamik.

Det är således svårt att komma ifrån att stora grupper i flera av de yrkeskategorier som Florida kallar superkreativa, inte alls tillhör yrkeslivets ekonomiska vinnare. Det gäller för många konstnärer och yrken inom kulturområdet.

I relation till den svenska kulturpolitiska diskussionen finns det skäl att erinra om att Floridas kreativitetsbegrepp på inget sätt är exklusivt knutet till konstnärer eller kulturskapare i en mer avgränsad mening, även om dessa yrkeskategorier ingår i den ”superkreativa kärnan”. Floridas teser om kreativitet vetter mot ett bredare kulturbegrepp.

Framväxten av moderna och näringsmässigt dynamiska miljöer och av ett motsvarande kulturliv tycks gå hand i hand som parallella processer inom ramen för de miljöer som är framgångsrika i informationssamhällets ekonomi. Det ena tycks förutsätta det andra och därmed finns tydliga indirekta samband. Detta visar också Florida. Och detta är viktigt nog. Däremot finns det skäl att vara mer försiktig inför rekommendationer till insatser för kultur på premissen att det ska betalas sig i snabbt och direkt investeringsperspektiv. Riktigt så enkelt fungerar inte våra samhällen.

Det samhälle som investerar i kultur investerar säkert klokt och långsiktigt, men det är långsiktigheten som är nyckeln, inte förväntningen på snabb avkastning.**(Not18)**

(Not18) En aktuell diskussion om de samband som vi här tar upp finns i rapporten Kreativitet och konkurrenskraft – en kritisk granskning av

rådande teorier om urban utveckling. Stockholms handelskammare Rapport 2008:2.)

2.4 Informationssamhällets kultur

Så här långt har vi alltså kunnat se att 2008 års Sverige i många hänseenden skiljer sig från 1970-talets.

Vi har sett att förändringarna bl.a. hänger ihop med tjänstesamhällets och informationsålderns ekonomi, som inte bara fungerar på ett annat sätt jämfört med industrialismens ekonomier, utan som också hör ihop med andra sätt att organisera produktion och arbetsliv. ”Organisationsmannen” med det för honom typiska livsmönstret, t.ex. i fråga om könsroller, framstår som allt mera främmande för dagens arbetsliv.**(Not19)**

1900-talets samhällsvetenskaper har tenderat att se kulturella förändringar som effekter av materiella förändringar. Det gäller inte bara den marxistiska skolan. När de yttre omständigheterna ändrats, t.ex. genom det välstånd som industrialiseringen gav, förändrades också människors vanor, livsmönster, värderingar och sätt att tänka. Forskningen kring informationssamhällets ekonomi har en uppenbar tendens att anlägga det omvända betraktelsesättet, dvs. man ser de kulturella förändringarna som drivande för den ekonomiska eller materiella utvecklingen.

Vi har sett att mycket talar för att informationssamhällets ekonomi fick sin avgörande startsignal av de informationsteknologiska genombrotten kring 1970, men sedan utvecklingen väl kommit igång så verkar det allt mer uppenbart att det är kulturella skiftena som driver utvecklingen vidare. Florida går längst i denna tolkning – kreativiteten, människors förmåga att se nya samband – är det som får ekonomierna att utvecklas. Men den förmågan, får vi förmoda, utvecklas hos människor som lever i samhällen som bejakar och uppmuntrar den. Sådana

samhällen måste då bejaka olikheter, avvikelser, mångformighet och, inte minst, individens sökande efter nya sammanhang och kombinationer.

2.4.1 Åsikter och värderingar i svensk opinion

Här kommer vi in på frågor som inte i första hand handlar om förändrade yttre beteenden såsom de vi inledningsvis refererade, utan som mer handlar om mentaliteter, värderingar och åsikter. Hur ser detta ut i Sverige? Kan vi identifiera en informationssamhällets förändrade kultur hos svenskarna, i den meningen att våra värderingar eller kanske t.o.m. sätt att tänka har ändrats?

Svaret beror nog i hög grad på hur man ställer frågan och hur och var man letar. SOM-institutet har sedan 1980-talet gjort undersökningar om opinionsförändringar i centrala samhällsfrågor och har nyligen presenterat en sammanställning, *Skilda världar*, av de förändringsmönster som kunnat iaktas över de 20 åren mellan 1987 och 2007. (Not 20)

(Not 19 "Organization man" är ett begrepp som härstammar från amerikansk 50-talssociologi och som sammanfattar medelklassamerikans typiska tillvaro i allt från kod för klädsel (kostym och slips), till arbetstiden (åtta till fem) och dess strikta avgränsning från fritid och hemmatid samt yrkeslivets karaktär med strikta regler för avancemang. Organisationsmannen motsvarar också en mycket typisk uppsättning socialt beteende knutet till specifika sociala värderingar. Den klassiska studien är Mills 1951 men organisationsmannen hade dessförinnan fått litterär gestaltning, t.ex. hos Sinclair Lewis i *Main Street* (1920) och *Babbit* (1922). Jfr Florida 2001 s 29 samt not 2. Organization Man är en otvetydigt amerikansk figur men han har också sin svenska motsvarighet.) (Not 20 *Skilda världar*. Trettioåttio kapitel om politik, medier och samhälle. Sören Holmberg och Lennart Weibull (red.). SOM-undersökningen 2007. SOM-rapport nr 44.)

I de hänseenden som särskilt intresserar oss är resultaten långt ifrån entydiga. Opinionernas utveckling hänger i hög grad samman med tillfälliga och tidsbundna vindkantringar i t.ex. den ekonomiska konjunkturen. Dessa skiftningar kan göra det svårt att se en mer långsiktig, underliggande opinionsutveckling.

SOM-institutet konstaterar emellertid att vissa mätningar, oberoende av opinionsläget, tycks visa på ökade åsiktsskillnader mellan olika samhällsgrupper i Sverige. Det gäller mellan män och kvinnor, mellan yngre och äldre och mellan arbetare och högre tjänstemän. I mitten av 1980-talet var både beteenden och bedömningar (t.ex. i fråga om viktningen av olika samhällsfrågor) mera sammanhållna, medan spridningen en bit in på 2000-talet *ibland* (vår kursivering) är större. Gruppskillnaderna 2007 är klart större än de var 1986 (Not 21), något som institutet sätter i relation till det som sociologerna brukar kallas de senaste decenniernas individualiseringsprocess, även om det inte handlar om några dramatiska förändringar. (Not 22)

Av sextio frågepunkter har SOM-institutet bara hittat sex områden där gruppskillnaderna entydigt har ökat. Det gäller t.ex. att högre tjänstemän mer än arbetare pekar ut miljöfrågor som viktiga och att högutbildade mer än lågutbildade betonar utbildningsfrågorna. Yngre är mer oroade av miljöförstörelsen än äldre, men de är mindre oroade av det ökande antalet flyktingar.

Ett delvis annat mönster antyds i resultaten av SOM-institutets undersökningar kring frågor som allmänt har mera med moral än praktiskt politik att göra. Ett sådant exempel är *förtroendet för institutionerna*. Den långsiktiga trenden är att detta generellt sett och successivt minskar. Det gäller förtroendet för alla typer av institutioner, för staten, riksdagen, sjukvården, de politiska partierna, universiteten, dags-

pressen, Svenska kyrkan, medierna, försvaret, kungahuset, bankerna, de fackliga organisationerna etc. som generellt sett är lägre i dag än det var vid 1980-talets mitt. Det enda undantaget är grundskolan (**Not 23**). Å andra sidan har ungefär hälften av de undersökta institutionerna under 2000-talet återtagit en del av det förtroende de tappat, även om de fortfarande står på minus sett till hela perioden.

Det finns ett signifikant samband mellan individens institutionsförtroende och dels vad som kallas mellanmännisklig eller social tillit, dels ekonomiska framtidsbedömningar. Hög social tillit korresponderar med högt förtroende för institutioner. De institutioner som har störst betydelse för den ekonomiska utvecklingen tycks – inte oväntat – vara mest känsliga för mer tillfälliga opinioner, som rimligtvis har med bedömningarna av de ekonomiska framtidsutsikterna att göra. För institutioner med annan inriktning är fluktuationerna mindre. I SOM-institutets mätningar har alltså förtroendet under senare år ökat för t.ex. de politiska institutionerna, EU:s institutioner och bankerna. (**Not 24**)

Sverige och övriga nordiska länder har länge utmärkt sig internationellt genom att en hög andel av befolkning "anser att man kan lita på människor i samhället" (**Not 25**). Ungefär 60 procent av svenskarna

(**Not 21** Ibid., s. 10.)

(**Not 22** Individualiseringsprocessen har framför allt diskuterats av Giddens (1991) i ett ofta citerat arbete. Vi återkommer längre fram till innebörden av detta begrepp.)

(**Not 23** Holmberg och Weibull, s. 55.)

(**Not 24** Detta handlar alltså om opinionsmätningar före 2008 års ekonomiska kris i den internationella ekonomin.)

(**Not 25** Enligt World Values Surveymätningarna, se vidare nedan.)

kan här beskrivas som vad rapportens författare kallar "höglitare", medan motsvarande siffra för de kontinentaleuropeiska länderna är 40 procent, i Latinamerika ca 25 procent och i länder som Brasilien, Rumänien och Turkiet ca tio procent (**Not 26**.)

Några andra typiskt "värdeorienterade" frågor gäller attityder till ämnen såsom att:

- * begränsa utvecklingen av genmanipulerad mat,
- * tillåta homosexuella par att adoptera barn,
- * förbjuda forskning som använder embryonala stamceller,
- * tillåta aktiv dödshjälp,
- * införa dödsstraff för mord eller
- * begränsa rätten till fri abort.

Här har institutet bara gjort undersökningar sedan 2000-talets början varför längre tidsserier saknas. Under 2000-talet har emellertid trenden varit entydig. Det som allmänt kan kallas värdeliberala (**Not 27**) attityder vinner terräng på bekostnad av värdekonservativa uppfattningar. Allt färre vill införa dödsstraff eller begränsa aborträtten eller förbjuda stamcells forskning, medan allt fler vill tillåta homosexuellas adoptioner, aktiv dödshjälp och försäljning av alkoholdrycker i livsmedelsbutiker.

Sammanställningen av opinionerna bakom värderingsförändringarna pekar mot att skillnader i ålder har stor betydelse för värderingarna, men att det i andra avseenden snarare handlar om attityder som är kopplade till olika generationer. En liberal hållning i fråga om alkohol-försäljning är således vanligast i generationen 50–64 år, medan en positiv inställning till homosexuellas adoptioner är ojämförligt starkast i gruppen 15–29 år. Men värderingarna varierar också genomgående

kraftigt inom respektive åldersgrupp samtidig som förskjutningen mot liberalare värderingar gäller för samtliga grupper – de allra äldsta dock med en tydlig tendens att släpa efter. På detta område ser SOM-rapportens författare ett samband med den allmänna tendens till individualisering som sociologer just nu så ivrigt diskuterar för västvärldens del – men som vi alltså bara kunde se smärre avtryck av i det vi, kanske lite slarvigt, kallat åsiktsfrågor.

(**Not 26** Holmberg och Weibull, s. 149.)

(**Not 27** Värdeliberala attityder i SOM-institutets material är i princip detsamma som kallas emancipativa frihetsvärden i World Values Survey resp. livsstilsvärden i Giddens analys, jfr nedan avsnitten 3.5 och 3.9. Kärt barn har alltså många namn. Livsstilsvärdena hos Giddens är som vi ska se också i princip desamma som bildar ger identitet åt de nya sociala rörelserna såsom dessa identifieras av Castells (jfr ovan 2.4). Vi kommer för enkelhetens skull fort-sättningsvis i utredningen att använda begreppet *frihetsvärderingar*.)

Not 28 Presentationen av VWS följer huvudsakligen dels den sammanfattning som gjorts av i en rapport av Pettersson och Esmer (2005, med vissa kompletteringar), dels Inglehart and Welzel 2005. För en förteckning över studier där VWS använts, se projektets hemsida www.worldvaluessurvey.org

Not 29 Möjligt undantag härifrån kan vara Storbritannien som kanske är på väg att lämna det engelsktalande blocket för att i stället bli ett mera typiskt nordeuropeiskt samhälle.

Not 30 Fast här måste vi förstås notera att även Florida stöder sig på WVS.

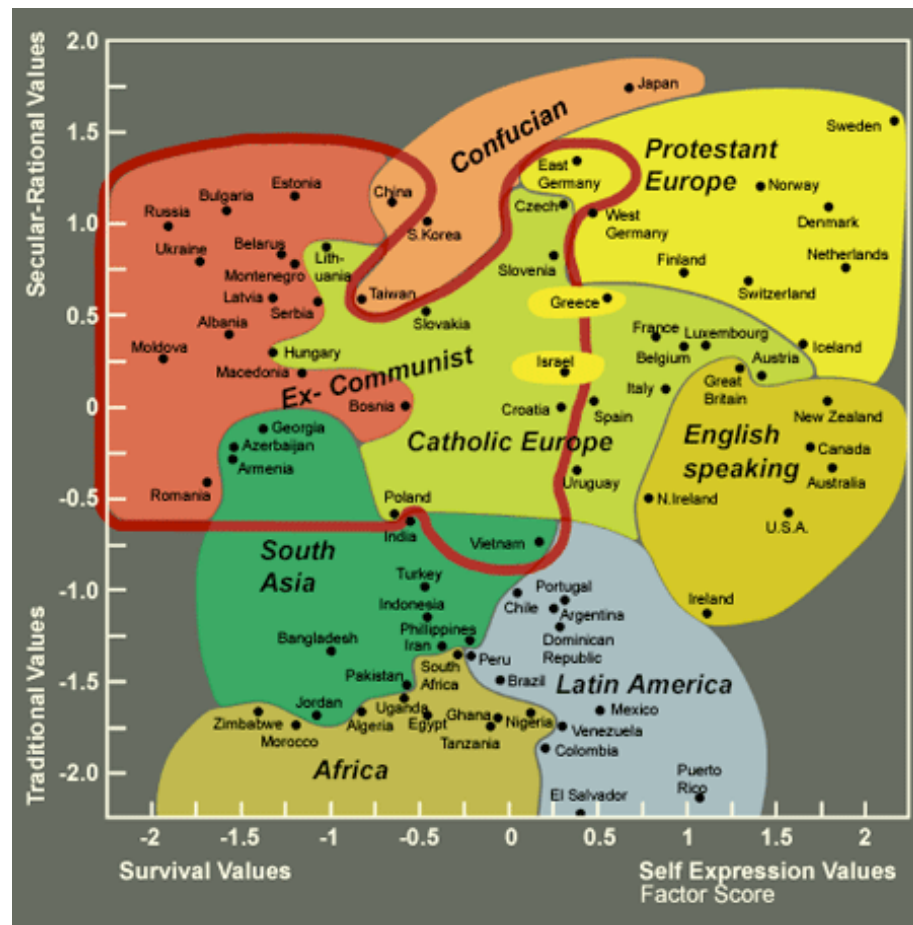
Not 31 Notera dock att tabellen s. 11 hos Holmberg och Weibull saknar en tydlig motsvarande trend.

2.4.2 World Values Survey

SOM-institutets undersökningar kan alltså tolkas på så sätt att under de mer tillfälliga opinionsvindar som präglar dagspolitiken finns en mera långsiktig och stabil utveckling när det gäller människors uppfattningar i frågor som har etisk och moralisk laddning men som inte har samma omedelbara betydelse för den enskildes ekonomi. Här hittar vi också en klar tendens till ett mer uppbrutet värderingsmönster – individualiseringen. De huvudsakligen stabila kopplingarna som finns mellan åsikter i ekonomiska och socioekonomisk grupptillhörighet är inte lika tydliga. I stället pekar SOM-institutet på ett starkare samband mellan värdering och generationstillhörighet.

Detta är viktigt för vår utredning, eftersom det vi kallat värderingsfrågor rimligtvis har en större kulturell signifikans. Av ett stort intresse är därför de undersökningar som gjorts inom ramen för det internationella forskningsprojektet The World Values Survey (WVS, tidigare The European Values Survey, EVS). Projektet startade på europeisk nivå vid slutet av 1970-talet med syftet att studera den kulturella integrationen i Europa, dvs. vilka skillnader och likheter som fanns mellan de europeiska länderna i fråga om kultur, livsstil och värderingsmönster och hur dessa mönster utvecklades. (**Not28**) Numera har projektet växt långt utöver Europas gränser. Med deltagande från forskargrupper i 80-talet länder är det en av de största kulturvetenskapliga jämförande studier som någonsin gjort. Sedan slutet av 1970-talet har besöksintervjuer med 1 000–2 000 personer genomförts i varje land i fem undersökningsomgångar, varav de avseende åren 1981, 1990, 1995 och 2000 hittills publicerats. Resultaten av 2005 års undersökningsomgång kommer att publiceras inom kort.

Figur 2.3 World Values Survey Map, efter projektets hemsida www.worldvaluessurvey.org

Resultatet av undersökningarna har använts i en lång rad sammanhang, huvudsakligen där inriktningen varit att studera det ömsesidiga beroendet mellan individers värdesystem i relation till social, ekonomisk och politisk samhällsutveckling.

Projektets grundläggande iakttagelser kan sammanfattas i två bipolära värderingsdimensioner i de undersökta populationerna. Det ena grundmönstret som kunnat urskiljas speglar det som kallas *traditionella* visavi *sekulära värderingar*. Det andra mönstret speglar relationen mellan *överlevnadsvärden* visavi *emancipativa frihetsvärderingar*. Vi använder dock den kortare formen frihetsvärderingar.

De traditionella värderingarna utmärks av att religion och gudstro spelar en central roll i livet, av en stark uppslutning kring och hög värdering av kärnfamiljen, att lära barn lydnad och respekt för religion, respekt för auktoriteter, att man ogillar aborter och stolthet över den nationella tillhörigheten. Den traditionella orienteringen är centrerad kring auktoriteterna "religion och familj". De sekulära värderingarna innebär då motsatsen, dvs. avståndstagande från de traditionella auktoriteter som utövas av religiösa institutioner, av familjen som normativ institution för den primära sociala gruppen och av nationen som i termer av fäderneslandet har mandat att ställa anspråk på underordning och pliktuppfyllelse från medborgarnas sida.

Frihetsvärdena utmärks av att individuell identitet och integritet prioriteras framför ekonomisk trygghet, av subjektiv livstillfredsställelse, av acceptans för sociala minoriteter som invandrare och homosexuella, av förtroende och tillit till andra (dvs. social tillit, jfr 2.4) och av deltagande i olika typer av protesthandlingar som namninsamlingar och köpbojkotter.

Överlevnadsvärdena innebär de motsatta attityderna, dvs. man prioriterar säker inkomst och samhälleligt agerande som sätter trygg försörjning och ekonomisk tillväxt i centrum. Kanske kan essensen i denna polaritet fångas genom att säga att det handlar om mat eller moral.

Identifieringen av de bägge bipolära grundläggande värderingsmönstren beskrivs som mycket robust och i samma mönster framträder oavsett vilka delar av intervjumaterialet som analyseras.

Resultaten av undersökningarna har använts för att upprätta en s.k. kulturatlas, som konstrueras genom att de länder som omfattas av undersökningarna läggs in i ett koordinatsystem byggt på de bägge polerna traditionella – sekulära värderingar och överlevnadsvärderingar – frihetsvärderingar. Resultatet är på många sätt anslående. Det visar sig att länderna samlas i grupper som direkt speglar de stora geografiska regionerna, men där också gemensamma språkliga och religiösa bakgrunder kan avläsas. Ett exempel på det senare är det engelskspråkiga klustret som t.ex. omfattar såväl USA som Irland.

Detta måste tolkas som att ländernas olika kulturella och religiösa arv är sega strukturer som inte så lätt bryts upp genom t.ex. den ekonomiska utvecklingen.

De olika generationerna av undersökningar visar emellertid att de kulturella värderingarna förändras relativt snabbt över tiden och den överväldigande generella trenden är en successiv världsomspännande förskjutning mot dels sekulära värderingar, dels frihetsvärderingar. Rörelsen går olika snabbt i skilda delar av världen och resultaten för enskilda länder kan avvika vid enskilda mätningar, men trenden är entydig.

Att länder med likartad historia och likartade samhällen ligger nära varandra är i och för sig inte så konstigt. Snarare vore motsatsen förvånande. Men när de enskilda länderna ändrar position på kulturatlasen, vilket då oftast innebär att landet rör sig mot koordinatsystemets övre högra hörn, sker rörelsen inom ramen för den större

geografiska och kulturella region som landet tillhör. I princip är det alltså regionerna som rör sig. Däremot finns det ingen tydlig tendens att regionerna skulle vara på väg att lösas upp eller blandas med varandra. (**Not 29**) Tvärt om pekar WVS-undersökningarna på ett afrikanskt, ett latinamerikanskt, ett sydasiatiskt, ett europeiskt katolskt, ett engelsktalande, ett östeuropeiskt/exkommunistiskt, ett konfusianskt/östasiatiskt och ett nordeuropeiskt/protestantiskt värderingsmönster – mönster som alltså kan sägas ingå i kulturen.

Detta innebär att även om socioekonomiska förändringar utan tvekan påverkar människors världsåskådningar och värderingar, lämnar också det kulturella arvet och de kulturella traditionerna ett bestående avtryck. Det vill säga historien är betydelsefull och de aktuella värderingar som dominerar samhället reflekterar samspelet mellan moderniseringen och traditionens influenser.

WVS-undersökningen motsäger därmed kraftfullt och måhända förvånande påståendet att globaliseringen skulle innebära en allmän global kulturell relativisering eller en generell tendens till t.ex. världsomspännande ”amerikanisering” inom det kulturella området. Varje region tenderar i stället att ha sin specifika mix av värderingar. Mixen ändras, men fortsätter att vara specifik för regionen.

Georegionernas och ländernas position på kartan har nu ett uppenbart samband med vilken typ av ekonomi de representerar. Positionen längs den lodrätta axeln, avseende traditionella visavi sekulära värderingar, samvarierar positivt med den andel av ländernas befolkning som är sysselsatt inom industri och varuproduktion och negativt med den andel som är sysselsatt inom jordbruket. Det vill säga övergången från jordbrukssamhälle till industrisamhälle svarar mot ett kulturellt värderingsskifte från traditionsorienterade till sekulära värderingar.

Men moderniseringsprocessen är inte linjär, utan WVS-undersökningarna pekar på ett distinkt skifte som svarar mot ländernas placering längs den andra, horisontella axeln. Här finns ett motsvarande samband med den befolkningsandel som i stället är sysselsatt inom tjänstesektorn. Detta innebär alltså att övergången till det postindustriella tjänstesamhället också svarar mot ett kulturellt skifte där frihetsvärderingarna börjar ta över. Vi känner igen tjänstesamhällets kulturella logik, såsom vi har refererat den utifrån Castells och Floridas diskussioner: **(Not 30)** öppna sociala relationer, individuella behov, flexibilitet, ansvarstagande, tolerans och social tillit. Vi kan t.ex. se hur det gamla östblocket mycket tydligt fortfarande ligger kvar i det uttalade industrisamhällets värderingsmönster.

Inglehart & Welzel poängterar mycket starkt sambanden mellan denna tvåstegsutveckling och förändringarna i fråga om samhällsinstitutioner och styresskick och särskilt den demokratiseringstrend som – enligt deras tolkning – närmast oemotståndligt drivs av de frihetsvärderingarna när dessa väl en gång fått fäste. Tolkningen av skeendet blir alltså att industrialismens modernisering öppnar för ett värderingsskifte som i sin tur öppnar för nya samhälleliga institutioner – demokratins men också fascismens och kommunismens. Moderniseringen *förstärker (enhance) människors förmåga* att agera utifrån sina val. När frihetsvärdena fått fäste så innebär detta att de totalitära styrformerna på sikt får små möjligheter att överleva, i vart fall inte längre än vad diktaturernas repressiva system förmår att göra för att hålla dem uppe. Frihetsvärderingarna ökar således dramatiskt *människors benägenhet* att agera i enlighet med sina val och prioriteringar. Med demokratiska institutioner i grunden *ökar också människors möjligheter* att agera i enlighet med sina val och värderingar.

Den socialpsykologiska bakgrunden till detta mönster behöver egentligen inte uppfattas som särskilt komplicerad. Tjänstesamhällets

människa är på inget sätt i grunden olik vare sig jordbrukssamhällets eller industrisamhällets människa. Men så snart hon får det ekonomiska och sociala utrymmet omkring sig att agera efter sina egna preferens, börjar hon också göra det.

Därför svarar också spridningen av frihetsvärderingarna mot en form av masscivilisatorisk rörelse. De frihetsgrader som tidigare varit förbehållna en liten samhällselit, tenderar nu att kunna bli en möjlighet för alla.

Från Castells hämtade vi uppfattningen att de tekniska genombrotten bidrar med förutsättningarna för de kulturella och sociala förändringarna. Vi ser nu en liknande tanke bekräftas i fråga om det värderingsskede som beskrivs i World Values Survey. Detta är också i grund och botten samma sak som Floridas påpekande om kreativitetens betydelse för samhällsekonomin – för vad är väl kreativitetens grundval annat än människors möjlighet att göra fria val – och att utnyttja sin fantasi.

WVS-undersökningarna pekar tydligt mot att frihetsvärderingarna är generationsbundna, men inte åldersbundna. Detta känner vi igen från de nyss gjorda referaten av SOM-undersökningarna. Frihetsvärderingarna är i mätningarna – det gäller inte minst de svenska – allt starkare representerade ju längre ned i åldrarna man kommer. Men inga mätningar tyder på att när generationen sedan åldras, den då skulle överge frihetsvärderingarna till förmån för överlevnadsvärderingarna.

Här ser vi kanske också en nyckel till de till synes motsägande resultaten i SOM-undersökningarna. Det vi i referaten av dem lite slarvigt kallade ”åsikter” är i själva verket i hög grad frågor inom områden som relaterar till överlevnadsdimensionen. Framträngandet

av frihetsfrågorna innebär nu inte att människor ändrar uppfattningar i dessa och inom de ramar som frågorna gäller. De måste ju fortfarande besvaras. Detta innebär sannolikt i stället att andra frågor blir viktiga parallellt med överlevnadsfrågorna. (**Not 31**)

Frihetsvärderingarna är antiauktoritära till sin karaktär. Inglehart & Welzel (**Not 32**) understryker starkt att förståelsen för innebörden av dem är att man ser dem i relation till det tidigare skiftet som innebar en vändning från traditionella auktoriteter (institutionaliserad religiositet, överhetssamhälle) till sekulära auktoriteter (politiska partier, folkbildning med patriarkala upplysningsambitioner, de industriella företagens organisationsformer, fackföreningsrörelserna etc.)

I frihetsrörelserna ligger en vändning från även dessa senare auktoriteter och detta avspeglas bl.a. i tendensen att organisera intressegrupper i öppna nätverk i stället för fasta föreningar och i benägenheten att engagera sig i enskilda aktioner i stället för omfattade politiska program. Inget talar för att människors engagemang i samhällsfrågor skulle avta. Däremot vill människor själv avgöra var de ska lägga sitt engagemang.

Detta verkar stämma väl med SOM-institutets iakttagelse om ett successivt minskat förtroende för samhälleliga institutioner. Institutioner är nödvändiga för samhället, men människor som omfattar frihetsvärderingar har i allmänhet ett mer distanserat förhållningssätt till dem.

2.4.3 Sverige i World Values Survey

De Nordeuropeiska, protestantiska länderna finns, som vi redan noterat, samlade i kulturatlasens övre högre hörn, där de alltså representerar den värderingskultur som i det samlade globala perspektivet tyd-

ligast ansluter till de sekulärarationella värderingarna och där samtidigt frihetsvärderingarna fått allra starkast fäste. I denna grupp är Sverige det land där utvecklingen gått allra längst. Vår värderingsprofil är den som mest avviker från kulturatlasens mitt- eller medelpunkt. Hur ska detta förstås?

Vi har redan varit inne på sambandet mellan de kulturella värderingarna och ländernas ekonomiska utveckling. Det finns för det första ett starkt samband mellan utvecklingen mot sekulärarationella värderingar och industrialiseringen. Sedan finns ett motsvarande samband med utvecklingen av ett tjänstesamhälle. Samvariationen mellan andelen sysselsatta i servicenäringar och utvecklingen av frihetsvärderingar är mycket starkt.

Thorleif Pettersson (**Not 33**), som är den som mest ingående analyserat Sverige i WVS-undersökningarna kommer till slutsatsen att det finns starka samband mellan utvecklingen av frihetsvärderingar och levnadsstandard. I länder med hög levnadsstandard tenderar befolkningen genomgående att visa starkare preferenser för frihetsvärderingarna än i länder med svagare ekonomier. Men det finns också ett tydligt negativt samband mellan hög levnadsstandard och etniskt och språklig splittring i ett land. Det betyder att såväl den relativa befolkningsmässiga homogeniteten i det svenska samhället, som den höga levnadsstandard och den svenska ekonomiska modellen får antas bidra till frihetsvärderingarnas extremt starka position i det svenska samhället.

Pettersson betonar dock att det negativa sambandet mellan levnadsstandard och språklig och etniskt mångfald inte kan användas som argument mot fortsatt invandring. Tvärtom kan det från en strikt ekonomisk position noteras att Sverige behöver en invandring för att balansera en åldrande inhemsk befolkning. Uppslutningen hos befolk-

ningen kring frihetsvärderingarna, med deras betoning av tolerans och social tillit, kan då vara nyckeln till att invandringen till Sverige fungerar relativt väl. Trots att andelen utrikes födda eller med utrikes bakgrund är jämförelsevis stor Sverige, är den ändå för liten för att synas tydligt i WVS-undersökningarna. Petterssons undersökning av attityderna hos muslimska invandrare pekar emellertid mot att även dessa tenderar att ansluta sig till frihetsvärderingarna, men att det sker i specifik kombination av traditionella värderingar och överlevnadsvärderingar. Under alla omständigheter ökade andelen svenskar som är positivt inställda till invandrare under 1990-talet – från 91 procent 1990 till 97 procent år 2000 – en statistiskt säkerställd siffra. Det är också en internationellt sett unikt hög siffra. De som omfattar frihetsvärderingarna är dessutom mer positiva till invandring än de som inte omfattar dem. (Not 34)

Allt detta betyder att det finns samband mellan levnadsstandard, utbildningsnivå, generationsskiften, befolkningens relativa homogenitet och landets ekonomiska modernisering som i viss utsträckning förklarar och även bestämmer den typ av kulturella värderingar som finns företrädade i ett land. Med det handlar inte om några enkla linjära samband eller okomplicerade funktioner av typen orsak och verkan. Tvärt om betonar författarna bakom WVS-publikationerna att det dessutom finns komplexa och för de enskilda länderna individuella förhållanden som avgör hur spridda de olika värderingar är och mixen mellan dem.

Därmed är vi framme vid konstaterandet att bakom såväl det enskilda landets eller georegionens position i kulturatlasen, finns specifika historiska förklaringar. Detta svarar också mot Ingleharts & Weltzels iakttagelse att den kulturella värderingen, inte bara hos varje population, utan i princip hos varje individ, består av en uppsättning ärvda värderingar som speglar kulturen i det samhälle hon fötts in i. En

annan del avgörs av hennes egna upplevelser och egna strategiska val som hon gör i relation till det samhälle hon upplever. Människan både ärver och förvärvar sin kulturella identitet.

Detta innebär att man för att rätt förstå innebörden av de mönster som WVS-undersökningarna visar, ska vara noga med distinktionen mellan innebörden av begreppet *traditionella värderingar* såsom det används i WVS (dvs. som uttryck för värderingar som hyllar traditionella auktoriteter och institutioner) och betydelsen av *det kulturella arvet*. För alla opinioner spelar det kulturella arvet en stor roll men de traditionella värderingarna är mycket viktiga för vissa opinioner/populationer medan de spelar mindre, eller snabbt minskande, roll för andra. Men även dessa senare bär med sig sitt kulturarv, med det handlar om ett arv som genom olika historiska förhållanden blivit sådant att det med dagens mått mäts framstår som ”modernt”.

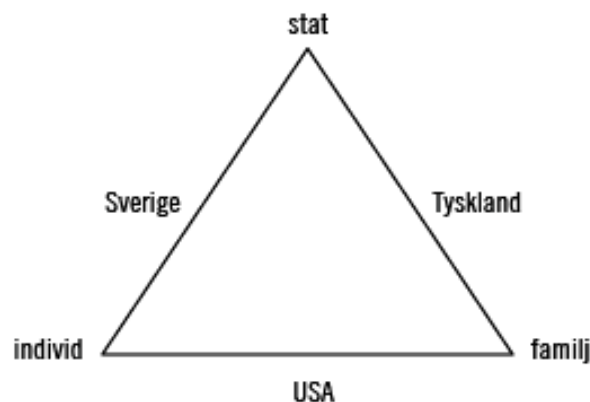
Befolkningarna i Sverige och det protestantiska Nordeuropa, har inte fått preferenserna i sina kulturella värderingar enbart som en följd av senare årtiondens socioekonomiska utveckling, utan dagens position på kulturatlasen beror också på den fond av befintliga värderingar som den socioekonomiska utvecklingen spelat mot.

Den här diskussionen har förts på ett intressant sätt av Berggren och Trägårdh. (Not 35) De har pekat på de starka dragen av folklig frihetlighet i den svenska historien – en starkt självägande bondeklass och den därmed sammanhängande frånvaron av utvecklade feodala strukturer, starkt lokalt självstyre genom by- och sockenstämmor och den historiska traditionen av politisk balans där kungamakt och bondestånd balanserade frälset. Samtidigt har den moderna svenska historien även internationellt uppmärksamats för det starka inslaget av statsdirigering och välfärdsstatens långtgående ambitioner att lägga

livet till rätta för medborgarna. Sverige beskrevs och uppfattades länge som ett sorts socialistiskt experiment, utanför det socialistiska blocket.

Berggren och Trägårdh prövar nu tesen – och som det verkar med gott resultat – att den svenska folkhemssocialismens i själva verket bör ses som en förlängning av den äldre frihetliga traditionen. Utanför de politiska aktivisternas led har svenskens grundläggande strategi varit att på det individuella planet skaffa sig så stora frihetsgrader som möjligt. En stor offentlig sektor som är neutral i förhållande till personliga omständigheter (dvs. den generella välfärdspolitik) och som framför allt gör individen oberoende av släkt och familj är då ägnad att öka individens frihet. Här jämför författarna det de kallar välfärdens maktrelationer i Sverige med dem i Tyskland och USA med konstaterandet att maktrelationen i Sverige är inriktad på de förmåner som staten transformerar till individen, medan motsvarande relation i Tyskland fokuserar på familjen. I USA, slutligen, bygger välfärden i hög grad på samspelet mellan individ och familj, medan staten är mera anonym som agent i välfärdssystemet.

Figur 2.4 Välfärdens maktrelationer, efter Berggren och Trägårdh (2006, s. 70)

Så länge som "folkhemssocialismen" genom välfärdssystemet ytterst gagnat individens frihet, och det Berggren och Trägårdh kallar svenskens behov av att få vara ifred för överheten, så har han eller hon också bejakat ett högt skattetryck och en stor offentlig sektor. När politikens etablissemang misstolkat grundstämningen i folkdjupet och velat gå längre i offentlig makt i sådan riktning att den individuella friheten i stället hotats, ja då har bristen på folkligt stöd omedelbart visat sig. 1970-talets debatt om löntagarfonderna är bara ett exempel på detta.

Som vi redan noterat speglar WVS-mätningarna en utveckling som pågår för fullt. För Sveriges del innebär detta att den befolkningsandel (**Not 36**) för vilka de sekulära värderingarna dominerar ökat från 66 procent år 1980 till 72 procent 2000. Den ökningen är förhållandevis måttlig och kan spegla att de sekulära värderingsuppsättningen nu nått en form av mättnadsnivå. Utvecklingen av frihetsvärderingarna har dock ökat från att ha omfattats av 66 procent år 1980 till att nu dominera bland 86 procent av invånarna i Sverige.

Därmed tycks vi landa i något som kan uppfattas som en motsättning – inte bara dagens socioekonomiska utveckling förklarar förändringarna i värderingsmönstret, det är också mönstrets historiska förankring som gör att det förändras så snabbt.

Not 32 Inglehart & Welzel 2005, s. 56 ff.

Not 33 Pettersson & Esmer 2005, Pettersson 2008.

Not 34 Ibid., s. 31.

Not 35 Henrik Berggren & Lars Trägårdh, Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige. Falun 2006.

Not 36 Welzel & Deutsch 2007, figur 18.2, s. 246.

2.5 De bägge omvandlingarna

Så här långt i vår framställning har vi försökt att ringa in och någorlunda teckna konturerna av det skifte som Sverige, Västvärlden och hela det globala sammanhanget just nu genomgår i kulturellt och socioekonomiskt hänseende – så långt vi nu har möjlighet att förstå och tolka det.

2.5.1 En sammanfattning

Vi har genomgående använt begreppet *ekonomi* i dess breda, allmänna betydelse, avseende alla de arrangemang genom vilka människor försöker tillfredställa sina – företrädesvis materiella – behov. Det ekonomiska skiftet västvärlden nu går igenom handlar om övergången från en industri- och varuproducerande ekonomi till en ekonomi som i stället domineras av produktionen av tjänster.

Bland alla de särdrag som skiljer dessa bägge ekonomier så noterar vi att industrisamhället inte bara står för en *produktionsform*, utan också i hög grad en organisationsform. Den kan karakteriseras som stabil, byråkratisk, hierarkisk och homogen i betydelsen att den byggt på fasta strukturer, som fungerat över lång tid och med klart urskiljbara strata. "Industrialization man" fick sitt liv bestämt av den organisationsformen. Den bryts i dag mot nätverkens organisationsprincip, öppna, flytande och flexibla. Industrisamhället baseras i hög grad på allokeringen av produktionsfaktorerna, arbetskraft, råvaror och kapital. För tjänstesamhället har i stället förmågan att kunna hantera information kommit in som den ny nyckelfaktorn. Med detta följer oundvikligen också att betydelsen av individuell förmåga – vi kan kalla den kreativitet – blir viktigare än att få människor att utföra på förhand bestämda uppgifter.

Industrisamhället har kännetecknats av en pakt mellan den industriella organisationen och produktionen och med nationalstaten som överordnat politiskt ramverk. Globaliseringen innebär bl.a. att nationen som det primära politiska ramverket för ekonomin inte längre är lika entydigt, lika självklart eller lika oomstritt. Detta betyder vare sig nationalstatens död eller undergång, men att den i tjänstesamhället fungerar delvis i konkurrens, delvis i samspel med andra politiska ramverk för ekonomin – på transnationell, regional och lokal nivå.

2.5.2 Samtidens omvandling

Vi har använt begreppet *kultur* i en bred allmän, "antropologisk" mening där vi refererat till människors normer, värderingar, roller, identiteter, handlingsmönster, moraluppfattningar och tankesätt. Utifrån det sättet att se på kultur, har vi, främst utifrån resultaten från WVS-undersökningarna, kunnat se hur det ekonomiska skiftet från industrisamhälle till tjänstesamhälle motsvaras av ett kulturellt skifte – övergången från det som kallas sekulära värderingsmönster till frihetsvärderingar.

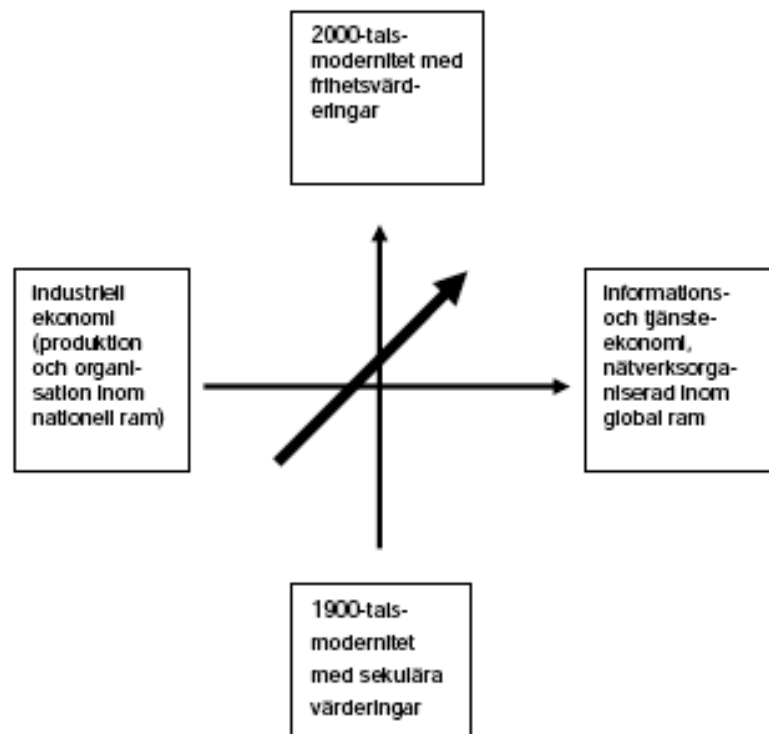
I industrisamhällets sätt att organisera och dela upp tillvaron i arbete och fritid ligger att "kultur" tillhör den fria tiden, den tid under vilken vi konsumerar det som vi producerar under den del av dygnet som är arbetstiden. När de viktigaste produktionsfaktorerna är arbetskraft, råvaror och kapital så låter sig detta göras.

När i stället förmågan att behandla information blir den viktigaste produktionsfaktorn för detta med sig ett dramatiskt skifte av idén om kultur. Tjänstesamhället suddar ut gränsen mellan arbete och fritid och den flyttar in kulturen i produktionen och i det ekonomiska, brett uppfattade sammanhanget. Ekonomin tenderar att bli kulturdriven. Det gör inte konstnärliga yttringar och institutionaliserat kulturarv till

mindre viktiga företeelser, tvärt om, dess betydelse växer. Men det för med sig att synen på kultur blir en annan, bredare.

Det ekonomiska och kulturella skiftet tog sin början under 1970-talet vi befinner oss av allt att döma mitt uppe i dess fortsättning. Vi illustrerar skiftet med nedanstående figur som vi kallar *samtidens omvandling* och sammanfattar förhållandena mellan de nyckelbegrepp och termer som vi tagit upp.

Figur 2.5 Samtidens omvandling. Horisontella axeln – ekonomi, vertikala axeln – kultur

2.5.3 Den förra omvandlingen

Om det nu handlar om att hantera den aktuella omställningen, att lära oss navigera utifrån 2000-talets koordinater, ja då blir frågan vilken problematik som var 1970-talets. Om den svenska kulturpolitiken har sina rötter i 1970-talet, så bör vi försöka sätta in den i sitt sammanhang. Vi ställer alltså frågan: på vilket problem skulle 1970-talets kulturpolitik vara lösningen?

Det perspektiv vi anlagt på samtiden innebär att vi valt att både kontrastera och parallellisera samhällets ekonomiska utveckling med förändringar i fråga om människors värderingar, tankesätt och normer, det vi kallar kulturella förändringar. Det kan finnas andra angreppssätt, måhända också mer fruktbara, men vi väljer ansats också när vi blickar bakåt på 1900-talet.

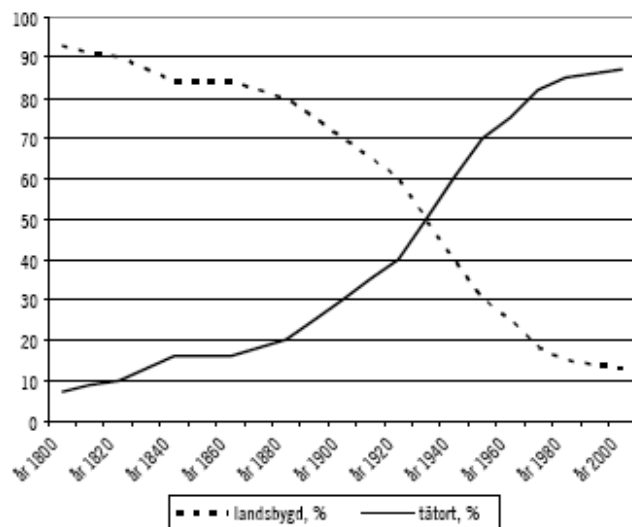
Man brukar räkna 1870-talet som decenniet då industrialiseringen tar sitt egentliga avstamp i landet. Då startar på allvar två förändringsvågor som under de kommande hundra åren i grunden förändrar Sverige. Den första är att industrialiseringen för med sig att befolkningen byter näringsfång och vi lämnar jordbruket som huvudnäring. Den andra är starten på en geografisk omflyttning som innebär att den absoluta merparten av befolkningen byter livsmiljö från landsbygdens traditionella, rurala miljö till en urban livsstil i städer och tätorter.

Omflyttningen hänger självfallet ihop med att industrin skapar ny sysselsättning som kan suga upp landsbygdens och jordbrukets befolkningsöverskott, men det är inte fråga om helt synkrona processer. En stor del av landsbygdens befolkningsöverskott kanaliseras under senare delen av 1800-talet och det tidigare 1900-talet till Nordamerika genom emigrationen (jfr figur 2.1 avsnitt 2.2.1). Den svenska

industrialiseringen är också, särskilt under den tidigare fasen, bl.a. genom kopplingen till skogen och malmen, en landsbygdsindustri.

Vi kan sammanfatta hela processen i några grafer, där den viktigaste redovisar omflyttningen från landsbygd till tätorter. När vi tidigare (ovan avsnitt 2.1.5) konstaterat att relationen mellan tätorts- och glesbygdsboende varit stabil sedan 1970-talet så ser det väsentlig annorlunda ut om man i stället tittar på den utveckling som ägde rum på den andra sidan av detta decennium.

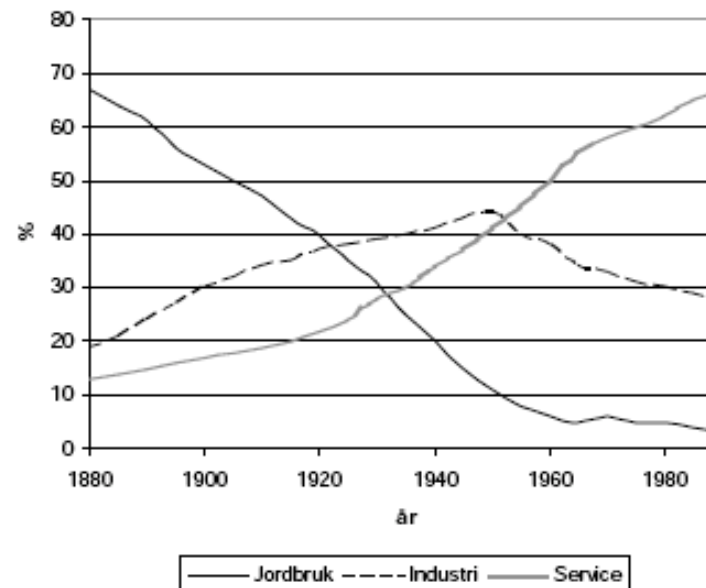
Figur 2.6 Relationen landsbygds- och tätortsboende 1800–2000. Efter SCB

Då ser vi att 1970-talets ingång markerar slutskedet på den storskaliga befolkningsomflyttning som pågått alltsedan 1800-talet början men som accelererade med industrialiseringens genomslag från 1860/70. En befolkning som då bestod av 90 procent landsbygdsbor blev fram till 1970 en befolkning där 85 procent bor i tätorter. Utvecklingen har sedan fortsatt men i ett betydligt lugnare tempo – den stora omflyttningen är avslutad.

Tittar man på de motsvarande kurvorna över andelen sysselsatta i jordbruket respektive industri och tjänstesektorn så ser vi en korresponderande utveckling med vissa tidsmässiga förskjutningar.

Figur 2.7 Förvärvsarbetets förändring 1880–1990. Efter Atlas över Sverige

Den nästan totala ekonomiska omvandling som industrialiseringen och befolkningsomflyttningen innebär korresponderar med förändringar på snart sagt alla plan i samhället – framväxten av den konstitutionella staten med 1866 års representationsreform och det demokratiska genombrottet med 1920-talets rösträtsreformer, nya sociala klasser, en arbetarklass och en borgerlighet, som i sin tur formar de politiska partierna, folkrörelsernas framväxt och så vidare.

Hur ser det då ut på det kulturella planet? Ja, om levnadsvillkoren i grunden ändras för befolkningen under ett århundrade, måste detta också sätta spår i människors sätt att tänka och se på livet och tillvaron, i attityder, vanor och värderingar.

2.5.4 Modernitetens grundläggande spänning

Ett annat anslag med anspråk på att också fånga en förklarande dimension i spänningsförhållandet mellan tradition och modernitet är den tyske sociologens Ferdinand Tönnies termer *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* från 1887 (**Not 37**). Johan Asplund kallade i en essä från 1991 dem för sociologins mest seglivade och mest fruktbara begrepppar (**Not 38**) och inte minst efter denna referens till Tönnies har begreppen kommit till flitig användning inom svenska sociologiska och kulturanalytiska sammanhang.

Tönnies tes var att det äldre, traditionella och förmoderna samhället präglades av *Gemeinschaft*, dvs. lokalsamhällets slutna, starka, trygga

(**Not 37** *Gemeinschaft und Gesellschaft. Abhandlung des Communismus und des Socialismus als empirischwer Culturformen.* Leipzig. 1887.)

(**Not 38** Johan Asplund, *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft.* 1991.)

och varma men också socialt kontrollerande, förändringsfientliga och inlåsandegemenskaper. Mot detta står den framväxande marknadsekonomin och den moderna byråkratiska statens kalla, anonyma, urbana, effektiva, öppna, friare och förändringsorienterade samhälle – *Gesellschaft*.

Så enkel som att säga att samhället övergår från ett äldre tillstånd av *Gemeinschaft* till ett modernt *Gesellschaft* är det nu inte. Snarare menade Tönnies att varje samhälle innehåller drag av bägge sfärerna. I ett förmodernt samhälle som inte förändras nämnvärt råder dock en balans mellan dem, men när samhällena moderniseras, dvs. förändras och utvecklas, då skapas en spänning. Man strävar mot det nya, men känner också förlusten av den traditionella gemenskapen. Man söker frihet från de auktoriteter som präglade gemenskaperna, men får en upplevelse av kyla när man undslipper dem i det moderna samhället. Det västerländska samhället präglas alltså av spänningen mellan *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* och detta skapar en sorts grundläggande identitetskris hos människorna. Följaktligen blir frågan om hur spänningen ska övervinnas en grundläggande kulturell fråga. (**Not 39**)

Vi tror att den här diskussionen har en hög relevans för förståelsen av 1900-talets svenska kulturpolitik. Dock är begreppen *Gemeinschaft* – *Gesellschaft* otympliga och främmande på så sätt att de kan ge intryck av att läsaren skulle behöva ha särskilda förkunskaper för att förstå sammanhanget. Några etablerade svenska termer finns inte, men vi försöker lösa problemet genom att fortsättningsvis tala om *modernitetens grundläggande spänning* där *Gemeinschaft* representerar ett livsrum som – relativt sett – är slutet men varmt och där *Gesellschaft* står för – fortfarande relativt sett – ett öppet och fritt men kyligt samhälle.

Vare sig vi nu låter dramatiken i denna modernitetens spänning illustreras av grafen som visar 1900-talets omflyttning från landsbygd till städer eller av grafen som visar övergången från befolkningens sysselsättningen i jordbruket till industri respektive service och förvaltning – sedermera tjänstesektorn, ser vi att decennierna kring 1930 markerar en kritisk period i den svenska historien.

Nedgången i jordbrukssysselsättningen är brant under hela 1900-talet, ända fram till 1950-talet då den börjar plana ut till dagens låga nivå. Men kring 1920 sker den omkastning som innebär att andelen industri-sysselsatta överstiger den andel som fortfarande arbetar inom jordbruket. Kring 1930 sker den motsvarande omkastningen i relationen mellan de andelar av befolkningen som bor på landsbygden respektive i städer. Samtidigt blir också andelen sysselsatta i service och förvaltning fler än de inom jordbruket.

Ser vi till emmigrationen (figur 2.1, avsnitt 2.1) konstaterar vi även här att 1930-talets ingång markerar ett viktigt historisk skifte. Det

(Not 39 Marx hade sitt alienationsbegrepp för i grunden samma problem. Max Weber talade om ”järnburen” som den moderna människan låstes in i och Durkheim diskuterade ”anomie”. Jfr Berggren och Trägårdh, s. 350, som också pekar på att relationen Gemeinschaft – Gesellschaft också kan spåras bakom diskussionen om staten och civilsamhället, dvs. där staten associera med kall byråkratisk maktutövning medan civilsamhället tänkes representera ett gemeinschaft-inspirerat sätt att sköta samhällsuppgifterna. Ett ytterligare sätt att försöka fånga frågeställningen finns hos Giddens (1991) som skiljer mellan traditionalism och modernitet genom att peka på modernitetens sätt att a) separera tid och rum, b) dess ”urbäddningsmekanismer” samt c) dess ”institutionella reflexivitet”.

är slutpunkten för den stora utvandringen till Amerika. När emigrationen åter kommer igång efter andra världskriget så är den av en annan art – den återutvandring som alltid finns i samband med en kraftig invandring. **(Not 40)**

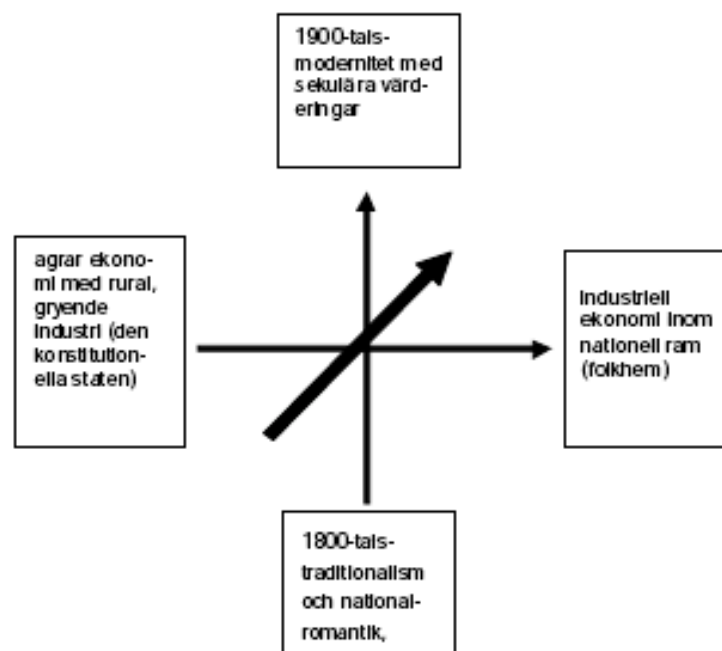
Vill vi antyda en indelning i 1900-talets stora yttre kulturförändring, ligger det därför nära till hands att se det sena 1800-talet och fram till perioden 1920/30 som en tidig fas då industrialiseringen startar och får fäste i ett samhälle som dock fortfarande domineras av jordbruk och landsbygdsboende. Efter brytningsperioden 1920/ 1930 är förhållandena omkastade så till vida att Sverige då är ett modernt industrisamhälle där den gamla tidens livsform allt mer trycks undan och efter hand marginaliseras.

Vill vi försöka sammanfatta 1900-talets stora ekonomiska och kulturella transformering på samma sätt som vi tidigare försökte fånga in konturerna av de skeende vi just nu genomgår, skulle figuren få det utseende som nedanstående figur visar. Här låter vi den ekonomiska axeln (den vågräta) illustrera övergången från jordbrukarsamhället medan den kulturella, lodräta axeln, får illustrera övergången från ett traditionsorienterat samhälle, till ett modernt, förändringsorienterat.

2.5.5 Begreppet livspolitik

Vår diskussion om modernitetens spänning utgår från industrialiseringens kulturella konsekvenser och frågan blir då om denna spänning fortfarande har samma sprängkraft när vi numera befinner oss i en ny övergång. Modernitetens grundläggande spänning som diskuterats så mycket under 1900-talet är nära förbunden med en urbaniseringsprocess som för Sveriges del i princip är genomförd. Dagens urbanisering handlar inte om att människor flyttar från staden till landsbygden, utan om att även landsbygden urbaniseras, i den meningen att den blir allt mer ”stadslik” till sin karaktär.

Figur 2.8 Den förra omvandlingen, 1900-talets omvandling. Den horisontella axeln – ekonomi, den vertikala – kultur

Dagens Sverige är också urbaniserat i en kulturell och mental mening som går utöver själva bebyggelse- och bosättningsmönstret. Folkhems-metaforens erbjudande om att kunna bemästra spänningen miste under 1900-talets slutskede också sin dragningskraft och svarade inte längre mot samtidens behov. Inte heller den mest seglivade av 1900-talets totalitära ideologier, kommunismen, överlevde övergången. Berlinmuren revs och Sovjetimperiet föll.

(Not 40 Om sambandet invandring – utvandring, se t.ex. Öberg och Springfieldt 1991, s. 92.)

Samtidigt bör man påminna om att den typ av förlopp som vi resonerar om här ingalunda är några enkla, parallella processer som börjar och slutar vid specifika tidpunkter. Så även om aktualiteten i 1900-modernitetens grundläggande spänning klingar av i dagens Sverige betyder det inte att den helt mist sin relevans. (Not 41)

Från ett invandrarperspektiv kan – beroende på förhållandena i hemlandet – etableringen i Sverige i hög grad upplevas som inträdet i en ny och främmande modernitet. Den kan likaså vara det fullt adekvata uttrycket för att fånga urbaniseringens omställning som den nu pågår i stora delar av världen. År 2010 har beräknats bli det år då majoriteten av världens befolkning bor i städer, dvs. då världen i sin helhet passerar den gräns som Sverige trädde över 1930. (Not 42)

På vilket sätt har då de bägge omvandlingarna som vi beskrivit, samtidens och 1900-talets, samband med varandra? Ja, en typ av svar får vi genom WVS-undersökningarna. Det har innebörden att industrialiseringen med dess våg av sekulära värderingar bildar förutsättningen för nästa moderniseringsvåg, informations- och tjänstesamhället med dess frihetsvärderingar. Det är först när effekterna av den första vågen nått ut över samhället som nästa steg kan tas.

En forskare som utvecklat motsvarande tankegångar utifrån sociologiska, socialpsykologiska och politiska parametrar är Anthony Giddens (Not 43). Hans analys har också fått ett stort gehör i den allmänna debatten om modernitetens utveckling. Giddens betraktar moderniteten som en process där det traditionella lokalsamhällets *samband mellan tid och rum bryts upp*, dvs. i lokalsamhället upplevde människan i allt väsentligt tiden och rummet som förenade i platsen och i den levda dygnsrytmen.

När sedan tillvaron inte längre styrs av traditionens och lokalsamhällets självklara regler och etablerade praxis uppkommer moderni-

tetens genomgripande behov av självreflexion, för att förstå och förklara hur tillvaron och de sociala villkoren hänger ihop. Giddens talar om institutionell reflexivitet för att markera hur den flexibla attityden kommit att byggas in i och bli en reglerad del av det moderna samhället. (Not 44)

Med Giddens ögon bildar upplysningstiden starten på den tidiga moderna epoken i Västeuropa som sedan sträcker sig fram mot våra dagar. Där andra velat se vår tid som en radikalt annan tid än moderniteten, en postmodern tid, argumenterar Giddens (helt i enlighet med VWS-undersökningarnas indikationer) för att vår samtid ska uppfattas som en hög- eller senmodern period, då konsekvenserna av moderniseringsprocessen tidigare förlopp börjar bli tydliga.

Individen är befriad från traditionens bindningar och han eller hon har lärt sig (börjat lära sig) att leva i modernitetens sociala nätverk där de få men starka sociala banden ersätts av många och svaga. Han eller hon har fått utrymme att i vart fall till del skapa och välja sin identitet – livsstilsfrågornas frammarsch. Vägen ut ur traditionerna har satt

(Not 41 Man kan notera att flera publikt framgångsrika svenska filmer från senare år har det vi kallar modernitetens grundläggande dilemma som underliggande tema. Det gäller t.ex. *Masdjävlar* och *Såsom i himmelen*.)

(Not 42 År 2050 beräknas den siffran ha stigit till 75 procent. Så stor andel av världsbefolkningen uppskattas då bo i städer. (Burdett 2006. *City-building in the age of global urban transformation*).

(Not 43 Särskilt Modernitet och självidentitet, 1991.)

(Not 44 Denna utredning kan t.ex. ses som ett bra exempel på institutionaliserad reflexion, nämligen kring frågan om syftet med kulturpolitik.)

individen i direktkontakt med de globala sammanhangen. Men den existentiella frågan blir då vad friheten och utrymmet ska användas till.

Giddens kallar fenomenet för ”det undanträngdas återkomst” och hur detta undanträngda hanteras i det senmoderna samhället är en fråga som går igen på alla nivåer, individuellt, socialt och politiskt. Här möts såväl Giddens och Castells samhällsanalyser likaväl som tolkningarna av VWS-undersökningarna, i identifieringen av en ny typ av värderingar och en ny typ av socialt handlande som hänger ihop med informationssamhället.

I Giddens tolkning är rörelserna snarast att se som indikatorer på framväxten av det han kallar *livspolitik*, parallellt med och ovanpå (utöver) den etablerade emancipativa politiken (Not 45). Det vill säga att när det tidigmoderna skedet väl har skapat den frihet som inte fanns i det traditionsstyrda samhället, blir huvudfrågan i det senmoderna samhället hur den friheten ska användas och vad den ska användas till. (Not 46)

Att det ser ut på så vis har vi här försökt att underbygga med hänvisning till ledande röster i den samhällsvetenskapliga diskussionen, eller med Giddens ord, med hänvisning till experter. Kanske skulle det gå lika bra att nå samma slutsats enbart genom att hänvisa till vars och ens upplevda erfarenhet.

Vi tror emellertid att på samma sätt som den förra, 1900-talets, omställning rymde en dominerande kulturfråga, rymmer också samtiden nya omställning en eller kanske flera andra dominerande kulturfrågor. Därför handlar nästa kapitel om kulturpolitikens plats i dessa skeenden, den förra omställningen och samtidens.

(**Not 45** Det vill säga vad som med Inglehart & Welzels terminologi snarast skulle kallas de sekulära auktoriteternas politik.)

(**Not 46** Livspolitik enligt Giddens (s. 253) handlar om politiska beslut som bygger på valfrihet och generativ makt, dvs. makt som förändringskapacitet. Det handlar om skapandet av moraliskt försvarbara livsformer som befrämjar självförverkligandet i en kontext av ömsesidig global påverkan. Det handlar om att skapa en etik utifrån frågan "hur ska vi leva", dvs. den frågan där traditionen gav ett självklart svar: "som hittills" – men där svaret nu måste sökas i en posttraditionell ordning och mot bakgrund av existentiella frågor.)

3 Kulturpolitiken och 1900-talets kultursyn

3.1 Traditionens samhälle och brytningstiden

3.1.1 Introduktion

Om vi i kapitel 2 diskuterade relationen mellan kulturella och ekonomiska förändringar ska vi flytta fokus till förhållandet mellan kultur och politik. Här utgår vi från en i grunden ganska enkel tankegång. Först frågar vi om de sekulära värderingar som hängde ihop med industrialiseringen kan avläsas i att staten börjar agera på ett nytt sätt, dvs. kan man identifiera en ny "kulturpolitik" som en följd av den kombinerade ekonomiska och kulturella förändring som industrialiseringen och sekulariseringen innebär? Med terminologin från förra kapitlet, finns det en "den förra omställningens" kulturpolitik?

En sådan menar vi finns, men eftersom vi inte hittat någon tidigare undersökning av det sambandet så behöver vi klarlägga hur det ser ut. Det är temat för kapitel 3.

När – och om – vi väl lyckats konstatera det sambandet så uppkommer själva huvudfrågan för vår utredning, nämligen om vi i dag har en kulturpolitik som motsvarar samtidens omvandling.

Först dock några ord om politik och byråkrati. Det här är en utredning där statens kulturpolitik står i centrum. Staten är politikens redskap och i demokratin är den ytterst folkviljans redskap. Att tro på demokratin innebär inte bara att tro att folkviljan slår igenom i politiken och i de politiska församlingarna, utan också att tro på sambandet mellan folkviljan och statens handlande – via politiken.

Som en samlad byråkrati och organisation är staten ett redskap för politiken men också en på sätt och vis självständig organism som fungerar enligt sin egen logik och konsekvens. För de politiska partierna gäller det att lära sig hur detta instrument fungerar så att de kan använda det. Men när en politisk rörelse kommer till makten, inträffar också det motsatta – rörelsen, politiken tar intryck av statens organisatoriska och byråkratiska logik. Så därmed handlar en utredning om statlig kulturpolitik inte bara om politik och kultur, utan noga räknat om samspelet mellan tre aktörer eller krafter – kultur, politik och stat.

3.1.2 Romantik och republikanska ideal

Kulturpolitik kan, om man så vill, uppfattas som relationen mellan konst och kultur samt politisk makt. Vi kan iaktta relationerna mellan dessa kontrahenter genom hela historiens lopp. I denna allmänna mening är kulturpolitik en mycket gammal företeelse, men det betyder inte att det varit något konstant. I takt med att samhällena förändras ändras också relationen mellan å ena sidan konst och kultur och å andra sidan makt. Redan på denna grund kan vi vara säkra på att dagens sätt att uppfatta kultur och politik är tidsbundet.

I en mer administrativ och teknisk mening kan kulturpolitik förstås som politik inom ett specifikt område. I denna mening förekommer begreppet kulturpolitik från förra sekelskiftet. Det är emellertid först efter andra världskriget som begreppet blir mer allmänt. (1) Därför kan det vara otidsenligt att tala om kulturpolitik för äldre tider och vi talar av det skälet om *politik inom kulturområdet* när det gäller de äldre skedena och förbehåller termen kulturpolitik för de senare.

De här frågorna hänger nära ihop med och kan inte skiljas från den allmänna synen i samhället på konst och kultur. Det är ju utifrån de

aktuella föreställningarna om innebörden i begreppet ”kultur” som det politiska handlandet sker. I dag ser de flesta decennierna kring sekelskiftet mellan 1700- och 1800-tal som en avlägsen epok. Ändå är det under det skedet som mycket av dagens syn på själva innehållet i begreppen konst och kultur formas. (2) Det sker inom ramen för samma process som den där den moderna tiden tar sin början, markerad av upplysningstidens tänkande och de amerikanska och franska revolutionerna.

Inom ramen för den processen formeras de västerländska idéerna om *de mänskliga rättigheterna*, lika för alla och därmed knutna till individen. Vi får den logiskt korresponderande republikanska idén om en sekulär stat som legitimeras och styrs genom demokratin.

Den nya tidens betoning av individen motsvaras inom konstens område av ett nytt konstnärsideal, romantikens, som växer fram under samma tid dvs. 1700-talets slut och det tidiga 1800-talet. Romantiken betonar konstnärens egenart, gärna med anspråk på en särskild förmåga – den geniala inspirationen. I grunden samma syn på konstnären lever sedan vidare genom hela 1900-talets modernism.

På det kollektiva planet för romantiken fram idén om folken som naturliga gemenskaper, sammanhållna särskilt genom språket och bärare av nationella kulturer. Inspiratörer är Johann Gottfried Herder (1744–1803) och Johann Wolfgang Goethe (1749–1832).

Föreställningen om folken och nationerna som en sorts primära kulturella entiteter har sin grund i framför allt den tyska romantiken. Under 1800-talet finns en alternativ strömning som snarare är fransk till sitt ursprung och som tydligare knyter an till upplysningstidens ideal. Här talar man snarare om ”civilisation” än om kultur. Beto-

ningen av utvecklingen och framsteget är i princip detsamma som den tyska romantikens, men om "folket" är den källa där kulturens växt hämtar sin kraft i romantikens värld, så är den franska civilisationsidéen mer aristokratisk och elitorienterad. Det blir snarare den utveckling och förfining som samhällets övre strata har uppnått som ger utgångspunkten för kulturens eller civilisationens fortsatta växt och förfining. (3)

Den tyska romantiken knyter alltså an till föreställningar om folken och lägger en tonvikt vid känslolivet, medan den franska civilisationsidéen snarare är elitistisk och intellektuell.(4)

1 Det första belägget i SAOB är från 1897. Arthur Engberg använder ordet i riksdagsdebatter under 1920-talet. En valbroschyr från 1938 med Engberg som författare har titeln Demo-kratisk kulturpolitik. Uppgifter efter Sundgren 2007 s 19.

2 Även skeden före denna tid kan man tala om politik inom kulturområdet men kontexten, politikens villkor, liksom synen på konst och kultur är då så annorlunda att paralleller med vår egen tid blir riskfyllda. Vi kan dock t.ex. notera att den svenska stormaktstidens ambition att konstruera ärorik forntid åt det svearna, som kunde jämföras med både judarnas och romarnas, är ett exempel på politik inom det kulturella området – även om inte de begreppen användes då. Institutionen som riksantikvarie, dvs. en statlig ämbetsman med uppgift att "övervaka" landets fornminnen stammar från denna tid (1630-talet). Genom att utse en riksantikvarie och genom påbud om fredande av fornminnen markerade Gustav II Adolf att kungamakten hade både anspråk på och ansvar för att skydda minnesmärkena. Dvs. det fanns en form av genealogiskt samband mellan kungen, hans politiska makt och den rikets forntid som han ålade sig att förvalta.

3 Enligt Norbert Elias, Sedernas historia, 1989.

Under 1800- och 1900-talen, ända fram till de demokratiska genombröten, blandas dessa idéer om politik, styresform och kultur, dels med varandra, dels med upplysningstidens övriga tankeströmningar likväl som med de gamla regimernas ideologier.

Den blandning som 1700-talets s.k. upplysta despoter företrädde kan i efterhand vara nog så svår att förstå. I Sverige beskriver sig t.ex. Gustaf III som både medborgare och patriot i rent republikanska termer samtidigt som han etablerar kungamaktens envælde. Napoleons kejsardöme följer på den franska revolutionens appell om frihet, jämlikhet och broderskap – och skräckvälde.

1800-talet är dock framför allt det århundrade då idén om nationalstaten växer fram och blir en bärande statsideologi i många länder. Den bygger på en sammansmältning av den republikanska tanken på staten som en rent politisk, sekulär sammanslutning och på romantikens i första hand språkliga nationalitetsbegrepp – som dock alls inte i t.ex. Herders tappningen hade en politisk innebörd.

Vi får alltså följande (figur 3.1) korrespondenter i synen på politisk makt och på konst och kultur som växer fram i Västeuropa från 1700-talets andra hälft och som successivt kommer att prägla de västerländska samhällena under 1800- talet och det tidiga 1900-talet.

Att schematisera komplicerade förhållandena på detta sätt går kanske över det tillåtligas gräns, men i så fall överträder vi den med hänvisning till behovet av att ändå kunna referera några grunddrag i spelet mellan politik och kultur. (5) Schemat ger t.ex. inte tydlig plats för den franska civilisationsorienterade kulturtanken. Den ligger snarare inbäddad i det republikanska politiska tankegodset, men legeras också tidigt med romantikens strömningar. I Sverige och i Nordeuropa i övrigt dominerar det tyska inflytandet under 1800-talet.

Figur 3.1 En schematisering av förhållandet mellan några upplysningens och romantikens centrala idéer

romantikens kultursyn (med inslag av upplysningstidens civilisationsbegrepp)	+	de amerikanska och franska revolutionernas republikanska idéer	=	1800-talets mix av kultur och politik
folken – nationerna – som överordnade kulturella gemenskaper	+	den sekulära staten som demokratins ram	=	nationalstaten
den individuella konstnären med särskild gåva (det inspirerade geniet)	+	individens tillgång till de mänskliga rättigheterna som demokratins mål	=	konsten som den högsta yttringen av nationens kultur

3.1.3 Kulturbegreppen

Om romantikens kultursyn under sent 1700-tal och tidigt 1800-tal kan anses ha varit förhärskande bland de ganska tunna samhällsskikt som ägnade frågan uppmärksamhet, så kommer den efterhand under 1800-talets lopp att allt starkare utmanas av andra föreställningar. Vi ska här i korthet redogöra för tre av dem, det som brukar kallas det *antropologiska kulturbegreppet*, det *konstnärliga kulturbegreppet* samt det *bildningsorienterade kulturbegreppet*. Det är nämligen dessa tre föreställningar om kultur som kommer att dominera under 1900-talet,

4 Motsättningen mellan ”folklig kultur” och ”finkultur” som funnits i 1900-talets kulturdebatt svarar alltså ganska bra mot spänningen mellan tysk romantik och fransk civilisation.

5 Den direkta inspirationen till schemats sammanfattning är en understreckare av Bo Lindberg i SvD 6/8 2008, Fäderneslandet, en kärlek som slocknat.

konkurrera med varandra och – som vi hoppas kunna visa – kommer att ligga till grund för 1900-talets föreställningar om vad kulturpolitiken ska handla om.

Att man under 1800-talet börjar tänka om och uppfatta begreppet kultur på andra sätt än tidigare ser vi alltså som ett uttryck för den kulturella omvandlingen som på kontinenten tar sin början tidigt under seklet, men som inte på allvar når Sverige förrän mot 1800-talets slut.

Det antropologiska kulturbegreppet

Under 1800-talet växer intresset för vetenskapliga studier av olika kulturformer fram. Då formuleras ett antropologiskt kulturbegrepp i nutida mening. En kultur uppfattas närmast svara mot hela de strukturer av värderingar, tankemönster och sociala normer som finns i ett samhälle eller i grupper inom samhället (”subkulturer”). Det är ett kulturbegrepp som ju på många sätt liknar det nationalromantiska kulturbegreppet men det är påtagligt hur svårt västerlandet haft att uppfatta sig självt som en kultur i antropologisk mening. I stället kan sådana kulturer iaktas och studeras hos andra – hos primitiva folkslag och hos de egna förfäderna, under deras äldre, dvs. primitivare, stadier. Antropologin hade också långt in på 1900-talet en tendens att uppfatta kultur som ett tillstånd snarare än som något föränderligt i det civilisationsorienterade kulturbegreppets mening. Därför sökte man med förkärlek efter ”ursprungliga” tillstånd hos de folkslag som studerades. På hemmaplan letade folklivsforskare och etnologer på motsvarande sätt efter ”äkt”, av den moderna tiden opåverkad, allmogekultur. Det dröjde långt in på 1900-talets lopp innan man mer allmänt insåg att sådana utillstånd aldrig hade existerat. Inriktningen mot och intresset för äldre eller primitivare samhällsformer innebar emellertid att det från denna tid skapades ett starkt samband mellan en

antropologisk kultursyn och de delar av det kulturpolitiska fältet som är orienterat mot kulturarvet.

Under 1900-talet växer också sociologin fram som ett sätt att beskriva och förstå västerlandets egna samhällen. De uppfattas då alltså inte som kulturer i den antropologiska meningen, utan som sociala sammanhang. Den västerländska civilisationen studeras alltså genom en annan form av kunskap, sociologiskt vetande. (6)

Kultur som konst

Västerlandet tenderar således att inte tänka på den egna moderna samhällsformen som en kultur bland andra, samtida eller äldre kulturer. I stället växer föreställningen fram att kultur i det egna, moderna samhället mer eller mindre är ett synonymt begrepp med konst, vilket ju innebär att begreppet får en mycket specifik tolkning. Enligt Nationalencyklopedin torde denna i dag vara den mest allmänna uppfattningen om innebörden av begreppet kultur. En EU-undersökning bekräftar också att detta är den vanligaste, om än långt ifrån allenarådande uppfattningen hur ordet ska förstås.(7) Man kan säga att när västerlandets egen kultur har upphöjts till sociologi, norm och metakultur så uttrycks den specifikt via konsten.

I 1700-talets och 1800-talets romantiska och civilisationsorienterade kultursyn är alltså konsten det mest kvalificerade uttrycket för en kultur. I den modernistiska kultursynen, som växer fram under 1800-

6 Se t.ex. Terry Eagletons *En essä om Kultur* för ytterligare diskussion om hur kultur-begreppet använts i olika vetenskaper.

7 European Cultural Values. Special Eurobarometer 278. Europeiska kommissionen 2008.

8 Bordeiu. Konstens regler (1992, svensk övers. 2000).

talet, har konsten snarare frigjort sig från detta sammanhang. Startpunkten för detta sätt att se på konsten brukar ofta förläggas till Paris kring 1800-talets mitt, kretsen av de s.k. Parnasspoeterna och tanken på konst för konstens skull ("l'art pour l'art"). Uttrycket betyder inte bara att konsten inte har andra syften än sina egna, utan också att den inte tjänar någon annan herre. Konsten tenderar alltså mot en egen position i samhället, eller vid sidan av samhället i övrigt, varifrån den genom de konstnärliga uttrycksformerna kommenterar och visar samhällsfenomenen.

Den franske sociologen Pierre Bourdieu talar om uppkomsten av konstens och litteraturens särskilda fält, skilt från samhällets andra sociala fält, men naturligtvis interagerande med dessa. Den struktur och det autonoma sätt att fungera som konsten slutligen fick på 1880-talet, har sedan enligt Bourdieus historietolkning kommit att känneteckna fältet genom hela 1900-talet. (8)

Kultur som bildning

Ska man hitta en arvtagare till det romantiska kulturbegreppet bör man – i varje fall för svenska förhållanden – peka på folkbildningen. Också denna bygger i grunden på tanken om kultur som utveckling. Själva begreppet bildning kommer från tyskans Bildung och härrör även det från Herder (9). Folkbildningen arbetar således traditionellt med ett brett samhällsorienterat kulturbegrepp men skiljer sig från 1800-talets gamla kulturbegrepp genom att betona utveckling och förändring som ett resultat av medvetna samhälleliga beslut och enskilda ansträngningar, dvs. på det hela taget ett mer materialistiskt än idealistiskt betraktelsesätt.

I den meningen är folkbildningen mer civilisationsorienterad än romantisk. Men det civilisationsorienterade synsättet har också sin

särskilda knytning till 1800-talets sociala förhållanden och den uppåtsträvande klass av borgerskap och industriidkare som dominerade samhället socialt och politiskt. Att vara civiliserad eller kultiverad fick då också innebörden av den socialt dominerande gruppens livsstil, inklusive dess förhållande till konst och kultur.

I folkbildningens kultursyn, i synnerhet inom arbetarrörelsen, har därför under 1900-talet funnits en vänsterströmning som, inspirerad av klassanalys, velat se konstnärliga och kulturella yttringar som har samband med den äldre traditionen som just borgerliga. I den traditionen har man gärna strävat efter en konst, en litteratur och kulturella uttryck i övrigt som skiljt sig från klassmotståndarens, borgerlighetens. Ibland har det handlat om en preferens för enklare, folkliga uttryck, ibland tvärt om avancerad och intellektuell estetik.

Den idén om en folkets konst och kultur, eller om en särskild socialistisk kultursyn, har emellertid brutits mot en annan tradition som länge dominerat inom såväl arbetarrörelsen och ABF som nykterhetsrörelsen och de yngre folkbildningsorganisationerna. I denna mer idealistiska tradition har man snarare sett konsten och kulturens yttringar som något som står över de sociala klasserna. Varken borgarklassen eller någon annan social grupp äger konsten eller de kulturella uttrycken, utan dessa står fritt för var och en att erövra – något som då blir folkbildningens mål.(10)

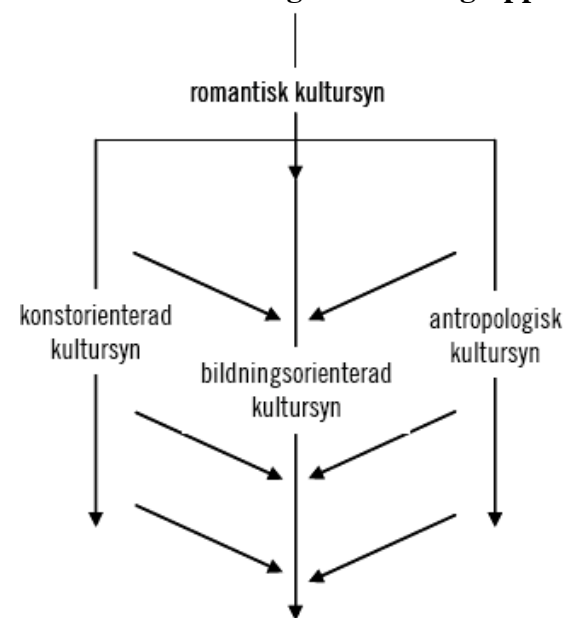
Som alltid när det gäller idéer om konst och kultur så handlar det sällan om renodlade teman som strikt kan skiljas från varandra, utan om föreställningar som både bryts mot och influerar varandra.

9 Jfr NE under ”bildning”.

Folkbildningens kultursyn har således därför självklart också påverkats av föreställningarna om kultur i samhället i övrigt. Det märks i frågan om bildningens innehåll – i den syn på konst, kultur och samhälle som bildningen förmedlat.(11)

Med detta försök att sortera i begreppen kan vi sammanfatta några av huvuddragen i den utveckling av de kulturbegrepp som vi diskuterat såsom i följande skiss:

Figur 3.2 Relationen mellan några kulturbegrepp

3.1.4 Prolog under Gustaf III

I Sverige läggs mycket av den organisatoriska och institutionella grunden för en politik inom det kulturella området genom Gustaf III:s akademireformer, satsning på en kunglig teater och mecenatskap av

konstnärer. **(12)** Här agerar han mot en västeuropeisk fond med Frankrike som den stora förebilden, men strävan efter en nationell särart är också – som sig bör – mycket tydlig i Gustaf III:s politik även inom det kulturella området.

Gustaf III:s insatser inom kulturområdet bör också ses mot bakgrund av ett synsätt där frågor om kultur och särskilt konst traditionellt varit en angelägenhet för kungafamiljen och de yppersta stormännen. Den rollen ärvde man från kyrkan efter reformationen. I Sverige fanns inte förrän sent på 1800-talet någon borgerlighet som kunde ta konsten

10 Sundgren (2007 s 18) citerar folkbildaren Johan Sandler i Tiden från 1912 i följande definition av folkbildningen: ”Med folkbildning avses här de kunskaper och färdigheter, den intelligensens skaparekraft och högsinhet, den viljestyrka och behärskningskonst, den förmåga att värdigt njuta av livets goda, den kroppens utbildning och hälsa samt den yttre hyfsning och finhet i uppträdandet som varje kulturmänniska bör äga, oavsett vilken samhällsklass hon tillhör eller vilket levnadskall hon väljer eller kastas in uti”.

11 För den grundliga genomlysningen av kulturbegreppens historia och inbördes relationen kan hänvisas i första hand till Elias (1989). Eagleton (2000) innehåller en aktuell och ingående analys av kulturbegreppens komplexitet och utveckling. För en beskrivning av den svenska arbetarrörelsens och folkbildningens kultursyn, se Sundgren 2007.

12 Ett påstående som dock ska relateras till att flera av dagens högst aktiva kulturinstitutioner kan härledas från 1600-talet och även tidigare – främst Riksantikvarien, Kungliga Biblioteket och Riksarkivet. De exemplen visar att uppfattningen att kungamakten eller staten ska ha ett samband med kulturella institutioner är mycket gammal i Sverige.

i anspråk, på samma sätt som det t.ex. fanns i Holland redan på 1600-talet. Även när en sådan växte fram under andra delen av 1800-talet förblev av olika skäl kulturområdets koppling till staten mycket stark. I detta hänseende vilar den nuvarande svenska kulturpolitiken på en stabil och långvarig tradition. Gustaf III:s personliga kulturintresse var omvittnat mycket starkt och särskilt gäller detta teatern **(13)**. Från hans tid har teaterkonsten i hög grad ansetts vara en angelägenhet för först kungahuset och sedan regering och riksdag. **(14)** Till detta intresse kommer dock det rent politiska behovet av symboler, institutioner, yttre prakt och ideologiska markeringar. Den typen av symbolhandlingar är sannolikt särskilt viktig för en politisk makt med svagt underbyggd legitimitet – precis som var fallet med det gustavianska enväldet. Ingen politisk makt tycks kunna undvara i vart fall någon form av kulturell legitimering.

Under Gustaf III:s tid grundlades alltså många av de element som också ingår i dagens kulturpolitik – ett *institutionsväsende* som utöver 1600-talets gamla lärda institutioner också innehöll de kungliga teatrarna, Operan och Dramaten, det kungliga antikmuseet samt ett kungligt *mecenatskap av konstnärerna*, föregångare till våra dagars konstnärstöd. Vi hittar också en förvaltningsstruktur där ett *gammalt organisationsskikt* i kungens kansli – riksarkivet, det kungliga biblioteket och ämbetet som riksantikvarie – hjälpligt anpassas och infogas i en *ny struktur*, dvs. Gustaf III:s akademireformer **(15)**. Också akademierna bör självfallet betraktas som kulturella institutioner om än i en allmännare mening. **(16)**

Kanske bör i uppräkningslistan också nämnas den komplexa *invävningen av de kulturella insatserna i utbildnings- och lärdomsväsendet*, uttryckt i begreppsparet konst och vitterhet. De sköna konsterna och vetenskaperna sågs enligt en uppfattning som var vanlig långt in på

1900-talet som två befryndande sidor av ”den andliga odlingen”. Akademierna kan sägas vara svaret på det sena 1700-talets fråga om hur den relationen skulle kunna hanteras. (17)

13 Odhner uppger i Sveriges politiska historia under Gustaf III:s regering (1896, andra delen s 203) att enbart kostnaden för Operan 1786 uppgick till en dryg fjärdedel av kungens hela apanage. Omfattningen av Gustaf III:s teaterintresse kritiserades också häftigt i samtiden.

14 Fram till 1841 hade den Kungliga teatern monopol på teater i Sverige, vilket innebar att t.ex. kringresande teatersällskap först hade att utverka hovets tillstånd. Systemet kan ses som en del av det allmänna skråväsendet före frihandelsreformerna på 1860-talet men det innebar t.ex. att de kungliga teatrarna var skyddade från konkurrens från privatteatrar i Stockholm.

15 Svenska Akademien instiftades 1786. Den av Lovisa Ulrikas instiftade Vitterhetsakademien ombildas till en historie- och antikvitetsakademi för att på så sätt lämna språket och det litterära fältet fritt för Svenska Akademien. Riksantikvarien görs till sekreterare i denna nya Vitterhetsakademi och på så sätt skapas en union mellan den gamla förvaltningsstrukturen och den nya.

16 Svenska Akademien fick t.ex. överinseendet över det som då hette Kongliga Svenska Dramatiska teatern, dvs. den fungerade som en styrelse för teatern.

17 Konstakademien, egentligen Kungl. Akademien för de fria konsterna ha sitt ursprung i den Kongl. Ritakademien som inrättades 1735 med uppgift att utbilda kvalificerade svenska konstnärer för arbetsuppgifter på Stockholms slott. Akademien reorganiserades och fick nya stadgar av Gustaf III 1773. Grundutbildningen i arkitektur överfördes 1877 till den nyinrättade Tekniska högskolan i Stockholm men akademiens skola behöll den ”högre konstnärliga” utbildningen (NE).

När vi noterar de täta banden mellan kulturliv och politisk makt i Gustaf III:s Sverige bör emellertid också de självvalda restriktionerna observeras. Svenska Akademien var inte en kunglig akademi i samma mening som de övriga, utan den stod fri att uttrycka egna åsikter, hur nära kungen än följde verksamheten. Detta kan tolkas som en genuin respekt från kungens sida för andliga värden (**18**) men också som den erfarne politikerns insikt i att om politikens grepp om kulturens yttringar blir för starkt och för uppenbart, försvinner också symbolvärdet hos det som makten beskyddar – det förflyktigas och tappar sin substans.

3.1.5 Staten bygger kulturinstitutioner

1700-talets Sverige var för svagt och för litet för att kunna fungera som plattform för Gustaf III:s ambition att bedriva en revanschistisk utrikespolitik med regionala stormaktsambitioner. På samma sätt kan man säga att landet inte heller var moget för politik inom kulturområdet av det fransk-kontinentala snitt som Gustaf III drog upp.

Det tidiga 1800-talet

Efter skotten på operamaskeraden inträder också på det kulturella området en lång period av stiltje och tillbakagång då Gustaf III:s initiativ ligger mer eller mindre vilande. Förlusten av Finland 1809 tvingar efter hand fram en ny nationell självbild. Erik Gustaf Geijer är här förgrundsgestalten när det gäller att transformera 1800-talsromantikens föreställningsvärd till ”berättelsen om Sverige”.

Vi går nu in i den epok i statsskicket som brukar kallas den konstitutionella staten, dvs. perioden från det gustavianska enväldets fall 1809 fram till att den allmänna rösträtten infördes 1921 vilket innebar demokratin definitiva genombrott. Politiskt kännetecknas perioden av kungamaktens successiva reträtt till förmån för folkförsamlingarna. I

Sverige betydde bondeståndets starka ställning i riksdagen och dess principiella motstånd mot ökade stats-utgifter länge också ett motstånd mot statliga insatser inom kultur-området.(19)

Under 1800-talets första hälft hade humaniora dock en stark ställning vid universiteten i Uppsala och Lund, med Geijer som centralgestalt. Göticismen växer fram ur periodens nyväckta känsla för det nationella förflutna. En ny fornminnesförordning ersätter stormaktstidens gamla ”placat för forntidsminnenas fredande” från 1666. Den relativa frånvaron av explicita statliga insatser för kultur är dock inte samma sak som frånvaron av ett kulturliv. Det tidiga 1800-talet med namn som C.J.L. Almqvist är tvärt om en intressant period i Sveriges kulturhistoria men den borgerlighet som utgjorde det intellektuellt kulturbärande skiktet var liten till numerären. (20)

Kulturinstitutionerna 1866–1916

Föreställningen och den nya berättelsen om nationen Sverige skulle

18 Se Lönnroth 1986 s 114.

19 Hessler (Staten och bildkonsten, 1942 (Stockholm)) anför bondeståndet motstånd mot anslag till museerna som exempel. Se även Rosenqvist (1988, Privat statsteater eller kunglig bolagsteater, s 185).

20 En teoribildning inom samhällsvetenskapen ser samhället uppdelat i en civil och en statlig sfär. Dessa konkurrerar med varandra och har växelvis ett dominerande inflytande. Se t.ex. H. Arvidsson och L. Berntsson, Makten, socialismen och demokratin. Om det förstatligade samhället. Att staten är en svag aktör inom kulturområdet under 1800-talet betyder således inte omedelbart detsamma som att perioden ska betraktas som en kulturell nedgångsperiod. Det tidiga 1800-talets Sverige måste likväl betraktas som ett stillastående samhälle jämfört med det följande halvsekle.

emellertid förr eller senare komma att kräva sina politiska och symboliska manifestationer. Tiden för detta är mogen vid det skede vars början markeras av 1866 års representationsreform och den snabba industrialiseringen av Sverige som därefter ger den nya borgarklassen både nytt välstånd och kulturellt självförtroende.

Manifestationerna kommer därefter till stånd genom hela den svit av grundande och byggande av kulturinstitutioner som tar sin början med Nationalmuseum som invigs 1866. Sedan fortsätter det med Kungliga biblioteket (invigt 1878), Riksarkivet på Riddarholmen (invigt 1891), Konstakademin (ny byggnad vid Rödbodtorget 1897), Kungl. Operan (invigd 1898), Nordiska museet (invigt 1907, två år efter unionsupplösningen), Dramaten (invigd 1908) och Naturhistoriska riksmuseet (invigt 1916).

Detta innebär alltså att en ny institutionsbyggnad kommer till ungefär vart tionde år under perioden fram t.o.m. 10-talet. Sedan tar det stopp under två decennier innan nya nationella kulturinstitutioner åter kan invigas på 1930-talet – Tekniska museet 1936, Sjöhistoriska museet 1938 och Historiska museet (färdigt 1939, men invigt först 1942 som en följd av krigsutbrottet).

De kulturella institutionsmanifestationerna sker inte isolerade utan kan ses som pendanger till det nya riksdagshuset (invigt 1905) och paralleller till universitetens och utbildningsväsendets nya institutionsbyggen, från universitetshuset i Uppsala (1887) till Kungliga Tekniska Högskolans (KTH) institutionsbyggnader på Valhallavägen i Stockholm (1917).

Programmet för Nationalmuseum

Nationalmuseum är intressant som en kulturpolitisk metafor. Ett natio-

nalmuseum har i de flesta länder ett betydligt bredare anslag än som hos oss, enbart ett konstmuseums. De ursprungliga planerna för museet var också helt andra. Förebilden hämtades från Tyskland där en av tidens mest kända arkitekter, August Stühler, hade gjort avgörande insatser för skapandet av den byggnadsensemble på Museumsinsel i Berlin, (Altes museum, Kunstgewerbemuseum och Pergamonmuseet) som ytterst manifesterade det nya kejserliga Tyskland.

I Stühlers program till den svenska motsvarigheten skulle bottenvåningen upptas av de arkeologiska samlingarna, Historiska museet (21), mellanvåningen av Kungliga biblioteket och bara övervåningen av konstsamlingarna. (22)

Detta svarar mot en dramaturgi där fundamentet utgörs av den svenska historien och de historiska minnesmärkena, mellanvåningen av vitterheten och civilisationsprocessen såsom de uttrycks genom litteraturen och bokväsendet. På övervåningen, slutligen, finns konsten som den yppersta vittnesbörden om vad nationen och dess konstnärer kunde skapa.

Programmet för Nationalmuseum kan alltså sägas uttrycka en föreställning om innebörden av konst och kultur. Kulturen är det breda, den samhälleliga grunden som den kan tolkas via historien

21 Historiska museet hade växt fram ur de statliga antikvitets-samlingarna under Riksantikvarens och Vitterhetsakademiens vård. Häringick den kungliga mynt- och medaljsamlingen, varför riksantikvarien också hade den ståtliga titeln ”garde des médailles”.

22 Inskriften på Nationalmuseums fasad lyder: ANTIQVITATIS LITTERARTVRATIVM MONVMENTATIS, dvs. Åt forntidens, litteraturens och konsternas minnesmärken.

(bottenvåningen). Nationen och civilisationen växer fram och utvecklas som en evolutionär kunskapsprocess och kulturen uttrycks i språket (litteraturen, mellanvåningen). Utvecklingen står på traditionens grund. Konsten är i grunden ett uttryck för samma process i nationens utveckling – men den representerar de yppersta uttrycken för den andliga odlingen (övervåningen).

Detta program speglar mycket väl romantikens kultursyn, såsom den fördes fram hos Herder. Den bygger på en utvecklingstanke där språket, vetenskapen, vitterheten och särskilt konsten sågs som ytt-ringar av den nationella gemenskapens kultur. Herder tänkte sig att den konst och den vetenskap, den andliga odling som folket och nationen utvecklar, liksom språket ”gror, knoppas, blommar och vissnar” (23) .

När staten således genom att grundlägga Nationalmuseum åter tar ett tydligt initiativ inom kulturområdet, återspeglar detta romantikens kultursyn, men med det statliga huvudmannaskap, den ”överrock” som följde av idén om nationalstaten – det är ju staten som genomför den nationella manifestationen. Och det är en ny borgerlig stat som träder fram genom representationsreformen, på tröskeln till industrialiseringen.

Det är tänkvärt hur alla de västerländska nationalstaterna å ena sidan försöker manifestera sin nationella särart under 1800-talet, inte minst genom kulturella institutioner, och å andra sidan visar upp likheterna i formerna som man gör det på. Varje nation betonar särarten i det egna ursprunget och folklynnets i den ”Herderianska” folkloristikens anda. Alla sätter de också sitt kulturella arv i samband med den modernitet som växer fram under industrialismens 1800-tal. Denna strävar alla nationerna efter att vara en del av och uppfattar sig således som delar av samma civilisation.

Nationalromantikens kultursyn spricker upp

Att historien kring Nationalmuseum är så tacksam att referera i vårt sammanhang beror emellertid på förhållandet att programmet aldrig gick att förverkliga. Högst praktiska skäl kunde anföras mot det. Byggnaden var i grund och botten för liten och särskilt från Kungliga bibliotekets sida var man missnöjd med lösningen. I stället tog planerna på ett särskilt nationalbibliotek i Humlegården form. Riksantikvarien med sitt historiska museum flyttade dock in på bottenvåningen i vad som sedan kan beskrivas som ett stort provisorium **(24)**. Mellanvåningen kom i stället att upptas först av Livrustkammarens samlingar **(25)** och sedan av Nationalmuseums konstindustriella samling. Så blev det tänkta museet över Sveriges nationella kultur i stället ett museum över nationens konstskatter.

När vi kommer längre fram i tiden ska vi se hur de olika kulturbegreppen i realiteten kommer att svara mot tre delar av den kulturpolitik som sedan växer fram – en del som är inriktad på konstarna, en annan som avser kulturarvet och en tredje som är inriktad mot folkbildningen. Kulturpolitiken har i hög grad handlat om att försöka balansera de olika kulturföreställningarna mot varandra och hålla ihop dem inom en gemensam ram

23 Jfr NE, under Herder.

24 Historiska museet i Nationalmuseums bottenvåning kallades allmänt för "kaos". Namnet har traderats inom museet som ett minne av förhållandena under denna tid. Historiska museet fanns kvar i byggnaden fram till 1942.

25 Livrustkammaren flyttade in i slottet redan 1885. Därefter flyttades den till det nya Nordiska museet och dess stora hall 1906. Livrustkammaren har därefter flyttat tillbaka till nya lokaler i slottet

3.1.6 Nationalromantikens kulturpolitik

När Nationalmuseum kom till var det den första egentliga institutionsbyggnaden med monumentala anspråk som byggts i Sverige sedan Stockholms slott under stormaktstiden. Det är därför svårt att underskatta den symboliska betydelse som byggnaden och institutionen tillmättes av samtiden.

Genom att museet invigdes samma år som den gamla stånds-riksdagen ersattes av tvåkammarriksdagen, fick den en särskild betydelse som fysisk manifestation över de förändrade politiska maktförhållandena i samhället. Staten hade redan övertagit ansvaret för samlingarna i Gustaf III gamla antikmuseum på slottet och man integrerade dem nu med det nya museet. **(26)**

På motsvarande sätt övertog Kungl. Maj:t ansvaret för de kungliga teatrarna som utgjort en del av hovstaten. Men detta skedde först på 1880-talet. **(27)** Hovets relation till särskilt Operan blev dock även i fortsättningen nära medan Dramaten i högre grad fick karaktären av det uppåtsträvande liberala borgerskapets kulturinstitution.

Den tidigare uppräknningen av institutionsbyggnaderna visar att Nationalmuseum inte omedelbart åtföljdes av nya institutionsprojekt. Institutionsbyggande tenderar att koncentreras närmare sekelskiftet 1800/1900. Detta hänger rimligen samman med lågkonjunkturen som grep omkring sig från 1874 fram till 1879 års stora ekonomiska kris. Den ekonomiska återhämtningen kommer sedan i gång först under 1890-talet.

I tiden korresponderar högkonjunkturen med den vitalisering av romantikens idéströmningar som från 1890-talet bars fram av nationalromantiken. För Sveriges del var detta en högkonjunktur även kultu-

rellt. Namn som Selma Lagerlöf, Gustaf Fröding, Verner von Heidenstam, Isak Gustav Clason, K.G. Westman, Ellen Key, Prins Eugen, Anders Zorn, Carl Larsson, Bruno Liljefors och många fler hör alla hemma inom detta skede. För många är nationalromantiken ännu mer än hundra år senare själva sinnebilden för ett rikt kulturliv.

Innehållsligt står nationalromantiken för en förening mellan en naturromantisk hållning och en politisk radikalism. Det är den svenska naturen som, i minst lika hög grad som folket i den äldre romantikens tankevärld, nu lyfts fram som bärare av det specifikt svenska. I anslutning till Herbert Spencers filosofi tänker man sig att naturen och miljön ger människorna speciellt nordiska karaktärsdrag.

26 Formellt grundades Nationalmuseum 1844 och staten övertog redan då ägarskapet för det kungliga antikmuseet. Vid Nationalmuseets invigning förebar kungen, Karl XV, opasslighet och uteblev från ceremonin.

27 Förstatligandet av de kungliga teatrarna är en mycket komplicerad historia som hänger ihop med den s.k. teaterskulden, dvs. teatrarnas underskott. Hovet och riksdagen förde en lång kamp om vilken part som skulle ta ansvaret för skulden. En nedläggning av verksamheterna var här tidvis ett fullt realistiskt alternativ. Slutet blev att hovet fick ta ett ekonomiskt ansvar för att reglera skulden medan teatrarna ställdes under finansdepartementets förvaltning. 1888 lades båda teatrarna ut på privat entreprenad. 1889 tog K.A. Wallenberg och Enskilda Banken initiativ till byggande av det nya operahuset, med privat finansiering som dock hade starka kopplingar till en utgivning av för banken förmånliga premieobligationer (Gasslander 1956 s. 108ff). 1897 togs ett nytt initiativ som till sist resulterade i att också Dramaten fick en ny byggnad 1908.

Från denna tid räknar också naturvårdens särskilda och starka ställning i det svenska samhället sina anor. **(28)** Naturen är i nationalromantiken en oskiljaktig del av det man uppfattar som det äkta, ursprungliga svenska. Under 1900-talet kommer sedan politik för naturen och politik för kulturen att utvecklas som två separata områden, en kulturpolitik och en natur- och senare miljöpolitik. Vi återkommer till hur det gått till och till relationerna dem emellan.

Samtidigt och i anslutning till 1890-talets högkonjunktur tar alltså institutionsbyggandet fart. Det nya självmedvetna Sverige vill på detta sätt uppenbarligen manifesteras sig självt och sin kultur i byggnadsverk som så att säga bekräftar förekomsten av den nationella särarten och dess framgång. 1897 års stora konst- och industriutställning i Stockholm, Stockholmsutställningen, är ett annat uttryck för samma anda. **(29)**

Det är att märka att institutionsbyggnaderna i hög grad kommer till genom samverkan mellan staten och enskilt kapital, där oftast de senare intressena är drivande. Särskilt familjen Wallenberg är en stark aktör.**(30)**

Statens – regeringens och riksdagens – intresse för kulturområdet är tvärt om, trots vad de många institutionssatsningarna kan ge anledning att tro, många gånger mycket återhållsamt.**(31)** Satsningarna kommer till stånd, men inte utan stora ansträngningar. De kräver också heta debatter och långa förberedelsestider.

Nordiska museet och Skansen har emellertid vare sig stat eller näringsliv som initiativtagare, utan kommer till som Arthur Hazelius enskilda initiativ. Hazelius lyckades uppbåda ett brett engagemang för sina båda projekt och både museet och Skansen finansierades i hög

grad genom frivilla bidrag och insamlade medel. I dag skulle vi säga att Nordiska museet har sitt ursprung i civilsamhället. Det kulturpolitiska avståndet mellan stat och civilsamhälle vid förra sekelskiftet var dock inte större än att den statliga Livrustkammaren kunde vara deponerad i Nordiska museet stora hall när museets öppnades 1907. (32)

Hazelius drevs i hög grad av nationalromantikens idévärld. Museet hade en uttalat fosterländsk ton och innehöll också en mer eller mindre explicit kritik mot att staten och de statliga kulturinstitutionerna inte agerade mera kraftfullt för att slå vakt om det nationella kulturarv som hotade att försvinna.

Nordiska museet och Skansen blev stiftelser sedan riksdagen avslagit motioner om att staten skulle överta det formella ansvaret för

28 Svenska turistföreningen bildas 1885. Den första svenska lagstiftningen om naturskydd kommer till 1909. Samma år bildas svenska Naturskyddsföreningen.

29 Det finns ett mycket starkt samband mellan de stora konst- och industriutställningarna, under 1800-talet och början av 1900-talet, och museibygget. En lång rad större eller mindre svenska museer har sitt ursprung i utställningsmanifestationer som man sedan önskat permanenta och bygga ut. Det gäller t.ex. Göteborgs konstmuseum från 1923, Tekniska museet och Sjöhistoriska museet.

30 Exempel på detta är Dramaten, Sjöhistoriska museet och särskilt Nordiska museet.

31 Från 1888 drevs t.ex. Kungl. Operan på entreprenad av teatermannen Conrad Nordqvist. Samma gällde 1908-1910 då både Operan och Dramaten drevs av Albert Ranft. Staten fick därefter åter gå in som huvudman efter Ranfts konkurs.

32 Hilleström 2006 s 311ff.

institutionerna. De tillförsäkrades emellertid statsanslag för driften. Nordiska museet och Skansen kom därmed att representera startpunkten för den svenska kulturpolitiska förvaltningstradition där anslagsstiftelsen använts för att kombinera enskilda kulturinitiativ med statlig finansiering av driften.

Senare fick även Tekniska museet denna stiftelseform och framför allt har den kommit att användas för de regionala kulturinstitutionerna. Först länmuseerna och sedan även stadsteatrarna och – inom ramen för 1974 års kulturpolitik – för de regionala teatrarna och – så småningom – den regionala musikverksamheten.

Institutionsgrundandet innebär emellertid att kulturpolitiken tar steget in i en ny förvaltningsfas. Det ”förgustavianska” skedet med ämbeten inom kungens kansli kom alltså genom Gustaf III och de senare instiftade akademierna att integreras med det nya akademiväsendet. Genom akademierna ”drevs” kulturområdets politik. När institutionerna etablerades fick de endera en självständig ställning gentemot akademierna som Nationalmuseum. I andra fall växte institutionerna fram ur akademiorganisationen såsom t.ex. Historiska museet. (33)

Den klassiska kulturinstitutionen kan sägas vara en speciell verksamhetsform som i hög grad kommit att präglats och domineras av kulturpolitikens sätt att fungera. Det gäller i hög grad också för dagens kulturpolitik.

3.1.7 ”Folkbildningsåtgärder i övrigt”

Så här långt om den politik inom kulturområdet som växer fram genom centrala, statliga initiativ, oftast i samspel med de ekonomiskt ledande skikten i huvudstadens bank- och industrikretsar.

Mot den står folkbildningen som vi med dagens terminologi kallar civilsamhällelig. Den utgår från folkrörelserna och kan i hög grad, om inte entydigt, kallas en landsbygdsrörelse.

Folkrörelserna brukar anses ha vuxit fram huvudsakligen under perioden mellan ca 1870 och 1920. De klassiska folkrörelserna är frikyrkorna, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen men redan tidigt började man också inkludera bonderörelsen, idrottsrörelsen, handikappsrörelsen och folkbildningens särskilda organisationer i begreppet.

Nykterhetsrörelsen var den största rörelsen räknat i medlemstal fram till 1920-talet då fackföreningsrörelsen nådde samma storlek.

33 Riksantikvarien är således sedan Gustaf III:s tid Vitterhetsakademiens sekreterare. Under Bror Emil Hildebrands tid blir han dessutom chef för Statens Historiska museum. Musikhistoriska museet växer fram under Musikaliska akademiens huvudmannaskap, som också var huvudman för musikkonservatorierna från tillkomsten av det första 1864 fram till 1971. Huvudmannaskapet för museet upphörde 1981.

Naturhistoriska riksmuseet växte fram ur Vetenskapsakademiens samlingar. Dessa donerades formellt till staten när museet kom till men kvarstod under akademiens tillsyn även sedan museet invigdes 1916. Vetenskapsakademien var även huvudman för Sveriges nationalparker från det att dessa började inrättas 1910, ända fram till 1953 då det ansvaret överfördes till Domänverket. Slutligen leder även Etnografiska museet sitt ursprung från Vetenskapsakademien. Dess etnografiska samlingar fördes 1841 till organisationen för Naturhistoriska Riksmuseet inom vars ram det bildade en särskild avdelning fram till 1935 då det blev ett självständigt museum. Nuvarande museibyggnaden är från 1980. (källa NE). (Slut not)

Med sina inbördes olikheter hade folkrörelserna även tydliga gemensamma drag. De var alla sprungna ur sociala proteströrelser i konflikt med gamla klasstrukturer och krävde en reformering av samhället. Rörelserna valde att föra fram sina idéer och organisera sig i likartade former, ursprungligen den som nykterhetsrörelsen och frikyrkorna utvecklade. De genomgick också liknande processer för institutionalisering. Löst sammanslutna personer som delade en idé skapade formella organisationer som så småningom stabiliserades och kom att uppvisa likartade tecken på byråkratisering och professionalisering. (34)

Under denna utveckling kom de att bli institutioner för organisatorisk och demokratisk skolning av breda skikt av befolkningen, oberoende av rörelsens mer specifika syfte.

Folkrörelsernas utveckling kan följas inom skilda samhällsområden i en utveckling som i viss mån varierar från område till område. Som de klassiska folkrörelsernas storhetstid brukar man räkna perioden fram till ca 1930, dvs. den period under vilken den ideella sektorn bar upp stora delar av det sociala ansvarstagande som sedan successivt övertogs av den offentliga sektorn.

Historisk sett har folkbildningen fyra grenar:

- *folkhögskolorna,
- *föreläsningsföreningarna,
- *studieförbunden, och
- *folkbiblioteken.

Folkhögskolorna

Idén om folkhögskolan kan härledas till dansken N.F.S. Grundtvig som på 1830-talet propagerade för en ”folkelig Højskole” för vuxen

ungdom. Grundtvigs pedagogik byggde på ”det levande ordet”, dvs. lärarens fria, muntliga föreläsningar och samtal med eleverna. Huvudämnena skulle vara fäderneslandets historia och samhällsliv, dess diktning och sång.

De första Svenska folkhögskolorna, Önnestad och Hvilan i Skåne och Herrestad i Östergötland, började ge kurser 1868 och därefter ökade antalet skolor snabbt. Det brukar sägas att de tidiga svenska folkhögskolorna sammantaget lade en större vikt vid naturvetenskap, samhälls- och yrkesorientering än de danska, som var mer renodlat humanistiskt inriktade.

Folkhögskolorna hänger politiskt nära samman med 1862 års kommunallagar och 1866 års riksdagsordning som öppnade för bondeklassens ökade inflytande. Nu behövde den gruppens företrädare öva sig för den nya demokratiska offentligheten i press, landsting och kommunala församlingar. 1800-talets skolor är därför framför allt förknippade med bonderörelsen. Landstingsbidrag till bonderörelsens s.k. bygdeskolor förekom redan från 1870-talet.

Föreläsningsföreningarna

Folkbildningens framväxt hänger också ihop med folkskolereformen från 1842 som ju skapade en ny grupp av aktiva kulturbärare, folkskollärarna. Inom nykterhetsrörelsen hölls föredrag, grundades bibliotek och hölls studiecirklar. Om folkhögskolorna tidigast hade knytning till bonderörelsen, hade föreläsningsföreningarna en motsvarande knytning till de liberala politiska strömningarna. Stockholms Arbetarinstitut grundades 1880 och universitetet började ge sommarkurser i samma anda från 1890-talet. De

var föregångarna till våra dagars Folkuniversitetet. Studentföreningar som Verdandi och Studenter och arbetare i Uppsala, bildades i samma syften. Snart togs emellertid formen upp också av arbetarrörelsens och de andra rörelsernas organisationer.

Studiecirkelarna

Efter sekelskiftet utvecklades studiecirkeln (35) som pedagogisk form och då fick även folkbildningen ny vind i seglen. ABF bildades 1912 och med ABF som förebild skapade också de andra folkrörelserna egna bildningsorganisationer – nykterhetsrörelsen, lantbruksrörelsen, småningom också tjänstemannarörelsen och frikyrkorna m.fl.

Då skapades också rörelseskolorna jämsides de tidigare bygdeskolorna med specifik knytning till de olika folkrörelserna. Tidigast hade arbetarrörelsen (36), nykterhetsrörelsen och ungkyrkorörelsen sådana skolor och från 1920-talet även frikyrkosamfunden.

Reguljärt statsbidrag till föreläsningsföreningarna infördes redan på 1910-talet (37) och till folkhögskolorna infördes på 1920-talet (38). Utbygganden av statsbidraget till studiecirklar hör dock i huvudsak hemma i tiden efter andra världskriget.

Folkbiblioteken

Den del av folkbildningen som tidigast och mest fullständigt kom att överföras från det ideella ansvaret till den offentliga sektorn var dock folkbiblioteken.

Dessa hade börjat växa fram med start under 1880- och 1890-talen. Det handlade då inte minst om arbetarbibliotek och om cirkelbibliotek. Kommunerna började i olika utsträckning ge bidrag till biblioteken

kring 1900 och i riksdagen väcktes motioner om att även staten borde bidra.

Efter trevande försök kring formen infördes så ett statsbidrag till folkbibliotek, skolbibliotek och cirkelbibliotek 1912. Det noteras att bibliotekens betydelse för medborgarnas demokratiska fostran kraftig underströks i debatten och i den meningen är det nya statsbidraget ett inslag som pekar mot det demokratiska genombrottet.

Biblioteksbidraget kom att bli det första direkta stödet till folk-bildningsorganisationerna och det fördes tillsammans med stödet till föreläsningföreningarna, upp i statsbudgeten under rubriken Folkbildningsåtgärder i övrigt.

3.1.8 Kulturliv i provinserna, fria konstnärer och författare

Med tillkomsten av ett starkt, nationellt institutionsväsende uppkommer också oppositionen mot detsamma. I kulturpolitiken är det två rörelser av detta slag som är särskilt viktiga och som alltsedan 1890-talet funnits på den kulturpolitiska agendan. Den ena gäller regionaliseringen, dvs. strävandena i Göteborg och Malmö, i ”provinserna” och i landsortsstäderna i övrigt att utveckla ett kulturliv och kulturella institutioner vid sidan av de nationella som i allt väsentligt har sin arena i Stockholm. Parallellt med de centrala institutionernas etablering börjar således framväxten av deras motsvarigheter runt om i

landet. Först handlar det om läns museerna som etableras med fornminnesföreningar eller hembygdssällskap som huvudmän runt om i landet under åren kring det förra sekelskiftet. (39)

Sedan handlar det om konsertföreningar i de större städerna som småningom blir konserthusstiftelser och ibland symfoniorkestrar. Slutligen handlar det om de stadsteatrar som byggs i ett antal städer runt om i landet. (40)

Men med dem är vi redan inne i nästa fas av den kulturpolitiska utvecklingen. 1800-talets och det tidigaste 1900-talets regionala institutioner är ännu inte utvecklade på så sätt att de, med några undantag, försetts med manifesta institutionsbyggnader av den art som fanns i Stockholm. Under det äldre skedet inryms de i provisoriska lokaler eller i bästa fall i äldre fastigheter som byggs om sekundärt för kulturverksamheten. Teaterlivet utanför Stockholm handlar t.ex. i allt väsentligt om föreställningar av resande teatersällskap.

I och med förekomsten av en nationell institutionsstruktur i Stockholm och regionala eller kommunala institutioner runt om i landet skapas en spänning emellan som allt sedan dess funnits inom kulturpolitiken. Den frågan finns bakom en av vår utrednings huvuduppgifter, nämligen hur samspelet mellan staten, landstingen, regionerna samt kommunerna ska organiseras för den fas av kulturpolitiken som ligger framför oss.

Den andra rörelsen gäller villkoren för kulturlivet utanför institutionerna, vare sig det nu handlar om akademier, museer eller teatrar. De offentliga satsningarna på institutionsetableringar kring förra sekelskiftet fick inga eller endast blygsamma motsvarigheter i utvecklat stöd till kulturaktörer, författare eller konstnärer utanför de institutionella ramarna. Institutionerna kom att dominera kulturscenen både innehållsligt, ideologiskt och ekonomiskt.

35 Oscar Ohlsson brukar kallas ”studiecirkelns fader”.

36 Brunnsviksfolkhögskola startade 1906.

37 Inom ramen för 1974 års kulturpolitik infördes ett nytt statsbidrag till ”Kulturprogram i föreningslivet”. Detta var den direkta arvtagaren till det tidiga 1900-talets föreläsningarsbidrag.

38 Utredningen SOU 1924:5.

Detta är bakgrunden till bildandet av konstnärsförbundet 1886 i opposition mot Konstakademien, med krav på en egen utställningslokal, och till författarkårens opposition mot Svenska akademiens stipendier under åren efter sekelskiftet. (41)

39 Nerikes fornminnesförening är landets äldsta. Den bildas 1856. Sedan bildas föreningar över hela landet och efterhand bygger de upp museer eller friluftsmuseer efter förebilderna från Nordiska museet och Skansen. Det här sättet att manifesteras landskapets eller provinsens kulturella identitet är alltså parallell med det nationella projektet. Kanske ska man se framväxten av järnvägsnätet och de utbyggda kommunikationerna i övrigt som viktiga för utvecklingen. Landskapen som varit förhållandevis isolerade blev nu på ett högst praktiskt plan delar av den nationella gemenskapen – därav ett behov av att markera den särart som man tidigare endera tagit för given eller kanske inte ens noterat.

40 Stockholms Filharmoniker bildas 1902 och Göteborgs orkesterförening 1907. Sedan bildas orkestrar i Norrköping, Gävle och Helsingborgs 1912. Malmö får orkester 1925. Konserthusen byggs dock senare. Före 1930 finns bara Stockholms konserthus, invigt 1926.

41 August Strindbergs angrepp 1910 på nationalromantikens företrädare, Svenska akademien och kyrkan samt den efterföljande s.k. Strindbergsfejden fram till 1912 var kanske det första svenska kulturdebatten av modernt snitt som fick allmän uppmärksamhet. I dess efterföljd skapades allianser inom kulturområdet mellan 1980-talets litterära radikalism och arbetarrörelsen respektive mellan nationalromantiken och liberalismen (jfr Meidal, Från profet till folktribun: Strindbergsfejden 1910–12 ([1982])).

Akademien hade således fått ökade möjligheter att dela ut stipendier under 1860-talet, men dess handläggning väckte kritik. Dels var akademien motståndare till den litteratur som skrevs i en modern tendens, dels ansågs den premiera akademiskt författarskap på bekostnad av skönlitterärt. Författarnas kritik ledde till att staten övertog stipendieverksamheten från 1907 och ett särskilt om än blygsamt anslag, inrättades för författarbelöningar under ecklesiastikdepartementet – den moderna konstnärspolitikens start. (42)

3.1.9 Kulturinstitutionens kod och budskap

Men det är ändå institutionsgrundandet och institutionsbyggandet som mer än något annat sätter sin prägel på förhållandet mellan kultur och politik under perioden. Låt oss därför försöka driva analysen av innebörden av institutionsbyggandet ett steg längre.

I dag ser vi det nog som att byggnaden ska uppfattas som en manifestation över verksamheten, inte tvärt om. Att institutionen bedriver sin verksamhet i en imposant byggnad, som ofta dessutom är speciellt uppförd för ändamålet, säger emellertid något väsentligt om hur vi förväntar oss att institutioner ska framträda.

Byggnaden *är* inte institutionen, men den tydliggör och markerar institutionen som en sådan. Vi uppfattar det som att det är byggnaden som gör kulturinstitutionen till just en institution. (43)

Den markerar verksamhetens status och anger att den kulturyttring som har sitt säte i byggnaden är betydelsefull, t.ex. mer betydelsefull än andra yttringar som inte har samma institutionella status. Vi kan kalla detta för institutionens öppna budskap. Operahuset vid Gustaf Adolfs torg i Stockholm säger att opera är en viktig konstform, t.o.m. viktig för hela samhället precis som operahuset är viktigt för stadsbilden.

Institutioner har också med normbildning att göra. Att något är en institution betyder i princip detsamma som att detta något är upphöjt till norm. (44) Utifrån exemplet Operan skulle detta kunna innebära att operahuset är en anmaning till medborgarna att ansluta sig till uppfattningen om operakonstens betydelse.

Men när vi nu sett institutionsbyggandets samband med nationalstatens och den romantiska kultursynen, ligger det nära till hands att se manifestationen som i minst lika hög grad riktad åt andra hållet. Institutionen och dess byggnad säger därför inte bara något om det ”institutionaliserade ämnet”, museet, scenkonsten eller vetenskapen. Den talar också om sambandet mellan verksamheten, samhället och den politiska makt som står bakom institutionen.

Institutionsbyggandet får således under 1800-talets slutskede och det tidiga 1900-talet en särskild intensitet. Vi kan se detta som uttryck för ett samhälleligt behov under detta skede att markera förekomsten av en kultur som har giltighet för alla och knyter samman folket, dvs. en institutionaliserad kultur. Institutionsbygganden uttrycker också att denna kultur vilar på historiens grund – det är ju budskapet i tidens stilarkitekturen likaväl som i tidens konst och i förhållandet att så

42 Bennich-Björkman 1991 s 28ff.

43 En sådan tankegång har en god språklig grund. Enligt NE (ordlistan) är en institution en ”samhällelig inrättning för en viss typ av tjänster eller uppdrag”. NE härleder ordet från latinets *institutio* som betyder ’inrättning, anordning, undervisning eller ’utbildning’, i sin tur härlett från *institutio*, ’uppföra, inrätta, uppfostra, undervisa’ m.m. Begreppets släktskap med företeelsen byggnad finns således redan i antiken.

många av institutionerna är just museer. Slutligen markerar institutionerna också sambandet mellan folket och historien med den politiska makt som står bakom institutionerna genom att äga, förvalta eller ha inflytande över dem. Detta budskap kan vi därför kalla för *institutionens underliggande budskap*. Vi väljer termen underliggande framför att tala om ett dolt budskap. Budskapet om sambandet mellan traditionen och det nyas framväxt var således säkerligen uppenbart i samtiden, kanske även så uppenbart att det inte särskilt behövde påpekas.

Sambandet industrialisering – romantisk kultursyn består i en mycket starkt betoning av att det nya som industrialiseringen representerar växer fram på traditionens grundval. I själva verket är det den gamla svenskheten som i hög grad utgör industrialiseringens förutsättning, vill man säga. Industrin och det växande näringslivet blir en ny yttring av den nationella kulturen, precis som vetenskapen, vitterheten och konsten. Så förenas det gamla och det nya.

Tolkat utifrån diskussionen om moderniseringens grundläggande dilemma betyder detta att romantikens idévärld åberopas och används för att mildra, överbrygga eller dölja – ordvalet beror på perspektivet – den konflikt som ligger i omvandlingen av samhället. Institutionerna är symboliska och fysiska manifestationer över sambandet mellan det förflutna och det som händer i nuet, mellan nationen och folket och mellan stat och politik. Genom institutionsgrundandet upprepas detta budskap gång på gång. Men i själva verket är det tvärt om. Samhället är på väg att förändras i grunden och människorna rycks upp med rötterna, för många med hopp om en bättre framtid. För andra såg framtiden mörkare ut. Men för alla handlade det likafullt om ett uppbrott.

Not 44 När t.ex. Nationalencyklopedin (uppslagsdelen) vill ge den närmare förklaringen till begreppet institution använder den sig av sociologisk teoribildning. I anslutning till Mary Douglas (How Institutions Think, 1986) förklarar den institutionsbegreppet utifrån samhällets normbildningsprocess. En institution är från dessa utgångspunkter närmast liktydigt med en *etablerad konvention*. Exempel på sådana konventioner kan vara familjen, staten, idrotten, vissa helgdagar etc. En institution kan i sin tur understödjas t.ex. av lagstiftning men alternativt lika gärna av sedvänjor, vanor eller traditioner. Därutöver innefattar de flesta institutioner också enligt NE och Douglas även omgivande fysiska betingelser såsom byggnader, maskiner och kommunikationssystem (jfr ovan).

En nära besläktad men ändå alternativ infallsvinkel erbjuder den sociologiska teoribildning som med Castells ord (I:185f samt där angiven litt.) hävdar att "kulturer i grunden manifesteras genom sin invävning i institutioner och organisationer". Med *organisationer* menas då system som skapats för att uppnå vissa specifika mål medan institutioner är organisationer som är utrustade med den auktoritet som krävs för att utföra specifika uppgifter för hela samhällets räkning. För att ett kulturellt fenomen skall kunna göra sig gällande i samhället, t.ex. i ekonomiskt hänseende (fattat i vid mening) krävs att den materialiseras till organisatorisk logik. Det betyder i sin tur en logik som är utvecklad i ett "spektrum av härledd social praktik". Dvs. "organisatorisk logik är med andra ord den begreppsliga grunden för institutionaliserade maktrelationer".

Vill man försöka förenkla detta skulle man kunna säga att det som kommit att institutionaliseras i samhället är de normsystem som anger vad som är tillåtet för att nå ett visst mål. Vissa maktstrategier har blivit så erkända och etablerade i samhället att de institutionaliserats. Institutionernas uppgift är därmed ytterst att vidmakthålla samhällets spelregler i vid mening. Organisation – något som är nödvändigt för samhället – är bara möjlig inom ramen för etablerade normer, dvs. institutionaliserade system. (**Slut not44**)

Vi tror dock att det finns ytterligare en nivå för förståelsen av kulturinstitutionerna, som vi väljer att kalla *det grundläggande budskapet*. Nu gäller frågan manifestationsformen som sådan. Varför väljer man runt om i västvärlden kring denna tid att manifestera sambandet mellan tradition och modernitet genom just anspråksfulla offentliga byggnader, som ägnas åt konsten, kulturen och vetenskapen, den andliga odlingen?

Svaret kan sökas i att detta är ett utslag av moderniserings-processen och sekulariseringen. Kulturinstitutionernas grundläggande budskap är att traditionens gamla auktoriteter, kungahus, krigsmakt och kyrka, nu är på väg att ersättas av de nya, sekulära auktoriteterna. De nya offentliga byggnaderna tar upp en tävlan i stadsrummet där kyrkorna som hittills ensammar, jämte enstaka profana byggandsverk, varit de dominerande symbolbyggnaderna.

På samma sätt som kyrkobyggnaderna hittills manifesterat kyrkans andliga auktoritet i samhället byggs nu kulturinstitutionerna som en parallell struktur, en sekulär utmanare.

Även 1800-talets folkrörelser innebar utmaningar mot kyrkans andliga auktoritet. Genom frikyrkorörelsen begär människor först en andlig frigörelse, frihet från traditionens anspråk på att tolka kristendomen. Nykterhetsrörelsen krävde social frihet, den egna rådighet som superiet tog ifrån människorna. Arbetarrörelsen och bonderörelsen – slutligen – krävde politisk emancipation för den nya sociala klassen. Frikyrkobyggnaderna, nykterhetslogerna, folkets hus och bygdegårdarna växte fram över landet som de nya rörelsernas samlingslokaler. Men som byggnader var de också en sorts *motinstitutioner*, relaterade till de traditionella auktoriteterna.

När tiden går och rörelserna når inflytande i samhället visar det sig att de också blivit nya auktoriteter som ersätter de gamla.

Om folkrörelsernas motinstitutioner ska ses som uttryck för uppbrottet från traditionens samhälle underifrån, ska de statliga kulturinstitutionerna tvärt om ses som uttryck för det motsvarande uppbrottet från samhällets topp. En framväxande medvetenhet om att den gamla ordningen är på väg att bytas ut.

I kulturinstitutionernas grundläggande budskap ingår att också staten, som är så nära lierad med den gamla traditionella ordningen, påbörjat sitt uppbrott.

Men det handlar om den första fasen i en process. Ännu dominerar landsbygdens och traditionens värderingar över sekularisering och industrisamhälle. Staten är förhållandevis svagt utvecklad. Därför kombineras det grundläggande budskapet med det underliggande budskapet om att det nya byggs på det gamlas grund. Nytt och gammalt hör ihop.

I nästa avsnitt ska vi se hur staten radikalt byter kulturpolitisk ansats, men ändå fortsätter att vårda arvet från 1800-talet.

3.2 1900-talsmodernitetens genombrott

Med 1900-talets första decennier närmar vi oss den punkt då 1800-talets strategi för att hantera modernitetens konflikt inte längre räcker till. Under denna tid börjar de investeringar i infrastruktur, järnvägar, telegraf- och telefonlinjer, gruvor, produktionsanläggningar och inte minst uppbyggnaden av snilleindustrierna (45) att bära frukt. År 1928 var t.ex. den svenska exporten värd dubbelt så mycket som 1913. (46)

På så sätt ökade tempot i omvandlingen samtidigt som arbetar-klassen växte och ökade i ren numerär. De sociala motsättningarna gjorde att delar av arbetarrörelsen inte var benägna att ansluta sig till 1800-talets idealistiska kulturströmningar. Historiematerialismen och socialismen erbjöd andra tankemönster som bättre tycktes svara mot de egna erfarenheterna.

Och så kom första världskriget som av många uppfattades som den gamla ordningens bankrutt – dit de högstämda talen om nationerna och folkens egenart hade lett.

3.2.1 Modern konst – gammalt och nytt var för sig

Under 1920-talet byggdes så förutsättningarna upp för det kulturella uppbrott som i Sverige koncentreras till åren kring 1930. Bildkonsten var först ut med den generation av målare som fick sin skolning av Matisse på 1910-talet. (47) Den litterära modernismen fick sitt genombrott 1929 med diktsamlingen *5 unga* (48) och Stockholmsutställningen 1930 markerade den nya arkitekturens genombrott. Här visade också den moderna konsten, designen och arkitekturen upp ett helt nytt formspråk och ett helt nytt tilltal, som i varje fall ytligt sett innebar ett skarpt brott gentemot de förhärskande nyklassicistiska stilidealen. (49) 1931 kom programskriften *Acceptera* med Gunnar Asplund som drivande idégivare.

Här står brottet med traditionen i centrum. 1930-talets modernism bejakar en ny tid, framsteg, teknik, utveckling och den gör det i opposition till det gamla samhället och den kulturbärande borgerlighetens kultursyn. 1920- och det tidiga 30-talets generation av konstnärer och intellektuella tar kraftfullt avstånd från 1800-talets *andliga kulturarv*, men samtidigt bör de betraktas som traditionsbärare med avseende på

det *materiella kulturarv* från 1800-talet som nästa sekel byggde vidare på. (50)

Från denna tid sjunker också romantikens föreställning om kultur undan för att i stället ersättas av den föreställning som börjat växa fram under 1800-talet där kultur uppfattas som endera konst eller antropologi. Konsten som i romantikens kulturuppfattning sågs som kulturens högsta yttring, övertar alltså rollen av att utgöra kulturen självt. Konsten etableras med Bourdieus ord som ett autonomt och självständig fält också i Sverige, såsom skett i Frankrike ett halvsekel tidigare. Men i Sverige blir konstens frihet ganska snabbt beroende av att den garanteras av statlig kulturpolitik.

Den antropologiska kultursynen gäller, som vi redan nämnt, s.k. primitiva kulturer endera utanför västvärlden eller i forntiden.

45 ASEA, LM Ericsson, SKF, AGA, Tändsticksaktiebolaget, Alfa Laval och många flera, alla dock med rötter i 1800-talet.

46 Mellan 1850 och 1920 nästan fördubblades också Sveriges befolkning från 3,5 till sex miljoner innevånare.

47 Matisseleverna, Arvid Fougstedt, Sigrd Hjertén, Isaac Grünewald och Einar Jolin m.fl.

48 En antologi med dikter av Erik Askund, Josef Kjellgren, Arthur Lundkvist, Harry Martinson, Gustav Sandgren.

49 Kanske ska vi här nämna den intressanta historien om Sjöhistoriska museet som (med Ragnar Östberg som arkitekt) byggdes som i strängt klassicistisk på platsen för Paradiset, Stockholmsutställningen funktionalistiska huvudsignatur. Alla förslag om ett museum i den moderna stilen förkastades då. Men konstruktions- och materialmässigt är också Sjöhistoriska en ren funkisbyggnad – ett uttryck för ambivalensen i en övergångstid.

50 Kylhammar 1994 s 14.

Parallellt med dess framväxt sker också en akademisering av synen på forntiden och historien. Vetenskapen tar överhanden över nationalromantiken. Arkeologer, etnologer, källkritiska historiker och konsthistoriker börjar utforska och undersöka det förflutna som hitintills mer varit en fråga om traditionsförmedling.

Inom byggnadsväsendet faller 1800-talets stilarkitektur med dess historiserande formspråk i vanrykte. En ny ideologi får fäste inom de institutioner som ansvarar för det historiska arvet. 1800-talet hade sysslat med restaureringar som velat förena och smälta samman medeltidens och äldre tidens byggnader med den nya tidens tillägg. Man ville bygga nytt i den gamla tidens anda. (51) Den nya skolan kräver i stället konservering av minnesmärken. Det ska vara tydligt vad som hör till historien och vad som hör till den nya tiden. Historiens autenticitet ska respekteras. Den nya ideologin sammanfattas i att ”gammalt och nytt ska hållas isär”. (52)

Den allmänna synen på det historiska arvet genomgår en förändring som är en spegling av den som äger rum inom konstens och litteraturens område. Med Boudiens terminologi och betraktelsesätt kan man säga att också kulturminnesvården och museiväsendet etableras som ett socialt ”fält”, dvs. som ett område i det sociala rummet som är en relativt självständig värld med egna regler, måttstockar, institutioner och inbördes strider.

Självständighetens pris består av en motsvarande relativ isolering från resten av samhället. Vår tolkning av detta förlopp är att det får till följd att ”kulturen” mentalt förvisas till en särskild sfär, som tenderar att uppfattas – av såväl konstnärer, författare, lärda och intellektuella som av samhällets medborgare och i politiken – som ett avgränsat område, mer eller mindre tydligt skilt från samhället i övrigt. Den ordning där ”kulturen” definieras som endera *konst* eller *kulturarv* (dvs. svensk

äldre eller forntida antropologisk kultur) etableras nu på allvar. Den kultursynen dominerar fortfarande svensk kulturpolitik.

Konsten blir modern. Den konst som skapas från modernismens genombrott och framåt innehåller en oöverskådlig mängd tendenser och riktningar som inbördes är högst skiljaktiga. Men för gemene man, utan särskild konstbildning och i förhållande till den politiska världens ganska onyanserade sätt att förhålla sig till kulturdebatten, är nog den moderna konstens övergripande budskap att världen, samhället och tillvaron kan betraktas och uppfattas på ett nytt sätt och med en ny blick. Att Braques och Picassos kubism står för en fundamentalt annan estetik än Kandinskys expressionism spelar i *det* sammanhanget mindre roll.

Modernismens konst säger alltså samlat att en ny tid är inne. Detta budskap står i samklang med 1900-talets politiska kantring som leder till socialdemokratin etablering som statsbärande parti från 1932. I politikens värld vill vänstern och socialdemokratin också markera att en ny tid gäller och kanske därför söker politiken också en associering med den nya konsten. Konsten, som nu får rollen att representera kulturen visar att denna rör sig framåt, in i en ny framtid. Det är viktigt för den nya politiken att manifestera sitt samband med framtiden. Ser man saken på det sättet innebär politikens association med konsten en länk mellan politik och framtid.

51 Hugo Zettervalls domkyrkorestaureringar i Uppsala och Lund samt Fredrik Liljekvist restaurering av Gripsholms slott är de stora restaureringsprojekten i slutet av 1800-talet.

52 Den nya restaureringsideologins främsta namn är Sigurd Curman, senare mångårig riksantikvarie (1923-46). Som sådan dominerade han svensk kulturminnesvård och museiväsende under hela mellankrigstiden. Se Wetterberg 1992, Pettersson 2001 och Åman 2008.

Men etableringen av konstens och litteraturens fält förutsätter autonomi och närheten till politiken får inte bli för påtaglig. Då hotas friheten. Konstens budskap blir utan intresse om den kommer för nära den politiska makten, eller ännu värre, går i dess tjänst såsom de samtida diktaturerna krävde att den skulle göra.

Politik i Sverige är demokratisk och reformistisk. Kanske kan man säga att den på 30-talet blir framtidsorienterad, men inte futuristisk. Därför är det naturligt att politiken söker en association med konsten, men inte vill annektera den. Politiken behöver också sin förankring i kulturarvet, men den förankringen behöver se annorlunda ut än under det förra skedet.

1900-talsmoderniteten innebär att kulturarvet skiljs från sam-tiden och mentalt förläggs till ett förflutet som sakta men säkert ökar sitt avstånd till det samtida samhället. Dess förvaltare – minnesvården och museerna – får en motsvarande autonomi som konsten.

3.2.2 Arthur Engberg och 30-talets reformer

Efter Brantings kortlivade ministärer på 1920-talet etableras socialdemokratin långa maktinnehav från 1932 med Per-Albin Hanssons bägge regeringar. Krisuppgörelsen med Bondeförbundet 1933 gav det parlamentariska underlaget för 30-talets nya arbetslöshets- och jordbrukspolitik.

Socialdemokratin använder ännu vid 1930-talets ingång en retorik och ett formspråk (t.ex. på valaffischerna) som är präglad av nationalromantikens uttryckssätt. När det nya Sverige byggs står man på föregångarnas axlar – Branting ses i sällskap med Geijers vikingen och odalmannen, Engelbrekt och Gustaf Vasa. Ganska snart försvinner

dock de historiska referenserna och uppgiften att bygga det nya Sverige står snarare i opposition till det historiska arvet. (53)

Artur Engberg, ecklesiastikminister 1932–39, är socialdemokratins kulturpolitiske förgrundsgestalt under denna period, även om hans insatser som politiker främst brukar anses ha gällt skolväsendet och kyrkan.

Såvitt vi kan bedöma sammanfattar Engbergs person och politik mycket väl tidens nya, uppdelade kultursyn och som kulturpolitiker talade han också om kulturens uppgift att ”sörja för goda förbindelser mellan andelivets olika provinser”. (54) Som folkbildningsman hör han otvetydigt hemma i den idealistiska traditionen och det är i den andan som han genomför 1930-talets kulturpolitiska reformer. Dessa har som bakgrund en serie utredningar vars förslag långt ifrån genomförs fullt ut, men som ändå representerar det mest samlade kulturpolitiska initiativet sedan Gustaf III. (55) Enklast är att räkna upp reformerna i tur och ordning.

Riksteatern

Med 1933 års teaterutredning som grund bildades Riksteatern som en turnéorganisation, ursprungligen med tanke på Operans och Dramatens föreställningar. Riksteatern fick formen av en ideell förening, finansierad genom statsbidrag. Till teatern knöts ett nätverk av lokala

53 Socialdemokraternas valaffischer från 1934 är fortfarande i hög grad ”nationalromantiska” men redan 1936 är formspråket och tilltalet ett helt annat. Efter Berggren och Trägårdh (2006). Förhållandet till historien i socialdemokratisk retorik har bl.a. beskrivits av Åsa Linderborg i avhandlingen *Socialdemokraterna skriver historia*.

54 I valbroschyren *Demokratisk kulturpolitik* från 1938 (AE, Tal och skrifter III. Sthlm 1945 s 15.)

arrangörsföreningar. Riksteatern kan också sägas vara en organisatorisk utveckling av den arrangörsverksamhet som tidigare drivits genom Skådebanan (56). Så småningom övergick Riksteatern till att producera egna föresällningar.

Riksteaterns tillkomst är kopplad till ekonomiska problem för Operan och särskilt Dramaten. Genom att knyta den ekonomiska saneringen av Dramaten till turnéuppdraget fick Engberg riksdagen att acceptera höjda anslag.

Statens konstråd

Statens konstråd inrättades efter riksdagsbeslut 1937 och på grundval av betänkande från 1936 års konstsakkunniga (SOU 1936:50). Rådets verksamhet byggde på att en viss andel, ”i allmänhet icke understigande en procent av byggnadskostnaderna” (57) vid statliga nybyggnadsföretag skulle anslås till konstnärlig utsmyckning. Förslaget hade till syfte att både ge konsten plats i det offentliga rummet och att ge försörjning till konstnärer. I det förra hänseendet utgick de sakkunniga tydligt från den idealistiska folkbildningstraditionen (58). Själva idén med enprocentsmålet kom dock från Tyskland där den nationalsocialistiska regeringen hade infört ett liknande system 1933.

Två av det nya rådets ledamöter skulle nomineras från konstnärskretsarna, vilket i sin tur förutsatte bildandet av en organisation som kunde fungera som valkorporation. Detta är bakgrunden till bildandet av KRO, Konstnärernas riksorganisation 1937. Vi återkommer till flera exempel på denna typ av samspel mellan konstnärernas organisering och den statliga kulturpolitiken. (59)

Lotterimedelsfonden

Sedan tidigt 1900-talet fanns ett mindre statsanslag för bidrag till "föreningar som anordnade god orkestermusik för allmänheten m.m." Efter en särskild utredning (60) beslöt riksdagen 1938 (prop. 1938:24, rskr. 1938:132) att inrätta den s.k. Lotterimedelsfonden till vilken en

55 1933 års teaterutredning, 1936 års konstsakkunniga, 1936 års lotterimedelsutredning. Redan 1930 hade tillkallats en kommitté för översyn av kulturminnesvården i riket, Kulturminnessakkunniga. Den redovisade sina förslag 1937 som dock inte ledde till några initiativ från regeringens sida.

56 Skådebanan andelsförening u.p.a. bildades 1910 av författaren Walter Stenström och fungerade sedan som ömsom publikorganisation. teaterproducent, teaterförmedlare ägare av flera teatrar i Stockholm. I teaterhistorien brukar Skådebanan kallas för länken mellan 1800-talets resande teatersällskap och 1900-talets teaterorganisation för landsorten (Ullberg 1991 s 29).

57 Prop. 1937:57.

58 "Konsten fyller en viktig uppgift i samhället och får icke betraktas som en lyxvara, förbehållen ett penningstarkt fåtal. Därför är det beklagligt att nödgas konstatera, att varken målarkonst eller skulptural konst för närvarande intaga den ställning i vårt land, som rätteligen bör tillkomma dem" Ur SOU 1936:50, efter Stensman (red) 1987 s 11.

59 Statens konstråds tillblivelsehistoria beskrivs bland annat i Martin Gustavssons (2002) avhandling *Makt och konstsmak. Makt och mötesättningar: den svenska konstmarknaden 1920–1960*.

60 SOU 1937:4.

61 Övriga stiftare var Svenska uppfinnarföreningen, Sveriges Ingenjörer samt Industri-förbundet (numera Svensk Näringsliv).

andel av behållningen av det nyinstittade Penninglotteriet skulle föras. Fonden skulle användas för att främja den allmänna kulturella verksamheten på landsbygden och de mindre städerna. Avsättningarna fördes upp som ett anslag under X:e huvudtiteln, dvs. Handelsdepartementet, som då hade en roll som närmast motsvarar våra dagars Näringsdepartement.

Avsättningarna var från början relativt blygsamma, det första året 1,2 miljoner kronor och ännu mindre under krigsperioden. Sedan ökade anslaget relativt snabbt och genom detta förmedlades statens bidrag till såväl de kungliga teatrarna som Riksteatern och de bidrag till stadsteatrarna som senare kom till. Även anslag till museibyggnader i provinserna anvisades från fonden.

Genom denna skapades således ett ekonomiskt utrymme för det kulturpolitiska engagemanget inom främst teater- och musikområdet. Kulturbudgeten fortsatte att vara delad mellan Ecklesiastikdepartementets ordinarie anslag och Handelsdepartementets lotterimedelsfond fram till budgetåret 1962/63.

Statens historiska museum, Tekniska och Sjöhistoriska museerna

Sist bland Engbergs reformer kan listas det nya Historiska museet som stod färdigt 1939, men som kom att invigas först 1942. Planerna på ett nytt museum, som skulle lösa den dåliga localsituationen i Nationalmuseum, hade satts igång redan 1929.

Sjöhistoriska museet och Tekniska museet är de två andra museer i Stockholm som byggs under Engbergs tid som minister. Tekniska museet bildades som en stiftelse 1924 (**61**) med bl.a. den nybildade Ingenjörsvetenskapsakademien som stiftare.

Sjöhistoriska museet kunde byggas tack vare en donation av KA Wallenberg. Det blev färdigt 1938.

Städerna bygger institutioner

Sedan de tre museerna invigts dröjer det ända till 1980 innan något nytt statligt museum invigs i Stockholm, då det nya Etnografiska museet öppnades. (62)

I stället tas institutionsbyggandet över av städerna. Först handlar det om Stockholm och Göteborg, men snart sprids rörelsen ut över landet. Starten sker förhållandevis distinkt under 1910-talet och som leder till framför allt att en rad institutionsbyggnader kan invigas i svenska städer från 1920-talet och framåt. Det handlar om stadsteatrar, konsert-hus, stadsbibliotek och konsthallar. Men det byggs också museibyggnader till de provinsmuseer som vuxit fram sedan 1800-talets slut och som nu konsoliderats. Här delar värdkommunen och landstinget på kostnaderna. Insamlings- och donationsmedel förekommer samt, som vi sett, statliga medel ur lotterifonden. (63)

3.2.3 Andra världskriget och efterkrigstiden

Efter Arthur Engbergs reformer genomförs under perioden fram till 1960-talet förhållandevis få reformer inom kulturområdet. Under 1950-talet togs flera utredningsinitiativ där flertalet dock inte fördes vidare. (64)

62 Riksarkivet, en kulturinstitution av ett annat slag, öppnar dock i nya lokaler på Fyrverkarbacken i Stockholm 1967.

År 1941 antog emellertid riksdagen den då nya fornminneslagen (1942:350). I samband därmed utfärdades Kungl. Maj:ts Brev (1942:927) till Riksantikvarieämbetet angående register över vissa kulturhistoriskt märkliga byggnader.

Historiska museet invigs samtidigt och insatserna inom kultur-minnes-vården får ses som en konsekvens av att krigshotet riktade uppmärksamheten mot de nationella minnesmärkena.

Man kan emellertid se andra världskrigets erfarenheter som den politiska grogrunden i Västeuropa för satsningar inom kulturområdet. I samma anda som den Europeiska unionen lanserades som ett sätt att för framtiden desarmera de europeiska nationernas antagonism såg politiker runt om i Europa kulturen som ett område för insatser för att bygga bättre och mänskligare samhällen. Den typ av barbari som de totalitära rörelserna, fascismen, kommunismen och nazismen representerade borde helt enkelt mötas med insatser bl.a. på det kulturella planet.

Detta blir också startskottet för ökade politiska insatser inom kulturområdet runt om i Europa, inte minst gäller detta försök att skapa bättre villkor för konstnärer och författare. I denna rörelse finns inbyggd en misstro mot en allt för nära relation mellan den politiska makten, konsten och kulturen, dvs. de tre kontrahenter kring vars samröre kulturpolitiken i grunden rör sig. Också här är det erfarenheterna från hur de totalitära makterna tagit konsten och kulturen i sin tjänst som föder kraven på ett avstånd mellan makt och kultur.

Särskilt i den anglosaxiska världen uppfattas tanken på att staten och politiken ska kunna förfoga över redskap som påverkar samhällets kultur i vid mening som näst intill stötande. Det var ju med sådana anspråk som både Hitler och Stalin framträdde. I brittisk och amerikansk tappning blir därför kravet på en armlängds avstånd mellan politik och kultur tydligt uttalat. Politiken ska stödja konsten och kulturen, men den måste samtidigt hålla sig på ett behörigt avstånd.

Politiken ska garantera konstens och kulturens frihet men inte styra den. Hur detta ska arrangeras i praktiken är ytterligare en av de grundfrågor som kulturpolitiken sedan dess bär med sig. Den har diskuterats mycket under vissa skeden, närmast förtigits under andra. I grunden är det samma fråga som Gustaf III måste ha ställt sig när han skrev under stadgarna till Svenska Akademien.

Sverige är inte särskilt tidigt ute i denna rörelse. Ett antal kulturpolitiska utredningsinitiativ togs redan under 40-talet **(65)** men de stannade alla på förslagsstadiet. **(66)** Först med tillskapandet av biblioteksersättningen till författarna 1954 **(67)** tas ett viktigt kliv mot en modern kulturpolitik. När ersättningen efter hand höjs till mera betydande belopp blir författarpengen en viktig del av den svenska kulturpolitiken. 1960 uppgick den till 1 miljon kronor.

63 Stadsteatrar etableras i tur och ordning: Lorensbergsteatern i Göteborg (1919), Göteborgs Lyriska teater /Storan, 1920, Hälsingborgs stadsteater (1921), Göteborgs stadsteater (1934), Malmö stadsteater (1944), Stadsteatern Norrköping/Linköping (1947), Uppsala stadsteater (1951), Borås stadsteater (1954), Folkteatern i Göteborg (1954), Stockholms Stadsteater (1960).

Som nämnts bildades orkestrar i Stockholm, Göteborg, Helsingborg, Gävle och Malmö redan före 1930. Nya konserthus byggs in Helsingborg 1932 och i Göteborg 1935. Bland museerna kan nämnas Växjö (första bygganden 1885, tillbyggnad 1935), Skara (1919), Karlstad (1929), Östersund (1930), Halmstad (1933), Luleå (1936), Linköping (1939), Gävle (1940), Umeå (1943).

64 För en närmare redovisning av 1940- och 50-talens utredningar, se SOU 1972:66 s 122f.

Bildandet av KRO, Konstnärernas riksorganisation, hade som vi har sett, ett tydligt samband med att Statens konstråd inrättades 1937. Biblioteksersättningen hade ett motsvarande samband med författarkårens organisering. Reformen genomfördes efter ett mångårigt lobbyarbete från främst författarföreningens sida. Den utformades sedan så att de statliga anslag som räknades fram för att täcka ersättningen, anslogs till en ny instans, Författarfonden, som i sin tur hade uppgiften att fördela dels den individuella ersättningen till respektive upphovsman, dels den del av ersättningen som anslogs till stipendier. Författarfonden torde formellt vara att betrakta som en myndighet. I fondens styrelse fick författarnas organisationer majoritet. **(68)**

Författarfonden och biblioteksersättningens utformning är inte unikt för svensk förvaltning vid denna tid. Folkrörelserna och intresseorganisationerna kom under efterkrigstiden att växa långt in i det statliga förvaltnings- och beslutsfattandet.

År 1955 infördes ett statligt lönebidrag till provinsmuseernas chefer, landsantikvarierna, som därmed bekräftades i rollen som regionala företrädare för den statliga kulturminnesvården. Den positionen hade museicheferna haft sedan 1930-talet via de kopplingar mellan riksantikvarieämbetet och museerna men nu bekräftades den också formellt.

Tyngdpunkten i efterkrigstidens kultursatsningar ligger dock otvetydigt på stödet till folkbildningen – folkbibliotek, föreläsningssamhet och studiecirkel. Stödet till studiecirkelarna hade 1960 hunnit räknas upp till 11 miljoner kronor vilket är ungefär lika mycket som den samlade budgeten för institutionerna inom arkiv, bibliotek (exkl. folkbibliotek) och museer. Likaså fortsatte staten via lotterimedlen att stödja byggen av provinsmuseer och några stadsteatrar.

3.2.4 Institutioner för en annan kultursyn

Redovisningen av kulturpolitikens utveckling under den nu behandlade perioden fram till 1960-talet visar att den i många hänseenden får en ny inriktning från 1930-talet. Detta är ingen kontroversiell slutsats, utan står väl i överensstämmelse med vad som hävdats i andra

65 Kommunisterna antog som första svenska parti ett kulturprogram 1947. Socialdemokraterna tillsatte en kommitté för en motsvarighet 1948 men det dröjde till 1960 innan kulturområdet skrevs in i parti-programmet. Bibliotekersättningen kan relateras till Bernkonventionen som slöts 1905. Den svenska lagen om upphovsrätt till författare och konstnärer kommer till 1919 (Lag om rätt till litterära och musikaliska verk (1919:381)).

66 Det gäller t.ex. 1947 års musikutredning (Musikliv i Sverige, SOU 1954:2), 1948 års konstutredning (Konstbildning i Sverige, SOU 1956:13) samt 1948 års kulturfondsutredning. 1948 års bokutredning (SOU 1952:23) resulterade dock i förslaget om bibliotekersättningen. Efter Landsantikvarieutredningens (SOU 1954:26) betänkande infördes ett statsbidrag till landsantikvarierna, dvs. cheferna för läns museerna, såsom regionala företrädare för kulturminnesvården (Kungl. Maj:ts kungörelse den 27 maj 1955, nr 317).

67 Prop. 1954:133.

68 Fondstyrelsens ledamöter utgjordes av representanter för författarföreningen (3st), för Minerva (fackboksförfattarna, 2 st), samt ungdomsförfattarföreningen (en ledamot). Staten utsåg ordförande, ytterligare två ledamöter samt fondens sekreterare. Styrelsens sammanställning har senare ändrats, 1962, 1971 och 1977 men upphovsmännen har hela tiden haft majoritet. 1970 slogs de tre föreningarna samman till Författarförbundet, i första hand för att skapa förutsättning för ett enat uppträdande i fonden. (Bennich-Björkman 1991 s 247).

sammanhang. Inte minst inom socialdemokratien har man understrukt den politiska kursomläggning som följde av regeringsskiftet 1933. **(69)**

Att göra någon klar gräns mellan partiernas politiska ideologier och olika sätt att se på kultur låter sig knappast göras, utan det är tvärt om frågor som är invävda i varandra. Utifrån vår analys finns det dock skäl att se 1930-talets kulturpolitiska skifte inte enbart som ett uttryck för socialdemokratins maktövertagande, utan också som ett uttryck för att nationalromantikens kultursyn nu definitivt fick vika för de alternativa kulturuppfattningarna om kultur som konst, antropologi eller bildning. De sätten att uppfatta kultur är således alls inte begränsade till socialdemokratins företrädare, även om dessa tenderar att gå i bräsch, utan blir brett omfattade i hela samhället.

Kan vi då se den – relativt sett – nya kultursynen manifesterad på något annat sätt än som en allmän tendens i politiken? Ja, vi kunde se att det sena 1800-talets och det tidiga 1900-talets kulturinstitutioner, kanske särskilt museerna, som ett underliggande budskap uttryckte sambandet mellan traditionen och det nya samhälle som då var på väg att växa fram. När skiftet kring 1930 äger rum kan vi se den periodens museiprojekt som tydliga markörer för ett annat förhållningssätt. 1930-talets nya museer har således ett helt annat underliggande budskap om relationen mellan samtid och historia än de äldre museerna.

Naturhistoriska riksmuseet presenterades som ett *naturhistoriskt* museum 1916, men Tekniska museet är inte ett teknikhistoriskt museum 1936.

Inne i Tekniska museet **(70)** ligger huvuddramaturgin på skillnaden mellan gruvan dit man tar sig genom en lång fiktiv färd i gruvschaktet. Där möter en gammal, nästan förhistorisk gruvbrytning som starkt kontrasterar mot den moderna gruvindustri som vandringen genom schaktet för besökaren fram emot.

Sjöhistoriska museet (71) har samma dramaturgi som alla de sjöfarts-orienterade museer som byggs runt om i västvärlden vid den här tiden. Alla bygger på samma uppdelning mellan en gammal, romantiserad segelsjöfart och en ny, modern ångdriven. Kampen mellan de båda kraftkällorna, där segelsjöfartens tid oåterkalleligen är förbi, men där den ändå lyckas hålla sig vid liv, är museivärldens kanske mest effektfyllda illustration till modernitetens inbrott.

Historiska museet (72), slutligen, har samma ambivalens i formspråket som Sjöhistoriska.

Utställningarna i det historiska museet upptar tiden från sten-ålder, fram till 1500-talet. De praktiska omständigheterna bakom detta var att så hade samlingsansvaret gentemot Nordiska museet reglerats 1919. Men knappast har det sagts tydligare i något museum – historien ligger långt tillbaka, på betryggande avstånd från nutiden och har litet med den att skaffa.

När de gamla museerna uttryckte den romantiska kultursynen med föreställningen om samhällets växt på traditionens grund så säger 1930-talets museer tvärt om att gammalt och nytt ska hållas isär. I avslutningen av avsnittet 3.1 diskuterade vi begreppet institution och pekade på dess karaktär av att manifestera normer i samhället. Med samma läsning kan vi i 1930-talets museer se hur den nya kultursynen, den som lämpligen kan kallas 1900-talsmodernitetens syn, institutionaliseras.

69 1972 års kulturutredning (SOU 1972:66) med den där givna historieskrivning (s 121ff) ger ett bra exempel på detta.

70 Arkitekt Ragnar Hjort.

71 Arkitekt Ragnar Östberg.

72 Arkitekterna Scherman och Romare.

Även de nya 1930-talsinstitutionerna signalerar samband mellan kultur och politisk makt. När socialdemokratin intar regeringsställningen är detta en icke oväsentlig fråga. Genom att överta ansvaret för institutionerna markeras att den nya politiska rörelsen övertar den gamla statens hela legitimitet.

Associationen till ”den andra sortens kultur”, med konsten och konstnärerna, etableras genom satsningen på Statens konstråd och senare med bibliotekersättningen till författarna. Riksteatern är emellertid den mest centrala företeelsen. Här lyckas Engberg legitimera en satsning på kungahusets och borgerlighetens gamla institutioner och på så sätt integrera också dem i den nya politiken. Samtidigt läggs genom turnéteatern grunden för det som ska bli den röda tråden i socialdemokratisk kulturpolitik – tillgänglighet till de kulturella uttrycken i hela landet.

Detta är en nyckelfråga för socialdemokratins idé om en demokratisk kulturpolitik. Men det är också den kulturpolitiska korrespondensen med hur industrisamhällena byggs under 1900-talet inom de nationella ramverken. Industrisamhället byggs upp inom nationalstatens ram.

I detta knyter Engberg så an till folkbildningsspåret i kulturpolitiken, genom Riksteaterns särpräglade organisationsform – en ny folkrörelse som organiseras av staten. Riksteatern är inte en institution som manifesteras genom en byggnad av samma slag som de andra. Den är snarare ett nätverk som knyter ihop statens kultur-politik med folkrörelserna, men som också som knyter ihop staten med hela landet. Riksteaterns föreställningar turnerar över hela landet i folkrörelsernas samlingslokaler. Dessa får också en starkare organisation under 1930- och 40-talen. (73)

I figuren 2 (avsnitt 3.1.2) illustrerade vi hur nationalromantikens kultursyn under sekelskiftet sprack upp i tre huvuddelar. Folkbildningen med dess civilsamhälleliga prägel och rötter övertar flera av den romantiska kultursynens drag, men med 1900-talsmoderniteten utvecklas också ett ny syn på konsten och på kulturarvet. I dessa båda synsätt speglas nutiden, dess framtid och dess förflutna.

Kulturpolitiken under skedet fram till 1960-talet organiseras utifrån ett samspel mellan dessa synsätt. Det är ingen ”stor” politik som kräver omfattande resurser eller ockuperar politikens uppmärksamhet. Men betydelsen av politikens symbolvärden ska inte underskattas och kanske förtjänar den omdömet att den var i takt med sin tid.

3.3 1960-talet och en specifik kulturpolitik

3.3.1 Modernitetens final

När vi från 2000-talets horisont ser tillbaka på 1960- och 70-talen kan vi med både erfarenhetens och forskningens stöd se på de decennierna som industrisamhällets slutskede, tiden innan övergången till tjänste- och informationssamhälle på allvar tar vid. Men så kunde man förstås inte uppfatta det i samtiden. Efterkrigstidens Sverige var i stället den period då alla 1900-talsmodernitetens drömmar om ett både ekono-

73 Folkparkernas centralorganisation bildades redan 1905 och Folketshusföreningarnas riksorganisation 1935. De är numera sammanförda inom organisationen Folkets hus och parker. Ordenshusens riksförening, omfattande IOGT-NTO bildades runt 1943 och ombildades 1955 till Våra Gårdar där den samlade nykterhetsrörelsens lokalhållande föreningar ingår. Bygdegårdarnas riksförbund tillkom år 1944.

miskt och demokratiskt välstånd i termer av frihet, rättvisa och jämlikhet skulle förverkligas. Det vill säga allt som hade fått skjutas på framtiden, först pga 30-talets depression och sedan kriget, skulle nu förverkligas. Det har utifrån den rekordstora ekonomiska tillväxten under 1950- och 60-talen, talats om de decennierna som socialdemokratins skördetid.

Här är inte platsen för någon redogörelse för efterkrigstidens politiska reformverksamhet. Eftersom vi kunde hitta överensstämmelser mellan kultursyn och kulturpolitik i de tidigare faserna i 1900-talets stora grundläggande övergång från agrar till industriellt samhälle, från ruralt till urbant samhälle, så är vi dock naturligtvis intresserade av om vi kan hitta någon motsvarande koppling även nu.

När vi nu kommer fram till 1960-talet, rekordåren, har vi alltså att göra med den stora omställningens slutfas. Om vi således har sett de föregående faserna betona först samband och sedan distans i relationen mellan modernitet och tradition, så borde vi rimligen nu som finalens logiska uttryck, hitta modernitetens tydliga förnekelse av traditionen. Den politiska frågan har gällt hur man ska förena den nya tidens samhälle med den gamla tidens värden. Om strategin tidigare var att försöka smälta samman det gamla och det nya, så blir den till sist, under rekordåren, att skapa den nya gemenskapen som innehåller den gamlas alla fördelar men som är befriad från dess nackdelar.

3.3.2 Statsomvandling och miljonprogram

Försöket att ”planera fram gemenskaperna” präglar i hög grad hela politiken under perioden. I princip borde därför skeendet vara möjligt att avläsa inom vilket samhällsområde som helst. Vi väljer den fysiska planeringen och byggandet, men sedan ska vi förstås också relatera till kulturpolitiken. (74)

Sverige var ända fram till 1950-talet på många sätt ett gammaldags land. Administrativt motsvarade landskommunerna före 1952 års kommunreform i princip medeltidens socknar, men sedan slog storkommunreformen sönder ett urgammalt mönster av små, åtskilda lokalsamhällen. Sockencentrum fick nu träda tillbaka för centralorten. Även landsbygden börjar därmed på allvar integreras i urbaniteten. Den andra kommunindelningsreformen (1962–74) innebär sedan att dagens storkommuner tillskapas. Städer, köpingar och municipal-samhällen avskaffas som kommunrättsliga begrepp och den administrativa gränsen mellan stad och land försvinner.

Kommunreformerna hade en tydlig ekonomisk motivering. Efter krigstiden förde med sig nya målsättningar för den offentliga verksamheten: höjd samhällsservice, utbyggd skola, vård och äldreomsorg, ny infrastruktur för vatten, avlopp, reningsverk och fjärrvärme-, idrotts- och rekreationsanläggningar men också bibliotek och kulturlokaler. Och så, naturligtvis, moderna bostäder, varken så små eller så stora som det gamla stadsbyggandets klassdifferentierade bostäder, men rymliga för alla.

Med den nya tiden kom också nya kommunikationsmedel. De nya kommuncentra och deras omland knöts ihop först med busstrafik och – i enstaka städer – av spårvagnar. Men sedan kommer bilismen, den nya tidens symbol för både frihet och välstånd. Ännu vid 1950-talets ingång var bilen en exklusivitet, men redan från decenniets mitt sker stadsplaneringen i Sverige i princip med bilismen som utgångspunkt. Det ska finnas plats både för parkeringshus och parkeringsytor, men först och främst behöver bilismen framkomlighet.

74 Som huvudreferens för fakta om utvecklingen inom samhällsbyggandet under efterkrigs-tiden har vi använt Boverkets rapport (1995:7) Den måttfulla staden.

Så blev städerna helt enkelt för trånga. Redan 1931 års byggnadslag var tänkt att fungera som ett instrument för en kraftfull sanering av innerstäderna men även här kom kriget emellan. Efter krigsslutet prioriterades näringslivets och exportindustrins expansionsbehov och i praktiken rådde i princip rivningsförbud och byggstopp i stadskärnorna. Inriktningen var således klar. Stadskärnorna behövdes för kommersiella verksamheter som gav bäst avkastning och för samhällsservice men det gick ju inte att riva bostäderna som fanns där innan folk hade någonstans att flytta.

Under mellantiden skapades emellertid de strukturer med vars hjälp den storskaliga omvandlingen sedan skulle ske. En bostadspolitik med Bostadsstyrelse och lånefinansiering skapades, byggföretag, enskilda likaväl som kommunala fastighetsbolag byggde upp markinnehav. Inte fastigheter utan hela kvarter och ibland stadsdelar revs. Det innebär att när städerna ”sanerades” så gällde det inte bara de enskilda husen, utan hela stadens struktur, samband och sätt att fungera.

Vi tänker säkert oftast på funktionalismen som en byggstil, närmast förknippad med 30-talets stilrena, ljusa byggnader. Men funktionalismen var också en planeringsideologi med begreppet funktionsseparering som centralt tema. Att planera är i en mening alltid detsamma som att gruppera eller sortera. Den funktionalistiska samhällsplaneringen byggde på ”funktionssepareringen” som grundprincip – ABC-staden. Arbetsplatser, boende och centrum, vart och ett för sig. Den traditionella staden saknade i princip varje sådan sortering och efterkrigstidens samhällsplanering innebar därför detsamma som att skapa den genom att stöpa om staden. Termen ”bostadsområde” finns knappast inte före 1940-talet. Sedan blir den ett centralt planeringsbegrepp, särskilt i kombination med föreställningen om ”grannskapsenheten”. Idén bakom denna var att de nya bostadsområdena skulle

byggas i enheter motsvarande ca 1 000 innevånare, tillräcklig stora för att kunna bära ett lokalt centrum med butiker, skola, offentlig service och kultur och tillräckligt stora för att det skulle bli lönsamt att använda serietillverkade byggnadselement (75), men ändå så pass små att människorna där kunde känna varandra och utveckla sin gemenskap.

1940- och 50-talets förorter har alltsedan de byggdes mött en gedigen uppskattning både från boende och från arkitektkretsar. Man tog vara på terrängens naturliga formationer, vegetationen sparades och områdena fick en karaktär som anknöt till sekelskiftets trädgårdsstäder men nu med flerfamiljshus i stället för villor som i Bromma, Enskede i Stockholm, Landala och Källtorp i Göteborg.

Bostadsbristen – en följd av såväl befolkningsomflyttning som standardhöjning – upplevdes emellertid som allt mera trängande och 1965 startade det omfattande storskaliga förortsbyggande som fått namnet miljonprogrammet. Riksdagen fattade ett formellt beslut om programmet 1967 som innebar att det skulle byggas 100 000 nya bostäder varje år inom en tioårsperiod – en anmärkningsvärd siffra för ett land med mindre än 8 miljoner innevånare.

Programmet innebar att den föregående periodens byggstrategi övergavs till förmån för höghus i grupper, gärna omgivna av lägre lamellhus. Önskan att pressa byggkostnaderna och att kunna tillämpa en industriliknande teknik gjorde att ambitionerna till terränganpassning fick stryka på foten.

Inne i städerna kom tidiga förnyelser, dvs. rivningar och nybyggen i stor skala igång redan från 1950-talets mitt i Karlstad, Västerås, Södertälje och Uppsala.

Sedan tog Stockholm ledningen med de rivningar som då gjordes för tunnelbanebygget. Dessförinnan hade förberedelserna för en citysanering pågått ända sedan antagandet av 1928 års generalplan. Staden gavs 1953 en utökad rätt att expropriera fastigheter för saneringsbehovet och därefter fortsatte rivningarna oavbrutet fram till 1970-talets början. Drivande var önskemålet att skapa utrymme för bilism och tunnelbana, detaljhandelns krav på varuhuslösningar i en annan skala än man tyckte att befintlig bebyggelse kunde erbjuda, samt inte minst önskemålet att som terminologin angav ”sanera”, dvs. göra rent i de gamla förslummade stadskärnorna där arbetsplatser, boende, näringsliv, affärer, fritidens aktiviteter, skola och kultur blandades utan ordning och utan hänsyn till vare sig ekonomisk eller politisk sortering.

I Göteborg kom den motsvarande processen igång 1958 och sedan följer hela raden av svenska städer. Sammantaget har det beräknats att mer än 40 procent av de svenska städernas bostadsbestånd som var uppfört före 1901 revs enbart under 1960-talet. Detta motsvarar 30 000 – 40 000 hus som rivits eller ”omvandlats”.(76)

Det nya Skärholmens centrum utanför Stockholm invigdes 1968 och möttes då av en massiv kritik utifrån begreppet betongförort. Ändå tillsattes samma år en ny s.k. Saneringsutredning, med uppgift att planera för den fullständiga saneringen av fastighetsbeståndet. Almstriden i Stockholm ägde rum 1971, då demonstranterna protesterade mot att träd i Kungsträdgården skulle fällas för byggandet av en ny tunnelbaneuppgång. Stockholms kommunfullmäktige fick notera att demokrati inte bara var en fråga om korrekt formellt beslutsfattande. År 1972 uppgick andelen outhyrda lägenheter i nyproduktionen till 20 procent av hela beståndet och miljonprogrammet fick snabbt avslutas.

Utvecklingen i Sverige under dessa år är specifik med tanke på den särskilda omfattning som saneringsverksamheten och miljonprogrambygget fick hos oss. Som en konsekvens har Sverige jämte Finland världens sammantaget yngsta bostadsstock. Men utvecklingen är generell och samma grundmönster hittas i Västeuropa och Nordamerika likaväl som inom Östblocket.

Den 15 juli 1972 sprängdes bostadsområdet Pruitt-Igoe i Saint-Luis som hade stått färdigt 1955, men som inte längre ansågs kunna erbjuda människor en acceptabel miljö. I arkitekturhistorien brukar detta datum få beteckna 1900-talsmodernitetens symboliska slut. Någon hussprängning i Saint-Luis kan inte användas för att datera det svenska folkhemprojektets slut, men vi rör oss ändå inom ett påfallande parallellt förlopp. Oljekrisen kom 1973 och i riksdagsvalet samma år blev det dött lopp mellan de politiska blocken. Efter riksdagsvalet 1976 kom en borgerlig majoritet till makten för första gången sedan 1932.

3.3.3 Framväxten av en kulturpolitik

Att förhålla sig kritisk till samhällsplaneringen och byggandet som det

75 Rådberg 1997 s 69.

76 Johansson 1997 s 11f. Johansson uppskattar att högst ett 30-tal svenska städer kan anses ha förblivit opåverkade av omvandlingen. De orter där rivningarna blev relativt sett mest omfattande är Katrineholm och Hagfors (mer än 80 % av de äldre bostäderna), Oxelösund, Köping, Enköping, Fagersta, Norrköping (70–80 %), samt Eskilstuna, Karlstad, Ljungby, Karlskoga, Tranås, Västerås, Nyköping, Uppsala, Linköping, Jönköping, Luleå, Borås och Södertälje (60–70 %).
kom att utvecklas under perioden är i dag inte särskilt kontroversiellt.

Svårare är det då att hitta försvarare för den utveckling som drevs fram. De stora varuhusen i citykärnorna som motiverade mycket av rivningarna har numera svårt att hävda sig kommersiellt och just den funktionsblandning som det tidiga 1900-talets stad representerade är numera på många sätt ett eftersträvarsvärt ideal inom stadsplaneringen.

Den politiska revolten mot folkhemspolitikerna kom från flera håll. Från en miljörörelse, ”gröna vågen”, som gärna blandade social utopi och radikalism och socialkonservativa idéer i olika satser, och från vänsterns ungdomsrevolt, ”68-rörelsen”, som skulle kunna kallas för gröna vågens urbana motsvarighet.

Samtidigt, under detta särpräglade skede, formuleras det som ska bli den svenska kulturpolitiken. I det följande beskriver vi huvuddragen i politikens framväxt och ska då också se i vilken utsträckning den kan uppfattas som ett barn av sin tid.

3.3.4 1960 års handlingsprogram

Under 1950-talet fördes diskussioner, främst inom kommunistpartiet och det socialdemokratiska partiet, om behovet av särskilda insatser inom kulturområdet. Diskussionerna ledde inte till något samlat politiskt initiativ. År 1959 höll emellertid ecklesiastikministern Ragnar Edenman ett anförande som brukar lyftas fram som startsignalen för de initiativ som skulle tas under 1960-talet. Talets huvudtes var att ”konstens skapare och utövare [skulle] beredas bättre villkor”.

Man hade, enligt Edenman, förväntat sig att efterkrigstidens reformverksamhet, där människor fått bättre materiella villkor, skulle leda till en motsvarande ökning av ”konsumtionen av kulturvaror – konst,

musik och litteratur av hög klass”. Men så hade inte skett enligt Edenman. I stället hade masskulturens olika alster redan trängt fram i förgrunden och lagt beslag på en betydande del av köpkraften. (...) Att producenterna ger folk vad folk vill ha är inte något bärande skäl varför de skall få fortsätta ostört. Det är här vi måste sätta in en av attackerna – men inte med förbud och censur, utan med det självklaraste av stridsmedel; erbjudandet av andra alternativ, andra valmöjligheter.(77)

Edenman uttryckte här en kultursyn som låg nära Engbergs och som får anses som representativ för socialdemokratin. För den handlade det i hög grad om att i enlighet med bildningsidealen, tillförsäkra vanligt folk tillgång till kulturyttringarna. ”Masskulturen”, dvs. den marknadsmässiga spridningen och konsumtionen av produkter utan egentligt konstnärligt värde, måste balanseras genom möjligheter till alternativa val. Att avgöra vilka kulturyttringar som var av den ena eller den andra arten sågs på den tiden knappast som någon svårighet. Den diskussionen kommer igång på allvar först på 1980-talet, med den s.k. postmoderna utmaningen. Ännu under många år framåt kunde såväl kulturpolitiker som författare och konstnärer som verkade inom ramen för det som brukar kallas den stora västerländska traditionen vara trygga i att de kände igen god kultur och kunde skilja den från dålig.

Men eftersom masskulturen producerades och spreds på marknadsmässiga villkor innebar detta en tankemässig koppling mellan masskultur och marknad. Så när spridningen och tillgängligheten till

77 Talet, som hölls i Eskilstuna i maj, finns återgivet i Svenska stadsförbundets tidskrift 1959:9. Här citerat efter SOU 1972:66 s 125.

78 Refererat i SOU 1972:66 s 125f.

god kultur, kvalitetskultur, formulerades som ett offentligt ansvar etablerades den motsatta tankemässiga kopplingen mellan kvalitetskultur och offentlig kulturpolitik.

Applicerat på den politiska högervänsterskalan betydde detta att förespråkande av kulturpolitiska insatser i princip tenderade att bli liktydigt med kritik mot marknadsekonomin, åtminstone så länge som det gällde konstområdet och den fria konstens möjligheter att hävda sig ekonomiskt. Kulturpolitiken blev därmed närmast definitionsmässigt problematisk för borgerligheten, trots att den kulturproduktion som det hela handlade om hade sin sociala bas i medelklassen. De borgerliga partierna tillsatte kulturpolitiska arbetsgrupper 1959 och 1960 men hade svårt att ta initiativet.

Som ett direkt svar på Edenmans anmälan om ett kulturpolitiskt handlingsprogram bildades i juni 1959 KLYS, Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd, som ett forum genom vilket konstnärerna skulle kunna föra fram sina ståndpunkter till politikerna. I februari 1960 redovisade också KLYS ett program i 24 punkter, som handlade om att dels förbättra kulturverksamheternas positioner genom stärkta kulturanslag, dels förbättra villkoren genom bl.a. stärkt upphovsrätt och förbättrade stipendier. (78)

Regeringen redovisade så det anmälda programmet som hade formen av en deklaration för inriktningen av regeringens politik inom kulturområdet i en proposition (1961:56). Här finns tre specifika punkter och ett mer generellt resonemang. Punkterna handlar alla om konstskapandets villkor:

- * stöd till blivande konstnärer under utbildningen,
- * utbyggt stöd till konstnärliga yrkesutövare,

* insatser för att öka den offentliga konsumtionen av konstnärlig produktion, i första hand genom inköps- och beställningsanslag.

Om punkterna således nära anslöt till föreställningen om kultur som konst, så hade det generella resonemanget en motsvarande koppling till föreställningen om kultur som bildning. Här talades om en allmän breddning av det som kallades kulturmiljön. I detta anknöt programmet till den kommitté för ett kulturpolitiskt program som socialdemokraterna tillsatt 1948 och som även den talat om kulturmiljön som ett politiskt område där konstarnas rymdes tillsammans med frågor om miljöplanering, arbetsliv, ”fysisk fostran” och organisationsväsende. (79)

I 1961 års program är inte perspektivet lika brett, utan gäller skolan, kulturdistributionen i vid mening samt institutionernas – teatrarnas, museernas, bibliotekens m.fl. – kulturförmedlande uppgifter. Resonemanget landar emellertid i en mycket tydlig slutsats som kan sammanfattas med att om inte den konstnärliga verksamheten ses och sätts in i ett samhällsperspektiv, så riskerar den ”att mer eller mindre isoleras och därmed bli ett självändamål”. (80)

Genom processen fram till handlingsprogrammet bekräftades och utvecklades således socialdemokraternas strategi att genomföra konst-

79 Detta anslag låg för övrigt inte långt ifrån upplägget i Arthur Engbergs ”Demokratisk kulturpolitik” från 1938.

80 Departementschefen i prop. 1961: 56 s 22.

81 Författarna organiserade helt enkelt ett masslån på biblioteken som så långt det var möjligt syftade till att tömma bokhyllorna.

82 Prop.1962:62. Förslag om kvalitetsstöd till svensk filmproduktion lanserades också i propositionen.

närspolitiska reformer i allians med konstnärsgруппerna. Så hade skett 1936 med KRO angående anslaget för konstinköp till offentliga byggnader och 1954 med Författarförbundet inför biblioteksersättningen. Nu vidgades konceptet till att gälla alla konstnärsgруппerna.

Under 1960-talet genomfördes också flera förbättringar i den anda som annonserats i programmet. Också KLYS roll stärktes genom att organisationen deltog i beredningen av insatsernas utformning.

Trots allt blev insatserna förhållandevis begränsade och när biblioteksersättningen inte höjdes 1969 reagerade författarna med den vid den tiden mycket uppmärksamade biblioteksaktionen. (81) Aktionen fyllde sin funktion. Regeringen satte sig i överläggningar med KLYS och året därpå, 1970, fördubblades biblioteksersättningen. Bildkonstnärernas stipendiemedel tredubblades. (82)

3.3.5 1961 års budgetreform – Allmänna kultur- och bildningsändamål

De förhållanden vi nu har refererat om 1960-talets kulturpolitik brukar, mer eller mindre utförligt, återfinnas i de flesta beskrivningar av förhållandena under den tiden. De pekar tydligt mot den inriktning som 1974 års kulturpolitik skulle komma att få.

Av en betydligt mer administrativ och teknisk natur – och kanske därför inte särskilt uppmärksammas – är den omstrukturering av Ecklesiastikdepartementets budget som gjordes inför budgetåret 1961/62. Budgeten hade ditintills haft samma indelning i huvudavsnitt sedan 1913, vilket innebar att de anslag och ändamål som vi numera vant oss vid att betrakta som kulturanslag återfanns blandade med både vetenskapliga och studiesociala ändamål. Budgetens uppställning

avspeglade därmed mycket väl förhållandet att kulturfrågorna ingick som en del i och var invävda i den större ecklesiastiska eller ”andliga” sfären av politiken. (83)

Med budgeten för 1961/62 görs alltså en ny sortering av Ecklesiastikdepartementets ansvarsområden (84). Därmed får staten en modernt strukturerad budget för utbildningsväsendet och även en kulturbudget i egentlig mening. Det finns i propositionen (85) ingen motivering för hur anslagen fördelats mellan huvudändamålen, så vi får anta att grupperingen svarade mot vad man inom departementet uppfattade som naturligt, praktiskt och funktionellt.

Politikens inriktning bestämdes nu bara till en del av de verksamheter som inkluderas i politiken. I minst lika hög grad bestämdes urvalet av vilka typer av verksamheter och ändamål som fördes samman för att bilda politikens ”massa”. Därför kan man med fog hävda att 1961 års kulturbudget var en viktig faktor för hur svensk kulturpolitik kommit att formeras. Det kan till och med hävdas att dagens kulturpolitik i väsentliga hänseenden korresponderar mot den struktur som etableras i propositionen från 1961. Men det finns skillnader.

83 Dagens kulturändamål återfanns under littera B, Arkiv, bibliotek och museer, D. Akademier, K, folkbildningsåtgärder i övrigt, M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m.m. Dessutom finansierades kulturändamålen genom lotterimedelsfonden under handelsdepartementet. Här avsattes t.ex. året 1960/61 24 miljoner kronor för kulturändamålen.

84 Indelningen i huvudändamål var med angivande av 1960/61 års anslagsnivåer.

85 Statsverkspropositionen år 1961:Bil 10 s 4).

Den viktigaste skillnaden i 1961 års kulturbudget jämfört med dagens, består i att den tidigare är uttryck för en samlad politik för kultur och bildning. De samlas under en gemensam huvudrubrik, B. Allmänna kultur- och bildningsändamål. Detta är i sin tur uppdelat på under-rubrikerna

* Konst, litteratur, musik m.m.

* Arkiv, bibliotek, museer m.m.

* Frivilligt folkbildningsarbete, ungdomsverksamhet m.m.

* Internationellt-kulturellt samarbete.

Därmed korresponderar huvudändamålet Allmänna kultur- och bildningsändamål med de tre huvudspåren i uppfattningarna om kultur såsom de växte fram kring sekelskiftet 1900 – *kultur som konst*, *kultur som historia* (eller antropologi), samt *kultur som bildning*. Socialdemokraternas tradition av folkrörelseparti avspeglas på detta sätt tydligt i markeringen av sambandet mellan kultur och bildning.

Tabell 3.1

A. Departementets drift	4,1 kkr	0,2 %
B. Allmänna kultur- och bildningsändamål	52,6 kkr	2,8 %
C. Kyrkliga ändamål	6,6 kkr	,4 %
D. Skolväsendet	1 378,9 kkr	74,8 %
E. Högre utbildning och forskning	202,7 kkr	11,0 %
F. Lärarutbildning	53,5 kkr	2,9 %
G. Studieförhållanden	121,4 kkr	6,6 %
H. Diverse	22,8 kkr	0,1 %

*Vartill kommer ca 21 kkr över lotterianslaget.

De konstnärliga utbildningarna skiftade placering i budgeten under de närmaste åren. År 1961 räknades de till högre utbildning och forskning, medan de 1970 fördes till kulturområdet. I samband med 1977 års högskolereform inordnades de konstnärliga utbildningarna i högskolornas verksamhet.

Det finns ingen anledning att anta att syftet med den nya budgetstrukturen skulle ha varit att etablera en skarp gräns mellan Ecklesiastikdepartementets olika ansvarsområden. De låg alla under samma statsråd. Också skola och högre utbildning kan fortfarande ses som delar av en samlad bred kulturförmedling. Likväl är det oundvikligt att gränser nu börjar bli allt tydligare – med de proble-

86 Som andra administrativa och organisatoriska steg på vägen mot en separat kulturpolitik kan nämnas att Ecklesiastikdepartementet inrättade en särskild kulturenhet 1963. Riksdagens kulturutskott inrättades 1971.

87 En utförlig förteckning över kulturpolitiska reformer under 1960-talet finns i SOU 1972:66 s 131f.

88 Radiotjänst AB började sina sändningar 1925. Verksamheten reglerade genom ett avtal med staten och finansierades redan från början med licensmedel. P2 startade 1955 och P3 1965, som ett svar på konkurrensen från ”piratradion” Radio Nord. 1956 beslutades Riksdagen om TV-sändningar, vilka skulle skötas av Radiotjänst och likaså licensfinansierad. Bolaget bytte då namn till Sveriges Radio AB och ägarbilden förändrades så att det konsortium som dominerats av pressföretag nu kompletterades med folkrörelserna, bl.a. arbetarrörelsen och lantbruksrörelsen samt näringsliv i övrigt. Tvåkanalsystemet infördes 1969 och färg-TV startade 1970. Distributionen av programmen genom sändningsanläggningarna sköttes fram till 1992 som tilldelades medel för detta ur den s.k. rundradiofonden, där licensintäkterna samlades.

men som följer när gemensamma territorier ska delas. Parallellen mellan statsförvaltningens byråkrati och funktionalismens planeringsideal – funktionssepareringen – är påfallande. **(86)**

3.3.6 Reformen fram till kulturpropositionerna

Vi har när det gäller de föregående skeendena kunna vara förhållandevis utförliga i omnämnandet av de politiska initiativen inom kulturområdet. Från 1960-talet ökar initiativen successivt och det blir nu inte längre möjligt att göra motsvarande redogörelser utan att hamna i katalogmässiga uppräknings av oftast mindre – någon gång större – förändringar.

Ett urval av de förändringar som kan sägas ha strukturella effekter på kulturpolitiken, dess organisation eller budget bör dock ges plats i redovisningen. **(87)**

Radio, TV, press och film

Den viktigaste förändringen gäller tveklöst överflyttningen av ansvaret för Radio- och TV-verksamheten 1968 från Kommunikationsdepartementet till Ecklesiastikdepartementet.⁸⁸ Under Olof Palmes ledning fick också Ecklesiastikdepartementet sitt nya namn Utbildningsdepartementet. Åtgärden markerade att Radio- och TV-frågornas politiska betydelse, inte i första hand var som teknisk kommunikation, utan som delar i samhällets kulturförmedling.

Dagspressen i Sverige hade länge haft statligt understöd, först genom särskilda posttaxor. Tidningarna blev befriade från moms (på prenumerationer och lösnummer) när denna skatt infördes 1968. Ett stöd till tidningarnas samdistribution infördes 1970 och året därpå ett direkt stöd till de dagstidningarna som hade marknadsmässigt underläge.

Presstödet sorterade under Finansdepartementet fram till 1977 då det överfördes till Utbildningsdepartementet. Tillsammans med frågorna om Radio- och TV bildade de kärnan i den mediepolitik som sedan utvecklades delvis inom, delvis vid sidan av kulturpolitiken.

Budgetmässigt blygsammare insatser i samma riktning gäller införande av ett stöd till kulturtidskrifter 1966, följt av nytt tidskriftstöd 1971. En särskild myndighet, Tidskriftsnämnden, inrättades då också för att fördela stödmedlen.

Stiftelsen Svenska filminstitutet bildades 1963. Nöjesskatten avskaffades och biografägarna förpliktade sig i ett filmavtal att i utbyte betala 10 procent av biljettintäkterna till en filmfond och till institutets verksamhet. (89) Ett första steg mot en filmpolitik hade tagits några år tidigare med införandet av ett särskilt kvalitetsstöd till svensk film. Detta avskaffades nu inom ramen för det nya avtalet, men när avtalet reviderades 1972 infördes ett nytt bidrag, bl.a. för att Filminstitutet skulle kunna ersätta Dramatiska institutet för filmutbildningar. (90) Filmen knöts alltså till kulturpolitiken på detta sätt. Genom stiftelseformen och branschavtal fick filmfrågorna dock en särskild organisationslösning som gav dem en i hög grad fristående position gentemot politiken i övrigt, åtminstone fram till under 1990-talet. Filmområdet har därefter omväxlande setts som en del av mediefrågorna eller de allmänna kulturfrågorna.

89 Prop. 1963:101.

90 Prop. 1972:36

91 Prop. 1963:103.

92 Prop. 1963:103, prop. 1964:66.

Konstarterna

1965 påbörjades en uppbyggnad av en motsvarighet till Riksteatern inom musikområdet. Tillsammans med en central ledningsorganisation bildades så Institutet för Rikskonserter, en organisation som permanentades 1968.

Med start i en försöksverksamhet 1965 togs ett motsvarande initiativ inom utställningsområdet, Stiftelsen Svenska Riksutställningar. Riksteatern hade en mycket speciell associationsform som ideell förening. Rikskonserter och Riksutställningar gjordes till stiftelser. Därmed byggde man vidare på tanken att stiftelseformen, med dess autonomi för stiftelseändamålet, erbjuder en lämplig lösning för kulturpolitikens avvägningsproblem med avseende på balansen mellan politisk styrning och kulturverksamhetens integritet.

Lotterimedelsfonden överfördes till Ecklesiastikdepartementet och anslagen till de ingående ändamålen frikopplades från fondens direkta avkastning. (91)

Ett särskilt Teater- och orkesterråd inrättades 1963. I samband med omläggningen ökades anslagen till såväl de kungliga teatrarna som till turnéteatrarna och statsteatrarna (sammanlagt 8,1 miljoner kronor)(92) Skådespelarutbildningarna byggdes samtidigt ut genom att statliga scenskolor inrättades i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Folkparkerna och folketshusrörelsen hade egna teaterensembler. Dessa slogs samman 1962 till Svenska teatern AB som alltså fungerade som en turnéteater jämsides med Riksteatern. De bägge turnéteatrarna slogs samman 1967. Då ökas också anslaget åter (drygt 2 miljoner kr). Budgetmässigt blev teaterområdet periodens stora vinnare. En särskild satsning på konstnärsstipendier och –belöningar gjordes 1964.

Bidrag till fria teatergrupper infördes 1970.

Arkiv, bibliotek och museer

Inom området arkiv m.m. gjordes i första hand ett antal organisationsförändringar. Skansen skildes från Nordiska museet och en särskild Skansenstiftelse bildades 1963. Den fick statsbidrag från 1968. Tekniska museet fick statsbidrag till driften 1965. Vetenskapsakademiens tillsynsansvar över Naturhistoriska riksmuseet upphörde 1965. Arbetarrörelsens arkiv fick statsbidrag 1966. Statens Sjöhistoriska museum överflyttades från Kommunikationsdepartementet 1967. Staten förvärvade Skokloster slott 1967. Byggnadsstyrelsens ansvar för statliga byggnadsminnesmärken och tillsyn av kyrkobyggnader fördes över till Riksantikvarieämbetet 1968. Dialekt- och ortnamnsarkiven bildades som en ny myndighet genom en sammanslagning av dialekt- och ortnamnsarkiven i Uppsala och Lund samt stiftelsen Svenskt Visarkiv.

Stiftelsen Dansmuseet fick statsbidrag från 1969.

Folkbildning och ungdomsverksamhet

Anslagen till folkbildningen organiserades 1961 så att anslaget till folkhögskolorna hänfördes till skolväsendet, medan anslagen till studieförbundens centrala organisationer, föreläsningar och studiecirkelar lades under anslagen till kultur och folkbildning. Bland de senare anslagen ingick också anslagen till ungdomsorganisationerna, till hemgårdsrörelsen, till nykterhetsorganisationerna samt för kulturell verksamhet för funktionshindrade.

93 Prop. 1963:36.

94 Prop. 1970:35, SU 107, rskr 273.

95 SOU 1972:66.

År 1963 stärktes anslagen till folkbildning och ungdomsverksamhet, bl.a. genom ökat stöd till föreläsningar och studiecirkelar. (**93**)

Det särskilda statsbidraget till folkbiblioteken som funnits ända sedan 1912 avvecklades i samband med en kommunal skatteväxling 1965. Dock infördes samtidigt ett nytt biblioteksstöd som fördelades av Skolöverstyrelsen i samband med att biblioteken lades ihop i större enheter. Ett stöd till vad som kallas centralbiblioteken, dvs. våra dagars länsbibliotek, infördes.

Statens ungdomsråd bildades som en ny myndighet med samlat ansvar för ungdomsstöden.

Den totala kulturbudgeten

Sammantaget uppgick kulturbudgeten till 49,8 miljoner kronor år 1960 (inklusive lotterimedlen). 1970 hade den ökat till 216,6 miljoner kronor (studiecirkelanslagen oräknade) I 2007 års penningvärde motsvarar detta 519,5 respektive 1 518,6 miljoner kronor. Kulturbudgeten tredubblas alltså under decenniet. De stora ökningarna gäller teater och musik som står för en tredjedel av ökningen.

Härtill kommer överföringar från försvarsbudgeten 1971 för regionmusiken, 16 miljoner kronor, motsvarande 112 miljoner kronor i dagens penningvärde. Därefter kommer ökade kostnader för museerna – en femtedel av den samlade ökningen (200 miljoner kronor i 2007 års penningvärde). Tredje största område för förstärkningar är konstnärsstöden som ökade med motsvarande 87 miljoner kronor i dagens penningvärde.

3.3.7 1970 års folkbildningsbeslut

År 1968 omorganiserades den kommunala vuxenutbildningen och dagens enhetliga Komvux fick sin form. I anslutning till den reformen ändrades stödformerna till cirkelverksamheten 1970. (94) En särskild enhet för vuxenutbildningen bildades inom Utbildningsdepartementet och anslagen till studieförbunden samt till studiecirkelarna överfördes från huvudändamålet Kultur- och folkbildning (B) till det nya ändamålet Vuxenutbildning (G). Medlen anvisades dock oförändrat via Skolöverstyrelsen. Anslagen till föreläsungsverksamheten och till studieförbundens tidskrifter låg dock kvar under kulturlitterat. Detta kallades dock från 1970 enbart Kulturändamål.

Reformen var i första hand av administrativ art, men i efterhand kan det sägas att den utgjorde ett första och avgörande steg i den utveckling som innebar att det bildningstänkande som ditintills dominerat kulturpolitiken började tunnas ut. När den begynnande funktionssepareringen mellan utbildnings- och kulturpolitik tvingar fram en motsvarande klassificering av folkbildningsfrågorna, är gravitationskraften från det större utbildningsväsendet starkare än från det mindre och vagare formulerade kulturväsendet.

Under 1960-talet gjordes, som vi har sett, relativt kraftiga förstärkningar för insatserna för konstarna, konstnärsgруппerna och de publika kulturinstitutionerna. När det området expanderar, samtidigt som folkbildningen glider över mot utbildningsväsendet, blir följden att kulturpolitiken allt tydligare profileras som en politik för konstarter och publika institutioner.

3.3.8 Kulturhusen

I samtiden fanns dock tvärt om en stark vilja att se insatser inom kulturområdet i ett brett, socialt sammanhang. För utredningen Ny kulturpolitik (95), det viktigaste underlaget för 1974 års kulturpolitik, var detta ett bärande tema. Utredningen tog sin utgångspunkt i en diskussion om det den kallade ett sociologiskt eller etnologiskt kulturbegrepp som motsvarar det man numera oftast talar om som ett antropologiskt kulturbegrepp. Det handlade emellertid om ”kultur som den totala uppsättning av beteenden, vanor, roller och normer som en grupp eller ett samhälle har gemensamt”. Utredningen fortsatte:

Det sociologiska kulturbegreppet påverkade under 1960-talet det kulturbegrepp som användes i den kulturpolitiska debatten. Den därmed följande utvecklingen av kulturbegreppet innehöll tre särskilt väsentliga punkter. *För det första* var det en övergång från ett mera snävt kulturbegrepp, till ett bredare, där framför allt en rad miljöfrågor, utbildning, organisationsliv och massmedier förts fram som kulturpolitiskt viktiga element. *För det andra* framkom en mycket starkare betoning av kommunikations- och aktivitetsaspekten på de kulturpolitiska insatserna än tidigare och *den fysiska miljöns* utformning för att tillgodose sådana aktiviteter. *För det tredje* skedde en förskjutning av uppmärksamheten från företrädesvis konstnärernas (96) och kulturproduktionens villkor till frågan om kulturens funktion för individen, mottagaren och för samspelet mellan individ och samhälle (våra kursiveringar.) (97)

Så refererade kan dessa 1960-talets ideal om kultur sägas vara det kulturpolitiska uttrycket för skördetidens förhoppningar – kultur, fördelad till alla medborgare och som uttryck för alla medborgare. Utredningen Kulturrådet sammanfattade tendensen väl i sitt förslag till

ett ”gemenskaps- och aktivitetsmål” för kulturpolitiken: De kulturpolitiska åtgärderna (skall) utformas så att de kan förbättra kommunikationen mellan olika grupper i samhället och ge fler människor möjlighet till kulturell verksamhet.

Kulturhusen i Skövde och Stockholm

Under vare sig 1950-, 60- eller 70-talen byggs några nya statliga kulturinstitutioner av den typ som Historiska museet representerade. **(98)** I stället får vi ett par institutionella provisorier, som dock representerade två av periodens mest uppmärksammade kulturprojekt. Det gäller Moderna museet som 1958 öppnade i flottans gamla exercishus på Skeppsholmen **(99)** och Vasa som bärgades 1963 och lades i en provisorisk docka på Galärvarvet i Stockholm. Staten byggde också nya imponerande administrationsbyggnader för kulturpolitikens förvaltning av ett slag som saknar både tidigare och senare motsvarigheter. Det gäller Filmhuset på Gärdet i Stockholm, invigt 1971 och en manifestation över den nya filmpolitiken. Vi kan också nämna Sveriges Radios stora studio- och kontorskomplex och det nya Riksarkivet.

96 SOU 1972:66 s 171.

97 s 168.

98 I stället uppförs nu nya imposanta byggnader för kulturområdets förvaltning och administration, såsom Filmhuset på Gärdet i Stockholm, invigt 1971 och en manifestation över den nya filmpolitiken. Vi kan också se Sveriges Radios stora studio- och kontorskomplex och kanske även det nya Riksarkivet kan nämnas.

99 Museet var då formellt en filial till Nationalmuseum.

100 Beate von Sydhoff, Kulturhusets hemsida. Heineman skulle sedermera ingå som ledamot i utredningen Kulturrådet.

101 Citat ur presentationen på kulturhusets hemsida.

Initiativ till en ny sorts publika kulturinstitutioner kommer i stället från kommunerna. Inne i det nya Stockholms centrum som nu skapas, byggs det kommunala Kulturhuset, allaktivitetshuset, som fullt ut svarar mot det kulturbegrepp som 1972 års kulturutredning förde fram, ”gemenskaps- och aktivitetshuset”. Eller som det i efterhand formulerats: ”Kulturhuset kan ses som platsen där de flesta av seklets kulturpolitiska frågor aktualiserats. Där finns allt: polariseringen stadscentrum – ytterstad, den nya idén om ”kulturens vardagsrum”, viljan att nå en ny publik för kulturen, konsten som demokratiskt ”verktyg”, omsorgen om barnen och ungdomens kulturbehov, viljan att skapa nya gränsöverskridande utställningar och program och inte minst den syn på tredje världens samtida konst som jämför med västvärldens konstnärliga uttryck”.**(100)**

Kulturhuset i Stockholm, vid Sergels torg, i stadens absoluta hjärtpunkt invigdes 1971, men sju år tidigare hade samma grundidé fått sin gestaltning i den svenska småstaden, genom kulturhuset i Skövde, ett magnifikt ”kulturens vardagsrum” som i princip innehöll alla komponenter som senare skulle återfinnas i Stockholm. Här ville arkitekten, Hans Erland Heineman, ”bryta ner gränserna mellan de konstnärliga uttrycksformerna och omskapa kulturlokalerna från uppvisningsrum till aktivitetsmiljö.” **(101)**

Skövde kulturhus representerar en arkitektur som andas både monumentalitet och slutenhet. Celsings kulturhus är också monumentalt men vänder sin öppna glasade front mot Sergels torg. Kompositionen räddade Stockholms nya centrum och gav det en karaktär.

1960-talets kulturhus står ganska ensamma. Vi kan kanske peka på stadsbiblioteket i Växjö eller på de nya läns museibyggnaderna i Falun (1962), Örebro (1963) och Umeå (1968) som släktingar, men inget av

dessa motsvarar fullt ut kulturhusens idé och har inte heller den motsvarande strategiska centrala placeringen i stadskärnan.

Dessa kulturpolitikens byggnadsverk kan stå som bra illustrationer till utgångsläget för den nya kulturpolitik som skulle formuleras och som vi ska behandla i nästa kapitel. Kulturpolitiken höll nu på att formaliseras och ges en administrativ avgränsning. Staten uppför förvaltningsbyggnader. Kulturhusen ska tveklöst uppfattas som metaforer för en idé om inriktning och innehåll i den nya kulturpolitiken. Här hade den statliga politiken ännu inte valt väg, utan frågan stod öppen om den kultursynen som kulturhusen representerade skulle prägla också den statliga politiken eller om den skulle välja en annan väg.

4 1974 års kulturpolitik

4.1 En återblick på 1960-talet

1960-talet framstår på många sätt som det årtionde då kulturpolitiken formeras och ges skarpare konturer än den ditills hade haft. När den processen sätts igång aktualiseras olika vägval i frågor som politikerna tidigare kanske inte hade behövt fästa så stort avseende vid. Skulle kulturpolitiken i anslutning till 1960-talets demokratiseringsrörelse med ledorden ”kultur för och genom medborgarna – kultur som gemenskap och aktivitet” vara en bred och i vid mening socialt orienterad politik eller skulle den skulle ha en mer specifik inriktning mot främst konstarna och de konstnärliga uttrycken?

Till frågan om dessa allmänna inriktningar fanns också frågan om hur politiken skulle förhålla sig till de olika inslag – museer, kulturminnesvård, folkbildning, folkrörelsefrågor m.m. – som hittills hade rymts inom den politiska spektrumet för ”kultur och folkbildningsåtgärder i övrigt” som termen lytt sedan 1930-talet, 1974 års kulturpolitik kan i hög grad ses resultatet av en beredningsprocess av dessa frågor.

Regeringens program från 1961 var inriktat på konstens och konstskaparnas villkor, men betonade också vikten att konsten sågs i ett brett samhälleligt perspektiv. Termen ”kulturmiljön” är ett nyckelbegrepp. Sambandet med folkbildningstraditionen är ännu tydligt.

Men det Arthur Engberg kallat andelivets olika provinser började lösas upp när folkbildningen graviterade mot utbildningsväsendet allt eftersom gränsen mellan utbildnings- och kulturpolitik blev allt skarpare. Också kulturarvet glider under efterkrigstiden bort från

kulturpolitikens centrum. Det är en oundviklig följd av samhällsandan under 1900-talsmodernitetens final. Men kulturpolitiken bär ändå med sig det förra sekelskiftets hela arv av institutioner – och där dominerar museerna. De har sin kulturpolitiska tyngd genom traditionen och sin blotta massa.

Genom betoningen på samhällelig bredd hade 1960-talsrörelsen ett släktskap med bildningstraditionen, men där den förra betonade ”aktivitet och uttryck” betonade bildningstraditionen snarare ”lärande och intryck”. Däri låg en spänning. 1960-talsrörelsen hade också ett i grunden antiinstitutionellt drag och kulturhusen kan ses som försök att skapa ickeinstitutionella institutioner.

1 SOU 1972:66.

2 Prop. 1974:20, Den statliga kulturpolitiken, prop.1975:20, Den statliga kulturpolitiken 2 samt prop. 1975/76:136, Den statliga kulturpolitiken 3.

3 Kulturrådet som leddes av Paul Lindblom gjorde också utredningen Konströrerna i samhället (SOU 1975:14). Mus 65, under ledning av Lennart Holm redovisade betänkandena Kulturminnesvård (SOU 1972:45), Museerna (1973:5), Utställningar (1974:43) samt Offentlig konst (1974:5). Lennart Holm var vid denna tid generaldirektör för Statens planverk, en position som hade en signifikant innebörd för utredningsarbetet. Ambassadören Kaj Björk utredde litteratur och biblioteksfrågor – betänkandet Boken (SOU 1974:5) och Filmutredningen under ledning av hovrättspresidenten Erik Åquist redovisade betänkandet Samhället och filmen (SOU 1973:53). Därutöver finns i anmälningarna av propositionerna nämnda ett tiotal ytterligare utredningar, huvudsakligen redovisade som departementspromemorior (den s.k. Ds-serien).

4 SOU 1972:66, s. 168.

5 Ibid.

Genom att kontrastera dessa tendenser mot varandra blir det möjligt att förstå hur 1974 års kulturpolitik kom att formas. Som vi kommer att se ligger den för politiken viktigaste utredningen, utredningen Kulturrådets Ny kulturpolitik (**1**) nära 1960-talsrörelsen medan regeringen i de tre kulturpropositionerna från 1974, 1975 och 1976, närmare knyter an till det socialdemokratiska handlingsprogrammet från 1961.

Utredningen presenterades emellertid i princip samtidigt som visionen om folkhemmet nådde den punkt där den började tappa sin kraft, uttryckt i t.ex. miljonprogrammets avbrott och det framväxande motståndet mot rivningarna i stadskärnorna. Även om man inte hunnit dra den slutsatsen i samtiden, kan detta knappast ha undgått att påverka utformningen av politiken.

4.2 Beredningsarbetet

Den kulturpolitik som lanseras åren 1974–1976 bör ses i samband med den samlade politiska reformverksamhet som ägde rum under 1970-talet, i många fall efter beredningsprocesser som pågått under en stor del av det föregående årtiondet. Vi har gjort paralleller till utvecklingen inom stadsbyggnadsområdet, men exempel skulle också kunna hämtas från grundlagsområdet, där den nya regeringsformen trädde i kraft 1974. Inom näringspolitikens område utvecklades den s.k. aktiva näringspolitiken och ett expansivt statligt företagande som drevs genom Industridepartementet som inrättades 1969. Arbetsrätten reformerades genom medbestämmandelagen (1976:580, MBL).

I kulturområdets omedelbara närhet pågick en motsvarande omdaning av utbildningspolitiken där grundskolan beslutats redan 1962, men där gymnasieskolan reformerades genom först 1964 års gymnasiereform och sedan genom riksdagsbeslut 1968–1970 om den gemensamma

gymnasieskolan. Vuxenutbildningsreformerna från samma år har redan nämnts. Reformeringen av den högre utbildningen inleddes med organisatoriska reformer 1964, forskarutbildningen 1969 och så högskole-reformen 1975–1977 som i grunden förändrade de svenska universitetet och högskolorna. Beredningen av den reformen inleddes med 1968 års utbildningsutredning, U-68.

Så även om behovet av mera samlade kulturpolitiska reformer hade diskuterats sedan 1950-talet, dock utan att det blev riktigt tryck i frågorna, behövde en konsistent kulturpolitik skapas om inte ett antal kulturfrågor skulle bli en restpost inom Utbildningsdepartementets område. I det perspektivet kan överföringen av Radio- och TV-frågorna till Utbildningsdepartement ses som ett sätt att få en tillräckligt kritisk massa för en särskild kulturpolitik.

Politiken presenterades i tre på varandra följande propositionen under åren 1974–1976 och byggde på ett omfattande utredningsarbete.

4.3 Utredningen Kulturrådets kulturbegrepp och mål

Detta hade påbörjats redan vid mitten av 1960-talet, men koordineras och slutfördes inför propositionsarbetet. Den viktigaste utredningen gjordes som redan nämnts, av 1968 års Kulturråd, dvs. en grupp tillkallade sakkunniga inom kulturområdet som redovisade betänkandet Ny kulturpolitik. Parallellt med Kulturrådet arbetade bl.a. 1965 års museisakkunniga och 1968 års Litteraturutredning. (3)

Vi har redan konstaterat att 1974 års kulturpolitik rimligen ska ses mot bakgrund av kulturdebattens utveckling under 1960-talet. Detta är också den explicita utgångspunkten för utredningen Kulturrådet. Närmare bestämt gällde det att förena den omfattande överbyggnad

som skapats under de tidigare skedena; akademierna från Gustaf III:s tid, institutionerna från det tidiga industrialiseringsskedet samt folkhemsperioden tillägg, med 1960-talets nya influenser.

De senare innebär, som vi också redan refererat, en tydlig riktning mot att se kulturfrågorna som ett uttryck för andan i samhället i stort – ytterst hur samhället är ordnat. Utredningen markerade också sin sympati för den ”sociologiska” kulturuppfattningen, som ”bestämmer den position som kulturpolitiken har i en samhällelig reformpolitik”(4)

Här finns emellertid ett problem av närmast praktiskt art; ”det vida kulturbegreppet är omöjligt att använda som utgångspunkt för en konkret kulturpolitisk reformverksamhet, eftersom det inte gör det möjligt att utpeka ett speciellt område för kulturpolitikens insatser”. En avgränsning, fortsätter utredningen ”är nödvändig bl.a. för att man ska kunna ange på vilka organ ansvaret ligger för samhällets åtgärder. Det råder en allmän enighet om att de kulturpolitiska insatserna på ett helt annat sätt än hittills måste samordnas med insatser på andra områden”. Kulturpolitiken borde enligt utredningen ”ses som en del av samhällets miljöpolitiska åtaganden i stort, till vilka bl.a. förs fysisk planering, samhällsserviceplanering, landskapsvård, utbildning samt frågor rörande arbetsmiljö och fritidsmiljö. Miljöpolitik och kulturpolitik är dock självfallet inte synonyma begrepp”. (5)

För en dagens läsare ger citatet en känsla av avstånd. Den närmast gränslösa tilltron till ”samhällets”, dvs. den offentliga sektorns, förmåga att genom långtgående politiska beslut och åtgärder skapa det goda samhället hör till en annan tid än vår egen. Men för utredningen var kulturpolitikens roll att skapa en god kultur i det samhälle som skulle byggas. Kulturpolitiken kunde då inte ses isolerad från samhällsbyggandet i övrigt, utan som en del av det.

Tron på planeringens räckvidd är utredningen Kulturrådets ena huvudtema. Det andra temat är, som vi redan noterat, viljan att sätta vanligt folks kulturella behov i centrum, uttryckt i nyckelorden "aktivitet och gemenskap".

Utredningen Kulturrådet kan därför på många sätt uppfattas som en pendang till samhällsbyggandets miljonprogram, ett försök att skapa en folkhemmets kulturpolitik. Därför föreslog man också ett övergripande mål som andades tilltro till politikens räckvidd: Kulturpolitiken skall medverka till att skapa en bättre samhällsmiljö och bidra till jämlikhet.

Eftersom utredningen inte ansåg sig kunna karakterisera och identifiera kulturpolitiken genom hänvisning till de föreställningar om kultur som den anslutit sig till, dvs. den sociologiska kulturtanken, så valde den att i stället "avgränsa kulturpolitiken" på en administrativ väg. Till det kulturpolitiska området hänförde utredningen således: de konstnärliga uttrycksformerna, medier för kommunikation såsom press, radio och TV, verksamhet för bevarande av kulturarv samt en del av folkbildningsverksamheten (fri skapande gruppverksamhet, kulturförmedling). (6)

Denna avgränsning av kulturpolitiken har området haft sedan dess. Eftersom vi följt kulturpolitikens successiva framväxt, kan vi också konstatera att utredningens avgränsning av det kulturpolitiska området, i princip blev identisk med det innehåll som politiken kommit att få vid tiden för utredningsarbetet – genom 1961 års budgetreform, överföringen av Radio- och TV-frågorna från Kommunikationsdepartementet 1968 samt 1970 års folkbildningsbeslut.

6 SOU 1972:66, s. 169 f.

7 Prop. 1974:28.

8 Prop. 1974:28.

Utredningen konstaterade att folkbildningen under senare år fått en tydligare inriktning mot vuxenutbildning, men att den ändå var ett viktigt instrument för kulturförmedling och för fri skapande gruppverksamhet. De delar av folkbildningen som var orienterade mot vuxenutbildning – och hit räknar utredningen studiecirkelarna – skulle dock inte räknas till kulturområdet.

Genom att föreslå pressfrågornas inordnande i kulturpolitiken avvek emellertid utredningens förslag från den etablerade ordningen.

Utredningen Kulturrådets förslag till mål

Utöver det övergripande målet föreslog utredningen åtta delmål. Om de förverkligades skulle det övergripande målet uppfyllas. Från utredningsförslag till proposition skedde emellertid en politisk omsvängning som kan bäst karakteriseras som ett skifte från ideologi till pragmatism. Förändringen blir tydlig när utredningen Kulturrådets förslag till kulturpolitiska mål jämförs med de som sedan fördes fram i regeringens proposition. (7)

Utredningen var noga med att framhålla vikten av att målen var möjliga att följa upp så att man kunde bedöma om politiken lyckades. I den andan knöt man omsorgsfullt de reformförslag som man lanserade till de enskilda målen. Dessa skulle i sin tur betraktas som medel för att nå det överordnade målet, en bättre "samhällsmiljö".

Denna kulturpolitikens samordning med samhällets övriga planering för samhällsmiljön är alltså den helt grundläggande tanken i utredningen.

I centrum stod det man kallade de gemenskapsbyggande kulturella aktiviteterna. Vilka aktiviteter utredningen mer precist avsåg kan vara

ningen osäkert, men i grunden handlade det om aktiviteter inom ramen för den kulturpolitiska avgränsningen, främst konstnärligt skapande aktiviteter – sång, musik, dans, dramatisk framställning men också film, utställningar och föreläsningar.

Men ambitionen att planera samhällsmiljön så att den skulle gagna medborgarna, gjorde också att de offentliga institutionerna behövde så att säga öppnas nedåt. De måste, likt tanken bakom kulturhuset i Skövde, bli genuint demokratiska institutioner under folkligt inflytande. Det är mot den här bakgrunden som utredningens utförliga diskussion om kulturinstitutionernas behov av en självständig ställning, gränser för den politiska styrningen och vikten av yttrandefrihet för institutionernas personal ska ses.

4.3.1 Från planeringsideologi till politisk pragmatism – målen i 1974 års kulturproposition

Propositionens 8 mål är i princip desamma som utredningens, men ambitionen att göra kulturpolitiken till ett led i en planeringen av ett nytt samhällsbygge är i princip upphävd. Den omsvängningen kunde naturligtvis inte göras utan att det fick konsekvenser för innehållet i utredningsförslagen, t.ex. när det gällde ambitionen att vikta om de kulturpolitiska insatserna från professionellt kulturskapande till medborgarnas aktiviteter eller i synen på institutionerna. Men propositionen skyler så långt möjligt över skillnaderna, snarare än att markera distansen.

9 Enskilt skapande, fritt kollektivt skapande, institutionell verksamhet, radio och television samt privat driven kulturverksamhet.

10 Prop. 1974:28, s. 25.

Till skillnad från utredningen presenterar och diskuterar departementschefen de kulturpolitiska målen, utan direkta kopplingar till åtgärdsförslagen. Dessa presenteras i stället utifrån en disposition som utgick från utredningens gruppering av kulturområdet i olika verksamhetsformer (**9**) och som när det gällde de statliga institutionerna följde kulturområdets sedanvanliga gruppering efter genrer eller ämnen – teater och dans, musik, museer, kulturminnesvård etc. Därmed blir måldiskussionen i propositionen mer allmän till sin karaktär.

Vi ger ingen närmare redogörelse av propositionernas många, men mestadels måttliga, förslag till budgetförstärkningar. I anslutningen till målet om decentralisering redovisar vi dock nedan något av politikens ekonomiska tyngdpunkter, satsningar på teatrar och insatser för folkbildning.

Målet om yttrandefrihet

Det övergripande målet fick ingen motsvarighet i propositionen. Departementschefen (**10**) fann det inte nödvändigt att göra någon ”markering av kulturpolitikens roll i det totala samhällsarbetet”.

I stället sattes utredningens förslag om ett mål för yttrandefrihet upp först bland målen och fick på så sätt karaktären av ett nytt övergripande mål för politiken. Motiveringen till målet är mer generellt hållen än den motsvarande diskussionen i utredningen och den diskussion om grundlagsfäst yttrandefrihet som utredningen knutit till målet nämns inte i motiveringen, även om den berörs på annan plats i propositionen. Kopplingen till institutionerna berörs lätt.

Mål för gemenskap och aktivitet

Utredningens centrala ”gemenskaps- och aktivitetsmål” – det andra målet i regeringens förslag – stramades upp och kortades till lydelsen

att "Kulturpolitiken skall ge människor möjlighet till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor". (11) Departementschefen poängterade att "betoningen av den kulturella verksamhetens möjligheter till kontakt, gemenskap och kommunikation får emellertid inte leda till att faktiska motsättningar mellan grupper slätas över". (12)

Mål om kommersialismens negativa verkningar

Utredningens åttonde mål, om samhällets övergripande ansvar för kulturområdet och marknadsekonomins negativa inverkan blev mål nummer tre i regeringens proposition. Det skrevs om till att "kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar". Så även om detta mål i efterhand kommit att uppfattas som det mest politiserade av alla målen relativt höger-vänsterskalan, så kan noteras att det i propositionen handlar om en tydlig nedtoning i förhållande till utredningsförslaget. Utredningen hade kopplat målet till införande av kulturpolitiska branschstöd för litteratur och film (13). Dessa förslag togs upp i propositionen utan direkt koppling till målet.

11 Vilket alltså innebär att "gemenskap" och "aktivitet" byter ordningsföljd i propositionen. I 1996 års revision av målen tas ytterligare ett steg. Målet behålls men satsen om "kontakt mellan människor" stryks.

12 Prop. 1974:28, s. 294.

13 I den närmare utformningen efter Litteraturutredningens (SOU 1974:5) respektive Filmutredningens (SOU 1973:53) förslag.

14 Anslagen rubriceras genomgående på detta sätt men någon renodlad dansinstitution finns inte innan Dansens hus etableras 1990-talet. Dansen är en marginalföreteelse i relation till de andra ändamålen.

15 År 1970 hade tio stadsteatrar statsbidrag.

16 Prop. 1974:28, s. 328 ff.

Mål för decentralisering – politik för regional teater

Det fjärde målet i propositionen var decentraliseringsmålet. Här ligger utredning och proposition nära varandra och förslaget om en utbyggd regional institutionsstruktur kom också att bli den nya kulturpolitikens huvudnummer.

År 1970 utgör anslagen till ändamålen teater, dans och musik (14) 50 procent av den samlade kulturbudgeten. Den andelen ökar inte under 1970-talet, vilket beror på att allt flera olika ändamål förs in i budgeten, t.ex. presstödet. Men den enskilda budgetpost som överlägset ökar mest är anslaget till de regionala teater- och musikinstitutionerna.

Tabell 4.1 Kulturbudgetens anslag till centrala och regionala teater- och musikinstitutioner under vissa år. Belopp i miljoner kronor, omräknade till 2007 års priser

År/ ändamål	Operan, Dramaten	Riksteatern, Rikskonsert	Regionala teater-, musikinstitutioner	Totalt
1970/71	332,0 40 %)	261,6 (32 %)	225,7 (28 %)	819,3
1975/76	400,0 (30 %)	436,0 (32 %)	515,0 (38 %)	1 351,0
1980/81	447,5 32 %)	326,7 (23 %)	638,5 (45 %)	1 412,7

Av kulturpropositionernas alla enskilda budgetförslag utgör satsningen på de regionala teater- och musikinstitutionerna den fjärde enskilt största, 6,6 miljoner kronor. Den överträffas av höjda anslagen till studiecirkel (54 miljoner kronor), till folkbibliotek (7,3 miljoner kronor) samt en satsning på konstnärsstöd (9,2 miljoner kronor). Men medan de andra ändamålen höjs mer måttligt under det följande decenniet, fortsätter satsningen på de regionala institutionerna under hela 1970-talet, (och även – om än mera återhållsamt under 1980- och 90-talen). I tabellen ovan ser vi hur anslagen till de regionala

institutionerna snabbt växer under 1970-talet. Redan 1975 är det budgetens största post, en position som bibehålls genom 1980-talet.

Det finns alltså fog för att påstå att de regionala teater- och musik-institutionerna var den högst prioriterade frågan i 1974 års kultur-politik och den som man sammantaget fäste störst vikt vid.

Utredningen Kulturrådet föreslog här att det gamla stödet till stads-teatrarna **(15)** borde ersättas med en satsning på regionala teater-institutioner, som skulle ha landstingen som huvudman. Detta förslag fördes också efter ett gott remissutfall vidare i propositionen. **(16)** Stadsteatrarna kunde inrangeras i systemet genom att kommunen och landstinget gick samman i ett gemensamt huvudmannaskap via

15 År 1970 hade tio stadsteatrar statsbidrag.

16 Prop. 1974:28, s. 328 ff.

17 Vilket sammantaget motsvarade omfattningen av det befintliga statsbidraget till stadsteatrarna.

18 År 1970 fanns sex statsunderstödda professionella orkestrar. Ytterligare två hade mindre bidrag.

19 Prop. 1974:28, s. 333.

20 Inom teaterområdet fanns vid denna tid ca 50 fria heltids-verksamma grupper (prop. 1974:28, s. 333).

21 Varvid orkestrarna i Västerås och Örebro skulle få statsbidrag på samma villkor som de övriga. Utredningsarbetet kring den regionala musikverksamheten drevs vidare under nästan tio år innan regeringen (prop. 1984/85:1, KrU 7, rskr. 53) kunde lägga fram förslag om överföringen av regionmusiken till en ny länsmusik. Sedan vidtog förhandlingar med varje enskilt landsting om de närmare ekonomiska villkoren.

stiftelsebildning som gav stadsteatern ett vidgat regionalt ansvar. Den närmare utformningen av dessa frågor borde dock parterna komma överens om. Staten skulle bidra med 55 procent av lönekostnaderna till de nya teatrarna **(17)** och matcha de satsningar som landstingen, och värdkommunerna, ville göra på denna nivå. Bidraget beräknades enligt en speciell formel, baserat på institu-tionens lönekostnader och utgick i s.k. grundbelopp.

Detta skulle vara det bästa sättet att uppfylla det nya kulturpolitiska målet om en decentraliserad kulturpolitik. Decentraliseringen skulle gälla både en ökad geografisk spridning, dvs. bättre tillgänglighet till kulturutbud över hela landet, men också ansvar och beslutsfunktioner. Utredningen Kulturrådet föreslog att man även för musikområdet borde skapa en likadan regional institutionsstruktur som för teatrarna, med konserthusen och orkesterföreningarna som grund **(18)**. Här konstaterade emellertid statsrådet i propositionen **(19)** att förutsätt-ningarna var annorlunda med tanke på musiklivets splittrade karaktär, det stora inslaget av professionella musiker utanför institutionerna **(20)** och de speciella villkoren för den helstatliga regionmusiken. De befintliga lokala och regionala institu-tionerna - konserthusstiftelser och orkesterföreningar - som man skulle kunna bygga ut den regionala strukturen ifrån var också väsentligt bräckligare än motsvarigheterna inom teaterområdet, ansåg stadsrådet. I klartext handlade det alltså om att man måste hitta ett sätt att få landstingen att gå in som huvudmän för region-musiken och för detta krävdes ett fortsatt utredningsarbete. Den befintliga orkesterstrukturen skulle dock inlemmas i det nya regio-nala statliga bidragssystemet. **(21)**

Statsbidraget till stadsteatrarna utgjorde alltså grunden till den nya regionala struktur som blev huvudnumret i 1974 års kulturpolitik.

”Strukturen” fick alltså flera komponenter som var invävda i varandra, och häri låg också dess styrka:

- * entrén för landstingen som en i princip ny aktör inom kulturpolitiken
- * statsbidraget som en grund för ett för staten och landstingen gemensamt ansvarstagande för kulturpolitiken
- * utvecklingen av ett tätare nät av teaterinstitutioner över landet.

Till den strukturen kunde så småningom också – om än efter många turer – knytas en regional musikstruktur. Staten hade också tidigare gett bidrag till länsbiblioteken och när insatserna för litteratur presenterades i den andra kulturpolitiska propositionen (22) så var det naturligt att utveckla också stödet till länsbiblioteken (och de tre s.k. lånecentralerna) inom ramen för samma system. Tyngdpunkten i biblioteksväsendet låg dock på de kommunala folkbiblioteken och i förhållande till dessa var länsbibliotekens viktigaste roll att förmedla böcker för lån mellan folkbiblioteken samt att stödja med service och samordning.

Den stora kulturpolitiska satsningen gjordes också direkt på folkbiblioteken där ett särskilt statsbidrag nu infördes till kommunerna till bl.a. bokbussar, biblioteksutrustning och arbetsplatsutlåning. Bidrag infördes också för inköp av litteratur på minoritetsspråk.

Målet handlade dock, såväl i utredningsförslaget som i propositionen, om decentralisering också av beslutsfunktioner. Här refererade departementschefen den utveckling som inletts med tillskapande av

22 Prop. 1975:20, s. 216 ff.

23 Ett undantag gällde dock decentraliseringen av beslut enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning till länsstyrelserna, jfr nedan.

24 Prop. 1974:28, s. 301.

särskilda kulturnämnder i kommunerna, men i övrigt lämnas förslagen om planeringsinsatser i kommuner och landsting utan närmare kommentarer. Så gällde ju även förslagen förhållanden som låg inom ramarna för den kommunala självstyrelsen.

Eftersom det nya regionala statsbidraget var knutet till stöd till utpekade institutioner så får man sammantaget säga att politikens decentralisering av beslutsfunktioner hade en mycket måttlig omfattning(23)

Mål om insatser för eftersatta grupper

Mål nummer fem blir det som kallades samordnings- och differentieringsmålet och i utredningsförslaget är det kanske det mål som mest av alla uttrycker ett närmast auktoritärt planeringsideal. Regeringen strök emellertid formuleringen om samordningen med andra samhällsinsatser och kvar blir att kulturpolitiken ”i ökad utsträckning skall utformas med hänsyn till olika gruppers behov”.

Mål för konstnärlig och kulturell förnyelse

Det sjätte målet gäller den konstnärliga och kulturella förnyelsen. Det passerar med en lätt språklig retusch jämfört med utredningens förslag. Åtgärdsrättigt sammanfaller här propositionsförslagen med de utbyggda konstnärsstöden som utredningen också motiverat utifrån behovet av insatser mot marknadsekonomin negativa inverkan.

Mål för äldre tidens kultur

Även mål nummer sju, bevarandemålet, fann vägen direkt in i propositionen. Det var det enda av målen där utredningen Kulturrådet inte hade några åtgärdsförslag. Det kan emellertid vara intressant att sätta målet i samband med diskussionen om kulturhusen och det önskemål om en ny omkodning av kulturinstitutionerna som den inrymde.

Kulturinstitutionerna utgjordes ju då som nu först och främst av museerna, dvs. institutioner för kulturarvet.

Nu är emellertid 1970-talet det decennium då begreppet kultur-arv försvinner ur kulturpolitikens ordförråd. Utredningen Kulturrådet använder det ännu i ”avgränsningen” av det kulturpolitiska området. Så gör även departementschefen i kommentaren till bevarandemålet (24). Men i övrigt finns inte ordet i kulturpropositionerna. Det används inte heller i 1965 års Musei- och utställningssakkunnigas (MUS 65) betänkande, eller i budgetpropositionerna från de följande åren. I stället används begrepp som ”kulturhistoriskt värdefull” eller liknande. Bevarandemålets lydelse att ”kulturpolitiken ska garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs”, markerar också att det handlar om en ”kultur” på tydligt avstånd från samtiden.

Som vi redan noterat (ovan avsnitt 3.3) fanns en tydlig tendens i 1960-talsrörelsen att markera ointresse för historien eller att inte vilja se historiska samband som relevanta för nuet. Den förmedlar både utredning och proposition vidare och den märks i kulturhusdiskussionen. Av ”andelivets provinser” börjar alltså kulturarvet glida bort från centrum. Men som en sorts reflex av detta uppstår tendensen att i motsatt riktning dra museerna närmare det konststartsdominerade politiska

25 Prop. 1974:28, s. 340.

26 Det kan nämnas att utredningen som internationella förebilder för den kulturpolitiska måldiskussionen anger Frankrike som ett föregångsland. Utredningen konstaterar emellertid och att ”I Östeuropa är de kulturpolitiska måldiskussionerna inte sällan mer utvecklade än i Västeuropa” (SOU 1972:66, s. 108). Dåvarande Tjeckoslovakiens kulturpolitiska program från 1970 citeras som ett exempel på detta.

mittfältet, med en nedtoning av deras kulturarvsprägel. Departementschefen ger ett tydligt uttryck för denna ambition i propositionens anmälan av museifrågorna:

Ett allsidigt utbud av bl.a. film, teater, musik och litteratur i anknytning till museiverksamheten är ägnat att vidga museibesökarens intresse för den information som varje museum kan ge(...). (25)

För museernas företrädare gällde att om det blev allt tydligare att gammalt och nytt skulle hållas isär borde den egna verksamheten inte bli kvar bland det som politiken rörde sig bort ifrån.

Utredningen Kulturrådet hade som redan nämnts inga förslag som den relaterade till bevarandemålet. De förslag som fördes fram av MUS 65, om museiväsendet organisation och en ny inriktning av kulturminnesvården ska dock givetvis i en allmän mening relateras till målet. Slutligen lade regeringen till ett nytt mål om att kulturpolitiken skulle främja erfarenheter och idéer inom kulturområdet, över språk- och nationsgränserna. 1970-talet var ju ingalunda ovetande om att det fanns en värld utanför Sverige, även om utredningen inte formulerat något särskilt om detta. (26)

4.3.2 Summering av propositionens politiska profil och insatser

Utredningen Kulturrådet hade föreslagit en kulturpolitik som var inriktad på en samhällsplanering som man ville skulle utveckla medborgarnas kulturvanor. Även om det från utredningens sida inte uppfattades så, kan man konstatera att ambitionerna förutsatte en politik som förstod mer av medborgarnas bästa än de själva.

I regeringens proposition lanseras i stället en kulturpolitik som låg betydligt närmare handlingsprogrammet från 1961. Man kan säga att utredningens ambition om en radikal kulturpolitik fick vika för en

kulturpolitisk linje som knöt an till socialdemokratins traditionella reformism.

Men inriktningen på ”vanliga människor” var kopplad till planeringsansatsen och när den mönstrades ut så flyttades också tyngdpunkten från medborgarnas ”gemenskaper och aktiviteter” tillbaka till de professionella konstnärerna och kulturskaparna. Det finns helt klart en ambition i 1974 års kulturproposition att hålla fast vid en medborgarorienterad kulturpolitik, men i realiteten kom det att handla om en antal relativt beskedliga anslag som den nya myndigheten Statens kulturråd fick att förfoga över.

Men det har också ofta omvittnats att utredningens initiativ om kommunala kulturnämnder togs väl emot runt om i landet. Åter igen var det alltså utredningsförslagen om decentralisering som fick störst betydelse. (27)

Slutligen innebar propositionens kursändring att kulturpolitiken fick en i grunden sektoriell inriktning, dvs. ett politikområde som i hög grad var inriktat på sina egna inre angelägenheter. Vår samlade bedömning är att kulturpolitiken sedan dess har haft en sådan karaktär.

Sambandet mellan propositionens förslag till kulturpolitiska mål samt de förslag till åtgärder som utredningen Kulturrådet hade föreslagit relativt sina korresponderande mål kan visas som i uppställningen nedan. Den ger också en koncentrerad bild av vad som var kulturpolitikens huvudfrågor, vilket annars kan vara nog så svårt att få grepp om när man läser de omfångsrika betänkandena och propositionerna.

27 Prop. 1974:28, s. 303 ff.

Figur 4.1 Ett schema för sambandet mellan kulturpolitiska mål och utredningen Kulturrådets förslag till politiska insatser

Genom grundbeloppssystemet till teatrar, musikinstitutioner, länsbibliotek och läns museer och den korresponderande relationen till landstingen fick kulturpolitiken en systematik som den tidigare hade saknat.

Slutligen etablerades Riksutställningar som en statlig stiftelse efter en flerårig försöksverksamhet. Därmed hade Riksteatern från 1930-talet fått motsvarigheter avseende både musiken och utställningar. I budgetpropositionerna framöver talade man om ”de tre R:en”.

Höjningen av bidraget till studiecirkarna utgjorde den överlägset största enskilda satsningen av reformerna i 1974 års kulturpolitik. Men eftersom cirkarna inte räknades in bland kulturanslagen ingår det beloppet i den summering som i övrigt kan göras.

Enligt uppgifterna i propositionerna kostade reformerna sammanlagt 92,3 miljoner kronor, eller ungefär 440 miljoner kronor i 2007 års priser. Här ingick även kostnader för de organisationslösningar som åtföljde den nya politiken. Satsningarna var emellertid påfallande diversifierade. Bara ett fåtal enskilda reformförslag (konstnärstöden, folkbiblioteken, litteraturstödet, de regionala teaterinstitutionerna, översteg 6 miljoner kronor (ca 29 miljoner kronor i 2007 års priser). Resten fördelade sig på mindre summor avseende ett flertal olika ändamål.

Riksdagens behandling av de kulturpolitiska propositionerna blev förhållandevis odramatisk och förslagen godkändes i partipolitisk enighet.

4.3.3 Kulturminnesvårdens integration i samhällsplaneringen

Museerna och kulturminnesvården

Det hör till ironierna att utredningen Kulturrådets ambition om en samhällsplanerande kulturpolitik i stället kom att bli praktisk politik utifrån förslagen av 1965 års Musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) som arbetade parallellt med Kulturrådet. Och då handlade det inte om en planering för att bygga ett nytt samhälle, utan ambitionen var i stället att stärka kulturminnesvårdens insatser för bevarande inom samhällsplaneringens ram. (28)

28 MUS 65 konstaterade i ganska försiktiga ordalag att kulturminnesvården hade svårigheter att fungera i förhållande till de funktionalistiska principerna för planering och byggande (SOU 1972:45, s. 56 f, 75 ff).

Utvecklingen som inletts från 1950-talet hade således visat till-kortakommandet för den kulturvård som utvecklats under 1900-talet. Fornminneslagstiftningen från 1942 skyddade effektivt de arkeologiska lämningarna, i vart fall så långt att vetenskapliga undersökningar krävdes inför förortsexploateringarna och de norrländska kraftverksutbyggnaderna. Men stadsmiljöerna såsom de vuxit fram från 1600-talet låg oskyddade inför starka lokala alli-anser mellan politik, planering och näringsliv.

Kulturminnesvårdens organisation med det centrala Riksantikvarieämbetet och länsmuseumcheferna som regionala företrädare klarade inte att hävda bevarandebestånden när rivningsvågen rullade in. Slutsatsen blev att kulturminnesvården borde integreras i den samhällsplanering som processen var beroende av. Därför behövde kulturminnesvården ompositioneras så att de intressen den hade att företräda kunde göra sig hörda i planeringsprocesserna i stället för att bli offer för dem.

År 1967 drog den s.k. fysiska riksplaneringen, FRP, igång som på typisk funktionsseparatistiskt maner innebar att de olika samhällsintressena skulle redovisa sina riksintressen, dvs. de områden i landet som var viktigast för "sektorerna". Tanken var att en rationell planeringsprocess sedan skulle kunna hantera de intressekonflikter som riksplaneringen blottlade, t.ex. mellan bevarande- och exploateringsintressen. Detta system ligger till grund för bestämmelserna om hushållning med naturresurser i dagens miljöbalk (1998:808).

Kulturminnesvården kom att engageras som en av samhällssektorerna i FRP och antikvarierna började på det sättet lära sig den fysiska planeringens teknik. Detta var bakgrunden till slutsatsen från MUS 65 att kulturminnesvården nu borde ses som en del "av den allmänna miljövården". Den skulle inrikta sin verksamhet på "de större

sammanhangen, på byggnadsmiljöerna och kulturlandskapet”, dvs. i motsats till den äldre ensidigt ”objektinriktade” minnesvården, som bara sysslat med kyrkor, fornlämningar och enskilda byggnadsminnen. Den nya strategin förutsatte att kulturminnesvården kunde ”föreprädas av ett regionalt organ med starkast möjliga ställning inom den fysiska planeringsverksamheten”, vilket syftade på länsstyrelsen. Länsstyrelserna hade tidigare under 1960-talet förstärkts med både länsarkitekter och naturvårdsenheter .

Med en ny roll för länsstyrelsen borde också följa ett decentraliserat ansvar för tillämpningen av kulturminnesvårdens speciallagar (främst fornminneslag och byggnadsminneslag).

Den ena organisatoriska konsekvensen av förslaget var att Riksantikvarieämbetets huvuduppgifter försköts från handläggningen av speciallagstiftningen till en sektorssamordnande myndighet. Riksantikvarieämbetet fick det strategiska ansvaret för kulturminnesvårdens utveckling och för dess samspel på den centrala nivån med samhällsplaneringens andra aktörer.

Den andra konsekvensen var att länsmuseumerna skulle skiljas från sitt uppdrag att vara kulturmiljövårdens regionala företrädare. Detta kunde man inte acceptera från länsmuseumernas sida. När förslaget lades fram möttes det av en massiv kritik.

29 Förslagen kring kulturminnesvården och länsmuseumerna behandlades etappvis i de tre kulturpropositionerna. Länsantikvarietjänsterna inrättades 1976 och det nya statsbidraget till länsmuseumernas infördes 1977 (prop. 1976/77:100, bil 12, s. 152).

Kompromissen kring MUS 65

Utgångspunkten för de refererade förslagen från MUS 65 om kulturminnesvården innebar i princip att denna skulle skiljas från museiväsendet. Därmed skulle även det löpande statsbidraget till museerna dras in, eftersom det var knutet till det regionala ansvaret för kulturminnesvården. Museerna accepterade nu vare sig att tappa statsbidraget eller att förlora sin position inom kulturminnesvården.

Striden om utredningsförslaget slutade därför med en kompromiss som innebar att länsmuseumerna skulle få ett nytt och utökat statsbidrag inom ramen för det nya grundbeloppssystemet och att det regionala ansvaret för kulturminnesvården skulle delas mellan länsmuseumet och länsstyrelsen. På så sätt skulle en opreciserad andel av statsbidraget avse de kulturvårdande insatserna. Men detta kostade naturligtvis och med det regionala ansvaret delat mellan länsstyrelse och länsmuseum inskränktes bemanningen vid länsstyrelsen till en ensam tjänsteman, länsantikvarien. (29)

4.3.4 Kulturpolitikens organisation

Före reformskedet kring 1974 hade i princip inga strukturella organisatoriska förändringar skett rörande kulturområdets myndigheter och institutioner sedan Gustaf III:s tid och akademireformerna. Flera institutioner, mest museer, hade successivt kommit till och några nya, genomgående mycket små, myndigheter hade inrättats såsom t.ex. Statens konstråd och Tidskriftsnämnden. Men akademierna kvarstod också som agenter för den statliga politiken. Det gällde förhållanden som Vitterhetsakademiens huvudmannaskap för Riksantikvarieämbetet, Musikaliska akademiens huvudmannaskap för såväl den högre musikundervisningen som Musikhistoriska museumet och stipendierna till tonsättarna. Konstakademien var på motsvarande sätt

huvudman för den konstnärliga utbildningen vid Konstakademien och ansvarade för stipendierna till bildkonstnärerna (i samråd med Konstnärernas riksorganisation, KRO). Vetenskapsakademien hade länge varit huvudman för Riksmuseet inklusive dess etnografiska samlingar, men det hade lösts upp.

De ”egentliga” förvaltningsmyndigheterna bestod av de tre s.k. lärda verken, dvs. Riksantikvarieämbetet där också Historiska museet och Medelhavsmuseet ingick, Riksarkivet samt Kungl. biblioteket, KB. De sju landsarkiven var fristående statliga myndigheter men stod under Riksarkivets centrala ledning. KB, statens gamla boksamling, utvecklades under 1900-talet till en central biblioteksmyndighet med avseende på det vetenskapligt orienterade biblioteksväsendet. KB var humanistiskt-samhällsvetenskapligt forskningsbibliotek för Stockholms högskola (universitet från 1960) under perioden 1952–1976. De direkta kontaktytorna gentemot folkbiblioteken var färre. År 1967 fördes KB från kulturbudgeten till budgeten för högre utbildning och forskning.

30 Teater- och musikrådet hade bildats 1970 som en efterföljare till Teater- och orkesterrådet från 1964.

31 Prop. 1974:28, s. 37.

32 Huvudsakligen samlade under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål (B12). I regleringsbrevet för 1970/71 upptas här 59 olika kulturändamål, inkl. stadsteatrarna och orkestrarna. Därutöver pekas ut 22 stödberättigade kulturtidskrifter. Det fanns vidare ett särskilt bidragsanslag till folkbiblioteken (B 47) om tio poster, däribland stödet till länsbiblioteken. Huvuddelen av bidragsändamålen överfördes nu till Kulturrådets beslutskompetens.

33 Jfr redovisningen av propositionsförslagen ovan

34 Prop. 1975/76:135, s. 1.

Ännu i början av 1960-talet utgjorde de statliga institutionerna under Ecklesiastikdepartementets kulturbudget en förhållandevis överskådlig krets: Operan, Dramaten och Riksteatern. Museerna bestod av Nationalmuseum, Livrustkammaren, Naturhistoriska riksmuseet och avdelningar under dessa.

Kulturinstitutionerna var – och är – i första hand inriktade på sin egen kulturproduktion det gällde såväl för museerna som teatrarna. När kulturpolitiken började få en tydlig form från 1960-talets inledning fanns en förvaltningsstruktur för det som framstod som politikens mer perifera delar, arkivväsendet, kulturminnesvården och biblioteksområdet. För konstnärspolitiken som getts en central position i handlingsprogrammet fanns akademierna och för det allra mest centrala kulturpolitiska avsnittet, teater- och musikområdet, hade 1964 inrättats en liten specialmyndighet, det särskilda Teater- och orkesterrådet. Statsbidrag utgick direkt från departementet (via statskontoret) till 15-talet stadsteatrar och orkestrar. Läns museerna fick statsbidrag via Riksantikvarieämbetet som också genom huvudmannaskapet för Historiska museet hade positionen av inofficiell myndighet för de kulturhistorisk orienterade museerna.

Stödet till folkbildningen förmedlades genom Skolöverstyrelsen, som också hade en särskild sektion för frågor om folkbiblioteken.

Med den utformning som politiken nu fick behövde staten:

- * en företrädande agent gentemot landstingen för de nya regionala stöden och det institutionsnät som nu skulle utvecklas,
- * en ny agent för de utbyggda konstnärsstöden,
- * en agent för de nya stöden till kulturprojekt, utanför institutionerna som började växa fram med teaterområdet i centrum.

Dessutom behövdes någon form av struktur i det museiväsende som tenderade att bli allt mera oöverskådligt, genom att nya institutioner knoppades av från de gamla medan nya fördes in under kulturbudgeten.

Därutöver fanns frågan om inte politikområdet också behövde en central myndighet, som under regeringen kunde ha den sammanhållande överblicken över hela området.

Så uppfattat är det uppenbart att 1974 års politik därmed också behövde en förvaltningspolitisk reform och en ny central myndighet för kulturpolitikens centrum. Detta ledde till att myndigheten Statens kulturråd inrättades redan 1974. Myndigheten blev en direkt fortsättning på utredningen Kulturrådet och fick också utredningens ordförande som chef.

Det nya Statens kulturråd övertog de uppgifter som legat på Teater- och musikerådet (30), Skolöverstyrelsens bibliotekssektion samt Tidskriftsnämnden. Rådet skulle som "det nya centrala organet på kulturområdet inom verksamhetsområdet teater, dans, film, musik, litteratur, folkbibliotek, konst, museer och utställningsverksamhet, ha rådgivande, utredande och statsbidragsprövande uppgifter. Utöver ett direkt ansvar för dessa områden (skulle det) åligga rådet att allmänt följa utvecklingen på kulturområdet i dess helhet." (31)

Detta innebar att Kulturrådet fick ansvaret för fördelningen av den redan ganska omfattande struktur av kulturbidrag som byggts upp under departementet (32), men som nu utvidgades med ett antal nya ändamål avseende kulturverksamheter utanför institutionssfären (33). Rådet fick också uppgiften att förmedla det nya regionala stödsystemet till teatrar, musikinstitutioner, museer och länsbibliotek, det nya litteraturstödet samt det nya stödet till kulturprogram i folkbildningen.

Bland annat mot bakgrund av omfattningen av dessa bidragssystem ansågs det inte lämpligt att lägga även ansvaret för konstnärsstöden på Kulturrådet, utan här inrättades en annan ny myndighet 1976, Konstnärsnämnden. Den övertog det ansvar som akademierna och konstnärsstipendienämnden ditintill haft för stipendierna. I Konstnärsnämnden fick som det hette "konstnärerna själva det dominerande inflytandet" (34), dvs. majoriteten i Konstnärsnämndens styrelse skulle utses via nomineringar av konstnärorganisationerna.

För biblioteksersättningen och de övriga stöden till författare och översättare behölls Författarfonden. Kulturrådet fördelade ersättningarna till sceniska verk.

Inom museiområdet hade MUS 65 föreslagit att de statliga institutionerna borde organiseras i ett system av "koncernmyndigheter" som innebar att institutionerna samlades ämnesvis i ett begränsat antal museimyndigheter, vanligtvis med det största museets chef som överintendent, men med en stor självständighet för de övriga institutionscheferna. På så sätt kunde en någorlunda systematik skapas i den flora av mer eller mindre självständiga museer som var under framväxt.

Nya koncerner bildades med dessa utgångspunkter under de närmaste åren genom Statens konstmuseer (Nationalmuseum, Moderna museet, Östasiatiska museet), Statens historiska museer (Historiska museet, Kungliga myntkabinettet och Medelhavsmuseet) och "LHS", Livrustkammaren, Skokloster slott och Hallwylska museet. Staten övertog Musikaliska akademiens ansvar för Musikhistoriska museet och akademiens bibliotek och dessa enheter bildade Statens musiksamlingar. Dessutom fanns Sjöhistoriska museet som också inkluderade det provisoriska Vasavarvet, Naturhistoriska riksmuseet och

Etnografiska museet samt stiftelserna Nordiska museet, Skansen och Tekniska museet.

Utöver de museer som inordnades i det regionala grundbeloppsstödet gav staten dessutom bidrag till Arkitekturmuseet, Stiftelserna Drottningholms teatermuseum, Millesgården och Thielska galleriet. Zornsamlingarna med Zorngården i Mora var en donation till staten, men drevs huvudsakligen med fondmedel som åtföljt donationen.

Så trots koncernorganiseringen var den statliga museiorganisationen svår att överblicka. Man kan iaktta en strävan över tiden hos många av de museer som fått statsbidrag att efterhand bli etablerade som mer utvecklade institutioner, gärna under direkt statligt huvudmannaskap. Detta gällde t.ex. Arkitekturmuseet som snart blev en statlig myndighet. Denna grupp av organisationer kan vi kalla *semiinstitutioner* och de har motsvarigheter även inom konstarternas områden. När vi följer kulturpolitiken framåt i tiden kommer vi att se flera semiinstitutioner av denna art, strävande efter en stabil och permanent etablering.

MUS 65 hade också föreslagit att Riksantikvarieämbetet borde skiljas från de historiska museerna som därmed skulle bilda en egen museikoncern. Precis som i fråga om förhållandet mellan länmuseerna och länsstyrelserna eftersträvade således utredningen ett principiellt organisatoriskt skiljande mellan kulturminnesvården och museiväsendet.

Även på denna punkt mötte emellertid förslaget starkt motstånd i remissbehandlingen och ämbetet och museerna kvarstod därför som en gemensam myndighet, Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer.

35 Den slutliga bodelningen – gällande myndighetens fastighetsbestånd skedde först 1985.

Akademiväsendets skiljande från statsförvaltningen fullföljdes genom att den myndigheten skiljdes från Vitterhetsakademien.**(35)** Inom högskoleområdet upphörde på motsvarande sätt akademier-nas ansvar för konst- och musikutbildningarna.

4.3.5 Politikens centrum – periferiproblem

Vi ska i nästa avsnitt följa hur 1974 års kulturpolitik kom att utvecklas. Vi bör dock redan här lyfta fram några tendenser inom politiken som längre fram skulle visa sig bli allt mer problematiska.

Allmänt sett kan man säga att politiken var lyckosam, framför allt i de delar som uppfattades som mest centrala och viktigast. Politiken fungerade väl för det som den i första hand syftade till, dvs. uppbyggnaden av det regionala teaternätet, stödet för de fria konstnärerna och utvecklingen av de nya branschstöden.

Men medaljen hade en baksida. Eftersom Kulturrådet hade misslyckats i sitt försök att föra in ett bredare, sociologiskt orienterat kulturbegrepp i politiken, kom denna att få en stark koncentration kring ett ganska specificerat konststartsbegrepp.

När folkbildningen började röra sig bort från kulturpolitiken, mot utbildningsväsendet, ökade i motsvarande mån avståndet mellan kulturpolitiken och den viktigaste plattformen för medborgarnas egna kulturaktiviteter. Detta kunde inte de beskedliga anslagen till kulturprogram i föreningslivet eller till amatörorganisationerna väga upp. Så fortsatte den tendens som kunde iakttas redan under 1960-talet, nämligen att kulturpolitiken koncentrerades allt starkare mot professionellt kulturskapande.

Vi har också sett hur kulturminnesvården utvecklas i ett eget spår, som på många sätt ligger vid sidan av kulturpolitikens huvudfåra, liksom hur museerna hamnar i en tvetydig position mellan idén om kulturhuset och sina traditionella uppdrag.

En likartad tendens kan vi se inom medieområdet. För Radio- och TV-frågorna befäster 1974 års kulturpolitik den formella inordningen i kulturpolitiken. Men i övrigt berörs medieområdet bara översiktligt i utredningarna och propositionerna. **(36)** Under regeringen Fälldin, flyttades 1977 dock pressfrågorna, som utredningen Kulturrådet föreslagit, över från Finans- till Utbildningsdepartementet, där de tillsammans med Radio- och TV-frågorna kom att bilda kärnan i den mediepolitik som sedan dess formellt varit knuten till kulturpolitiken. Utredningen Kulturrådet betonade sambandet mellan medierna och den övriga kulturpolitiken genom sin diskussion om yttrandefriheten. När den diskussionen inte fördes vidare i propositionen så blev inte heller grunderna för medieområdets samhörighet med kulturområdet i övrigt riktigt tydliggjord. **(37)** Efter 1974 har mediefrågorna därför

36 Departementschefen refererar de särskilda utredningar som nyligen presenterats. 1969 års radioutredning, RUT 69, hade i betänkandet SOU 1973:8 behandlat frågor om lokalradio, samhällsinformation, utbildning, sändningsutrymme och stereosändningar. Reklamradio-utredningen har (betänkandet SOU 1973:10) avvisat tanken på reklamfinansiering i radio och TV (Prop. 1974:28, s. 361 ff).

37 Massmedioutredningen hade 1970 fått uppdraget att utreda frågan om yttrandefriheten i massmedierna och den redovisade sina förslag först 1984. Efter ytterligare beredningsomgångar kunde den nya yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) träda i kraft 1991, den avsåg då förhållandena avseende radio, TV, film, videogram och ljudupptagningar.

ibland setts som en del av den samlade kulturpolitiken, men kanske ändå i tilltagande grad börjat uppfattas som ett politikområde för sig. Vi kan hitta ytterligare exempel på denna tendens. Ett gäller ungdomsfrågorna. I 1960-talets politiska sfär av "allmänna kultur- och bildningsändamål" ingick frågor om stödet till ungdomsverksamhet. Hit hörde anslag till hemgårdarnas verksamhet, till utbildning av ungdomsledare, till fritidsverksamhet samt de centrala ungdomsorganisationerna. Bidragen fördelades av Skolöverstyrelsen. Senare inrättades Statens ungdomsråd, som en särskild myndighet. Bidragsvolymerna ökade efterhand, bl.a. till idrottsorganisationernas ungdomsverksamhet och ferieverksamhet.

Vi har inte närmare undersökt motiv och bakgrund, men det kan konstateras att ungdomsfrågorna över huvudtaget inte berördes av det kulturpolitiska utredningsarbetet. De låg kvar inom kulturbudgeten ända fram till 1987 då de fördes över till det nybildade civildepartementet (XIII:e huvudtiteln). Utredningen Kulturrådet uteslöt dem uttryckligen från det kulturpolitiska området vid sin avgränsning av detta. **(38)**

Det förefaller som samtidens uppfattning alltså, trots diskussionen om det sociologiska kulturbegreppet, hade kommit att utvecklas till en uppfattning om vad som skulle uppfattas som kultur och i det ingick inte ungdomars verksamhet, såvitt det inte specifikt handlade om konststartsrelaterad verksamhet. Hade man resonerat likadant i dag?

Arkivväsendet utgör slutligen ytterligare ett exempel. Men medan kulturminnesvården och museerna fick sin särskilda behandling genom utredningen MUS 65, lämnades arkivväsendet utanför 1974 års kulturpolitik. Under perioden arbetade en särskild utredning, Dataarkive-

ringskommittén, med de tekniska frågor som de nya datorerna förde med sig för arkiven. Det betänkandet omnämns i kulturpropositionen. (39)

4.3.6 Organisationens avigsidor

1900-talets olika kulturuppfattningar finns alla med som beståndsdelar i den kulturpolitiska diskussionen under 1960- och 70-talen. Men med 1974 års kulturpolitik blir den konststartorienterade kultursynen än mer manifest i kulturpolitiken. Utvecklingen mot politiken får en allt starkare koncentration till frågor om konstarnas villkor. Med den rörelsen följer ett ökande avståndet till folkbildningsfrågorna. Mediefrågorna integreras inte fullt ut i kulturpolitiken. Ungdomsfrågorna och arkivväsendet lämnas utanför. Museerna och kulturminnesvården får positioner som på flera sätt är motsägelsefulla.

Kulturpolitiken kom därmed att krympa det politiska perspektivet till ett primärt ansvarstagande för konstarna. Man skulle kunna säga att

38 "Religion och religionsutövning lämnas utanför. Även idrott och friluftsliv och liknande lämnas utanför det kulturpolitiska området" (SOU 1972:66, s. 169).

39 Prop. 1974:28, s. 357. Riksarkivet hade emellertid gjort en utredning om teatrarnas arkivfrågor som den behandlades i propositionen (s. 358).

40 Prop. 1974:20, s. 376.

41 Under inledningen av perioden efter 1974 fanns ordningen att museerna skulle skicka in sina anslagsframställningar till Kulturrådet som med ett samlat omdöme skulle vidarebefordra dem till regeringen.

politiken tenderar att koncentreras och fokuseras på ett centralt mittfält(dvs. konstarna och professionellt kulturskapande), medan dess flanker tenderar att lämnas därhän.

Men – och detta är en grundläggande iakttagelse för vår utredning – det är genom flankerna som de viktiga kontakterna och influenserna från angränsande samhällsområden når kulturpolitiken. De väsentliga förändringarna sker inte i centrum, utan i periferin, i gränzonerna, där heterogenitetens tar överhand, där mönstren inte är fasta och där förändringar lättast får fäste.

Likväl får organisationsförändringarna i anslutning till 1974 års politik uppfattas som aktningvärda. Ett motsvarande samlat grepp på de organisatoriska frågorna har inte tagits på nästan 200 år. Men det fanns en uppenbar konflikt kring det nya Kulturrådet som kan uttryckas i relationen mellan helhet och delar. Som propositionen från 1974 uttryckte det skulle alltså Kulturrådet följa utvecklingen på kulturområdet i dess helhet och samtidigt vara det centrala organet avseende teater, dans, film, musik, litteratur, folkbibliotek, konst, museer och utställningsverksamhet.

Ansvar för helheten hade således en annan bredd än rådets mer specifika egna ansvar. Så departementschefen pekade ut tre centrala administrativa organ för kulturområdet, nämligen det nya Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet. (40) Vilket alltså skulle innebära att Kulturrådet skulle ha ansvaret för ett samlat perspektiv på kulturområdet som också omfattade de båda andra myndigheternas. Trovärdigheten i den lösningen kan ifrågasättas. Skulle Statens kulturråd fästa större vikt vid arkivfrågor, t.ex. på bekostnad av teatrarnas behov?

När det gäller Riksantikvarieämbetet har vi sett hur utredning-arnas försök att skilja kulturminnesvården från museiväsendet misslyckades. Så nu hade situationen uppstått att det "centrala administrativa organet" Riksantikvarieämbetet inom sig rymde de centrala historiska museerna, medan grannmyndigheten Kulturrådet skulle vara central myndighet för museiväsendet. (41) Därmed skulle Riksantikvarieämbetets regionala organisation utgöras av länsstyrelserna och länmuseerna utan att deras inbördes roller och uppgifter fördelats och utan något mandat för den centrala myndigheten att åstadkomma en sådan. Varvid länmuseernas huvud-män, landstingen, mötte staten i diskussioner om statsbidraget företrädd av Kulturrådet.

Dessutom innebar den organisatoriska lösningen för kulturminnesvården med länsstyrelserna ett spår som avvek från hur kulturområdet organiserades i övrigt. Konsekvenserna av detta blev allt mer påtaliga vartefter debatten om var ansvaret för de regionala utvecklingsfrågorna skulle ligga – på landstinget eller länsstyrelsen – blev allt intensivare från 1980-talet.

Men även om förhållandena kring kulturminnesvården och museerna kanske fick den mest särpräglade utformningen, finns det fler frågetecken. Kulturrådet skulle enligt propositionen också vara central myndighet för frågor om film. Hur relationen till Svenska filminstitutet skulle se ut klargjordes inte genom propositionen. Filminstitutet var det organ som inte bara agerade samlat på statens och filmbranschens vägnar, utan också ansvarade för de speciella filmkulturella insatser som finansierades genom de statsbidrag som tillkom efter filmavtalets revidering.

Beträffande stödet till konstnärerna innebar den nya Konstnärsnämnden med konstnärorganisationernas styrelsemajoritet per definition att

nämndens verksamhet var undandragen varje form av värdering från Kulturrådets sida – för vad var annars syftet med konstnärernas majoritet?

I själva verket innebar den nya organisationen att om en konstnär sökte stöd som enskild konstskapare så var han eller hon hänvisad till Konstnärsnämndens stipendier m.m. Om han eller hon däremot ansökte om bidrag till ett projekt som en förening av något slag stod som huvudman för, skulle ansökningen göras till Statens kulturråd. Filmare kunde få stöd inte bara från Konstnärsnämnden eller Kulturrådet, utan också från Filminstitutet – men det ska i ärlighetens namn sägas att bidragspotterna för den typen av mera avancerade filmprojekt, utanför filmavtalets huvudspår, var ganska små.

Konstnärsnämndens betydelse inom bild- och formområdet var emellertid betydande beroende på att stipendierna generellt sett passade bättre för de konstformerna än för Kulturrådets projektbidrag. Inom området fanns också Statens konstråd vars projekt kring offentliga utsmyckningar fungerade som ett sedan länge väl etablerat konstnärsstöd. Följden blev att Kulturrådets position inom bildkonsten i realiteten blev förhållandevis svag.

Inom biblioteks- och litteraturområdena låg det stora stödsystemet, bibliotekersättningen, under Författarfonden medan Kulturrådet nu skulle sköta de bägge mindre stöden, litteraturstödet och tidskriftsstöden.

Till detta kom ansvaret gentemot folkbiblioteken. Men den stora kompetensen för biblioteksväsendets utveckling fanns på nationalbiblioteket Kungliga biblioteket, vars ansvar dock avsåg de vetenskapliga biblioteken, inte folkbiblioteken. Men när det gällde

de utmaningar och möjligheter som den nya tekniken ställde biblioteken inför så kanske ändå inte skillnaderna mellan de olika ”väsendena” var så stor. Kulturrådet skulle dock aldrig kunna utveckla någon tilläckligt tung och bestående kompetens inom biblioteksområdet.

Biblioteksområdet blev därmed på många sätt en parallell till museiområdet, där Kulturrådet i praktiken aldrig hade några möjligheter att kompetensmässigt och innehållsligt hävda en roll gentemot vare sig Riksantikvarieämbetet eller de centrala museiinstitutionerna. Dessa prioriterade en egen direktaccess till departementet, framför omvägen via Kulturrådet, när det gällde de egna utvecklingsfrågorna. (42)

Medieområdet fick under departementsnivån ingen samorganisation med kulturpolitiken i övrigt och därmed kom det också att stå utanför Kulturrådets ansvar för det samlade kulturpolitiska området. Det svarar mot att mediepolitiken i grunden fick helt olika karaktär. För när politiken på medieområdet huvudsakligen handlade om några få men stora ekonomiska system – licensfinansieringen till Sveriges Radio respektive presstödet, så handlade den övriga kulturpolitiken om ett näst intill oöverskådligt system av små, noga differentierade bidrag.

Mediepolitiken hade att förhålla sig till ett relativt begränsat antal aktörer inom fältet där avståndet mellan politik och medierna var en huvudfråga. Den övriga kulturpolitiken däremot, agerade i förhållande till mycket stor mängd av underlydande institutioner, semiinstitutioner samt mottagare av de många differentierade kulturstöden. Där mediepolitiken således tenderade mot generalitet, tenderade kulturpolitiken mot ett myller av enskildheter och detaljer.

42 Efterhand utvecklades de centrala museerna forum för samverkan,, Centralmuseernas samarbetsråd, till det organ genom vilken gemensamma ståndpunkter fördes upp till regeringen.

Kvar finns så området teater, dans och musik. Här har vi sett att kulturpolitikens egentliga tyngdpunkt, dess hjärta, låg i teatern. Teatrarna utgjorde också kärnan i det nya nätet av regionala institutioner, tillika det avsnitt där den största emfasen skulle läggas på att få en tydlig utveckling till stånd. Omvandlingen av regionmusik till en länsmusik – länsmusikreformen – blev en andra stor kultur-politisk profilfråga in på 1980-talet.

Sammantaget innebar dessa omständigheter att Statens kulturråd i praktiken kom att bli en ny myndighet som visserligen skulle ha den samlade överblicken, men som ändå främst blev en myndighet för konstarnas och först därefter en organisation för de övriga uppgifter som pekats ut i propositionen.

Jämsides med konflikten mellan helhet och delar fanns också en motsvarande konflikt mellan enskildheter och sammanhang. Kulturrådet hade ansvaret att fördela alla de olika små bidrag som dock sammantagna kom att uppgå till betydande belopp. Kulturrådet blev alltså i praktiken en myndighet för handläggning av enskilda ärenden och stödordningar vilket, enligt vår uppfattning, oundvikligen ledde till ytterligare problem inför uppdraget att svara för en överblick över det samlade kulturpolitiska området.

Allt eftersom antalet stödordningar och de anslagsvolymen som skulle hanteras tenderade att öka efter 1974 så accentuerades problemet.

Den kanske allra största svagheten med förvaltningsstrukturen i förhållande till den beslutade politiken låg emellertid i folkbildningens position. Politiken hade framför allt lanserats som en politik med inriktning på gemene mans kulturella gemenskaper och aktiviteter. Som den huvudsakliga vägen för att förverkliga detta valdes

folkbildningen, i första hand genom studiecirkelarna. Detta låg helt i linje med socialdemokratins arv som ett folkrörelseparti. Men folkbildningen räknades nu inte till kulturområdet utan till utbildningsväsendet. Med en politik som fick en strikt sektoriell inriktning innebar detta en motsägelse. En organisatorisk länk skapades emellertid för en tid genom att Kulturrådet fick ansvaret för att fördela det nya stödet till kulturprogram i föreningslivet med studieförbunden som mottagare. Genom 1990 års folkbildnings-reform upphävdes även detta samband.

Som ett sammanfattande omdöme om organisationsreformerna i anslutning till 1974 års kulturpolitik kan sägas att de utgjorde ett första viktigt steg mot förvaltningens modernisering. Men i stället för att följas av fortsatta förändringar, som bl.a. kunnat åtgärda bristerna i den nya organisationen, blev reformen en isolerad insats och ända fram till i dag slutpunkten för den statliga kulturpolitikens organisationsförändringar.

4.3.7 De många och ”de andra”

På det sätt vi försökt beskriva det, finns ett tydligt samband mellan den kultursyn som präglade kulturpolitiken vid denna tid, den tendens till ett smalnande politiskt perspektiv som vi kunnat iaktta och den förvaltningsorganisation som skapades. Förvaltningsorganisationen är alltså ingen fristående fråga av teknisk eller administrativ natur. Den hör ihop med politikens inriktning.

Med mer än trettio års perspektiv på 1974 års politik kan vi också se att denna hade ett drag av homogenitet, i betydelsen brist på

mångfaldsperspektiv, som känns främmande för vår tids erfarenheter och strömningar. Att politiken ska ha ett demokratiskt perspektiv är i såväl betänkande som proposition i hög grad liktydigt med att den kultur och de kulturyttringar som politiken vill stå för respektive främja, ska nå ut till så många som möjligt. Det gäller inte minst alla de grupper som med propositionens formulering kallas för eftersatta – barn, handikappade, institutionsvårdade, invandrare och andra etniska grupper samt människor i glesbygd. (43)

Politiken har en inkluderande ambition i förhållande till dessa grupper men perspektiv är i första hand att det gäller ”att nå ut till dem”. Det finns en önskan att grupperna därmed också ska komma att omfatta – bli delaktiga i – den kultursyn som är propositionens självklara utgångspunkt.

Om en metafor kan tillåtas så kan vi säga att 1970-talets kulturpolitik korresponderar med det förhållandevis nya TV-mediet som nådde folk via de båda enda kanalerna. Programmen skulle växla, ha ett varierat innehåll och tillgodose många smakriktningar. Men alla tittade på samma kanaler. Kulturpolitiken skulle på samma sätt ge plats för många och olika konstnärliga och andra kulturella yttringar, men alla antogs de i grunden vara uttryck för samma kultursyn.

Resten av vår analyserande beskrivning av kulturpolitiken fram till våra dagar kan och ska läsas som en berättelse om uppbrottet från detta homogenitetens perspektiv.

Kulturpolitik ska vara socialt inkluderande, men inkluderingen ska inte bygga på att så många som möjligt antar en så enhetlig kultursyn som möjligt. Den behöver bygga på insikten om att det som i någon mening uppfattas som majoritetens kultur inte bara är givande i förhållande till minoriteterna, utan att minoriteterna kanske i minst lika hög grad är de

43 Prop. 1974:28, s. 300.

som ger till majoriteten. Och när majoriteten skärskådar sig själv, upptäcker den säkert att den inte är – och aldrig har varit – så homogen som den beskrivits, utan att den tvärt om själv består av en stor mängd minoriteter som kanske inte ens fått erkännandet att vara en ”eftersatt grupp”.

4.4 Politiken fram till 1990-talets översyn

Efter reformerna kring 1974 dröjde det nästan 20 år, till 1993, innan en samlad och grundlig översyn av kulturpolitiken kom till stånd. Då tillsattes ett antal utredningar vars arbete ledde fram till 1996 års kulturpolitiska proposition.

Det långvariga socialdemokratiska regeringsinnehavet bröts 1976 då den borgerliga trepartiregeringen Fälldin tillträdde. Detta innebar att genomförandet av politikens nyheter blev en uppgift för den nya borgerliga regeringen. De borgerliga regeringarna ombildades 1978, 1979 och 1981. **(44)** Socialdemokraterna, under Olof Palme, återkom i regeringsställning 1982. Efter mordet på Palme 1986 blev Ingvar Carlsson statsminister. **(45)**

Regionala stöd

1974 års kulturpolitik introducerades som vi sett under budgetåren 1974/75–1975/76. Även vissa åtgärder under 1976/77 hade ett nära samband med förslagen i kulturpropositionerna. Det gäller t.ex. det nya statsstödet till läns museerna. Också stödet till den regionala biblioteksverksamheten höjdes 1977/78 (+ ca 11 miljoner kronor i dagens prisnivå).

44 Utbildningsminister med ansvar för kulturområdet var under hela mandatperioden Jan-Erik Wikström.

45 Bengt Göransson hade ansvar för kultur området, först som skolminister och sedan som utbildningsminister.

De nya länsteatrarna etablerades, vilket bör ses som 1974 års främsta profilfråga. Norrbottensteatern hade bildats redan 1967, Teatrar Väster-norrland hade startat 1972 och Norrlandsoperan 1974. Ytterligare ett tiotal teatrar etablerades sedan fram till slutet av 1980-talet.

En annan viktig regional satsning var länsmusikreformen. År 1988 ombildades Regionmusiken och Rikskonserter. Landstingen övertog då huvudmannaskapet för den regionala musikverksamheten (region-musiken och Rikskonserter regionkontor) och länsmusikstiftelserna bildades, såsom utredningen Kulturrådet föreslagit drygt tio år tidigare, i samtliga län utom Stockholms. Ett statsbidrag infördes som motsvarande statens tidigare insatser. Därmed blev statstödet till länsmusiken väsentligt högre till den regionala musikverksamheten än till teatrarna och museerna.

Museireformer

De organisatoriska reformerna där de statliga museerna samman-fördes i ”konserter” pågick fram till 1979/80 då Statens musiksam-lingar bildades. Den nya myndigheten Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet bildades 1977/78. Arkitekturmuseet blev statlig myndighet samma år. Också Nordiska museets verksamhet sågs över. Museet blev 1982/83 huvudman för Kulturarvet i Falun, en institution för vård av museisamlingar.

Etnografiska museet, som varit inrymt i en av kasernerna invid Tek-niska museet på Djurgården i Stockholm, fick en ny institu-tionsbyggnad 1980 på en angränsade tomt. Detta innebar en ny statlig museibygnad för första gången sedan Historiska museet invigdes 1942.

Stöd till litteratur och tidskrifter

1974 års kulturpolitik introducerade också branschstödet som ett kulturpolitiskt instrument och de politiska initiativen fram till 1980 gällde i hög grad också en vidareutveckling av de nya stöden. Litteraturstödet kompletterades av den nya regeringen 1976/77⁴⁶ med ett stöd till bokhandeln i form av statliga kreditgarantier, lån till investeringar och avskrivningar (+ ca 11 miljoner kronor i 2007 års prisläge). Samtidigt förstärktes stödet till kulturtidskrifter. ⁽⁴⁷⁾ De äldre bidragen till projekt och stödköp avskaffades. ⁽⁴⁸⁾

⁴⁶ Prop. 1976/77:81 KrU nr 39, rskr. 239.

⁴⁷ Prop. 1976/77:82, KrU nr 39, rskr. 219.

⁴⁸ Reformen kostade ca 18 miljoner kronor i 2007 års prisläge.

⁴⁹ Prop. 1977/78:99, KrU nr 22, rskr. 274. Stödet höjdes med drygt 6 miljoner kronor, dvs. ungefär 25 miljoner kronor i 2007 års prisläge.

⁵⁰ Läs Mera (SOU 1984:30), prop. 1984/85:141.

⁵¹ Sammanlagt ökade anslagen till området med 12,7 miljoner kronor (25,8 miljoner kronor i 2007 års priser).

⁵² Propositionerna 1981/82:100, bilaga 12 samt 1981/82:128.

⁵³ Något direkt samband mellan skatteintäkterna och insatserna för konstnärerna skulle dock enligt riksdagsbeslutet inte finnas (KrU 1981/82 nr 30).

⁵⁴ Visningsersättningen till bildkonstnärer höjdes med 10 miljoner kronor och bibliotekersättningen till författarna med 3 öre. Det innebar en utgiftsökning för staten om 5,4 miljoner kronor. Under Bostadsdepartementets budget anslogs 15 miljoner kronor (till subventionerade lån, s.k. förhöjda låneunderlag till fastighetsägare som vill investera i konstnärliga utsmyckningar).

Det nya litteraturstödet utvärderades efter ett år och höjdes. ⁽⁴⁹⁾ År 1984 redovisades en ny utvärdering av insatserna inom litteratur- och biblioteksområdet⁵⁰. Den resulterade i stöd till utgivningen av en klassikerserie, statlig medverkan i utgivningen av ett uppslagsverk, Nationalencyklopedin, och stöd till arbetsplatsbibliotek. ⁽⁵¹⁾

År 1982 introducerades ett motsvarande branschstöd på musikområdet. Införandet av ett statligt fonogramstöd hade föregåtts av både en hätsk debatt och av en särskild utredning, Fonogrammen i kulturpolitiken, som presenterade en rad förslag på hur man skulle kunna bokstavligen rädda en angelägen svensk skivutgivning på mindre bolag.

Staten hade redan 20 år tidigare övervägt insatser på området och den mest tydliga blev uppdraget till Rikskonserter att ge ut kulturpolitiskt angelägen musik på skiva. Den direkta orsaken till att man nu gjorde ytterligare insatser var den allt mer tilltagande koncentrationen av utgivning till ett litet antal multinationella skivbolag där den ”smala” musiken riskerade att försvinna. De små svenskägda bolagen, som haft sin storhetstid under framför allt 1970-talet, brottades med stora ekonomiska problem.

Konstnärsstöd

Den borgerliga regeringen gjorde 1981/82 en för kulturpolitiken mycket stor reformsatsning med konstnärsstöden i centrum.⁵² En statlig visningsersättning till bild- och formkonstnärer infördes och en särskild bildkonstnärsfond med egen styrelse bildades inom ramen för Konstnärsnämnden. Samtidigt behandlades utvecklingen med en ökad piratkopiering i anslutning till den nya kassettbandstekniken för fonogram och videogram. En särskild kassettskatt infördes och intäkterna av den användes för insatser till förmån för rättighetshavarna. ⁽⁵³⁾

Författarsättningen höjdes liksom anslagen till rättighetshavare på musikområdet. Stöd till frilansartister och skolkonserter infördes. Bidrag tillskapades för engagerande av tonsättare och för nothyror.

En ny satsning på konstnärsstöden gjordes i 1986/87 års budget **(54)** och sedan ytterligare en inför budgetåret 1988/89. **(55)** Då aviserade också en ny stor utredning på konstnärsområdet. Regeringen ville se hur villkoren för konstnärerna hade förändrats under de senaste 20 åren med hänsyn bl.a. till den tekniska utvecklingen, kulturvanor, upphovsrätt och anställningsvillkor. Utredningen Konstnärernas villkor **(56)** behandlade också den konstnärliga utbildningen och kunde bl.a. konstatera att konstnärsyrket fortfarande var synnerligen attraktivt bland ungdomar – vilket innebar en förmodad fortsatt hög efterfrågan på olika former av konstnärlig utbildning.

Utredningen formulerade tre riktlinjer för en fortsatt utveckling av området: insatser som stimulerade en ökad efterfrågan på konstnärernas arbete, betoning av kvalitetsfrågan och att det internationella perspektivet skulle stärkas.

Filmavtal, barnkultur

Ett nytt filmavtal mellan staten, filmbranschen och videobranschen träffades 1982. Det gav ökade resurser till filmpolitiken med ungefär 20 miljoner kronor.

55 Författarsättningen höjdes med 8 öre eller till en kostnad av 13,7 miljoner kronor. Konstnärsbidragen höjdes med 19 miljoner kronor.

56 (SOU 1990:39).

57 Programmet baserade sig främst på förslagen i utredningen Kultur i hela landet (Ds 1989:36) men även på utredningen Symfonierna och samhället (Ds 1989:46).

58 Prop. 1987/88:64, s. 35 f, prop. 1987/88:86, s. 31 f.

59 Prop. 1989/90:76, s. 144 ff.

Ett särskilt reformpaket till kultur för barn och unga presenterades 1978/79. Kulturrådet fick ett särskilt anslag för insatser för barn, resurserna till folkbiblioteken, Riksteatern, Rikskonserter, folkparker, Konstnärsnämnden och Filminstitutet förstärktes också. En särskild utgivning av litteratur för barn och ungdomar initierades genom ett särskilt anslag på 8,5 miljoner kronor. I mitten av 1980-talet inrättades också en särskild ledningsgrupp inom Utbildningsdepartementet för att intensifiera och samordna arbetet med kulturfrågor i skolorna.

Kultur i hela landet – kulturen och den regionala utvecklingen

Sammantaget kan vid 1980-talets slut flera initiativ inom det kulturpolitiska området konstateras. De visade sig bl.a. som reformer i regeringens budgetpropositioner men också på andra sätt. FN hade

proklamerat ett särskilt kulturårtionde, där man särskilt betonade vikten av att den kulturella dimensionen måste finnas med i all utveckling. Europarådet hade inlett sina s.k. länderöversyner, där man bedömde olika länders kulturpolitik. En av de första gjordes i Sverige. Inför budgetåret 1988/89 aviserade regeringen en särskild kultursatsning, Kultur i hela landet, med reformer som under de tre åren 1989/90–1991/92 skulle uppgå till 300 miljoner kronor och ge kulturpolitiken en tydlig profil. Som prioriterade områden pekades ut insatser för konstnärernas villkor, barns och ungas möjligheter att möta kultur samt kulturlivet i hela landet. **(57)**

Programmet präglade förslagen i budgetpropositionerna för åren 1989/90 och 1990/91. Det innebar i första hand en ytterligare satsning på utbyggnaden av nätet av regionala institutioner, men också anslagen till kulturmiljövården, Riksteatern, de fria teatergrupperna, liksom anslagen till kulturverksamheterna i föreningslivet höjdes.

I budgetpropositionen för 1990/91 presenterades förslagen inom kulturpolitiken uttryckligen som ett led i regeringens samlade insatser för regional utveckling. Något år tidigare hade vissa medel anslagits för kultursatsningar i de dåvarande krisregionerna Bergslagen respektive norra Sveriges inland. **(58)** Förslagen i budgetpropositionen följdes upp i en särskild regionalpolitisk proposition där regeringen föreslog att länsstyrelsernas resurser för regionalpolitiska utvecklingsinsatser också skulle kunna användas för kultursatsningar. **(59)**

Med dessa förslag introducerades således idén om att använda kulturområdet för att få till stånd regional utveckling och näringslivsutveckling i svensk politik. Därmed beredde de marken för den mer omfattande användningen av kultur som utvecklingsfaktor som senare skulle följa med det svenska EU-medlemskapet och unionens strukturfonder.

Kulturen som bidragande faktor i lokaliseringssammanhang hade börjat uppmärksammas, främst genom den s.k. Kreiskyrapporten om den europeiska arbetsmarknaden som kom 1989. Men det var statsvetaren Lisbeth Lindeborg som med sin rapport *Kultur som lokaliseringsfaktor* (Ds 1991:22) initierade en intensiv debatt

60 Prop. 1989/90:72, Arkiv m.m.

61 Kulturminister Birgit Friggebo.

62 Dessutom tillsattes en särskild utredning med uppgift att se över museiväsendet, samt en utredning (också den med parlamentarisk representation) för att se över teaternas organisation med särskild inriktning på förhållandet mellan Riksteater och länsteatrarna. Ytterligare en utredning tillkallades för översyn av kulturområdets internationalisering.

om kulturens funktion i samhällsutvecklingen i en tid då också diskussionen om förändrade styrformer och ansvarsnivåer inom det offentliga samhället hade inletts. I kapitel 5 berättar vi om ”kulturpåsar” och andra insatser som blev följden av diskussionerna.

Under 1989/90 presenterade regeringen också en arkivproposition **(60)** med mål och riktlinjer för arkivväsendet. Arkivlagen (1990:782) lanserades.

Till det planerade tredje reformåret, 1991/92, tog dock hela projektet stopp. Riksdagen hade således på utskottets initiativ beslutat om ytterligare reformer, utöver de som regeringen föreslagit för 1991/91. Huvudsakligen handlade det om förstärkningar av anslag som inflationsurholkats, bl.a. anslagen till kulturmiljövården. Därmed återstod inga reformmedel till 1991/92. Regeringen behöll dock ambitionen att öka stöden till konstnärerna. En sådan reform finansierades därför genom omprioritering av 23 miljoner kronor från Riksteaterns anslag.

Ny kulturutredning

År 1991 efterträdde regeringen Carlsson av Carls Bildts ministär som satt i regeringsställning under mandatperioden fram till 1994. Under detta skede inföll den statsfinansiella krisen som nådde sin höjdpunkt 1991–1992.

Det nya Kulturdepartement med ansvar för kultur, medier, invandring och jämställdhet bildades direkt efter regeringsskiftet. **(61)** Den nya regeringens kulturpolitik innebar en fortsatt satsning på teater- och musikområdet där stödet till de regionala orkestrarna och teatrarna liksom till Operan, Dramaten och Dansens hus ökades.

Beslut fattades 1993 om en översyn av kulturpolitiken och fyra utredningar med parlamentariskt representation tillsattes. **(62)** Tre av dem inriktades på de enskilda delar av kulturområdet där behoven av förändringar uppfattades vara störst, museiväsendet, teaterlivet med särskild hänsyn till relationen mellan Riksteatern och länsteatrarna, samt de internationella perspektiven i kulturpolitiken.

Den fjärde, 1993 års kulturutredning, fick uppgiften att göra den samlade översynen och lägga förslag om politikens framtida inriktning.

Slutligen bildade regeringen särskilda stiftelser för forskning, teknik-utveckling och kultur, till vilka överfördes medlen från löntagar-fonderna. För kulturområdets del bildades Stiftelsen framtidens kultur. Den fick 529 miljoner kronor att disponera för stöd till kultursatsningar under en dryg tioårsperiod. Att staten avsatte så stora resurser till att i oberoende form stödja kulturområdet torde vara en nära nog unik åtgärd även i ett internationellt perspektiv.

Socialdemokraterna och Ingvar Carlsson återkom i regeringsställning 1994. **(63)** Sverige ansökte då om medlemskap i Europeiska unionen och blev medlem 1995. För kulturområdets del innebar detta möjligheter till organisering i projekt som finansierades genom unionens strukturfonder för utvecklingsinsatser i eftersatta regioner.

63 Kulturminister Margot Wallström 1994–96, därefter Marita Ulvskog 1996–2004.

64 Prop. 1996/97:3. Det kan noteras att kulturområdet hade letts av endast två olika statsråd under perioden 1976–1991. 1990-talets kulturutredningar tillsattes av en borgerlig kulturminister, genomfördes under en socialdemokratisk minister, varefter en ny socialdemokratisk minister, Marita Ulvskog, ansvarade för propositionen.

Kulturdepartementet behölls som ett eget departement, men ansvarsområdet renodlades till kultur- och medieområdena. Budgeten omstrukturerades och departementet fick en ny intern organisation. Regeringens första kulturpolitiska prioritering var att avsätta 235 miljoner kronor på sysselsättningsorienterad museisatsning avseende museernas föremålssamlingar, det s.k. Sesamprojektet.

Kulturutredningarna slutfördes 1993–1995. De större utredningarna hade då fått tilläggsdirektiv från den nya regeringen. År 1996 lade regeringen fram en särskild kulturpolitisk proposition, grundad på de omfattande översyner som då hade genomförts **(64)**.

I det följande beskriver vi 1995 års kulturutredning och den proposition och riksdagsbehandling som följde på utredningen.

5 Att lämna 1900-talet

5.1 En sammanfattande återblick

1974 års kulturpolitik brukar beskrivas som kulturpolitikens startpunkt i Sverige. Detta är riktigt så till vida att besluten med anledning av förslagen i 1974 års proposition gav skarpa konturer åt ett politiskt fält som ditintills haft en mer lös och öppen form. Utan att tidigare ha tydligt definierats eller avgränsats hade kulturpolitiken varit en del av ett större utbildningsväsende, med skola, högre utbildning, forskning, vuxenutbildning och folkbildning, men också folkrörelsefrågor, i vid mening. 1974 års kulturpolitik innebar det avgörande steget i den process, som startat under 1960-talet, med att mejsla fram en specifik kulturpolitik.

Vi kunde (ovan, figur 4.1, kapitel 4.3.2) identifiera tiotalet reformer i 1974 års beslut som gav politiken dess profil. I en annan uppställning, tabell 5.1 nedan, kan vi relatera reformerna till de motsvarande systemen eller stödformerna som fanns redan tidigare, i vissa fall sedan 1900-talets början.

Kulturbudgeten (exkl. folkbildningsanslagen) uppgick 1970 till 1,45 miljarder kronor i 2007 års priser. Den sammanlagda reform-budgeten under åren 1974–76 motsvarade i samma prisnivå 440 miljoner kronor. Det innebär en höjning om 30 procent, en respektingivande insats. Men vi har också sett att budgeten tre-dubblades mellan 1960 och 1970. (1)

Den utredning som föregick 1974 års proposition relaterade tydligt sina förslag om kulturpolitiska mål till en samhällsplanerande politik med en tidstypiskt stark tilltro till offentlighetens omsorg om gemene mans kulturvanor och särskilt utpekade, eftersatta grupper. I proposi-

Tabell 5.1 Kulturreformen 1974–76 samt äldre motsvarighet

<i>Reform 1974–76, stöd till:</i>	<i>Äldre stödform</i>
regionala kulturinstitutioner	bidrag till stadsteatrar, konserthus och landsantikvarier
folkbibliotek	olika stödformer sedan 1912
konstnärstöd	ursprungligen från 1907, bibliotekersättningen 1955, 1961 års handlingsprogram infört 1970
fria teatergrupper	filmavtalet 1963
kvalitetsfilm	föreläsningsbidraget i folkbildningen
kulturprogram i föreningslivet	äldre bidrag inom folkbildningsanslagen
handikappades kulturverks.	nyhet
litteraturutgivning	nyhet
centrumbildningar	nyhet
amatörer, experiment o utveckl.	nyhet

tionen avsåg målen, utan att de för den skull ändrats på något påfallande sätt, i stället en tydligt sektoriell politik, där de samhällsplanerande dragen alls inte var framträdande. Den kulturpolitiska profilen innebar att kulturområdet i hög grad fick fungera som ett samhällsområde för sig, med skötseln av sina egna angelägenheter.

Men omsorgen om den vanliga människan och eftersatta grupper fanns kvar och motsvaras även av vissa ekonomiska satsningar. Här gavs dock folkbildningsinsatser enligt etablerade former försteg framför satsningar på ”gemenskaps- och aktivitetsplanering” i bostadsområden och i arbetslivet. Folkbildningen valdes och bekräftades som huvudformen för de delar av kulturpolitiken som avsåg människors eget kulturutövande och deltagande i kulturlivet.

1 Budgeten växer även mellan 1970 och 74, bl.a. genom överföringen av medel för regionmusiken från försvarsdepartementet.

Med undantag för satsningen på folkbildningen låg de tunga ekonomiska förstärkningarna på professionellt kulturskapande.

Vår tidigare genomgång visar också att 1974 års kulturpolitik innebar en organisatorisk reform där Statens kulturråd och Konstnärsnämnden skapades och akademierna förlorade sina uppgifter som politiskt exekutiva organ. Men vi kunde också se att reformerna inte innebar någon samlad omstrukturering av kulturområdets organisation. Tvärtom kunde vi peka på att omorganisationen hade många provisoriska drag och att den innehöll element som skulle komma att göra det svårt för politiken att hålla sitt breddperspektiv och sin överblick.

Slutligen kunde vi konstatera att det fanns en tydlig opinionsbildning under 1960-talets och det tidiga 1970-talets idédebatt, för en ny syn på kultur och kulturens roll i samhället. Opinionsen inkarnerades av idén om kulturhuset, en tanke som emellertid aldrig fick något ordentligt genomslag. Kulturhusen i Skövde och Stockholm fick få eller inga efterföljare och någon ny kultursyn, motsvarande den som fick sitt genombrott kring 1930, etablerades inte.

2 Prop. 1980/81:127.

3 Prop. 1990/91:82, Om folkbildning.

4 Rådet är ingen myndighet utan ett partsorgan med företrädare för Folkbildningsförbundet, dvs. folkbildningsorganisationernas arbetsorgan, Rörselefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO, samt dåvarande Landstingsförbundet – som representant för de landstingsägda folkhögskolorna.

5 Kulturrådet förmedlade fortsatt ett mindre bidrag till länsbildningsförbuden.

6 Det bör noteras att föredragande statsrådet Göransson så sent som i budgetpropositionen för 1990/91 (prop. 1989/90:100 bil. 10 s. 56) hänvisar till folkbildningen när det gäller statens insatser för kultur i hela landet utanför stödet till de regionala institutionerna.

Detta gör sammantaget att 1974 års kulturpolitik i dag, lika mycket som en startpunkt, kan beskrivas som en final, en sorts uppsamling av de politiska influenserna inom kulturområdet såsom de vuxit fram under 1900-talsmodernitetens period, från 1920- och 30-talen. Det är svårt att se att politiken till sitt innehåll skulle ha varit direkt nyskapande eller inneburit något tydligt skifte gentemot det föregående skedet.

När de västerländska samhällena just står inför brytningsskedet mellan industri- och tjänsteekonomier, mellan 1900-talsmodernitet och senmodernitet, formuleras i Sverige en kulturpolitik som på många sätt framstår som en kodifiering av det genomgångna skedets förhållanden. Som framgått av redovisningen av perioden efter 1974, så präglas kulturpolitiken under denna tid av många små enskilda budgetreformer som fördelas över den struktur av myndigheter, institutioner och ändamål som etablerats och som ytterligare expanderar under de båda efterföljande decennierna. Sammantaget visar budgeten en tydlig tillväxt när den relateras till konsumentprisindex (KPI) fram till 1980-talet men sedan blir utvecklingen mera motsägelsefull. Vi ska närmare redovisa detta i ett senare avsnitt, i kapitel 6.1.

Under de följande åren etableras de nya länsteatrarna och fyra nya kammarorkestrarna, något som bör ses som uttryck för hur de politiska prioriteringarna från 1974 slog igenom. Landstingen tog ansvar för de nya länsmusikstiftelserna. Som betydelsefulla nyheter pekande i andra riktningar, dvs. mer strukturella förändringar relativt 1974 års politik, vill vi nämna följande:

Folkbildning

1980/81 presenterades en folkbildningsproposition (**2**) som innehöll nya mål för folkbildningen samt om gränsdragning mot vuxenutbild-

ningen. Reglerna för beräkning av statsbidragen ändrades. De bägge kulturorienterade bidragen från 1974, kulturprogram samt experiment- och utvecklingsverksamhet ersattes med ett nytt stöd till kulturverksamhet. Anslagen till denna ökade.

En ny folkbildningsproposition (3) presenterades 1990/91 och då ändrades ansvarsfördelningen mellan myndigheterna och folkbildningsförbuden radikalt. En ny ordning infördes som innebar att ett samlat anslag för folkbildningsinsatserna, dvs. för studiecirklar, kulturprogram och till driften av folkhögskolorna anvisades till det Folkbildningsråd som inrättades 1991 för uppgiften att fördela medlen mellan studieförbunden och folkhögskolorna. (4)

Reformen hängde samman med kommunaliseringen av grundskolan. Skolöverstyrelsen lades ned 1991. Bidraget till kulturverksamhet fördes från Kulturrådets ansvarsområde. (5)

Den nya ordningen innebar inte att folkbildningens insatser för kulturaktiviteter minskade eller upphörde. Tvärtom kom de successivt att öka, så att de i dag utgör den absoluta huvuddelen av studieförbundens verksamhet. Också inom folkhögskolornas kursutbud står estetiska ämnen och kulturrelaterade kurser starka. (6) Dock innebar reformen 1990/91 det sista steget i det organisatoriska åtskiljandet mellan kulturpolitiken och folkbildningen som hade inletts under 1960-talet. Föreställningen om ”kultur och folkbildningsåtgärder i övrigt” (7) övergavs.

7 Dvs. som rubriken löd i statsverkspropositionerna fram till 1961.

8 Det bör noteras att omläggningen som ju innebar ett viktigt principiellt brott mot en av grundtankarna i 1974 års politik knappast uppmärksammades i den kulturpolitiska debatten.

Eftersom folkbildningen i 1974 års politik valts som huvudform för kulturpolitiska insatser för de enskilda människornas deltagande i kulturlivet och deras egna skapande, innebar separationen också att den kulturpolitisk som syftat till att omfatta professionellt kulturskapande och institutionsväsendet jämsides med insatser för medborgarna i realiteten klövs i två skilda delar. Den kulturpolitiska konsekvensen av denna kursomläggning blev på sikt långtgående. (8)

Satellit-TV och etermonopolet

Satellittekniken slog igenom inom mediesfären vid 1980-talets slut. TV3 började sända reklamfinansierad TV från London 1987. TV 4 började med satellitsändningar 1990 och fick 1991 koncessionen på den tredje marksända TV-kanalen. Därmed förändrades villkoren i grunden för ett av kulturpolitikens viktigaste avsnitt. Från 1992 infördes etableringsrätt för att bedriva radio- och TV-sändningar via kabel samt reklamfinansiera verksamheten. Detta ledde också till organisatoriska förändringar av public serviceföretagen. Sveriges Radio-koncernen löstes upp och ersattes med de tre programföretagen Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradion AB, som fick nya sändningstillstånd från 1993. Radio- och TV-verket bildades för myndighetsuppgifterna i anslutning till den nya public serviceorganisationen.

Insatser inom andra politikområden

1987 gjordes en särskild satsning på kulturminnesvården som nu benämndes kulturmiljövård. Den fick en tydligare profil med inriktning på insatser i anslutning till den politik för miljö- och markanvändning som växte fram under 1980-talet. Ett miljödepartement inrättades 1987 och då trädde också den nya plan- och bygglagen (1987:10) i kraft. Också lagregleringen om kulturminnen reformerades med den nya kulturminneslagen (1998:950).

Därmed tydliggjordes att grundstrategin skulle vara integration och samspel med andra samhällsområden, särskilt miljöområdet. Detta bröt mot den i övrigt ganska strikt sektoriellt inriktade kulturpolitiken och markerade möjligheten av en annan inriktning. I samband med att bostadspolitiken omorganiserades ökades anslagen till kulturmiljövården väsentligt budgetåret 1993/94. (9)

I samma riktning pekade introduktionen av idén om kultursats-ningar för regionala utvecklingseffekter genom programmet Kultur i hela landet samt de regionalpolitiska satsningarna åren kring 1990.

Nya kulturinstitutioner

Slutligen har vi sett att etableringen av nya kulturinstitutioner, särskilt nya institutionsbyggnader, brukar peka mot politisk omorientering och förnyelse. Under perioden byggs ett nytt Etnografiskt museum, Vasamuseet öppnas liksom Göteborgsoperan. Dansens hus (10) och ett nytt Myntmuseum kommer också till, även om de inryms i äldre befintliga lokaler.

9 Prop. 1992/93:100 bil. 12 s. 134ff. Ett nytt anslag, Kulturstöd vid ombyggnad, om 160 miljoner kronor (2007 års priser) inrättades.

10 Dansens hus övertog Stockholms stadsteaters scen i Folkets hus i Stockholm när Stadsteatern flyttade in i kulturhuset vid Sergels torg.

11 Se t.ex. Smith 2002 s. 214.

12 Waters 1999.

13 Främst La Condition postmoderne, 1979. Jfr artikeln Postmodernism av Svante Nordin, i Nationalencyklopedin.

14 Habermas 1981 s. 11ff.

5.2 Postmodernismen

Vår hittills genomförda analys av kulturpolitikens framväxt och utveckling pekar mot att det är fruktbart att tolka politiken utifrån hur man i samtiden uppfattat kultur som företeelse och begrepp. När nya föreställningar om kultur växer fram, verkar det svara mot att kulturpolitiken ges ett nytt innehåll. När vi nu är framme vid den kulturpolitiska översynen vid 1990-talets mitt innebär angreppssättet att politiken bör läsas i relation till det sena 1900-talets starka nya idéströmning, postmodernismen. Redan benämningen anger att det är fråga om en tankeströmning som fronderar mot 1900-talsmodernismens idévärld och därigenom också signalerar att det kanske är dags för nya synsätt på kultur. Begreppet postmodernism förekommer dock inte i 1995 års kulturutredning eller i den följande propositionen Kulturpolitik (1996/97:3).

Postmodernismen är en idé- eller tankeströmning som vuxit fram från 1970-talet och fått uttryck inom filosofi, humaniora och de flesta estetiska praktiker, såsom arkitektur, bildkonst, scenkonst etc.

Grunduppfattningen är att skiftet mellan den industriella och de post-industriella ekonomierna motsvarar en ny fas i modernitetens utveckling. Den nya ekonomin är baserad på kultur och på kulturkonsumtion, medier, och informationsteknologin. Postmodernism relateras ofta också till globaliseringen, som ju är en process där världens olika delar blir mer och mer inbördes integrerade. Kulturella, politiska och ekonomiska gränser luckras upp. (11) Globaliseringens ekonomiska, politiska och kulturella aspekter hänger ihop. (12)

Att invändningsfritt sammanfatta innehållet i den postmoderna strömningen och dess många, ofta inbördes motstridiga riktningar, är knap-

past möjligt. Jean Francois Lyotard brukar pekas ut som den som först under 1970-talet artikulerade den postmoderna positionen på ett sätt som vann större spridning. **(13)** Lyotard karakteriserade den postmoderna eran som den där ”de stora berättelsernas” tid var slut, dvs. inga religioner, metafysiska system eller ideologier kunde längre aspirera på att vara allmänt omfattade och på så sätt fungera som sammanhållande referensramar för människornas liv. I stället ersätts de av partiella, subjektiva och individuella sanningar.

Detta synsätt innebar en brytning med västvärldens idé om ”det moderna projektet”, dvs. föreställningen om mänsklighetens frigörelse och framsteg genom vetenskap, teknik och rationalitet, kort sagt med själva grunden i upplysningen. Det stora gemensamma projektet som ingen kunde ifrågasätta, tänktes nu ersatt av ett antal mer begränsade, ”provisoriska” och personliga projekt.

Den fortsatta debatten om postmodernismen har bl.a. handlat om hur skarpt brottet mot den moderna idétraditionen i själva verket är. Den tyske filosofen Jürgen Habermas har invänt mot Lyotard och menat att postmodernismen genom estetisering av livet skönmålar sociala orättvisor och brist på jämlikhet.**(14)**

Andra debattörer har accepterat uppfattningen om postmodernismen som ett idémässigt uppbrott från 1900-talsmodernismen, men menat att 1900-talsmoderniteten i stället följs av en ny fas i modernitetens långa utveckling. Man talar om senmodernitet.**(15)**

15 Hit hör t.ex. Anthony Giddens som vi refererat till i kapitel 2.9.

16 Det internationella genombrottet för den postmoderna konsten skedde i Biennalen i Venedig 1980 och Documenta i Kassel 1982 (NE), men t.ex. John Cage introducerade konst som händelse på 1960-talet, ”something happens”.

Den postmoderna idéströmningen har haft en djupgående inverkan på samhällsvetenskaperna, humaniora likaväl som det estetiska fältet. Synen på konst har ändrats så att 1900-talsmodernismen numera av de flesta uppfattas som en epok bland andra epoker, utan givet försteg.

Med postmodernismen har också synen på konstverket som något oavslutat blivit allmän. Verket ses inte som färdigt med de meningar som konstnären har lagt in i det. I stället betonas att tolkningen är beroende av sammanhanget. Den s.k. relationella eller konceptuella konsten utgår från dessa omständigheter och använder dom som grund för den konstnärliga processen och åskådarna eller medskaparna görs delaktiga i verkets tillkomst. Gränsen mellan verk och omvärld är inte tydlig och därför inte heller gränsen för vad som är konst eller kan räknas som konst.

Dessa tankegångar, har rötter också i 1900-talsmodernismens konst, men den nya attityden växer fram efterhand och börjar dominera konstscenen från 1980-talet.**(16)** I dag anser många att de postmoderna förhållningssätten i flera hänseenden redan tillhör konsthistorien och att nya strömningar tagit över konstscenen.

Hur har då postmodernismen påverkat föreställningarna om kultur? Ja, vi har haft som en grundläggande iakttagelse för vår analys (jfr kapitel 3) att de västerländska samhällena under 1900-talsmoderniteten tenderat att inte uppfatta sig som kulturer i egentlig mening, utan snarare som en sorts metakultur, eller som ett slutstadium för kulturutvecklingen. Detta är ett synsätt som i grund och botten är helt i överensstämmelse med föreställningen om det ”moderna projektet” som ”övergripande berättelse” eller som sammanhållande beskrivning (förklaring) om den riktning historien eller samhällsutvecklingen har. Andra samhällsformer – kulturer – kommer utifrån den föreställnings-

världen förr eller senare att ansluta sig eller associeras med den västerländska "metakulturen" eller samhällsformen.

Men detta ändras nu. Västerlandets kultur uppfattas åter som en kultur bland andra, i historien och i samtiden. Det är ingen slump att ord som mångfald, individualisering och relativisering blir nyckelbegrepp när de nya strömningarna ska beskrivas. Detta menar vi, kan tjäna som en sammanfattning av den postmoderna – senmoderna – kultursynen.

I grunden är det helt logiskt att vid den tidpunkt när föreställningen om det moderna projektet mister sitt grepp om samhällena, så mister också 1900-talsmodernitetens kultursyn sin relevans. Men hur går det då med den kulturpolitik som i allt väsentligt byggts upp med utgångspunkt från samma föreställningar om kultur? Naturligtvis, vill vi svara, måste politiken i grunden förnyas. Man skulle kunna säga att 1995 års kulturutredning är ett uttryck för de svårigheter som är förbundna med den processen.

5.3 1995 års kulturutredning

Den 1993 tillkallade kulturpolitiska utredningen avlämnade 1995 sitt betänkande, Kulturpolitikens inriktning. Då hade ganska precis 20 år gått sedan 1974 års kulturpolitik lanserades. Som vi kunnat se när vi

17 SOU 1995:84 s. 71ff.

18 År 1994 hade Europeiska unionen ännu inte bytt namn från Europeiska Gemenskapen.

19 SOU 1995:27, Regional framtid.

20 Jfr SOU 1995:84 s. 118, även SOU 1991:98, Kommunal ekonomi i samhällsekonomisk balans, samt 1993/94 FiU19, Den kommunala ekonomin.

från 2008 års horisont tittat tillbaka på de gångna decennierna, hade vid 1990-talets mitt Sveriges omvandling till ett tjänste- eller informationssamhälle redan pågått under mer än ett decennium. Även 1995 var man självklart väl medveten om att en omställning ägde rum. Vi kan nu se mera av sammanhangen bakom den pågående omvandlingen än man kunde då.

Betydelsen av att landets befolkningssammansättning i grunden förändrades genom invandringen insåg man självklart, men begreppet globalisering hade t.ex. ännu inte trängt ut i den allmänna debatten. Internet hade börjat användas publikt under 1980-talet och IT-boomen skulle explodera bara något år efter utredning och proposition. Men i utredningen talar man främst om det förändrade medielandskapet till följd av satellittekniken.

Industrisamhällets pakt mellan nationalstat och industriföretag hade ju hos oss fått sin särskilda prägel genom de stora verkstadsföretagen som var orienterade mot en internationell marknad och en nationell plattform som stod utanför de internationella politiska maktblocken. Detta grundkoncept för den svenska modellen började som bekant fungera allt sämre från 1970-talet och Sverige hamnade i en inflationsekonomi med låg tillväxt och försämrade statsfinanser.

Detta speglades också i en kulturbudget som ökade reellt fram till 1980-talets början men som, vilket 1995 års kulturutredning också kunde konstatera, sedan stagnerade.**(17)**

Den ekonomiska krisen slog ut för fullt 1990–1993 med Riksbankens höjning av reporäntan till 500 procent (1991) som den mest dramatiska yttringen. Efter regeringsskiftet 1994 ansökte Sverige om medlemskap i den dåvarande Europeiska Gemenskapen,**(18)** vilket beviljades 1995.

Jämsides med de ändrade internationella förhållandena hade också debatten om större politiskt inflytande för den regionala nivån startat. Den fick uttryck i Regionberedningens förslag om ny länsindelning i Skåne och Västra Götaland samt försök med att överföra länsstyrelsernas ansvar för regional utveckling till vissa landsting. **(19)** Redan dessförinnan, 1992, hade de specialdestinerade statsbidragen till landsting och kommuner setts över vilket resulterade i den s.k. påsen, dvs. ett samlat statsbidrag till kommunerna som ersatte ett stort antal enskilda bidrag. Bidragen inom kulturområdet lämnades dock, efter intensiv debatt, utanför. **(20)** Därför ingick det också i utredningens uppdrag att granska om den gällande formen för statsbidrag till de regionala kulturinstitutionerna var ändamålsenligt utformad, dvs. i klartext, om även formerna för denna bidragsgivning borde reformeras.

Det fanns således en spridd uppfattning om att samhället förändrades på ett sätt som kulturpolitiken borde fånga upp. Man hade också i riksdagen varit överens över partigränserna om att det nu var hög tid för en översyn. I dag kan vi också se att de samhällsförändringar vi nämnt tydligt hängde ihop med framväxten av det globaliserade tjänste- och informationssamhället, dess utmaningar mot nationalstaten samt att Sverige nu hyste många människor med flera och olika kulturella bakgrunder.

Vi kan inte referera hela utredningsarbetet, som ju omfattade även flera särskilda utredningar. I stället väljer vi att titta närmare på två frågor, hur kulturutredningen behandlade frågan om det man kallade kulturell identitet samt frågan om invandrarnas kultur. På så sätt får vi illustrerat hur utredningen mötte två av de nya viktiga strömningar i samhället som skiljde 1990-talet från 1970-talet.

21 Här kan vara på sin plats att nämnda Edward Saïds berömda bok *Orientalism* från 1978 (1993) som haft en avgörande betydelse för många intellektuella genom sitt sätt att visa hur västerlandets syn på "orienten" genomsyrat och färgats av halvt medvetna, halvt omedvetna föreställningar om "orientalen" som "den andre" varigenom "orientalens" gärningar och bevekelsegrunder bedömts och mätts med andra mått än den egna civilisationens företrädare. Med Saïds analys blev den syn som västerlandet utvecklade på orienten en viktig del av västerlandets egen identitet, genom att orientens kultur erbjöd en kontrast mot det egna samhället. Västerlandet förstod sig självt som ett samhälle som inte hade orientens särdrag. Det bör nämnas att Saïds bok har kritiserats bl.a. för brister i det empiriska underlaget.

5.3.1 1995 års utredning och frågan om kulturell identitet

En naturlig följd av det s.k. moderna projektets sammanbrott är att människors sökande efter nya identiteter intensifieras. Frågan om den egna kulturella identiteten blir viktig och efter det postmoderna genombrottet har kultur i allt högre grad diskuterats och uppfattats som resultatet av en mångfald av flera samspelande aspekter som t.ex. etnicitet, nationellt ursprung, språk, religion, ålder, generation, sexuell läggning och genus. Detta är en idéutveckling som går på tvärs emot den 1900-talsmodernistiska tanken att kultur i västerlandet är detsamma som konst. Skälen till utvecklingen är flera.

Det moderna projektets viktigaste bärare, dess kärntrupper – i stor utsträckning vita, medelålders heterosexuella män – hade i hög grad monopol på skaparrollen medan andra hänvisats till rollen av passiv publik. Kulturpubliken har under hela perioden dominerats av kvinnor. Med upplösningen av denna tidigare självklara normalitet öppnades en dörr för alla dem som befunnit sig i den moderna normalitetens

marginaler. Därför har postmodernismens strömningar ofta tagits upp av de s.k. nya sociala rörelserna, kvinnorörelsen, HBT-rörelsen, lokala identitetsrörelser, sociala motståndsrörelser, miljörelserna m.fl. Till dessa kan läggas de stora etniska minoriteter i västländerna som etablerades till en följd av migrationsströmmarna, liksom de sedan tidigare existerande nationella minoriteterna. Dessa mötte en majoritetskultur som i olika utsträckning uppfattade dem som avvikande från egna livsmönster och värderingar.

Där de sociala rörelserna i relation till 1900-talsmoderniteteten fick beskriva sig som alternativ till den samlade normaliteten, så är deras position nu i grunden förändrad. Sannolikt kommer vi alla, förr eller senare, att bli medvetna om nödvändigheten att söka efter en identitet som delvis måste vara ärvd, delvis vald, dock aldrig enbart ärvd och inte heller enbart vald (jfr kapitel 2). Den identitetsproblematik som tidigare gällde för de människor som föddes in i eller valde alternativa livsstilar, gäller numera oss alla, mer eller mindre. (21)

Även Sveriges historiska homogenitet ifrågasätts i allt högre grad. Såväl i den akademiska forskningen som i kulturlivet framträder en bild av ett Sverige som aldrig har varit helt homogent. Den svenska historien rymmer fler berättelser än de som tidigare erkänts. Inte minst har Sverige nu börjat erkänna de nationella minoriteternas och minoritetsspråkens roll i vår gemensamma historia. Delar av befolkningen har också alltid haft sin bakgrund utanför rikets gränser. Inte heller existensen av en svenskhet utanför landets gränser är någonting nytt. Svenskans fortsatta roll som nationellt språk i Finland är bara ett vittnesbörd om detta. Den stora mängden svenskättlingar i USA är ett annat. Jämför man med andra emigrantländer och med länder som har språklig eller etnisk samhörighet med minoriteter utanför sina gränser så har detta haft förhållandevis liten betydelse för svensk självuppfattning.

1995 års kulturutredning är i närheten av detta och ett av utredningens huvudavsnitt har rubriken "Att stärka människors kulturella identitet". Så hade aldrig 1972 års Kulturråd kunnat formulera sig. För den utredningen handlade det som vi har sett om att inkludera de grupper – barnfamiljer, lågutbildade, institutionsvårdade, pensionärer, handikappade, invandrare och glesbygdsboende – som uppfattades som i någon mening underprivilegierade eller socialt marginaliserade, i modernitetens kulturliv och kultursyn.

Men också 1995 års kulturutredning visade sig göra i grunden samma åtskillnad mellan modernitetens bärare och de grupper som (ännu) inte hade den positionen i samhället. För vilkas kulturella identitet är det som utredningen anser behöver stärkas? Jo, barnens, ungdomarnas, de etniska och språkliga minoriteternas och de funktionshindrades. Även insatser för kultur i arbetslivet, i boendemiljöerna, och i vården beskrivs som identitetsfrågor liksom förhållandena i organisationslivet, där utredningen diskuterar betydelsen av "eldsjälarna".

Premissen är att dessa grupper är i behov av politikens stöd. Med stödet, som har till syfte att hjälpa grupperna att ägna sig åt kulturaktiviteter, kan dessa få en starkare identitet. Att den typen av insatser riktas mot barn och unga tycker nog de flesta vuxna är både riktigt och naturligt. Men här noterar vi att utredningen förordade i grunden samma attityd gentemot olika minoriteter. Utredningen talar således utifrån 1900-talsmodernismens värderingar och kultursyn och riktar sig till dem som behöver tillägna sig dessa.

Detta svarar mot att konstnärliga yttringar lyfts fram som betydelsefulla för medborgargrupper nära eller i modernitetens kärna, medan frågor om språk och särskilt kulturarv, framställs som viktigare när det

gäller grupper som underförstått befinner sig längre ut i marginalerna såsom invandrargrupper eller nationella minoriteter. (22)

Detta handlar inte om fördomsfullhet eller om kulturellt översitteri. Tvärtom är den goda viljan framträdande. I kapitel 2 har vi refererat till analyser av World Values Survey (23) som identifierat det man kallar ett auktoritärt drag i de för industrisamhällena typiska sekulära värderingarna och dessas anspråk på att vara normerande för hela samhället. Tjänste- och informationssamhällenas framväxande, typiska frihetsvärderingar tenderar, som vi uppfattar det, att vända sig just mot detta anspråk. Diskussionen om kulturell identitet i 1995 års kulturutredning kan mot denna bakgrund ses som ett intressant exempel på den sekulära auktoritetens förhållningssätt.

5.3.2 1995 års utredning om konst och invandrarnas kultur

I diskussionen om kulturell identitet kan vi se hur nära föreställningen om att kultur är detsamma som konst är knuten till 1900-talsmodernismens kultursyn. Det vill säga konsten ger myndiga moderna människor dess kulturella identitet medan grupper som underförstått inte delar samma modernitet – främst etniska och språkliga minoriteter – tänks bygga sin identitet på andra kulturyttringar och sitt specifika kulturella arv.

22 SOU 1995:84, se t.ex. sammanfattningen s. 187. I relation till referatet av Saida's orientalism (not 27) kan man gott säga att 1995 års kulturutredning är bra nära något liknande i sin attityd till det svenska samhället.

23 Inglehart & Welzel 2005.

24 Ibid. s. 37ff.

25 Ibid. s. 40.

1995 års kulturutredning uttrycker dock, precis som sin föregångare i 1972 års Kulturråd, en stark sympati för en bred socialt orienterad kultursyn som alls inte är begränsad till konstarterna. (24) Men precis som den förra utredningen, konstaterar 1995 års utredning att det behövs ett "kulturbegrepp för praktisk politik" och att "den nuvarande uppdelningen i samhällssektorer kommer att bestå under överskådlig tid". Därför bör kulturbegreppet avgränsas på samma sätt som i 1974 års kulturpolitik, samtidigt som "samverkan mellan det politiskt-administrativa kulturområdet och andra samhällsområden är ytterst viktigt". (25)

Men utan anvisade redskap för hur samverkan skulle gå till blev det av naturliga skäl svårt att få genomslag för maningen. 1995 år kulturutredning erbjuder således ett exempel på hur politiken anpassas efter en administrativ struktur – staten som byråkrati – men avstår från förslag om att ändra den.

Det finns ett naturligt och klart samband mellan viljan att se kultur i ett socialt sammanhang och tanken att kulturpolitiken bör präglas av samspel med politiken inom andra samhällsområden. Men om kultursynen samtidigt präglas av tanken att kultur i grund och botten är detsamma som konst eller konstnärliga yttringar så följer gärna slutsatsen att kulturpolitik ska handla om att främja konst och få folk att intressera sig för konst i 1900-talsmodernismens mening.

Den utgångspunkten räcker inte till som bas för en kulturpolitik som ska orienteras ut mot sociala sammanhang och andra samhällsområden, utan ett bredare anslag krävs. Men det innebär samtidigt att synen på kultur som konst måste vika.

Kanske har vi i dessa sammanhang förklaringen till det ambivalenta draget i 1995 års utredning. Den breddning av politiken man pläde-

rade för kommer i konflikt med den kultursyn som utredningen utgick ifrån och därmed fördes inte ambitionerna vidare till operativa förslag.

Kulturarv och invandrare

1995 års kulturutredning avstod från – kanske på ovan antydda grunder – att föra en diskussion om en förändrad kultursyn i relation till de konstnärliga yttringarna. I stället kom den frågan upp i de kapitel som handlar om kulturarvet, eller kulturarven som är det begrepp utredningen använder. Frågan om kulturarven placeras av utredningen rätt in i ett integrationsmässigt sammanhang. Den konstaterar att:

...över en miljon svenskar är invandrare. Stora grupper flyktingar söker sin fristad här. Motsättningar mellan grupper, främst ungdomar, tar sig våldsamma uttryck. Rätt utnyttjat ger kulturarven en bas för integration i en vid gemenskap. Fel utnyttjat riskerar allmänna symboler att tas över av grupper med syftet att forma front mot de utanförstående. Att tillägna sig och respektera ett främmande kulturarv kräver insikt i det egna. Ett aktivt arbete med kulturarvsfrågorna är därför en nödvändighet i dagens mångkulturella samhälle (26)

Utredningen ägnar sammantaget betydligt större utrymme åt konstarterna och dessas villkor än åt kulturarvsfrågorna. Men ingenstans i de avsnitt som behandlar konstens villkor finns någon diskussion eller problematisering om invandring, kultur och integrationsfrågor. Konsten tycks därför för utredningen vara höjd över den sortens frågor. Det gamla kulturarvet, som de etniska svenskarna ändå bär på representerar däremot en kultur som, med utredningens ordval, behöver hanteras så att den inte används på fel sätt.

Detta menar vi är ett exempel på vad som i dagens debatt kallas för etnifiering, dvs. människor uppfattas som behärskade eller fångna i sin kultur på ett sätt som står i motsats till upplysningens klara rationella förnuft. Kultur blir då något farligt, som står i motsats till 1900-

talsmodernitetens upplysning, som uttrycker sin kultur enbart genom konst. Här har många påpekat att etnifieringen kan legitimera uppfattningar med innebörden att olika grupper av människor i grunden är så olika och främmande för varandra att integration och gemensamma samhällen är omöjliga projekt, inte på biologiska, rasmässiga grunder, utan på grund av kulturella betingelser.

För vår utredning gäller att vi inte uppfattar kultur som någon historiskt given determinering som styr myndiga människor. Det är inte kultur som får människor att uppträda vare sig klokt eller oförnuftigt. Däremot bygger människor kulturer och utvecklar sin kultur vidare så snart de har med varandra att göra. Kultur är ett dynamiskt fenomen där historiska erfarenheter blandas med samtidens. Och då gäller det att bygga kulturen vidare på ett så bra sätt som möjligt med social inkludering som mål.

Vilka invändningar man i efterhand än kan ha mot enskildheter i betänkandet, pekar diskussionen i 1995 års kulturutredning i avsnitten om kulturarv och integration ändå mot ett nytt sätt att se på kultur och mot en ny kultursyn som skiljer sig från 1900-tals-modernitetens.

Tack vare den utomeuropeiska invandringen till Sverige från 1970-talet och framåt, visade det sig nu att kulturarvet fanns mitt ibland oss, inte långt borta i en avlägsen historia.

5.4 1996 års kulturproposition

5.4.1 Nationell politik och regionala ambitioner

För att få grepp om den riktning som kulturpolitiken fick genom 1990-talets beredning – och som ju i hög grad präglar dagens kulturpolitik – kan det nu vara dags att gå direkt på den efterföljande propositionen, kort och gott kallad Kulturpolitik. (27)

Med 1996 års proposition sägs för första gången att målen för politiken ska vara nationella (**28**). Med den markeringen följde också att frågan om förhållandet mellan statens politik och landstingens blev en

26 Ibid. s. 296f.

27 Prop. 1997/97:3.

28 1974 års kulturpolitik (prop. 1974:28 s. 285f) är däremot en statlig politik, där målen gäller uttryckligen för de statliga insatserna. Dock är samspelet mellan statens och landstingens och primärkommunernas kulturpolitik viktigt liksom med folkrörelserna och de fria organisationerna en fråga om största vikt. Utan att styra (på annat sätt än genom ekonomiska incitament)syftar därför målen för statens politik till att vara inspirerande och vägledande för de andra. 1995 års kulturutredning föreslog nu att målen, med hänvisning till förhållandena inom andra samhällsområden, skulle vara nationella. Någon diskussion om skillnaden gentemot den tidigare politiken, eller om den närmare innebörden av den nationella statusen finns inte i vare sig betänkandet eller propositionen. Tvärt om formulerar sig propositionen om målen för kulturpolitiken att dessa även ”fortsättningsvis” ska vara nationella (prop. 1996/97:3 s. 27).

29 Prop. 1996/97:3 s. 16 f.

30 1995 års kulturutredning hade här föreslagit att hela 20 % av statsbidraget skulle utgå efter sådan särskild prövning, motiverat med att man på det viset ville åstadkomma förändring och utveckling i institutionernas verksamhet. Efter hård remisskritik skars dock den rörliga andelen ned i propositionen. Dessa rörliga delar var en del av det nya statsbidragssystem som utredningen hade föreslagit och som Riksdagen beslutade. Det ersatte grundbeloppssystemet från 1970-talet.

31 Ibid. s. 42f. Den ekonomisk insatsen för länskonstnärerna uppgick till 5 miljoner kronor.

av propositionens huvudpunkter. Det är också främst utvecklingen i fråga om de regionala kulturinstitutionerna som lyfts fram när den då förda politiken refereras.(**29**)

Propositionen följde utredningens linje när det gällde att slå vakt om grunderna i stödet till de regionala kulturinstitutionerna och ökade faktiskt inslaget av statlig detaljstyrning ytterligare. Det skedde genom införande av s.k. utvecklingsbidrag till institutionerna. Detta innebar att två procent av statsbidraget nu skulle utgå efter en särskild prövning av Kulturrådet som skulle peka ut teman eller områden för särskilt angelägna insatser. (**30**)

Propositionen innehöll dessutom, även nu med utredningens betänkande som grund, ett förslag om länskonstnärer, dvs. särskilda bidrag (50 procent av en tjänst) inrättades för att landstingen skulle kunna anställa konsulenter inom områdena bildkonst eller dans. Konsulenterna skulle arbeta med att utveckla kontakterna mellan konstnärer, beslutsfattare, organisationer m.m. Detta nya stöd beskrevs som en del av det samlade statliga regionala stödet som på så sätt utvecklades. (**31**)

Till detta knöts så ytterligare ett initiativ, ett förslag om särskilda riktade insatser till dansområdet, främst inom ramen för de regionala och lokala institutionerna.

Sammantaget visas i propositionen en tydlig strävan att markera den etablerade socialdemokratiska linjen med en kulturpolitik och regionala insatser. Men det ekonomiska utrymmet var förhållandevis begränsat och de nyheter som introducerades låg därför på en mycket detaljerad nivå.

I motsats till 1974 års proposition och den nationella ansatsen till trots, innehåller propositionen inte någon principiell diskussion om ansvarsfördelningen mellan staten och den regionala nivån. Därmed ges intrycket att den statliga politiken avsåg att slå vakt om sambandet med den regionala nivån, men under förutsättningen att staten skulle svara för politikens prioriteringar.

5.4.2 Statliga kulturinstitutioner – utanför Stockholm

Men relationen mellan staten och regionerna kom också att handla om nya institutionsbyggen. Det hade tidigare varit självklart att de statliga, centrala kulturinstitutionerna skulle ligga i Stockholm. Lokaliseringen till huvudstaden uppfattades som en del av den nationella institutionens identitet.

Genom debatten om regionfrågan, liksom själva engagemanget i de regionala institutionerna, uppkom frågan om etableringen av statliga kulturinstitutioner också utanför huvudstaden. Göteborgsoperan som byggdes med statlig huvudfinansiering 1989–91 innebar en viktig manifestation. Region Västra Götaland blev sedermera huvudman men med ett statligt bidrag till driften inom ramen för det regionala bidragssystemet.

32 Också Krigsarkivet överfördes från Försvarsdepartementet och blev en del av Riksarkivet.

33 Prop. 1996/97:3 s. 142ff.

34 Propositionens rubrik för det aktuella avsnittet (14.4.7) är ”Ett samlat etnografiskt centralmuseum i Göteborg”. Det kan också noteras att regeringen på en annan plats i propositionen aviserade ett förslag om att inrätta ett Världskulturhus med placering på Södra teatern i Stockholm. Detta blev aldrig av utan namnet ”Världskultur-” övertogs av det nya museet. Andra initiativ i propositionen riktade mot kulturfrågor för invandrare saknas.

År 1994 påbörjades bygget av ett nytt Marinmuseum i Karlskrona. Museet hade då funnits i sin dittillsvarande form sedan 1950-talet. Det var en del av Statens försvarshistoriska museer som lydde under Försvarsdepartementet. Museibygget kom till stånd dels som ett uttryck för lokala politiska strävanden, dels som ett led i försvarsmaktens traditionsverksamhet. I samband med den nya institutionen uppstod en strid om Sjöhistoriska museet i Stockholm då främst lokala politiker i Karlskrona argumenterade för att det museet skulle läggas ned och samlingarna överföras till det nya museet. I kulturpropositionen tog regeringen steget att flytta Marinmuseum till samma myndighet som Sjöhistoriska museet, dvs. Statens sjöhistoriska museer. Med Marinmuseum etablerades emellertid principen om att ett statligt centralt museum kunde ligga också utanför Stockholm. Det färdiga museet invigdes 1997.

Också de bägge andra försvarshistoriska museerna, Armémuseum och Flygvapenmuseum fördes till Kulturdepartementets ansvarsområde (1996). **(32)**

Om regeringen således löste en museistrid, så skapade den själv en annan. Med propositionens ord kopplade 1995 års kulturutredningen samman ”en bred kulturarvssyn, ett mångkulturellt perspektiv och invandrargruppernas möjligheter till identifikation med sin kulturella bakgrund” **(33)**. Med detta tankesätt för ögonen tog regeringen i propositionen initiativ till att ge ett antal museer en ny inriktning som tänktes knyta deras verksamheter till invandrargrupperna från främst utomeuropeiska områden.

Förslaget innebar att ett nytt statligt etnografiskt centralmuseum skulle etableras i Göteborg med det kommunala Etnografiska museet som grund. Till det nya museet skulle fogas Medelhavsmuseet (en del av

Statens historiska museer), Östasiatiska museet (en del av Statens konstmuseer) samt alltså Etnografiska museet i Stockholm. Av sammanhanget synes framgå att museerna och deras samlingar tänktes flyttade till Göteborg. (34)

Reaktioner på förslaget blev mycket starka och en debatt om ”museiflytten” utvecklades. Det hela slutade med att Etnografiska museet i Göteborg förstatligades med en ny museibyggnad – Världskulturmuseet – medan de andra museerna blev kvar i Stockholm. Till sammans bildade de den nya myndigheten Statens museer för världskultur. Därmed samlades samtliga statliga museer med uttalad inriktning på kultur från andra områden än Nordvästeuropa i ett sammanhang. Det kan sägas att den nya organisationen markerade betydelsen av dessa andra kulturer, men också markerade att dessa kulturer på ett tydligt sätt är avgränsade från den Nordvästeuropeiska kulturkretsen, vilket förvisso inte är fallet.

Så flöt i dessa frågor flera linjer i 1990-talets kulturberedning samman. Strävan att knyta an kulturpolitiken till frågan om invandrades kultur länkades till frågor om ny syn på kulturarv och museer. Förändringarna av museerna knöts i sin tur till frågan om statens relation till regionerna och behovet av att förnya denna inom ramen för den politik som uttryckligen skulle vara nationell.

35 Främst McLuhan 1969 (1962) och 1964. Även Postman 1985.

36 Havelock 1963, Preface to Plato.

37 Havelock 1982.

38 McLuhan 1969. (orig. 1962). Gutenberggalaxen: den typografiska människans uppkomst. Stockholm.

39 McLuhan 1964.

40 Postman 1985 s. 87.

Men medan utredningen diskuterade frågan om olika kulturer satta i relation till museerna och kulturarvet, måste rimligen propositionens förslag om Världskulturmuseet ses som ett försök att direkt integrera eller assimilera frågan om ”de olika kulturerna” i det statliga institutionsväsendet. Frågan om kultur för invandrande nya svenskar möttes inte genom nya arbets- eller verksamhetsformer som kunde relateras till krav, efterfrågan eller uttalade behov från invandrargrupperna. (35) I stället blev strategin att hantera den kulturpolitiska utmaning som invandringen från 1970-talet och framåt innebar, genom att söka ge den en formell plats i institutionsväsendet.

5.4.3 Medierna och det tryckta ordet

Hotet mot det tryckta ordet

Hittills har vi inte gått särskilt långt in på frågor om medier och litteratur, men med propositionen från 1996 som utgångspunkt finns det skäl att beröra den kulturpolitiska problematiken kring dessa områden. Men för att få grepp om dem kan det vara fruktbart att ta hjälp av de perspektiv på medierna som Marshall McLuhan utvecklade redan på 1960-talet och som influerat moderna teorier om massmedierna sedan dess.

McLuhan utgick från iakttagelsen att den västerländska civilisationen på djupet präglats av uppfinningen av alfabetet och de möjligheter till en abstrakt, intellektuell diskussion som därmed skapades. (36) Det vill säga ett tal som var skilt från talaren. På så sätt kom vi att skilja mellan den ”rena” skrivna kunskapen och de grumligare audiovisuella intrycken. Västerlandet etablerade en hierarki där det vetande som förmedlades via skriften fick en social position ovanför ljudens och bildernas intryck eller tecken. ”Ljudens och bildernas värld förvisades till medvetandets lilla scen, till att syssla med känslornas privata domän och liturgins speciella offentliga värld”. (37)

Genom tryckpressen och sedan den allmänna läskunnigheten blev samhället allt djupare penetrerat av det "alfabetiska medvetandet". Det tryckta ordet – förmedlat genom böckerna, biblioteken, dagspressen och tidskrifterna – och därmed den värld som McLuhan träffande kallade Gutenberggalaxen **(38)** blev en central del av Västerlandets kultur. Man kan om kulturpolitiken, som den växer fram under 1900-talet, säga att den blir den politiska ramen för de viktigaste tekniska formerna för förmedlingen av detta alfabetiska medvetande i den allmänna samhälleliga kommunikationen.

Men med film, radio och framför allt TV fick den audiovisuella kommunikationen sin revansch och den i grunden intellektuella Gutenberggalaxen utmanades av ett medium som fungerade mer på ljudets och bildens villkor, dvs. sensoriskt och ickereflekterande. Det var till TV som McLuhan refererade med sin berömda sentens om att "mediet är budskapet".**(39)**

McLuhan menade att debatten kring medierna från TV:s genombrott präglats av en intellektuell frustration över att den skrivna kommunikationen nu förvisats till en andrarangsplats. Tryckt text gynnar systematisk framställning, men TV passar bäst för flyktiga samtal.**(40)**

Så låt oss pröva tanken att politiken inom medieområdet växer fram som en reflex av det som McLuhan kallade hotet mot Gutenberggalaxen.

Det stämmer med att biblioteksfrågorna mer är en fråga om folkbildning än om kultur ända in på 1950-talet och att vi får presstöd och litteraturstöd först vid 1970-talets början.

41 Castells I s. 375ff. **42** Se här Anderson 2006 om de ekonomiska villkoren för nischad kulturproduktion på nätet.

Kulturpolitiken börjar få sin nuvarande form under 1960-talet, och det sker samtidigt med den radikala förändring i villkoren för den samhälleliga kommunikationen som följde av TV. Vi får också i Sverige en kulturpolitik som i det längsta är inriktad på att via etermonopolet kontrollera det nya mediet och via branschstöden främja de gamla. Konstruktionen med Sveriges Radios folkrörelsedominerade ägarstiftelse garanterade att kontrollen inte utövades på ett sätt som var främmande för svensk demokratisk tradition, men den knöt också viktiga intressegrupper till etermonopolet som kulturpolitisk lösning.

De nya medierna

Men med 1980-talet kommer nästa tekniska revolution, först den kommersiella satellittekniken och sedan IT-genombrottet. Med genombrotten kan kommunikationstekniken på ett sätt som tidigare inte var möjligt smälta samman text, ljud och bild i det internetbaserade informationsflödet. Om det tryckta ordet hotades av TV:s genombrott så är den nu, som bl.a. Castells påpekat **(41)** på väg att i bästa fall bli en provins, i annat fall assimileras in i en samlad informationsstruktur som nu ständigt utvecklar nya tekniska plattformar.

En andra omständighet som brukar framhållas i debatten om de nya mediernas utveckling är att masskommunikationens epok i själva verket håller på att avslutas. Nu ser vi i stället masspublikens diversifiering med ett allt mera specialdesignat utbud för olika konsumentgrupper i form av nischkanaler i TV, betal-TV, lokalradio och det internetbaserade utbudets hela oöverskådliga mängd. Inget medium kan längre räkna med en fast och stor publik som anpassar sin smak efter ett begränsat utbud. Varför välja det minst tråkiga programmet som någon av de etablerade kanaler sänder när man har lärt sig att hitta det man verkligen är intresserad av i det totala utbudet – i TV eller via nätet? **(42)**

Därmed möter vi inom medieområdet samma grundläggande tendens till individualisering som vi har haft för ögonen när vi diskuterat den allmänna kulturpolitiken. Teknik, ekonomi och kultur är invävda i varandra och oavsett vilken ingång man väljer så ser vi en utveckling som pekar åt samma håll.

Propositionsbehandlingen

Om den senare utvecklingen visste man inte så mycket 1996. Vi befinner oss fortfarande nära genombrottet för satellitkanalerna och reklam-TV kring 1990. Men det genombrottet hade slagit omkull det som 1974 tänktes vara en av kulturpolitikens hörnstenar, etermonopolet. Vi kan jämföra propositionens behandling av de tryckta medierna, med synen på den nya strukturen inom etermedia.

Propositionens grundanslag gäller marknadskrafterna, frågan om kulturellt kvalitetsutbud och kommersialismens negativa verkningar: Det finns en risk för att massmedier som verkar på kommersiella villkor i så hög grad inriktar sig på att tilltala en stor och allmän publik att mångfalden kommer kort och att innehållet blir förutsägbart och triviellt. Därför är det angeläget att det finns public serviceföretag som kan svara för mångfald och kvalitet” (s 162).

En kulturpolitisk strategi för regeringen blir således att se en ny uppgift för public service. Om det tidigare handlade om att helt svara för radio- och TV-utbudet, handlar det nu om att balansera och vara en

motvikt till de kommersiella etermedierna. Det är en intressant omkastning, eftersom den politiska debatten om kommersiell radio och TV på 1980-talet i hög grad handlade om behovet av alternativ till det då allena rådande medieutbudet via Sveriges Radio AB.

En andra strategi blir att försöka främja mångfalden i det kommersiella utbudet. Regeringen konstaterar att:

...förändringarna mätt i ägarkoncentration (har) inte varit speciellt stora fram till 1980-talet. Under 1990-talets första år har dock ett tidigare stabilt ägarmönster brutits. Ägandet av olika medier har ökat i samband med tillkomsten av privat kommersiell radio och TV. Andelen utländskt ägande har ökat. Flera ägarskiften har ägt rum inom dagspressen. Antalet ägare har minskat samtidigt som flertidningsägarna expanderat genom nya förvärv. Få nya ägare har tillkommit (43). Här likställs således mångfald i ägandet och mångfald i utbudet. Men propositionens huvudfråga tycks onekligen vara – om än underförstått – att de tidigare ”stabila” ägarna inom press och förlag nu börjat engagera sig i TV-branschen och att andra, utländska ägare, kommit in som också skaffar sig intressen i båda sfärerna. ”McLuhangalaxen” hotar att sluka Gutenberggalaxen. Regeringens reaktion i propositionen blir att slå vakt om och förnya presstödet. (44) Det sker främst genom ny definitionen av begreppet dagstidning och av vilka tidningar som skulle kunna få presstöd. Det gamla distributionsstödet ändras medan det befintliga s.k. utvecklingsstödet avvecklades.

I fråga om litteratur och bibliotek konstaterade regeringen att litteraturpolitiken med branschstödet i centrum i stort sett varit framgångsrik. Dock noterades att det s.k. fackbokshandelsavtalet, som slöts när systemet med fasta bokpriser upphörde 1970, hade löpt ut 1992. De statligt stödda titlarna fick därför inte längre samma automatiska

43 Prop. 1996/97:3 s. 164.

44 Med överväganden grundade på Pressutredningen 1994 (SOU 1995:37) Vårt dagliga blad – stöd till svensk dagspress.

45 Prop. 1996/97:3 s. 46.

46 Ibid. s. 47

distribution som tidigare. Att bibliotekslånen minskade uppmärksammades liksom att både ungdomslitteraturen och kvalitetslitteraturen för vuxna visade minskade försäljningssiffror. Kulturtidskrifterna hade svårigheter med att nå ut. Kommunerna hade ekonomiska problem och tvingades spara bl.a. på biblioteken. Regeringen såg med oro på det minskade läsandet bland barn och ungdomar. (45)

Mot denna bakgrund har propositionen också en stark profilering mot insatser för litteratur, läsande och bibliotek. Förslaget om en bibliotekslag lanserades – varje kommun ålades att ha minst ett folkbibliotek. Lånen skulle vara avgiftsfria. Ett nytt inköpsstöd till folk- och skolbibliotek infördes, budgeterat till 25 miljoner kronor. Medel (5 miljoner kronor) satsades på läsfrämjande insatser för barn och unga. En bok för alla fick fortsatt stöd och även andra insatser redovisades.

1995 års kulturutredning hade föreslagit införande av ”kultur moms”, dvs. reducerad momssats, på böcker för att stimulera utgivning och läsande genom sänkta bokpriser. Regeringen mötte förslaget genom att annonsera en särskild utredning om boken och kulturtidskriften, (46) men också genom att anvisa en ram för ytterligare förstärkta insatser inom litteraturområdet för den kommande utredningen. Under de följande åren skulle också frågan om insatser riktade mot ägar-koncentrationen stå högt på den kulturpolitiska agendan, dock utan att särskilt mycket visade sig kunna göras.

Precis som i fråga om diskussionen om invandrare och kulturarv ger emellertid litteratur- och medieområdena exempel på hur kulturpolitikens landskap förändrats sedan 1970-talet. Vi såg en teknikutveckling som bröt det statliga monopolet, påverkade människors konsumtionsmönster i fråga om läsande och medier och som också

öppnade för nya ägare- och maktförhållanden inom mediesfären. Reaktionen i propositionen är i grunden att försöka utveckla verkan av de befintliga, selektiva instrumenten, dvs. de kontinuerliga branschstöden och de specialriktade statsbidragen men nu också kompletterade med lagstiftning.

Införandet av bibliotekslagen 1997 torde knappast ha påverkat spridningen av folkbibliotek. Däremot innebar den ett effektfyllt inlägg i diskussionen om att avgiftsbelägga lånen. Den debatten var i princip avslutad efter 1996. Att arbeta med lagstiftning mot marknadskoncentrationen visade sig inte möjligt. På så sätt kan man säga att även utmaningen inom medieområdet indikerade att den nya situationen inte längre lät sig hanteras med den gamla politiken.

Från 2002 kom dock sänkningen av bokmomsen till stånd. Den sänktes från 25 till 6 procent och subventionen uppskattas till ett värde av ca 75 miljoner kronor, dvs. mer än dubbelt så mycket som jämfört med produktionsstödet och distributionsstödet inom ramen för litteraturstödet. Sammantaget tycks det i hög grad berättigat att säga att den intellektuella frustration över ”hotet mot Gutenberggalaxen” som McLuhan talade om har sin motsvarighet ännu i 1996 års kulturproposition och i dess ambition att stärka det skrivna ordet och i oron över tillståndet i den elektroniska mediesfären och dess expansion in över det tryckta ordets gamla domäner.

5.4.4 1996 års kulturpolitiska mål – konsten i centrum

Vi avslutar vår anmälan av 1996 års proposition med att, spännvidden i de olika förslagen till trots, konstatera det mycket starka fokus som propositionen lägger på konstarna och villkoren för de professionella konstnärliga skaparna. Konstnärernas villkor är den första punk-

ten i propositionen efter anmälan av förslaget till nya kulturpolitiska mål och sammanlagt 18 miljoner kronor satsas på ökade stöd och ersättningar till konstnärsgrupperna. (47)

Framför allt är det påtagligt i hur hög grad regeringen motiverar de olika förslagen till kulturpolitiska mål med villkoren för konstnärligt arbete. Det gäller målet om yttrandefrihet som bl.a. motiveras med att den konstnärliga friheten ska garanteras ”genom en kulturpolitik som stödjer, utan att styra det konstnärliga innehållet”. Det gäller målet om jämlikhet som bl.a. motiveras med att kulturarbetare ska ha arbetsmöjligheter över hela landet. Det gäller målet om mångfald som först och främst motiveras med att ”undanröja hinder för konstnärligt skapande och stimulera kulturutövare”. I fråga om målet om kulturarvet poängteras att detta bl.a. gäller de konstnärliga uttrycksformerna.

Det är på inget sätt så att målen enbart motiveras med konstnärsgruppernas villkor, utan perspektivet är helt klart bredare än så och målet om internationalisering har inte någon specifik konstnärsmotivering. Men jämfört med presentationen av målen i 1974 års proposition råder inte någon tvekan om att motiveringarna för de reviderade, men snarlika målen förskjutits så att konstarnas och det professionellt kulturskapandets betydelse markeras starkare.

I övrigt kan sägas att förslagen från 1995 års kulturutredning allmänt sett låg nära 1974 års mål men skiljde sig från dessa genom en inledande formuleringen om att ”kulturen ger människan glädje, insikt, många uttrycksmöjligheter och ett rikare liv”.

Utredningen föreslog ett mål om yttrandefrihet, snarlikt det som redan fanns och behöll det tidigare målet om delaktighet. Dock ströks meningen att kulturpolitiken skulle främja kontakten mellan människor, det som varit en huvudfråga för 1972 års kulturråd.

Likaså strök utredningen målet om motverkan av kommersi-alismens negativa verkningar, liksom även målen om decentralisering och eftersatta gruppers behov. Målet om konstnärlig och kulturell förnyelse behölls men kompletterades med att förnyelsen skulle syfta till kvalitet. Utredningen föreslog att målet om levandegörande av äldre tiders kultur borde ändras till att handla om ansvar för och bruk av kulturarven. Den strök målet om internationalisering men lade till ett nytt mål om att ”ge kulturen förutättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället”. Av kommentaren framgår att här huvudsakligen åsyftades konstens villkor och de konstnärliga yttringarna. Nyckelordet i satsen var, enligt utredningen, obundenhet. Regeringen använde sig inte av utredningens förslag till inledning och inte heller förslaget om kulturens obundenhet. Den ville också behålla 1974 års mål om kommersialismens negativa verkningar liksom målet om internationalisering.

Riksdagen (48) antog flertalet av regeringens förslag men ville ha kvar målet om kulturens obundenhet. Den införde slutligen ett ytterligare mål, att främja bildningssträvandena. Här kan noteras att Kulturutskottet i riksdagen hade ansvar för frågor om folkbildning, medan Kulturdepartementet inte hade det motsvarande ansvaret i regeringskansliet.

47 Ibid. s. 32ff.

48 1996/97:KrU1 s. 441.

5.5 Perioden från 1996 till i dag

5.5.1 Först en summering

När vi summerade politikens utveckling, fram till 1990-talets översynsarbete kunde vi se hur huvuddragen i 1974 års program var genomfört redan vid början av 1980-talet, men att politiken även i det sena 1980-talets program för Kultur i hela landet hade en fortsatt inriktning på de regionala kulturinstitutionerna.

Vi kunde också notera 1990 års folkbildningsreform som politiskt-administrativt skapade en skiljelinje mellan de politiska insatserna för folkbildning respektive för annan kulturpolitik. Detta innebar en inskränkning i politikens redskapsarsenal eftersom folkbildningen tidigare hade varit huvudspåret för kulturpolitiska satsningar för ett allmänt deltagande i kulturlivet.

När etermonopolen hävdades innebar det en annan radikal förändring eftersom monopolen hade varit tydliga uttryck för den kulturpolitik som på en nationell nivå strävade efter att omfatta och nå en hel befolkning. I den politiken spelade ”samma TV för alla”, folkbildning och regionala kulturinstitutioner likartade roller.

I dessa viktiga hänseenden hade således förutsättningarna för en kulturpolitik av 1974 års modell ändrats. I andra hänseenden kunde i princip samma politik som tidigare fortfarande drivas och regeringen slår också i 1996 års proposition vakt om det regionala stödsystemet. Synen på medieområdet som ett fält för kulturpolitiska hotbilder påminner om 1970-talets diskussion även om den förs utifrån nya tekniska och kommersiella förutsättningar.

I en annan riktning pekade den stärkta ställning som kulturmiljövärderna fick i politiken under några år kring 1990. Den representerade ett politikområdesöverskridande arbetssätt och därmed en förnyelse av kulturpolitiken. I samma riktning pekade de initiativ som togs mot slutet av 1980-talet för att utveckla kultursatsningar i samspel med insatser för både allmän och specifikt näringsmässigt regional utveckling.

Dessa ansatser till nya arbetssätt gavs dock inte någon uppmärksamhet i 1996 års proposition. Däremot har vi sett hur propositionen lägger en ännu större tyngdpunkt vid konsten och de konstnärliga yttringarna samt institutionsväsendet som kulturpolitikens kärna än propositionen från 1974. Till ambitionen att fullfölja 1974 års politik hörde också bevarandet av politikens förvaltningsorganisation där Kulturrådet roll visserligen diskuterades men förblev oförändrad. (49) I traditionen från 1974 (eller snarare från 1960-talet) låg att kulturpolitiken drivs vidare genom mängden små selektiva ekonomiska reformtillskott som fördelas över kulturbudgetens många enskilda ändamål. Inte heller i detta hänseende innebar 1996 års politik någon omorientering. Då politiken i så hög grad betonade kontinuiteten från 1970-talet fick den ett visst defensivt drag. Kulturpolitiken kan sägas ha varit öppen för ökade eller nya insatser som kunde drivas inom de etablerade formerna, men innehöll inga direkta förändringar av strukturell art.

5.5.2 Vad har sedan hänt?

1996 års kulturproposition är nu bara lite mer än tio år gammal. Den kulturpolitiska utvecklingen efter propositionen ligger tidsmässigt nära eller alldeles inpå oss. Därför är det svårt att dra slutsatser om den perioden men vi ska ändå försöka visa några trender.

Den statliga kulturpolitiken har således i allt väsentligt följt den kurs som lades fast i propositionen, åtminstone fram till regeringsskiftet 2006. **(50)** År 2004 slogs Kulturdepartementet samman med Utbildningsdepartementet till ett nygammalt Utbildnings- och kulturdepartement. Mindre än två år senare, efter valet 2006, återuppstod Kulturdepartementet.

En omständighet för att förstå hur politiken fungerat under senare år är de nya budgetmässiga förutsättningarna som följde av den nya budgetlagen och ett tak för statens årliga utgifter från 1997. Vi beskriver systemet med utgiftstaket närmare i kapitel 6. Här noterar vi bara kort att det innebär att en ny utgift inom kulturpolitikens utgiftsområde måste finansieras genom en motsvarande neddragning av någon annan post, såvitt inte ramen för det utgiftsområde där kulturpolitiken ingår justerats upp i samband med att det totala utgiftstaken för statsutgifterna lagts fast.

Eftersom endast ett fåtal utgiftsökningar av större omfattning medgetts för kulturbudgeten **(51)** under perioden innebär detta att den politiska grundstrategin från 1974 med ”de många små reformerna” i stället ersätts av ”de många små omprioriteringarna”, vilket är en helt annan sak

49 Prop. 1996/97 s. 203ff.

50 Marita Ulvskog var kulturminister under hela perioden fram till regeringsombildningen 2004 då hon efterträddes av Leif Pagrotsky som utbildnings- och kulturminister.

51 Utöver tekniska omräkningar, pris- och lönejusteringar etc.

52 Ekonomiskt sett innebar momssänkningen givetvis en minskning av statens inkomster, inte en förstärkning av kulturbudgeten. Bokpris-kommissionen beräknade 2005 värdet av den årliga subventionen till 75 miljoner kr.

53 Därefter stängt p.g.a. av byggfel och återinvigt 2004.

En alternativ budgetstrategi är att politiken i ökad utsträckning inriktas mot tillfälliga insatser, dvs. tidsbegränsade projekt i stället för permanenta reformer.

Ytterligare en alternativ strategi är att utveckla nya politiska arbetsformer där man söker efter synergier och behovslösningar i samspel med andra samhälls- eller politikområden.

5.5.3 Permanenta reformer

Vi kan emellertid börja med periodens mera noterbara kulturpolitiska reformer. Från 1997 har regeringens politik i princip fungerat så att utrymmet för budgetökningar har beslutats som särskilda profilerade insatser. Det ligger i sakens natur att dessa i första hand inriktas mot frågor som uppfattas ha ett brett allmänt intresse. I det sammanhanget har kulturpolitiken med sin inriktning på professionellt kulturskapande och institutionernas villkor haft svårt att konkurrera. Endast ett fåtal större kulturpolitiska reformer har därför kommit till stånd efter 1997. Som sådana bör främst nämnas den sänkta bokmomsen från 2002, en fråga som hade sitt ursprung i 1995 års kulturutredning. **(52)** Periodens andra större reform av införandet av fri entré på flertalet av de statliga museerna från 2004. Den reformen kostnadsberäknades nivåmässigt till 91 miljoner kronor.

Bland de större satsningarna bör också sviten av nya museer nämnas – Marinmuseum i Karlskrona som invigdes 1997, det om- och nybyggda Moderna museet och Arkitekturmuseum 1998 **(53)** samt Världskulturmuseet i Göteborg, invigt 2004. Forum för levande historia, med uppgift att informera om förintelsen, startade sin verksamhet 1997 och blev en permanent kulturinstitution 2003. **(54)** Från 2008 ska institutionen också informera om kommunismens offer.

Övriga kulturpolitiska reformer följer mönstret från 1974 och handlar om allt ifrån insatser om några 10-tals miljoner kronor till de många insatserna om mindre belopp. Reformerna finansieras enligt budgetpropositionerna ofta delvis genom omprioriteringar inom kulturbudgeten, men det går sällan att närmare sluta sig till hur finansieringsfrågorna lösts.

Bland periodens nyheter kan nämnas nya filmavtal år 2000 och 2006. Statens stöd till filmbranschen ökade med ca 50 miljoner kronor vid båda avtalen, i 2006 års avtal genom en årlig uppräknings av den statliga insatsen med vissa belopp.

Från 2000 gjordes särskilda stödinsatser för konstnärernas arbetsmarknad. Den tredje anställningsformen, Teateralliansen AB, introducerades som ett sätt att stärka kompetensutveckling och trygghet inom skådespelarkåren. Samma år redovisar också regeringen överväganden om hur pensionsfrågorna inom scenkonstområdet ska lösas. Denna beredning fortgår ännu. En särskild utredare för pensionsfrågan tillkallades 2008. **(55)**

En filmvårdscentral under Filminstitutets huvudmannaskap etablerades i Grängesberg.

Ett särskilt handlingsprogram för dansen lanserades 2005.

54 Prop. 2001/02:1, bet. 2001/02:KrU1, rskr. 2001/02:72.

55 Direktiv 2008:34.

56 Genom bidrag från Stiftelsen framtidens kultur, KK-stiftelsen och Riksbankens Jubileumsfond.

57 Förslagen redovisade i betänkandet (SOU 2006:45) Tänka framåt, men göra nu.

5.5.4 Projektsatsningar

Projektorienterade insatser är på inget sätt en nyhet inom kulturpolitiken. Traditionellt har i budgeten funnits ett antal ”engångsansatser” till olika ändamål som utgått under något eller några år. Utan att särskilt ha mätt omfattningen eller frekvensen tidsbegränsade projektsatsningar från regeringens sida tors vi dock säga att arbetssättet fått en mera framträdande roll från 1997 än tidigare. Här nedan listar vi några av de mer uppmärksammade projekten.

De kanske mest profilerade satsningarna av denna art gäller särskilda temaår. Det första var 1998 som utlystes som ett allmänt kulturår i anslutning till att Stockholm var Europas kulturhuvudstad. 2001 annonserades som ett arkitekturår, då bl.a. de statliga museerna bidrog med utställningar på det temat. 2005 proklamerades som designår då bl.a. museerna uppmanades medverka med utställningar kring detta tema. 2006 lanserades som ett mångkulturår. Det följdes 2008 upp med särskilda projektmedel under tre år till några institutioner och organisationer för arbete med mångkulturfrågan och interkulturella initiativ. Mångkulturåret berörs ytterligare i följande avsnitt.

År 1997 initierades en treårig projektsatsning på industrisamhällets kulturarv. Den finansierades genom omprioriteringar av anslagen till Riksantikvarieämbetet.

Forum för världskultur drevs som en försöksverksamhet i Södra Teatern i Stockholm 1997.

Kulturnät Sverige var kulturpolitikens sätt att knyta an till internetanvändning som på allvar tog fart mot slutet av 1990-talet. Kulturnät Sverige drevs från 1998 som en särskild organisation som knöt

samman en stor mängd kulturaktörers exponering på nätet. Den var då externt finansierad. **(56)** När den finansieringen upphörde efter några år, inleddes verksamheten i reducerad form i Kulturrådet för att sedan läggas ned.

År 2001 gjordes ett antal särskilda tidsbegränsade insatser för konstnärernas arbetsmarknad.

Statens maritima museer fick ett extra tillskott 2004 (4,1 miljoner kronor) för bevarandearbete på skeppet Vasa.

Från samma år beslutade regeringen om en särskild satsning på barnkultur, den här gången med medel ur Allmänna arvsfonden. 20 miljoner kronor anslogs för en treårsperiod. Då tillsattes också Aktionsgruppen för barnkultur som fick i uppdrag att komma med förslag om hur barnens ställning inom kulturområdet kunde stärkas. **(57)** Som uppföljning planerades 2007 som ett barnkulturår, något som dock inte blev av. Den nya regeringen anslog i stället vissa medel till Riksteaterns Open Jam samt initierade en särskild kultursatsning i grundskolan, Skapande skola som gäller från 2008.

De nu redovisade exemplen på periodens många politiska initiativ representerar ett urval som i första hand styrts av den ekonomiska omfattningen av satsningarna. Sammantaget kan det dock finnas fog för att säga att de kulturpolitiska initiativen varit få och ekonomiskt mer återhållsamma i jämförelse med tidigare decennier från 1960-talet och framåt. Tendensen är att reformerna blir färre och mindre omfattande. Andelen tidsbegränsade ”projektreformer” ökar, vilket i första hand torde ha ett samband med att politiken i högre grad arbetar med medel som omprioriteras inom den befintliga budgetens ram.

5.5.5 Få strukturella förändringar

Så långt kring periodens kulturpolitiska initiativ. Ett annat avsnitt av kulturpolitiken gäller dess grundläggande struktur, organisation och sätt att fungera i övrigt. Här sker förhållandevis få förändringar. På det organisatoriska planet följs beredningen med 1990-talets kulturpolitiska utredning och 1996 års proposition upp med vissa förändringar i fråga om museerna. Marinmuseum flyttas 1997 som nämnts från Statens försvarshistoriska museer till Statens sjöhistoriska museer (numera Statens maritima museer). Riksantikvarieämbetet och de historiska museerna separeras 1998. Moderna museet skiljs 1998 från dåvarande Statens konstmuseer (dvs. Nationalmuseum med Prins Eugens Valdemars udde). Svenskt visarkiv flyttas från Språk- och folkminnesinstitutet år 2000 till Statens musiksamlingar. Myndigheten Statens museer för världskultur bildas 2004.

Men bortsett från omgrupperingar av denna art inom den befintliga institutionsstrukturen, är kulturpolitikens myndighetsstruktur i princip intakt i den form den fick 1974. Detta korresponderar med det faktum att många utredningsinitiativ under perioden aldrig eller först efter mycket lång beredning realiseras. Totalt finns för perioden 1996 – 2008 nästan 80 offentliga utredningar redovisade för kultur- och medieområdena, **(58)** vilket innebär ungefär sex betänkanden per år.

Inom medieområdet gäller huvuddelen av utredningarna olika former av anpassningar av radio- och TV till nya tekniska förutsättningar, nya internationella standarder eller regelverk. Till skillnad från många andra typer av utredningsförslag följs dessa frågor dock regelmässigt upp med förslag till riksdagen. Frågor om ägande och ägandekonzentration inom medieområdet utreddes dock i särskild ordning vid 1990-talets slut, men detta ledde inte till några regeringsförslag till riksdagen. **(59)**

För det allmänna kulturområdet handlar utredningsverksamheten närmast efter 1996 års proposition i hög grad om uppföljningar och implementeringar av de beslut som då fattades, t.ex. av omgrupperingarna av museerna.

58 Utredningar avseende frågor om kyrka, stat samt trossamfund är i övrigt oräknade.

59 SOU 1997:92, Medieföretag i Sverige – Ägande och strukturförändringar i press, radio och TV, SOU 1999:30, Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag m.m.

60 Arbete åt konstnärer, SOU 1997:183, Generella konstnärsstöd, SOU 1997:184 Konstnärernas verksamhetsinriktning och ekonomiska förhållanden, SOU 1998:190 Konstnärerna och trygghetssystemen, SOU 2003:21,

61 1996:128, Skyddet för kulturmiljön, SOU 2003:81, De norrländska kyrkstäderna, 2004:94, K-märkt, Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

62 1999:123, Mötesplats för design och konsthantverk, SOU 2000:75, Statens insatser för form och design. Denna fråga har under 2008 lösts genom ett vidgat uppdrag till Arkitekturmuseet.

63 Först 1992:137, Arkeologi och exploatering, senast 2005:80, Uppdragsarkeologi i tiden. Huvudfrågan, att skilja uppdragsverksamheten från det centrala verket, väntar fortfarande på beslut.

64 SOU 2002:78, Arkiv för alla – nu och i framtiden.

65 SOU 2006:34, Den professionella orkestermusiken i Sverige, SOU 2006:42, Plats på scen, SOU 2006:68, Klenoder i tiden.

66 SOU 2005:3, Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål.

67 2008:26, Värna språken – förslag till språklag.

I övrigt gäller att flertalet utredningsförslag vanligen följs upp med en tidsbegränsad projektinsats, såsom ett temaår eller anvisning av projektmedel, t.ex. till Statens kulturråd. Vi har i det föregående gett flera exempel på detta. Utredningsförslag som förutsätter andra former av insatser och nya eller ändrade kulturpolitiska arbetsformer, tenderar däremot att inte genomföras.

Det gäller t.ex. ett antal konstnärspolitiska utredningar med förslag att förbättra de professionella kulturskaparnas villkor. **(60)** Det gäller vidare utredningar om kulturmiljövårdens lagstiftning **(61)** eller frågan om att formera en permanent organisation för frågor om arkitektur, form och design som 1996 pekades ut som ett nytt avsnitt i kulturpolitiken. **(62)** Också organisationsförändringar avseende Riksantikvarieämbetets arkeologiska uppdragsverksamhet har utretts ett flertal gånger, **(63)** liksom arkivverkets organisation **(64)**. Frågor om den professionella orkestermusiken, om jämställdheten inom scenkonsten och om scenkonstens dokumentation är ytterligare motsvarigheter som kan nämnas **(65)**. Vi ska i nästa avsnitt särskilt ta upp kulturpolitikens svårigheter att integrera ett mångkulturellt perspektiv.

Som motvikt till en alltför negativ bild bör dock uppmärksammas t.ex. ett svenskt tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål, **(66)** och införandet av en svensk språklag. **(67)**

Sammantaget menar vi emellertid att bilden av utredningsväsendet överensstämmer med intrycket i övrigt av kulturpolitikens utveckling efter 1996. Det vill säga politiken baseras fortfarande i hög grad på en struktur, en organisation, ett arbetssätt och ytterst på en syn om kultur och kulturens betydelse i samhället som via 1974 års kulturpolitik, har sina rötter i efterkrigstidens och industrisamhällets Sverige. Nya initia-

tiv tas och ambitionen till nyorientering finns helt klart inom den politiska sfären. Men det tenderar att stanna vid ansatser när initiativen ska tas om hand och implementeras av den befintliga strukturen. Myndigheter, institutioner och projektansvariga organisationer kan var och en för sig och i enskilda delar svara för betydande insatser och prestationer, men politiken som helhet har problem att röra sig framåt.

5.6 Några perspektiv på dagens kulturpolitik

5.6.1 Den kulturella mångfalden

Från slutet av 1990-talet och framåt har frågor om kulturell mångfald efter hand allmänt sett kommit att ses som betydelsefulla för den svenska kulturpolitiken. Det beror bl.a. på att frågan om invandrades integration i det svenska samhället kommit att uppfattas som en kulturfråga, jämsides med de sociala och arbetsmarknadsmässiga förhållandena. Det kan dock ifrågasättas om perspektiven på kulturell mångfald har trängt in i kulturpolitiken på djupet eller bara adderats som ett tillägg, vid sidan av kulturpolitikens etablerade huvudspår.

Det pågår en debatt kring själva begreppet mångkultur som mer än att bara handla om ordval, speglar behovet av en fördjupad förståelse för de processer som skapas vid mötena mellan olika kulturer i de moderna samhällena. I t.ex. slutbetänkandet från kommittén för samordning av Mångkulturåret användes begreppet kulturell mångfald i en vidare mening än enbart etnisk mångfald. Istället menade man att kulturell mångfald handlade om flera samspelande aspekter som tillsammans bidrar till en ökad heterogenitet i samhället, däribland etnicitet, nationellt ursprung, språk, religion, ålder, generation, sexuell läggning och genus. (68)

68 SOU 2007:50.

69 Vi undviker här begreppet kultur för att lite senare i vårt resonemang kunna ta upp den termen separat.

Majoritet och minoritet

Grundfrågan gäller hur ett samhälle som domineras av en majoritetskultur såsom det svenska, som åtminstone på ytan kan framstå som förhållandevis enhetlig och homogen, ska kunna bemöta minoriteter på ett jämlikt sätt. Det kan räcka med att majoriteten oreflekterat betraktar sina egna normer, föreställningar, värderingar, beteendemönster eller vanor som självklara. När minoriteter i något eller några avseenden har andra normer uppfattas dessa inte som likvärdiga alternativ, utan som avvikelser från normen.

Från det betraktelsesättet är steget inte långt till en antingen implicit eller explicit slutsats att minoriteternas seder också är mindre utvecklade, upplysta eller t.o.m. mer primitiva. Även om en företrädare för majoriteten på en direkt fråga kanske skulle förneka att han eller hon rangordnar sederna, visar det sig i praktiken att en sådan rangordning kan förekomma.

Men samtidigt finns genuina konflikter (69) som inte kan lösas på annat sätt än att minoriteten måste modifieras. Det finns också tillfällen där majoriteten måste ändra hållning. En balans mellan kraven på enhet och mångfald innebär att varken majoritetskulturen eller minoritetskulturerna kan bevaras oförändrade.

Vi tänker oss gärna att det finns universella normer som står ovanför sedernas variation. Sådana finns säkert, men vilka normer ska räknas dit? När förväxlar majoriteten sina normer med universella normer? Att bära slöja är förbjudet i franska skolor. Innebär det en viktig markering av skolväsendets sekulära karaktär, eller majoritetens kränkning av en sedvänja?

Att lagar ska respekteras är alla offentliga debattörer ense om. Men vad gäller i fråga om alla andra sedvänjor som kan vara självklara rättigheter för den ene men djupt moraliskt stötande för den andre? Men om minoriteten i olika hänseenden måste anpassa sig efter majoritetens krav, innebär inte det en åtminstone tyst bekräftelse på att majoritetens normer faktiskt är mera utvecklade? Eller är det bara frågan om den starkares rätt?

Kan vi tänka oss att även majoritetens sedvänjor tvärt om ska anpassas efter minoritetens? Eller finns det till och med en sådan löpande anpassning, fastän vi inte är medvetna om den?

Den här typen av frågor illustrerar hur komplexa sammanhang man snabbt kommer in på. Här finns inga enkla svar. Det handlar inte om frågor som kan lösas vare sig genom regler eller genom andra ”åtgärder” av något slag. Det handlar snarare om en uppsättning frågor som samhället måste lära sig att hantera, som inte får tillåtas att växa eller skapa barriärer, utan som får bli en del av vardagen. Det måste bli något som medborgarna vänjer sig vid och klarar av att sköta och där man ser och upplever att fördelarna med olikheter och mångfald säkert är många gånger större än mångfaldens problem. Där det som långsiktigt ändå är lösningen handlar om att värdesätta människors olikheter och om tron på människors lika värde.

Många kulturer

För vårt resonemang har vi använt det neutrala begreppet sedvänjor, men diskussionen om mångkultur har i hög grad grundats på en kritik mot hur begreppet kultur har kommit att användas i sammanhanget. Man har menat att om minoriteter av olika slag identifieras som ”kulturer”, så är inte steget långt till att kulturen ifråga börjar karaktäriseras och fördes med attribut som inte är något annat än majoritetens

stereotyper. En minoritetskultur uppfattas som något fast, avgränsat och i princip oföränderligt, skild från majoritetens kultur – som dock inte anses vara av samma slag, utan mera öppen.

Vi har flera gånger i vår grundanalys pekat på hur 1900-talsmoderniteten vill se sin kultur som en metakultur, framtidsorienterad på ett sätt som sätter den över andra kulturformer. Från det perspektivet blir minoriteternas kultur alltid orienterade mot ett kulturellt arv, som antas ha bestämt dess karaktär en gång för alla.

På det här sättet blir individen kategoriserad utifrån sin förmenta kulturella tillhörighet. Hon antas vara en produkt av minoritetskulturens särdrag och förväntas själv ge uttryck för dessa särdrag. Om hon i stället avviker från denna norm så framstår hon i stället snarast från majoritetens synvinkel som pittoresk eller som en icke-normal avvikare från sin kultur.

I sättet att tala och tänka om kultur på detta sätt hittar vi således åter en tankefigur som riskerar att glida över i en direkt fördomsfull kategorisering av människor och som leder vidare till den punkt där vi började vårt resonemang om mångkultur. Det vill säga, kategoriseringen av grupper och minoriteter som kulturer blir gärna ett sätt att identifiera dem som avvikare från den norm – majoritetens norm – som därmed också blir överordnad och uppfattas som mera upplyst. Ty majoritetens medlemmar antas inte vara fångar i en sluten kultur på samma sätt som minoriteternas medlemmar.

Ungefär på detta sätt kan man sammanfatta den diskussion om mångkultur som gjort att man under senare år börjat tala om mångkulturalismen som ett stadium i den samhällsdebatten som det nu gäller att lämna.

Man menar, som det tycks oss med rätta, att det mångkulturella förhållningssätt som i förstone synes liberalt och präglad av erkännande av kulturell mångfald, ibland blir en grund för att rangordna människor utifrån deras etniska eller kulturella tillhörighet. Det bekräftar och legitimerar på så sätt brist på social jämlikhet. Det underblåser en syn på kulturer som fastlåsta företeelser där kulturgränser skiljer människor åt och gör att de inte kan kommunicera med varandra.

70 Vid det seminarium om mångkultur som utredningen anordnade på Södra teatern i Stockholm den 17 december, 2008 förklarade en samisk deltagare att en samisk familj består av mamma, pappa och en antropolog.

71 I utredningen *State of the English Cities* (Parkinson, Champion, Simie et al 2006) talas om fem viktiga aspekter av social sammanhållning. Den materiella aspekten av social sammanhållning innebär tillgång till bra bostäder, utbildning, sjukvård och till arbetsmarknaden och till en bra inkomst. Diskriminering, ekonomisk oro, otrygghet, låg levnadsstandard och fattigdom leder till frustration och oroligheter. Den andra dimensionen av social sammanhållning avser saker som trygghet, säkerhet samt tolerans och respekt för olikhet. Den tredje aspekten talar om "positiv interaktion" mellan individer och gemenskaper samt en känsla av tillhörighet till sociala nätverk. Detta leder till förståelse och förtroende mellan människor och hindrar missförstånd. Den fjärde aspekten refererar till omfattningen av inkludering av människor med olika bakgrund i samhället och i de civila samhällets organisationer. Detta skapar en känsla av samhörighet till platsen och samhället, förstärker en gemensam identitet och gemensamma normer, referensramar och värderingar. Slutligen talar rapporten om social jämlikhet, tillgång till arbetsmarknad, utbildning, sjukvård osv. på jämlik basis förhindrar frustration och alienation (s. 109).

I skydd av det mångkulturalistiska synsättet blir invandrades närvaro i landet ett problem och som sådant måste det lösas eller hanteras på olika sätt. Vi får stöd och åtgärder som riktas mot invandrare, i syfte att lösa "problemet". Sociala problem hos invandrare görs till kulturella problem ("kulturaliseras") och därmed görs invandrarnas kultur ansvarigt för de sociala problemen. Invandrare blir föremål för åtgärder och olika "projekt", men betraktas sällan som självständiga aktörer som tillåts delta som jämbördiga aktörer i beslutsprocesser.

Den här debatten har i hög grad förts med utgångspunkt från invandrarnas förhållanden och upplevelser, men i grunden samma diskussion kan och bör föras med hänsyftning på andra minoriteters villkor, vilka de än är. Inte minst de nationella minoriteterna i Sverige kan i mångkulturalismen på många sätt känna igen de attityder som de under lång tid mött från "storsamhällets" sida. **(70)**

Ett annat förhållningssätt

Den viktiga frågan är dock vart utvecklingen kan gå från mångkulturalismen. I England, som på många sätt varit mångkulturalismens starka fäste, talar man numera om social sammanhållning, dvs. hur ett samhälle kan hållas samman, trots att det rymmer kulturella olikheter. **(71)** Man talar hellre om social inkludering än om integration. Samma tankegångar har vi mött i de kontakter utredningen haft i t.ex. Berlin **(72)** och i våra samtal med företrädare för så kallade mångkulturella organisationer i Sverige.

På EU-nivå har allt oftare begreppet interkulturalitet kommit i bruk. Begreppsbyten i sig kanske emellertid inte betyder så mycket. Det viktiga är de attitydskillnader som ligger bakom.

Här vill vi ansluta oss till dem som betonar vikten av kommunikation mellan människor och kulturer. **(73)** Genom social interaktion mellan individer med olika bakgrund och med interkulturell kompetens, dvs. med insikter och kunskaper om kulturella processer, kan värderingar påverkas och förändras. Kulturell omvandling står då i själva verket i harmoni med respekt för, och erkännande av olika livsstilar. Kulturella olikheter blir på så sätt en integrerad del av ett socialt sammanhang, snarare än ett etniskt fenomen.

Vilka effekter kan särskilda och riktade insatser få?

Det finns emellertid uteslutningsmekanismer och diskriminering som är baserade på etnicitet eller på andra grunder som t.ex. religiös tillhörighet och sexuell läggning. **(74)** Det leder till slutsatsen att det behövs ett medvetet arbete och särskilda åtgärder för att tackla

72 Haus der Kulturen der Welt.

73 Denna kommunikation leder, som Bakhtin påpekar (Bakhtin, 1986), till en kreativ förståelse.

74 Frågan om etnisk diskriminering har behandlats t.ex. i utredningen Det blågula glashuset, strukturell diskriminering i Sverige (SOU 2005:56). Här diskuteras det utredningen benämner strukturell diskriminering. Regler, normer, rutiner, vedertagna förhållningssätt och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer kan enligt utredningen utgöra hinder för etniska eller religiösa minoriteter att uppnå lika rättigheter och möjligheter som majoriteten av befolkningen har. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt.

75 Charles Taylor 1994.

76 Vilket är de kännetecknen med vilka ”kulturerna i WVS-undersökningarnas georegioner tonar fram. Jfr kapitel 2.

etnisk och annan diskriminering. Men samtidigt kunde vi konstatera att säråtgärder av detta slag också gärna blir uttryck för att majoritetens normer är överordnade. Hur kan vi komma till rätta med denna fråga?

Den kanadensiske filosofen Charles Taylor **(75)** ser lösningen i ett jämlikt erkännande av olika kulturella identiteter. Taylor menar att utveckling av kultur har nått ett tillstånd där brist på erkännande innebär politiskt och kulturellt förtryck.

Vi har redan framhållit att det finns skäl att förhålla sig skeptisk till debatter om kultur som, om än outtalat tycks utgå från premissen att kultur, närmast uppfattat som etnisk gruppstillhörighet, är ett fixerat och statiskt system av normer och värderingar som helt styr individen. Vi tror i och för sig att kulturer, åtminstone hjälpligt, kan identifieras genom karakteristiska uppsättningar av normer och värderingar, men förutsätter att man är medveten om att dessa kontinuerligt ändras och utvecklas. Den kännetecknas av en intern kontinuitet, men den är inte statisk. **(76)**

Dessa normer och värderingar går inte heller att fånga in som något annat än som ett genomsnitt, en tyngdpunkt i ett brett spektrum. Inom ramen för detta spektrum finns vida avvikelser och ”subkulturer” som mycket väl kan ha nära släktskap med eller t.o.m. ses som, delar av andra kulturer eller ”subkulturer”. Ser vi t.ex. religionerna som kulturella uttryck så sammanfaller gränserna mellan olika religiösa grupper ibland med etniska gränser, men lika ofta så tvärrar de över dem. På så sätt bildar kulturerna ett mönster med olika lager som flyter in och ut i varandra, som ständigt ändrar form och sammansättning, som påverkar varandra och som utvecklas av egen kraft.

Det vi talar om som en människas identitet bestäms säkert i hög grad av det mera allmänna kulturella sammanhang där han eller hon hör hemma och är född i. Men identiteten bestäms också av mera specifika kulturella förhållanden som kön, klass, ålder och sexuell läggning. Därtill kommer hennes egna erfarenheter och fria val, det hon exponeras för i livet och det hon tillägnar sig genom utbildning, umgänge med andra, resor etc.

Och för att göra det ännu krångligare så integrerar det ärvda och det förvärvade med varandra på ett sätt som blir individuellt för var och en. Det är därför kulturerna aldrig står stilla. De människor som bär upp kulturen rör sig hela tiden.

Därför är inte problemet med mångkulturalismen att man kommit att överbetona frågor om kultur. Problemet är i stället att mångkulturalismen bygger på en uppfattning om kultur som något fixerat, statiskt, avgränsbart och som något som determinerar människan. Att respektera andra kulturer utifrån det mångkulturalistiska tenderar därför att bli detsamma som att uppfatta människor och deras kultur på detta förvrängda sätt.

När människan går sin egen väg så uppfattas det från det mångkulturalistiska perspektivet som att hon bryter sig ur denna fixerade kultur, att hon blir modern och upplyst. Detta är fel, hon för kulturen vidare. Detta är också hennes uppgift.

77 Uttrycket ”postkoloniala migranter” har myntats av Homi Babah (1990 s. 315) för att beskriva hur individer kombinerar kulturella drag från sina ursprungsländer med egenskaper hämtade från sina nya miljöer.

En snäv betoning på kulturell tillhörighet i den mångkulturalistiska tappningen överskuggar således skillnaderna mellan individuell och kollektiv identitet och bortser från kulturernas egen inre heterogenitet, mångfald och spänningar.

Insatser i form av särskilda och riktade åtgärder kan leda till att individen väljer att använda sin kulturella identitet på ett strategiskt sätt. Detta kan få konserverande effekter och befästa de strukturer som man vill avskaffa. Det gäller särskilt om sådana åtgärder görs utifrån majoritetens perspektiv och utan att minoritetens perspektiv beaktas.

Etniska identiteter

När det gäller specifikt invandrare och svenskar med utländsk bakgrund kan det vara fruktbart att tänka på att begreppet etnicitet ska uppfattas dynamiskt. Den etniska identiteten existerar bara i relation till andra etniska identiteter. Den situation som skapats i västvärldens samhällen där så många olika och stora etniska minoriteter etablerats under en kort period är historiskt specifik.

Möjligheterna och förutsättningarna att fortleva som en etnisk grupp i ett nytt sammanhang, innebär en djupgående kulturell förändring. Den migrerade etniska minoriteten kan därför aldrig fullt ut representera den kultur från vilken den härstammar. Den är alltid i någon mening och i någon utsträckning en transformerad kultur.⁽⁷⁷⁾ Minoritetens önskan eller kamp för att bibehålla sitt släktskap med ursprungssammanhanget blir på så sätt ett nytt, viktigt och eget uttryck för en ny kulturell utveckling.

Stöd till etniska minoriteters kultur bör utformas mot denna bakgrund. Flera av de etniska minoriteterna representerar i många västeuropeiska länder en relativt ny livsform. Andra har funnits mycket länge, vissa

alltid. Förekomsten av många migrerade etniska minoriteter håller emellertid på att bli en del av den kultur – i vid mening – som nu utvecklas i västländerna. Att stödja de kulturuttryck som är kännetecknande för minoritetskulturerna och som människorna som tillhör dessa själva väljer, blir därmed ett sätt att ge erkännande inte bara åt de värden som de representerar, utan också ett sätt för majoriteten att se och erkänna det nya som också förändrar den egna kulturen.

Att utveckla människors estetiska förmågor

Vi är alla födda och uppvuxna i en kulturell kontext, vilket påverkar vårt sätt att se på världen, på oss själva och på de andra. Å andra sidan kan människor förändra sina värderingar och beteendemönster genom dialog och kommunikation med andra.

Med andra ord finns det ett ständigt pågående samspel mellan kulturbetingade – etniska – olikheter och inlärningsbaserade kommunikationsmöjligheter, bl.a. kommunikation genom konstens gränsöverskridande karaktär.

Vi kan aldrig bli totalt lika vandra, oavsett om vi är födda och uppvuxna i samma kultur eller om vi har olika bakgrund. Inte heller är våra olikheter totala – vi är inte obegripliga för varandra. Förståelsen är dock historisk och processuell: den uppstår fragmentariskt och bitvis; den är aldrig total. Vi kan alla förstå att kvinnoförtryck, tortyr och kränkning av mänskliga rättigheter är vidriga. Och detta är en tillräcklig utgångspunkt för förståelse och en tillräcklig bas för social sammanhållning i ett demokratiskt samhälle. Demokratin ger människor rättigheter men kräver samtidigt ansvar.

Det finns både en etnisk och en estetisk aspekt av begreppet mångkultur. *Den etniska aspekten* har att göra med social inkludering och rättvisa: det handlar om att man aktivt tar vara på människors kompe-

tens och kunnande oavsett deras bakgrund. Diskriminering måste motverkas på alla plan. Detta innebär människors tillgång till samhällets alla organ på jämlik basis.

Alla offentliga organ har skyldighet att motverka diskriminering och att aktivt arbeta för att motverka exkluderande mekanismer. När det gäller kulturinstitutionerna handlar det om att aktivt verka för att uppnå en blandning som speglar landets befolkning i institutionernas publik och personal. Detta är förutsättningen för en positiv utveckling av kulturinstitutionerna som organisation. På denna punkt kan kulturpolitiken samarbeta med andra politiska områden som arbetsmarknadspolitik och integrationspolitiken.

Den *estetiska aspekten* av mångkultur handlar om våra estetiska och pedagogiska normer och värderingar; frågan handlar om vilka preferenser som bestämmer vårt val av konstnärer och föreställningar. (78) En repertoar baserad på ett enda perspektiv, oftast majoritetskulturens, är exkluderande. Detta är också att avskärma den dominerande normkulturen från inflytande utifrån, från förändring och förnyelse. En kulturproduktion som inkluderar många perspektiv, det etniska, det könsrättvisa etc. bidrar däremot till ökad mångfald i publiken.

Användning av estetiska aspekter

För att komma ifrån att en given norm blir oreflekterat förhärskande, behövs människor med olika bakgrund och referensramar i de processer där estetiska och pedagogiska värden skapas. Det finns också en internationell diskussion om det som brukar kallas kognitiv eller kunskapsmässig inkludering (79)

På samma sätt kan vi argumentera för inkludering av marginaliserade grupper och kvinnors perspektiv i kulturproduktioner för att motverka eurocentrism, heteronormativitet och sexism i kulturlivet i syfte att undvika att stereotyper reproduceras. Det är att respektera människors lika rätt att utifrån sin bakgrund och identitet, få delta och uttrycka sin egen livsstil. En kulturpolitik som syftar till delaktighet för alla medborgare är en förutsättning för social sammanhållning.

Det vi här benämner estetisk inkludering tror vi leder till konstens och kulturens utveckling – den ökar kulturens samhällsrelevans och öppnar kulturinstitutioner.

På detta område kan kulturpolitiken komma i samspel med utbildningspolitiken. Interkulturell pedagogik, en pedagogik som har mångfald som en pedagogisk och estetisk grundval, kan vara en bra ingång till detta samarbete. Denna pedagogik försöker förmedla en attityd av kritisk självmedvetenhet som innebär ett öppet förhållningssätt till det som är annorlunda. Den önskar också förmedla idén om den interkulturella dialogen som ett sätt att tolka och kunna förstå andra kulturer.

78 Plats på scen (SOU 2006:42), Tid för mångfald och Mångfald är framtid (SOU 2007:50) har observerat en obalans i makt och inflytande när det gäller männen, kvinnor och etniska grupper.

79 Filosofen Sandra Harding (1998) argumenterar för inkludering av marginaliserade och kolonialisierade gruppers perspektiv i det vetenskapliga paradigmet. Detta för att motverka eurocentrismen i vetenskapen, menar Harding. Filosoferna Helen Longino (1998) och Cathleen Okruhlik (1998) kräver inkludering av kvinnans perspektiv i vetenskapen för att motverka sexismen i vetenskapen.

Kulturella skillnader som i dag riskerar att bli ett verktyg för utestängning och rasism kan, om det sker med eftertanke, i stället användas för att skapa vitalitet i samhället. Det som sker inom kulturområdet spelar en viktig roll i sammanhanget.

5.6.2 Kulturpolitik i relation till andra samhällsområden

När vi diskuterade kulturpolitikens budgetstrategi (ovan avsnitt 5.5) under 1990-talet registrerade vi tendensen till att nya kulturpolitiska insatser oftare mejslas fram i och genom samspel med andra samhällsintressen än de i trängre mening rent kulturpolitiska. En sådan strategi kan te sig naturlig för de mindre politikområden som enskilt kan ha svårt att hävda sig på den samlade arenan. Men man kan samtidigt konstatera att budgetlagens indelning i utgiftsområden också bidrar till att skärpa gränserna mellan politikområdena och isolera dem från varandra. Indelningen i utgiftsområden leder till att varje departement prioriterar sina kärnfrågor, medan det som finns i gränsområdena ofta kommer sist.

Mellan 1997 till 2007 har emellertid budgetpropositionerna haft en disposition där för varje utgiftsområde dels redovisats insatserna inom det egna politikområdet, dels insatser inom andra områden, dvs. där politiken utvecklats i samspel med ett annat departement. Genom dessa redovisningar kan vi alltså få en uppfattning av i vilken omfattning som politiken utvecklats i dessa hänseenden.

Vi kunde för perioden före 1996 se hur kulturpolitiken under 1980-talet började utveckla strategier för samspel med andra samhällsområden framför allt inom kulturmiljövården och genom att

sätta satsningar inom kulturområdet i samband med insatser för regional utveckling. Dessa företeelser skjuts dock i bakgrunden i 1996 års kulturpolitiska profileringar. Propositionen skärper i stället det inomsektoriella draget i kulturpolitiken.

Mot den bakgrunden är det intressant att följa utvecklingen av de politikområdesövergripande frågorna från 1997 och framåt. I budgetpropositionerna för 1997 finns för Kulturdepartementets del inga anmälningar av tvärsektoriella politiska frågor.⁽⁸⁰⁾ I propositionen för 1998 finns två kortfattade noteringar om dels kultur som utvecklingsfaktor, dels kulturens roll för en hållbar utveckling och de lokala investeringsprogram för miljöinsatser som regeringen detta år hade initierat.

För 1999 finns för första gången ”Insatser inom andra politikområden” som en särskild rubrik i budgetpropositionen. Då konstateras allmänt, med en hänvisning till kulturmiljövården, att kulturområdet ”i grunden är tvärsektoriellt”. Det finns också en något längre redovisning som även tar upp de regionala utvecklingsfrågorna och kulturmiljövården men även nämner andra frågor såsom de andra departementens betydelse för frågor om arkitektur, form och design.

Från 2001 blir redovisningen bättre systematiserad och vi kan illustrera en utveckling med en enkel tabell över de rubriker som tas upp i propositionerna.

⁸⁰ Budgetpropositionerna, utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid.

⁸¹ Även benämnt ”Sesamprojektet”.

Tabell 5.3. Anmälningar av gemensamma ärenden med andra departement/politikområden i Kulturdepartementets bilaga (Utgiftsområde 17) till budgetpropositionen 2001–2007

Rubrik / år	-01	-02	-03	-04	-05	-06	-07
Arbetsmarknadspolitik	x	x	x	x	x	x	x
Utbildningspolitik o folkbild.	x	x	x	x	x	x	x
Storstadspolitik	x	x	x	x	x	x	
Regionalpolitik/tillväxtavtal	x	x	x	x	x	x	x
Hållbar utveckling ^a		x	x	x	x	x	x
Handikapppolitik		x	x	x	x	x	x
Språkfrågor			x	x	x	x	x
Upphovsrätt			x	x	x	x	x
Miljö/jordbrukspolitik				x	x	x	x
Ungdomspolitik					x	x	x
Folkhälsopolitik					x	x	x
Forskning						x	
Integrationspolitik							x

^ainkl. lokala investeringsprogram

⁸⁰ Budgetpropositionerna, utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Sammanställningen visar alltså hur kulturpolitiken från en återhållsam inledning från 1997 successivt börjar ge allt tydligare uppmärksamhet åt den betydelse som de andra departementens insatser har för kulturområdet.

Samma utveckling kan vi illustrera genom den enkla jämförelsen mellan hur stort utrymme (räknat i spalter) i propositionerna som upptas av den sammanfattande redovisningen under rubriken ”Insatser inom politikområdet” respektive ”Insatser utanför politik området”. Utrymmet för den senare redovisningen, uttryckt i procent av den förra, utvecklas på följande sätt.

Tabell 5.4 Utrymmet för redovisningar i Kulturdepartementets bilaga till budgetpropositionen av frågor inom andra politikområden, uttryckta i procent av utrymmet för redovisningar av insatser inom det egna politikområdet

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
15 %	18 %	27 %	35 %	44 %	47 %	47 %

Nu ska genast sägas att anmälningarna av de ”politikområdesövergripande frågorna” långt ifrån alltid motsvarar redovisningar av genomförda politiska initiativ. De är också redovisningar av problem som uppenbarligen finns i den politiska samordningen. Ändå är det påtagligt att mycket av det som framstår som nya och konkreta initiativ inom kulturpolitiken under de aktuella åren hänger samman med tvärssektoriella arbetsformer och satsningar.

Viktigast är här de regionala utvecklingsfrågorna. Det gäller både med avseende på innehåll och ekonomi. Genom inträdet i EU fick Sverige tillgång till unionens satsningar på s.k. strukturfonder för näringsmässig och geografisk utveckling. Möjligheter att ur fonderna få medel till kulturprojekt som stödde fondernas syften öppnades. Under perioden 1995–1999 finansierade de tre fonderna Europeiska regionala fonden, Europeiska jordbruksfonden och Europeiska socialfonden sammantaget 1 709 projekt med kulturanknytning till en summa av 880 miljoner kr., främst inom segmentet kultur och turism.

Under perioden 2000–2006 utgjorde de kulturellerade projekten drygt tio procent av strukturfondernas samtliga projekt. Detta motsvarade insatser om drygt sex miljarder kronor, varav drygt 2,1 miljarder kronor utgjordes av EU-medel och resten av svensk offentlig eller privat finansiering.

Sammantaget innebär detta ett väsentligt ekonomiskt tillskott till kulturverksamheter runt om i landet. Arbetet med strukturfonderna har också medfört att det svenska kulturlivets aktörer lärt sig att hantera de många gånger komplicerade finansieringslösningar som EU-stöden förutsätter. Vanan har utvecklats att hitta former där olika parter skilda mål och syften – kulturella och andra – kan samsas och samordnas i gemensamma projekt.

Genom samordnade kultur- och arbetsmarknadspolitiska satsningar har två större projekt initierats och genomförts inom kulturområdet. Det ena är ”Kulturarvs-IT” (81) som startades 1999 med medel från arbetsmarknadsbudgeten och som innebar att sysselsättningsskapande åtgärder kombinerades med digitalisering av främst museernas och arkivens samlingar. Från 2002 permanentades projektet på en något lägre nivå inom kulturbudgeten.

Det andra är Access-projektet, inriktat på att vårda, bevara och tillgängliggöra kulturinstitutionernas samlingar, som startades 2006 och som förlängts till och med 2009.

Som ett led i avtalet från 1996 om att skilja staten och Svenska kyrkan åtog sig staten att fr.o.m. 2002 anvisa medel för bevarande av kyrkobyggnaderna och deras kulturhistoriska värden. De uppgick då till 50 miljoner kr. för att sedan planmässigt räknas upp. 2005 uppgick de till 200 miljoner kronor och 2008 till 395 miljoner kronor. Detta motsvarar den största enskilda ökningen av kulturbudgeten under perioden.

Inom jordbruksdepartementets område infördes från 1998 ett nytt europeiskt stöd till landskapsvård, bl.a. avseende landskapets kultur-

värden. Cirka 200 miljoner kronor årligen har sedan avsatts för detta ändamål.

Under åren 2000–2002 anslogs 20 miljoner kronor till barns och ungas kulturverksamheter inom ramen för satsningen på s.k. lokala utvecklingsavtal. Under samma period gjordes en särskild satsning på storstädernas, särskilt förorternas, kulturmiljövärden inom ramen för regeringens storstadssatsning som bl.a. syftade till att motverka segregationen i de gamla miljonprogramsområdena.

Från 2008 överfördes medel från försvarsbudgeten, 30 miljoner kronor för uppbyggande av ett nytt försvarshistoriskt museinätverk med inriktning på det kalla krigets försvar.

Slutligen kan satsningen på Skapande skola, från 2008, nämnas som ett ytterligare exempel på att kulturpolitiken utvecklas i samspelet med andra politikområden, i det här fallet utbildningsområdet. 55 miljoner kronor årligen har anslagits till kulturinsatser inom grundskolans ram. Från de senaste åren kan noteras flera initiativ från regeringens sida att utveckla samspelet mellan kulturområdet och näringslivet. I budgetpropositionen för 2009 anslogs t.ex. medel för en handlingsplan för kulturella och kreativa näringar.

5.6.3 Kulturpolitik, idéer och hantverk

Finns det något samband mellan två så till synes olika frågor som dem vi behandlat i de bägge senare avsnitten, om mångkultur i kulturpolitiken och dess förmåga att samspela med andra politik- eller samhällsområden? I det ena sammanhanget har vi talat om kultursyn, i det andra om budgetstrategi i regeringskansliet. Kan det hänga ihop?

Vi menar att så är fallet. Frågan om mångkultur visar på betydelsen av en kulturpolitik som utgår från kulturella behov hos människor och i samhället i en vid mening, mer än att primärt avgränsas till frågor om konstens eller kulturarvets yttringar.

En sådan kulturpolitik kan närmast per definition inte fungera som en politik som drivs utifrån en agenda som bestäms av kulturlivet i en trängre mening. I stället blir samspelet med andra områden i samhällslivet en nödvändighet och en förutsättning.

Frågan om mångkultur – mångfalden av kulturella uttryck i samhället – är en i hög grad idéburen fråga. Kulturpolitikens samspel med andra politikområden handlar i hög grad om ekonomi och politisk vardag. Men båda handlar om synen på politik inom kulturområdet och vilka uppgifterna för den politiken ska vara.

I kapitel 2 har vi beskrivit hur genombrottet för den digitala tekniken kommit att markera ett skifte i samhällsutvecklingen som är såväl kulturellt som tekniskt och ekonomiskt. Att information blivit en ”produktionsfaktor” och att förmågan att hantera information har blivit en avgörande konkurrensfördel i näringslivet är några av grundorsakerna till den ”kulturalisering” av samhällslivet som man nu ofta talar om. Också den utvecklingen pekar i samma riktning – synen på kultur och innebörden av begreppet kultur blir en annan än den som dominerat under 1900-talet.

Det innebär inte att de frågor om i första hand konsten, kulturarvet och medier som i dag är kulturpolitikens ämnen på något sätt blir mindre viktiga. Tvärtom, deras betydelse blir större, men skillnaden är att de behöver ses som aspekter på snart sagt varje del av samhällslivet.

Försöker vi summera utvecklingen under det senaste dryga decenniet mot bakgrund av de analyser vi gjort, är intrycket att politiken försöker ta sig an nya uppgifter och perspektiv, men med bibehållande av de redskap, arbetssätt och den förvaltningsstruktur som reviderades i anslutning till 1974 års kulturpolitik.

Vi kan säga att politiken utvecklat en "internaliseringsstrategi" dvs. den försöker införliva och inkorporera samtidens nya perspektiv. Men när politiken ställs inför perspektiv, utmaningar och frågor som förutsätter andra arbetsformer, arbetssätt och redskap än dem man är van vid eller förfogar över, tenderar den – som ofta sker – att göra halt och i stället bli vid det gamla.

Som grund för denna slutsats ligger vår iakttagelse att receptet för att bedriva kulturpolitik efter 1974 års grundstrategi tycks fungera allt sämre. I 1974 års politiska grundkoncept ingår att politiken ska kunna visa upp en successiv förnyelse genom många, om än inte så stora, ekonomiska reformer, helst i form av nyheter för varje budgetår.

Men när utgiftsökningarna i statsbudgeten successivt prövas allt hårdare har kulturpolitiken fått svårare att utvecklas enligt detta grundkoncept. Detta gäller i synnerhet för perioden efter 1996. Kulturpolitiken tycks ha svårt att klara konkurrensen om de offentliga resurserna när den ska prioriteras gentemot andra intressen. Reformerna blir färre, blygsammare och tenderar i allt högre grad att handla om projektsatsningar på något eller några år, vars långsiktiga verkningar kan förefalla osäkra.

När det gäller förändringar i kulturpolitikens förvaltningsstruktur är denna – med undantag för omsorteringen i museimyndigheterna åren efter 1996 – oförändrad sedan 30 år. Redan 1974 års politik innehöll

ett antal olösta organisatoriska problem. Vi anser att de valda lösningarna pekade mot att politiken skulle komma att koncentreras på enskildheter och detaljer och att den skulle få svårt att behålla sitt breddperspektiv. Detta är också ett av politikens aktuella problem.

Men vi har också kunnat se tendenser till kulturpolitisk förnyelse som består i att politiken börjat orientera sig utåt, mot sampelet med andra politikområden och därmed även ta upp frågor om kultur i en bred samhälllig kontext. Detta pekar framåt i dagens politik.

5.7 Att öppna för det nya

När vi gått igenom politikens utveckling under 1900-talet så har vi kunnat se hur dagens politik successivt växer fram i takt med att Sverige omvandlas till ett industrisamhälle och 1900-talsmoderitens kultursyn efter hand blir förhärskande. Vi har sett hur politiken utifrån den kultursynen efter hand stöps om organisatoriskt och med avseende på inriktning och överordnade prioriteringar.

Kulturpolitik borde i 2000-talets tjänstesamhälle med dess betoning på frågor om kultur i vid mening vara ett centralt och viktigt politikområde. Det borde vara mer centralt än på 1970-talet. Men så är utifrån de flesta bedömningskriterier inte fallet.

För oss framstår det som en rimlig slutsats att detta i hög grad beror på att dagens kulturpolitik är så fast förankrad i industrisamhälle och 1900-talsmodernitet att den därför har svårt att ta den plats som den bör ha i samtiden.

Som vi ser det har kulturpolitiken under den senaste 30-årsperioden i hög grad präglats av spänningen mellan de äldre samhällsformerna och

de nya. Politiken speglar de spänningar som ligger i övergången till ett nytt skede i samhällsutvecklingen. Så var det när Sverige gick från jordbrukarsamhälle till industrisamhälle och så är det när vi nu genomför nästa skifte.

Vilken är då samtidens kultursyn? Vi har haft som ett motto för vår utredning att försöka ordna i det befintliga och öppna för det nya. Det innebär dock inte att vi ska tala om vad innebörden av det nya är. Men låt oss avsluta denna del av vår analys med att försöka lyssna till några röster.

De nya museerna

Genom hela 1900-talet och in i nutid är det tydligt hur företrädare för olika konst- och kulturintressen strävat efter att uppnå institutionsstatus för sina verksamheter och ändamål. Det ger status, relativt sett goda ekonomiska villkor och skapar förutsättningar för den traditionsuppbyggnad och traditionsförmedling som behövs för en långsiktig utveckling. Det finns en institutionaliseringens väg längs vilka många kulturella verksamheter vandrar, från det första tillfälliga bidraget, via det mer permanenta, till det offentliga huvudmannaskapet och offentliga lokaler.

De flesta av dessa uppåtsträvande semiinstitutionerna kommer att inrymmas i lokaler som sekundärt anpassas till sitt ändamål. När vi gått igenom politikens utveckling har vi sett att det som är det yttersta tecknet på den fulla institutionsstatusen, den typiska offentliga institutionsbyggnaden, bara tycks komma till stånd under speciella villkor.

För statens del har det handlat om tre skeden då man uppfört nya institutionsbyggnader:

- * det sena 1800-talet och det tidiga 1900-talet då Sverige växte fram som en industrination och då nationalromantikens kultursyn manifesterades,
- * 1930-talet då modernismens kultursyn fick sitt genombrott och Sverige kommit att domineras av ett industriellt näringsliv, av urbanitet och av sekulära värderingar samt
- * vår egen tid, 1980- och 90-talen, samt början av 2000-talet.

För de båda första skedena har det alltså visat sig möjligt att knyta de nya institutionerna till de viktiga brytpunkter då kultursynen i samhället förändras och med den även politiken inom kulturområdet. Av allt att döma gäller samma sak också för vår tids nya institutionsperiod. Den sammanfaller med att tjänste- och informationssamhällets ekonomier växer fram och börjar dominera samhällslivet. Den förändringen har också sin kulturella aspekt som uttryck i den post- eller senmoderna strömningen. Man börjar tänka kring och uppfatta frågor om kultur på ett nytt sätt och nya värderingar börjar få spridning.

Det verkar onekligen som om det finns ett politiskt behov av nya kulturinstitutioner just vid dessa övergångsskeden. Kanske ska det tolkas som att den politiska makten, staten eller nationen då behöver markera att den alltså är relevant i det nya kulturella skede som samhället träder in i. Institutionerna tycks bekräfta att ett skifte ägt rum och att nya kulturella normer växer fram eller har etablerats.

När staten från 1980-talet, efter ett uppehåll på fyra decennier, åter bygger nya kulturinstitutioner som Etnografiska museet, Vasamuseet och Moderna museet i Stockholm, Marinmuseum i Karlskrona och Världskulturmuseet i Göteborg, vad har de att säga om den nya tiden?
(82)

Etnografiska museet – Folkens museum invigdes 1980. Det är ett museum som rymmer vetenskapsakademiens och riksmuseets gamla antropologiska samlingar, de som samlats in jämsides med att naturen kartlades. Här introduceras Falu rödfärg som fasadfärg bland de statliga kulturinstitutionerna. Det går inte att tänka sig något mer svenskt inom arkitekturen. Museets planlösning är helt öppen, utan fasta väggar och rumsindelning. Mycket litet är givet från början och det finns få ramar att hålla sig till. Dagens Folkens museum – etnografiska är ett museum som lika mycket handlar om hur svenskar reagerade när de konfronterades med främmande världar, än om dem som de mötte där.

Ett decennium senare, 1990 är det dags för Vasamuseet. Samma Falu rödfärg på fasaderna och samma öppna rumslösning. Så långt ifrån det traditionella museets rumsindelning av historien som tänkas kan. För den inträdande besökaren tornar fören på Vasa upp sig i Galärvarvs-dockan som om hon stävade mot land. Vasamuseet scenografi är i själva verket teaterns och skeppet, som brukar kallas en tidskapsel från 1600-talet, intar scenen på väg att ränna rakt in i samtiden. Det förträngdas återkomst.

1997 öppnas Marinmuseum på Stumholmen Karlskrona, som tidigare var en del av Marinbasen. Det är ett museum med nyklassicistiska drag som framför allt är en byggnad i den marina miljön och som påtagligt samspelar med den. Ett museum i en miljö och i ett samhälle.

82 Arkitekterna bakom museerna: Gunnar Mattson (Etnografiska museet), Göran Månssons, Ove Hidemarks och Marianne Dahlbäck (Vasamuseet), Rafael Moneo (Moderna museet) samt Cécile Brisac och Edgar Gonzalez (Världskulturmuseet).

Det nya Moderna museet invigdes året efter, 1998. Om Vasamuseet är byggt som en teater, så är Moderna museet på många sätt byggt som ett mycket traditionellt museum. Museets basutställning är arrangerad i ett ”treperiodsystem” för perioderna 1900–1930, 1930–1960 och 1960–1990. Det är samma grundidé efter vilket Historiska museet länge visade forntiden uppdelad i sten-, brons- och järnålder. Kanske säger det oss att 1900-talsmodernismens konst nu tillhör historien eller kanske snarare att 1900-talets polarisering mellan historia och framtid nu ersätts av frågan om samtiden.

I Världskulturmuseet från 2004 slutligen domineras interiören av en trappa som byggnaden är centrerad och uppbyggd omkring.

Den monumentala trappan är den klassiska institutionsbyggnadens främsta kännetecken. Den var ofta en del av en anslående, monumental portik. **(83)** Men i Världskulturmuseet ligger den monumentala trappan i stället invändigt. Precis som i Vasamuseet så kommer alltså historien tillbaka, men på ett nytt sätt och i ett nytt sammanhang.

Den nya konstnärsrollen

Konsten går också vidare. Kanske vågar vi i utredningen påstå att utvecklingen har gått i riktning mot en fortsatt nedmontering av skiljelinjen mellan konstnärliga praktiker och vad som i övrigt produceras i vårt samhälle – inom vår kultur. Det finns en tydlig strävan i samtidens konst – bildkonst, visuell konst eller plastisk konst – och bland samtidens konstnärer att göra konsten till en praktik utan gränser, som inte ska vara möjlig att inränga under ett tak eller möjligt att fånga i en handfull begrepp, bortom ismerna och stadd i en stadig och fortlöpande förvandling och omdefiniering.

Snarare är det så att kategoriseringar fungerar som konstens utma-

ningar. Vi ser i dag en fortgående expansion av medier, från skulptur, måleri, grafik och teckning över fotografi, video, videoinstallation (84), objekt och performance till musik, ljud, text och ”projekt”.

Vi ser också en expansion av discipliner. Samtida konst använder sig av, kommenterar eller intervenerar i vad som betraktats som veten-

83 Peter Celsings bägge Stockholmbyggnader, Kulturhuset och Filminstitutet är goda exempel på modernismens avståndstagande från de klassiska byggnadernas monumentala trappor. I fråga om Filmhuset har den ersatts av den nybrutalistiska rampen som bildar en diagonal längs byggnaden och ger den dess karaktär. På Sergels torg går man ned från gatuplanet till torget och det finns ingångar till Kulturhuset från både gata och torg. På så sätt ligger Kulturhusets bägge nedre våningar i gatuplanet och behovet av trappa undviks helt. Men diagonalen från Filmhuset återfinns även på Kulturhuset, nu som förbindelse mellan Drottninggatan och den övre entrén.

Även Marinmuseets innertrappa kan förtjäna att nämnas. Den har likheter med Världskulturmuseets. I den i övrigt stilrena byggnaden så finns en spiraltrappa som trots att den är ganska smal, helt dominerar museets stora entréhall. En påminnelse om klassicismens formspråk men också här flyttad in i museet.

84 En videoinstallation kan beskrivas som ett videoverk med rumsliga koordinater, med t.ex. flera skärmar och relationer mellan skärmarna som arbetar med placering, dimensioner, relationer till besökaren m.m. Om konsten så tydligt bryter upp från de konventioner som ringat in den och kategoriserat den, om den så tydligt markerar att den inte ”är för sig”, utan söker inter文enera i samhället, inte befinner sig i framtiden utan i samtiden, ja då blir frågan om inte kulturpolitiken ska försöka följa efter i samma riktning, så gott det nu kan gå.

skapernas egna områden – sociologi, filosofi, stadsstudier (urban studies), design, arkitektur, ekologi, matematik, kritisk teori, socialt arbete etc.

Vi kan också tala om en expansion av konstnärsrollen. Konstnären blir medborgare, aktivist, etnolog, journalist, kulturvetare, socialarbetare, forskare, organisatör (kanske festfixare), projektledare och företagsledare m.m.

De nya kulturhusen

När 1974 års kulturpolitik etablerades fördes en intensiv debatt om den skulle ha en smalare inriktning, orienterad mot konstarna som en exklusiv företeelse, eller om den skulle ha ett brett socialt anslag. Utredningen Kulturrådet från 1972 förespråkade starkt den senare linjen, men knöt den till en långtgående offentlig planering och styrning, inte utan auktoritära anspråk. Vi kan tala om en politik med ambitionen att sörja för medborgarna också på det kulturrella planet. 1974 års kulturproposition innehåller ingen närmare diskussion om dessa alternativ, men regeringen följde i sak inte utredningens linje, utan intog en balanserande position mellan de bägge huvudlinjerna. Vi har sett att politiken sedan, totalt sett kommit att få en förhållandevis smal, sektoriell prägel. Detta har vi identifierat som ett av dess huvudproblem.

Sinnebilden och symbolen framför andra för 1960-talets rörelse mot en bred, politiskt planerad kulturpolitik var kulturhuset, såsom det förverkligades i Skövde och Stockholm. Det fick då få eller inga efterföljare.

I dag är samma typ av diskussion åter aktuell, men med viktiga och grundläggande skillnader. Den auktoritära, politiska planeringens

kulturpolitik har i vår tid inga kända förespråkare. Den tillhör en annan tid och vi behöver inte mera orda om den.

Att uppfatta kultur som en fråga om samhällets gemenskaper, som formerna för kommunikationen mellan medborgare och grupper och som frågan om hur var och en får möjlighet att utveckla sin skapande förmåga, innebär oundvikligen att politiken behöver ha ett brett anslag. Politik som ska vara relevant i en demokrati måste alltid handla om vars och ens behov och möjligheter i samhället.

Den kan inte begränsas till konstskaparnas och institutionernas villkor, hur viktiga dessa frågor än är.

I dag hittar vi kulturhus i många kommuner. Det verkar vara en rörelse som tagit fart under 1990-talet. De nya kulturhusen är av mycket olika slag. Det rör sig om allt ifrån stora kommunala satsningar på nybyggen såsom i Uppsala, Helsingborg (Dunkers kulturhus), Trollhättan, Ytterjärna eller Haninge. Det kan också vara äldre byggnader från snart sagt vilken tid som helst, som används för föreningsaktiviteter, kulturskolor eller museer och bibliotek. Den f.d. Mazettifabriken i Malmö togs i bruk 2006 för vad som närmast kan kallas ett kommunalt allaktivitets-hus. Vi hittar kultur-hus i Jönköping, Kungsbacka, Ekshärad, Åtvidaberg, Oskarshamn, Stenungssund, Gislaved, Nässjö, Jönköping, Örebro, Leksand, Norrköping, Falköping, Kungsbacka, Katrineholm, Oskarshamn, Åtvidaberg, Stenungssund, Gislaved, Kristianstad (Barbacka), Grums, Borås, Göteborg, Nyköping och på många, många flera orter.

Vår tids kulturhus placerar åter frågor om kultur i samhällets centrum. De gör det med en mångfald av riktningar, idéer och innehåll, prestigefullt och prestigelöst, offentligt och enskilt, ideellt och skatte-

finansierat. Konstens rum tillsammans med bildningens och kultur-arvets ungdomsgårdar, projekthus, utställningsrum, konferensanläggningar, verkstäder för konsthantverkare och gamla Folkets hus. Det mesta blandat. Det är knappt ens någon ordning i vad som kan räknas som kultur eller som kulturell verksamhet.

Så uppfattade är kulturhusen ingen dålig förebild för kulturpolitiken. I kapitel 7 tecknar vi vårt förslag till ett förnyelseprogram för kulturpolitiken. Där pekar vi på kommunikation, öppna gemenskaper och möjligheten för var och en att fritt använda sin skapande förmåga som politikens ledstjärnor.

6 Kulturpolitikens praktik

I det förra kapitlet har vi analyserat varför kulturpolitiken fått den inriktning och det sätt att fungera som den har. Vi har kunnat se hur politik av olika generationer lagrats på varandra. Därför blir helheten svår se. Den del av vår utredning som vi kallar grundanalysen, ska vi nu avsluta med en granskning av hur kulturpolitiken har fungerat såsom vi kan utläsa det från ekonomiska uppgifter och statistik av olika slag.

Kapitlet har tre huvudavsnitt. I det första, 6.1, försöker vi göra innehållet i politiken mera överskådligt genom att systematisera de olika ändamålen som politiken försöker främja samt de olika redskap som de använder sig av.

Med den systematiseringen som grund, följer vi kulturbudgetens utveckling och visar vilka faktiska förändringar och omprioriteringar som skett inom politikens ram under de senaste 30 åren. Det som för 30 år sedan kunde beskrivas som en kulturpolitik för teater, kan i dag i lika hög grad beskriva som en kulturpolitik för museer.

I avsnitt 6.2 står kulturpolitikens regionala och lokala dimension i fokus. Här undersöker vi utifrån några olika exempel hur kulturpolitikens prioriteringar slagit igenom i landsting och kommuner. Vi belyser vilka faktorer som styr omfattningen av statens stöd till landstingen och hur detta påverkas av karaktären hos de regionala institutionerna.

Vi har undersökt sambandet mellan hur mycket kommunerna satsar på kultur och dess socioekonomiska profil. Vi kan peka på en risk för att Sverige utanför de större städerna halkar efter i en kulturell utveckling.

Vi har undersökt kommunerna kultursatsningar från ett jämställdhetsperspektiv. Statistiken tyder på brister i detta hänseende. Vi har slutligen undersökt om det finns något samband mellan hur många barn som finns i kommunerna och hur mycket de satsar på kultur. Det finns ett samband, men det är negativt. Förortskommuner med högst andel barn är de som satsar minst på kultur.

Vi gör också en analys av de s.k. kulturvanundersökningarna, avsnitt 6.3. Vad står de för och vad kan de egentligen berätta för oss? Den avslutar vi med att jämföra de svenska kulturvanorna med andra EU-länders. Svenskarna har avancerande kulturvanor och mycket tyder på att detta är en följd av den sorts samhälle som är på väg att etableras hos oss.

6.1 Kulturpolitikens ändamål och redskap

Beskrivningar av kulturpolitiken brukar så gott som alltid utgå från de kategorier som utredningen Kulturrådet definierade, dvs. konstarterna, kulturarvet, (mass-)medier och viss folkbildning. Närmare beskrivningar utgår oftast från en mer detaljerad uppdelning efter genrer eller ämnen – teater, dans och musik, konst i form av bild- och form, museer, press, radio, TV etc.

Redovisningarna i budgetpropositionerna, budgetens indelning och regleringsbrevet till myndigheterna följer alltid denna systematik. Så gjorde även t.ex. 1990-talets stora kulturpolitiska utredning liksom den efterföljande kulturpolitiska propositionen från 1996.(1)

Den allmänna bilden av kulturpolitikens utgångspunkt således från att genrerna eller delområdena.

Detta svarar alltså mot ett politikens ”vad”, dvs. vilka ändamål eller genrer som är viktigast i politiken. Men mot ”vad” står ett ”hur”, dvs. genom vilka redskap och former, på vilka sätt och genom vilka vägar som genrererna och ämnena blir praktisk politik och verksamhet. Här får vi leta förgäves efter systematisering och överblick. Några försök att systematisera kulturpolitiken utifrån ett sådant perspektiv är svåra att finna.⁽²⁾ I stället dominerar ”vadet” blickfånget.

Här är ett skäl till varför kulturpolitiken är så svår att få grepp om och överblick över. Myllret av enskildheter ter sig som specifika villkor för varje genre och delområde. Därmed blir också kulturpolitikens praktik oftast frågor om enskildheterna – sällan om helheterna. Många behärskar enskildheterna inom ett eller flera områden men helheten är svår att se.

Att göra en systematisering av kulturpolitikens verksamhetsformer och redskap är därför viktigt för att kunna ge ett helhetsperspektiv på politiken och för diskussionen om dess samlade inriktning. Vi har

¹ Kulturpolitikens inriktning (SOU 1995:84) resp. prop. 1996/97:3, Kulturpolitik.

² Det enda undantaget från denna regel vi hittat gäller en mycket anspråkslös skrift i stencil från 1985, Reformen och anslagsutveckling på kulturområdet 1960/61–1985/86 av Carl-Erik Virdebrant.

³ Genomgången och klassificeringen av budgetens anslag har skett med utgångspunkt från regleringsbrevet från 1970/71 och framåt i femårsintervall. Den har i olika hänseenden kompletterats med uppgifter i budgetpropositionerna samt av Statens kulturråds redovisningar av myndighetens bidragsfördelning.

⁴ Där utbildningen vid Konstfack är viktigast.

⁵ Fr.o.m. budgetåret 1991/92.

försökt att lösa den uppgiften genom att arbeta fram en klassificering av kulturbudgetens olika anslag och underposter såsom de brukar redovisas i budgetpropositionerna och i regleringsbrevet till anslagsmottagarna.

I stället för att, som brukligt, uppfatta de olika anslagen som speciella för politikens olika områden har vi försökt göra klassificeringen oberoende av om det gäller medel till teater, arkiv eller bildkonst etc. Det har gällt att hitta en balans mellan önskemålet att kunna följa de enskilda anslagen och kostnaderna respektive önskemålet om överblick och systematik. Indelningen bygger på genomgående kända storheter såsom anslag till myndigheter, institutioner, projekt, föreningsbidrag etc.⁽³⁾ Vi kallar den indelningen, som vi presenterar närmare nedan, för politikens verksamhetsformer eller bara *former*, dvs. de utgör de vägar eller ”redskap” genom vilka politiken får sin tillämpning inom de olika konstarterna eller andra kulturändamålen.

Det har visat sig möjligt att tillämpa samma systematik på anslagen över hela perioden, från 1970-talet fram till 2008 års budget. Över åren och vartefter budgeten ökar, så sker en successiv rationalisering av anslagens underposter, vilket kan göra det svårt att följa de enskilda kostnaderna över tiden med hög detaljeringsgrad. Men eftersom det är de övergripande linjerna vi är intresserade av, inte enskildheterna, så har detta varit ett mindre bekymmer. 2008 års kulturbudget är ungefär 2,8 gånger större än budgeten för 1975/76 (räknat i fasta priser) och den är i regleringsbrevet indelad i ungefär lika många poster som på 1970-talet.

6.1.1 Kulturområdets genrer och ändamål

Den indelningen av kulturområdet och dess budget i genrer och ändamål som vi använt följer i alla väsentliga avseenden den som regeringens tillämpar i budgetpropositioner och regleringsbrev. Den torde överensstämma med hur företrädarna för genrerna och ämnesområdena genomgående uppfattar förhållandena.

Kulturpolitikens avgränsades 1974 till att avse konstarterna, verksamheter för kulturarv, medier och viss folkbildning. De områden som konstant utgjort delar av politiken under hela perioden, är:

- * *radio och TV*
- * *film*
- * *tidskrifter, litteratur och (folk-)bibliotek*
- * *teater, dans och musik*
- * *bild och form*, ibland även kallat fri konst
- * *museer (och utställningar)*
- * *kulturmiljövård*, före 1988 *kulturminnesvård* samt
- * *arkiv*.

Dessa ändamål kommer vi alltså att följa från 1970-talet och framåt. Till dem kommer så frågor om

- * *stöd till dagspressen (presstöd)* som förs till kulturområdet 1977,
- * *slöjd, design och arkitektur*. Frågor om utbildning inom slöjd och design (4) ligger inom kulturpolitikens ram fram till 1977 års högskolereform. Mindre anslag har därefter fördelats till organisationer inom området, främst föreningen Svensk form. Nämnden för hemslöjdsfrågor som förs till kulturområdet vid 1990-talets början.(5) Arkitektur, form och design pekades sedan ut som ett kulturpolitiskt

viktigt område i 1996 års kulturproposition, men det har inte fått något genomslag i kulturbudgeten. 1996 års proposition följer också ovanstående systematisering i sin anmälan av kulturområdet för riksdagen.

Nu gäller att alla kulturbudgetens anslag inte konsekvent kan hänföras till endera av dessa ändamål, utan det finns också anslag som är avsedda för fördelning över flera av ändamålen. Dessa har vi sammanfört under rubriken *kultur, allmänt*.

Från kulturområdet har, som vi redan noterat, förts *den högre konstnärliga utbildningen* (1977). Frågor om *ungdomsverksamhet och stöd till nykterhetsorganisationerna* fördes till det nybildade Civildepartementet respektive Socialdepartementet vid 1980-talets början. Ungdomsfrågorna har sedan flyttats vidare flera gånger. Stödet till folkbildningen var, som vi likaså noterat, delat mellan utbildnings- och kulturområdena från 1974. Med 1990 års folkbildningsreform fördes de i sin helhet till utbildningsområdet. Vi berör dessa frågor i det följande.

Slutligen blev *frågor om trossamfund* en del av Kulturdepartementets ansvarsområde 1997. De ändrade relationerna mellan staten och Svenska kyrkan trädde i kraft år 2000. Trossamfunden kan därmed räknas som en del av kulturpolitiken. Vi går inte närmare in på frågorna om trossamfunden i vår utvärdering av perioden efter 1974.

Efter regeringsskiftet 2006 är också idrottsfrågorna en del av kulturdepartementets ansvarsområde, men inte heller dom behandlar vi närmare i översikten.

Med beaktande av dessa förändringar gäller således att det kultur-

politiska området förändrats relativt marginellt under de dryga 30 år som gått sedan 1974.

Sedan 1997 är statsbudgeten indelad i utgiftsområden jämlikt lagen om statsbudgeten.⁽⁶⁾ Grundläggande för budgetlagen är att riksdagen beslutar om ett tak för de samlade statsutgifterna som inte får överskridas. Statsbudgeten är vidare indelad i 27 utgiftsområden, för vilka också fastställs utgiftsramar. Dessa kan inte överskridas genom beslut om enskilda anslag utan höjda anslag måste finansieras genom en motsvarande besparingar inom utgiftsområdet.

Kulturområdet ingår i utgiftsområde 17, som också omfattar *medier, trossamfund* och *fritid*.

6 Lagen (1996:1059) om statsbudgeten.

7 Regeringen kan besluta att överföra beslut som innebär myndighetsutövning också på andra organ än myndigheter. Sådana delegationer av myndighetsansvar är relativt ofta förekommande inom kulturpolitikens område. Stiftelsen Nordiska museet har t.ex. uppgifter i anslutning till Kulturminneslagens bestämmelser om skydd mot utförsel av kulturföremål ur landet.

8 Sådana myndigheter är i dag t.ex. Statens kulturråd, Statens konstråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Konstnärsnämnden, Statens biografbyrå, Presstödsnämnden, Taltidnings-nämnden, Radio- och TV-verket och Granskningsnämnden för radio och TV.

9 Nordiska museet, Tekniska museet, Arbetets museum, Skansen, Rikskonserter, Dansens hus, Svenska filminstitutet.

10 Operan och Dramaten.

11 Även Kungl. biblioteket, KB, under Utbildningsdepartementet är en sådan myndighet.

6.1.2 Myndigheter, institutioner och former för kulturstöd

Myndigheter med förvaltningsuppdrag och institutioner

Under vår beskrivning av kulturområdets framväxt har vi sett hur ett antal olika former för den offentliga verksamheten utvecklats och kommit till användning. Eftersom flertalet av de olika typerna av myndigheter, stiftelser, institutioner och organisationer i övrigt fortfarande är fullt fungerande är kulturområdets organisationsstruktur heterogen i motsvarande mån.

En skillnad för de statliga verksamheterna gäller mellan dem som drivs i myndighetsform respektive i annan form, såsom bolag, stiftelse eller förening.

Vanligen förknippar man *myndighetsutövning* med ett organ som har mandat att fatta beslut med rättsverkan för tredje man, allmänheten. Mera sällan – men ingalunda ovanligt – är att myndigheter är inriktade på produktion av varor eller tjänster som ska möta en efterfrågan.⁽⁷⁾

Tillämpar vi den ungefärliga gränsen på kulturområdets statliga myndigheter så ser vi att de myndigheter som producerar kulturella tjänster för allmänhetens bruk, i princip är desamma som vi i dagligt tal kallar institutioner.

I en formell mening är alla kulturområdets statliga myndigheter förvaltningsmyndigheter, men vi förbehåller av praktiska skäl den benämningen för de myndigheter vars verksamhet inte kännetecknas av egen kulturproduktion. Bland kulturområdets statliga myndigheter skiljer vi således mellan *myndigheterna med förvaltningsuppdrag*, utan egen kulturproduktion **(8)** samt *institutionerna* som har sådan.

Men eftersom verksamheten till sitt innehåll principiellt skiljer sig föga mellan de statligt finansierade institutionerna som drivs i myndighetsform och de som – fortfarande med statlig huvudfinansiering - drivs såsom stiftelser (9) eller i bolagsform (10) har vi räknat alla institutioner med statlig huvudfinansiering till en kate-gori, *statliga institutioner (och motsvarande)*.

De äldsta av kulturområdets myndigheter, Riksarkivet och Riksantikvarieämbetet, följer dock inte denna indelning, utan förenar typiska förvaltningsuppgifter med institutionell produktion. Dessa karakteriserar vi därför som *förvaltningsmyndigheter med institutionsuppgifter*.(11)

12 Riksteatern är en ekonomisk förening, Rikskonserter är en stiftelse. Riksutställningar bildades ursprungligen också som en stiftelse , men är numera en myndighet.

13 De regionala museerna hade ofta en fornminnesförening eller ett hembygdsförbund som huvudman. När museerna blev stiftelser blev oftast föreningen eller förbundet den tredje av stiftarna.

14 Som semiinstitution under för längre eller kortare perioder under tiden sedan 1970/71 har vi räknat Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden (numera inom Institutet för Språk- och folkminnen) Samfundet de nio, Barnboksinstitutet, Elektronmusikstudion (numera inom Rikskonserter), Gerlesborgsskolan, Arkitekturmuseet (numera statlig myndighet), Hallwylska museet(numera statlig myndighet), Drottningholms teatermuseum, Dansmuseet, Millesgården, Musikmuseet (numera myndighet), Thielska galleriet, Föreningen Svensk Form, Föreningen Norden, Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna, Strindbergsmuseet, Östersjöns författarcentrum, Marionetteatern, Vadstenaakademien, Dansens hus (numera bland de nationella scenkonstinstitutionerna), Confidensen, Bildmuseet, Rooseum (numera inom Moderna museet).

De statligt finansierade institutionernas kulturproduktion är i allt väsentligt inriktad på den ort där institutionen ligger, dvs. med några få undantag Stockholm. De brukar också kallas för centrala kulturinstitutioner. Från detta grunddrag skiljer sig "*de tre R:en*", dvs. Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar, som alla är inriktade på kulturproduktion avsedd för turnéer runt om i landet. R:en har som vi sett, ganska olika bakgrunder och karaktär (12) men med hänvisning till inriktningen på regional produktion är det ändå befogat att se dem som en kategori.

Den statliga kulturpolitiken har emellertid, som konstaterats, även de *regionala kulturinstitutionerna* i fokus. 1974 års kultur-politik handlar i hög grad om dem. De institutioner som får statsbidrag enligt det ursprungliga s.k. grundbeloppssystemet räknar vi således som en särskild kategori. Även dessa institutioner drivs emellertid i olika former. Under 1970-talet blev flertalet av dem stiftelser med landstinget och ibland även en kommun som finansierande stiftare.(13)I dag drivs flera av dem som bolag eller direkt under den landstingskommunala förvaltningen.

Slutligen finns gruppen "*semiinstitutioner*", dvs. institutioner som inte är myndigheter (dock ofta stiftelser under statlig medverkan) eller för vilka staten tagit ett odelat ansvar, men som uppbär permanenta verksamhetsbidrag. Flera semiinstitutioner har under perioden uppnått en full institutionsstatus,(14) andra har avvecklats eller försvunnit på annat sätt. Flera finns kvar, en del sedan många år.

Till samma verksamhetskategori har vi fört anslagen till de *akademier* som har bidrag från kulturbudgeten,(15) liksom de statliga kulturhusen i Finland och Norge.(16)

Alla dessa skilda associationer utgör tillsammans det statliga kultur-områdets myndigheter och institutioner. Anslagen till dem utgör på motsvarande sätt budgetens andel för institutionell kulturverksamhet.

Branschstöd

När det gäller kategoriseringen av de anslag som går till andra ändamål än myndigheterna och institutionerna är det lämpligt att utgå från i vilken utsträckning de är avsedda för generella ändamål inom ett område respektive i vilken utsträckning de är specialdestinerade med avseende på mottagarna – om dessa tillhör en särskilt utpekad krets eller kategori eller t.o.m. är en på förhand identifierad juridisk person. Vi har i beskrivningen av 1960-talets och det tidiga 1970-talets kulturpolitik sett hur branschstöden växer fram som en specifik form av kulturstöd. Vi urskiljer dem som en särskild kategori.

Gemensamt för branschstöden är att de är riktade till en näringsgren som huvudsakligen arbetar på marknadsmässiga villkor, men där produktionen anses ha en sådan kulturpolitisk betydelse att det ansetts motiverat med ett permanent offentligt stöd.

Till branschstöden har vi räknat presstödet, filmstödet, litteraturstödet samt fonogramstödet. Däremot inte stödet till kulturtidsskrifterna eftersom det marknadsmässiga underlaget för dessa får uppfattas som relativt begränsat.(17)

15 Musikaliska akademien och Konstakademien.

16 Hanaholmens kulturcentrum samt Voksenåsen.

17 I stället klassificerat som ett projektanslag, jfr nedan. Tidigare utgick även ett stöd till s.k. organisationstidskrifter över kulturbudgeten. Även detta har räknats som projektanslag. I våra förslag om branschstöden, kapitel 13, behandlas dock stödet till kulturtidsskrifterna tillsammans med litteraturstödet.

Konstnärstöd

Konstnärstöden, dvs. upphovsrättsligt inspirerade ersättningar och bidrag till konstnärer, har en utformning som på flera sätt liknar branschstöden. Här är mottagaren det kollektiv som utgörs av de utövande konstnärerna inom en genre – författare, tonsättare, bildkonstnärer, dramatiker etc. Konstnärstöden fördelas huvudsakligen med avseende på genrerna men några stöd är generella. Stöden fördelas i allt väsentligt av Konstnärsnämnden och Författarfonden.

Projekt- och sakanslag

Nästa kategori kallar vi projekt- och sakanslag. Dem definierar vi som anslag till tidsbegränsade, enskilda projekt inom något av kulturpolitiken ämnesområden eller genrer. Hit hör huvuddelen av Kulturrådets medel för bidragsgivning så vida inte mottagaren av regeringen är utpekad på förhand. Vi räknar också anslagen till Statens konstråds utsmyckningsprojekt till denna kategori, liksom Riksantikvarieämbetets anslag till kulturmiljövård i olika former såsom den kyrkoantikvariska ersättningen, vård av byggnader och fornlämnningar m.m.

Som rubriceringen anger är det specifikt för projekt- och sakanslagen att de avser enskilda tidsbegränsade ändamål, och att de myndigheter som hanterar medlen beviljas efter ansökningar från enskilda ”projekt-ägare”.

Som särskilda undergrupper under projekt- och sakanslagen kan urskiljas anslag till forskning samt till internationellt och nordiskt kultursamarbete eller -utbyte.

Förenings- och organisationsbidrag

Kulturbudgeten innehåller också anslag som, tvärt emot projekt- och sakanslagen, lämnas som kontinuerliga stöd till förenings- och

organisationslivet. Här är mottagarna genomgående identifierade redan av regeringen, medan det ankommer på den bidragsfördelnde myndigheten att förmedla stödet eller att bestämma dess närmare storlek inom en ram som anvisats. Det förekommer att regeringen avreglerat förenings- och organisationsstöden så att det formellt ankommer på myndigheten att identifiera bidragsmottagarna. Några större innehållsliga förändringar har dock inte följt av de formella ändringarna.

Av stödet till förenings- och organisationslivet finns bidrag till *folkrörelsernas kulturverksamheter* som en tydligt identifierbar grupp. Det gäller i första hand stöd till de lokalhållande organisationerna,⁽¹⁸⁾ men t.ex. också till arbetarrörelsens och fackföreningsrörelsens arkiv- och museiverksamheter.

Vi har också, fram till 1990, det särskilda stödet till *kulturprogram i folkbildningen* med sin egen karaktär.

Det finns också vissa stöd till föreningar i övrigt som är verksamma inom kulturområdet. Det finns en rörelse över tiden som ytterst kan avse ett enskilt kulturprojekt som efterhand uppnår ett kontinuerligt föreningsstöd, till en verksamhet av "semiinstitutionell art" och ytterst en full institutionsstatus.

Särskilda mottagare

Slutligen innehåller kulturbudgeten en grupp anslag som bäst kan kategoriseras genom att de primärt tar sikte på ett kulturutbud eller

kulturella aktiviteter för en viss kategori medborgare. Det finns en lång tradition i kulturpolitiken av särskilda insatser för personer med *funktionshinder*, främst synskadade. Innehållsligt har den haft ett nära samband med folkbildningen.

Den andra särskilda gruppen är *barn- och ungdom, samer* och sedermera även de andra *nationella minoriteterna* samt slutligen vad som tidigare kallades invandrargrupper, eller med dagens terminologi, *mångkultur*.

Dessa kategorier finns på olika sätt identifierade i kultur-budgeten, även om formerna för insatserna växlar. Det finns återkommande ansatser att integrera stöden till dessa grupper i endera projektbidragen eller de generella föreningsstöden och viktiga delar av kulturpolitikens insatser för de särskilda grupper görs också på dessa vägar. Men likväl förs ständigt nya anslag in i budgeten som särskilt är inriktade på någon eller några av grupperna. Det senaste exemplet utgör 2007 års nya anslag till satsningen på Skapande skola.

Anslagen till särskilda grupper i vår redovisning är således ingen samlad redovisning av hur stora delar av kulturbudgeten som anvisas till de aktuella ändamålen, utan av de anslag som speciellt pekas ut för kulturinsatser till gruppernas fromma.

Licensmedel

Utanför kulturbudgeten i den mening den bygger på fördelning av skatteintäkter finns så även licensmedlen till public-service-företagen, dvs. i dag Sveriges television AB, Sveriges Radio AB och Utbildningsradion AB. Den analys vi gjort av kulturbudgeten i det följande omfattar inte licensmedlen och inte heller anslagen till ändamålen radio och TV.

¹⁸ Främst Folkets hus och parker, Våra gårdar och Bygdegårdarna.

Matris

När kulturpolitikens bågge axlar sammanställs, blir resultatet, det som kan kallas *kulturpolitikens matris*. Det vill säga ett koordinatsystem där politikens "vad", genrerna eller områdena, redovisas på den horisontella x-axeln, medan dess "hur", de olika formerna för kulturell verksamhet eller för stöd till den, redovisas på den vertikala y-axeln. Matrisen motsvarar den grundläggande systematik inom vars ram kulturpolitiken arbetar eller fungerar.

Utifrån vårt sätt att beskriva och identifiera kulturpolitikens olika delar får matrisen följande utformning (figur 6.1, nedan)

6.1.3 Utvecklingen i fråga om ändamål och genrer

Vi ska nu analysera kulturpolitikens utveckling efter 1974 med hjälp av matrisen och med fokus på budgetförändringarna under perioden. Sedan går vi vidare till andra innehållsliga förändringar än enbart de ekonomiska som också kan studeras i matrisen.

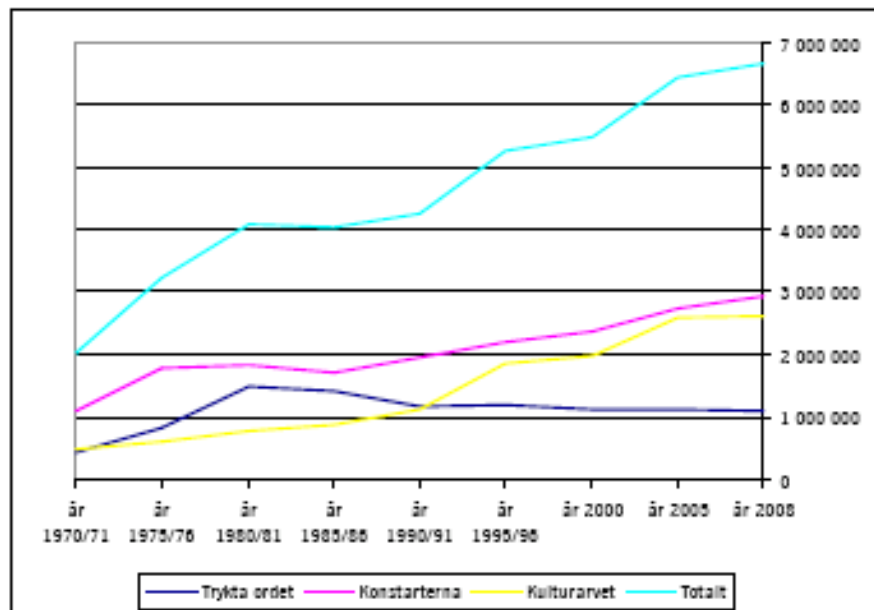
Vi börjar med några av 30-årsperiodens grundläggande trender. Vi har klassificerat kulturbudgetens anslag såsom de anvisats enligt regleringsbrevet (19) vart femte år, från 1970/71 fram till 2008 års budget. Vi kan därmed studera budgetens utveckling i femårsintervall. Förändringar som sker inom respektive intervall – t.ex. ett anslag som både hinner höjas och sänkas, undgår därmed vår uppmärksamhet och tillfälliga anslagsförändringar registreras bara om de råkar infalla under något av de undersökta åren.

Av figur 6.2 framgår att kulturpolitiken i sin helhet, uttryckt i termer av kulturanslag har varit framgångsrik. Räknat i fasta priser (samtliga anslagsnivåer är här och i det följande omräknade till 2007 års prisnivåer enligt konsumentprisindex) har kulturbudgeten lite mer än fördubblats mellan 1975 och 2005, 3,2 miljarder kronor till 6,4 miljarder kronor. (20)

Figur 6.1 Kulturpolitikens matris

	Ändamål: Radio, TV Dagspress Film Tidskrifter, litteratur och bibliotek Teater, dans och musik Kultur, allmänt Bild och form Slöjd & design Museer och utställningar Kultur miljövärde Arkiv
Verksamhetsformer: 1. Myndigheter & institutioner a. Myndigheter med förvaltningsuppdrag b. Myndigheter m. institutionsuppgifter c. Centrala institutioner d. R-en e. Regionala och kommunala institutioner f. Semiinstitutioner och akademier 2. Branschstöd 3. Konstnärstöd 4. Projekt- och sakanlag varav a. Forskning b. Internationellt och nordiskt kulturutbyte 5. Förenings- och organisationsstöd a. Löpande föreningsstöd b. Folkrorelseanknuten kulturverksamhet c. Stöd till folkbildningen 6. Särskilda mottagare a. barn och unga b. Funktionshindrade c. Nationella minoriteter d. Mångkultur 7. Licensmedel för public service	

Figur 6.2 Kulturbudgetens huvudändamål. Anslag i tkr, 2007 års priser

19 Vilket alltså innebär att viss skillnad råder gentemot nationalräkenskaperna som visar utfallet av verksamheterna, efter budgetåret.

20 Hur budgeten beräknas är alltid en fråga om val och konsekvens. I uppgiften om 1975 års budget är för jämförbarhetens skull anslaget till presstödet inkluderat, trots att det överfördes från Finansdepartementets budget först 1977.

21 I diagrammet redovisas kostnaderna för presstödet ända från 1970/71, trots att de ingår i kulturbudgeten först från 1977/78. Detta för att det långsiktiga utvecklingen ska framgå tydligare.

22 Anslagen kultur, allmänt torde i allt väsentligt avse insatser för konstarterna. Mer om detta nedan.

Sammantaget växer kulturbudgeten realt under hela perioden med undantag för 1980-talet då den först minskar något och sedan ökar marginellt. Från 1990-talet ökar budgeten sedan etappvis. Mätt i de femårsintervall som vi använt växer den snabbare 1990–1995 och 2000–2005 men långsammare 1995–2000 och 2005–2008.

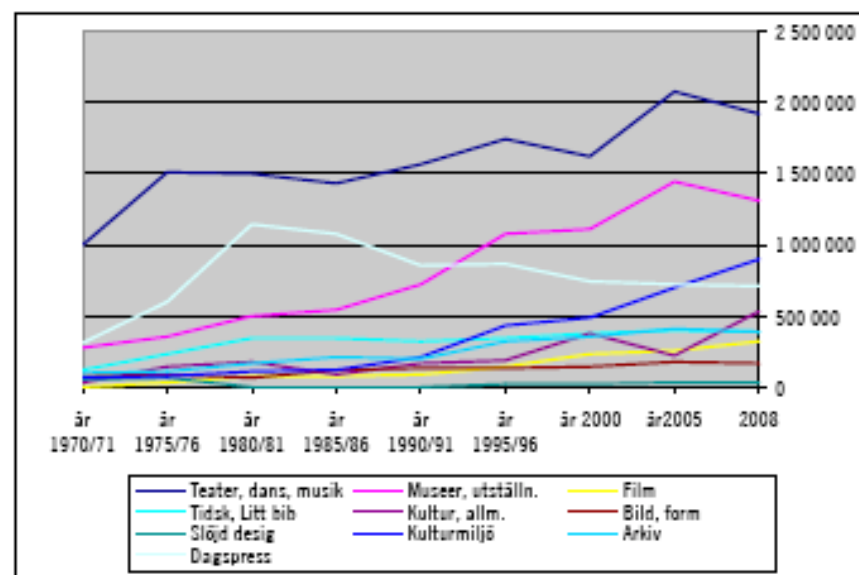
I figuren finns också redovisat anslagsutvecklingen för budgetens tre huvudändamål:

- * det tryckta ordet, dvs. anslag till press (presstödet)²¹, tidskrifter, litteratur, inkl. stöd till författarna samt bibliotek,
- * konstarterna, dvs. anslag till teater, dans och musik, film, bild och form samt ”kultur allmänt”.⁽²²⁾
- * kulturarvet, dvs. anslagen till museer (och utställningar) ⁽²³⁾, kulturmiljövård samt arkiv.

Med den uppdelningen som stöd kan några av de viktigare sammanhangen bakom den övergripande utvecklingen illustreras.

Vi ser då att tillväxten under 1970-talet främst beror på en rejäl höjning av presstödet, + 542 miljoner kronor (2007 års priser), vilket är den största enskilda reformen under hela perioden. Men också anslagen i övrigt ökar.

När budgeten krymper under 1980-talet är även detta i första hand en följd av att presstödet från denna tidpunkt successivt börjar skäras ned. Så har det fortsatt ända fram till i dag. År 2005 har presstödet tappat en dryg tredjedel (36 procent) i värde jämfört med 1980/81. Neddragningarna av presstödet kompenseras dock av att anslagen till bibliotek, litteratur och tidskrifter ökar kontinuerligt under hela perioden, även om det sker i en långsam takt. Sammantaget fördubblas anslagen till det tryckta ordet exklusive presstödet fram till 2005 (+ 200 miljoner kronor i 2007 års priser).

Här finns samma grundmönster som i den förra, aggregerade redovisningen. Det som är kulturbudgetens huvudändamål, teater (med dans) och musik, står för huvuddelen av tillväxten avseende konstarterna mellan 1980 och 2005 (+ 716 miljoner kronor i 2007 års priser). Anslagen till film har ökat med 235 miljoner kronor (2007 års priser), vilket innebär att anslaget ökat nästan 8 gånger om. Anslagen till bild och form har ökat med nästan exakt 100 miljoner kronor, medan anslagen ”kultur allmänt” minskat något. Det beror huvudsakligen på överföringen av stödet till folkbildningens kulturprogram till Utbildningsdepartementet 1990. Andra smärre bidrag har å andra sidan kommit till.

I fråga om det tryckta ordet har vi redan kommenterat pressstödet reträtt och den relativt sett, odramatiska utvecklingen av anslagen till litteratur, tidskrifter och bibliotek.

I fråga om kulturarvsanslagen får vi här bekräftat att området museer växer snabbast av alla under skedet 1985–1995. Museianslagens tillväxt är sedan i princip parallell med teater- och musikområdet fram till 2005. Under perioden tillkommer nya museiinstitutioner och institutionsbyggnader kontinuerligt. Att kulturarvsområdet ändå tar en

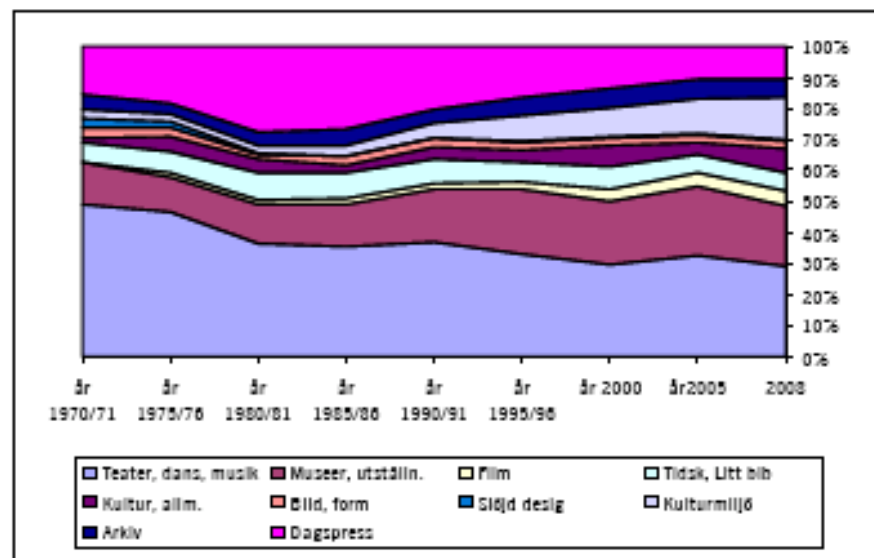
23 I anslagen till museer har vi även räknat anslag till ”utställningar” som i kulturbudgeten brukar särskiljas som ett ändamål tillsammans med museianslagen. I praktiken handlar detta om anslagen till Riksutställningar samt några smärre ändamål. I fortsättningen inkluderar vi således ”utställningsanslagen” bland museerna utan ytterligare kommentarer.

24 Anslagen till teater, dans och musik ökar realt med 510 miljoner kronor under femårsperioden.

större del av budgetens totalandel (jfr figur 6.2) beror på att även anslagen till kulturmiljövården, i viss mån också till arkivområdet, växer påtagligt. Anslagen till kulturmiljöområdet blir budgetens fjärde största ändamål efter 1990, då det passerar litteratur och bibliotek, och det tredje största 2005, då det går om presstödet. Arkivväsendet ökar successivt under hela perioden och blir 2005 kulturbudgetens femte största post, marginellt större än litteratur och bibliotek.

De relativa förändringarna av anslagen till de olika ändamålen kan illustreras närmare som genom diagrammet figur 6.4, som redovisar ändamålen respektive procentandelar av budgeten.

Figur 6.4 Kulturbudgetens utveckling 1970/71–2008. Procentuell fördelning mellan olika ändamål

6.1.4 Relationen mellan anslagen till myndigheter och institutioner respektive rörliga anslag

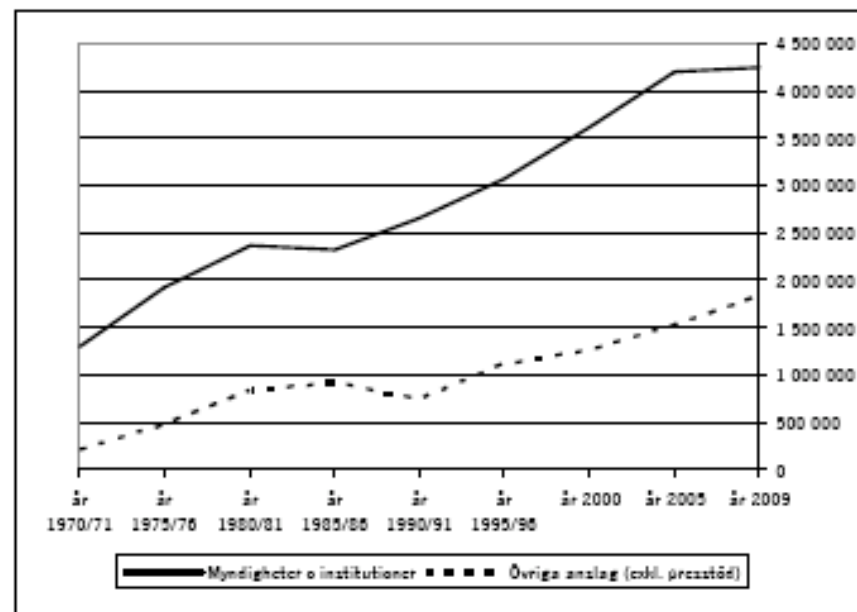
Efter att denna genomgång av huvuddragen i budgetutvecklingen med avseende på kulturområdets ändamål ska vi göra en motsvarande genomgång av kulturpolitikens former, dvs. matrisens y-axel.

Vi börjar med relationen mellan anslagen till myndigheter och institutioner respektive övriga anslag som vi väljer att kalla rörliga medel eller anslag, figur 6.5. Här är dock presstödet exkluderat, dels då dess utveckling redan redovisats, dels då det genom sin storlek skymmer utvecklingen avseende de övriga fria anslagen.

Precis som ifråga om budgetens ändamål så ser vi att bägge grundtyperna av anslag växer starkast under åren fram till 1980, för att sedan plana ut. De rörliga anslagen sjunker sedan efter 1985/86, vilket i första hand beror på de folkbildningsanslag som flyttas från kultur - budgeten. Sedan ökar bägge anslagsgrupperna procentuellt ungefär lika mycket fram till 2005. De fria anslagen utgör ca 36 procent av budgeten, såväl 1980/81 som 1995/96 och 2005. Relationen mellan de bägge grundformerna har således varit mycket stabil över hela perioden.

Efter 2005 verkar emellertid ett trendbrott ha skett. Med beaktande av 2009 års budget så gäller så här långt i perioden att myndighets- och institutionsanslagen haft den mest återhållsamma utvecklingen sedan 1980-talets början. Eftersom myndighets- och institutionsanslagen årligen räknas om med hänsyn till ett särskilt rationaliseringskrav (25) är sammantaget krympande anslag också att vänta, i den mån som rationaliseringen inte kompenseras av nya ”reformmedel”.

Figur 6.5 Kulturbudgetens utveckling 1970/71–2009. Budgeten, exklusive anslag till presstöd, delad mellan anslag till myndigheter och institutioner respektive övriga, rörliga, anslag. Belopp angivna i tusental kronor, omräknade till 2007 års priser enligt KPI

De rörliga anslagen har ökat, t.ex. genom satsningen på Skapande skola och på sysselsättningsinsatser. Nu (2009) uppgår de fria anslagen till 43 procent av budgeten, vilken kan jämföras med 39,5 procent vid 1980-talets mitt, då myndighetsanslagen också hade skurits ned ett antal år och innan folkbildningsanslagen flyttades.

Not 25 Myndigheternas förvaltningsanslag omräknas enligt en modell som bygger på att verksamheten sammanlagda kostnader delas upp på tre olika kostnadsslag, löner, lokaler och övriga kostnader. Dessa omräknas efter olika systematik, beroende på kostnadsutvecklingen inom respektive område. Löneandelen räknas om efter ett arbetskostnads-index som SCB tillhandahåller och som baseras på löneutvecklingen för tjänstemän inom privat sektor. Statistiken har två års eftersläpning, vilket alltså innebär att myndigheterna får lönekompensation med denna fördröjning.

Från den lönekostnadsökning som index anger dras dock ett produktivitetsavdrag som beräknas till genomsnittet av de senaste tio årens produktivitetsutveckling inom privat tjänstesektor. Detta har uppgått till mellan 1,2 och 2 procent årligen mellan 2002 och 2006. Dessförinnan låg det mellan 1,9 och 1,5 procent. Från 2007 har produktivitetsavdraget varierat mellan 1,96 och 2,1 procent.

Andelen för lokalkostnader och hyror räknas om med 70 procent av KPI under de år som myndighetens hyreskontrakt är löpande. Den ökningen ska alltså täcka den indexuppräkning som normalt finns i hyresavtalen. För hyreskostnader som ska omförhandlas under det kommande året justeras anslagen med en koefficient som baseras på hyresutvecklingen inom området – t.ex. centrala Stockholm – under den period som det utgående avtalet har löpt. En marknadsanpassning av hyreskompensationen sker alltså i samband med att ett nytt kontrakt tecknas.

Det bör nämnas att den modell som tillämpas för omräkning av anslagen ändras över tiden. Under andra delen av 1980-talet och början av 1990-talet hade myndigheterna t.ex. ett generellt rationaliseringskrav om 2 procent av förvaltningsanslaget, utöver de rationaliseringskrav som i övrigt fördes in i omräkningstalen. Kulturinstitutionerna hade då en särskild lättnad med hänsyn till deras höga andel lokalkostnader som ju inte kunde rationaliseras på samma sätt som t.ex. lönekostnaderna.

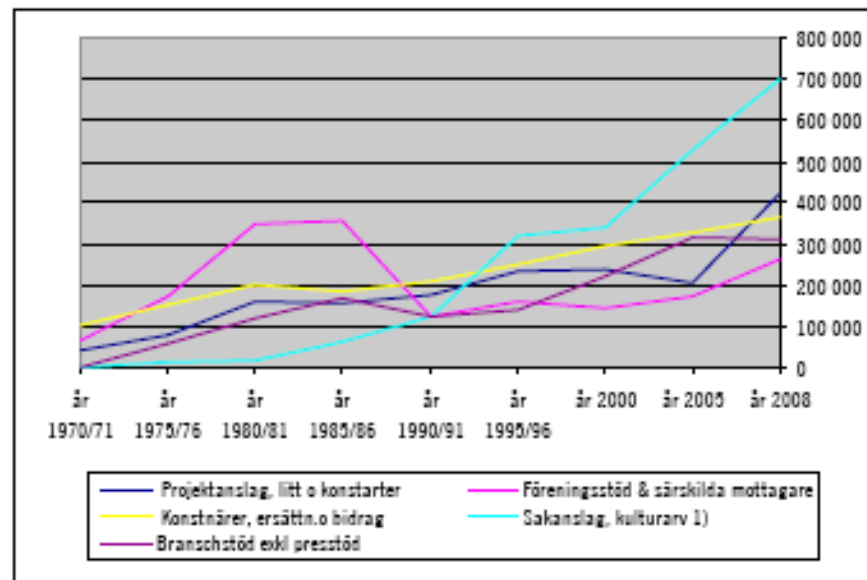
26 Dessutom ingår sakanslag till hemslöjd, arkiv och museer.

Slut not

6.1.5 Utvecklingen av rörliga anslag

Förändringarna av de rörliga anslagen, utanför myndigheterna och institutionerna, under perioden kan studeras närmare med hjälp av diagrammet figur 6.6. Här har vi skilt mellan projekt- och sakanslagen till konstarter (inkl. kultur allmänt) resp. till kulturarv, vilket huvudsakligen är detsamma som bidragsanslagen inom kulturmiljöområdet. **(26)** Vidare redovisas för sig konstnärsstöden, branschstöden (exkl. presstödet) samt som en grupp, de sammanlagda stöden till föreningar, folkrörelser, folkbildning och de särskilda grupperna.

Figur 6.6 Kulturbudgetens rörliga anslag till ändamål vid sidan av myndigheter och institutioner. Belopp i tusentals kronor, 2007 års priser

Av figuren framgår att inom ramen för den utveckling som den aggregerade redovisningen från figur 6.5, så har ett antal ganska dramatiska omkastningar ägt rum under perioden. Den ena är en följd av den redan kommenterade överföringen av stödet till folkbildningen ("Kulturprogram i föreningslivet") 1990 till utbildningsområdet. Den andra gäller ökningen av anslagen till kulturmiljövården.

Den utvecklingen börjar genom 1982 års byggnadsvårdsreform och fortsätter med reformerna i anslutning introduktionen av begreppet kulturmiljövård 1987–1988. År 1991 omförs 140 miljoner kronor (2007 års priser) från bostadsdepartementet till ett nytt anslag, kulturstöd vid ombyggnader. Det var medel som prioriterats fram under 1970-talet inom bostadspolitikens ram för att mildra verkningarna av den rivningar som bostadssubventionerna stimulerade fram. Slutligen från 2002, byggs den kyrkoantikvariska ersättningen upp enligt avtalet mellan staten och Svenska kyrkan.

Till kulturmiljöstöden kommer så de särskilda sysselsättningsmotiverade satsningarna på museisamlingarna från 1996. Dessa förändringar innebär sammantaget att sakanslagen till området kulturarv växer från att vara kulturbudgetens minsta anslagsgrupp bland de rörliga anslagen 1975/76 till att nu vara den klart största.

De övriga anslagsgrupperna följer en mera enhetlig utveckling som innebär att femårsperioden mellan 1975/76 kan ses som en fas av genomförande av 1974 års kulturpolitik då särskilt projektanslagen till konststartsområdet, branschstöden och folkbildningsanslagen ökar kraftigt. Sedan följer en period av sammantagna trendmässiga anslagsökningar över hela perioden, dock i en lägre takt än under det föregående skedet. Mellan 1980/81 och 2005 ökar således branschstöden 2,6 gånger. Ökningen av filmstödet är viktigast. Ersättningarna och

bidragen till konstnärerna ökar Realt under samma tid med 160 procent. och projektanslagen till konstarterna med 120 procent. De har sedan (genom bl.a. Skapande skola och Accessprojektet) ökat ytterligare).

Den bild av kulturpolitiken och kulturbudgeten som utvecklingen av de rörliga anslagen förmedlar kan sammanfattningsvis sägas vara bilden av kontinuitet från 1974, dvs. tydligt genomslag för den politikens ekonomiska prioriteringar under den följande femperioden och därefter en successiv och trendmässigt stabil utveckling med förändringarna i fråga om presstöd, folkbildning och kulturmiljövård som mönsterbrytande. Efter 2005 har skett en kraftig ökning av projektanslagen till konststartsområdet.

En grundläggande iakttagelse som kan göras att de bägge stora anslagsförändringar under perioden, 1970-talets uppräknade av pressstödet och 1990-talets satsningar på kulturmiljöområdet, inte först och främst är följder av kulturpolitiska prioriteringar eller prioriteringar inom kulturpolitikens ramar. I stället handlar det om insatser som politiskt ansetts behövliga från ett bredare perspektiv. Presstödet blir en del av kulturpolitiken först efter det att 1974 års kulturpolitik formulerats. Kulturmiljöområdet växer i relation till bostadspolitik och för att den historiska relationsförändringen mellan staten och kyrkan ska kunna genomföras.

De tre stöden, presstödet, kulturstödet till ombyggnader och den kyrkoantikvariska ersättningen, är när de förs in i kulturpolitiken, de tre absolut största enskilda anslagshöjningarna i kulturbudgeten under hela perioden sedan 1970.

Alla tre anslagen har också ett drag av generalitet – de syftar till generell verkan inom ett något större samhällsområde. Därmed skiljer

de sig från de specialiserade inriktning på endera direkt specialdestinerade bidrag eller på precist avgränsade ändamål som kännetecknar kulturbudgetens många olika poster i övrigt.

Det finns därför ett erfarenhetsmässigt stöd för hävda att det sätt på vilket kulturpolitiken huvudsakligen drivits, med hjälp av de många små specialriktade stöden, tycks stå i motsats till förmågan att göra större, bredare och mera generella satsningar. När sådana återfinns inom kulturpolitikens ram – ja, då handlar det om stöd som sekundärt förts in i kulturpolitiken.

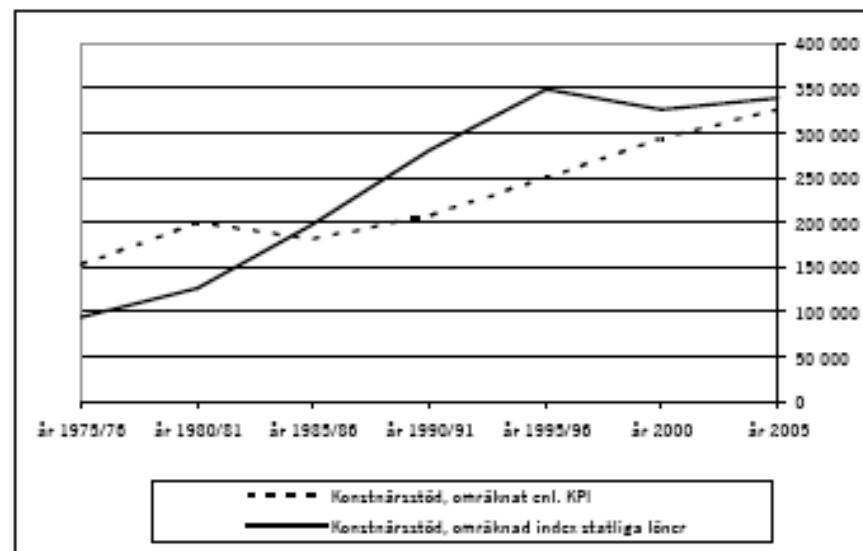
Stöden och bidragen till konstnärerna

Vi kan emellertid avsluta denna del av budgetanalysen med ett ytterligare perspektiv på utvecklingen av de fria anslagen. I figur 6.7 jämför vi utvecklingen av ersättningarna och bidragen till konstnärerna, inte bara med KPI, utan också med utvecklingen av statstjänstemännens löner.

I figuren redovisas utvecklingen av konstnärbidragen relativt dels index KPI, dels index statstjänstemännens löner. Det ska läsas så att när kurvorna pekar uppåt så betyder det att konstnärsstöden ökar snabbare än respektive index. När kurvan pekar nedåt så betyder det omvänt att inflation eller löneutveckling ökar snabbare än stöden.

Totalt har, som vi redan konstaterat stöden en mycket positiv utveckling sett över hela perioden. Men vi ser också att stöden börjat tappa i värde relativt löneutvecklingen med början från 1990-talets mitt. Under 2000-talet sker sedan en viss återhämtning, men sammantaget för det senaste decenniet har stöden tappat jämfört med löneutvecklingen.

Figur 6.7 Konstnärsstödens utveckling relativt KPI och relativt statstjänstemännens löner. Belopp i tusental kronor

I avsnitt 10.2.3 tar vi upp de högre konstnärliga utbildningarna. Där konstaterar vi att dessa byggt ut väsentligt sedan slutet av 1990-talet. Sedan 2000-talets början har antalet konstnärliga examina vid högskolorna fördubblats. Att konstnärsbidragen under motsvarande period då tvärtom tappat värde i förhållande till den allmänna löneutvecklingen är noterbart. Det förefaller inte orimligt att hävda att den ökade utexamineringen i stället borde ha motsvarats av en korresponderande ökning av ersättningarna och bidragen till konstnärerna.

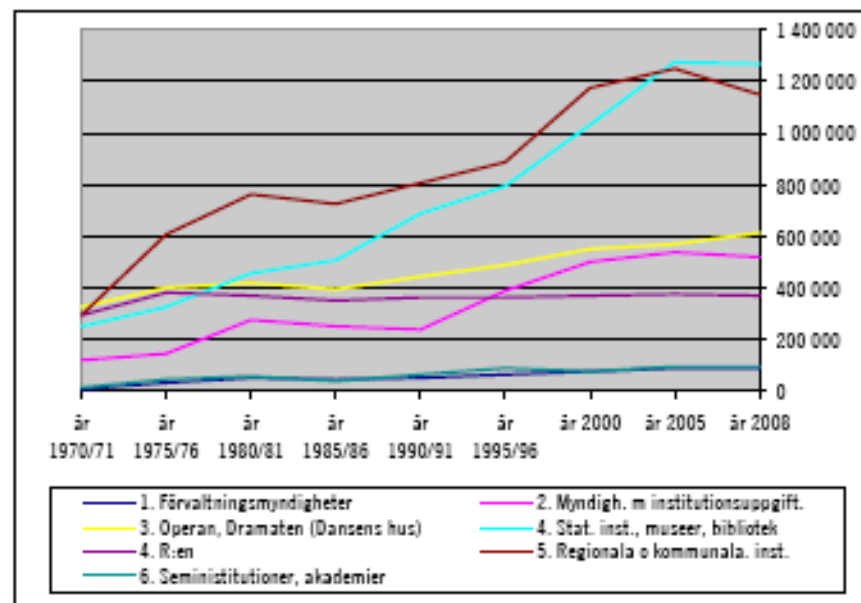
Exemplet med konstnärsstöden kan också användas för att belysa hur beroende av dels den allmänna ekonomiska utvecklingen, men också av regeringens budgetteknik. Under perioden fram till början av 1990-talet har Sverige en inflationsekonomi. Det betyder att reallönerna har svårt att hävda sig gentemot de allmänna prisökningarna. När konstnärsanslagen då enligt Regeringskansliet budgetregler räknas om med den allmänna prisutvecklingen som referens så får särskilda reformsatsningar på konstnärerna genomslag.

Men när inflationen knäcks och reallönerna därmed kan börja stiga så räknas anslagen fortfarande om med den allmänna prisutvecklingen som referens och följaktligen så sjunker anslagen relativt löneutvecklingen.

6.1.6 Anslagen till myndigheter med förvaltningsuppdrag och institutioner

I figur 6.8 redovisas anslagen till de olika typerna av myndigheter och institutioner som vi har urskiljt (ovan avsnitt 6.1.2). Här har vi skilt mellan gruppen myndigheter med förvaltningsuppdrag och förvaltningsmyndigheterna med institutionsuppgifter, dvs. Riksarkivet och landsarkiven samt Riksantikvarieämbetet. Bland de statliga institutionerna har vi skilt mellan å ena sidan museerna, Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) och Institutet för språk och folkminnen (SOFI) respektive scenkonstens institutioner, Operan, Dramaten och (från 2000) Dansens hus å den andra. Vidare utgör de tre R:en en kategori och de regionala institutionerna med statsstöd ytterligare en. Slutligen redovisas gruppen semiinstitutioner för sig.

Figur 6.8 Kulturbudgetens anslag till förvaltningsmyndigheter och institutioner. Belopp i tusental kronor, 2007 års priser

Perioden mellan 1976/76 och 1980/81 innebär kraftiga höjningar av anslagen till främst de regionala kulturinstitutionerna, till de statliga museerna och till myndigheterna med institutionsuppgifter. Dock kan noteras att den stora satsningen på 1974 års profilfråga, de regionala kulturinstitutionerna de facto ligger före 1974 års proposition. Anslaget till de regionala institutionerna fördubblas mellan 1970/71 och 1975/75 men ökningen mellan 1975/76 och 1980/81 stannar vid faktor 1,2.

Efter 1980/81 ökar anslagen till de olika grupperna i en lugnare takt, precis som i fråga om de fria anslagen. De dåliga statsfinanserna under

1980-talet svarar mot sänkta myndighetsanslag, medan 1990-talet innebär en återhämtning. De regionala institutionerna ges en tydlig prioritet under 1990-talets andra halva, vilket korresponderar mot prioriteringarna i 1996 års kulturproposition. 2000-talet åter innebär oförändrade eller reakt sänkta anslag till samtliga myndighets- och institutionsgrupper, utom de statliga scenkonstinstitutionerna. Ökningen här inkluderar den nya institutionen Dansens hus men innebär också en återhämtning relativt en sämre utveckling under det föregående skedet (jfr nedan).

Avvikelserna från den genomsnittliga utvecklingen gäller dels R:en, dels de statliga museerna (och TPB). Anslagen till R:en är reakt oförändrade under hela perioden mellan 1975/76 och fram till i dag (2008 års budget). De har därmed den sämsta budgetutvecklingen.

De statliga museerna däremot står för budgetens starkaste expansion under kvartsseklet mellan 1980 och 2005. Under den perioden näst

27 Dvs. museerna som ingår i myndigheterna Statens Historiska Museer, Naturhistoriska Riksmuseet, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemars udde, Moderna museet, Livrustkammaren, Skokloster och Hallwylska museet, Statens maritima museer, Statens musiksamlingar, Arkitekturmuseet samt Statens försvarshistoriska museer.

28 Hyreskostnader enligt Statskontorets uppgifter samt enligt redovisningar i budgetpropositioner och regleringsbrev. För budgetåret 2005 har vi minskat museianslaget med 91 miljoner kronor dvs. konstansen för fri entréreformen. Detta för att uppnå jämförbarhet mellan de olika åren. Fri entréreformen innebar således sänkta intäkter för museerna med uppskattningsvis motsvarande belopp.

intill tredubblas anslaget (faktor 2,8) vilket kan ses som en motsvarighet till de höjda sakanslagen till kulturarvsområdet. Denna ökning svarar mot att ett antal nya institutioner kommit till under perioden eller att äldre institutioner har förnyats genom nya institutionsbyggnader. Detta gäller Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Etnografiska museet, Vasamuseet, Moderna museet, Arkitekturmuseet, Marinmuseet, Medelhavsmuseet, Myntkabinettet och Världskulturmuseet.

När vi jämförde stöden och ersättningarna till konstnärerna med utvecklingen av statstjänstemännens löner såg vi att stöden sammantaget tappade köpkraft relativt löneutvecklingen under decenniet 1995–2005. Stöden ökade nominellt då med faktor 1,3 men detta motsvarar alltså inte motsvarar löneutvecklingen som under samma period ökade med faktor 1,5.

När det gäller anslagen till myndigheterna och institutionerna så kan vi konstatera att anslagen till gruppen myndigheter (faktor 2,0 nominell ökning), de nationella kulturarvsinstitutionerna (faktor 1,8), de regionala kulturinstitutionerna (faktor 1,6), samt myndigheterna med institutionsuppgifter (faktor 1,5) matchar löneökningarna, medan anslagen till de nationella scenkonstinstitutionerna (faktor 1,3), till R:en (faktor 1,1) och till semiinstitutionerna (faktor 1,2) inte matchar löneökningarna.

För att då slutligt avgöra hur myndigheternas och institutionernas ekonomier utvecklats behöver man ta hänsyn till de bägge andra kostnadsslagen, dvs. lokalkostnaderna och posten ”övrigt”, som inkluderar allt från investeringskostnader till kontorsmaterial.

Här växlar relationerna ganska avsevärt mellan de olika typerna av myndigheter och institutioner. För myndigheterna med förvaltnings-

uppdrag ligger hyrorna kring 10 procent av totalkostnaderna, medan de för de statliga museerna utgör mellan 30 och 50 procent, med ca 40 procent som ett medianvärde. Ungefär samma lokalkostnadsandelar har Riksarkivet, landsarkiven och Riksantikvarieämbetet.

Eftersom den svenska ekonomin sedan 1990-talets mitt fram till i dag, har kännetecknats av låg inflation och reallönetillväxt så kan allmänt sägas att lönekostnadsökningarna ökar genomsnittligt snabbare övriga kostnader. Där detta inte kompenseras fullt ut så innebär det besparingar på anslagen.

Eftersom anslagen till myndigheter och institutioner innehållit kontinuerliga rationaliseringskrav under hela perioden, samtidigt som extra anslagsökningar sedan 1995/96 varit ovanliga, så kan vi med säkerhet säga att myndigheterna och institutionerna har haft att hantera påtagliga krav på att effektivisera sin verksamhet.

För att få den närmare uppfattningen om hur myndigheternas och institutionernas ekonomier har utvecklats, måste man dock ta hänsyn till den tredje kostnadsposten, dvs. lokalkostnaderna. Den kostnaden är särskilt intressant för gruppen centrala statliga museer som ju dels stått för myndighets- och institutionsanslagens expansion, dels har verksamheter där lokalkostnaderna av naturliga skäl är tunga. Det har också under senare år förts en livlig debatt om kulturinstitutionernas lokalkostnader. Vi ska därför avsluta denna genomgång av kulturbudgeten med en kort analys av dessa.

Museernas lokalkostnader

För att kunna göra en något så när samlad bedömning av lokalkostnadernas utveckling för de statliga museerna, så måste vi ta hänsyn till såväl kostnaderna för den enskilda institutionen som till att antalet

institutioner har ökat. Det gäller alltså att skilja mellan kostnadsförändringar hänförliga till det ena respektive andra förhållandet.

Vi väljer att studera förhållandena för de statliga museerna som är myndigheter.²⁷ För dessa museer har hyrorna utgjort följande andelar av myndigheternas anslag. (28)

Tabell 6.2 Andelen lokalkostnader av de statliga museernas anslag 1975/76

1975/76	1980/81	1985/86	1990/91	1995/96	2000	2005
31,3 %	31,2 %	42,3 %	36,3 %	40,8 %	42,5 %	35,5 %

Vi ser alltså att andelarna hyreskostnaderna varierat mellan drygt 30 och 40 procent under perioden. När andelarna ökat så betyder det också att hyrorna ökat snabbare än myndigheternas anslag i övrigt. Fastighetsreformen 1994 sammanfaller med en ökning av hyrorna. Tabellen sammanfattar bakgrunden till den debatt om principerna för hyressättningen som sedan följde. Dvs. myndigheterna hade att möta både rationaliseringskrav i verksamheten och höjda hyreskrav. Men vi ser också att efter 2000 så har hyrorna fallit tillbaka och det svarar mot att debatten allmänt sett tycks ha klingat av.

I nästa tabell, tabell 6.3, gör vi ett försök att uppskatta hyrornas betydelse för den enskilda, eller snarare den genomsnittliga musei-institutionen. Här redovisas (raden B) för respektive år summan av alla museernas anslag, exklusive de andelar som åtgått till hyror. Dessa har sedan indexerats med i relation till utvecklingen av statstjänstemännens löner (raden C). Anslagens helt dominerande användning (sedan hyrorna räknats bort) är således lönekostnader.

Men eftersom antalet museer ändras över perioden så behöver vi för de olika åren slå ut kostnaderna på olika många museer. På tabellens fjärde rad (raden E) rad har vi därför angivit antalet institutioner efter den takt då de nya museerna etablerats. Här har vi allmänt betraktat tillkomsten av en ny museibygnad som motsvarande en ny institutionsetablering, oavsett om institutionen ifråga haft en förhistoria som en del av en tidigare ”moderinstitution”.(29)

Slutligen har vi på tabellens nedre rad (raden E) redovisat det genomsnittliga museianslaget såsom detta kan beräknas när det samlade museianslaget (exklusive hyreskostnaderna) delas med antalet museer (enligt raden D).

29 Vi har således beräknat antalet institutioner med utgångspunkt från att 1975/76 finns Historiska museet, Naturhistoriska riksmuseet, Nationalmuseum, Östasiatiska museet, Etnografiska museet, Livrustkammaren med Hallwylska museet och Skokloster (räknade som ett museum) och Sjöhistoriska museet. Till 1980/81 tillkommer Arkitekturmuseet. 1985/85 Statens musiksamlingar och Medelhavsmuseet. Vasamuseet som invigs 1990 har vi inte beaktat i sammanställningen eftersom staten endast bekostar lokalerna, men inte driften i övrigt. Det museet är alltså ”neutralt” i förhållande till våra beräkningar. Till 1995/96 tillkommer Myntkabinettet. Till 2000 Moderna museet, Marinmuseet samt Armémuseet och Flygvapenmuseet, räknade som en samlad institution. Till 2005 slutligen tillkommer Världskulturmuseet.

Tabell 6.3 Hyreskostnaderna betydelse för de statliga museernas anslagsutveckling. Beloppen i tusental kronor

A	1975/76	1980/81	1985/86	1990/91	1995/96	2000	2005
B	30 779	64 745	92 516	204 636	258 700	368 825	558 598
C	195 754	256 390	265 520	386 762	411 333	468 408	603 286
D	6	7	9	9	10	13	14
E	32 626	36 627	29 502	42 973	41 113	36 031	43 092

A = budgetår

B = museernas anslag minskade med hyreskostnaderna

C = anslagen enligt B, omräknade med index för statstjänstemännens löneökningar

D = antalet museiinstitutioner respektive år

E = anslag (enligt C) per museum (enligt D)

Om vi så slutligen ställer samman resultaten från de två tabellerna 6.2 och 6.3, så får vi följande bild.

Tabell 6.4 Hyresandel av museernas anslag (efter tabell 6.2) jämfört med den genomsnittliga museets i övrigt disponibla anslag (undre raden, enligt tabell 6.3, raden E). Beloppen i tusental kronor

A	1975/76	1980/81	1985/86	1990/91	1995/96	2000	2005
B	31,3 %	31,2 %	42,3 %	36,3 %	40,8 %	42,5 %	35,5 %
C	32 626	36 627	29 502	42 973	41 113	36 031	43 092

Utifrån detta sätt att beräkna kostnader, anslag och hyrornas effekter kan vi alltså avge följande omdömen.

För det första tycks kulturbudgetens ökning av kostnaderna för de statliga museerna (samt TPB samt SOFI) väsentligen vara hänförlig

det disponibla anslaget för det genomsnittliga museet följer (samarvarierar med) hyresandelen. När hyresandelen stiger så sjunker genomsnittsmuseets i övrigt disponibla anslag. När hyresandelen sjunker så ökar det disponibla anslaget. Detta mönster ändras inte av tillkomsten av de nya institutionerna.

För det andra kan vi alltså säga att hyressättningen haft ett mycket tydligt genomslag i museernas anslag. Hyrorna tycks ha varit den faktor som mer än principer för anslagsomräkningar bestämt museernas ekonomiska utrymme. När hyrorna som hittills under 2000-talet sänkts har detta alltså inneburit att museerna fått bättre ekonomi.

Dagens (2005 års) genomsnittliga museum tycks därför ha ett anslag med samma köpkraft (utifrån relationen till statstjänstemännens löner) som dess motsvarighet budgetåret 1990/91.

30 I begreppet landsting inbegrips i vår utredning även regionerna. Likaså inbegrips i begreppet de samverkansorgan (lag [2002:34] om samverkansorgan i länen) som i vissa län bedriver kulturpolitiska frågor.

31 Region Halland t.ex. har tecknat överenskommelser om uppdrag med 37 organisationer och 15 kulturinstitutioner.

32 Ett nätverk, med landsting /regioner och kommuner, har bildats 2008 på initiativ av SKL och Regionförbundet södra Småland. Cultural planning handlar om att genom systematisk kartläggning av såväl kvantitativ som kvalitativ art av kulturella resurser få underlag för att föra fram kultur i olika sammanhang.

6.1.7 Sammanfattning av analysen av budgetutvecklingen

De iakttagelser vi gjort genom vår analys av kulturbudgetens utveckling kan sammanfattas i följande punkter.

* Den viktigaste profilfrågan för 1974 års kulturpolitik är, mätt i termer av ekonomisk satsning – utbyggnaden av de regionala kulturinstitutionerna, i första hand de regionala teatrarna. Stats-stödet till de regionala institutionerna ökade dock snabbare under 1970-talet, före lanseringen av 1974 års politik, än därefter.

* Under perioden mellan 1975 och 2005 har budgeten tredubblats, räknat i fasta priser enligt KPI.

* De största enskilda tillskotten till budgeten är införandet av presstödet under 1970-talet, kulturstödet till ombyggnad vid 1990-talets början samt den kyrkoantikvariska ersättningen från 2000 i samband med relationsförändringen kyrka – stat.

* De största enskilda neddragningarna av budgeten gäller nedskärningen av presstödet från 1980-talet och överföringen av stödet till studieförbundens kulturprogram till utbildningsområdet.

* Den viktigaste långsiktiga trenden i budgetutvecklingen är att anslagen till institutionerna inom området kulturarv successivt tar en större andel av budgeten i anspråk. Det handlar främst om att nya museiinstitutioner kommer till från 1980-talet. 1980 domineras budgeten av kostnader för konstarterna, främst teater och musik. Kostnaderna för arkiv, museer och kulturmiljövård motsvarar då hälften av kostnaderna för insatserna för konstarterna. 2005 är kostnaderna för de bågge områdena ungefär lika stora.

- Den genomsnittliga statliga museiinstitutionen har reallt ungefär lika stort anslag 2005 som den hade 1990. Mellan dessa tidpunkter har emellertid museernas reala ekonomi genomlöppt väsentliga skiftningar som styrts av hyressättningen av lokalerna. Institutionernas ekonomi försämrades när hyrorna steg fram till kring år 2000. Den har förbättrats när hyrorna sedan har sjunkit.

- Relationen mellan budgetens kostnader för förvaltningsmyndigheter och institutioner respektive övriga, rörliga anslag har varit stabil över hela perioden. Under 2000-talet har den rörliga andelen dock ökat som en kombination av besparingar på myndigheternas anslag och satsningar på olika projekt.

- Stöden och ersättningarna till konstnärerna har ökat under hela perioden 1970–1995. Det senaste decenniet har dock stöden tappat relativt statstjänstemännens löneutveckling.

6.2 Kultur i hela landet

6.2.1 Organisation och verksamhet i landsting och kommuner

Landstingen (30) är aktiva inom kulturområdet. Det sker antingen genom kulturförvaltningar som t.ex. fördelar bidrag till organisationer och kulturskapare, eller genom huvudmannaskapet för kulturinstitutioner.

Kulturförvaltningarna ansvarar för underlag till kulturpolitiska strategier och beslut samt utformar uppdrag till institutioner och organisationer. (31) De ska stödja och utveckla nätverk inom kulturområdet och driva projekt för att utveckla den egna verksamheten t.ex. genom s.k. cultural planning.(32)

Även i kommunerna är kulturfrågorna organiserade på olika sätt, t.ex. i fråga om vilken nämnd som är ansvarig. Dåvarande Svenska kommunförbundet publicerade 2003 en rapport om den politiska och förvaltningsmässiga organisationen av kultur respektive fritid i Sveriges kommuner.(33) Tabellen nedan visar vilken placering kulturfrågorna då har i kommunernas politiska organisation enligt rapporten.

Tabell 6.5 Nämndansvar för kulturfrågor i Svenska kommuner 2003

gemensam kultur- och fritidsnämnd	45 %
separat kulturnämnd	20 %
utbildning och kultur	19 %
under kommunstyrelsen	9 %
övriga	7 %

Av rapporten framgår också att det finns relativt stora likheter mellan kulturfrågornas placering politiskt och placering i förvaltningen.(34)

Tabell 6.6 Förvaltningsorganisation för kultur i Svenska kommuner 2003

kultur och fritidsförvaltning	41 %
separat kulturförvaltning	18 %
utbildnings- och kulturförvaltning m.m.	24 %
kommunstyrelsens kansli	10 %
övriga förvaltningar	7 %

Nämndansvaret för kultur visade sig vara olika fördelat beroende på kommunens karaktär. Storstäderna – Stockholm, Göteborg, Malmö – hade t.ex. uteslutande separata kulturnämnder och större städer³⁵ hade det till närmare 50 procent. Däremot hade landsbygdskommunerna

aldrig särskilda kulturnämnder. Det var också i landsbygds- och glesbygdkommuner som organisations-formen för kulturansvaret hade den största variationen.(36)

I rapporten sägs också att utvecklingen mellan slutet av 1980-talet och fram till 2003 gått mot att allt flera kommuner placerat kultur- och fritidsfrågorna i en nämnd som också hanterade andra verksamheter. (37) År 2003 hade fyra av tio kommuner kulturfrågorna organiserade i sådana större nämnder jämfört med bara en av tio vid 1980-talets början.

33 Svenska kommunförbundet, 2003, *Vem tar hand om kultur och fritid i Sveriges kommuner*.

34 Ibid., s. 7–9.

35 50–100 000 invånare.

36 Ibid. s. 12.

37 Ibid. s. 16.

38 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//6, Museer och konsthallar 2006*, definition – anställd yrkesutbildad personal, sammanlagt ett årsverke, öppet för allmänheten).

39 Ibid. tabell 1:1.

40 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1. Musik 2004–2005*, s. 1, åtta av de 15 orkesterinstitutionerna är integrerade i länsmusik, s. 10, tabell 1.

41 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1, Teater och dans 2006*, s. 45, tabell 7.

42 Enligt 8 § arkivlagen (1990:783) är landstingsstyrelsen arkivmyndighet i landstinget, om inte landstingsfullmäktige har utsett någon annan nämnd eller styrelse till arkivmyndighet.

43 SOU 2002:78, *Arkiv för alla*.

Landstingens kulturverksamheter

Landstingen är huvudmän (ensam eller en av flera) för totalt 26 museiinstitutioner (38) varav 19 är regionala, tre kommunala och fyra övriga museer.(39) Det finns 20 länsmusikorganisationer samt 15 regionala eller lokala orkesterinstitutioner.(40) Det finns 28 regionala eller lokala teaterinstitutioner (41) och 20 läns- eller regionbibliotek.

Varje landsting har ett arkiv. (42) Det finns inga samlade uppgifter om landstingens arkivverksamhet. Landstingen finansierar också andra arkiv. Enligt Arkivutredningen finansierade landstingen folkrörelsearkivens länsarkiv med mellan 60 procent och 26 procent av omsättningen. (43)

I landstingen fanns 747 årsarbetare inom kulturområdet 2004. Det motsvarade 0,3 procent av det sammanlagda antalet årsarbetare. (44)

Kommunernas kulturverksamheter

Kommunerna är huvudmän (en ensam kommun eller som en av flera) för totalt 108 museiinstitutioner och konsthallar. (45) Av dessa var 15 regionala institutioner, 57 kommunala och 12 stycken tillhör gruppen ”övriga”. Antalet konsthallar var 24. (46)

Inom musikområdet ger kommuner i vissa fall bidrag till länsmusikorganisationer (6 procent av deras totala intäkter (47). Framför allt finansierar kommunerna dock orkesterinstitutioner. (48) Det finns 15 orkestrar i landet varav åtta är integrerade med länsmusikorganisationen. (49)

På teaterområdet finns tre teatrar som finansieras av kommuner och staten, men inte av landsting. Kommunerna finansierar dessutom 20 teaterinstitutioner som även har bidrag från landsting. (50) Samman-

lagt bidrar sålunda kommunerna till finansieringen av 23 teaterinstitutioner.

44 Sveriges kommuner och landsting, 2005, *Landstingsanställd personal 2004. Sammanställning grundad på Landstingsförbundets personalredovisning per den 1 november 2004*, Tabell 3A. Senare statistik redovisar utbildning och kultur tillsammans, utbildning är många fler

45 Definition = anställd yrkesutbildad personal, sammanlagt ett årsverke, öppet för allmänheten.

46 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//6, Museer och konsthallar 2006*, tabell 1:1.

47 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1. Musik 2004-2005*, s. 18, diagram 1.

48 Ibid. s. 19, diagram 5.

49 Ibid. s. 10, tabell 1.

50 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1, Teater och dans 2006*, s. 45, tabell 7.

51 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:3, Folkbiblioteken 2007*.

52 Resultat av *Musik- och kulturskolerapporten 2007*, SMOK, Sveriges Musik- och Kultur-skoleråd, intresseorganisation där ca 85 procent av landets kommuner är medlemmar.

53 Enligt 8 § arkivlagen (1990:783) är kommunstyrelsen arkivmyndighet i kommunen, om inte kommunfullmäktige har utsett någon annan nämnd eller styrelse till arkivmyndighet.

54 Sveriges kommuner och landsting, 2008, *Kommunal personal 2007 – personalstatistisk undersökning*, tabell 4. Kategorierna Musikledare, 1:e bibliotekarie, Annan arbetsledare bildning/fritid, Bibliotekarie, Kultursekreterare, Antikvarie, Annan handläggare bildning/fritid, Biblioteksassistent, Filialföreståndare, Musik-, danslärare, Kulturassistent, Annan kulturpersonal.

Kommunerna ansvarar vad gäller bibliotek för 2 090 utlåningsställen (ett huvudbibliotek i varje kommun, 1 001 biblioteksfilialer samt bokbussar och övriga utlåningsställen). **(51)**

Kommunerna har ansvar för kultur i skolan. I läroplanerna är undervisning i kultur och estetik integrerad (se avsnitt 10.1). Musik- eller kulturskolor fanns 2007 i alla utom sju kommuner. **(52)**

Varje kommun har ett arkiv. **(53)** Framför allt större städer har stora och profilerade stads- eller kommunarkiv. Inte heller om kommunal arkivverksamhet finns några samlade uppgifter.

I vissa större kommuner finns stadsantikvarier som ofta är kopplade till ett museum. I några kommuner finns också kommunantikvarier, men samlade uppgifter om dessa saknas.

Kommunerna ger i växlande utsträckning bidrag till konstnärer och kulturarbetare samt fördelar stöd till lokaler och arrangörer.

De svarar för en stor andel av det offentliga stödet till studieförbunden.

I kommunerna fanns år 2007 runt 9 500 årsarbetare på kulturområdet. **(54)**

6.2.2 Fördelningen av de offentliga kulturutgifterna

Generellt sett ser de ekonomiska förutsättningarna ut så att staten bidrar med ca en femtedel av kommunernas inkomster och en tiondel av landstingens. Av dessa ges ungefär 75 procent i klumpsummor. **(55)** Cirka 75 procent av utgifterna hör samman med lagreglerade uppgifter. **(56)**

På kulturområdet bidrar den offentliga sektorn med ca 21,7 miljarder kronor. Mellan 1992 och 2007 har landstingen procentuellt ökat sina insatser inom kulturområdet i högre grad än de andra offentliga aktörerna. Kommunernas insatser har ökat minst vilket till viss del beror på förändringar i huvudmannskapet mellan landsting och kommuner.

Sedan mitten av 1990-talet är staten den största offentliga finansiären av kulturverksamheter, men det är fortfarande kommunerna som ger den största andelen av sin budget till kultur. De kommunala kulturkostnaderna uppgår till ungefär 2,5 procent av deras totala nettokostnader. För statens del är motsvarande andel knappt en procent av statsbudgeten. Landstingens kulturutgifter ligger på samma budgetandel.⁽⁵⁷⁾

Tabell 6.7 De offentliga kulturutgifterna 1992 och 2007. Statens, landstingens och kommunernas andelar

	År 1992 ⁵⁸ (92/93)	År 2005 ⁵⁹	År 2007 ⁶⁰
Stat	42 %	47 %	46 %
Landsting	8 %	10 %	13 %
Kommun	50 %	43 %	41 %

⁵⁵ Premfors, Ehn, Haldén & Sundström 2003:171.

⁵⁶ Ibid. s. 208.

⁵⁷ Statens kulturråd, 2007, *Kulturen i siffror* 2008:7, Kulturens finansiering 2007, s. 5.

⁵⁸ SOU 1995:84, *Kulturpolitikens inriktning*, s. 94.

⁵⁹ Statens kulturråd, 2006, *Kulturen i siffror* 2006:3, s. 5.

⁶⁰ Statens kulturråd 2008, *Kulturen i siffror* 2008:7, *Kulturens finansiering* 2007.

Tabell 6.8 De offentliga kulturutgifterna per innevånare i statens och landstingens (genomsnittligt) och kommunernas (genomsnittligt) utgifter. (61) Belopp i kronor, 2007 års priser

	1998	2000	2002	2004	2006	2007
Stat	936	949	959	1 006	1 063	1 085
Landsting	158	199	208	211	258	267
Kommun	882	868	910	904	944	978

Kulturutgifterna har ökat åren 1998–2007 i såväl kommunerna, som landstingen och staten. Det finns inga uppgifter om i vilken utsträckning ökningen motsvarar nya eller utökade kulturverksamheter respektive i vilken utsträckning ökningen motsvaras av att de befintliga verksamheterna blivit dyrare.

Förhållandena växlar mellan de olika landstingen. För den största ökningen svarar region Västra Götaland. Med detta landsting borträknat är den genomsnittliga ökningen åtta procent mellan 1998 och 2005. I sju av tjugo landsting har kulturutgifterna minskat. Någon samlad trend är svår att utläsa.

Landstingens kulturutgifter uppgick 2007 till knappt 2,5 miljarder kronor.⁽⁶²⁾ De viktigaste ändamålen 2005 framgår av tabell 6.9 nedan.⁽⁶³⁾

Tabell 6.9 Landstingens kulturutgifter 2005, fördelning över huvudändamål

Teater och dans	17 %
Musik	24 %
Bild och form	2 %
Museer, utställningar och kulturmiljö	19 %
Bibliotek	6 %
Film och medier	3 %
Folkbildning	16 %
Ungdomsorganisationer	5 %
Ersättning och bidrag till konstnärer	0 % (ca 7 miljoner kr)
Allmänna kulturutgifter	8 %

De kommunala kulturutgifterna uppgick år 2007 till 8,9 miljarder kronor. De fördelar sig på fyra huvudändamål enligt tabell 6.10. (64)

Tabell 6.10 Kommunernas kulturutgifter 2007, fördelning över huvudändamål

Allmän kulturverksamhet	33 %
Bibliotek	41 %
Musik-/Kulturskola	20 %
Stöd till studieorganisationer	6 %

61 Ibid.

62 Statens kulturråd 2008, *Kulturen i siffror 2008*:7, *Kulturens finansiering 2007*.

63 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006*//3, *Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*, tabell 1:10.

64 Statens kulturråd 2008, *Kulturen i siffror 2008*:7, *Kulturens finansiering 2007*.

65 Sveriges kommuner och landsting, 2004, *Om kultur- och fritidssektorerna. Kostnader*.

Kommunernas och landstingens stöd till det fria kulturlivet låter sig inte summeras. Det utgörs av aktivitets-/verksamhetsbidrag och arrangörsstöd samt subventionerade lokaler för föreningarnas egna verksamhet.(65)

Fördelningen av offentliga kulturutgifter på institutioner och övriga verksamheter

Stat, landsting och kommuner tar olika stort ansvar för skilda typer av kulturinstitutioner och verksamheter. Länsmusikorganisationen har t.ex. genomsnittligt en dubbelt så hög statlig finansiering som de övriga regionala och kommunala kulturinstitutionerna och för studieförbunden tar staten utan jämförelse det största ansvaret.

Tabell 6.11 Fördelningen av finansieringen mellan stat, landsting och kommuner för olika kulturverksamheter 2007

Del av intäkterna	Stat %	Landsting %	Kommuner %
teater och dans, regionala och lokala institutioner ⁶⁶	27	24	23
länsmusikorganisationer ⁶⁷	54	23	6
orkesterorganisationer ⁶⁸	27	18	28
regionala museer ⁶⁹	25	29	15
läns- och regionbibliotek ⁷⁰	30	70	-
studieförbund ⁷¹	69	12	18

Bilden av de egna intäkterna är påfallande enhetlig ifråga om de regionala institutionerna. För läns museerna är de i medeltal 25 procent.(72) Regional musikverksamhet hade ca 23 procent i spelintäkter och övriga intäkter.(73) På teaterområdet hade regionala/lokala institutioner 26 procent egenintäkter.(74)

Statens bidrag till institutionerna varierar kraftigt över landet. Framför allt är skillnaderna stora mellan bidragen till länsmusikorganisationerna.

66 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1. Teater och dans 2006*, s. 29, tabell 15.

67 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1, Musik 2004–2005*, s. 18, diagram 4.

68 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1, Musik 2004–2005*, s. 19, diagram 5.

69 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//6, Museer och konsthallar 2006*, s. 33, tabell 1:3, regionala museer = länmuseer + 6 museer, s. 77, bilaga 3.

70 SOU 2003:129, s. 340.

71 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:2, Studieförbunden 2007*.

72 Ibid. varierar mellan 27 och 50 procent.

73 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:5, Musik 2006*, s. 21, diagram 4.

74 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1, Teater och dans 2006*, s. 29, tabell 15.

75 I procent av de totala intäkterna.

76 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1, Musik 2004–2005*, s. 29, tabell 5. Siffrorna varierar för flera län kraftigt mellan åren beroende på vad som räknats in, men för de ovan uppräknade länen är siffrorna stabila.

77 I procent av de totala intäkterna.

78 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:2, Studieförbunden 2007*, s. 10.

79 Statens kulturråd 2008:7, *Kulturens finansiering*, s. 40.

Beträffande länsmusikorganisation varierar statens bidrag mellan 23 och 85 procent.**(75)** År 2005 hade Gotlandsmusiken 85 procent och Musik i Uppland 73 procent statlig finansiering. Västmanlandsmusiken hade 23 procent statlig finansiering.**(76)**

Statens bidrag till de regionala teaterinstitutioner varierar mellan 22 och 52 procent av deras samlade finansiering.**(77)** Räknar man enbart statens del av de offentliga bidragen så varierar den mellan 23 och 62 procent.

Även enskilda landstings driftkostnader för kulturändamål kan variera kraftigt, framför allt vad gäller de områden som får mest pengar – museer och kulturmiljövård, teater och dans, musik och studieförbund. Inom de områden som får mindre bidrag – bibliotek och litteratur samt ungdomsorganisationer – är spännvidden mindre.

Den verksamhet som staten tar det allra största delansvaret för är dock folkbildningen genom studieförbunden. Statens andel av de totala bidragen har det senaste decenniet hela tiden ökat, från 58 procent år 1997 till 69 procent år 2007.**(78)**

Uppgifterna visar att variationen är stor när det gäller det ansvar olika parter tar för skilda typer av institutioner och verksamheter. Finansieringsbilden förändras också över tid och mellan olika delar av landet.

6.2.3 Kulturstöd i hela landet?

I det här avsnittet ska vi belysa något av utfallet av kulturpolitikens regionala och lokala dimensioner. I den kulturpolitiska debatten framhävs ofta betydelsen av de statliga insatserna för medborgarnas

rimliga tillgång till ett kulturutbud, oavsett bostadsort. Satsningen på de regionala institutionerna utgjorde ryggraden i 1974 års kulturpolitik när det gällde att skapa denna tillgänglighet. Statens kulturråd skriver t.ex. i rapporten *Kulturens finansiering 2007* att det kan “konstateras att staten, tillsammans med landsting/regioner och kommuner, genom sina gemensamma satsningar lyckats bygga upp en väl fungerande infrastruktur inom kulturområdet. Det har skett på en relativt kort tid. Den kraftiga utbyggnaden av både kommunala och regionala kulturverksamheter under 70- och 80-talet, som skulle leda till att alla medborgare skulle få ta del av kultur har gett resultat. Men föreliggande rapport visar också att det fortfarande finns stora skillnader i satsningarna på kultur och därmed också till viss del i utbudet.”(79)

Denna diskussion kan vi något fördjupa genom en jämförelsen mellan de offentliga kulturutgifterna och kulturkonsumtionen i Uppsala och Södermanlands landsting. Båda länen har samma sorts rumsliga närhet till Stockholm.

80 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1. Teater och dans 2006*, s. 48, tabell 10.

81 Ibid. s. 17, tabell 3.

82 Ibid. s. 17, tabell 3.

83 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1, Musik 2004–2005*, tabell 5.

84 Ibid. tabell 9, s. 47, från stat, landsting, kommun, Framtidens kultur m.fl.

85 Ibid. s. 48.

86 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006:3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*. s. 17–19.

Tabell 6.12 Kulturkonsumtion och offentliga kulturutgifter i Södermanlands och Upplands län 2006. Uppgifter ur Statens kulturråd, 2008:1, *Teater och dans 2006*

	Södermanland	Uppland
Dans – antal besökare	6 046 besök	2 259 besök varav 88 % i Uppsala kommun ⁸⁰
Teater/musik – besök på egna föreställningar per 1 000 invånare	96,9 besök	234,3 besök ⁸¹
Besök på gästspel/köpta föreställningar per 1 000 invånare	105,5 besök	17,8 besök ⁸²
Sammanlagt per 1 000 invånare	202,4 besök	252,1 besök
Statliga bidrag 2005	16 736 000 kronor	26 770 000 kronor (statens bidrag till kommun samt pengar till länsmusiken 10 990 000 ⁸³)
Offentligt stöd per besök ⁸⁴	334 kronor	1 087 kronor

Av tabellen 6.12 ovan, framgår att sörmlänningarna besöker dansföreställningar i betydligt större omfattning än upplänningarna. Sörmlänningar och upplänningar går dock ungefär lika ofta på teater eller musikarrangemang, men den stora skillnaden är att upplänningarna då besöker den egna institutionsteatern, Uppsala stadsteater, medan sörmlänningarna besöker gästspel som köpts in.

Vi ser också att statsbidragen till den regionala kulturverksamheten är ungefär 10 miljoner kronor högre till Uppsala läns landsting än till Sörmlands. Räknat per innevånare ger staten drygt 1 000 kronor till upplänningarna men bara en tredjedel så mycket till sörmlänningarna.

Ytterligare en skillnad är att i Uppsala län är utbudet av teater, musikteater och dans till närmare 90 procent koncentrerat till Uppsala kommun, medan för uppgifterna för Södermanlands del visar att utbudet på ett annat sätt är närvarande i alla kommuner.(85)

I Södermanland är kulturutövandet på tio av de fjorton punkter, som omfattas av Kulturrådets statistik, lägre än i Uppland.(86)

Sammanlagt (87) är dock de offentliga kulturutgifterna högre i Södermanland (1 248 kronor/invånare) än i Uppsala läns landsting (1 141 kronor/invånare). Det innebär att i Södermanland tar landsting och kommun större ansvar än i Uppsala. Det skiljer 235 kronor/invånare mellan länen. Landstinget i Uppsala satsade 134 kronor per invånare på kultur och Södermanland 198 kronor år 2005. På ett område – ersättningar och bidrag till konstnärer – ger Uppsala mer pengar per individ.

Men statens bidrag i form av regionala kulturbidrag uppgår till 300 kronor/invånare i Uppsala län mot 172 kronor/invånare i Södermanland. Förklaringen till denna skillnad är ganska enkel.

87 Stat + kommun + landsting.

88 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1. Teater och dans 2006*, s. 45, tabell 7.

89 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror//1. Musik 2004–2005*, s. 29, tabell 45. Södermanland fick drygt 14,5 mnkr och Uppland sammanlagt närmare 27 mnkr.

90 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006//3, Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*, s. 15.

Uppsala har sin stadsteater sedan 1950-talet. I dag får den ett statsbidrag som motsvarar ca 20 procent av intäkterna, 70 procent av intäkterna kommer från kommunen, men landstinget ger inget bidrag. (88) I Uppsala fanns också en stor militärmusikkår som blev grunden till länsmusiken. Sörmlands Musik och teater har inte funnits mer än i ett tiotal år och verksamheten har t.ex. inte en fast scen eller någon ensemble. År 2005 hade denna verksamhet en statlig finansiering med 47 procent av intäkterna, att jämföra med länsmusiken i Uppsala som hade en finansiering med 73 procent.(89)

Större kommuner ger mer pengar till kultur

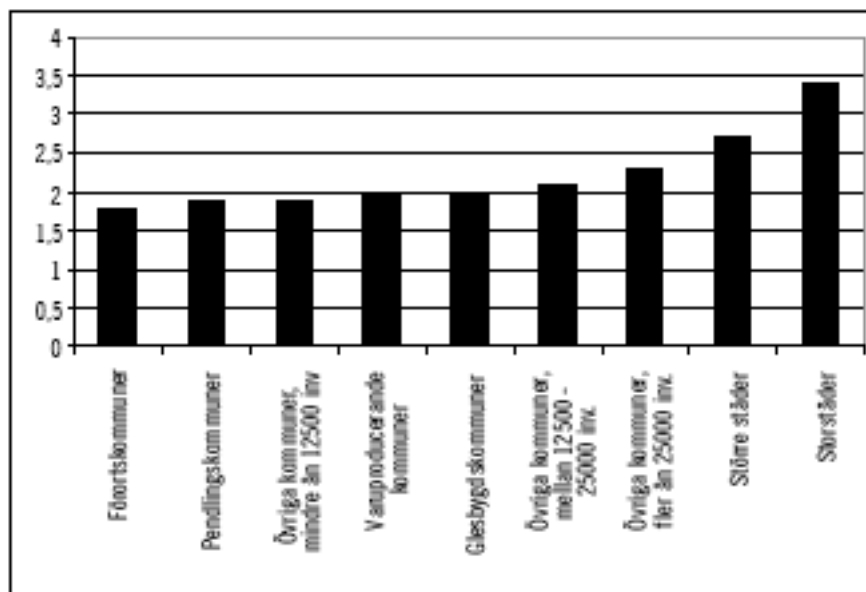
Kommunernas kulturkostnader handlar om bibliotek(41 procent), musik- eller kulturskola (20 procent), s.k. allmän kulturverksamhet (32 procent) samt) och stöd till studieorganisationer (7 procent av kulturkostnaderna).(90)

Olika typer av kommuner satsar olika mycket på kultur. T.ex. satsar små kommuner genomsnittligt mindre på kultur än vad stora kommuner gör. Men det finns också enskilda små kommuner som satsar stort (91) medan det finns stora kommuner (92) som snålar på kulturutgifterna. Det tycks alltså finnas utrymme för politiska prioriteringar.

Med hjälp av Kommundatabasen (93) är det möjligt studera kulturverksamhetens i kommunernas kostnader.

I figur 6.9 redovisas kulturverksamheternas andel i procent av kommunernas totala driftskostnader 2007. Här har vi skiljt mellan olika typer av kommuner. (94) Här framgår att storstäder, större städer och övriga kommuner med fler än 25 000 invånare (95) satsar mer på kultur än de övriga sex typerna av kommuner. Minst satsar storstädernas förortskommuner.

Figur 6.9 Kommunernas kulturutgifter 2007. Kulturutgifternas andel i procent av de totala driftskostnaderna. Genomsnitt för olika typer av kommuner

91 Norberg 5 866 inv. 3,2 procent satsar mest i Västmanland.

92 Huddinge 88 750 inv. 1,5 procent.

93 Kommundatabasen förvaltas av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). RKA är en ideell förening bildad av staten och SKL i samarbete. Basen tillhandahåller nyckeltal om bl.a. kulturutgifter som ger möjlighet att följa utvecklingen över tid och att göra jämförelser mellan kommuner. Den innehåller fler än 150 nyckeltal om kommuner vilka huvudsakligen bygger på officiell statistik.

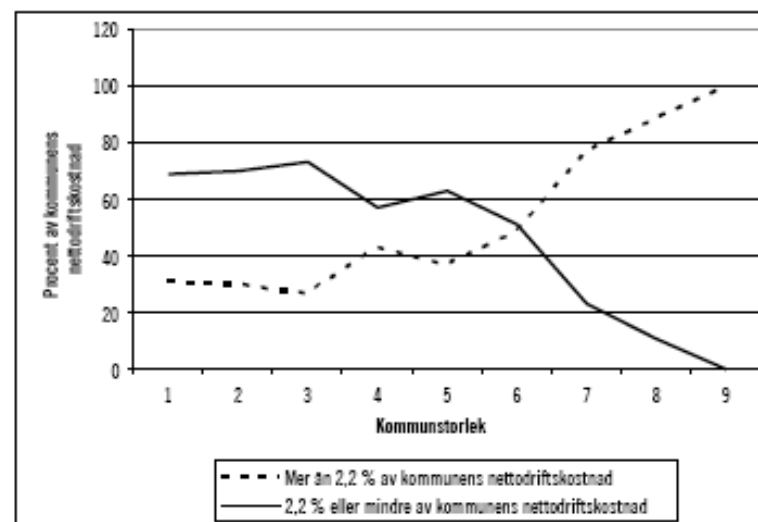
94 Nio typer, glesbygd, storstad m.fl., SKL:s kommungruppsindelning, började gälla 2005.

95 Sammanlagt 64 av 290 kn.

Kommundatabasens uppgifter ger sammantaget för handen att i alla typer av kommuner sjunker andelen kulturutgifter i de totala driftskostnaderna under perioden 1996 till 2007.

I figur 6.10 nedan, har vi undersökt sambandet mellan kommunstorlek och kulturutgifter. Den genomsnittliga kulturkostnaden för samtliga kommuner är 2,2 procent av den totala driftsbudgeten. Diagrammet visar hur stor andel av kommunerna i varje storleksklass som satsar mer respektive mindre än dessa 2,2 procent. Den tydliga trenden är att stora kommuner ger en större andel av sina totala kostnader till kultur medan mindre kommuner satsar en mindre del.

Figur 6.10 Sambandet mellan kommunstorlek och kulturutgifter uttryckt i procent av kommunens nettokostnader. Kommunerna är fördelade på nio storleksklasser med avseende på antalet innevånare: 1 = 0 – 4 999, 2 = 5 000 – 9 999, 3 = 10 000 – 14 999, 4 = 15 000 – 19 999, 5 = 20 000 – 29 999, 6 = 30 000 – 49 999, 7 = 50 000 – 99 999, 8 = 100 000 – 199 999, 9 = 200 000 eller flera

Trenden blir ännu tydligare om man ser till de elva svenska kommuner som har fler än 100 001 invånare. Tio av dem satsar 2,2 procent (dvs. snittutgiften) eller mer av sin nettodriftskostnad på kultur.

Tabell 6.13 Kulturutgifter i procent av de samlade utgifterna i Sveriges 11 största kommuner⁹⁶

2,0 2,2 2,3 2,7 2,8 2,8 2,8 2,9 3,4 3,4 4,9

Skillnaderna i kommunstorlek kan också generellt läsas som skillnaden mellan stad och landsbygd, mellan tillväxtzoner och avfolknings-/glesbygder. I Sverige finns också skillnader mellan förortskommuner och pendlingskommuner och de kommuner som man pendlar till. Är detta skillnader som kulturpolitiken eftersträvat eller kan detta vara problem som politiken borde lösa?

Det går också att beskriva situationen som att pengar söker sig till pengar. Statens kulturpengar landar i hög grad – med några få undantag – i kommuntyperna storstäder och större städer. Och det är de kommunerna som själva satsar mest. (97) Det är också dit som

⁹⁶ Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006*/3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regional per-spektiv, tabell 3.1.

⁹⁷ Kommunerna gav år 2005 i genomsnitt 2,2 procent av sina nettodriftskostnader till kultur, sifferunderlag Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006*#3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv, tabell 3.1.

⁹⁸ SCB-diagram 1930, 1970, 2000.

⁹⁹ Jfr Statens kulturråd, 2002, *Den kulturella välfärden. Elitens privilegium eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976–1999. En rapport grundad på välfärdsstatistiken/ULF.*

landstingens pengar går. Detta är en av följderna av att institutionernas svarar för en så stor del av det offentligt finansierade kulturutbudet.

Stora kommuner, hög utbildningsnivå och stort kulturintresse

Utbildningsnivån i Sverige har förändrats drastiskt under 1900-talet. (98) De senaste decenniernas satsningar på universitet och högskolor kommer att ytterligare accentuera bilden av svenskarna som ett högutbildat folk. Sambandet mellan utbildningsnivå och kulturvanor är också välkänt och erkänt.(99)

Skillnaderna mellan stad och glesbygd blir ännu tydligare vid en jämförelse av utbildningsnivåerna i kommuner av olika storlek. Genomsnittet för riket är att 21 procent av invånarna har minst treårig eftergymnasial utbildning.

Tabell 6.15 visar (i kombination med uppgifterna i tabell 6.13 ovan) att det finns en samvariation mellan kommunens storlek, utbildningsnivå och kulturbudget – ju mindre kommun desto lägre utbildningsnivå och kulturbudget och vice versa.

Tabell 6.14 Sambandet kommunstorlek och andelen innevånare med högre utbildning (100)

Kommun med antal invånare	4 999 eller färre	5 000– 9 999	10 000– 19 999	20 000– 29 999	30 000– 49 999	50 000 eller fler
genomsnitt antal inv. med minst 3-årig eftergymn. utbildn.	11 % 67 kn	13 % 98 kn	16 % 63 kn	18 % 21 kn	23 % 22 kn	27 % 14 kn

I kapitel 2 har vi diskuterat resultaten av World Values Survey.(101) Sverige framstår i den undersökningen som det mest sekulariserade landet i världen, där också den nya tidens frihetsvärderingar fått störst spridning av alla länder.

Men om förhållandena inom Sverige hade undersökts skulle förmodligen skillnader mellan stad och land, stora och små kommuner framträda. Undersökningen har gjorts vid tre tillfällen 1980, 1990 och 2000, och svenskarna uppvisar en snabb utveckling mot frihetsvärderingar och sekularisering under perioden.(102) Detta kan jämföras med att utvecklingen i Sverige sedan 1800-talet snabbt gått från att större delen av landets befolkning bodde och försörjde sig på landet mot att merparten i dag bor i tätorter och storstäder.(103)

100 Uppgifter från SCB hemsidan, Population: Befolkning 2006, 25–64 år. Fördelning: Kommun och utbildningsnivå.

101 H. Anheier och Y. Raj Isar, *Conflicts and Tensions. The Cultures and Globalization Series* 1, 2007:244 och där a.a..

102 Ibid., s. 246.

103 Jfr kap 2.5.3.

104 Ibid., kap. 9.1, s. 100 ff.

105 Uppgifter från SCB hemsidan, Population: Befolkning 2006, 25–64 år. Fördelning: Kommun och kön i kombination med utbildningsnivå. Vi behandlar här inte frågan om jämställdhet bland de professionellt verksamma. För scenkonstens del har frågan nyligen behandlats, SOU 2006:42, *Plats på scen*. I vårt betänkande, se dock vidare kapitel 14.

106 Glesbygdsverket 2007, *Sveriges gles-och landsbygder* 2007, s. 39.

107 Statens kulturråd, 2002, *Den kulturella välfärden. Elitens privilegium eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976–1999. En rapport grundad på välfärdsstatistiken/ULF*, s. 7 och s. 116.

Det är inget vågat påstående att säga att i ett allt mer ”kulturaliserat” samhälle, där kreativiteten står i centrum, så finns indikationer på att just de mindre kommunerna befinner sig i ett mindre gynnsamt läge. Regioner som domineras av små kommuner kommer troligen att ha sämre förutsättningar att profilera sig och utvecklas i relation till andra regioner.

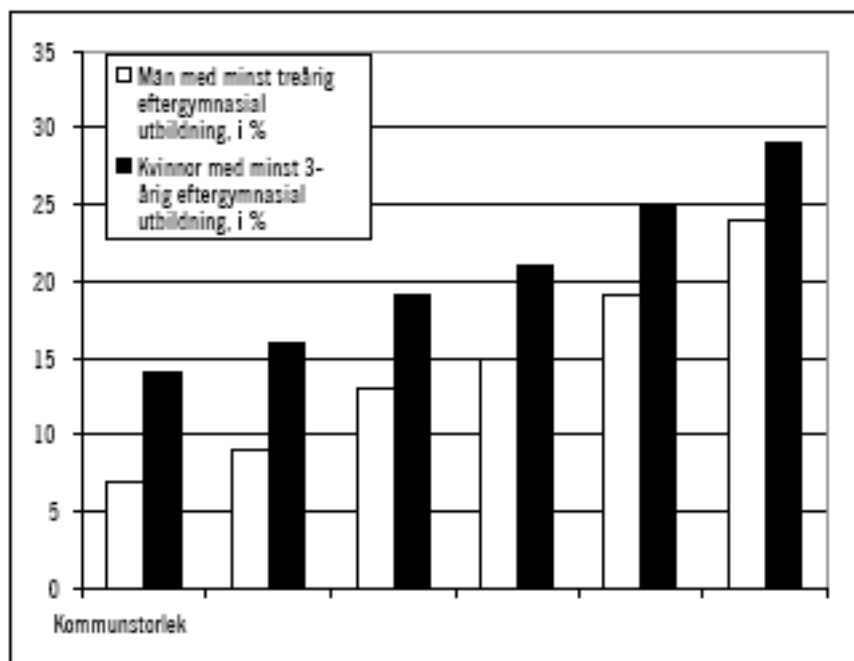
Högutbildade kvinnor i små kommuner

Sambandet mellan utbildningsnivå och kulturvanor är alltså välkänt och erkänt. Kvinnor har dessutom högre aktivitetsnivåer inom flera kulturområden än männen i motsvarande socioekonomiska grupper.(104) Kvinnor har även i genomsnitt för riket högre utbildningsnivå än män, t.ex. har i genomsnitt för riket 24 procent kvinnor minst treårig eftergymnasial utbildning mot 18 procent män.(105)

Det kan vara av intresse att undersöka om det finns ett eventuellt samband mellan kön och utbildningsnivå å ena sidan och kommunstorlek å andra sidan. Att kvinnor väljer att bo i tätorter är tillika en trend som pågått i flera decennier.(106) Velfärdsundersökningarna visar att för ett flertal kulturaktiviteter ligger kvinnorna högre än männen.(107)

Figur 6.11 visar förhållandet mellan kommunstorlek och innevånarnas utbildningsnivå. Det verkar som om ju mindre kommunen är, desto större är skillnaden i utbildningsnivå (dvs. minst treårig eftergymnasial utbildning) mellan män och kvinnor.

Figur 6.11 Sambandet mellan kommunstorlek (sex klasser) och innevånarnas utbildning. Kommunstorlek från vänster, mindre än 5 000, 5 001–10 000, 10 001–20 000, 20 001–30 000, 30 001–50 000, fler än 50 001 innevånare

108 SCB, JämIndex – regional statistik för män och kvinnor, år 2005. Kartan visar kommun-storlek och jämställdhetsindex i femklasser. Jämställdhetsindexet visar hur jämställda invånarna i en kommun är jämfört med andra kommuner. 15 olika indikatorer vägs samman.
109 SOU 2006:45, *Tänka framåt, men göra nu – Så stärker vi barnkulturen, del 1.*

SCB publicerar ett jämställdhetsindex för kommuner. Här är trenden att mindre kommuner, desto sämre jämställdhet.(108)

Sammantaget betyder detta att kvinnor med högre utbildning i små kommuner med största sannolikhet, precis som andra högutbildade kvinnor efterfrågar kultur, men att deras efterfrågan tillgodoses i relativt sett lägre utsträckning. Att de små kommunerna inte prioriterar kultur tycks därför ha mer med männens relativt sett låga utbildningsnivå att göra, än med kvinnornas högre utbildningsnivå.

Prioriteringen av barn och unga

Aktionsgruppen för barnkultur visade att det fanns stora skillnader i barns möjligheter att ta del av kulturen. Geografiska avstånd, kapacitets- och resursbrist, dålig samordning mellan olika aktörer samt familjernas ekonomiska situation gjorde att de offentligt finansierade eller stödda kulturutbudet inte var tillgängligt för alla barn. Utredningen ansåg att offentligt stödd barnkultur hade otillräckligt stöd och ojämnt fördelad.(109)

Enligt SCB:s kommunala jämförelsetal utgör barn och unga mellan 0–17 år 21,1 procent av befolkningen (medianvärde). Skillnaderna mellan kommunerna är dock stora. Flest barn finns i Knivsta med 28,6 procent och minst antal barn i Solna med 15,6 procent. Fördelningen på olika kommuntyper är följande.

Tabell 6.15 Andelen barn i olika typer av kommuner. Enligt SCB

Storstäder	19,0 % barn
Glesbygdskommuner	19,7 % barn
Pendlingskommuner	23,2 % barn
Förortskommuner	24,6 % barn

Som vi redan visat är det pendlingskommuner och förortskommuner som generellt sett ger minst till kultur. Samtidigt är dessa typer av kommuner de mest barnrika. Det går inte att påstå att detta betyder att barn och unga i förorts- och pendlingskommunerna är missgynnade. Däremot ger statistiken en stark indikation på att kulturpolitikens prioriteringar av barn och unga, kanske inte har det genomslag som man skulle förväntat. Vi kan under alla omständigheter notera att den prioritering som politiken ofta gett uttryck för, inte har följts upp av studier av vilka genomslag den fått.

En annan fråga gäller i vilken utsträckning som nätet av institutioner svarat mot den kulturpolitiska prioriteringen av barn och unga. I fråga om teater och dans stod de regionala och lokala institutionerna för 52 procent av samtliga teaterbesök och 39 procent av barn- och ungdomsbesöken. De fria teatergrupperna svarade för hälften så många besök som institutionerna, dvs. 24 procent. Men de hade samtidigt nästan lika många barn- och ungdomsbesökare som institutionerna, 35 procent.

Å andra sidan var 37 procent av de föreställningar som gavs vid institutionerna riktade till förskola, grundskola och familj. Andelen barn- och ungdomsbesök borde sannolikt ha varit större för att det ska vara möjligt att tala om en tydlig prioritering av barn och unga.

109 SOU 2006:45, *Tänka framåt, men göra nu – Så stärker vi barnkulturen, del 1*.

110 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1. Musik 2005–2006*, s. 22–23.

111 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//6. Museer och konsthallar 2006*, s. 19, diagram 11.

För länsmusikorganisationerna ser det lite annorlunda ut. Antalet skolkonserter har visserligen minskat genom åren, från 6 414 år 1995 till 4 860 år 2005, men publikantalet på dessa skolkonserter uppgick år 2005 till drygt 450 000 barn och ungdomar, cirka 28 procent av det totala publikantalet.**(110)**

För de regionala museerna finns ingen liknande statistik. Statens kulturråd redovisar visserligen andel årsverken med inriktning mot barn- och ungdomsverksamhet, på de regionala museerna 2006 knappt 7 procent, men detta är inget uttömmande mått på hur mycket verksamhet som riktas mot barn och unga eller har besökts av barn och unga.**(111)**

Slutsatser

De förhållanden som vi berört i denna analysdel visar sammanfattningsvis följande.

Jämförelsen mellan det offentligstödda kulturutbudet i Sörmlands och Uppsala län pekar entydigt mot att omfattningen av utbyggda regionala institutioner mer än någon annan faktor styr omfattningen av det statliga stödet till regionen. Trots att Uppsala läns landsting satsar mindre på kultur än Sörmlands läns landsting så ger staten ett större bidrag (nominellt likaväl som räknat per innevånare) till Uppsala landsting.

Bakom dessa förhållanden ligger det faktum att det i Uppsala finns två kulturinstitutioner som funnits länge, Uppsala stadsteater och regionmusiken, numera länsmusiken. Förekomsten av gamla (relativt sett) och väletablerade kulturinstitutioner slår således igenom i statens regionala kulturpolitik, i högre grad än ambitioner om jämlik regional fördelning. Vi har inte undersökt dessa förhållanden för hela landet,

men vi vågar påståendet att de förhållanden som gäller för Södermanlands och Uppsala läns landsting har motsvarigheter i andra delar av landet.

När vi undersökt kommunernas kulturutgifter har vi sett att kommunens storlek och typ av urbanisering i en påfallande grad tycks styra omfattningen av hur mycket man satsar på kultur. Samtidigt är det statliga kulturstödet kanaliserat till de större kommuner som själva satsar mest. Många omständigheter pekar mot att de som bor i de mindre kommunerna i allmänhet och i glesbygden i synnerhet, riskerar att hamna vid sidan av den ”kulturalisering” som i övrigt präglar vår tid.

Här samverkar hög utbildningsnivå, stora kommuner med hög urbaniseringsgrad, kulturutbud och efterfrågan på kultur till att skapa förhållanden som gör att det finns skäl att fråga om hela Sverige verkligen följer med i det nya skede av modernisering som landet går igenom.

Detta har en tydlig dimension av brist på jämställdhet. Kvinnor är i allmänhet bättre utbildade än män i de små kommunerna. Men kvinnornas högre utbildning slår inte igenom som man skulle ha väntat i de kommunala kultursatsningarna. I stället är det männens lägre utbildning som står i samklang med den genomsnittligt låga prioritering åt kultur som de små kommunerna ger.

112 Den s.k. ULF-undersökning ”Nya kulturvanor, Svenska kulturvanor i ett 30-års-perspektiv 1976–2006 (Kulturrådet 2008), Kultursverige 2009 – problemanalys och statistik (SweCult 2008) samt flera rapporter från SOM-institutet, bl.a. Livsstil och kulturvanor i Sverige 2007 (SOM-rapport 2008:13).

När vi slutligen undersökt kommunernas satsningar på kultur och andelen barn i kommunerna så visar det sig att de kommuner som har de högsta andelarna barn – pendlingskommuner och storstädernas förortskommuner – tyvärr också är desamma som satsar minst på kultur, även jämfört med de mindre landsbygdskommunerna och kommunerna i glesbygden.

Det finns en stark tro, inte minst bland verksamma inom kulturområdet, på att den statliga kulturpolitiken är en garant för kulturell rättvisa i hela landet. Det finns på många sätt underlag för den föreställningen.

Samtidigt pekar de punktstudier vi här har redovisat mot att frågor om kultur runt om i Sverige borde kunna drivas mer aktivt och utifrån ett mer ifrågasättande perspektiv än vad som tycks ha varit fallet under senare år.

Under alla omständigheter har vår utredning dragit slutsatsen att det finns starka skäl som talar för att det kulturpolitiska samspelet mellan staten, kommunerna och landstingen behöver få en ny vitalitet, finna nya former och på ett nytt sätt gripa sig an den betydelsefulla uppgiften att garantera kultur i hela landet.

Till detta återkommer vi i punkt 7 i vårt förslag till program till förnyelse och därefter mera utförligt i kapitel 12.

6.3 Kulturvanor och undersökningar av kulturvanor

Efter denna genomgång om hur några av kulturpolitikens viktigaste redskaps används och fungerar, kan det finnas skäl att vi går in på frågan om de kunskaper utifrån vilka kulturpolitiken åtminstone i

teorin, agerar. Det vill säga, kunskaperna om vilka behov och önskemål som finns hos medborgarna i kulturella frågor.

I det sammanhanget är uppgifterna om s.k. kulturvanor det kanske viktigaste underlaget. I det här avsnittet ska vi därför ge en bild av vad man i dag tycker sig veta om dessa vanor och om hur de förändras. Nya undersökningar och bearbetningar av insamlade data inom detta område har nyligen presenterats⁽¹¹²⁾ och de kan relateras till äldre slutsatser. En del av de nya resultaten presenteras i det följande. Men vi ska också ta upp frågan om hur undersökningarna utförs och vilka kunskaper de egentligen ger.

6.3.1 Ökat välbefinnande – ökad fritid

På femtiotalet, då många i efterkrigstidens högkonjunktur fått en jämförelsevis bättre privatekonomi och då samhällsutvecklingen även i övrigt tillät reformer som t.ex. förkortad arbetstid, fanns det en viss oro för hur människor skulle kunna hantera både ökat välbefinnande och mer fritid. Vad skulle man fylla all denna tid utan arbete med? Frågan sysselsatte bl.a. det socialdemokratiska partiet under utarbetandet av det kulturpolitiska handlingsprogrammet "Människan och nutiden", där man bl.a. drev tesen att ingen arbetstidsförkortning var egentligen värd något om den inte fylldes med meningsfullt innehåll och berikande upplevelser. Kanske är det någonstans där vi hittar grunden till det intresse för vad människor har för sig under den tid av dygnet då de inte sover eller arbetar och som bl.a. odlats i regelbundna rapporter om svenskarnas kultur- och fritidsvanor?

¹¹³ Livsstil och kulturvanor i Sverige 2007, SOM-institutet 2008:13.

¹¹⁴ 93 procent av befolkningen mellan 15–85 år umgås med vänner någon gång i kvartalet. SOM-institutet 2008:13.

¹¹⁵ SOM-institutet 2008:13.

Förflyttar vi oss till slutet av 1960-talet kan vi med hjälp av Låginkomstutredningens rapport om den vuxna befolkningens fritidsförhållanden, som kom 1971 och som bl.a. återopades i betänkandet Ny kulturpolitik 1972, konstatera att typiska fritidssysselsättningar på den tiden var "besök hos släktingar och vänner" och "bilutflykter" (möjligen i kombination!). Kulturen var företrädd främst genom bokläsning som regelbundet sysselsatte ca 70 procent av den vuxna befolkningen – långt fler än t.ex. trädgårdsskötsel (50 procent).

Gör vi motsvarande jämförelse i dag, ser vi att bokläsning bland vuxna håller ställningarna ganska bra (69 procent av befolkningen i åldrarna 15–85 år hade läst en bok under det senaste kvartalet 2007) medan trädgårdsarbete fyller en nästan lika stor andel av fritiden (64 procent).⁽¹¹³⁾ Men det som nu – liksom då – sysselsätter de allra flesta av oss på fritiden är att umgås med vänner och bekanta.⁽¹¹⁴⁾ Ska vi se till stora förändringar över tid, kan konstateras att andelen av befolkningen i Sverige som i slutet av 1960-talet "i stor omfattning" var kulturellt aktiv med läsning, teaterbesök eller studie-cirklar utgjordes av endast 4 procent av alla som bodde här. Det är en lika stor andel av befolkningen som i dag regelbundet går på konstitutställningar.⁽¹¹⁵⁾

Något som var starkt framträdande i Låginkomstutredningens rapport 1971, och som alltsedan dess har varit en kulturpolitisk utmaning, är hur starkt socialgruppsbundna kulturaktiviteter var och fortfarande är bland människor i allmänhet. Kultursociologen Harald Swedners undersökningar av teaterpubliken i Malmö hade redan i mitten av 1960-talet fungerat som en kulturpolitisk väckarklocka. Han ville med uttrycket "barriären mot finkulturen" markera att klassgränser, ekonomiska förutsättningar och utbildnings-nivå starkt präglade människors kulturvanor. Fortfarande finns många av dessa barriärer kvar.

Det som inte sägs

Det mest intressanta kanske ändå är vad som *inte* sägs i dessa kulturvaneundersökningar. På 1960-talet fanns t.ex. inga medievanor med i Långinkomstutredningens rapport. I dag har vi väldigt svårt att precisera vad det är vi gör när vi sitter framför hemdatorn på kvällar eller helger. Kultur eller fritid? Nyttä eller nöje? Utredningen Ny kulturpolitik konstaterar i sitt betänkande 1972 att människors fritidsvanor är av avgörande betydelse när det gäller att planera samhällets kulturpolitiska insatser. Skulle man räknat in den tid som ägnades åt radiolyssnande och tv-tittande (kanal 2 kom 1969) i slutet av 1960-talet, ”framstår dessa aktiviteter som de helt dominerande formerna att använda fritiden.”(116)

Så sent som 2004 gjorde Statens kulturråd i sin omvärldsanalys *Om kulturen och den nya tekniken* en översikt av hur IT har påverkat tillgången till den traditionella kulturen för många – tillgång till musik via nätet, möjlighet att beställa teaterbiljetter etc. – men lämnade datorns funktion som ett interaktivt kulturredskap helt utanför studien. Det kanske inte är så konstigt. Rapporten refererade samtidigt en undersökning som visade att 54 procent av Sveriges befolkning i början av 2000-talet inte kände sig delaktiga i informationssamhället – trots att 65 procent hade tillgång till Internet i hemmet.(117)

116 SOU 1972:66, s. 158.

117 Referat av undersökning från World Internet Institute från augusti 2004.

118 Internetanvändningen varje vecka bland män i åldrarna 16–19 år ökade från 55,2 procent till 65,6 procent, bland kvinnor i åldrarna 30–44 år från 26,8 procent till 37,3 procent. Den kulturella välfärden, s. 93. Kulturrådet 2002.

Utvecklingen på det här området har gått mycket fort och har inte inkluderat alla. Det krävs alltså inte bara tillgång till tekniken, utan man måste också erövra och utveckla kunskaper om hur den kan utnyttjas på bästa sätt.

6.3.2 Den kulturella välfärden

I rapporten *Den kulturella välfärden*, som gavs ut av Kulturrådet 2002 och som var grundad på Statistiska Centralbyråns (SCB) undersökningar av levnadsförhållanden (ULF), presenterades för första gången en samlad statistik om svenska folkets kulturvanor från 1970-talet och framåt. Här gjordes ett försök att tränga något djupare in i fenomenet datoranvändning i allmänhet och Internetanvändning i synnerhet. Framför allt det senare ökade kraftigt under de två år – 1999 och 2000 – som mätningarna omfattade. Allra störst var ökningen – föga överraskande – bland män i åldrarna 16 till 19 år (+ 10,4 procent). Internetanvändningen bland kvinnor ökade dock mest i åldrarna 30 till 44 år 10,5 procent).(118)

I kommentarerna till statistiken konstateras bl.a. att det inte finns någon möjlighet att kartlägga användningen av internet, bl.a. därför att utbudet och användningsmöjligheterna praktiskt taget dagligen ökar kraftigt. Men de spekulationer och gissningar som görs handlar i första hand även här om sådana saker som att köpa varor och tjänster, boka resor, teaterbiljetter, sköta bankärenden etc. Men undersökningen pekar också på att internet har öppnat möjligheten att kommunicera med andra ”via elektronisk post, olika diskussionsgrupper och så kallade chatgrupper, där information utväxlas med flera andra personer samtidigt. (119)” Detta, menar man, är en viktig förklaring till att internetanvändandet ständigt ökar.

I SOM-institutets rapport om livsstilar och kulturvanor i Sverige 2007 är datoranvändandet uppdelat i dels en ”använt internet”-kategori (77 procent någon gång i kvartalet) och spelat dator- /TV-spel (29 procent någon gång i kvartalet).

I den nya ULF-undersökning som presenterades hösten 2008 (Nya kulturvanor – Svenska kulturvanor i ett 30-årsperspektiv 1976–2006) tillkom ett antal frågor i syfte att närmare kartlägga i vilken omfattning Internet utnyttjades på fritiden. – t.ex. för att sköta bankärenden, utbyta information eller handla varor och tjänster. Resultatet visar att det är sökande efter information som är den vanligaste användningen. Vad som hänt i övrigt under senare år är att skillnaderna mellan könen minskat kraftigt när det gäller regelbunden användning av dator samt att tillgången till både dator och Internet i hemmet ökat ytterligare.

Men fortfarande vet vi mycket lite om hur datorn används t.ex. för att utveckla nya kultur- och kommunikationsformer. Betydelsen av YouTube, Myspace och liknande webbplatser där användarna kan ladda upp egna videoklipp, pekar mot en revolutionerande utveckling när det gäller att snabbt sprida ett budskap. YouTube har varit ett viktigt instrument i lanseringen av rock-artister, filmer och hade stor betydelse under den amerikanska presidentvalskampanjen 2008. Ett mått på den snabba framgången var när Chad Hurley, Steve Chen och Jawed Karim, som grundade YouTube 2005, i oktober 2006 sålde sitt företag till Google för motsvarande ca 10 miljarder kronor. En svensk version av webbplatsen lanserades i oktober 2008. Den kanske

viktigaste funktionen har dessa webbplatser genom att man som privatperson kan lägga ut i stort sett vad man vill på nätet och vara säker på att man har en potentiell publik på flera miljoner runt hela världen. Varje dygn görs ca 65 000 nya videouppladdningar. You Tubes egen slogan – ”Broadcast yourself ” – speglar idén och syftet med verksamheten: Sänd dig själv!

6.3.3 Om läsning

Läsvanor – eller snarare larmrapporter om minskad läsning av böcker hos framför allt barn och ungdomar – har alltid sysselsatt kulturpolitiken. Böcker, bibliotek och läsning är varmt omhuldade företeelser och när det brister i dessa delar tolkas det ibland som om hela kulturpolitiken vore misslyckad. Det finns kanske inget område inom hela kulturfältet som är så laddat som just kombinationen ”bokläsning” och ”barn och ungdomar”.

Det finns sannolikt inte heller något område som samhället genom olika insatser ägnat större omsorg än litteratur och läsning. Självklart med all rätt, men det är när vi ska utröna huruvida dessa åtgärder varit framgångsrika eller ej som problemen uppstår. Kort kan problemet sammanfattas i följande: Ett påstående om att läsandet t.ex. minskar dramatiskt med hänvisning till en enda läsarundersökning visar sig, vid närmare granskning, inte riktigt hålla.

Kulturrådet genomförde för några år sedan en jämförande studie över fem olika läsaneundersökningar för att försöka ringa in problemen och fann en mängd svårigheter. **(120)** Bland annat ställde undersökningarna olika frågor till olika stora urval med olika åldersintervall. Metoderna har varierat under årens lopp i en och samma undersökning. Ibland har det gällt all läsning, ibland enbart nöjesläsning.

119 Den kulturella välfärden, Kulturrådet 2002.

120 Om läsning – mer eller mindre? En kommenterande jämförelse av fem läsvanestudier. Kulturrådet 2004.

Studien visar att de fyra undersökningar som ställer frågan om bokläsning till "hela befolkningen" kommer fram till ett samstämmigt resultat: Mellan 80 och 90 procent av befolkningen har läst en bok under det senaste året. När det gäller frågor om bokläsning varje vecka skiljer sig resultaten däremot markant. En undersökning landar på 35 procent medan en annan anger 60 procent. Tendenserna varierar också. Tre undersökningar anger att bokläsandet minskar medan en säger att det ökar.

Men det är framför allt minskad läsning hos barn som brukar skapa starka reaktioner. När den här jämförelsen gjordes (2003–2004) fanns det flera rapporter som visade att läsningen bland barn hade gått ned under de senaste 10–15 åren men återhämtat sig något under senare tid. Vad som också framgick var att lästiden hade minskat. Vad säger det egentligen om läsvanorna?

För att veta säkert, behövs bättre underbyggda rapporter och analyser.

121 Nya kulturvanor. Svenska kulturvanor i ett 30-årsperspektiv. Kulturrådet 2008.

122 1982–83.

123 Kultur-Sverige 2009. Swecult 2009.

124 Nya kulturvanor, s. 127. Kulturrådet 2008.

125 Nya Kulturvanor. Svenska kulturvanor i ett 30-årsperspektiv 1976–2006. Kulturrådet 2008. Kultur Sverige. Problemanalys och statistik. SweCult 2008.

126 Nordicom 2007, s. 161. 1994 gjordes en förändring i den fråga som ställdes för att klargöra att all bokläsning åsyftades. Detta anses av Nordicom ha kunnat bidra till att öka andelen jakande svar. Att jämföra resultat från 1995 med tidigare års resultat medför därför vissa svårigheter.

Den kartläggning av bokläsandet som görs i den senaste ULF-undersökningen (**121**) visar att omfattningen av bokläsande över åren är tämligen konstant bland samtliga mellan 16 och 84 år. (**122**) Totalbilden döljer dock det faktum att t.ex. skillnaden mellan män och kvinnor ökat år för år. Totalt sett sjunker andelen män mellan 16 och 84 år både bland dem som läser "någon gång" under året och bland "vaneläsarna" som läser minst en gång varje vecka. Hos kvinnorna ökar läsning både bland "sällan-läsarna" och bland "vaneläsarna". Det är framför allt de äldre kvinnorna som läser mera. Bland de yngre minskar bokläsningen, liksom hos männen. Den andel av befolkningen som aldrig läser böcker har ökat från 22 procent 1983 till 31 procent 2006. (**123**)

Någon socioekonomisk utjämning går inte att spåra. "Bokläsandet har allt sedan mitten av 1970-talet varit betydligt vanligare bland tjänstemännen än bland arbetarna", säger man i den senaste ULF-undersökningen. (**124**) Inte ens sänkningen av bokmomsen den 1 januari 2002 bidrog till någon utjämning härvidlag. Snarare har skillnaderna i stället ökat, konstateras i rapporten.

Läsning bland barn är svårare att få en uppfattning om. Ingen av de två stora statistksammanställningar över våra kulturvanor som givits ut hösten 2008 redovisar utvecklingen i åldersgrupperna under 16 år på ett tillfredsställande sätt. (**125**) I Kultursverige 2009, utgiven av det svenska kulturpolitiska observatoriet SweCult, går det med hjälp av ett figur från Barnbarometern 2002/03 att utläsa att det område inom medieanvändningen som kallas "läsande" bland 3–8-åringar har sjunkit från ca 45 procent 1984 till ca 20 procent 2002/03.

Bokläsandet faller under tonåren. (**126**) Läsandet av serier utgör enligt uppgift från Svenska Barnboksinstitutet en allt större andel av barns och ungas läsning. I samband med detta kan också nämnas att läs-

ningen av översatt material från japanska och koreanska ökat kraftigt på senare år.(127)

6.3.4 Nya kulturvanor – slutsatser

Vad säger då resultaten av de här undersökningar om våra kultur- och fritidsvanor i allmänhet? Vi går allt oftare på restaurang men ägnar oss i allt mindre grad åt eget konstnärligt skapande. I övrigt tar bok- och tidskriftsläsning, biobesök och besök på konserter och bibliotek upp den största delen av den tid vi ägnar åt kultur. Besök på bibliotek, bio och konsert har ökat allra mest under de senaste 25 åren.

Undersökningarna visar på stora skillnader mellan olika åldersgrupper. Det är den äldre delen av befolkningen som står för den största ökningen när det gäller deltagande i olika kulturarrangemang. Det är framför allt de äldre kvinnorna som har ökat sin konsumtion. I den yngsta ålderskategorin som ingår i mätningarna – 16–19 år – ser vi också stora förändringar, men åt motsatt håll. Både kulturkonsumtionen och det egna utövandet minskar. I den här kategorin har t.ex. biblioteksbesöken minskat från med drygt 25 procentenheter sedan 1998.

I en rapport om kulturvanor i Europa, som publicerades av EU-kommissionen i september 2007,¹²⁸ framgår att invånarna i Sverige ligger i topp vad gäller såväl eget skapande som kulturkonsumtion. 76 procent av svenskarna uppger att kultur är viktigt. De allra största kulturkonsumenterna är unga, välutbildade storstadsbor och det största hindret mot att öka sitt deltagande ännu mer är brist på tid.

¹²⁷ Uppgift från Svenska Barnboksinstitutet.

¹²⁸ European Cultural Values, European Commission, september 2007.

I Sverige bor således kanske Europas mest kulturaktiva människor, vi borde väl vara nöjda. Med hjälp av en målmedveten nationell kulturpolitik, som uppenbarligen under de senaste 35 åren nått ut brett både geografiskt och socialt, har de allra flesta invånare i landet nu tillgång till ett varierat kulturutbud av hög kvalitet. Samtidigt ringer larmklockorna och vi ställer oss frågan: Är denna framgångsrika utveckling något att bygga vidare på? Håller vi på att få en kulturpolitik för en allt större grupp äldre och välutbildade människor, medan vi lämnar andra grupper i sticket? Hur skapar vi en framgångsrik kulturpolitik för ett samhälle som ser helt annorlunda ut än för 35 år sedan? Kulturvaneundersökningarna borde ge oss vägledning, men gör de det?

Vår uppfattning är att både statistiken, utvärderingen och – framför allt – analysen av de insatser som tidigare gjorts och som görs i dag kan förbättras. Framför allt måste nya kulturvanor, nya livsstilar och levnadsmönster få större utrymme. Analyserna måste kopplas samman med viktiga samhällsförändringar inom många samhällsområden och inte stanna vid de gamla, traditionella strukturerna. De måste ta hänsyn till att konstformer i dag är gränsöverskridande och förändrar sina uttryck. Att mäta publiksiffror vid teatrar och museer kan ha ett visst värde, men de säger ganska lite om hur våra kultur- och livsmönster förändras.

I den förra stora ULF-undersökningen, som kom 2002, konstateras att en svag utjämning av de socioekonomiska förhållandena – utbildning, levnadsstandard mm – i förhållande till våra kulturvanor skett under de senaste 25 åren. Men vad har hänt med grupper i samhället som inte gjort denna socioekonomiska förflyttning? Här finns utrymme för angelägen forskning. Det finns risk att klyftan djupnar mellan de som tar del av kulturen och de som inte gör det.

Vi kan konstatera att det är svårt att göra mätningar av våra kulturvanor och jämföra resultaten över längre tidsperioder. Ofta förändras form och förutsättningar inom olika konstområden. Att gå på teater är inte detsamma i dag som det var för 30–40 år sedan, bildkonsten möter oss i nya och annorlunda former överallt i samhället i dag, museerna arbetar i nya former, för biblioteken är bokutlåning bara en del i ett brett spektrum av aktiviteter. Nya konstformer har tillkommit, utbud och distributionssätt har förändrats – allt detta påverkar de undersökningar som görs.

Särskilt tydligt är detta bland unga människor. Det handlar såväl om nya kulturuttryck som nya sätt att sprida respektive konsumera kultur. Datorn i sig är ett redskap för kulturskapande hos stora grupper. Det är frestande att se en direkt koppling mellan det minskande bokläsandet i yngre åldrar och den ökande datoranvändningen i samma kategori. Men vi vet inte säkert. Detta är ytterligare ett exempel på ett område som behöver analyseras ytterligare innan vi kan dra några bestämda slutsatser.

Behovet av ytterligare statistik, forskning och analys över hela kulturområdet är så stort och så angeläget att vi på annan plats i betänkandet föreslår förändringar i förvaltningsorganisationen i syfte att stärka den delen av det kulturpolitiska utvecklingsarbetet.

6.3.5 Kulturvanorna och moderniseringen

Så här långt kan vi alltså dra slutsatsen att underlaget för kulturpolitiken så vitt det gäller undersökningar som tänkes ge vägledning för hur politiken ska inriktas för att svara mot medborgarnas behov och önskemål är bräckligt. De undersökningar som gjorts tenderar närmast att väcka flera frågor än de besvarar. Vi tycker oss se att

undersökningar under lång tid lidit av brist på en metodutveckling och en omsorg om utformningen som kunde ha fått dem att framstå som ett bättre underlag än de nu gör.

Vi kommer i våra förslagsavsnitt också särskilt att behandla frågan om hur kulturpolitikens underlag ska kunna förbättra i dessa hänseenden (särskilt avsnitt 14.3.3).

Det här avsnittet ska vi emellertid runda av med att ge ett perspektiv på den redan nämnda EU-undersökningen om kulturvanorna i Europa. Den har återopats ofta i kulturdebatten sedan den presenterades, framför allt med hänvisning till att Sveriges innevånare visade sig ha så pass utvecklade eller avancerade kulturvanor, jämfört med övriga EU-länder. Det har anförts att undersökningen ska ses som ett belägg för att den svenska kulturpolitiken varit framgångsrik.

Ett annat sätt att se på undersökningen kan vara att ställa frågan om det verkligen kan vara så att det är det kulturpolitiska insatserna som fått svenskarna att ägna sig åt kulturyttringar i den omfattningen att vi framstår som Europas mest kulturvänliga folk?

Vår diskussion om möjligheterna att se resultat av de kulturpolitiska insatserna, liksom redovisningen av hur de kulturpolitiska redskapen använts och utvecklats sedan 1970-talet gör att vi allmänt inte kan se något starkt stöd för den slutsatsen. Detta betyder för visso inte att politiken för skulle ska uppfattas som misslyckad, tvärt om, men det bör undvikas att tillskriva den långtgående effekter som så osäkra grunder.

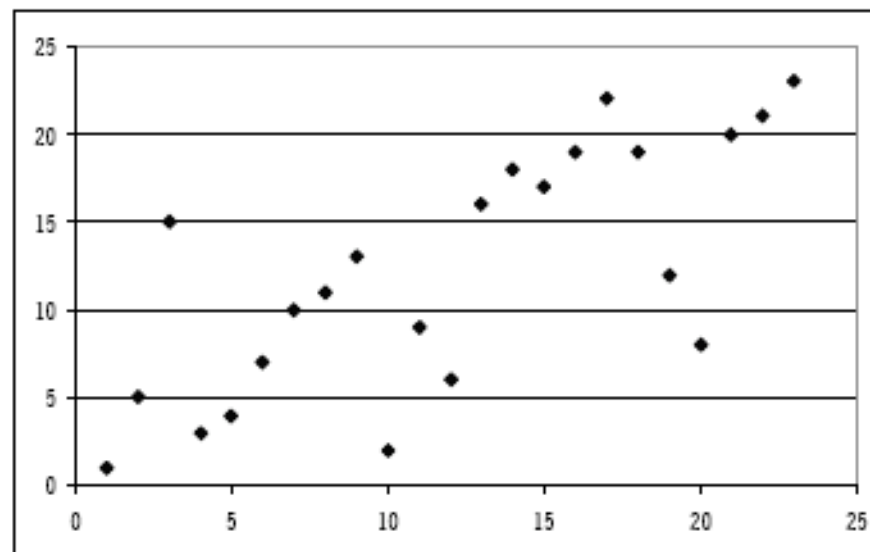
För att få ett annat perspektiv kan vi återvända till undersökningen World Values Survey (WVS) som vi behandlade i kapitel 2. I den undersökningen handlade det om spridningen av nya värderingar i takt

med moderniseringsprocessen olika vågor. Också i referaten av den undersökningen såg vi att Sverige skilde sig från andra länder på ett sätt som onekligen för tankarna till bilden från EU-undersökningen om kulturvanorna. I Sverige har det som kallas sekulära värderingar, men framför allt det vi kallat för (senmoderna) frihetsvärderingar en utbredning bland befolkningen som gör oss till "världens modernaste land".

Vi undersökt om det kan finnas något sambandet mellan de mönster som de bägge undersökningarna visar. Det har vi gjort på så sätt att vi rangordnat de länder som bägge undersökningarna omfattar, utifrån deras inbördes placeringar de publicerade materialen.¹²⁹ På så sätt har vi fått en "rankinglista" som baserar sig på EU-undersökningen om kulturvanorna och en annan som baserar sig på WVS-undersökningen om de kulturella värderingarnas karaktär i de europeiska länderna. När de bägge undersökningar på det sättet läggs samman får vi resultatet som i korrelations-diagrammet figur 6.12, nedan.

129 EU-undersökningen omfattar 23 länder som också ingår i WVS-undersökningen. Vi har gått igenom de 17 st. av i undersökningens parameter, 7 st. som avser frekvensen besök på kulturevenemang, 7 st. som avser egna kulturaktiviteter och 3 st. som avser dagliga kulturvanor. För var och en av dessa parametrar har vi noterat länderna placeringar för att sedan summera resultatet. Det land som har de sammanlagt högsta placeringarna, dvs. Sverige, får då den sammanlagt lägsta siffran. På motsvarande sätt ha vi rankat länderna i WVS-undersökningen (såsom de publicerats av Welzel & Deutsch 2007, s. 244) genom att dels notera deras inbördes placering ifråga om den andel av befolkningen som omfattar sekulära värderingar, dels den andel som uttrycker emancipativa frihetsvärderingar. Därefter har vi lagt samma de bägge rankingarna till en enda.

Figur 6.12 Korrelationsdiagram över 23 europeiska länder avseende intensiteten i befolkningens kulturvanor (Y-axeln) och spridningen av moderna kulturella värderingar (X-axeln). Se vidare not 132

Figuren visar ett samband som, med hänsyn till såväl de osäkerheter som vidlåder underlaget som den mycket enkla metod för jämförelsen som vi använt, är påfallande tydligt. Förvisso finns halvdussinet länder för vilka samband mellan kulturvanor och kulturella värdering tycks vara svagt, men de övriga länderna radat upp sig i en förvånansvärt prydlig korrelation.

Det tycks således för majoriteten av länder finnas ett samband mellan å ena sidan intresset bland medborgarna för att konsumera kultur och själv ägna sig åt kulturella aktiviteter samt å den andra, spridningen av moderna värderingar.

Den iakttagelsen får pekar rimligtvis mot att slutsatsen att spridningen av de moderna värderingarna står i samband med efterfrågan och intresse för kultur i en vid mening. Frågor om kultur och viktiga kulturyttringar en framträdande plats i dessa samhällen.

Det är då inte kulturpolitiken som primärt skapar intresset för kultur, även om kulturpolitiska insatser givetvis kan ha sådana effekter. Men i det större perspektivet är det snarare kulturpolitikens roll att svara mot det behov av ett rikt kulturliv som finns i de moderna samhällena.

Referenser

- ABM-centrum, *Utvärdering av projektet ABM-centrum 2004–2007*, 2008.
- A Creative Economy Green Paper for the Nordic region*, Nordic Innovation Centre, Nov 2007, 2007.
- Almquist, K. Daal, C. & Engström, K., "Det svenska smörgåsbordet dukas om" i *Aha Sweden*, KK-stiftelsen, 2001.
- Almquist, K., Engström, M. & Olausson, K. red., *Blandade upplevelser. En förstudie om svensk upplevelseindustris möjligheter, med förslag till åtgärder*. KK-stiftelsen, 2000.
- Anderson, C., *The Long Tail*, Svensk övers. Long Tail. Bonnier Fakta. Stockholm 2007.
- Anheier H. & Raj Isar, Y., *Conflicts and Tensions. The Cultures and Globalization Series 1*, 2007.
- Arbete för nöjes skull – Var finns jobben inom upplevelsenäringen?* Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Ura 2001:3, 2001.
- Arvidsson, H. & Berntsson, L., *Makten, socialismen och demokratin. Om det förstatligade samhället*. Lund 1980.
- Asplund, J., *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Bokförlaget Korpen. Mölnlycke, 1991.
- Atran, S. & Medin, D., *The Native Mind and the Cultural Construction of Nature*. 2008.
- Att leva på sin talang – kreatörers behov av entreprenörskap*, KKstiftelsen, 2005.
- Attityd 07 – Är studenterna morgondagens företagare?* Nutek, Drivhuset, M. Mohlin marknadskommunikation AB, 2007.
- Babah, H. (1990), "DissemiNation: Time, Narrative and the Margins of the Modern Nation, I *Nation and Narration*, H. Bahabab red. London. Routledge, 1990.
- Bakhtin, M., *Speech Genre and Other Essays*, Austin: University Of Texas Press. 1986.
- Baklien, B. & Carlsson, Y., *Helse och kultur. Prosessevaluering av en nasjonal satsning på kultur og helsefremmende virkemiddel*, NIBR:s projektrapport 2000:11. Oslo: NIBR; 2000. 21, 2000.
- Bamford, A., *The Wow Factor. Global Research Compendium on the Impact of the Arts in Education*, 2006.
- Beckman, S. & Månsson, S., *Kultursverige 2009. Problemanalys och statistik*, 2008.
- Bennich-Björkman, L., *Statstödda samhällskritiker*, Stockholm: Tiden, 1991.
- Berggren, H. & Trägårdh, L., *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Norstedts. Falun, 2006.
- Berglund, B. & Holmberg I., *Den regionala utvecklingen och politiken*. Institutet för regionalforskning (SIR), Rapport 118, Östersund: SIR, 2000.
- Björkegren, D., *Filmens företag*. Stockholm: Nerenius & Santénius, 1994.
- Blomgren, A-M & Blomgren, R., *Det ostyrbara pastoratet. Teaterpolitikens nätverk*. Forskningsrapport 02:03, Högskolan i Trollhättan/ Uddevalla, 2002.
- Boëthius, U., *När Nick Carter drevs på flykten*. Södertälje: Gidlunds, 1989.
- Borgegård, LE., Fransson, U., & Lundin L., *Artikeln Arbete. I Sveriges Nationalatlas*. Bandet Arbete och fritid, 1999.
- Bordeiu. P. Konstens regler 1992. *Det litterära fältets uppkomst och struktur*, svensk övers. 2000.
- Braun, E. & Lavanga, M., *An International quick Scan of National Policies for Creative Industries*. European Institute for Comparative Urban Research (EURICUR) Erasmus University Rotterdam, 2007.
- Boverkets rapport (1995:7) *Den måttfulla staden*, 1995.
- Breitenstein O. & Wikander, E., *Kila på bio. Köp en livsstil*, på uppdrag av en arbetsgrupp inom Statens ungdomsråd samt Barnfilmrådet. Stockholm: Liber förlag, 1979.
- Brown J. & Stephens, E., *Teaching young adult literature. Sharing the connection*. Belmont (CA): Wadsworth Publishing, 1995.
- Burdett. City-building in the age of global urban transformation, 2006.
- Bygren L.O., Weissglas, G., Wikström, BM., Konlaan, BB.,

- Grijbovski, AM., Karlsson, AB., Andersson, SO., Sjöström, M., Cultural, *Participation and Health: A Randomized Controlled Trial Among Medical Care Staff*, kommande i *Psychosomatic Medicine*, 2009.
- Carlsson, L., ”Meacenas socialiserad”, *Konservativ framtidspolitik*, Föreningen Heimdal 1891–1961, s. 9–14, 1961.
- Castells, M., *The Information Age. Economy, Society and Culture*, svensk översättning 2000. Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Daidalos, Uddevalla. Del I, Nätverkssamhällets framväxt. Del II, Identitetens makt. Del III. Millenniets slut, 1996.
- Caves, R E., *Creative industries: Contract between art and commerce*. Harvard University Press, 2002.
- Creative Industries Mapping Document*, Department of Culture, Media, and Sports (DCMS), 2001.
- Culture, trade and globalization, questions and answers*. United Nations Educational, Scientific and Cultral Organization (Unesco) <http://www.unesco.org/culture/industries/trade/index.shtml>, odaterat.
- Cunningham, S., *From Cultural to Creative Industries: Theory, Industry, and Policy Implications*. Creative Industries Research and Application Centre, Quensland University of Technology, 2001.
- Dahlgren, B., *Regionala tillväxtavtal för samspel mellan uppifrån och nerifrån – Tulipanos eller Kejsarens nya kläder?* i K. Haraldsson Kjell, *Tankar kring lokal och regional utveckling inför det nya årtusendet – antologi från forskarforum 1999*. Institutet för regionalforskning (SIR), Rapport 116, Östersund: SIR, 2000.
- Dahlström M, m.fl., *Kreativa näringar i Stockholmsregionen*. Storstadspolitik 3:2004. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholms landsting, 2004.
- Dahlström M, m.fl., *Film och regional utveckling i Norden*. Svenska Filminstitutet och Nordregio, 2005.
- Demokratisk kulturpolitik 1938 AE*, Tal och skrifter III. Sthlm, 1945.
- Den kreativa sektorn*. Regionförbundet Östsam, Rapport 2006-03-14, 2006.
- Den kulturella välfärden. Elitens privilegium eller möjlighet för alla?* Svenska folkets kulturvanor 1976–1999. Statens kulturråd, 2002.
- Ds 1989:36 *Kultur i hela landet*.
- Ds 1989:46 *Symfonierna och samhället*.
- Ds 2004:49 *Föreningsliv, makt och integration*.
- Douglas, M., *How Institutions Think*, 1986.
- Eagleton, T., *En essä om Kultur*. 2000. Svensk övers. Daidalos 2001.
- Ej till salu: Rapportserien Till varje pris slutrapport* Statens ungdomsråd Stockholm: Liber förlag, 1981.
- Ekström, S., *Makten över kyrkan, om Svenska kyrkan, folket och staten*, Stockholm: Verbum, 2003.
- Elias, N., *Sedernas historia*, 1989.
- Engberg, A., *Demokratisk kulturpolitik*. Stockholm. 1938
- Eskilsson, T., m.fl., ”God affär satsa på regional film” i GP 1996-08-14, 1996.
- European Cultural Values*. European Commission september, 2007.
- European Cultural Values. Special Euroarometer*. Europeiska kommissionen 2008.
- European Parliament Resolution on Cultural Industries*, (2003), European Parliament, 2003.
- http://encata.org/downloads/Report_Cultural_Industries.pdf 2003.
- Fem forskare om kulturkommersialism*, Statens kulturråd Stockholm: Liber Förlag, 1982.
- Florida, R., *The rise of the creative class. And how it's transforming work. Leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books, 2002.
- Florida, R., *The Rise of the Creative Class*. Svensk övers. *Den kreativa klassens framväxt*. Daidalos, Göteborg, 2006.
- Folkhälsoinstitutet *Kultur för hälsa. En exempelsamling från forskning och praktik*. R 2005:23, 2005.
- Forsman, A., ”Konstnärspolitiska dilemman”, i *KulturSverige 2009*
- Beckman, S. & Månsson, S. (red.). Linköpings Universitet/ SweCult, 2008.
- Frykman, J., *Dansbaneeländet*. Stockholm: Natur och kultur, 1988.
- Gasslander, O., *Bank och industriellt genombrott*. Stockholms Enskilda bank kring sekelskiftet 1900. I – II. Stockholm 1956.
- Giddens, A., 1991. *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Svensk övers. 2005. *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället I den senmoderna epoken*. Daidalos. Uddevalla, 2005.

- Glasius, M., Kaldor, M. & Anheier, H., *Global Civil Society* 2002, Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Glesbygdsverket 2007, *Sveriges gles- och landsbygder* 2007.
- Gustavsson, B., *Bildning i vår tid: om bildningens möjligheter och villkor i det moderna samhället*, 1996.
- Gustavsson, L., *Den förtrollade zonen. Lekar med tid, rum och identitet under medeltidsveckan på Gotland*, Nora: Nya Doxa, 2002.
- Gustavsson, M., *Makt och konstsmak. Makt och motsättningar: den svenska konstmarknaden 1920–1960*, 2002.
- Gustavsson, N., *Svensk forskning – rik på upplevelser*. Vinnova Rapport VR 2004:07, 2004.
- Gustavsson, N., *Upplevelseindustri – Marknadens logik och organisatoriska förutsättningar. En teoretisk genomgång av sektorns grundläggande struktur*. ITPS, PM 2008:005, 2008.
- Habermas, J., "Modernity Versus Postmodernity", *New German Critique*, 22, Winter. 1981.
- Habermas, J., *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*, Cambridge, MA, 1989.
- Harding, S., *Is Science Multicultural, Post Colonialism, Feminism, and Epistemology*, Indianapolis: Indiana University Press. 1998
- Hardt, M. & Negri, A., *Empire*. Cambridge (University Press. 2000
- Havelock, E., *Preface to Plato*. 1963.
- Havelock, E., *The Literate Revolution in Greece and its Cultural Consequences*. Princeton University Press. 1982.
- Health Development Agency *Art for health. A review of good practice in community-based arts projects and initiatives which impact on health and wellbeing*.
<http://www.nice.org.uk/nicemedia/documents/artforhealthsum.pdf>, London: Health Development Agency, 2000.
- Hessler, C.A., *Staten och konsten i Sverige*, Stockholm: Norstedts, 1942.
- Heywood, P., Jones, E. & Rhodes, M. (eds), *Developments in West European Politics*. London: Palgrave, 2002.
- Hillström, M., *Ansaret för kulturarvet. Studier i det kulturhistoriska museiväsendets formering med särskild inriktning på Nordiska museets etablering 1872–1919*, Linköping Studies in Arts and Sciences No. 363, Norrköping: Linköpings universitet, 2006.
- Hjort, D. & Johannisson, B., *Entreprenörskap som skapelseprocess och ideologi*. Czarniawska B. (red.), *Organisationsteori på svenska*. Malmö: Liber ekonomi, 1998.
- Holmberg, S. & Weibull, L. (red.), *Skilda världar. Trettioåttio kapitel om politik, medier och samhälle*. SOM-undersökningen 2007. SOM-rapport nr 44.
- Högskölevet. *Core Curriculum – en bildningsresa, Utvärdering och beskrivning av ett bildningskoncept för högskolestudenter*, 2001:20 R, 2001.
- Högskölevet. *Högskolorna och arbetsmarknaden*. 2007:7R, 2007.
- Glesbygdsverket 2007, *Sveriges gles- och landsbygder* 2007.
- Individundersökning 2007: *Svenskarnas användning av telefoni och Internet, Post- och telestyrelsen*, PTS-ER-2007:26.
- Inglehart, R. & Welzel, Ch., *Modernization, Cultural Change and Democracy*. Cambridge University Press, 2005.
- ITPS, i korthet nr 5, *Det växande tjänstesamhället präglas av materiell konsumtion*, 2008.
- Jalakas, I., *Smockor och smek: hotande läsning: om ungdomstidningar*. På uppdrag av en arbetsgrupp inom Statens ungdomsråd. Stockholm: Liber Förlag, 1980.
- Jansson, J. & Powers, D., "Att leva på kultur", i *Forskningsrapport Centre for Research on Innovation and Industries Dynamics*. Uppsala universitet 2008:1, 2008.
- Jansson, E., *Paradoxen (s)om entreprenörskap: En romantisk ironisk historia om ett avvikande entreprenörskapande*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, 2008.
- Johansson, B.O.H., *Den stora stadsomvandlingen. Erfarenheter från ett kulturmord*. Regeringskansliets arbetsgrupp för arkitektur och formgivning. 1997.
- Johansson, A., *På vilken fråga är länsbiblioteket ett svar? en utredning av Länsbibliotek Västmanlands framtida roll och inriktning*, 2008.
- Jönsson, T., *Att vara eller inte vara stiftelse. Frågan om organisationsform*

för Värmlands museum. 2006.

Karlsson, D., *Den ofrivillige företagaren*. Nätverksatan kultur i Väst, 2002.

Karlsson, D., *En chimär av endräkt. Ideologiska dimensioner i kommunal kulturpolitik*, 2003:12

Karlsson, H., *Handslag, famntag, klapp eller kyss. Konstnärlig forskarutbildning i Sverige*, 2002.

Keating, M. & Loughlin, J., *The Political Economy of Regionalism*, London: Frank Cass, 1997.

Keating, M., *The New Regionalism in Western Europe*. Cheltenham: Edward Elgar, 1998.

Keating, M., *Territorial Politics and the New Regionalism*. in Heywood et al. (eds) *Developments in West European Politics*, London: Palgrave, 2002.

KK-stiftelsen. *Upplevelseindustrin i Sverige 2003. Statistik och jämförelser*, 2003.

Klassicism och bungejump. Upplevelseindustrin och behovet av konstnärligt utbildade. Högskoleverkets rapport 2005:40, 2005.

Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom konstområdena 2004–2005. Konstnärsnämnden, 2009.

Kreativ tillväxt? - En rapport om "kreativa näringar" i politik och statistik. ITPS, Regeringsbrevsuppdrag nr. 7 2007 Dnr. 1-010-2007/0027, 2007.

Kuhn, T., *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press, 1962.

Kulturbidrag – effektiv kontroll och goda förutsättningar för förnyelse? RiR 2008:14, Riksrevisionen 2008.

Kultur + Entreprenörskap = Tillväxt!? En inventering av kulturellt skapande och entreprenörskap i samspel som skapar förutsättningar för tillväxt. FBA Holding AB, maj 2008, 2008.

Kulturens finansiering 2007. Kulturen i siffror 2008/7. Kulturrådet 2008.

Kultur- och upplevelsesektorn i Västra Götaland. En studie av sysselsättning, företag, entreprenörskap och utbildningar 2000–2005.

Rapport tillväxt och utveckling 2008:05, Västra Götalandsregionen, 2008.

Kultur og næring, St.meld. nr. 22 (2004–2005). Det Kongelige

Kultur- och kyrkjedepartementet, 2008.

Kultur+ Entreprenörskap= Tillväxt, FBA Holding AB, 2008.

Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning., Statens

Kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet, 2005.

Kulturen utredd. Tidningsartikel Industria nr 7 1952.

Kulturrådet 2007/4360, *Hinder och framgångsfaktorer för samverkan kulturliv och skola*, 2007.

Kulturrådet 2008:2, *Kulturen i siffror*, Studieförbunden, 2007.

Kulturrådet 2008:3. *Kulturen i siffror*, Folkbiblioteken, 2007.

Kultursverige 2009 – problemanalys och statistik. SweCult, 2008.

Kylhammar, M., *Frejdiga framstegsmän och visionära världsmedborgare. Epokskiftet 20-tal – 30-tal genom fem unga och Lubbe*

Nordström. Akademeja. Uddevalla 1994.

Kåring-Wagman, A., *Forskardag om folkbibliotekens uppdrag – En dokumentation*. Svensk biblioteksörening april 2008.

Köping, A-S., Lantz, J. och Stenström, E., *Kulturens ekonomisering*, i Beckman S. & Månsson, S. (red.), KulturSverige 2008. Linköpings universitet/SweCult, 2008.

Larsson, T., "Cultural Policy in Sweden" i Peter Duelund (red.):

The Nordic Cultural Model, Copenhagen: The Nordic Cultural Institute, 2003.

Lewis, J., Art, Culture, and Enterprise – *The politics of art and cultural industries*. London: Routledge, 1990.

Lindberg, B. i SvD 6/8 2008, *Fäderneslandet, en kärlek som slocknat*.

Linderöth, J. & Ulrika Bennerstedt, U., *Att leva i World of Warcraft*

– *tio ungdomars tankar och erfarenheter*, Stockholm: Medierådet, 2007.

Linderborg, Å., *Socialdemokraterna skriver historia*.

Livsstil och kulturvanor i Sverige 2007. SOM-rapport 2008:13.

SOM-institutet 2008.

Longino, H.E., *Value and Objectivity*, in Curd, M. & Cover, J.A.

eds. *Philosophy of science*, London: W. W. Norton & Company. 1998.

Lyotard, J-F., *The Postmodern Condition*, Manchester; Manchester University Press. 1974.

Länsmuseernas samarbetsråd 2007-10-07, *Museikostnader* 2006.

Lönnroth, E., *Den stora rollen. Kung Gustaf II spelad av honom själv*. Norstedts. Stockholm. 1986.

Markör AB, *En utvärdering av Riksställningars utställning: "Unizone, 2005."*

Markör AB, *En utvärdering av Riksställningars utställning: "Se hjärnan, 2005."*

McLuhan, M., *Understanding Media*. 1964. Svensk övers. *Media*. Stockholm, 1967.

McLuhan, M., *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. Toronto 1962. Svensk övers. *Gutenberggalaxen: den typografiska människans uppkomst*. PAN/Norstedts 1967.

Meidal, B. *Från profet till folktribun: Strindbergsfejden 1910–12* 1982.

Mellander, Ch. & Florida, R., *The Creative Class or Human Capital. Explaining Regional Development in Sweden*. 2006.

Melldahl, E., Nämnden för hemslöjdsfrågor, *Svensk hemslöjd eller hemslöjd i Sverige*, 2004.

Miljömålsrådet, *de facto 2006 – miljömålen på köpet*, 2006.

Miljömålsrådet, *Miljömålsrådets utvärdering av Sveriges miljömål Miljömålen: nu är det bråttom!* 2008.

Mills, W.C., *White Collar. The American Middle Classes*. New York University Press, 1951.

Molander, P., *Den centrala förvaltningens struktur. Rapport till 2006 års förvaltningspolitiska kommitté*, 2008.

Munkhammar, J. & Sanandaji, N. *Kreativitet och konkurrenskraft – en kritisk granskning av rådande teorier om urban utveckling*. Stockholms handelskammare Rapport 2008:2.

Musik- och kulturskolerapporten 2007, SMOK, Musikaliska Akademien 2005.

Musik för miljoner. En utvärdering av länsmusikreformen. Kulturrådet 1994.

Musik 2004–2005. Kulturen i siffror 2007:1, Kulturrådet 2007.

Månsson, S., *Civilsamhället: Ideellt kulturarbete inom frivilligorganisationer*, publicerat på www.kulturfakta.se, inhämtat 2009-01-26.

McIntyre, S., *Art and Industry: Regional Film and Video Policy in the UK*, in A. Moran (eds) *Film Policy. International, National and Regional Perspectives*. London: Routledge, 1996.

McQuail, D., *McQuail's mass communication theory*. London: Sage, 2000.

Naturvårdsverkets rapport 5653, 2006, *Kommunernas – miljömålsarbete – Redovisning av ett regeringsuppdrag*, 2006.

Naturvårdsverkets rapport 5808, 2008, *Med andra ögon Naturmöten med invandrare*, 2008.

Nilsén, T. & Brattell-Grip, A-K.: *En del av världen*. Ekonomisk analys av symfoniorkestrar 2005. QNB, Svensk Scenkonst, 2005.

Nielsén, T., *Funk. En tillväxtmodell för upplevelseindustrin*. KKStiftelsen, 2006.

Nordic Innovation Centre
(<http://www.nordicinnovation.net/article.cfm?id=1-834-716>), 2006.

Nordström, B., *Infrastruktur för framgångsrik amatörkultur*, Stockholm: Amatörkulturens samrådsgrupp, ax, 2008.

Nutek, *Hemslöjden som näringsgren. Redovisning av Nuteks regeringsuppdrag*, Dnr: 31-2008-3003, 2008.

Nya kulturvanor, Svenska kulturvanor i ett 30-årsperspektiv 1976–2006. Kulturrådet, 2008.

O'Connor, J., *The cultural and creative industries: a review of the literature. A report for Creative Partnerships*. School of Performance and Cultural Industries, The University of Leeds, 2007.

O'Reagan, T., "Cultural Policy: Rejuvenate or Wither." in *Professorial Lecture public lecture series 2001*. Brisbane: Griffith University, 2001.

Olsson, L-E., *Ett delvis ensamt liv. En studie av människor som inte deltar i föreningslivet*, 2007.

Om kulturen och den nya tekniken. Kulturrådet 2004.

Om läsning – mer eller mindre. En kommenterande jämförelse av fem läsvanestudier. Rapport från Kulturrådet 2004.

Kruhlik, C., "Gender and the Biological Science", in Curd, M. & Cover, J.A. eds., *Philosophy of Science*, London: W. W. Norton & Company. 1998.

Orkester nu. Svenska orkestrar och deras verksamhet. Rapport från Statens kulturråd, 2000:3.

Pettersson, R. *Fädernesland och framtidsland; Sigurd Curman och kulturminnesvårdens etablering*. Umeå. 2001.

Pettersson, Th., *Regions in Contemporary Society: Eroded by Human Well-being, Supported by Cultural Diversity*. 2008.

Pettersson, Th., *Unga sjunga med de gamla. En jämförande analys av hur blivande vuxna ser på demokrati och politik*. Manuskript.

Pettersson, Th. & Esmer, Y., *Vilka är annorlunda. Om invandrades möte med svensk kultur*. Integrationsverkets rapportserie 2005:3.

Pierre, J. (ed), *Debating Governance*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Postman, N., *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*. New York. 1985. Svensk övers. Underhållning till döds. Prisma 1986.

Premfors, R, Ehn, P, Haldén, E & Sundström, G., *Demokrati & byråkrati*. Stockholm 2003:

Prognos Arbetsmarknad kultur 2008–2009, AF Kultur Rapport tillgänglig via <http://www.arbetsformedlingen.se>, 2008.

Putnam, Robert D., *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, 1996.

Putnam, R., *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York, 2000.

Qvarsell, R. i "Blir man frisk av kultur?" i Beckman, S. & Månsson, S. (red.), *KulturSverige 2009*, Norrköping: SweCult, Linköpings universitet, 2008.

Regeringskansliet. *Kultur i skolan. En skrift om regeringens satsning under 1999–2003*, 2005.

Riksantikvarieämbetet, *Förslag till nya kriterier för statens ägande och förvaltning av kulturfastigheter. Återrapportering enligt regeringsuppdrag* 2008. Dnr. 101-2002-2008, 2008.

Riksantikvarieämbetet, *Förslag till genomförande av den europeiska landskapskonventionen i Sverige Slutredovisning av regeringsuppdrag*, 2008.

Riksarkivet, PM, *Att bevara digitala handlingar. Förslag till framtida*

inriktning.

Riksrevisionen 2004:15. *Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och till folkbildningen*, Stockholm, 2004.

Riksrevisionen, *Statens insatser för att bevara de kyrkliga kulturminnena*, RiR 2008:2.

Riksutställningar, *Årsredovisning* 2007.

Riksutställningar, Blom, A. *Rapport med skolan som arena – en studie av vandringsutställningen Matomat*, 2003.

Rotblatt, S., *The Modern University and its Discontents*, 2006.

Rådet för arkitektur, form och design, *Hemslöjden inspirerar! – samtal och tankar om tradition och förnyelse inom hemslöjden*. Rapport 2007/2.

Rådberg, J., *Drömmen om atlantångaren. Utopier & myter i 1900-talets stadsbyggande*. Atlantis. 1997.

Säid, E., *Orientalism*. 1978. Svensk övers. 1993.

Sandler, J., *Folkbildningens grundproblem*. I "Tiden", 1912.

Sassen, S., *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press. 2001.

Sassen, S., *Why cities matter*. I "Cities, Achitecture and Society. 10.

Mosta Internazionale di Architettura. La Biennala di Venezia. 2006.

SCB. *Befolkningsförändringar*, Del 3.

SCB. *Befolkningsstatistik*, Del 2.

SCB. *Historisk statistik för Sverige*, Del 1.

SCB. *Statistisk årsbok över Sverige* 2008.

Scenkonstens publik 1989–2007. SOM-rapport 2008:16. SOM-institutet 2008.

Scottish Executive. *Quality of Life and Well-being: Measuring the Benefits of Culture and Sport: Literature Review and Thinkpiece*, 2005.

Lewis, S., *Main Street* (1920).

Skolverket. *Utbildningsstatistik rörande de kompletterande utbildningarna under 2006, 2007*.

Slöjdcirkus – att iscensätta ett estetiskt lärande. Sammanfattande forskningsrön om slöjdcirkus. Sammanställning av forskarrapport av Susanne Björkdahl Ordell, Gunni Kärrby.

Smith, P., *Cultural Theory; an Introduction*, London :Blackwell. 2001.
 SOM-institutet, Åsa Nilsson, SOM-rapport 2008:13, SOM, *Livsstil och kulturvanor i Sverige 2007*.
 SOU 1945: 22, *Ungdomen och nöjeslivet, Ungdomscommiténs betänkande del III*.
 SOU 1952:23, *Bokutredningen*.
 SOU 1954:2, *Musikliv i Sverige*.
 SOU 1972:45, *Kulturminnesvård*.
 SOU 1972:66, *Ny kulturpolitik*. Betänkande av Kulturrådet.
 SOU 1973:53, *Filmutredningens slutbetänkande*.
 SOU 1974:5, *Litteraturutredningen.s*
 SOU 1975:38, *Barn: rapport från barnmiljöutredningen. Nr 8, Barnkultur*. av Almqvist S. och B. Isaksson.
 SOU 1975:14, *Konstnärerna och samhället*.
 SOU 1984:30, *Läs mera*.
 SOU 1985:84, *Kulturpolitikens inriktning*.
 SOU 1990:39, *Konstnärernas villkor*.
 SOU 1990:44, *Demokrati och makt i Sverige*.
 SOU 1992:63, *Regionala roller. En perspektivstudie*.
 SOU 1992:66, *Västsverige – region i utveckling*.
 SOU 1995:27, *Regional framtid*.
 SOU 1995:84, *Kulturpolitikens inriktning*.
 SOU 1995:85, *20 års kulturpolitik 1974–1994*. En rapport från Kulturutredningen.
 SOU 1997:57, *I medborgarnas tjänst. En samlad förvaltningspolitik för staten*.
 SOU 1997:92, *Medieföretag i Sverige – Ägande och strukturförändringar i press, radio och TV*.
 SOU 1997:183, *Arbete åt konstnärer*.
 SOU 1997:184, *Generella konstnärsstöd*.
 SOU 1997:190, *Konstnärernas verksamhetsinriktning och ekonomiska förhållanden*.
 SOU 1998:166, *Regional frihet och statligt ansvar – en principiell diskussion*.

SOU 1998:190, *Konstnärernas verksamhetsinriktning och ekonomiska förhållanden*.
 SOU 1999:30, *Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag m.m.*
 SOU 2000:1, *En uthållig demokrati! Politik och folkstyrelse för 2000-talet*. Demokratiutredningens slutbetänkande.
 SOU 2000:75, *Mötesplats för design och konsthantverk*, .
 SOU 2000:85, *Regional folkstyrelse och statlig länsförvaltning*.
 SOU 2000:91, *Hälsa på lika villkor*.
 SOU 2002:78, *Arkiv för alla – nu och i framtiden*.
 SOU 2003:21, *Konstnärerna och trygghetssystemen*.
 SOU 2003:81, *Skyddet för kulturmiljön*.
 SOU 2003:118, *Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling*. Utredningen om allmänna samlingslokaler slutbetänkande.
 2003:129, *KB – ett nav i kunskapssamhället*. Sveriges nationalbibliotek. Verksamhet och visioner.
 SOU 2004:59, *Kvinnors organisering*, betänkande av Utredningen om statligt stöd för kvinnors organisering.
 SOU 2005:3, *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål*.
 SOU 2005:56, *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige*.
 SOU 2006:19, *Att återta mitt språk – åtgärder för att stärka det samiska språket*, betänkande av Utredningen av finska och sydsamiska språken.
 SOU 2006:34, *Den professionella orkestermusiken i Sverige*.
 SOU 2006:42, *Plats på scen*. Betänkande av Kommittén för jämställdhet inom scenkonstområdet.
 SOU 2006:45, *”Det ser lite olika ut...” En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn*. Bilaga till betänkandet *Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen*.
 SOU 2006:45, *Tänka framåt, men göra nu – Så stärker vi barnkulturen, del 1*.
 SOU 2006:68, *Klenoder i tiden*. En utredning om samlingar kring scen och musik.
 SOU 2006:79, *Integrationens svarta bok – Agenda för jämlikhet och*

social sammanhållning, betänkande av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.
 SOU 2006:115, *Eftergymnasiala yrkesutbildningar – beskrivning, problem och möjligheter*.
 SOU 2007:10, *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*.
 SOU 2007:50 *Tid för mångfald och Mångfald*.
 SOU 2007:66, *Rörelser i tiden*. Folkrorelseutredningens slutbetänkande.
 SOU 2007:98 *Karriär för kvalitet*, Befattningsutredningens slutbetänkande.
 SOU 2008:26, *Värna språken – förslag till språklag*.
 SOU 2008:27, *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*, Betänkande av Gymnasieutredningen.
 SOU 2008:29, *Yrkeshögskolan. För yrkeskunnande i förändring*.
 SOU 2008:59, *Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten*, Betänkande av Idrottsstödsutredningen.
 SOU 2008:109, *En hållbar lärarutbildning*, slutbetänkande lärarutbildning från Utredningen om en ny lärarutbildning.
 SOU 2009:118, *Styra och ställa*. Slutbetänkande från 2006 års förvaltningskommitté.
 State of the English Cities (Parkinson, Champion, Simie et al 2006).
 Statens konstråd, *Årsredovisning 2007*.
 Statens konstråd, Catharina Gabrielsson, 2000, *Den stora skalan*.
 Statens kulturråd 2002, Den kulturella välfärden. *Elitens privilegier eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976–1999. En rapport grundad på välfärdsstatistiken ULF*.
 Statens kulturråd 2004. *Strategi för arbetet med kultur och folkhälsa*.
 Statens kulturråd 2007, *Kulturen i siffror 2006:3*.
 Statens kulturråd 2008, *Kulturen i siffror 2008:7, Kulturens finansiering 2007*.
 Statens kulturråd, 2006, *Kulturen i siffror 2006:3*, s. 5.
 Statens kulturråd, 2007, *Kulturen i siffror 2008:7, Kulturens finansiering 2007*, s. 5.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror/2007, Museer och konsthallar 2006*, s. 22–23, 27, diagram 15–17, Tabell 6.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006:3. Offentliga kulturinsatser*

2005 i regionalt perspektiv.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006:3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006//3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*, tab. 3.1.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007:5, Musik 2006*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1, Musik 2004–2005*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//6, Museer och konsthallar 2006*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1, Teater och dans 2006*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008.1, Teater och dans 2006*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:2, Studieförbunden 2007*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:3, Folkbiblioteken 2007*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:5, Musik 2006*. s. 21. diagram 4.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror//1. Musik 2004–2005*, Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006//3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regional perspektiv*. sid. 12 tab. 1.4, 1.5.
 State of the English Cities (Parkinson, Champion, Simie et al 2006).
 Statens kulturråd 2002, Den kulturella välfärden. *Elitens privilegier eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976 – 1999. En rapport grundad på välfärdsstatistiken ULF*.
 Statens kulturråd 2007, *Kulturen i siffror 2006:3*.
 Statens kulturråd 2008, *Kulturen i siffror 2008:7, Kulturens finansiering 2007*.
 Statens kulturråd, 2006, *Kulturen i siffror 2006:3*, s. 5.
 Statens kulturråd, 2007, *Kulturen i siffror 2008:7, Kulturens finansiering 2007*, s. 5.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror//2007, Museer och konsthallar 2006*, s. 22–23, 27, diagram 15–17, Tabell 6.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006:3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006:3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*.
 Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2006//3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regionalt perspektiv*, tab. 3.1.

- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007:5, Musik 2006*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//1, Musik 2004–2005*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2007//6, Museer och konsthallar 2006*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1, Teater och dans 2006*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:1, Teater och dans 2006*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:2, Studieförbunden 2007*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:3, Folkbiblioteken 2007*.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror 2008:5, Musik 2006*. s. 21. diagram 4.
- Statens kulturråd, *Kulturen i siffror//1. Musik 2004–2005, Statens kulturråd, Kulturen i siffror 2006//3. Offentliga kulturinsatser 2005 i regional perspektiv*. sid. 12 tab. 1.4, 1.5.
- Statistiska centralbyrån, Kungl. bibliotket, *Forskningsbiblioteken 2007. Mediebestånd, låneverksamhet, personal, driftskostnader m.m. Statistisk Årsbok 2008*.
- Statskontoret 2003:15, *Folkbildningsrådets myndighetsroll*, Stockholm.
- Statskontoret, 2005:9, *Nya former för Statens konstråds verksamhet*.
- Statskontorets PM 2007/99-5, *Statliga myndigheter 2007*.
- Statskontoret, 2008/74-5, *Konkurrensutsatt verksamhet II – en analys av omfattningen av statliga myndigheters konkurrensutsatta verksamhet*, 2008.
- Stempel, P. *Länsmusikens skolkonsertverksamhet*, Stiftelsen framtidens kultur och Stiftelsen Musik i Halland, 2002.
- Stenström, E., *Konstiga företag*. Stockholm: EFI, 2000.
- Svenska kommunförbundet, 2003, *Vem tar hand om kultur och fritid i Sveriges kommuner*.
- Sundgren, P. *Kulturen och arbetarrörelsen. Kulturpolitiska strävanden från August Palm till Tage Erlander*. Carlsson. 2007.
- Svensk biblioteks förening, 2007, *Sverige – så in i Norden efter. En jämförelse av nationell bibliotekspolitik i Danmark, Finland, Norge och Sverige*, 2007.
- Svensk biblioteks förening, *Framgångsrikt, men förbisett – om bibliotekens betydelse för integration*, 2008.
- Svensk Biblioteks förening, *Kommunala biblioteks fattare om bibliotek*, 2008.
- Sveriges hembygdsförbund, *Hembygdsföreningarnas samlade tillgångar och verksamhet*, 2003.
- Sveriges kommuner och landsting, 2004, *Om kultur- och fritidssektorerna. Kostnader*.
- Sveriges kommuner och landsting, 2005, *Landstingsanställd personal 2004. Sammanställning grundad på Landstingsförbundets personalredovisning per den 1 november 2004*, Tab. 3A.
- Svenska kyrkans utredningar 2003:3. *Kyrkan mitt i musiklivet. Utredningen om kyrkomusikens ställning som en del av det offentliga musiklivet i Sverige*. Uppsala, 2003.
- Svensson P. *Konstnären i kulturpolitiken: en utredning om konstnärer, kulturpolitiken och arbetsmarknaden*. Stockholm: Konstnärsnämnden, 2008.
- Talboks- och punktskriftsbiblioteket, 2008, *Framtidsstrategi*.
- Regeringsuppdrag i regleringsbrevet för 2008.
- Taylor, C., 1994????
- Thavenius, J., Persson, M. & Aulin-Gråhamn, L., *Skolan och den radikala estetiken*, 2004.
- The economic impact of the cultural sector in Scotland*. Scotecon. [http://: www. scotecon.net](http://www.scotecon.net), 2004.
- The economy of culture in Europe*, Study prepared for the European Commission. (Directorate General for Education and Culture), KEA, 2006.
- Theorell, T.(red.), *När orden inte räcker*. Stockholm: Natur och Kultur, 1998.
- Theorell, T., ”Efterord” i *Kultur för hälsa*, Stockholm: Folkhälsoinstitutet, 2005.
- Throsby, D., *Economic and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Till varje pris: debattskrift om fritidens kommersialisering*. Statens ungdomsråd, 1978.
- Tocqueville, A.D., *Om demokratin i Amerika*, Bok I, Stockholm: Atlantis, 1997.
- U1. En utställning om en industris födelse, uppväxt och tillväxt*. KKstiftelsen, 2008.

Undersøgelse af regionale filmfonde, Kulturministeriet och Erhvervsministeriet, danska regeringen, maj 2001.

Undervisningsministeriet 2008. *Kulttuuriseteli/Kultursedel. Työntekijän omaehtoisen kulttuuritoiminnan verovapaus/Skattefrihet för arbetstagarens frivilliga kulturverksamhet*, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:13, Helsingfors: Undervisningsministeriet, Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen, 2008.

Ungdomsstyrelsen *Fokus 06. En analys av ungas kultur och fritid*, Stockholm, 2007:4.

Uppföljning av pensionsvillkoren inom scenkonstområdet. Rapport från riksdagen kulturutskott 2008.

Upplevelseindustrin 2004 Statistik, KK-stiftelsen, 2004.

Upplevelseindustrin i Sverige 2003. Statistik och jämförelser. KKstiftelsen, 2003.

Vækst via oplevelser – en analyse af Danmark i oplevelseøkonomien. Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2008.

Virdebrant, C-E., *Reformer och anslagsutveckling på kulturområdet 1960/61–1985/86*. Utbildningsdepartementet, offsettryck, 1986.

Vogel, J., Amnå, E., Munck, I., Häll, L., Hjerm, M., & Johansson, S.E., *Föreningslivet i Sverige: Välfärd, Socialt kapital, Demokratiskola, Levnadsförhållanden*, Rapport nr 98, Statistiska centralbyrån, 2003.

Waters, M., *Globalization*, London: Rutledge. 1995.

Welzel, Ch. & Deutsch, F., *Value Patterns in Europe and the United State: Is there a Transatlantic Rift?* I Anheier & Isar (red). *The Cultures and Globalization 1. Conflicts and Tensions*. Los Angeles, 2007.

Wennerhag, M., Holm, H., Lindgren, J., Nordvall, H. & Sörbom, A., *Aktivister. Sociala forum, globala sociala rörelser och demokratins förnyelse*, Stockholm: Atlas, 2006.

Wetterberg, O. *Monument och miljö. Perspektiv på det tidiga 1900-talets byggnadsvård i Sverige*. Chalmers Tekniska högskola. 1992.

Wijkström, F. & Lundström, T., *Den ideella sektorn: Organisationerna i det civila samhället*, Stockholm: Sober förlag., 2002.

Wijkström, F. & Einarsson, T., *Från nationalstat till näringsliv? Det*

civila samhällets organisationsliv i förändring, Stockholm: Handelshögskolan, 2006.

Åman, A. *Sigurd Curman. Riksantikvarie – Ett porträtt*. KVHAA. Stockholm 2008.

Öberg, S. & Springfeldt, P. (red.). *Artikeln Rörlighet. I Sveriges Nationalatlas*. Bandet Befolkningen, 1991.

Östlund Bäckehag, A-C., *En rapport från Konstkonsulenterna i Sverige*, 2008.

Regeringens proposition 2009/10:3

Tid för kultur.

[Tid för kultur, prop. 2009/10:3 \(pdf 1,1 MB\)](#)

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.
Stockholm den 10 september 2009

Maud Olofsson

Lena Adelsohn Liljeroth

(Kulturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med utgångspunkt i att kulturens frihet ska värnas och främjas lägger regeringen fram en rad förslag och bedömningar som gäller kulturpolitikens framtida inriktning och arbetsformer.

Grunden för kulturpolitiken är kulturens egenvärde. Samtidigt ökar insikten på flera håll om kulturens och kreativitetens betydelse för andra samhällsområden. De samhällsförändringar som skett och de nya förutsättningar som växer fram gör att de kulturpolitiska målen behöver förnyas och anpassas till vår tid. De föreslagna kulturpolitiska målen ska utgöra fundamentet för en långsiktig kulturpolitik som stöder konstnärlig förnyelse och kulturell mångfald, främjar ett levande kulturarv samt bidrar till allas möjlighet till delaktighet i kulturlivet.

I avsikt att föra kulturen närmare medborgarna och främja ett lokalt och regionalt engagemang för kulturfrågor föreslås en ny modell för statens bidragsgivning till regional kulturverksamhet. Civilsamhällets roll för ett vitalt kulturliv betonas liksom betydelsen av kulturpolitikens samspel med andra politikområden. Barns och ungas rätt till kultur uppmärksammas särskilt och ytterligare steg tas i utbyggnaden

av Skapande skola. Fortsatta satsningar görs på kulturella och kreativa näringar. För att bättre ta till vara den tekniska utvecklingens möjligheter och möta dess utmaningar inleds en process för en samordnad nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande av kulturarvet.

Överväganden om förändringar i stöden till konstarna och kulturskaparna presenteras. Det gäller bl.a. bidrag till litteratur och kulturtidskrifter samt statliga inkomstgarantier. En ny form för stöd till nyskapande kulturprojekt – kallad Kulturbryggan – inrättas.

Som ett led i den strategiska utvecklingen av myndigheter och institutioner på kulturområdet bildas en ny myndighet för analys och uppföljning inom området. Riksarkivet ombildas till en sammanhållen myndighetsorganisation genom att de sju landsarkiven avvecklas och deras verksamheter inordnas i Riksarkivet. Behovet av ökad samverkan och effektivitet bland musei- och kulturmiljöinstitutionerna uppmärksammas. Det regionala ansvaret för musikområdet stärks. Statens stöd till Stiftelsen Svenska rikskonserter kommer att avvecklas och ett arbete med att samordna statens insatser på musikområdet i en myndighet påbörjas. Kungl. biblioteket får en tydligare roll som samordnande myndighet inom biblioteksområdet.

Bedömningar lämnas också när det gäller prioriteringarna för det fortsatta arbetet med internationalisering och interkulturellt samarbete på kulturområdet.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	5	biblioteksväsendet.....	41
2 Ärendet och dess beredning.....	6	6.6 Digitala resurser i medborgarnas tjänst.....	46
2.1 Kulturutredningen.....	6	7 Villkoren för att skapa och förmedla kultur.....	50
2.2 Museikoordinatorn.....	6	7.1 Nästa steg efter Framtidens kultur.....	51
2.3 Andra utredningar och underlag av betydelseförpropositionen....	7	7.2 Kulturskaparnas villkor.....	52
2.4 Relation till regeringens budgetproposition för 2010.....	8	7.2.1 Inriktningen på den framtida politiken för kulturskapares villkor.....	52
3 Kulturens villkor.....	9	7.2.2 Teater-, dans- och musikallianserna.....	55
3.1 Kulturpolitikens framväxt.....	9	7.2.3 Centrumbildningarna.....	57
3.2 Kulturpolitikens omfattning.....	12	7.2.4 Nya stipendier till verksamma konstnärer.....	58
3.3 Kulturens finansiering.....	13	7.3 Stöd till litteratur och kulturtidskrifter.....	58
3.4 Kulturvanor i det nya mediasamhället.....	13	7.4 Ny plattform för musiken.....	62
4 Kulturpolitikens framtidsfrågor.....	16	7.4.1 Fonogramstödet.....	64
5 Nya nationella kulturpolitiska mål.....	26	7.5 Stödet till den fria scenkonsten.....	66
6 Kulturen närmare medborgarna.....	32	8 Kulturens roll i samhället och samhällets ansvar för kulturen.....	67
6.1 En ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet.....	33	8.1 En utvidgad satsning på Skapande skola.....	68
6.2 Verksamheten vid Riksutställningar, Riksteatern och Stiftelsen Svenska rikskonserter.....	36	8.2 Kultur och hälsa.....	71
6.3 Samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn.....	38	8.3 Kulturella och kreativa näringar samt regional tillväxt.....	72
6.4 Förstärkt samordning och kunskapsspridning inom området barn- och ungdomskultur.....	40	8.4 Ökad samverkan inom kulturmiljöområdet.....	74
6.5 Ett samlat ansvar för statens stöd och samordning inom		8.5 Gestaltning av den gemensamma miljön.....	77
		9 Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken.....	80
		10 Strategisk utveckling av myndigheter och institutioner på kulturområdet.....	86
		10.1 Den övergripande myndighetsstrukturen inom kulturområdet..	87
		10.1.1 Upphävande av tidigare myndighetsspecifikamål.....	88
		10.2 En ny myndighet för analys och uppföljning inom kulturområdet.....	89

10.3 Verksamheten vid Statens kulturråd, Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond.....	91
10.4 Ökat samarbete på operaområdet.....	93
10.5 Ny organisation för den statliga arkivverksamheten.....	95
10.6 Förstärkt samarbete inom museisektorn.....	97
10.6.1 Ansvarsmuseifunktionen avskaffas.....	99
10.7 Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum.....	100
10.8 Samordning av frågor om vård och konservering.....	101
10.8.1 Svensk museitjänst.....	103
10.9 Institutionell hemvist för den romska kulturen.....	104
11 Konsekvensanalys.....	105
11.1 Konsekvenser för staten och kommunsektorn.....	105
11.2 Konsekvenser för företag.....	106
11.3 Konsekvenser för genomförandet av jämställdhetspolitiken och av integrationspolitiken.....	106
11.4 Övriga konsekvenser.....	106
Bilaga 1 Sammanfattning av Kulturutredningens betänkande Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur (SOU 2009:16).....	107
Bilaga 2 Förteckning över remissinstanser till Kulturutredningens betänkande Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur (SOU 2009:16).....	123
Bilaga 3 Sammanfattning av Museikoordinatorernas betänkande Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15).....	128

Bilaga 4 Förteckning över remissinstanser till Museikoordinatorernas betänkande Kraftsamling! –museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15).....	140
---	-----

Bilaga 5 Internationellt och interkulturellt utbyte inom kulturområdet sedan oktober 2006.....	142
--	-----

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 september 2009.....	158
---	-----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om

1. upphävande av nuvarande nationella mål för kulturpolitiken och införande av nya mål (avsnitt 5),
2. en ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet (avsnitt 6.1),
3. förändring av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter (avsnitt 7.3),
4. Stiftelsen Svenska rikskonserter (avsnitt 7.4),
5. upphävande av tidigare beslutade myndighetsspecifika mål (avsnitt 10.1.1),
6. avskaffande av ansvarsmuseifunktionen (avsnitt 10.6.1).

Betänkande 2009/10:KrU5 Tid för kultur

MER INFORMATION

[Behandling av 2009/10:KrU5](#)

[200910KrU5 \(pdf, nytt fönster\)](#)

Kulturutskottets betänkande 2009/10:KrU5 Tid för kultur

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 2009/10:3 Tid för kultur samt motioner väckta med anledning av propositionen och under allmänna motionstiden 2009.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om att upphäva de nuvarande nationella kulturpolitiska målen och att i stället införa nya mål som är anpassade efter dagens samhälle. Även förslag om att införa en ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet tillstyrks. Landsting och regioner respektive kommuner får därmed ett ökat ansvar för fördelningen av statbidragen.

Utskottet ställer sig också bakom ett förslag som innebär att stödet till litteratur- och kulturtidskriftsområdet ska bli mindre detaljreglerat och att det i fortsättningen ska vara teknikneutralt och inte kopplat till en särskild distributionsform.

Inom musikområdet behöver statens insatser på central nivå reformeras. Som en följd därav föreslår regeringen att stödet till Stiftelsen Svenska rikskonserter ska avvecklas, vilket utskottet tillstyrker. Ett arbete pågår för att i stället bilda en ny nationell plattform för musiken.

De myndighetsspecifika mål som riksdagen beslutade om hösten 1996 för en rad myndigheter och kulturinstitutioner upphävs. I fortsättningen fastställer regeringen i myndighetsinstruktioner och regleringsbrev målen för dessa verksamheter.

Slutligen bifaller utskottet regeringens förslag att avskaffa ansvars-museifunktionen. Centrala och regionala museer ska tillsammans med Kulturrådet få i uppdrag att lämna förslag till hur den framtida samverkan på museiområdet kan utformas.

En rad motionsförslag från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna som går emot regeringens förslag avstyrks av utskottet. Likaledes avstyrks andra motionsförslag främst från oppositionspartierna om frågor av övergripande kulturpolitisk karaktär, biblioteksväsendet, kulturskaparnas villkor, litteratur och kulturtidskrifter, fonogramstödet och den fria scenkonsten, kultur och hälsa respektive regional tillväxt, Skapande skola, gestaltning av den gemensamma miljön, internationella kulturfrågor, en ny analysmyndighet på kulturområdet och frågor om den romska kulturen.

I betänkandet finns 36 reservationer och 3 särskilda yttranden.....

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Nya nationella kulturpolitiska mål

Riksdagen godkänner regeringens förslag om upphävande av nuvarande nationella mål för kulturpolitiken och införande av nya mål. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:3 punkt 1 och avslår motionerna

2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 1,

2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 1 och

2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 1.

Reservation 1 (s, v, mp)

2. Kulturlagsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 4 och

2009/10:Kr206 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 1 och 3.

Reservation 2 (v)

3. Ny kulturutredning

Riksdagen avslår motion
2009/10:Kr308 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 18.

Reservation 3 (mp)

4. Jämställd kultur

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr279 av Siv Holma m.fl. (v) och
2009/10:Kr324 av Ann-Christin Ahlberg m.fl. (s).

Reservation 4 (s, mp)

Reservation 5 (v)

5. Allas delaktighet i kulturlivet

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr218 av Kurt Kvarnström m.fl. (s) och
2009/10:Kr246 av Sylvia Lindgren och Veronica Palm (båda s).

Reservation 6 (s, v, mp)

6. Kulturens ställning inom utbildning och forskning

Riksdagen avslår motion
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 5.

Reservation 7 (v)

7. Ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om en ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:3 punkt 2 och avslår motionerna

2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 6 och
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 2.

Reservation 8 (s, v)

Reservation 9 (mp)

8. Verksamheten vid Riksutställningar, Riksteatern och Rikskonserter

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 8,
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 2 i denna del och
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 7.

Reservation 10 (s, v, mp)

9. Samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 11,
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 3,
2009/10:Kr206 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 7 och
2009/10:Kr308 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 16.

Reservation 11 (s, v, mp)

10. Ett samlat ansvar för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 13 i denna del,
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 8,
2009/10:Kr206 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 4 och
2009/10:Kr308 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 19.

Reservation 12 (s)

Reservation 13 (v)

Reservation 14 (mp)

11. Utvärdering av bibliotekslagen

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 13 i denna del,
2009/10:Kr247 av Carina Hägg (s) och
2009/10:Kr271 av Fredrik Schulte (m).

Reservation 15 (s, v)

12. Digitala resurser i medborgarnas tjänst

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 14,
2009/10:Kr252 av Eliza Roszkowska Öberg (m) och
2009/10:Kr264 av Marianne Kierkemann (m).

Reservation 16 (s)

13. Nästa steg efter Framtidens kultur

Riksdagen avslår motion
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 15.

Reservation 17 (s, v)

14. Kulturskaparnas villkor

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 16,
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 7,
2009/10:Kr206 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 5 och 6,
2009/10:Kr219 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s) och
2009/10:Kr275 av Aleksander Gabelic m.fl. (s).

Reservation 18 (s)

Reservation 19 (v)

15. Nya stipendier till verksamma konstnärer

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 17,
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 8 och
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 10.

Reservation 20 (s)

Reservation 21 (v)

Reservation 22 (mp)

16. Bidragsförordningen

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om förändring av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:3 punkt 3.

17. Kulturtidskrifter

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 2,
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 9,
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 3 och
2009/10:Kr240 av Jan Emanuel Johansson (s).

Reservation 23 (s, v, mp)

18. Ny plattform för musiken

Riksdagen godkänner regeringens förslag om Stiftelsen Svenska rikskonserter. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:3 punkt 4 och avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkandena 3 och 10,

2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 2 i denna del,
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 4,
2009/10:Kr281 av Bosse Ringholm (s) och
2009/10:Kr315 av Gunnel Wallin (c) yrkandena 1 och 2.

Reservation 24 (s, v, mp)

19. Fonogramstödet och Caprice Records

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 9 och
2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 9.

Reservation 25 (s, v, mp) – villkorad

20. Stödet till den fria scenkonsten

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 18 och
2009/10:Kr308 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 17.

Reservation 26 (s, v)

Reservation 27 (mp)

21. En utvidgad satsning på Skapande skola

Riksdagen avslår motion
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkandena 12 och 19.

Reservation 28 (s)

22. Kultur och hälsa

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:So221 av Thomas Nihlén m.fl. (mp) yrkande 7,
2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 20 och
2009/10:Kr339 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 16.

Reservation 29 (s, v, mp)

23. Kulturella och kreativa näringar samt regional tillväxt

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr236 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda s),
2009/10:Kr239 av Eva Sonidsson och Hans Stenberg (båda s) och
2009/10:Kr274 av Kristina Zakrisson m.fl. (s).

Reservation 30 (s)

24. Gestaltning av den gemensamma miljön

Riksdagen avslår motionerna
2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 6 och

2009/10:Kr308 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkandena 26 och 27.

Reservation 31 (s, v, mp)

25. Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken

Riksdagen avslår motion

2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 10.

Reservation 32 (v)

26. Upphävande av tidigare myndighetsspecifika mål

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om upphävande av tidigare beslutade myndighetsspecifika mål. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:3 punkt 5 och avslår motionerna

2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 4 och

2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 5.

Reservation 33 (s, v, mp)

27. En ny myndighet för analys och uppföljning inom kulturområdet

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 5 och

2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkandena 11 och 12.

Reservation 34 (s, v, mp)

28. Ansvarsmuseifunktionen

Riksdagen godkänner regeringens förslag om att avskaffa ansvarsmuseifunktionen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:3 punkt 6 och avslår motionerna

2009/10:Kr1 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 7 och

2009/10:Kr3 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp) yrkande 6.

Reservation 35 (s, v, mp)

29. Institutionell hemvist för den romska kulturen

Riksdagen avslår motion

2009/10:Kr2 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 13.

Reservation 36 (v)

Stockholm den 3 december 2009

På kulturutskottets vägnar

Siv Holma

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Siv Holma (v), Christer Nylander (fp), Cecilia Magnusson (m), Anne Marie Brodén (m), Lars Wegendal (s), Mats Johansson (m), Anders Åkesson (c), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Hans Wallmark (m), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Dan Kihlström (kd), Olof Lavesson (m), Göran Persson i Simrishamn (s), Esabelle Dingizian (mp), Anneli Särnblad (s) och Solveig Hellquist (fp).

Riksdagsskrivelse 2009/10:145

Regeringen

Kulturdepartementet

Med överlämnande av kulturutskottets betänkande 2009/10:KrU5 Tid för kultur får jag anmäla att riksdagen denna dag bifallit utskottets förslag till riksdagsbeslut.

Stockholm den 16 december 2009

Per Westerberg Ulf Christoffersson

Motion 2009/10:Kr1 med anledning av prop. 2009/10:3 Tid för kultur

MER INFORMATION
[Behandling av 2009/10:Kr1](#)

[MOT200910Kr1 \(word, nytt fönster\)](#)

Motion till riksdagen
2009/10:Kr1
av Leif Pagrotsky m.fl. (s)
med anledning av prop. 2009/10:3 Tid för kultur

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut [2](#)Inledning [3](#)
De kulturpolitiska målen [4](#)
Regionaliseringen – ”portföljmodellen” [5](#)
Riksutställningar, Riksteatern och Stiftelsen Svenska rikskonserter [6](#)
Samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn [7](#)
Samlat ansvar inom biblioteksväsendet [8](#)
Digitala resurser i medborgarnas tjänst [8](#)
Kulturbryggan (f.d. Framtidens kultur) [8](#)
Kulturskaparnas villkor [9](#)
Reformera statlig inkomstgaranti, utöka stipendier [9](#)
Stöd till litteratur och kulturtidskrifter [9](#)
Ny plattform för musiken [10](#)
Fonogramstöd [11](#)
Stödet till den fria scenkonsten [11](#)
Skapande skola [12](#)
Kultur och hälsa [12](#)
Program för de kreativa näringarna [13](#)
Ökad samverkan inom kulturmiljöområdet [13](#)
Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken [14](#)

Strategisk utveckling av myndigheter [14](#)
Upphävande av myndighetsspecifika mål [14](#)
Analysmyndigheten [15](#)
Ny organisation för den statliga arkivverksamheten [15](#)
Förstärkt samarbete inom museisektorn [16](#)
Ansvarsmuseifunktionen avskaffas [16](#)

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag om upphävandet av nuvarande nationella mål för kulturpolitiken och införandet av nya mål.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag avseende förändring av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag avseende Stiftelsen Svenska rikskonserter.
4. Riksdagen avslår regeringens förslag om upphävande av tidigare myndighetsspecifika mål.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en fristående analysmyndighet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avskaffandet av ansvarsmuseifunktionen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Riksutställningar och Riksteatern.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förändringen av fonogramstödet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Stiftelsen Svenska rikskonserter och den eventuella framtida ”musikplattformen”.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kunskapsspridning om barn- och ungdomskultur.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samlat ansvar inom biblioteksväsendet.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Riksantikvarieämbetets ansvar för digitalisering.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Kulturbryggan (före detta Framtidens kultur).
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kulturskaparnas villkor.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om statlig inkomstgaranti.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den fria scenkonsten.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Skapande skola.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kultur och hälsa.

Inledning

Den 20 september 2009 lades på riksdagens bord samtidigt med budgetpropositionen en proposition för kulturområdet – Tid för Kultur, 2009/10:3. Socialdemokraternas motion för utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid, samt denna motion med anledning av

proposition Tid för Kultur, 2009/10:3 ska ses i ett sammanhang då vissa av kulturpropositionens förslag får bäring med start 2010 och därmed är föremål för behandling i utgiftsområdesmotionen, medan annat är avsett att träda i kraft först 2011 eller senare, dessa beslut förhåller vi oss till i denna motion.

Propositionen Tid för Kultur samt propositionen för utgiftsområde 17 andas en historielöshet som gränsar till historieförfalskning, och innebär ett avfärdande av den parlamentariska konsensus som rått inom det kulturpolitiska området. Brottet kom med Kulturutredningen. Den borgerliga regeringen försöker sig på ett paradigmskifte i synen på hur svenskt kulturliv ska stödjas och förvaltas; tidigare skedde det i samförstånd, nu i konfrontation.

Den teknik för beslutsfattande som regeringen har valt att praktisera när det gäller propositionen Tid för kultur lämnar mycket övrigt att önska. Riksdagen avkrävs ett fåtal stora principiella beslut, och det är ytterst oklart hur långt dessa beslut sträcker sig. Dessutom anger regeringen att ytterligare utredning ska ske på en lång rad områden som omfattas av propositionen. Vi anser att slutliga ställningstaganden skall göras när aviserade utredningar är klara och riksdagen åter ska fatta beslut i respektive ärende. Det är inte ett acceptabelt arbetssätt att fatta beslut först och därefter utreda.

Detta gäller portföljmodellen, en eventuell ”musikplattform” (inkl. Stiftelsen Svenska rikskonserter samt Caprice Records), fonogramstödet, Riksteatern, Riksutställningar, museernas organisation, analysmyndigheten, Kulturbryggan, statlig inkomstgaranti för konstnärer, samverkan mellan stat och region, bibliotekens organisation, strategisk utveckling av myndigheter, arkivsammanlagning, m.fl. frågor.

Utan konstnärer finns det ingen konst. Därför är det av samhälleligt intresse att konstnärerna kan leva på och utveckla sitt yrke. Politiken måste ta hänsyn till kulturarbetsmarknadens villkor. En socialdemokratisk kulturpolitik vill göra det enklare för kulturarbetarna att leva på sitt arbete.

Kulturen är ett område med jämställdhetsproblem. De tanke- och strukturmönster som utestänger kvinnor på grund av deras könstillhörighet måste belysas och åtgärdas. Jämställdhet måste råda både ”på scen och bakom scen”.

Den borgerliga regeringens kulturpolitik har varit ytterst passiv under mandatperioden. Förutom kulturpropositionen har därutöver endast en proposition lämnat regeringens bord på kulturområdet. Många väntade på den stora Kulturutredningen, en utredning som regeringen valde att inte göra parlamentarisk. Under hösten 2008 växte kritiken och debatten i kulturlivet, en alternativ utredning, Skuggutredningen, etablerades.

Kulturutredningen som presenterades i februari väckte mer ilska, förvirring och oro än förväntan. Utredningen visade sig till stora delar vara en förvaltningsutredning, där det konstnärliga perspektivet knappt beaktades. Svenskt kulturliv hade hoppats på en utredning som i någon mån skulle behandla konst- och konstnärspolitik, men en sådan utredning efterlyses fortfarande. Vi socialdemokrater välkomnade dock själva debatten och bidrog med att inom partiet genomföra ett kulturrådslag. När vi nu läser propositionen står det helt klart att det saknas en kulturpolitisk ambition – en ambition att se de kulturellt yrkesverksamma, en ambition att göra kulturen tillgänglig i hela landet och en ambition att ta till vara kreativiteten. Regeringens kulturpolitik lever inte upp till dessa ambitioner.

De kulturpolitiska målen

Propositionen föreslår att nya nationella kulturpolitiska mål antas som ska börja gälla från 2010. De gällande kulturpolitiska målen antogs för 13 år sedan, 1996 av en enhällig riksdag. Den kulturutredning som hade föregått var parlamentariskt sammansatt liksom den som föregick 1974 års kulturpolitiska beslut. Vi anser det ytterst beklagligt och ett negativt brott i en konsensustradition att den borgerliga regeringen valde att inte göra en parlamentarisk utredning och istället valde att bryta konsensustraditionen.

Vi anser att målen från 1996 fortfarande har bärighet. Vi anser att målet om kommersialismens negativa verkningar inte är omodernt. För dem som sett dokumentärfilmen Videocracy, som hade premiär i augusti 2009 framträder detta med förfärande klarhet. Videocracy, som rönt stor uppmärksamhet, beskriver den politiska och mediala scenen i Italien, där premiärminister Berlusconi, förutom att han har den politiska makten också är den mest inflytelserika mediepersonen i Italien, i kraft av de mediebolag han äger och kontrollerar. Den brutala bild filmen presenterar leder till insikten om att en nationell kulturpolitik behövs för att motverka kommersialismens negativa verkningar.

Vi anser att målen har haft en stor betydelse för en gemensam syn på kulturen och kulturpolitiken i vårt land. De har tjänat ett pedagogiskt syfte. På alla nivåer, stat, region och kommun, har man inom politiska nämnder, och styrelser för institutioner, brutit ner dessa mål och tolkat vad de betytt för den egna verksamheten. Det har varit en enhetsskapande och sammanhållande kraft.

Vi kan inte se att de föreslagna nya målen på något sätt är avsevärt bättre formulerade än de gällande, och det är dessutom för oss en

viktig princip att övergripande kulturpolitiska mål arbetas fram över blockgränserna i en parlamentariskt sammansatt grupp, för att få stabilitet och uppslutning kring det centrala i en nationell kulturpolitik. Vi yrkar således avslag på nya kulturpolitiska mål.

Regionaliseringen – ”portföljmodellen”

Vi socialdemokrater ser positivt på regionalisering, som med ett nyskapat ord nu kallas ”portföljmodellen”. Vi välkomnar att regionerna får möjlighet att agera med utgångspunkt från valda demokratiska organ och därmed ta på sig fler arbetsuppgifter, detta gäller inte bara på kulturområdet. Regionen utgör därvidlag en viktig länk mellan staten och primärkommunerna. Det var vi socialdemokrater som införde försöksverksamheten i Skåne och Västra Götaland. Försöksverksamheten löper ut i och med utgången av 2010. Vi finner det anmärkningsvärt att regeringen inte tagit initiativ till en utvärdering av de olika försöksverksamheterna. En sådan utvärdering borde utgöra ett självklart underlag för beslut.

Propositionen pekar inte ut någon färdriktning om hur portföljmodellen ska tolkas i förhållande till de två regioner som var för sig har utvecklat en modell för relationen region/stat. Ingen av dem företräder med säkerhet det som kallas portföljmodellen. Eller omvänt; både Skåne-regionen och Västra Götalandsregionen kan sägas ha infört en portföljmodell. Propositionen fastställer inte vilket arbetssätt som utgör förebild för den kommande portföljmodellen.

Olika delar av landet har olika förutsättningar beroende på befolkningsstruktur, geografi, infrastruktur, tillväxt, m.m. Fokus i debatten har varit på de två försöksregionerna. Man måste ha klart för sig att utvecklingen där har skett över tid och att det knappast låter sig göras att överföra en modell till resten av landet, på grundval av två unika

regioners förutsättningar. Dessutom tillkommer den självklara svårigheten att denna typ av regionbildningar inte finns i övriga landet.

Propositionen klargör dock att innan systemet genomförs ska det utredas och förslaget i sin helhet ska underställas riksdagen för beslut.

Regeringens intention är att genomförandet av portföljmodellen inte ska kosta mer i administration och inte ska innebära mer byråkrati. Vi ställer oss dock frågande till om denna bedömning är realistisk. Även i den frågan avvaktar vi utredningen.

I och med att portföljmodellen ska utredas och därefter underställas riksdagsbeslut finner vi inte anledning att underställa varje uppvisad detalj ett särskilt beslut utan vill i det fortsatta redogöra för vår övergripande uppfattning.

Vi anser att det vore en klok strategi om Sveriges kommuner och landsting hade årliga överläggningar med staten avseende statsbidragen till kulturen.

Vi vill också peka på ett antal frågeställningar som vi anser viktiga att få belysta i den utredning som ska göras. Vi vill se

- en analys av konsekvenserna om nuvarande statliga bidrag till arrangerande verksamhet överförs till de regionala nivåerna med tanke på att dessa också svarar för framtagande av konsert- och turnéproduktioner genom regionala musikinstitutioner, länsmusik med flera
- en analys av konsekvenserna om det som idag tydligt anges i förordning (1974:452) om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper 2 § att

vid bidragsgivning ska ”särskilt beaktas behovet av att komplettera den verksamhet som bedrivs av statliga och statsunderstödda institutioner” försätts ur spel om statens bidragsgivning för dessa ändamål placeras i de så kallade portföljerna

- en analys som visar hur man ska säkerställa att portföljmodellen ska stimulera till ett ökat regionalt engagemang i kulturen och att portföljmodellen även fortsättningsvis ska fungera som inspiration och pådrivare för regionala insatser

Skåneregionen föreslås få en ändring i sitt avtal med staten för år 2010, i det avseendet att det inte längre ska behöva definieras vilka institutioner i Skåne som får statligt stöd.

Vi kan acceptera detta under 2010, men samtidigt kan utredningen om den framtida portföljmodellen innebära att förutsättningarna för hur relationen mellan stat och region i Skåne kan komma att ändras från och med 2011 jämfört med hur verksamheten kommer att bedrivas under 2010. År 2010 utgör därvidlag ett ”mellanår”.

Utredningen bör både se på förutsättningarna att få en enhetlig modell som fungerar över hela landet och därmed också belysa vilka konsekvenser en enhetlig modell skulle få för de två redan utvecklade regionerna.

Vi efterlyser också, som vi tidigare nämnt, en nationell utvärdering av försöksverksamheterna i Skåne och Västra Götaland. Resultatet av denna utvärdering bör ingå i den utredning som aviseras.

Riksutställningar, Riksteatern och Stiftelsen Svenska rikskonserter

Propositionen föreslår en neddragning av anslaget till Riksutställningar och Riksteatern till år 2011 med motiveringen att förutsättningarna för dessa institutioner samt även för Stiftelsen Svenska rikskonserter kommer att få ändrade förutsättningar i och med att det regionala ansvaret för att stödja den regionala utvecklingen inom områdena scenkonst, musik och utställningar förändras. Regeringen har dock föreslagit en utredning av dessa förändringar och därför anser vi att beslut om konsekvenser för dessa institutioner bör vänta tills utredningens förslag är lagt. Vi yrkar således avslag på dessa nedskärningar.

Regeringen uttrycker att de statliga insatserna på central nivå för musikområdet behöver reformeras. Man vill inrätta en ny s.k. plattform för musiken som ska överta Stiftelsen Svenska rikskonserterns uppdrag. Statens musiksamlingar får det samlade ansvaret för uppdraget. Statens stöd till musikverksamhet på regional nivå och till det fria musiklivet stärks. Förslaget är summariskt och känns hastigt framkastat. Stiftelsen Svenska rikskonserter är idag en operativ och främjande institution. Statens musiksamlingars verksamhet är i första hand inriktad på kulturarv och bevarande.

Rikskonserter har dock, i motsats till Riksteatern och delvis också Riksutställningar, haft svårigheter med att anpassa sig till en utvecklad regional musikverksamhet runt om i landet, som t.ex. länsmusiken och andra musikinstitutioner med regionala huvudmän. En ändrad verksamhet måste utredas tillsammans med de regionala intressena och behoven. Innan dessa utredningar presenteras kan man inte presentera en ny organisatorisk lösning.

Regeringen avser att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av den s.k. plattformen. Vi finner det därför lämpligt att vänta med beslut om Rikskonserter framtid tills denna utredning är klar. Då kan utredningen om både portföljmodellen och utredningen om de tre R-institutionerna (Riksställningar, Riksteatern och Rikskonserter) ses i ett sammanhang.

Regeringens förslag är att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas från och med 2011. Det enda konkreta i förslaget är nedläggningen av Rikskonserter. Vad som ska komma istället är däremot ytterst oklart. Vi upplever det som förhastat att riksdagen ombeds fatta beslut om en så avgörande sak som en nedläggning av en statlig institution som har det nationella ansvaret för musikpolitiken utan att överhuvudtaget beskriva för riksdagen hur Rikskonserterns uppdrag ska kunna skötas av andra aktörer. Att fatta beslut först och utreda sedan är inte en acceptabel ordning.

Vår uppfattning är att Rikskonserterns uppdrag, liksom även Riksställningars och Riksteaterns uppdrag bör ses över, renodlas och en omorganisation, anpassad efter ett förändrat uppdrag, formuleras. En förutsättningslös utredning bör komma före drastiska beslut bl.a. avseende Rikskonserter och utredningen bör se till de behov som kulturlivet i Sverige har att ställa på institutioner med nationella uppdrag i en alltmer regionaliserad och globaliserad omvärld.

I avvaktan på att en utredning har genomförts avslår vi regeringens förslag beträffande Riksteatern, Riksställningar och Stiftelsen Svenska rikskonserter.

Samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn

Det ideella föreningslivet och folkrörelserna, både de äldre traditionsrika och de nya progressiva har stor betydelse för kulturlivet. I propositionen benämns detta, med nyskapat ord, "civilsamhället". Vi ser det som en naturlig utveckling med ett fördjupat erfarenhetsutbyte mellan den ideella sektorn, landstingen och kommunerna samt staten. Men utvecklingen mot allt mindre demokratiskt inflytande i takt med att verksamheter läggs ut på entreprenad innebär risker, även om entreprenören är en folkrörelse eller en ideell kulturförening. Risken är att i förlängningen blir folkrörelserna och de ideella föreningarna enbart utförare av uppdrag mot ersättning, med staten som uppdragsgivare. Folkrörelsernas frivilligarbete riskerar därvidlag att skymmas och den ideella aspekten tunnas ut.

Samlat ansvar inom biblioteksväsendet

Vi instämmer i regeringens bedömning att Kungliga biblioteket får ett särskilt uppdrag att svara för nationell överblick på biblioteksområdet. Dock har vi invändningar när det gäller utvärderingen av bibliotekslagen som regeringen avser genomföra under 2010. Regeringen skriver att "det ska också få finnas lokala variationer i hur bibliotekssamheten ser ut och hur den organiseras".

Vår uppfattning är att det är av yttersta vikt att kommunerna garanterar sina medborgare god tillgång till bibliotek i närområdet, bibliotek som drivs på ett sådant sätt att medborgarna har full insyn och full kontroll över hur de sköts. För oss socialdemokrater är det också avgörande att boklån är avgiftsfria. Avgiftsbelagda boklån som då och då har dykt upp som ett förslag från borgerligt håll kan aldrig accepteras som "lokala variationer".

Digitala resurser i medborgarnas tjänst

Vi instämmer i regeringens bedömning om hur en rad institutioner ska få i uppdrag att utarbeta en strategi för digitalisering och digitalt bevarande. Vår uppfattning är att våra nationella kulturinstitutioner bör prioritera att finnas tillgängliga på Internet. Den nya tekniken erbjuder möjlighet att med en ny innebörd tillgängliggöra samlingar och kulturarv.

Kulturbryggan (f.d. Framtidens kultur)

Regeringen föreslår att Framtidens kultur får en fortsättning 2011 under namnet Kulturbryggan. Anslaget per år aviseras till 25 miljoner kronor och tanken är att beloppet ska fördubblas genom bidrag från regioner, företag, stiftelser m.fl.

Regeringen avser att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag på formerna för en sådan organisation och verksamhet.

Vi tillstyrker förslaget men vill poängtera att det är viktigt att Kulturbryggan samverkar med Statens kulturråd. Framtidens kultur var tänkt som ett vitaliserande tillfälligt tillskott till svenskt kulturliv och rågången mot Kulturrådet var relativt klar. Nu när institutionen permanentas bör Kulturbryggan inte bara blir ett alternativ till Kulturrådet utan måste få ett unikt uppdrag. Med Kulturbryggan får vi nu ytterligare en myndighet, vilket kan tyckas märkligt när regeringen basunerat ut sin avsikt att minska antalet myndigheter.

Kulturskaparnas villkor

Vi tillstyrker förslagen om medelstillskott till Konstnärsnämnden. Vi vill dock poängtera att dessa tillskott är helt otillräckliga i förhållande till de behov som finns. Regeringen föreslår en uppräknings 2010 med

2,5 miljoner och ytterligare 500 000 kronor 2011. Vi socialdemokrater presenterar ett paket av åtgärder för att stärka de kulturellt yrkesverksamma: Access, Kultur-ROT, en utökning av Konstnärssallianserna, en utökning av stödet till fria grupper och arrangörer, samt en satsning på internationellt kulturutbyte. Inom arbetsmarknadsområdet (utgiftsområde 13) föreslår vi 5 000 lönebidragsutrymmen för den ideella sektorn (t.ex. idrotts- och kulturföreningar).

Under utbildningsområdet (utgiftsområde 16) presenterar vi förslag om fler högskoleutbildningar samt bättre karriär- och yrkesvägledning inom högskolan. Satsningen inkluderar utbildningar inom kulturområdet.

Vi yrkar även avslag på den generella besparing regeringen föreslår inom kultursektorn, en besparing som kommer att slå mot de kulturellt yrkesverksamma. Se även motion 2009/10:Kr339 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid av Leif Pagrotsky m.fl. (s) med anledning av proposition 2009/10:1.

Reformera statlig inkomstgaranti, utöka stipendier

Regeringen skriver att deras princip ”är att statligt stöd till kulturskapare i första hand ska betalas ut som ersättning för det konstnärliga arbete som utförts eller för att ge ekonomiskt utrymme för kulturskapare att ägna sig åt sin konstnärliga verksamhet”.

Vi vill påpeka att statlig inkomstgaranti ges till kulturellt yrkesverksamma som utfört konstnärligt arbete ytterst framgångsrikt och över lång tid, statlig inkomstgaranti ges sällan till människor under 50 år. Det är dessutom precis som regeringen skriver tänkt att ge ekonomiskt utrymme för kulturskapare att ägna sig åt sin konstnärliga verksamhet. Statlig inkomstgaranti avräknas till 100 % mot inkomst. Eftersom

statlig inkomstgaranti är en stödform som funnits sedan 60-talet kan det dock finnas skäl för en översyn. Vår uppfattning är att vi vill se denna översyn innan några förändringar i förordningen om statlig inkomstgaranti ska fattas. Vi yrkar således avslag på regeringens förslag att, med inledning 2010, successivt avveckla statlig inkomstgaranti.

Stöd till litteratur och kulturtidskrifter

Vi yrkar avslag på att förändra det statliga stödet till kulturtidskrifter på det sätt som regeringen föreslår. Regeringen säger att begreppet kulturtidskrift bör ”förtydligas”. Vad de menar är en insnävning av kulturtidskriftsbegreppet. Enligt regeringen ska en kulturtidskrift innehålla ”kulturell debatt samt analys och presentation inom de skilda konstarternas områden”. Vi motsätter oss att regeringen ska bestämma vad som ska skrivas i kulturtidskrifter, för det är vad det handlar om. Om detta blir verklighet stryper regeringen den fria kultur- och samhällsdebatten.

Vi behöver mer debatt idag, inte mindre. Regeringens förslag skulle kväva intressanta kulturtidskrifter inom vitt skilda områden, en unik blomstrande flora som bidrar till mångfald och debatt. Det är också en chimär som regeringen försöker föra fram i propositionen att det går att göra en boskillnad mellan konst- och kulturdebatt och en kultur- och samhällsdebatt. Att försöka skilja ut ”renodlade” kultur- och konstitidskrifter visar på en repressiv och kontrollerande kultursyn där man genom ekonomiska maktmedel vill styra kultur- och samhällsdebatten.

Tidskriftsstödet uppgående till 17 miljoner kronor per år går idag till 102 kulturtidskrifter i produktionsstöd. Årligen möjliggör detta 30 000 tidskriftssidor på 435 utgåvor som når 120 000 prenumeranter. (Som

jämförelse erhåller Svenska Dagbladet ca 65 miljoner kronor i presstöd årligen).

Kulturtidskrifter har alltid handlat om både konst och kultur på ett deskriptivt sätt samtidigt som kulturen har setts som en självklar del i det samtida offentliga samtalet. Samhällsdebatten sker till stor del speglad i kulturen, och kulturen speglas i samhället. Det visar på en instrumentell kultursyn att försöka skilja kulturen från samhället.

Vi motsätter oss dock inte en generell översyn av bidragsförordning vad gäller stöd till litteratur och kulturtidskrifter. Det kan det finnas skäl till detta, inte minst beroende på den tekniska utveckling som skett. Men utgångspunkten för denna översyn ska vara att med förordningen främja en konst-, kultur- och samhällsdebatt debatt präglad av mångfald, inte strypa den.

Ny plattform för musiken

Regeringens bedömning är att de statliga insatserna på central nivå för musikområdet behöver reformeras. Regeringen skriver:

De statliga insatserna på central nivå för musikområdet behöver reformeras. En ny plattform för musiken kan bidra med nationell överblick och kompetensuppbyggnad samt främja internationell samverkan inom det svenska musiklivet samtidigt som den håller musikens kulturarv levande. Statens musiksamlingar får det samlade ansvaret för uppdraget. Statens stöd till musikverksamhet på regional nivå och till det fria musiklivet stärks. Regeringen avser att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av den nya musikplattformen.

Regeringens förslag är att statens stöd till Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas. Vad riksdagen tidigare beslutat om musikinstitutionen Rikskonserter ska inte längre gälla.

Under rubriken Riksutställningar, Riksteatern och Stiftelsen Svenska rikskonserter ovan redovisar vi våra bedömningar och yrkanden.

Fonogramstöd

Regeringen föreslår att fonogramstödet förändras.

En central del av statens fonogramstöd utgörs av stödet till Caprice Records, som utgör en del av vårt musikaliska kulturarv.

Vi yrkar avslag eftersom denna fråga hänger ihop med nedläggningen av Rikskonserter där vi yrkat avslag. I samband med den översyn som ska göras av Rikskonserter anser vi att Caprice Records bör inkluderas.

Stödet till den fria scenkonsten

Vi delar regeringens bedömning att stödet till den fria scenkonsten tillsvidare bör fördelas av Kulturrådet, och att denna bedömning ska gälla även när man utreder den framtida portföljmodellen. Under avsnittet om den fria scenkonsten förs ett resonemang om behovet av ett utökat arrangörsstöd. Det är då märkligt att regeringens slutsats är att endast marginellt öka stödet, och då först 2012.

Arrangörsföreningarnas betydelse för det svenska kulturlivet har uppmärksammats i samtliga kulturutredningar sedan 1974 samt i många andra sammanhang. Insatserna av lokala eldsjälar innebär inte bara att verksamheterna bedrivs med ekonomisk effektivitet utan också att engagemanget har positiva konsekvenser för lokal

förankring, offensivt publikarbete och inte minst kvalitativ programläggning. En satsad krona i det ideella arrangörsledet ger mångdubbelt tillbaka i form av evenemang och arbetstillfällen, dvs. det ökar tillgängligheten till kultur och ger arbete åt musiker, skådespelare och dansare.

I propositionen står det att ”stödet till arrangörerna bidrar till att kulturen får stor spridning i hela landet”. I propositionen noteras också att Statens kulturråd i sitt budgetunderlag för åren 2010–2012 anger att ”efterfrågan på arrangörsmedel har ökat”. Trots denna analys finns i propositionen endast ett blygsamt förslag om höjning av anslaget till fria grupper och arrangörer som aviseras uppgå till 10 miljoner kronor år 2012.

Socialdemokraterna föreslår en nivåhöjning av detta anslag med 20 miljoner kronor från år 2010.

Vid en utredning av hur portföljmodellen ska utformas och vilka delar av kulturlivet som ska omfattas av den bör särskild hänsyn tas till de befintliga, mödosamt uppbyggda strukturer som finns inom arrangörsorganisationerna, teatervärlden, folkbildningen samt hur de fria grupperna är lokaliserade och organiserade.

Skapande skola

Skapande skola innebär kultur för barn i skolan. Detta har alltid varit en central fråga för oss socialdemokrater. Socialdemokraterna utlyste ett barnkulturår för 2007. Som ett av sina första beslut ställde den dåvarande regeringen in detta projekt och valde att använda de budgeterade medlen, 50 miljoner kronor, till annat.

I förra årets budget avsatte vi socialdemokrater dubbelt så mycket resurser som den borgerliga regeringen, vi välkomnar att regeringen har insett värdet av att satsa på kultur i skolan.

Vi bifaller regeringens förslag avseende Skapande skola. De 50 miljoner kronor som projektet Skapande skola disponerat 2009 för verksamhet i år 7–9 ska dock ställas i relation till att vårt skolväsende kostar 113 miljarder kronor per år.

Om de positiva effekter som regeringen anser att Skapande skola har resulterat i – som bättre betyg, ordning, självförtroende m.m. – är med sanningen överensstämmande borde projektet omedelbart utökas till att omfatta hela skolan och inte bara en utökning för år 4–6. Vi anser också att det är viktigt att se Skapande skola mot bakgrund av andra beslut som regeringen föreslår inom skolans område. Bl.a. föreslår regeringen att estetisk verksamhet tas bort som kärnämne i gymnasieskolan. Vi menar att detta vore ett stort misstag. Att arbeta med alla sinnen och uttrycksformer stimulerar lärandeprocesser och ger ökade kunskaper. Att skriva, läsa och räkna – det är grundläggande. Men människans uttrycksformer, är fler än så. Den som inte tränas att använda andra kulturella uttrycksformer och att tolka dem när andra uttrycker sig, förnekas både egen utveckling och möjligheter i sin roll som samhällsmedborgare. Vi lever i en tid när det blir allt viktigare att kunna hantera och tolka stora mängder av information och bilder. Hög estetisk och kommunikativ kompetens kommer att vara en viktig kvalifikation på framtidens arbetsmarknad, oavsett om man ska bli läkare, lärare, byggnadsarbetare, ekonom eller konstnär. Ett borttagande av ämnet som kärnämne riskerar att leda till ett torftigare framtida kultur- och samhällsliv, minskad kreativitet och entreprenörskap.

Vi socialdemokrater ser också med oro på de försämringar som sker inom den kommunala kultur- och musikskolan. I många kommuner

höjs avgifterna och stora elevgrupper tvingas bort från kultur- och musikskolan av ekonomiska skäl.

Kultur och hälsa

Vi instämmer i regeringens bedömning om att Statens kulturråd bör ges i uppdrag att utveckla sin utåtriktade information om projekt inom kultur och hälsa. Men vi menar att detta är ett för litet steg att ta. Vi menar att det finns stora förväntningar på att regeringen skall ta ett kraftfullare tag när det gäller att utveckla kulturens roll i folkhälsoarbetet. I en situation där sjukfrånvaron är hög och ohälsfrågorna centrala för arbetsliv och samhällslivet så borde detta avspeglas på ett tydligare sätt i den förda kulturpolitiken. Vi menar att regeringen med inriktning på departementsövergripande arbete bör främja en politik där även hälsan står i fokus. Det är inte längre rimligt att politikområdena ses isolerade från varandra eftersom mycket av den banbrytande utvecklingen sker i gränslandet mellan olika politikområden. Även om forskningen inom området är något begränsad så kan man ändå fastslå att kulturella aktiviteter har stor betydelse för mänsklig hälsa. Det gäller för unga, gamla, friska och för människor med ohälsa i olika livssituationer. En utmaning för regeringen bör vara att få till stånd en mer jämlik och jämställd kulturkonsumtion för att därigenom främja en förbättrad folkhälsa. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Program för de kreativa näringarna

Vi delar regeringens bedömning att det behövs fortsatta insatser, insatser som inleddes under de två föregående mandatperioderna, för att främja utvecklingen av kulturella och kreativa näringar. Vi avser att återkomma till detta område.

Ökad samverkan inom kulturmiljöområdet

Vi delar regeringens bedömningar och förslag inom kulturmiljöområdet.

Tillgängligheten till kulturarvet bör även på detta område vara en högt prioriterad fråga.

Samverkan inom mellan olika institutioner och myndigheter ska vara ett naturligt arbetssätt inom området.

Redan hösten 2005 överlämnades betänkandet Uppdragsarkeologin i tiden (SOU 2005:80) men ännu har vi inte sett några förslag presenterade för riksdagen. Regeringen nämner exempelvis inget alls om någon tidsaspekt för beredandet av frågan om att skilja Riksantikvarieämbetets avdelning för arkeologiska undersökningar från myndigheten.

Vi socialdemokrater anser att det brådskar. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag.

Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken

Vi delar regeringens bedömningar avseende vikten av att prioritera internationella frågor i kulturpolitiken. Men i en proposition om kulturpolitiken på längre sikt är det ett gapande tomrum vad gäller konklusion och ambition på detta viktiga område, av så stor betydelse för kulturlivets vitalitet och kvalitet. Därför lägger vi inför 2010 fram konkreta förslag på området som innebär en satsning på 60 miljoner kronor på tre år med inriktning på internationellt kulturbyte. Se även motion 2009/10:Kr339 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid av Leif Pagrotsky m.fl. (s) med anledning av proposition

2009/10:1.

Strategisk utveckling av myndigheter

I detta kapitel för regeringen resonemang kring myndighetsstruktur. Det får i de flesta fall stanna vid resonemang eftersom regeringen, efter massiv kritik, valde att inte genomföra Kulturutredningens gigantiska omorganisation.

Vi instämmer i regeringens bedömning att samarbetet mellan de statliga myndigheterna bör öka, men detta förslag kan knappast ses som en innovation, krav på effektivisering och samverkan ingår i varje regerings ständigt återkommande bedömning.

Istället för att kapitlet som många befarade skulle beskriva sammanslagningar, nedläggningar och totala omorienteringar av myndigheter och institutioner talas nu istället om samarbete och samverkan.

Upphävande av myndighetsspecifika mål

Regeringen föreslår att de myndighetsspecifika mål som riksdagen tidigare har godkänt för Statens kulturråd, Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Dansens Hus, Stiftelsen Svenska rikskonserter, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Statens konstråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Konstnärsnämnden, Riksarkivet och landsarkiven, Språk- och folkminnesinstitutet (numera Institutet för språk och folkminnen), Riksutställningar, Riksantikvarieämbetet, de centrala museerna (myndigheter och stiftelser) samt för statens bidrag till Riksteatern, Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur samt bidragen till vissa museer ska upphävas fr.o.m. den 1 januari

2010. Vi finner frågan otillräckligt motiverad, regeringen anger endast motivet för upphävandet enligt följande: Specifika mål för enskilda myndigheter och institutioner bör dock i stället fastställas av regeringen inom ramen för bl.a. beslut om regleringsbrev och myndighetsinstruktioner.

Varför det bör vara regeringen och inte riksdagen som fattar beslut om de myndighetsspecifika målen framgår inte. Regeringen aviserar istället att fatta beslut om specifika mål för enskilda myndigheter och institutioner inom ramen för bl.a. beslut om regleringsbrev och myndighetsinstruktioner, och därmed i fortsättningen avhända riksdagen möjlighet att beslut om myndighetsspecifika mål. I samband med att riksdagen 1996 fattade beslut om en ny kulturpolitik fattades också beslut om nya övergripande kulturpolitiska mål. Samtidigt fattade riksdagen beslut om övergripande myndighetsspecifika mål, vilka utformats i överensstämmelse med de övergripande kulturpolitiska målen. Då vi yrkar avslag på regeringens förslag om nya kulturpolitiska mål yrkar vi följaktligen också avslag på upphävandet av de myndighetsspecifika målen.

Analysmyndigheten

Regeringen föreslår att en ny myndighet med uppgift att analysera, utvärdera och följa upp kulturpolitiska insatser bildas. Regeringen avser att återkomma till riksdagen angående den nya myndigheten under 2010.

Vi noterar att regeringen avser att införa flera nya myndigheter trots att en bärande idé i Kulturutredningen var att myndigheternas antal skulle minska. Trots att man säger att denna nya myndighets finansiering ska ske inom ram är vår farhåga att så inte blir fallet.

Regeringen menar att analysmyndigheten ska vara skild från Kulturrådet. Den nya myndighet som regeringen föreslår bör avvisas. Vi menar att uppgiften att analysera, utvärdera och följa upp kulturpolitiska insatser är en central och viktig fråga för utvecklingen av kulturlivet, som bör vara en central fråga för befintliga myndigheter. Vår principiella hållning är att man bör vara mycket restriktiv med att bilda nya myndigheter för verksamhet som redan bedrivs av befintliga myndigheter.

Vi avslår regeringens förslag om att inrätta en fristående analysmyndighet.

Ny organisation för den statliga arkivverksamheten

Vi instämmer i regeringens bedömning att Riksarkivet ombildas till en sammanhållen myndighet genom att de sju landsarkiven avvecklas och deras verksamhet inordnas i Riksarkivet.

Förstärkt samarbete inom museisektorn

Vi delar regeringens bedömning avseende samverkan mellan de centrala museerna genom att Riksförbundet Sveriges Museer ges ett bidrag från 2010 för att vara samordnande.

I detta sammanhang vill vi framhålla vikten av att det finns ett gott samarbete mellan de statliga museerna och museer på regional nivå. Inte minst är det viktigt att det finns en generös attityd från de statliga museernas sida gentemot de regionala museerna.

De statliga museerna disponerar mycket fler föremål än de visar. Vi tycker att det ska vara en bärande princip att visning av museernas föremål går före förvaring. Detta är inte minst viktigt eftersom hela

svenska folket är med och bär kostnaden för de statliga museerna som till övervägande del är lokaliserade till Stockholm.

Tillgängligheten till våra museer måste vara den mest prioriterade frågan.

Museisektorn är ingen isolerad del av samhället, därför är det viktigt att kunskap och erfarenheter tas tillvara från alla delar av samhället. Uppdraget bör således innebära en prioritering av samverkan med myndigheter, organisationer samt institutioner inom andra samhällsområden.

Ansvarsmuseifunktionen avskaffas

Vi delar regeringens bedömning om att ansvarsmuseifunktionen avskaffas. När det gäller museernas utveckling och samverkan så finns det en väl utvecklad expertis även utanför de centrala institutionerna. Därför är det viktigt att redan initialt samråda med de regionala museerna såväl som med Kulturrådet.

Stockholm den 5 oktober 2009

Leif Pagrotsky (s)

Lars Wegendal (s)

Nikos Papadopoulos (s)

Anne Ludvigsson (s)

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s)

Göran Persson i Simrishamn (s)

Anneli Särnblad (s)

Leif Pettersson (s)

PROP. 2009/10:1 UTGIFTSOMRÅDE 17

2 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet är underindelad i följande områden:

- Kulturområdesövergripande verksamhet
- Teater, dans och musik
- Litteraturen, läsandet och språket
- Bildkonst, arkitektur, form och design
- Kulturskaparnas villkor
- Arkiv
- Kulturmiljö
- Museer och utställningar
- Trossamfund
- Film
- Medier
- Ungdomspolitik
- Folkrörelsepolitik
- Folkbildning
- Tillsyn av spelmarknaden

2.2 Politikens inriktning

2.2.1 Utgångspunkter

Kultur

Kulturpolitikens centrala uppgifter är att stödja konstnärligt skapande i olika former, att bevara och utveckla kulturarvet samt att medverka till att alla människor ska få goda förutsättningar att ta del av och bidra till kulturlivet.

Kulturens värden ska vara tillgängliga för alla – genom bildningsarbete, genom möjligheter till eget skapande och genom möjligheter att ta del av professionellt konstnärligt skapande. Tre övergripande prioriteringar vägleder regeringens kulturpolitik:

- *Barns och ungas rätt till kultur.* Kultur är viktigt för barns och ungas utveckling.

Kunskap och insikt om den egna kulturen är också en förutsättning för att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

- *Kulturarv för framtiden.* Såväl det historiska som det moderna kulturarvet måste värnas som en tillgång för dagens och kommande generationer.

- *Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen.* Kulturskapare ska ha goda möjligheter att utveckla konsten i alla dess former och göra den tillgänglig för fler.

Regeringens kulturpolitiska prioriteringar är – var och en – viktiga för att utveckla kulturen. Tillsammans bildar de en helhet som understryker kulturens egenvärde och mångfald. Kulturupplevelser och eget skapande tidigt i livet är viktigt i sig men är också en förutsättning för att barn och ungdomar ska ta del av kultur även som vuxna. Skapande skola, som infördes 2008, är regeringens långsiktiga kultursatsning för att successivt nå alla barn och skapa hållbara förutsättningar för samverkan mellan kulturlivet och skolan. Skapande skola syftar därtill att

integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans lärande samt bidra till en ökad måloppfyllelse i skolan.

Genom att kulturarvet bevaras, utvecklas och förmedlas till nya generationer stärks möjligheterna för nya kulturyttringar och tolkningar av vår samtid. I detta sammanhang har regeringens satsning på Fria museer, som inneburit att de statliga museerna fått ökade resurser som de själva kunnat disponera, varit framgångsrik. Interesse och efterfrågan på kultur hos en bred allmänhet – barn och vuxna – är grunden för att kulturskapare ska ha goda villkor och för den nyskapande kulturen.

I proposition 2009/10:3 lägger regeringen fram förslag till inriktning för den framtida kulturpolitiken inom en rad områden. I propositionen föreslås bl.a. nya nationella kulturpolitiska mål, att en ny modell för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet införs stegvis, att vissa ändringar görs av myndighetsstrukturen inom kulturområdet samt att stödet till litteratur- och musikverksamhet reformeras. Vidare lämnar regeringen en redogörelse för hur det internationella kultursamarbetet utvecklats under mandatperioden. Förslagen i kulturpropositionen baseras till stora delar på Kulturutredningens betänkande (SOU 2009:16) och Museikoordinatorns betänkande (SOU 2009:15) som båda överlämnades till regeringen i februari 2009. Regeringen lägger i budgetpropositionen även fram förslag till satsningar som hänger samman med ombyggnader och renoveringar av vissa

kulturinstitutioners fastigheter samt insatser på arbetsmarknadsområdet.

För att finansiera de satsningar som föreslås för kulturpolitiken inom utgiftsområdet föreslås både en utökad kulturbudget och omprioriteringar inom ram. I förhållande till vårpropositionen föreslås en ökning av ramen för 2010 med 36 miljoner kronor. I jämförelse med 2009 föreslås en utökning av kulturbudgeten med 18 miljoner kronor för 2010, vid sidan av pris- och löneomräkningen av anslagen. Orsaken till att beloppen skiljer sig åt är bl.a. att temporära satsningar upphör 2010 enligt tidigare beslut. Förutom dessa tillskott finansieras regeringens förslag genom omprioriteringar inom kulturområdet. Den största delen av omprioriteringarna avser en generell neddragning med 1,5 procent, motsvarande 46,4 miljoner kronor, av företrädesvis anslag för förvaltningsändamål. En del av omprioriteringarna avser regeringen precisera närmare i regleringsbrevet. De sammantagna förändringar som föreslås på anslagsnivå återfinns under budgetförslagen i respektive avsnitt.

Medier

Fria och självständiga medier är en förutsättning för den mångfald i nyhetsförmedling och opinionsbildning som är grunden i ett demokratiskt samhälle. Utgångspunkten för regeringens politik inom medieområdet är därför att garantera yttrande- och tryckfriheterna. En mediemarknad med många aktörer, tydliga spelregler och konkurrens ger goda förutsättningar för fri åsiktsbildning, fritt utbyte av idéer

och reella möjligheter att granska makthavare. Tillgången till medier är nu avsevärt större än tidigare, bland annat till följd av internationalisering och teknisk utveckling. Allt fler medieföretag väljer också att använda sig av flera olika tekniska plattformar för att föra ut sitt budskap. Kommersiella och ideella aktörer är viktiga för ett brett medieutbud med olika infallsvinklar. Medieområdet kräver emellertid mer än enbart marknadslösningar. För att ett allsidigt medieutbud ska kunna komma alla till del är det även viktigt att radio och tv i allmänhetens tjänst har goda möjligheter att verka och utvecklas. Regeringen har därför i propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195) föreslagit att Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) får extra medel under 2010, bland annat för att fördjupa, utveckla och vidga företagens kulturutbud. Sändningstillstånden för kommande period föreslås gälla i fyra år, med en avstämning i form av en kontrollstation efter två år. Andra förslag i propositionen syftar till regelförenkling och ett ökat oberoende för företagen. Den tekniska utvecklingen, den europeiska lagstiftningen och de marknadsmässiga förändringarna medför att lagstiftningen på radio- och tv-området behöver moderniseras, liberaliseras och förenklas. Regeringen tillsatte 2007 en utredning (Ku 2007:07), som i december 2008 lämnade sitt betänkande En ny radio- och tv-lag (SOU 2008:116). Ett arbete pågår nu i Regeringskansliet i syfte att åstadkomma en mer

framtidssäker lagstiftning och att skapa bättre förutsättningar för en livskraftig svensk radiooch tv-bransch. Regeringen avser att återkomma i frågan under mandatperioden.

Det nya medielandskapets ökade möjlighet till delaktighet förutsätter medvetna medborgare som själva kan bedöma tillgänglig information. Regeringen arbetar därför aktivt med insatser till olika målgrupper – framför allt barn och unga – samt för att främja självreglering hos marknadens aktörer.

Trossamfund

Trossamfund erbjuder en värdefull mötesplats där människor kan få ge uttryck för andliga och existentiella behov och frågeställningar. Den religiösa mångfalden i vårt samhälle, liksom engagemanget för etiska och existentiella frågor medför ökad uppmärksamhet för och förväntningar på insatser från trossamfunden, både från enskilda och från samhället. Trossamfunden kan genom sin verksamhet bidra till större kunskap, förståelse och respekt för olika trosriktningar.

Detta är av stor samhällelig betydelse, inte minst i integrationsprocessen. Kontakter och samverkan mellan olika trossamfund, liksom trossamfundens egen medverkan inom olika samhällsområden, är värdefull. Regeringen fortsätter att ha fortlöpande dialog med trossamfunden genom ett särskilt råd, Regeringens råd för kontakt med trossamfunden, som består av representanter från stat och samfund.

För att stärka samhällsskyddet och krisberedskapen är det viktigt att ta vara på olika kompetenser och erfarenheter som finns i samhället.

Inte minst under senare år har det blivit allt tydligare att trossamfunden spelar en viktig roll i dessa sammanhang. Kyrkor och andra religiösa mötesplatser är ofta självklara platser för människor i behov av tröst och stöd i svåra situationer. Från och med 2008 är uppgiften att hantera frågor om trossamfundens roll i krisberedskapssammanhang inskrivet i instruktionen för Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST).

Ungdomspolitik

Regeringen avser att under hösten 2009 redovisa en ungdomspolitisk strategi för riksdagen. Utgångspunkten är att målen för regeringens politik på ungdomsområdet även fortsättningsvis ska vara att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd och inflytande.

En av de mest prioriterade frågorna är att bryta utanförskapet i samhället och särskilt angeläget är att barn och ungdomar inte ska växa upp i utanförskap. För ungdomar gäller att den viktigaste förutsättningen för att motverka såväl nutida som framtida utanförskap är att ha ett arbete. Regeringen har arbetat konsekvent för att underlätta för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden.

Regeringen prioriterar åtgärder som syftar till att främja trygga levnadsvillkor. Inom detta område är det angeläget att bekämpa mäns våld mot kvinnor, bl.a. åtgärder i syfte att bekämpa det hedersrelaterade våldet och förtrycket.

Regeringen har gett Ungdomsstyrelsen olika uppdrag som syftar till att förebygga dels mäns våld mot flickor och unga kvinnor, dels hedersrelaterat

våld. Under 2008 fick Ungdomsstyrelsen även i uppdrag att kartlägga förekomsten av arrangerade äktenskap mot en parts vilja i Sverige. Uppdraget redovisades sommaren 2009, varav framgår att cirka 70 000 ungdomar mellan 16 och 25 år upplever att de inte har möjlighet att fritt välja vem de ska gifta sig med. I slutbetänkandet Fritid på egna villkor (SOU 2009:29) föreslås en ny förordning för statsbidraget till ungdomsorganisationer i syfte att reglerna för statsbidraget ska bli tydligare och utgöra ett bättre stöd för vad Ungdomsstyrelsens bedömningar ska grundas i. Efter remissbehandling under sommaren 2009 kommer betänkandet att beredas vidare inom Regeringskansliet. EU-kommissionen har under våren presenterat förslag på mål, prioriteringar och metoder för ett nytt ramverk för det ungdomspolitiska samarbetet. Avsikten är att det under Sveriges ordförandeskap i EU hösten 2009 ska beslutas om ett nytt ramverk som ska gälla fr.o.m. 2010. Ungdomspolitikens inriktning behandlas mer ingående i avsnitt 14.6 Politikens inriktning.

Folkrörelsepolitik

Målet för folkrörelsepolitiken är att människor ska ha bästa möjliga förutsättningar att bilda och delta i olika typer av folkrörelser och föreningar. Folkrörelsepolitiken omfattar sektorsövergripande frågor som rör människors möjligheter att organisera sig i folkrörelser, föreningar och liknande sammanslutningar samt villkoren och förutsättningarna för dessa sammanslutningar.

Folkrörelsepolitiken kan alltså sägas omfatta generella frågor om organisering och ideellt

engagemang, till skillnad från sektorsbaserade frågor om folkrörelser, som är inriktade på statens samspel med folkrörelser och andra sammanslutningar inom ramen för arbetet för att uppnå målen inom olika sakområden, såsom kultur, miljö, bistånd m.m. Den generella folkrörelsepolitiken kan delas in i fyra huvudområden:

- generella frågor rörande villkor och förutsättningar för folkrörelser och andra ideella organisationer,
- generella frågor rörande bidrag till folkrörelser och andra ideella organisationer,
- regeringens och dess förvaltningsmyndigheters dialog med föreningslivet och de ideella organisationerna,
- statistik, forskning och övrig kunskapsbildning om föreningslivet och den ideella sektorn.

Folkrörelsepolitikens inriktning behandlas mer ingående i avsnitt 15.4.3 Politikens inriktning.

Idrott

Den nationella idrottspolitiken syftar till en god folkhälsa genom att uppmuntra och ge möjlighet till motion och idrott. Politiken bygger på en fri och självständig idrottsrörelse som grundas på ideellt engagemang och som bedriver en bred verksamhet. I detta ingår att främja barn- och ungdomsidrotten, värna om god etik, ge lika förutsättningar för flickor och pojkar, kvinnor

och män, att arbeta aktivt för integration samt att värna om demokratisk utveckling och delaktighet. Idrotten innebär även underhållning och glädje för många människor. Regeringen stödjer idrottens barn- och ungdomsverksamhet och verkar för att öka idrottens självständighet. Idrotten kan och bör ta ett betydande ansvar för användning och prioritering av det stöd som kommer från staten. Den statliga styrningen av det samlade stödet till idrotten har därför minskats och kommer att ytterligare minska under 2010.

Centrum för idrottsforskning (CIF) har fått i uppdrag av regeringen att genomföra regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten, för att bedöma om verksamhetens resultat och effekter är i enlighet med stödets mål och syften.

Regeringen avser att fortsatt stödja arbetet mot dopning samt även stödja verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det bidrag som utbetalats till idrottens lokala barn- och ungdomsverksamhet, baserat på det årliga överskottet från AB Svenska Spel, har varierat i hög grad under senare år och därigenom varit svårt att förutse. Detta har medfört problem för idrottsföreningarna att planera sin barn- och ungdomsverksamhet. Regeringen har i propositionen Statens stöd till idrotten (prop. 2008/09:126, bet.2008/09 KrU8, rskr.

2008/09:243) angett att statens stöd till det lokala föreningslivets barn- och ungdomsverksamhet i stället bör ingå i statsanslaget till idrotten som årligen föreslås i regeringens budgetproposition och fastställs av riksdagen. Även det

generella spelbidraget till idrottsrörelsen, som har uppgått till 60 miljoner kronor per år under senare tid, bör utgå som statsanslag till idrotten. På så sätt skapas en ökad öppenhet och tydlighet i fråga om statsutgifternas omfattning och inriktning. Regeringen har fått riksdagens godkännande för att skapa ett stabilt finansieringssystem för stödet till idrotten som ersätter den tidigare modellen som till stor del har varit baserad på överskottet från AB Svenska Spel. Statsanslaget till idrotten ökas av denna anledning med 760 miljoner kronor.

2.2.2 Prioriteringar

Barn och unga

Barns och ungas rätt till kultur är en av regeringens viktigaste kulturpolitiska prioriteringar under mandatperioden. Regeringen genomför även en särskild satsning för att främja idrottande bland barn och ungdomar. För att möta de nya utmaningar som Internet innebär har regeringen vidare initierat en riktad satsning till barn och unga för att stärka deras mediekompetens.

Skapande skola

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att Skapande skola bör byggas ut till att, utöver årskurserna 7–9, även omfatta årskurserna 4–6. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel tillförs anslaget till Skapande skola fr.o.m. 2010 så att anslaget uppgår till ca 112 miljoner kronor för 2010. Regeringens ambition är att satsningen successivt ska utvidgas till att omfatta alla elever i grundskolan.

Läsa-skriva-räkna

För att kunna tillgodogöra sig kunskap är färdigheter i läsning grundläggande. Att utveckla barns läsande är dessutom betydelsefullt för barns språkutveckling och intresse för litteratur. Regeringen utökar för 2010 Läsa-skriva-räknasatsningen i skolan till att omfatta 500 miljoner kronor (utgiftsområde 16 Utbildning och forskning). Syftet är att stärka elevernas basfärdigheter i att läsa, skriva och räkna.

Punktskrift för barn

Talboks- och punktskriftsbiblioteket har bl.a. till uppgift att producera och låna ut punktskriftsböcker till synskadade och dövblinda. För barn produceras t.ex. taktila bilderböcker, punktskriftsböcker med bredvidbok, bilder och taktilt omslag samt punktskriftsböcker med färgbilder. För att ytterligare främja barns tillgång till och användning av punktskrift föreslår regeringen att ca 1,5 miljoner kronor överförs från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg till Talboks- och punktskriftsbiblioteket fr.o.m. 2010.

Barn och unga i mediesamhället

Det nya medielandskapet, där Internet blir allt viktigare för kreativitet och aktivt deltagande, ställer krav på medborgarna att kunna bedöma och granska information. Denna mediekompetens är av extra vikt när det gäller barn och unga. Många vuxna har också begränsad kunskap om barns och ungas digitala aktiviteter. Regeringen fortsätter under 2010 satsningen på förebyggande insatser för att skydda barn och unga mot

skadlig mediepåverkan. I den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) anges därför att Medierådet bör få ett tilläggsuppdrag som syftar till att öka förståelsen för barns och ungas kreativitet och aktiviteter på Internet.

Utredningen om översyn av lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram överlämnade i juni 2009 betänkandet

Avskaffande av filmcensuren för vuxna – men förstärkt skydd för barn och unga mot skadlig mediepåverkan (SOU 2009:51). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet

Regeringen prioriterar stödet till idrottens barnoch ungdomsverksamhet. Statsbidraget för barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Regeringen tog 2006 initiativ till den nya och utökade satsningen Idrottslyftet som pågår under mandatperioden och genom vilken idrottsrörelsen tillförs 500 miljoner kronor per verksamhetsår. De övergripande målen med Idrottslyftet är att öppna dörrarna till idrotten för fler barn och ungdomar och att få dem att vilja fortsätta idrotta högre upp i åldrarna.

Kulturarv för framtiden

Vården av kulturarvet är en av regeringens prioriteringar under mandatperioden. Att skapa förutsättningar för att långsiktigt bevara och tillgängliggöra kulturarvet innebär att dess centrala samhällsroll kan stärkas. Genom att kulturarvet används och utvecklas blir det levande och

angeläget för människor och goda förutsättningar skapas för formandet av ett långsiktigt hållbart samhälle.

Riksförbundet Sveriges museer

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att de centrala museerna bör få i uppdrag att utveckla samarbetet inom museisektorn. Regeringen anger att Riksförbundet Sveriges museer bör få i uppdrag att samordna samverkan och samarbete inom museiområdet.

Regeringen beräknar därför att tillföra anslaget 8:4 *Bidrag till vissa museer* 1,5 miljoner kronor som avsätts till Riksförbundet Sveriges museer fr.o.m. 2010.

Nationell samordning av vård och konservering

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att Riksantikvarieämbetet (RAÄ) bör få i uppdrag att vara nationell samordnare i frågor som rör vård och konservering. För detta ändamål beräknar regeringen att RAÄ:s förvaltningsanslag tillförs 1 miljon kronor fr.o.m. 2010 och dessutom 1 miljon kronor engångsvis för 2010.

Svensk museitjänst

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att huvudmannaskapet för Svensk museitjänst (SMT) verksamhet överförs till RAÄ. Mot den bakgrunden beräknar regeringen att 2,5 miljoner kronor överförs från Riksarkivets förvaltningsanslag till RAÄ:s förvaltningsanslag fr.o.m. 2010.

Det kyrkliga kulturarvet

Det kyrkliga kulturarvet har byggts upp under närmare ett årtusende och utgör en väsentlig del av vår historia. Det är av stor betydelse att detta gemensamma kulturarv bevaras, brukas och är tillgängligt för dagens och kommande generationer. Svenska kyrkan har enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) rätt till viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena (den s.k. kyrkoantikvariska ersättningen). Ersättningen är en följd av skyddsbestämmelserna i kulturminneslagen, som innebär fördyringar och inskränkningar vid förvaltningen av de kyrkliga egendomarna. Riksdagen har tidigare beslutat om ersättningens storlek under perioden 2002–2009.

I den skrivelse regeringen överlämnat till riksdagen om kyrkoantikvariska frågor (skr. 2008/09:220), visas att den kyrkoantikvariska ersättningen har fördelats i enlighet med de principer som slogs fast i samband med relationsändringen mellan staten och kyrkan. Ersättningen har också haft stor betydelse för bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. För att säkerställa det långsiktiga bevarandet av de kyrkliga kulturminnena föreslår regeringen att ersättningen 2010 ska vara 460 miljoner kronor. Det är regeringens avsikt att detta belopp ska utgå t.o.m. 2014.

Härigenom ges Svenska kyrkan goda och stabila planeringsförutsättningar att göra de bedömningar och prioriteringar som är nödvändiga för ett långsiktigt bevarande av de kyrkliga kulturminnena. Satsningen ligger i linje med regeringens

prioritering av att värna kulturarvet för framtiden.

Utgångspunkten för den framtida ersättningen bör vara att Svenska kyrkan, inom ramen för gällande bestämmelser, ska ges ökade möjligheter att disponera över de kyrkliga kulturminnena i enlighet med församlingarnas behov och att riktlinjer för en diversifierad användning av kyrkobyggnaderna är av särskild betydelse. För att förbättra förutsättningarna för församlingarna att förvalta kulturarvet har regeringen i skrivelsen om kyrkoantikvariska frågor aviserat att RAÄ ska få i uppdrag att i samråd med Svenska kyrkan och andra berörda parter utarbeta föreskrifter, allmänna råd och riktlinjer för att tillämpningen av kulturminneslagen ska bli mer enhetlig när det gäller de kyrkliga kulturminnena.

Hus med historia

Det ideella engagemanget för det byggda kulturarvet ökar ständigt. En betydande aktör är hembygdsrörelsen som förvaltar viktiga delar av kulturarvet med stora värden, inte minst pedagogiska och kunskapsmässiga. Projektet Hus med historia möjliggör vårdinsatser på objekt som förvaltas av hembygdsrörelsen och representerar lokal byggnadskultur. Insatserna bedöms också skapa förutsättningar för utveckling av besöksnäringen och ge fler människor tillgång till viktiga delar av kulturarvet.

Hus med historia bör samordnas nationellt och avses ge effekter över hela landet. En lämplig huvudman är Sveriges hembygdsförbund. Regeringen beräknar att 15 miljoner kronor avsätts till projektet under åren 2010 och 2011

inom ramen för anslaget för bidrag till kulturmiljövård.

Teater, dans och musik i samverkan

Mot bakgrund av de förslag som lämnades i betänkandet Klenoder i tiden (SOU 2006:68) har Statens musiksamlingar (SMUS) haft i uppdrag att lämna förslag på hur verksamheterna vid Sveriges teatermuseum/Drottningholms slottsteater, Stiftelsen Marionettmuseet och Samarbetsnämnden för folklig dans kan inordnas i myndigheten fr.o.m. 1 januari 2010. Med en samordning kan verksamheterna integreras med varandra och bidra till ökad tillgänglighet och möjlighet till fördjupning samt till effektivare och säkrare förvaring av samlingarna. Sveriges Teatermuseum avskiljs från Stiftelsen Drottningholms Teatermuseums huvudmannaskap. Vid ett avskiljande är det angeläget att Stiftelsen Drottningholms Teatermuseum kan kvarstå som huvudman för föreställningsverksamheten. Nuvarande bidrag till stiftelsen bör därför fördelas på respektive verksamhet. Utöver delar av de medel som i dag går till Sveriges Teatermuseum beräknar regeringen att anslaget till SMUS tillförs 3 miljoner kronor fr.o.m. 2010 samt ytterligare 2 miljoner kronor fr.o.m. 2011. I den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) anger regeringen att SMUS bör bli en samlad myndighet för musikområdet under 2011.

Arkitekturmuseet

Från och med 2009 har Arkitekturmuseet ett utökat uppdrag och ansvar. Detta innebär bl.a. ökade kunskaps- och informationsuppgifter och

omfattar hela arkitektur-, stadsplane- och formområdet.

För det vidgade uppdraget tillfördes

Arkitekturmuseum 3 miljoner kronor fr.o.m.

2009. Regeringen har därtill föreslagit att Arkitekturmuseet fr.o.m. 2010 övertar Föreningen

Svensk Forms uppdrag att vara en mötesplats för

form och design. Uppdraget innebär i huvudsak

att värna ett kvalitativt publikt arbete för att

främja och informera om formens och designens

roll i samhället. I enlighet med uppdraget ska

samarbete ske med andra berörda parter, däribland

Föreningen Svensk Form. Arkitekturmuseum

har redovisat för regeringen hur dessa

nya uppgifter ska genomföras.

Regeringen vill ge förutsättningar för Arkitekturmuseet

att fortsätta processen med att ge

ett helhetsperspektiv på frågor om arkitekturens,

formens och designens roll i samhällsplanering

och utveckling. För detta och för uppdraget att

vara en mötesplats för form och design föreslår

regeringen ett tillskott på 6 miljoner kronor som

redan aviseras i budgetpropositionen för 2009.

Samtidigt minskas som en följd av ändrat uppdrag

det statliga bidraget till Föreningen Svensk

Form med 4 miljoner kronor.

Stiftelsen Åtte, Svenskt fjäll- och samemuseum

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen

(prop. 2009/10:3) att Åtte bör ges

ett direkt statligt bidrag från anslag 8:4 *Bidrag till*

vissa museer. Regeringen beräknar att avsätta

500 000 kronor fr.o.m. 2010.

Filmarkivet i Grängesberg

Filmarkivet i Grängesberg har till uppgift att

bevara icke-fiktiv smalfilm som inte är avsedd för biografvisning. Verksamheten är unik med sina samlingar av film från såväl företag, kommuner och folkrörelser som från privatpersoner. Samlingarna är en viktig del av vårt kulturarv och utgör en rik källa för forskning och studier. Regeringen bedömer det som angeläget att verksamheten upprätthålls och föreslår att arkivet tillförs 1,5 miljoner kronor för 2010. Ytterligare 1 miljon kronor avses omfördelas till Filmarkivet inom ramen för anslaget 10:1 *Filmstöd*.

Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen

Det är en viktig uppgift för kulturpolitiken att bidra till att det finns ekonomiska, administrativa och andra förutsättningar för skapande verksamhet, inte minst för förnyelse och utveckling. För att möjliggöra detta krävs bl.a. goda villkor för de professionella kulturskaparna.

Kulturbryggan

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att en ny bidragsordning, kallad Kulturbryggan, bör inrättas fr.o.m. 2011. Regeringen beräknar att 25 miljoner kronor avsätts för ändamålet fr.o.m. 2011.

Konstnärsnämnden

Regeringen redogör i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) för bedömningen att Konstnärsnämnden ska ha goda förutsättningar för att utföra och utveckla sina uppdrag. Det gäller inte minst uppdraget att löpande bevaka konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt trygghetssystemens utformning och tillämpning

i förhållande till konstnärlig verksamhet. För detta ändamål föreslår regeringen att Konstnärsnämnden tillförs 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2010 samt ytterligare 0,5 miljoner kronor fr.o.m. 2011.

Teateralliansen

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att stödet till Teateralliansen bör öka. Regeringen beräknar att bidraget till Teateralliansen ökar med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2010.

Centrumbildningar

Regeringen bedömer i den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) att en resursförstärkning till Centrumbildningarna kan leda till en ökad sysselsättning bland kulturskapare samtidigt som dynamiken på den delen av arbetsmarknaden stärks. Regeringen beräknar att bidraget till Centrumbildningarna ökar med 10 miljoner kronor per år för 2010 och 2011.

Cullbergbaletten

Statens kulturråd har haft regeringens uppdrag att efter samråd med Riksteatern och Cullbergbaletten göra en analys av Cullbergbalettens utvecklingsbehov samt lämna förslag på strategier för att säkerställa danskompaniets fortsatta verksamhet. Uppdraget har redovisats till regeringen (Ku2009/942/KV).

Kulturrådet föreslår i sin rapport bl.a. att Kungliga Operan övertar ansvaret att vara huvudman för Cullbergbaletten. Som ett alternativ föreslås att Riksteatern även fortsättningsvis har huvudmannans ansvaret, men med vissa förändringar

i hur uppdraget formuleras.

Regeringen anser att det för närvarande är mindre lämpligt för Kungliga Operan att inom den närmaste tiden få ett utökat ansvar av detta slag. Riksteatern ska därmed även fortsättningsvis vara huvudman för kompaniet.

För att stabilisera verksamheten och främja utvecklingen av Cullbergbaletten avser regeringen att initiera ett utökat samarbete mellan Cullbergbaletten, Riksteatern, Kungliga Operan och Dansens Hus. Genom ett utökat samarbete mellan nämnda aktörer skapas bl.a. möjligheter för Cullbergbaletten att på Dansens Hus ha en stadigvarande scen för egna produktioner. Verksamheterna inom såväl Cullbergbaletten som Kungliga Operan, Dansens Hus och Riksteatern får också ökade möjligheter till ömsesidigt utbyte. Samtidigt borgar Riksteaterns huvudmannaskap bl.a. för stabilitet och kompaniets fortsatta möjligheter till turnerande verksamhet och utveckling.

Regeringen avser att återkomma till dessa institutioner med förtydligade uppdrag som gäller samverkan kring Cullbergbaletten.

Kraftsamling för dans i Sverige

Dansen har under de senaste åren utvecklats starkt, vilket bl.a. framgår av den utvärdering av Handlingsprogrammet för den professionella dansen som Statens kulturråd presenterat under året. Utvärderingen visar att dansens förutsättningar har förbättrats, bl.a. har olika nyetablerade dansnätverk haft stor betydelse för den geografiska spridningen. Utbyggnaden av Dansalliansen har stärkt yrkesdansarnas villkor. För

närvarande bereds Yrkesdansarutredningens slutbetänkande inom Regeringskansliet. Regeringen vill nu genomföra en satsning för att ge danskonsten ökade möjligheter att komma allmänheten till del och därigenom få fler att upptäcka dansen som konstform. Medlen ska användas för att sätta högkvalitativ dans i fokus och skapa internationell uppmärksamhet för svensk danskonst bl.a. genom festivaler och internationella dansnätverk. En önskad effekt av satsningen är att stärka samverkan med berörda aktörer, både på nationell och regional nivå inom dansområdet. Ett barn- och ungdomsperspektiv ska integreras. Satsningen bör även bidra till att stärka Cullbergbalettens verksamhet och hemvist vid Dansens Hus och därmed också ge Riksteatern, Kungliga Operan och Dansens Hus ökade förutsättningar att hitta långsiktiga samarbetsformer för dansens utveckling. För att möjliggöra denna kraftsamling för den professionella dansens utveckling i Sverige föreslår regeringen en förstärkning av bidraget till Dansens Hus med 4 miljoner kronor för 2010 samt 1 miljon kronor fr.o.m. 2011.

Satsning på kulturella och kreativa näringar

Regeringen bedriver ett arbete med syfte att utveckla en långsiktigt fungerande infrastruktur för kulturella och kreativa näringar. Den handlingsplan för kulturella och kreativa näringar som regeringen avser fatta beslut om är ett första steg i det långsiktiga arbetet för att utveckla denna för Sveriges utvecklings- och konkurrenskraft viktiga sektor. Regeringen bedömer att det finns fortsatt behov av att vidareutveckla förutsättningarna

för de kulturella och kreativa näringarna både på regional, nationell och nordisk nivå samt inom EU. Det är viktigt att förbättra samverkan mellan myndigheter och organisationer med ansvar för kultur- eller näringslivsfrågor på nationell nivå, liksom mellan nationella och regionala aktörer. Svensk export har ändrat inriktning och mer av tjänster och kreativa industrier exporteras idag. Det finns vidare ett behov av att förnya sättet att se på de internationella marknaderna och att se potentialen i kulturella och kreativa näringar som exportfaktor, men också som attraktionskraft för utländska investeringar. För att ytterligare fördjupa och stärka arbetet med att utveckla de kulturella och kreativa näringarna kommer regeringen att genomföra en satsning 2010–2012, som bl.a. avses kopplas till handlingsplanen. Satsningen omfattar totalt 60 miljoner kronor inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Operasamverkan

I den kulturpolitiska propositionen (prop. 2009/10:3) gör regeringen bedömningen att samarbetet mellan landets operainstitutioner behöver utvecklas för att främja konstnärlig förnyelse och för att öka utbud och tillgång till föreställningar runt om i landet. I samarbete med övriga opera- och balettinstitutioner bör Kungliga Operan, i egenskap av nationalscen, ges i uppdrag att analysera förutsättningarna och föreslå nya former för samverkan. Regeringen föreslår därför att Kungliga Operan tillförs 1,5 miljoner kronor för 2010.

Kulturens byggnader

Inom Kulturdepartementets ansvarsområde finns ett flertal myndigheter och institutioner vars byggnader och lokaler är i behov av ombyggnad och renovering. I något fall har byggnationerna redan startat och ett tillskott är nödvändigt för att kunna slutföra dessa. I andra fall rör det sig om nödvändigt underhåll som måste påbörjas inom en snar framtid.

Skansen

Sollidensscenen invigdes 1938 och har inte förändrats nämnvärt sedan dess. Scenen är i dåligt skick, bl.a. måste säkerhetsförhållandena förbättras. Sollidensscenen är en populär scen med evenemang som lockar publik från hela landet som t.ex. nationaldagsfirandet och Allsång på Skansen. Om Skansen ska kunna fortsätta att använda Sollidensscenen till sådana arrangemang, är en upprustning för att motsvara dagens säkerhetskrav och standard nödvändig.

Regeringen beräknar mot denna bakgrund att 1 miljon kronor avsätts fr.o.m. 2010.

Naturhistoriska riksmuseet

Naturhistoriska riksmuseet (NRM) saknar sedan många år ändamålsenliga lokaler för vård och säkert förvar av sina samlingar. Detta medför bl.a. dålig arbetsmiljö, särskilt för den personal som arbetar med samlingarna. Av arbetsmiljö- och bevarandeskäl krävs en långsiktigt hållbar lokallösning.

Regeringen beräknar mot denna bakgrund att NRM tillförs 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2010 och ytterligare 1 miljon kronor fr.o.m. 2011.

Flygvapenmuseum

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) har tillförts sammanlagt 8 miljoner kronor under åren 2007–2009 för att finansiera en ombyggnad av Flygvapenmuseum i Linköping. Det nya museet ska kunna locka en bredare publik och är en förutsättning för att kunna visa den nedskjutna och bärgade DC-3:an från det kalla krigets dagar. För att förverkliga det nya museet beräknar regeringen tillföra SFHM 3 miljoner kronor fr.o.m. 2010.

Nationalmuseum

Regeringen gav våren 2008 Statens fastighetsverk i uppdrag att i samarbete med Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde presentera en förstudie om hur en renovering av museets huvudbyggnad skulle kunna genomföras. Förstudien överlämnades till Kulturdepartementet i april 2009. Regeringen har därefter gett Statens Fastighetsverk och Nationalmuseum i uppgift att komplettera denna förstudie. Den kompletterade förstudien redovisades den 14 augusti 2009. I förstudien bedömer Statens fastighetsverk att renoveringen kan senareläggas. De konsekvenser som den kompletterade förstudien pekar på kommer att leda till utökade kostnader för Nationalmuseum. Redan 2009 tillfördes 3,5 miljoner kronor för att bl.a. täcka kostnader som är kopplade till en kommande renovering. Samtidigt aviserades ytterligare en förstärkning om 3,5 miljoner kronor för 2010. Regeringen bedömer att myndigheten bör därutöver tillföras 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2010.

Moderna museet

Regeringen angav i budgetpropositionen för 2009 att Moderna museet har inlett ett samarbete med Malmö kommun och Skåne läns landsting i syfte att etablera en utställningsverksamhet i centrala Malmö. Målet är att erbjuda utställningar av modern och samtida konst av högsta kvalitet med Moderna museets samlingar som bas. Utställningsverksamheten är planerad att öppnas för allmänheten i slutet av 2009. Det statliga stödet till verksamheten med Moderna museet Malmö har sedan 2008 successivt ökat. Från och med 2010 tillförs ytterligare 1 miljon kronor, vilket innebär att sammanlagt 5 miljoner kronor avsätts för ändamålet. Regeringen förutsätter att de eventuella tillkommande medelsbehov som kan uppkomma finansieras inom Moderna museets ram eller genom tillskott från andra samarbetsparter. Moderna museet avser att starta den publika verksamheten i slutet av 2009.

Arbetsmarknadssatsningar

Den ekonomiska krisen har lett till en hastigt stigande arbetslöshet. Även kulturarbetsmarknaden har drabbats hårt. Regeringen föreslår i denna budgetproposition under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv en arbetsmarknadspolitisk satsning, LYFT, som riktar in sig på aktiveringsinsatser inom statlig och kommunal verksamhet samt inom vissa ideella organisationer. Inriktningen på aktiveringsinsatsen ska vara sysselsättning inom bl.a. kulturarvsområdet. Inom detta område har flera framgångsrika satsningar tidigare genomförts som har haft stor

betydelse för kunskapen om och bevarandet av kulturarvet i skogen samt bidragit till att samlingar av föremål, böcker och arkivalier har vårdats och digitaliserats. Tidigare arbetsmarknadssatsningar har också haft stor betydelse för vården av byggnader, kulturmiljöer och kulturlandskap. Inom ramen för LYFT kan institutioner och organisationer inom kulturarvsområdet fortsatt bidra till att arbetslösa kan upprätthålla kontakten med arbetslivet samtidigt som kulturarvet bevaras och tillgängliggörs.

Övriga kulturfrågor

Uppföljning av den nya språklagen

Riksdagen har godkänt det förslag till språklag som regeringen presenterade i propositionen Språk för alla – förslag till språklag (prop. 2008/09:153, bet. 2008/09:KrU9, rskr. 2008/09:271). Den nya språklagen trädde i kraft den 1 juli 2009. Institutet för språk och folkminnen har bl.a. till uppgift att följa upp språklagen, sprida kunskap hos myndigheter och allmänhet om lagar och språkpolitiska mål samt att värdera hur språksituationen i Sverige utvecklas. För att stärka förutsättningarna för myndighetens uppföljning föreslår regeringen att anslaget till Institutet för språk och folkminnen förstärks med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2010. Mot bakgrund av språklagen och den kommande lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272) föreslås även att språkvårdsinsatserna för de nationella minoritetsspråken stärks, särskilt vad gäller meänkieli. Institutet för språk och folkminnen tillförs

ytterligare 713 000 kronor för detta arbete från utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

För att stärka teckenspråkets ställning i samband med införandet av den nya språklagen överförs dessutom 1,4 miljoner kronor från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, till Institutet för språk och folkminnen fr.o.m. 2010. Ytterligare 1,4 miljoner kronor överförs fr.o.m. 2011 från utgiftsområde 9 till Talboks- och punktskriftsbiblioteket för att stärka teckenspråkig litteratur och samarbetet med Resursbibliotek för döva i Örebro.

Kultur och hälsa

Kulturdepartementet och Socialdepartementet har inlett ett samarbete under 2009 om att genomföra försöksverksamhet med kultur som medel för att förebygga och förkorta sjukfrånvaro. Kostnaderna för försöksverksamheten beräknas uppgå till 1 miljon kronor, vilket finansieras under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp.

Unga Klara

Statens kulturråd har utrett Unga Klara (KUR 2009/111) som tidigare bedrivit sin verksamhet, riktad till barn och unga, vid Stadsteatern i Stockholm. Utredningens syfte har varit att bedöma verksamheten ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Kulturrådet drar slutsatsen att Unga Klara är en aktör av stor kulturpolitisk betydelse. Kulturrådet har 2009 beviljat ett utvecklingsbidrag på 2,5 miljoner kronor för att möjliggöra en ny organisation och planering för den fortsatta verksamheten. Regeringen föreslår

att 3 miljoner kronor förs till anslaget 2:3

Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål
från anslaget 2:2 *Bidrag till regional musikverksamhet*
samt regionala och lokala teater-, dans- och
musikinstitutioner för att möjliggöra ett fortsatt
stöd till Unga Klara.

Ny plattform för musiken

I den kulturpolitiska propositionen (prop.
2009/10:3) anger regeringen att det regionala
ansvaret för musiklivet bör stärkas och att statens
insatser på nationell nivå för musiklivet
därför bör förändras. Vidare bedömer regeringen
att Statens musiksamlingar (SMUS) bör få ett
samlat ansvar på musikområdet. Statens
verksamhetsstöd till Rikskonserter avvecklas
därför under 2011. Medel kommer att överföras
till SMUS och till de anslag som Statens
kulturråd i dag bl.a. disponerar för bidrag till
musikaktörer på regional och lokal nivå samt till
fria musikgrupper och arrangörer.

Biblioteksersättningen

Regeringen har godkänt en överenskommelse
med Sveriges Författarförbund m.fl. om biblioteksersättningen
för 2010. Enligt överenskommelsen
ska grundbeloppet för hemlån av originalverk
vara 1 krona och 32 öre för 2010, vilket
är en höjning med 3 öre jämfört med nivån för
2009. Medelsberäkningen utgår från den senaste
slutgiltigt fastställda biblioteksstatistiken från
2007. Den totala biblioteksersättningen för 2010
beräknas till 126,5 miljoner kronor.

Film

Rörliga bilder har under senare år fått en stark
spridning och är i dag tillgängliga i många olika
visningsformer. Det är dessutom en kulturyttring
som människor i alla åldrar tar del av. Filmen
förenar kulturpolitiska och näringspolitiska
intressen samt har stor betydelse för bilden som
ges av Sverige utomlands. 2006 års filmavtal
bidrar till att öka bredden och mångfalden i
filmutbudet liksom att stimulera filmkulturen i
hela landet. 2006 års filmavtal gäller t.o.m.
utgången av 2010. Det långsiktiga arbetet med
beredningen av en ny filmpolitik efter 2010 har
pågått sedan 2007. Det har framkommit behov
av en fördjupad analys av en rad frågor inför ett
ställningstagande om den framtida filmpolitiken.
Regeringen tillsatte därför i juni 2008 en utredning
om filmpolitikens finansiering och utformning.
Utredningen lämnar inom kort sitt betänkande
som kommer att remissbehandlas.
Regeringen avser att återkomma i frågan under
2010.

Pensionerna på scenkonstområdet

Scenkonstpensionsutredningen (SOU 2009:50)
lämnade i maj 2009 sitt betänkande Nytt pensionssystem
för den statsunderstödda scenkonsten.
Betänkandet är på remiss till den 2
november 2009.
Riksdagen har som sin mening gett till känna
(bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:92) att
regeringen bör vidta åtgärder vad gäller pensionsvillkoren
inom scenkonsten. Bland annat
ansåg riksdagen att regeringen skyndsamt bör
analysera effekterna av övergången till institutionsspecifika

premier 2007 som underlag för en eventuell engångsvis justering av statsbidragsnivåerna. Scenkonstpensionsutredningen belyser problemen med svårförutsägbara kostnader för pensionspremierna för arbetsgivarna som omfattas av den s.k. PISA-förordningen (2003:56). Utredningen lämnar förslag som kan medföra större förutsägbarhet i kostnaderna. Det har konstaterats att kostnadsutvecklingen efter övergången till institutionsspecifika premier påvisar stora skillnader mellan institutionerna och att dessa också kan skilja sig kraftigt från ett år till ett annat för en institution. De svårigheter detta medför behandlas också av Scenkonstpensionsutredningen. Regeringen anser att det inte framkommit några omständigheter som medför skäl att justera nivåerna för statsbidragen innan Scenkonstpensionsutredningens förslag har behandlats. För de anslag som Statens kulturråd fördelar till bl.a. de regionala och lokala institutionerna är pensionskostnaderna en aspekt som myndigheten kan ta hänsyn till vid bidragsgivningen.

Internationella idrottsevenemang

Regeringen har i propositionen Statens stöd till idrotten (prop. 2008/09:126) uttalat sin avsikt att aktivt verka för att få fler stora internationella idrottsevenemang till vårt land. En promemoria utarbetad i regeringskansliet, Främjande av att internationella idrottsevenemang arrangeras i Sverige (Ku2009/1342/MFI) har remitterats. Såväl organisationer, myndigheter som andra remissinstanser tillstyrker i huvudsak promemorians bedömningar. I promemorian görs bedömningen

att ett nationellt kompetenscentrum bör skapas i vilket kunskap samlas om metoder och tillvägagångssätt för att få internationella idrottsPROP. evenemang till Sverige. Centret ska bistå idrottens organisationer främst inför och under en kandidatur för att få ett internationellt evenemang till Sverige. Utifrån de överväganden som gjorts så bedöms att ett årligt bidrag för att främja att internationella idrottsevenemang arrangeras i Sverige bör uppgå till ca 8–10 miljoner kronor per år. Bidraget bör finansieras och anvisas inom ramen för ett förhöjt anslag Stöd till idrotten från och med 2010 och ställas till Riksidrottsförbundets förfogande. Vidare bedöms att det bör ankomma på idrottsrörelsen att närmare utforma den struktur som på bästa sätt kan bistå de idrottsorganisationer som avser att kandidera till att få arrangera stora internationella idrottsevenemang. Regeringen delar de bedömningar som gjorts i promemorian och välkomnar de synpunkter som framförts av remissinstanserna. I det ingår vikten av att redan etablerad kunskap och erfarenhet som återfinns såväl inom idrotten som i andra organisationer, kommuner, myndigheter och företag bör användas för att skapa bättre förutsättningar för att framgångsrikt få fler internationella idrottsevenemang till Sverige. Regeringen har beräknat det förhöjda anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* så att insatser för att främja att internationella idrottsevenemang arrangeras i Sverige möjliggörs. Det innebär att ett nationellt centrum för internationella idrottsevenemang kan skapas. Det bör dock ankomma på idrottsrörelsen att närmare utforma den struktur som

bäst tjänar detta. I det ingår även att i dialog med andra intressenter, som exempelvis VisitSweden AB, fortgående utveckla metoder och modeller för ett långsiktigt framgångsrikt arbete. Dessa metoder och modeller kan på sikt vara till nytta även för andra områden inom evenemangssektorn.

Medier

Radio och tv i allmänhetens tjänst

Uppdraget för radio och tv i allmänhetens tjänst handlar i vid mening om att programföretagen självständigt och oberoende av utomstående ekonomiska, politiska och andra intressen ska erbjuda ett programutbud som är tillgängligt för alla, speglar hela landet och kännetecknas av god kvalitet, allsidighet och relevans oavsett genre. I juni 2009 överlämnade regeringen propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195) till riksdagen. Propositionen innehåller förslag till villkor och riktlinjer för kommande tillståndperiod för Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR). Villkoren innebär bl.a. att SR och SVT ska fördjupa, utveckla och vidga sitt kulturutbud inom ramen för nuvarande uppdrag på kulturområdet. Av bland annat den anledningen ska medelstilldelningen till programföretagen höjas med 3 procent 2010, vilket motsvarar cirka 200 miljoner kronor. Därefter höjs tilldelningen med 2 procent per år under tillståndsperioden. En särskild satsning om 5 miljoner kronor per år görs för att kvaliteten i den verksamhet som är knuten till Berwaldhallen, Sveriges Radios Symfoniorkester

och Radiokören ska kunna bibehållas. Totalt kommer bolagen att få drygt 6,7 miljarder kronor direkt från rundradiokontot under 2010. Sändningstillstånden för kommande period föreslås gälla i fyra år, med en avstämning i form av en s.k. kontrollstation efter två år. Regeringen anser att tillstånden för SR och UR att sända digitalt bör förlängas och vidgas. Regeringen bedömer att utvecklingen av digital radio bör vara marknadsdriven. I propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195) gör regeringen bedömningen att direktfinansiering av programföretagens verksamhet inte bör genomföras. Därmed kommer verksamheten inte heller att bli föremål för mervärdesskatt. Programföretagens mervärdesskattesituation innebär att det kan bli billigare för företagen att utföra tjänster i egen regi än att upphandla motsvarande tjänster på marknaden, vilket riskerar att leda till brist på konkurrensneutralitet. Regeringen strävar efter att förbättra förutsättningarna för konkurrensneutralitet mellan programföretagens produktion i egen regi och upphandling från externa producenter och leverantörer och har därför gett Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att ta fram förslag till en ordning som kan uppfylla dessa syften. ESV redovisade uppdraget i april 2009 i rapporten Modell för momskompensation. I rapporten presenteras olika alternativ för momskompensation. Regeringen bedömer att frågan behöver beredas vidare inom Regeringskansliet. Det kan i det sammanhanget också bli aktuellt att överväga

andra vägar att främja en ökad konkurrensutsättning och extern programproduktion.

Ny radio- och tv-lag

Regeringen avser att under mandatperioden lägga en proposition med förslag till en ny radiooch tv-lag.

Presstödet

Regeringen anser att presstödet ska värnas eftersom det är viktigt för mediemångfalden på lokal och regional nivå. Europeiska kommissionen genomför för närvarande en granskning av det svenska presstödet förenlighet med statsstödsreglerna. I juni 2009 lämnade kommissionen en skrivelse till de svenska myndigheterna i vilken anfördes att driftsstödet till dagspressen i sin nuvarande utformning inte är förenligt med gemenskapsreglerna. Kommissionen accepterar presstödet syfte och grunder, men föreslår ett antal ändringar i stödet för att åtgärda vissa konkurrensproblem, bl.a. att stödet till storstadstidningarna Svenska Dagbladet och Skånska Dagbladet begränsas för att göra det mer proportionerligt. Regeringen konstaterar att den kritik mot delar av stödet som kommissionen tidigare har framfört delvis kvarstår, men att argumentationen från svensk sida har ökat kommissionens förståelse för presstödet betydelse för den svenska tidningsbranschen. Detta är särskilt viktigt i ljuset av den senaste konjunkturedgången som har stor påverkan på branschen. Regeringen överväger för närvarande kommissionens förslag med avsikten att underrätta kommissionen om sin

inställning till förslagen under hösten 2009. Frågan om reklamskatten behandlas i volym 1, avsnitt 7.

Taltidningar

Stödet till radio- och kassettidningar, s.k. taltidningar, bidrar till att uppfylla såväl medie- som handikappolitiska mål. Taltidningsnämnden och Talboks- och punktskriftsbiblioteket har i två rapporter som lämnades till Kulturdepartementet i november 2008 redovisat sin syn på den framtida inriktningen för taltidningsverksamheten och på hur myndigheterna kan öka sin samverkan. Rapporterna bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Översyn av mediekoncentrationen i Sverige

Riksdagen har gett regeringen till känna att det finns behov av en översyn av mediekoncentrationen i Sverige (bet. 2007/08:KU15, rskr. 2007/08:141).

Fria och självständiga medier är en förutsättning för den mångfald i nyhetsförmedling och opinionsbildning som ett demokratiskt samhälle kräver.

Nordicom Sverige och Radio- och TV-verket har närmare studerat den svenska mediemarknaden (Den svenska mediemarknaden 2009, MedieNotiser nr. 3 2009 och Medieutveckling 2009). Av rapporterna följer att mediemarknaden under 2000-talet har genomgått stora förändringar. Enligt Nordicom Sverige tenderar antalet stora aktörer att öka. Dessutom har de stora aktörerna vuxit genom förvärv eller etableringar på nya delmarknader. Den ökade ägarkoncentrationen

har enligt Nordicom Sverige lett till att konkurrensen på enskilda delmarknader i många fall har skärpts. Regeringen anser dock att ett spritt ägande endast är en faktor för att upprätthålla mångfalden inom den svenska mediemarknaden. Ett spritt ägande innebär inte heller nödvändigtvis att mediemångfalden är säkerställd.

Den tekniska utvecklingen och den ökade digitaliseringen öppnar för nya aktörer att etablera sig inom olika medier. Exempelvis har antalet distributionsplattformar för tv ökat med följd att etablerade teleoperatörer numera konkurrerar med traditionella tv-företag; andelen iptv-abonnemang har på kort tid ökat till 352 000 (Svensk telemarknad 2008, PTS-ER-2009:21). Vidare ger den tekniska utvecklingen på medieområdet förutsättningar för konsumenterna att välja när, var och hur de vill ta del av medieutbudet, inte minst via Internet. På så sätt uppnås brett utbud och därmed en god mediemångfald.

Goda villkor för radio och tv i allmänhetens tjänst är också av betydelse för mediemångfalden. Detta säkerställs bl.a. genom regeringens proposition Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195).

Dessutom pågår omfattande arbeten med betydelse för mediemångfalden på radio-, dagspress- och filmområdet inom Regeringskansliet. Därtill kommer att det även inom EU bedrivs arbete på medieområdet.

Mot bakgrund av den ovan återgivna utvecklingen och det nu pågående arbetet inom såväl

Regeringskansliet som EU finner regeringen inte skäl att initiera ytterligare insatser med anledning av riksdagens tillkännagivande.

Översyn av Granskningsnämndens verksamhet

Riksdagen har gett regeringen till känna att det bör genomföras en relevant och allsidig utvärdering av Granskningsnämnden för radio och TV:s verksamhet (bet. 2007/98:KU15, rskr. 2007/08:141). Regeringen angav i budgetpropositionen för 2009 att den har för avsikt att göra denna översyn under 2009. I promemorian Översyn av vissa mediemyndigheter – en effektivare administration (Ds 2009:4), som har remitterats, föreslås bl.a. att myndigheterna Granskningsnämnden för radio och TV, Radiooch TV-verket och Presstödsnämnden ska avvecklas och samlas i ny myndighet. En större och mer samlad myndighetsorganisation skulle, enligt promemorian, medföra en stärkt och breddad kompetens jämfört med dagens organisation, där ansvaret är uppdelat mellan flera små myndigheter. Dubbelarbetet inom vissa administrativa funktioner kan på så sätt minska, vilket skulle frigöra resurser för kärnverksamhet och skapa förutsättningar för en mer effektiv och ändamålsenlig förvaltning av statens medel. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Granskningsnämnden för radio och TV har vidare under 2009 initierat ett internt utvecklingsarbete som syftar till att se över hur verksamheten kan effektiviseras och koncentreras till fall av misstänkta överträdelser. De resurser som frigörs genom en effektivisering bedöms bl.a. också kunna leda till ökade möjligheter för

nämnden att initiera egna tillsynsärenden. Regeringen avser att fortsätta följa Granskningsnämnden för radio och TV:s arbete. Mot bakgrund av vad som angivits ovan finner regeringen inte skäl att för närvarande initiera ytterligare insatser när det gäller Granskningsnämndens verksamhet.

Avkodningsutrustning

Europeiska kommissionen har beslutat att inrätta en expertgrupp för att analysera och diskutera framtida åtgärder för att bl.a. förbättra avkodningsdirektivets tillämpning. Regeringen kommer att avvakta resultatet av detta arbete innan slutlig ställning tas till de förslag som lämnats i departementspromemorian Kriminalisering av privat olovlig hantering av avkodningsutrustning (Ds 2007:14).

Internationella frågor

Internationellt samarbete på kulturområdet

Internationalisering och interkulturellt samarbete är en fortsatt prioriterad uppgift inom kulturpolitiken. Följande prioriteringar bör vara vägledande för det fortsatta arbetet för kulturlivets internationalisering och ökat interkulturellt samarbete:

- Utveckling av strategier för internationalisering inom olika kulturområden.
- Fortsatt utveckling av myndigheternas internationella och interkulturella samarbete.
- Främjande av interkulturellt utbyte.
- Främjande av nationella arenor för internationellt och interkulturellt utbyte.

- Samverkan över politikområdesgränserna.
- Ett aktivt agerande för kulturpolitiska frågor inom EU och Unesco samt inom det nordiska samarbetet.

De frågor som

Sverige driver nationellt bör i största möjliga utsträckning drivas även i dessa och andra internationella organisationer. En fördjupning av det internationella perspektivet i kulturpolitiken återfinns i prop. 2009/10:3 Tid för kultur. En prioritering under det svenska ordförandeskapet i EU är att lyfta upp barns och ungas tillgång till och aktiva deltagande på kultur- och medieområdena. Denna prioritering genomförs dels i form av en kultur- och mediekonferens, För en kreativ generation, under det svenska ordförandeskapet, dels genom förslag till rådsslutsatser inom ramen för Europeiska unionens råd i syfte att ge vägledning för unionens fortsatta arbete inom kulturområdet. Ett långsiktigt mål är att genom aktivt arbete gentemot Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och inom rådet föra in barn- och ungdomsperspektivet i kommande revidering av de stora samarbetsprogrammen som finns inom de kultur- och audiovisuella områdena. Under 2008 startade ett samarbete inom ramen för den s.k. öppna samordningsmetoden, vilket innebär att medlemsstaterna tillsammans sätter upp gemensamma mål, kvantitativa och kvalitativa indikatorer och riktmärken samt beslutar om regelbunden rapportering och fastställer bästa metoder. Detta samarbete kommer att genomsyra EU-arbetet under 2010 och fem

områden har särskilts lyfts fram av kulturministrarna:

- att förbättra rörligheten över gränserna för kulturskapare,
- att främja tillgången till kultur,
- att främja kulturstatistik,
- att främja potentialen hos de kulturella och kreativa näringarna, inte minst för små och medelstora företag,
- att främja och implementera Unescokonventionen för kulturell mångfald.

Den 21 maj 2008 antog kulturministrarna en arbetsplan gällande 2008–2010 med konkreta åtgärder som planeras inom nämnda fem områden. Inom Unesco sker ett ökat engagemang inom ramen för arbetet med Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv. Sverige, som är ledamot i Unescos Världsarvskommitté 2008-2011, valdes vid världsarvsmötet i Sevilla 2009 tillsammans med Australien och Egypten till vice ordförande i Unescos Världsarvskommitté 2010.

Internationellt samarbete på medieområdet

Flera arbetsprocesser pågår inom EU och Europarådet på medieområdet. Under det svenska ordförandeskapet kommer det tema som gäller för kulturområdet, att främja barns och ungas kreativitet, också att prioriteras inom medieområdet. Regeringen anser att arbetet med frågor som rör kreativt innehåll via Internet är viktigt och välkomnar därför en fortsatt diskussion på europeisk nivå. Kommissionens meddelande om kreativt innehåll via Internet från 2007 (KOM (2007)836 slutlig) innebar startpunkten för ett arbete med frågor som är prioriterade i de flesta

medlemsstaterna och som rör flera politikområden.

Ett meddelande med slutsatser och ytterligare frågor till alla parter förväntas från kommissionen inom kort.

Kommissionen har i ett meddelande från december 2007 antagit en strategi för mediekompetensfrågor och i augusti 2009 antogs en rekommendation för det fortsatta arbetet.

Regeringen anser att mediekompetens i första hand är en nationell fråga, men välkomnar kommissionens initiativ inte minst i de delar som handlar om att öka erfarenhetsutbyte mellan medlemsstaterna.

Inom Europarådet är frågor som rör artikel 10 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter, dvs. yttrande- och informationsfriheterna, prioriterade av regeringen. Bland annat drivs ett aktivt arbete i styrkommittén för medier och nya kommunikationstjänster, CDMC, i syfte att främja och stärka yttrande- och pressfriheten. Arbetet innebär att förhandla fram gemensamma standarder för den praktiska mediefriheten.

Internationellt samarbete på idrottsområdet

En angelägen internationell arbetsuppgift är att i samarbete med Riksidrottsförbundet utveckla det internationella arbetet mot dopning inom idrotten, främst inom ramen för Unesco, Europarådet och EU. Sverige ingår i styrelsen för WADA, den av världens regeringar och den olympiska rörelsen gemensamt instiftade världsantidopningsbyrån, vilket ger ytterligare möjligheter att utveckla antidopningsarbetet.

2.3 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2008	Budget 2009 ¹	Prognos 2009	Förslag 2010	Beräknat 2011	Beräknat 2012
Kulturområdesövergripande verksamhet	582	532	530	579	611	609
Teater, dans och musik	1 843	1 922	1 876	1 988	2 013	2 050
Litteraturen, läsandet och språket	302	306	304	315	318	320
Bildkonst, arkitektur, form och design	97	96	94	95	93	95
Kulturskaparnas villkor	320	328	322	342	341	342
Arkiv	336	337	332	352	350	347
Kulturmiljö	883	923	913	921	930	932
Museer och utställningar	1 403	1 480	1 454	1 512	1 516	1 524
Trossamfund	55	55	55	55	55	55
Film	309	309	302	311	309	309
Medier	32	35	35	34	36	37
Ungdomspolitik	114	116	114	128	278	278
Folkrörelsepolitik	549	546	538	1 328	1 329	1 328
Folkbildning	3 197	3 262	3 260	3 356	3 451	3 521
Tillsyn av spelmarknaden	38	44	41	45	46	47
Äldreanslag	57	0	3	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	10 117	10 292	10 171	11 362	11 677	11 793

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2009 (prop. 2008/09:49, bet. 2008/09:FiU14, prop. 2008/09:97, bet. 2008/09:FiU18, prop. 2008/09:99, bet. 2008/09:FiU21, prop. 2008/09:124, bet. 2008/09:FiU40) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

PROP. 2010/11:1 UTGIFTSOMRÅDE 17

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet är underindelad i följande områden:

- Kulturområdesövergripande verksamhet
- Teater, dans och musik
- Litteraturen, läsandet och språket
- Bildkonst, arkitektur, form och design
- Kulturskaparnas villkor
- Arkiv
- Kulturmiljö
- Museer och utställningar
- Trossamfund
- Film
- Medier
- Ungdomspolitik
- Politik för det civila samhället (2009/10 : Folkrörelsepolitik)
- Folkbildning
- Tillsyn av spelmarknaden

3.2 Politikens inriktning

3.2.1 Utgångspunkter

Kultur

De centrala uppgifterna för kulturpolitiken är att stödja konstnärligt skapande i olika former, att bevara och utveckla kulturarvet samt att medverka till att alla människor ska få goda

förutsättningar att ta del av kulturlivet och få möjligheter till kulturutövande.

Riksdagen beslutade i december 2009 om nya nationella kulturpolitiska mål (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145).

Målen lyder: Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,

- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Tre övergripande prioriteringar vägleder regeringens kulturpolitik:

- *Barns och ungas rätt till kultur.* Kultur är viktigt för barns och ungas utveckling och lärande. Kunskap och insikt om den egna kulturen är också en förutsättning för att bättre förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

- *Kulturarv för framtiden*. Såväl det historiska som det moderna kulturarvet måste värnas som en tillgång för dagens och kommande generationer.

- *Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen*. Kulturskapare ska ha goda möjligheter att fritt utveckla konsten i alla dess former och det ska finnas bra förutsättningar att göra den tillgänglig för fler.

Regeringen har kraftfullt värnat och utvecklat barns och ungdomars rätt till kultur; både deras möjligheter att delta i det kulturella livet och att själva få skapa och uttrycka sig. Det framhålls i de nya kulturpolitiska målen och har bl.a. kommit till uttryck genom satsningen Skapande skola, som successivt har byggts ut och nu föreslås omfatta hela grundskolan. Satsningen syftar till att öka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet och bidrar till att öka barns och ungas tillgång till kultur och eget skapande samt till ökad måloppfyllelse i skolan. Ett levande och tillgängligt kulturarv är viktigt för att vi ska kunna förstå vår samtid och vårt ursprung. Kulturarvet skapar perspektiv på samhället och dess utveckling och berikar människors liv. De stora samlingar som våra institutioner bevarar, forskar om och visar blir genom utvecklad teknik enklare för alla att ta del av. Regeringen fortsätter att utveckla samverkan och öka delaktigheten inom kulturarvsområdet. Förvaltning och utveckling av kulturarvet är även en viktig bas för diversifiering av näringslivet i Sveriges landsbygder.

Kulturfastigheterna är en viktig del av kulturarvet. Regeringen föreslår därför en bred satsning på kulturfastigheterna som möjliggör att Nationalmuseums och Kungliga Operans unika huvudbyggnader kan bevaras.

Goda villkor för det konstnärliga skapandet är en av grundförutsättningarna för ett vitalt och mångfasetterat kulturliv. För detta behövs rättvisa och ändamålsenliga förutsättningar som tar hänsyn till kulturskapares speciella arbetsvillkor och livssituation. Målet är att skapa större möjligheter för denna grupp att leva på inkomsterna av sitt skapande. Regeringen fortsätter den påbörjade satsningen att främja kulturella och kreativa näringar. Kulturskapare har en stor betydelse för de kulturella och kreativa näringarnas utveckling. Satsningen kan bidra till kunskapsuppbyggnad och en breddad arbetsmarknad för kulturskapare. Undervisning om entreprenörskap inom ramen för de konstnärliga utbildningarna är en betydelsefull del av detta.

I december 2009 beslutade riksdagen, med utgångspunkt i den kulturpolitiska propositionen, om en ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145). En utredning, Kultursamverkansutredningen, har i sitt betänkande (SOU 2010:11) föreslagit att modellen bör genomföras successivt fr.o.m. 2011

Medier

Utgångspunkten för regeringens politik inom medieområdet är att garantera yttrandefriheten och tryckfriheten.

En mediemarknad med många fria och självständiga aktörer, tydliga spelregler och sund konkurrens ger enligt regeringen goda förutsättningar för fri åsiktsbildning, fritt utbyte av idéer och reella möjligheter att granska makthavare. Tillgången till medier är nu avsevärt större än tidigare, bland annat till följd av internationalisering, avregleringar på marknaden och den tekniska utvecklingen. Allt fler medieföretag väljer också att använda sig av flera olika tekniska plattformar för att föra ut sitt innehåll.

Både kommersiella och ideella aktörer är väsentliga för ett brett medieutbud med olika infallsvinklar. Medieområdet behöver samtidigt mer än enbart marknadslösningar. Presstödet är viktigt för mediemångfalden på framför allt regional och lokal nivå. Radio och tv i allmänhetens tjänst är betydelsefullt för att ett allsidigt medieutbud ska kunna komma alla till del. Den särskilda finansieringen genom radio- och tv-avgiften ger samtidigt radio och tv i allmänhetens tjänst en särskilt gynnad ställning i förhållande till övriga aktörer på marknaden. Den tekniska utvecklingen tillsammans med det europeiska regelverket och förändringarna på mediemarknaden har medfört att lagstiftningen på radio- och tv-området har varit i behov av modernisering, liberalisering och förenkling. Riksdagen har därför, efter förslag från regeringen, beslutat om en ny radio- och tv-lag (2010:696). De nya reglerna förbättrar spelreglerna

för framför allt de kommersiella aktörerna vilket ger ökade förutsättningar för en livskraftig radio- och tv-bransch. Regeringen avser att ta initiativ till en fortsatt översyn av lagstiftningen för att skapa än bättre förutsättningar för de kommersiella aktörerna att verka på marknaden.

Det nya medielandskapets ökade möjligheter till delaktighet förutsätter medvetna och kunniga medborgare som själva kan bedöma tillgänglig information. Regeringen arbetar aktivt med insatser till olika målgrupper – framför allt barn och unga – och främjande av självreglering hos marknadens aktörer.

Trossamfund

Trossamfunden kan genom sin verksamhet bidra till större kunskap, förståelse och respekt för olika trosriktningar. Detta är av stor samhällslig betydelse, inte minst i socialt arbete och i integrationsprocessen. Ett annat område där det under senare år blivit allt tydligare att trossamfunden spelar en betydelsefull roll är inom krisberedskapssammanhang. Kyrkor och andra religiösa mötesplatser är ofta självklara platser för människor i behov av tröst och stöd i svåra situationer. Från och med 2008 är uppgiften att hantera frågor om trossamfundens roll i krisberedskapssammanhang inskriven i instruktionen för Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST).

Det övergripande syftet med statens stöd till trossamfund är att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva långsiktig religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård,

undervisning och social omsorg m.m. Genom samverkan mellan SST och trossamfunden behandlas angelägna frågeställningar kring bl.a. värderingar, respekt och tolerans. Trossamfunden erbjuder en möjlighet för människor att ge uttryck för andliga och existentiella behov och frågeställningar. Den religiösa mångfalden i samhället, liksom engagemanget för etiska, existentiella och religiösa frågor, medför förväntningar på insatser från trossamfunden, både från enskilda och från samhället. Kontakter och samverkan mellan olika trossamfund, liksom trossamfundens egen medverkan inom olika samhällsområden, är värdefull. Regeringen har fortlöpande dialog med trossamfunden genom ett särskilt råd, Regeringens råd för kontakt med trossamfunden, som består av representanter från staten och samfunden.

Ungdomspolitik

Hösten 2009 lämnade regeringen till riksdagen en skrivelse med en strategi för ungdomspolitik (skr. 2009/10:184, bet. 2009/10:KrU6, rskr. 2009/10:184). I strategin redogörs för inriktningen av det framtida ungdomspolitiska arbetet samt för aktuella utmaningar. Som ett led i att möta dessa utmaningar presenteras i strategin även ett handlingsprogram som består av 45 insatser. Dessa syftar till att stärka ungdomars egenmakt genom utbildning, att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden, att främja ungdomars hälsa och att motverka utsatthet, att öka ungdomars delaktighet och att förbättra förutsättningarna

för ungdomars kultur- och fritidsaktiviteter. Bland de insatser som genomförs är den pågående reformeringen av det svenska utbildningssystemet av stor betydelse, liksom de insatser som görs inom arbetsmarknadspolitiken. Vidare genomförs insatser för att motverka utsatthet bland ungdomar, bl.a. i syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt ungas utsatthet för påtvingade äktenskap. Regeringen avser också att lyfta fram ungas situation i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Mot bakgrund av Ungdomsstyrelsens rapport om hälsosituationen för homo- och bisexuella ungdomar samt unga transpersoner har regeringen tagit initiativ till insatser som riktas till dem som möter unga i sin yrkesroll i syfte att öka kompetensen i dessa frågor. Ett nytt bidragssystem kommer att införas för det statliga bidraget till ungdomsorganisationerna och för föreningslivets lokala barn- och ungdomsverksamhet. Det nya regelsystemet ska göra det möjligt för fler organisationer att söka och få bidrag och ska vara tydligt och lättöverskådligt. Från 2011 ersätts de medel som tidigare tillförts av AB Svenska Spel för föreningslivets lokala barn- och ungdomsverksamhet av ett utökat anslag för statsbidraget till ungdomsorganisationerna om 165 miljoner kronor. Denna förändring innebär stabilare planeringsförutsättningar för ungdomsorganisationerna. Det är viktigt att finna former för att stimulera ungdomar som tidigare inte varit aktiva i föreningslivet till engagemang.

Regeringen har därför initierat en försöksverksamhet med särskilt stöd till ungdomsorganisationer som vill arbeta med uppsökande verksamhet för att nå unga i utanförskapsområden. Regeringen avser att förlänga satsningen till att omfatta även 2011 och 2012. Under 2010 och 2011 inleds genomförandet av målen i det nya ramverket för det ungdomspolitiska samarbetet i EU. Prioriterade områden är ungdomars etablering på arbetsmarknaden och ungdomars delaktighet i samhället. Ungdomspolitikens inriktning behandlas mer utförligt i avsnitt 15.6 Politikens inriktning.

Politik för det civila samhället

Genom riksdagens beslut om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) fastställdes den nya inriktningen av politiken för det civila samhället.

Regeringen verkar för att tydliggöra och lyfta fram generella frågor om det civila samhällets utifrån de olika områden där det civila samhällets organisationer verkar. Regeringen avser också att följa upp och utveckla villkoren för det civila samhället och dess organisationer vad avser dialog och samråd, möjligheter till stöd genom tydliga och stabila bidragssystem samt möjligheter till självfinansiering. Viktiga utgångspunkter är att förändringar ska utformas i dialog med de berörda inom föreningslivet samt att den administrativa bördan på ideellt arbete bör vara så liten som möjligt.

Regeringen har för avsikt att fortsätta att

utveckla dialogen och samverkan med det civila samhällets organisationer. Det partsgemensamma forum som har inrättats kommer att möjliggöra kontinuerlig dialog om generella frågor om det civila samhället.

Regeringen kommer även att verka för att överenskommelserna mellan regeringen, idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting följs upp och utvecklas. Det faktum att dialogprocesserna med dessa parter har kunnat genomföras och lett fram till överenskommelser visar på en gemensam vilja till samverkan kring frågor om välfärdens utveckling.

Regeringen kommer därför att under hösten 2010 bjuda in det civila samhällets organisationer till ännu en dialog, som kommer att handla om vilken roll organisationerna kan spela för att bidra till att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Vidare fortsätter den dialog på kulturområdet som inletts under 2010 mellan regeringen, organisationer inom det civila samhället, Statens kulturråd och kommuner och landsting.

Den pilotverksamhet som under 2010 genomförs i Regeringskansliet (Integrationsoch jämställdhetsdepartementet) för utökat samråd med det civila samhällets organisationer som ett komplement till remissförfarandet kommer att utvärderas under 2011. Regeringen kommer därefter att överväga om sådant utökat samråd kan spridas till fler beslutsprocesser i Regeringskansliet.

Regeringen avser att under 2011 fortsätta verka för att möjligheter till engagemang i det civila samhället aktivt ska erbjudas dem som

själva inte har sökt sig till sådan verksamhet. Det är angeläget att människor som har begränsade nätverk eller som befinner sig i utanförskap erbjuds möjligheter till kontakter och verksamhet som kan öka deras delaktighet i samhällslivet. Bidragssystemen för statligt stöd till det civila samhällets organisationer kommer successivt att ses över för att villkoren för organisationsbidrag på olika verksamhetsområden ska kunna bli mer enhetliga och för att bidragssystemens stabilitet ska öka, främst genom att fler bidrag grundas på förordningar. Den andel av det totala statliga stödet till organisationslivet som utgörs av organisationsbidrag och andra generella stödformer bör inte minska i förhållande till mer styrda och kortsiktiga bidrag. Stödet till allmänna samlingslokaler är fortsatt viktigt för att bidra till en demokratisk infrastruktur i form av samlingslokaler som är tillgängliga för föreningslivet i alla delar av landet. Det tioåriga forskningsprogram om det civila samhället som har beslutats är en angelägen och långsiktig satsning med syfte att utveckla, fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhällets roll, sammansättning, verksamhet och utveckling. I denna kunskapssatsning ingår även att samla in och redovisa statistik om det civila samhället och dess organisationer. Europeiska unionens råd har fattat beslut om att 2011 ska vara Europeiska året för frivilligarbete för främjande av aktivt medborgarskap. Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag att planera, förbereda och samordna temaårets genomförande i Sverige (IJ2010/433/UF).

Inriktningen på politiken för det civila samhället behandlas mer utförligt i avsnitt 16.4.3 Politikens inriktning.

Idrott

Den nationella idrottspolitiken syftar till en god folkhälsa genom att uppmuntra och ge möjlighet till motion och idrott. Politiken bygger på en fri och självständig idrottsrörelse grundad på ideellt engagemang och en bred verksamhet. I detta ingår att främja barn- och ungdomsidrotten, värna om god etik, ge lika förutsättningar för flickor och pojkar, kvinnor och män, att arbeta aktivt för integration samt att värna om demokratisk utveckling och delaktighet. Idrotten innebär även underhållning och glädje för många människor. Regeringen stödjer idrottens barn- och ungdomsverksamhet och värnar idrottens självständighet. Regeringen stödjer även arbetet mot dopning och verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft. Idrotten tar ett betydande ansvar för användning och prioritering av det stöd som kommer från staten vilket innebär att den statliga styrningen av stödet till idrotten har kunnat minskas. Från och med 2011 får svensk idrott sitt statliga stöd över statsbudgeten och är inte längre beroende av storleken på överskottet från AB Svenska Spel.

3.2.2 Prioriteringar avseende kultur, medier och idrott Barn och unga

Kulturpolitiken bör ge förutsättningar för att barn och unga i hela landet har tillgång till ett kulturutbud och kulturella aktiviteter som präglas av mångfald och hög kvalitet.

En utbyggnad av Skapande skola

Hela 97 procent av landets kommuner och en tredjedel av friskolorna har någon gång under 2008–2010 ansökt om medel inom ramen för satsningen Skapande skola. Statens kulturråds uppföljning av det första årets bidragsgivning visar att drygt 165 000 elever har fått ta del av kulturella upplevelser och själva fått pröva estetiska uttrycksformer. Insatserna uppvisar en stor bredd där dansen intar en särställning. Cirka 1 000 olika kulturaktörer har arbetat inom Skapande skola under 2008 och 2009. Skolorna har använt sig av såväl enskilda konstnärligt verksamma personer som institutioner och fria grupper.

Merparten av elever och skolpersonal anser att arbetet med Skapande skola har varit mycket positivt, enligt skolhuvudmännens redovisningar till Statens kulturråd. Satsningen har inspirerat eleverna till eget skapande och egna kulturupplevelser i skolan och på fritiden.

Skapande skola har enligt flertalet skolhuvudmän påverkat lärandeprocesser och kunskapsinhämtning positivt. För 2010 fördelades medel till 370 skolhuvudmän. De sökande som har bedrivit Skapande skola-verksamhet i ett eller två år har ofta höjt sin ambitionsnivå då de hittat former för samverkan, främst på lokal men även på regional nivå.

Regeringen föreslår att Skapande skolasatsningen byggs ut fr.o.m. 2011 till att även omfatta årskurserna 1–3. Anslaget till Skapande skola föreslås tillföras ytterligare medel och därmed uppgå till totalt 150 miljoner kronor riktat till årskurserna 1–9.

Statens medieråd bildas

Medier har stor genomslagskraft, vilket är särskilt viktigt att uppmärksamma när det gäller barn och unga. Medier blir en allt större del av barns och ungas vardag. Barn och unga är inte enbart mediekonsumenter, utan ofta även aktörer och medskapare, t.ex. i datorspel och sociala medier på Internet. Det är angeläget att stärka barn och unga i denna roll. Det kan ske bl.a. genom att bidra till att öka medvetenheten hos barn och unga som medieanvändare.

I enlighet med vad som anförs i regeringens proposition Filmcensuren för vuxna avskaffas – skyddet för barn och unga mot skadlig mediepåverkan stärks (prop. 2009/10:228) avser regeringen att inrätta en ny myndighet, Statens medieråd, som ska inleda sin verksamhet den 1 januari 2011. Detta innebär att den verksamhet som i dag utförs av Medierådet, som är en kommitté under Kulturdepartementet, överförs till den nya myndigheten och att kommittén upphör. Regeringen föreslår i nämnda proposition att Statens biografbyrå avvecklas och att den del av dess verksamhet som avser åldersgränser för film övertas av den nya myndigheten.

Kulturfastigheter

Hyressättningen inom kulturområdet

Kostnadsbaserade hyror tillämpas för ett antal äldre byggnader på kulturområdet som i hög grad formats för sitt ändamål och kommit att bli symboler för respektive kulturinstitutioners verksamhet. Denna hyresprincip gäller för huvudbyggnaderna för Operan, Dramaten,

Historiska museet, Nationalmuseum samt Naturhistoriska riksmuseet. Statens fastighetsverk (SFV) är hyresvärd för fastigheterna.

Samtliga byggnader med kostnadsbaserad hyra är statliga byggnadsminnen, vilket ställer stora krav på att underhållet hålls på en hög antikvarisk nivå. Trots detta har underhållet av byggnaderna under en lång följd av år varit eftersatt.

I ovan nämnda kulturfastigheter bedrivs i dag omfattande publik verksamhet som ställer höga krav på arbetsmiljö, tillgänglighet, säkerhet m.m. Sammantaget har det medfört att det finns en kombination av fastighetsmässiga – inklusive antikvariska – och verksamhetsmässiga skäl för att nu vidta omfattande åtgärder i huvudbyggnaderna för framför allt Nationalmuseum men även för Operan.

Riksdagen har som sin mening givit tillkänna (bet. 2009/10:KrU1, rskr. 2009/10:140) att regeringen bör

- dels överväga de särskilda problem som systemet med ändamålsfastigheter och kostnadshyra har lett till inom kulturområdet samt belysa vilken effekt som antikvariska merkostnader har på lokalkostnaderna,

- dels vidta åtgärder för att säkerställa att underhållet hålls på en väl avvägd nivå samt att kulturinstitutionerna ges incitament att fortsätta arbetet med att förbättra tillgänglighet och långsiktig hållbar utveckling,

- dels uppmärksamma den fortsatta utvecklingen av Statens fastighetsverks administrationskostnader samt förtydliga och utöka

Ekonomistyrningsverkets stöd till myndigheter i lokalförsörjningsfrågor.

Regeringen har för avsikt att ge utredningen om en översyn av statens fastighetsförvaltning (dir. 2009:45) ett tilläggsdirektiv med innebörden att se över nuvarande hyressättningsmodell för de fem kulturinstitutioner som berörs av riksdagens tillkännagivande. Vidare ingår i uppdraget att utreda underhållsnivån och effekten av de antikvariska insatserna. Regeringen följer också utvecklingen av SFV:s administrativa kostnader och kommer att se över det stöd som Ekonomistyrningsverket ger myndigheter i lokalförsörjningsfrågor. Ekonomistyrningsverkets stöd i lokalförsörjningsfrågor har sedan 2009 utökats och tydliggjorts.

Renovering av Nationalmuseum

Staten har ett ansvar för bevarandet och underhållet av de byggnader som är viktiga delar av det svenska kulturarvet. En av dessa är det byggnadsminnesförklarade Nationalmuseum. SFV, som förvaltar museibyggnaden, har 2009 redovisat en förstudie om renovering och ombyggnad av Nationalmuseum. Den visade bl.a. att ett antal större åtgärder och insatser är oundgängliga om verksamhet ska kunna bedrivas i fortsättningen och byggnaden ska kunna bevaras. Efter kompletteringar och fortsatt dialog har Nationalmuseum med stöd av SFV tagit fram ett reviderat förslag till renovering med en planerad

start 2013. Förslaget redovisas i myndighetens budgetunderlag för 2011–2013 (dnr Ku2010/444/KV). Enligt Nationalmuseum och SFV bedöms renoveringen av huvudbyggnaden ta drygt 2,5 år. För att arbetet ska kunna påbörjas 2013 har regeringen beslutat ge SFV medgivande att inleda en programskrivning för projektet. Förslaget, som ska analyseras närmare i programarbetet, innebär bl.a. att en transitbyggnad uppförs dit olika verksamheter evakueras under ombyggnaden.

En förutsättning för renoveringen är att museets verksamhet kommer att bedrivas långsiktigt i byggnaden, dvs. att byggnaden fortsätter vara en ändamålsfastighet. Museet planerar en rad samverkansprojekt som innebär att samlingarna kan visas under renoveringsperioden. Renoveringen innebär bl.a. temporärt ökade kostnader för Nationalmuseum avseende hyra för transitbyggnad, evakuering av samlingarna och vård av samlingarna m.m. SFV bedömer att akut underhåll av fastigheten kan komma att behövas fram till evakuering och renovering om verksamhet ska kunna bedrivas i byggnaden.

Regeringen beräknar att Nationalmuseum tillförs 7,3 miljoner kronor 2011 för kostnader i samband med renovering och underhåll av fastigheten. För 2012 tillförs 23 miljoner kronor och fr.o.m. 2013 tillförs 33 miljoner kronor årligen.

Kungliga Operan

Kungliga Operan har ett brett uppdrag i egenskap av nationalscen. Operan ska ansvara för

såväl kulturarvet som det nyskapande inom operans och balettens område. En viktig fråga är vad nationalscenen ska inrymma i framtiden och hur operakonsten ska ges möjligheter att utvecklas konstnärligt och publikt. Med dessa utgångspunkter arrangerade Kulturdepartementet under 2008 och 2009 seminarier om operakonsten. Av seminariediskussionerna framgick bl.a. att Sverige har stora möjligheter att utveckla och förnya operakonsten genom de samlade resurser som finns nationellt, regionalt och lokalt om det sker en bättre samverkan mellan institutionerna. Förutsättningarna är också goda för att förbättra utbudet av och tillgången till opera- och balettföreställningar i stora delar av landet. I samarbete med övriga opera- och balettinstitutioner har Kungliga Operan därför fått i uppdrag att föreslå nya former för samverkan. Samtidigt ska Operan pröva det nuvarande uppdraget för nationalscenen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2011. Regeringen har även beviljat ett särskilt bidrag om 700 000 kronor för genomförandet av en produktionsstyrd organisation på Kungliga Operan.

Operahuset är i stort behov av renoveringar. Den publika verksamheten ställer samtidigt höga krav på arbetsmiljö, tillgänglighet och säkerhet. Regeringen beräknar därför att Operan tillförs 5 miljoner kronor för 2011 för att finansiera vissa ökade kostnader till följd av underhålls- och investeringsåtgärder i byggnaden. Från och med 2012 beräknar regeringen att anslaget ökar med 2 miljoner kronor.

Naturhistoriska riksmuseet

På Naturhistoriska riksmuseet (NRM) medför avsaknaden av ändamålsenliga lokaler för vård och säker förvaring av samlingarna bl.a. dålig arbetsmiljö. Det gäller särskilt för den personal som arbetar med samlingarna. Mot denna bakgrund tillfördes NRM 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2010.

I enlighet med beräkningarna i tidigare budgetproposition beräknar regeringen att tillföra NRM ytterligare 1 miljon kronor fr.o.m. 2011.

Kulturarv för framtiden

Kulturpolitiken bör främja ett levande kulturarv som är angeläget för medborgarna i dag och bevaras för kommande generationer.

Det immateriella kulturarvet

Institutet för språk och folkminnen har på regeringens uppdrag gjort en genomgång av de konsekvenser som en implementering av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet skulle få. Uppdraget har genomförts tillsammans med Riksarkivet, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Stiftelsen Nordiska museet. I uppdraget har också ingått en översyn av ansvarsfördelningen mellan myndigheter när det gäller frågor om det immateriella kulturarvet. Uppdraget, som redovisades i december 2009, har nyligen remissbehandlats.

Konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet som antogs av Unescos generalkonferens 2003 och trädde i kraft 2006 omfattar bland annat muntliga traditioner,

sociala sedvänjor och traditionell hantverksskicklighet.

En svensk ratificering av konventionen planeras och kan bl.a. ses som ett led i en vidgad helhetssyn på kulturarvet med dess materiella och immateriella värden. I anslutning till ratificeringen beräknar regeringen att Institutet för språk och folkminnen tillförs 1,5 miljoner kronor per år under 2011–2013 till särskilda projektinsatser och åtgärder för att stärka insatserna gällande det immateriella kulturarvet.

Statens historiska museer

Statens historiska museer har en viktig uppgift när det gäller att säkerställa att det tillvaratagna arkeologiska kulturarvet bevaras. Uppdragsarkeologins volymökningar har fått betydande konsekvenser och museet har tagit fram ett åtgärdsprogram för att uppnå högre effektivitet i lokalutnyttjandet genom att bygga om magasinerna. Detta kräver investeringar som i dag inte rymms inom befintlig budget. För att kunna hantera det ökade inflödet av nytt arkeologiskt fyndmaterial beräknar regeringen tillföra Statens historiska museer 1 miljon kronor fr.o.m. 2011.

Flygvapenmuseum

En utbyggnad av Flygvapenmuseum, som är en del av Statens försvarshistoriska museer, har varit nödvändig för att kunna visa den DC-3:a som sköts ned av sovjetiskt jaktflyg 1952. Utbyggnaden har skett successivt och regeringen har sammanlagt tillfört 8 miljoner kronor för utställningen av DC-3:an under åren 2007–2009.

Under åren 2010–2012 överförs 3 miljoner kronor per år från utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap för ombyggnaden och utställningen om det kalla kriget. För att säkerställa driften av det nya Flygvapenmuseet beräknar regeringen att tillföra Statens försvarshistoriska museer 1 miljon kronor fr.o.m. 2011.

Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet

Myndigheten har påbörjat en nödvändig investering i utökade och förbättrade magasinlokaler för de värdefulla samlingarna. Samtidigt har hyreskostnaderna för fastigheten som rymmer Hallwylska museet ökat. Regeringen beräknar mot denna bakgrund att Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet tillförs 1 miljon kronor fr.o.m. 2011.

Forum för levande historia

Forum för levande historia bildades 2003. Myndigheten har till uppgift att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndigheten har till särskild uppgift att informera om Förintelsen och om kommunismens brott mot mänskligheten. Någon samlad uppföljning och utvärdering av verksamheten och dess förutsättningar har inte gjorts sedan tillkomsten av myndigheten. Regeringen avser därför att göra en uppföljning och utvärdering av Forum för levande historia. Vidare avser regeringen att ge Forum för

levande historia i uppdrag att utifrån bl.a. betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) utreda hur romernas kultur och språk kan få en starkare ställning än i dag.

Kulturmöten och mänskliga rättigheter

Regeringen har i de kulturpolitiska målen och i propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3) betonat kulturens stora betydelse för arbetet med att främja interkulturellt utbyte. En rad uppdrag till olika institutioner har också getts inom detta område under de senaste åren. Genom myndigheternas instruktioner har regeringen dessutom gett kulturmyndigheterna i uppdrag att integrera bl.a. interkulturellt utbyte och samarbete i sin verksamhet. Det är nu angeläget att göra ytterligare insatser för att öka förståelsen för värdet av ett öppet och demokratiskt samhälle som präglas av kulturell mångfald. Statens museer för världskultur är – i likhet med Forum för levande historia – en viktig resurs för arbetet med att främja interkulturellt utbyte, demokrati och mänskliga rättigheter i samhället. Regeringen avser därför att ytterligare förtydliga Statens museer för världskulturs uppdrag och roll i detta avseende.

Hus med historia

Regeringen har särskilt uppmärksammat det betydelsefulla arbete som ideella krafter bidrar med inom kulturområdet. Satsningen på Hus med historia belyser det viktiga arbete som hembygdsrörelsens medlemmar gör för ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.

Hus med historia ger möjlighet till nya arbeten och utbildning för hantverkare och byggnadsvårdare, samtidigt som byggnader som förvaltas av hembygdsföreningar och som representerar lokal byggnadskultur vårdas och därmed kan bevaras för framtiden. Insatserna ska skapa förutsättningar för utveckling av besöksnäringen och ge fler människor tillgång till viktiga delar av kulturarvet. Den historia som husen bär på kan vara en nyckel för att förstå historiska sammanhang och ge perspektiv på tillvaron, inte minst gäller det för barn och unga. Hus med historia samordnas nationellt av Sveriges hembygdsförbund och avses ge effekter över hela landet. Regeringen har för åren 2010 och 2011 beräknat 15 miljoner kronor per år inom ramen för anslaget till kulturmiljövård för detta ändamål.

Det kyrkliga kulturarvet

Den kyrkoantikvariska ersättningen har haft stor betydelse för bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. För att säkerställa det långsiktiga bevarandet av de kyrkliga kulturminnena har regeringen fastslagit att ersättningen fr.o.m. 2010 ska vara 460 miljoner kronor per år. Detta belopp ska utgå t.o.m. 2014. Härigenom ges Svenska kyrkan goda och stabila planeringsförutsättningar för ett långsiktigt bevarande av de kyrkliga kulturminnena.

Ökad konkurrens inom det uppdragsarkeologiska området

Regeringens utgångspunkt är att det ska finnas effektiv konkurrens och en mångfald av aktörer på det uppdragsarkeologiska området. Därför

pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att se över förutsättningarna för att öka konkurrensen, bl.a. genom att göra lagen om offentlig upphandling tillämplig. Inom ramen för detta arbete bereds fortsatt frågan om att skilja Riksantikvarieämbetets avdelning för arkeologiska undersökningar från myndigheten. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan under 2011.

Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt

Kulturföremålsutredningen har i sitt betänkande Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål (SOU 2005:3) lämnat förslag till författningsändringar med syfte att Sverige ska kunna ansluta sig till Unidroitkonventionen. I promemorian Nya kapitel i kulturminneslagen (Ds 2010:28) har frågan om vilka författningsändringar som krävs och är lämpliga för ett svenskt tillträde till konventionen ytterligare utretts. I promemorian, som har remitterats, föreslås bl.a. som huvudregel att kulturföremål som förts ut olagligt från en stat ska lämnas tillbaka till densamma på begäran.

Översyn av lagstiftningen på kulturmiljöområdet

Kulturarvet och kulturmiljön skyddas av ett flertal olika lagar och föreskrifter, bl.a. lagen om kulturminnen och miljöbalken. Kulturmiljön är ett resultat av mänskligt ägande och brukande av fastigheter, odlingslandskap, miljöer och kulturföremål. För att bevara kulturmiljöernas värden är det viktigt att miljöerna används och hålls levande. Regeringen anser att möjligheterna att leva i, bruka och utveckla kulturskyddade

fastigheter och miljöer behöver öka och kommer därför att initiera en översyn av regelverket på kulturmiljöområdet.

Estoniasamlingen

Ansvar för Estoniasamlingen, som är en databas med den information om Estoniakatastrofen som finns tillgänglig i Sverige, kommer under 2011 att överföras från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap till Riksarkivet. Finansiering sker genom att medel från den s.k. övertäckningsfonden betalas in på inkomsttitel till statsbudgeten. För år 2011 föreslås en höjning av Riksarkivets anslag med 960 000 kronor. Från och med 2012 beräknas höjningen till 400 000 kronor, jämfört med 2010 års anslag. Efter 2016 ska en förnyad bedömning göras av Riksarkivets kostnader för att förvalta Estoniasamlingen, som därefter ska finansieras av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen

Kulturpolitiken bör bidra till att det finns ekonomiska, administrativa och andra grundläggande förutsättningar för skapande verksamhet, inte minst för förnyelse och utveckling. För att möjliggöra detta krävs bl.a. goda villkor för de professionella kulturskaparna.

Tjänstepensioner vid vissa statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner

En särskild utredare har på regeringens uppdrag genomfört en översyn av regleringen av tjänstepensioneringen för de anställda vid vissa statsunderstödda

teater-, dans- och musikinstitutioner.

Totalt berörs cirka 5 700 anställda inom 63 scenkonstinstitutioner, varav ungefär 2 500 är dansare, sångare, skådespelare, musiker och andra scenkonstnärer.

Betänkandet Nytt pensionssystem för den statsunderstödda scenkonsten (SOU 2009:50) har remissbehandlats. I betänkandet lämnas förslag om att arbetsmarknadens parter bör ansvara för scenkonstnärernas pensionsvillkor, i likhet med vad som gäller på arbetsmarknaden i övrigt. Statens huvudsakliga ansvar föreslås fortsättningsvis ha sin utgångspunkt i att stödja scenkonstnärernas eventuella omställningsbehov.

Riksdagen har som sin mening givit till känna att regeringen bör vidta åtgärder vad gäller pensionsvillkoren inom scenkonsten (bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:92).

Frågan om pensionsvillkoren inom scenkonstområdet bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen avser att återkomma i frågan.

Ett samlat ansvar för form och design

Form och design som kulturella uttryck har kommit att få en allt större plats i vår samtid.

Den konstnärliga utvecklingen är stark och Sverige har haft stora framgångar sett ur ett internationellt perspektiv. Formområdet som helhet är också centralt när frågor om konsumtion och det hållbara samhället diskuteras. Få andra områden speglar på samma sätt vår moderna historia.

Sedan mer än ett decennium har ett museum med särskild inriktning på form- och designområdet diskuterats i olika utredningar

och rapporter. Steg har också tagits mot att etablera en mötesplats för form och design. Arkitekturmuseet fick 2009 ett utvidgat uppdrag som innefattar formens och designens roll i samhället. Från och med 2010 har Arkitekturmuseet rollen som mötesplats för form och design, ett uppdrag som tidigare låg hos Föreningen Svensk Form.

Regeringen anser att nästa steg bör tas genom att ansvarsfördelningen på nationell nivå för samlingarna av design och konsthantverk ses över. Ett samlat ansvar för att ställa ut och förmedla kunskap om form och design har länge efterfrågats. Ett tydliggörande av det statliga uppdraget skulle bidra till att ge området en mer framträdande plats i samtidskulturen. Mot denna bakgrund avser regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå hur en tydligt profilerad utställningsverksamhet kan skapas med utgångspunkt i nuvarande verksamhet vid Arkitekturmuseet, Moderna museet och Nationalmuseum samt eventuellt andra berörda institutioner. Utredningen ska beakta formområdets nära kopplingar till både arkitektur och samtidskonst. I det sammanhanget bör bl.a. Moderna museets framgångsrika publikarbete och museets position som ledande institution och plattform i det samtida konstlivet uppmärksammas. Vidare är det angeläget att förutsättningarna för samarbete med det privata näringslivet och högskolesektorn blir belyst.

Litteraturens villkor

En viktig prioritering på kulturområdet under den förra mandatperioden har varit att öka

läsandet. De läsfrämjande insatser som stöds av Statens kulturråd har fått ökade resurser. Regeringen har också satsat på kunskapsreformen läsa-skriva-räkna inom ramen för skolväsendet. Samtidigt som läsandet totalt sett fortsätter att vara starkt är det viktigt att uppmärksamma att det finns fortsatt tydliga sociala skillnader vad gäller läsvanor och att spridningen av den smalare litteraturen kan förbättras. Ett minskat läsande i vissa grupper är problematiskt ur flera aspekter. Litteraturen tillhandahåller ett språk för att uttrycka mänskliga erfarenheter och värderingar som är betydelsefullt både för den enskilde och för samhället i stort. En vana vid att läsa och förstå längre sammanhängande texter av litterär eller resonerande art är en väsentlig förutsättning för att som medborgare fullt ut kunna delta i det offentliga samtalet. Att synligheten för viss typ av litteratur blir mindre, t.ex. när sortimentet i den traditionella bokhandeln blir smalare, gör det svårare för den som inte är specialintresserad att upptäcka nya författare och alternativa genrer även om en stor del av utbudet finns att tillgå via Internet.

Regeringen bedömer att 3 miljoner kronor per år avsätts under perioden 2012–2014 för insatser som syftar till att stärka bokens ställning och mångfalden på bokmarknaden, t.ex. vad gäller kvalitetslitteratur i översättning från andra språk, samt för att stödja insatser för fristadsförfattare. Regeringen avser mot denna bakgrund att tillsätta en litteraturutredning bl.a. för att kartlägga villkoren för kvalitetslitteraturen och hur den når ut till publiken samt för att se över

hur de läsfrämjande insatserna kan utvecklas.

Fristadsförfattare

Enligt de nationella kulturpolitiska mål som riksdagen beslutat ska kulturen vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. För konstnärer i länder som saknar demokratiska institutioner är den yttrandefrihet som är grundlagsskyddad i Sverige ett avlägset mål.

Flera svenska kommuner har på ett föredömligt sätt erbjudit skydd åt de författare som lever i länder där de trakasseras och för sina åsikters skull hotas av repressalier i form av fängelse, tortyr och dödsstraff.

Att stödja det europeiska fristadssystemet för förföljda författare och att få fler svenska orter att delta i det internationella nätverket av fristäder är en prioriterad fråga. De författare som kommer till Sverige är också en viktig tillgång för svenskt kulturliv.

Regeringen avser därför att redan 2011 ge Statens kulturråd i uppdrag att, i samverkan med bl.a. kommuner och landsting, arbeta för att fler svenska städer ska bli fristäder för förföljda författare samt att verka för fristadsförfattarnas möjligheter att bli en del av den litterära offentligheten.

Fortsatta insatser för Ingmar Bergmans konstnärliga arv

I samband med Ingmar Bergmans bortgång 2007 gjordes en särskild Bergmansatsning för att säkerställa att hans konstnärliga arv kan förvaltas och ge inspiration till morgondagens publik och

framtidens utövare inom film- och scenkonst.

Det innebar att en internationell teaterfestival i Ingmar Bergmans namn arrangerades under 2009, att rättigheter till sådana verk som tidigare inte visats för en svensk publik köptes in och att digitalisering av Ingmar Bergmans arkiv möjliggjordes.

I juni 2010 beslutade regeringen om fortsatta insatser på totalt 2 750 000 kronor, varav Kungliga Dramatiska Teatern beviljades 1,5 miljoner kronor för att genomföra en andra Ingmar Bergmanfestival 2012, Stiftelsen Ingmar Bergman beviljades 750 000 kronor till stiftelsearkivet och Stiftelsen Bergmancenter på Fårö beviljades 500 000 kronor för utveckling av Bergmancentret.

Kultur och hälsa

Forskning har påvisat ett positivt samband mellan deltagande i kulturella verksamheter och hälsa. De som är kulturellt aktiva och ofta t.ex. går på bio, teater och museer har generellt sett en bättre hälsa än genomsnittet av befolkningen. Inom kommuner, regioner och landsting pågår ett brett utvecklingsarbete kring hur konst och kultur kan komplettera traditionella metoder, i synnerhet inom vård och omsorg och inom folkhälsoarbetet. Regeringen har under 2007–2009 avsatt 4 miljarder kronor i stimulansbidrag till kommuner och landsting för att höja kvaliteten i vården och omsorgen om äldre personer. Ett av de sju prioriterade områdena är socialt innehåll. Huvudmännen har bl.a. genomfört aktiviteter som innebär att äldre inom omsorgen fått möjlighet att måla, skriva och

sjunga. För 2010 utgår ytterligare drygt 677 miljoner kronor till bl.a. det sociala innehållet. Regeringen har även initierat försöksverksamhet under benämningen ”kultur på recept”, som ett hjälpmedel i arbetet med att förebygga och förkorta sjukfrånvaro. Statens kulturråd har fått i uppdrag att samla och sprida kunskapen om det pågående arbetet inom området kultur och hälsa. Regeringen ser positivt på initiativ som ökar kunskapen om hur kultur kan komplettera friskvårdsinsatser t.ex. på arbetsplatser. Regeringen anser att samverkan mellan kulturpolitiken och andra politikområden bör fortsätta i syfte att bidra till en positiv utveckling inom bl.a. vårdsektorn och utbildningssektorn.

Unga kvinnors filmskapande

Ett av målen för statens filmstöd är att förbättra villkoren för kvinnors filmskapande. Andelen kvinnor bland svenska filmskapare har ökat, men männens dominans är fortfarande tydlig, bl.a. inom regi av lång spelfilm. Det gäller även för debuterande unga filmregissörer. Regeringen har mot den bakgrunden i juni 2010 beslutat om ett bidrag till Stiftelsen Svenska Filminstitutet på 1,1 miljoner kronor för stöd till unga kvinnors filmskapande i s.k. växthusverksamhet under 2010 och 2011. Vidare beräknar regeringen att tillföra ytterligare 0,75 miljoner kronor för ändamålet för 2012.

Bibliotekersättning

Sedan den 12 september 1985 finns en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges författarförbund, Föreningen Svenska Tecknare samt Svenska Fotografers förbund om rätt till förhandlingar beträffande bibliotekersättningens

grundbelopp. Förhandlingar förs årligen mellan parterna. Vid förhandlingarna avseende 2011 års bibliotekersättning har överenskommelsens medlingsmöjlighet utnyttjats. Medlingsförfarande har därefter initierats. I avvaktan på medlingsresultatet kvarstår grundbeloppet för hemlån av originalverk tills vidare på 1 krona och 32 öre.

Tid för kultur

I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145) presenterades den framtida inriktningen för kulturpolitiken.

I propositionen betonas kulturens egenvärde samt kulturens och kreativitetens betydelse för andra samhällsområden. Nya mål för en nationell kulturpolitik har beslutats. Regeringen går nu vidare med de initiativ som togs i Tid för kultur.

Ett ökat regionalt inflytande och ansvar

En ny modell för fördelning av medel till regional kulturverksamhet ska införas, enligt riksdagens beslut.

Samverkansmodellen ger landstingen möjlighet att ansvara för fördelning av vissa statliga bidrag till regionala och lokala kulturverksamheter.

En förutsättning är att landstingen tagit fram en regional kulturplan. Landstingen ska ta fram kulturplanerna, enligt föreskrifter som regeringen kommer att meddela, i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Denna ska vara ett underlag för statens bidragsgivning. Modellen ska bidra till

ökad uppfyllelse av de nationella kulturpolitiska målen samt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer. Samtidigt ska staten ha ett fortsatt övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellen avses omfatta de landsting som uppfyller kriterierna i den lag som föreslås i denna proposition (se avsnitt 2 och avsnitt 4.6.1). Statens kulturråd har på regeringens uppdrag inlett dialoger med landstingen i Skåne, Västra Götalands, Hallands och Norrbottens län samt Gotlands kommun om att ingå i modellen fr.o.m. 2011.

De medel som föreslås ingå i modellen när den är fullt utbyggd uppgår till drygt 1,2 miljarder kronor och omfattar vissa bidrag till regionala kulturinstitutioner, bidrag till enskild regional arkivverksamhet, konsulentverksamhet samt till regionala resurscentrum för film och video. Statens kulturråd ansvarar i dag för fördelningen av huvuddelen av dessa medel. Ett nytt gemensamt anslag föreslås för de medel som modellen ska omfatta.

Landstingen ska fördela medlen till samtliga sådana verksamheter som i dag är stödberättigade enligt befintliga bestämmelser, dvs. till professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet samt främjande av hemslöjd. Bidragen kan även omfatta andra mottagare än institutioner med landsting eller kommun som huvudman. Inom ramen för samverkansmodellen kommer Statens kulturråd att

kunna lämna stöd till tidsbegränsade strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse. Statens kulturråd ska ansvara för den länsvisa statliga bidragsfördelningen och dialogen med landstingen. För dessa uppgifter bör Statens kulturråd ha en god och nära samverkan med berörda statliga aktörer. Ett samverkansråd avses därför inrättas inom Statens kulturråd. Rådet bör bestå av representanter för statliga aktörer vars verksamhet berörs av den nya modellen. Landstingen ska, enligt föreskrifter som regeringen kommer att meddela, följa upp de statliga medlens användning och redovisa detta till Statens kulturråd. Statens kulturråd ska dessutom genomföra en övergripande nationell uppföljning av samverkansmodellen och medlens användning. Den kulturpolitiska analysmyndighet som avses inrättas fr.o.m. 2011 ska utvärdera modellen och dess effekter. Regeringen kommer att i förordning utfärda föreskrifter med riktlinjer för de regionala kulturplanerna samt för genomförande av samverkansmodellen. Inriktningen är att modellen successivt ska byggas ut.

Insatserna inom musikområdet reformeras

De statliga insatserna inom musikområdet behöver reformeras och regeringen bedömer att en ny struktur för den centrala musikorganisationen bör införas. Syftet är att ge ökat inflytande åt musiklivets aktörer och ökad transparens. Statens insatser för musiklivet blir i huvudsak stödjande och rådgivande och inte producerande. Reformen innebär att resurser på

sikt omfördelas från den centrala administrationen till det fria musiklivet. Statens musiksamlingar får i uppdrag att skapa en ny plattform för musiken som ska bidra med nationell överblick och kompetensuppbyggnad samt främja internationell samverkan och hålla musikens kulturarv levande. I samband med detta utvidgade uppdrag ska myndigheten byta namn till Statens musikverk. Regeringen har våren 2010 beslutat att förstärka Statens kulturråds bidragsgivning till musikområdet med totalt 4,5 miljoner kronor under 2010 och 2011. Denna förstärkning sker utifrån behovet av att säkerställa att musiklivet får goda förutsättningar under den tid som Statens musikverk utvecklar och konsoliderar sin verksamhet. Regeringen beräknar även att bidraget till musiksatsningar inom anslag 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* förstärks med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2011 för bl.a. samverkan med tonsättare och för fonogram.

Stabilare förutsättningar för den fria scenkonsten
Den fria scenkonsten har behov av långsiktiga förutsättningar för att kunna anställa kulturskapare och för planeringen av sina produktioner. Riksdagen har på förslag av regeringen infört en bemyndiganderam på anslag 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* som fördelas av Statens kulturråd. Regeringen föreslår att bemyndiganderamen ska öka till 100 miljoner kronor 2011.

En analysmyndighet inom kulturområdet

Regeringen bedömde i Tid för kultur att det är viktigt att förstärka oberoende analys och uppföljning inom kulturområdet. Det har fram tills nu inte funnits någon fristående myndighet med ett övergripande ansvar för analys av hela kulturområdet. Regeringen avser därför att bilda en ny myndighet, Myndigheten för kulturanalys (dir. 2010:81). Den huvudsakliga uppgiften för myndigheten ska vara att, med utgångspunkt i de kulturpolitiska målen, utvärdera, analysera och redovisa effekterna av föreslagna och genomförda åtgärder inom hela kulturområdet, såväl den offentligt finansierade som den ideella och kommersiella. Vid myndigheten ska det finnas ett insynsråd. Regeringen har till den 1 januari 2011 förordnat en särskild utredare som ska förbereda och genomföra bildandet av Myndigheten för kulturanalys. Mot den bakgrunden beräknar regeringen att 7 miljoner kronor tillförs verksamheten fr.o.m. 2011. Därutöver beräknas 2,3 miljoner kronor för kulturpolitisk forskning överföras från anslag 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* till den nya myndigheten.

Kulturbryggan

Det finns enligt regeringens bedömning behov av en ny bidragsordning för stöd till förnyelse och utveckling inom kulturområdet. En ny aktör bör ta över uppgiften att fungera som komplement och alternativ till de övriga statliga myndigheternas bidragsgivning och ta tillvara de positiva erfarenheter som bidragsgivningen genom Stiftelsen framtidens kultur gett.

Regeringen ser det som mycket viktigt att bidragsgivningen ger incitament till finansiering från flera parter.

Regeringen har gett en kommitté i uppdrag att lämna förslag till vilken verksamhetsform som är ändamålsenlig för en långsiktig bidragsgivning till förnyelse och utveckling inom kulturområdet. Kommittén ska även etablera en försöksverksamhet som under 2011 och 2012 fördelar medel till nyskapande kulturprojekt. Regeringen beräknar att 25 miljoner kronor avsätts för ändamålet fr.o.m. 2011.

Museisamverkan

Regeringen bedömde i Tid för kultur att museisektorn bör stärkas och utvecklas bl.a. vad gäller samverkan. Regeringen gav därför i uppdrag till de centrala museerna och till Riksförbundet Sveriges museer att utveckla samarbetet inom museisektorn och med andra samhällsområden.

Uppdraget till Riksförbundet Sveriges museer syftar till att förbundet ska utveckla sin roll som en främjande och samlande aktör i museisektorn och hantera frågor såsom utbildning, kompetensutveckling och internationellt samarbete inom museisektorn. Riksförbundet har, med sin breda verksamhet där olika museer är representerade, en tydlig intention att vara en gemensam plattform.

Uppdraget till de centrala museerna syftar till att museerna ska utveckla samarbetet inom sektorn, när det gäller såväl administration som kärnverksamhet, men också mellan museisektorn och resten av samhället. I uppdraget

ingår även att lämna förslag på hur den framtida samverkan mellan de centrala museerna, de regionala museerna och övriga museisektorn kan utformas. Samråd i frågan ska ske med bland annat de regionala museerna, Riksförbundet Sveriges museer, Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet. Båda uppdragen ska redovisas senast den 1 mars 2011.

Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer

I den kulturpolitiska propositionen Tid för kultur aviserade regeringen en översyn av de ändamål som bidraget till kulturmiljövård får användas till. En ny förordning om bidrag till värdefulla kulturmiljöer har beslutats och träder i kraft den 1 januari 2011. Förordningen syftar till att de nya kulturpolitiska målen ska få genomslag i kulturmiljöarbetet. Dessutom innebär förändringarna, förutom en generell modernisering, att tillgänglighet, bättre kunskapsunderlag och ökad helhetssyn betonas ytterligare.

Ett samlat ansvar för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet

Kungl. biblioteket (KB) ska svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom biblioteksväsendet och, tillsammans med länsbiblioteken, följa upp bibliotekslagens praktiska tillämpning. KB bör mot den bakgrunden överta ansvaret för biblioteksstatistiken samt vissa utvecklingsmedel från Statens kulturråd. KB beräknas vidare disponera och fördela ca 15 miljoner kronor per

år inom utgiftsområde 17 för bidrag till verksamhet för nationella strukturer: lånecentraler, depåbibliotek och Internationella biblioteket. Dessa medel har tidigare fördelats av Statens kulturråd. Regeringen beräknar att 24 miljoner kronor avsätts fr.o.m. 2011 som ett steg i KB:s nya uppdrag, varav 15 miljoner kronor avser bidragsgivning till vissa lånecentraler och depåbibliotek.

Strategisk utveckling av myndigheter och institutioner på kulturområdet – översyn av Statens kulturråd

De statliga kulturinstitutionernas strategiska utveckling är en av kulturpolitikens huvudfrågor. Att se över och utvärdera myndigheternas verksamheter och uppdrag är nödvändigt och avgörande för en effektiv förvaltning som gynnar kulturens utveckling. Att myndigheterna har förutsättningar och förmåga att möta omvärldsförändringar inom kulturområdet är avgörande för kulturpolitikens genomförande. En ökad samverkan mellan olika områden och kulturinstitutioner är en förutsättning för detta. Exempel på detta förhållningssätt är det samverkansuppdrag som getts till Statens kulturråd och Konstnärsnämnden, introduktionen av en analysmyndighet på kulturområdet, inrättandet av Statens musikverk samt det gemensamma uppdraget till Kungliga Operan, Riksteatern och Dansens hus om utvecklingsmöjligheter för Cullbergbaletten och den professionella dansen. Den nya modellen för fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet innebär nya arbetsförutsättningar för Statens kulturråd.

Det är viktigt att Statens kulturråds uppdrag är utformat så att verksamheten kan bidra till att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen. Regeringen avser därför att under 2011 genomföra en översyn och pröva verksamheten vid Statens kulturråd.

För en positiv utveckling av myndigheterna och institutionerna inom kulturområdet är det nu viktigt att särskilt uppmärksamma chefs- och ledarskapsfrågor inom kulturområdet. Ett arbete kommer att genomföras med företrädare för sektorn med inriktning mot att gemensamt uppmärksamma olika aspekter kring chefs- och ledarskapsfrågor, t.ex. hur det kan utvecklas och stärkas, former för utvärdering m.m.

Dialog med det civila samhället

Kulturpolitikens förutsättningar bygger på ett delat ansvar och engagemang, både från det offentliga och från civilsamhället. Som ett första steg har under våren fyra dialogsamtal med representanter för det civila samhället genomförts i Luleå, Malmö, Norrköping och Göteborg. Syftet med dialogerna har bland annat varit erfarenhetsutbyte och samarbete på kulturområdet mellan den ideella sektorn, landstingen, kommunerna och staten. Arbetet kommer under 2011 att gå vidare med en fortsatt dialog. Frågor som rör bland annat den nya samverkansmodellen för fördelning av bidrag till regional kulturverksamhet och det civila samhällets roll i denna har diskuterats.

Satsningar på digitalisering

Arbetet med digitaliseringsfrågor inom kulturområdet knyter an till regeringens arbete med e-förvaltning och samlade handlingsplan för digitalisering – En digital agenda för Sverige. Med en samlad handlingsplan för digitalisering kan behoven inom områden som säkerhet, infrastruktur, kompetens, tillgänglighet, standarder, entreprenörskap och innovation hanteras på ett resurseffektivt sätt (se utgiftsområde 22 Kommunikationer, avsnitt 4.6).

Digital tillgång till kulturarvet

I regeringens proposition Tid för kultur (prop. 2009/10:3) aviserades en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Strategin kommer att behandla bl.a. överväganden kring digital tillgänglighet, samarbete mellan institutionerna samt vidareanvändning av digitaliserat material och samlingar. Regeringen gav i november 2009 i uppdrag åt 23 statliga institutioner att bidra till utformningen av denna strategi. Ytterligare 27 institutioner inbjöds att bidra. Det inkomna materialet är en viktig utgångspunkt i arbetet med att formulera den nationella strategin.

Det finns flera exempel på privata initiativ, projekt och företag som medverkar i arbetet med att tillgängliggöra kulturarvet digitalt, exempelvis genom digitala arkivtjänster och interaktiva virtuella museilösningar. Det är angeläget att även dessa erfarenheter och möjligheter beaktas i det fortsatta arbetet. För att samordna arbetet inom kulturarvsområdet avser regeringen att inrätta ett samordningssekretariat

som även ska stå för utveckling och kompetensuppbyggnad. Regeringen avser att ge detta uppdrag till Riksarkivet.

Digitalisering av biograferna

Digitaliseringen av biografer på den kommersiella marknaden har nu börjat komma igång, driven av framgångar för 3D-teknik. Genom den digitala tekniken kan biografer över hela landet erbjuda inte bara aktuella filmer snabbt, utan även ett betydligt mer varierat utbud av film än vad som i dag är möjligt. Därutöver får biograferna möjlighet att visa opera-, musik- och teaterföreställningar, t.ex. direktutsändningar från Metropolitan i New York, Dramaten, Kungliga Operan och Stockholms Konserthus. Verksamheten är mycket efterfrågad. Även stora idrottsevenemang eller dataspelstävlingar skulle kunna göras tillgängliga på motsvarande sätt. Den digitala visningstekniken ger även nya möjligheter till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, exempelvis synskadade, för vilka teknik med i förväg inspelade syntolkningsljudspår skulle kunna utvecklas.

Inom några få år kommer den övervägande delen av filmdistributionen sannolikt att vara digital. Biografer, främst på mindre orter, riskerar dock att slås ut på grund av omställningskostnaderna. Därför avser regeringen att tillföra Stiftelsen Svenska Filminstitutet sammanlagt 60 miljoner kronor under perioden 2012–2015 för en satsning på digitalisering av biografer.

Begravningsfrågor

Förslagen i Begravningsutredningens betänkande Några begravningsfrågor (SOU 2009:79) har remissbehandlats. I betänkandet behandlas bl.a. länsstyrelsernas tillsyn och begravningsombudens roll. Utredningen fick också genom tilläggsdirektiv i uppdrag att se över frågan om eventuell tidsbegränsning mellan dödsfall och gravsättning eller kremering. Remissinstansernas svar har sammanställts. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag som tar utgångspunkt i Begravningsutredningens betänkande.

Medier

Ny myndighet på medieområdet

Utvecklingen på medieområdet går fort. Radiooch tv-utbudet har under det senaste decenniet ökat kraftigt när det gäller nya kanaler och sändningsplattformar. Såväl nationellt som inom Europeiska unionen och i annat internationellt samarbete sker ett fortlöpande arbete för att anpassa gällande regelverk till utvecklingen på medieområdet.

Den eller de myndigheter som på nationell nivå ansvarar för mediefrågor måste ha en organisation som kan möta de krav och behov förändringarna medför och samtidigt möjliggöra en effektiv och ändamålsenlig förvaltning. En större och mer samlad organisation medför en stärkt och breddad kompetens på medieområdet. Mot denna bakgrund bildades Myndigheten för radio och tv den 1 augusti 2010. Samtidigt avvecklades Granskningsnämnden för radio och TV liksom Radio- och TV-verket.

Radions koncessionsavgifter

Aktörer på mediemarknaden möter konkurrens i allt större utsträckning, bland annat eftersom det nu är möjligt att ta del av radio, tv och tidningar på fler sätt än tidigare. De ekonomiska förutsättningarna för olika medier skiljer sig emellertid åt. Till skillnad från andra aktörer betalar de som har tillstånd att sända kommersiell radio sedan mitten av 1990-talet höga avgifter för att sända.

Regeringens ambition är att skapa goda förutsättningar för en livskraftig kommersiell radio och ökad konkurrens på hela radioområdet. Med den nya radio- och tv-lagen (2010:696) tas betydande steg i denna riktning. Med lagen införs åttååriga tillståndsperioder, tillståndsgivning med slutet anbudsförfarande för analog kommersiell radio och ett nytt regelverk som ger möjlighet till rikstäckande digital kommersiell radio. Slopade innehållsreglering och bättre möjligheter till sponsring är en del av förbättringarna. De ekonomiska förutsättningarna för de olika medieslagen bör emellertid bli mer likvärdiga. För vissa tillståndshavare kan den nuvarande avgiften reducera deras möjlighet att utveckla verksamheten. Regeringen avser därför att sänka avgifterna från och med 2012. Avgiftssänkningen berör de befintliga tillståndshavare som har fått sina tillstånd genom auktionsförfarande och som genom den nya radio- och tv-lagen får fortsatt rätt att sända under perioden 2011–2018. Under 2010 betalar de berörda tillståndshavarna sammanlagt ca 134 miljoner kronor för rätten att sända kommersiell radio. Avgiftssänkningen om 12 miljoner kronor innebär

att avgiften för varje enskilt tillstånd reduceras med cirka 9 procent.

Radio och tv i allmänhetens tjänst

Uppdraget för radio och tv i allmänhetens tjänst handlar i vid mening om att programföretagen självständigt och oberoende av utomstående ekonomiska, politiska och andra intressen ska erbjuda ett programutbud som är tillgängligt för alla, speglar hela landet och kännetecknas av god kvalitet, allsidighet och relevans oavsett genre. Kvalitetskraven gäller även den tekniska standarden på produktion och utsändning. Regeringen har därför i juni 2010 beslutat att ge Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) tillstånd att sända två hdtkanaler i marknätet.

Sveriges Radio AB (SR) och SVT har ett särskilt kulturansvar och det är därför viktigt att företagen erbjuder ett mångsidigt kulturutbud av hög kvalitet. Företagen spelar en viktig roll både som kulturskapare och kulturförmedlare, exempelvis genom att skapa egna dramaproduktioner av hög kvalitet och tillgängliggöra föreställningar och konserter som producerats av andra kulturinstitutioner. Mot denna bakgrund ska företagen, enligt de sändningstillstånd som regeringen beslutade i december 2009, fortsätta att fördjupa, utveckla och vidga sitt kulturutbud. Bland annat för detta ändamål har programföretagen fått extra medel under 2010.

Sändningstillstånden för SR, SVT och UR gäller under perioden 2010–2013. För att ge företagen en möjlighet att påtala behov av förändringar i villkoren och regeringen en möjlighet

till fördjupad uppföljning ska det ske en avstämning under tillståndsperioden i form av en så kallad kontrollstation. Regeringens avsikt är att återkomma till riksdagen med förslag till eventuella förändringar av villkoren i samband med budgetpropositionen för 2012.

Mervärdesskattesituationen för SR, SVT och UR innebär att det kan bli billigare för företagen att utföra tjänster i egen regi än att upphandla motsvarande tjänster på marknaden. Regeringen avser att se över vilka möjligheter det finns för ökad konkurrensneutralitet och avser att återkomma i frågan.

Enligt riksdagens beslut (prop. 2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61) ska nya permanenta tjänster eller andra tjänster av större betydelse som SR, SVT och UR vill lansera under tillståndsperioden anmälas till regeringen för godkännande. Ett förslag på en modell för hur prövningar av sådana anmälningar ska ske bereds för närvarande i Regeringskansliet (dnr Ku2009/1674/MFI).

En särskild utredare har fått regeringens uppdrag att analysera om det finns behov av ett generellt eller sektoriellt undantag från kravet på att bl.a. staten ska vara skyldig att tillämpa lagen (2007:1091) om offentlig upphandling vid anskaffande av varor eller tjänster från företag som staten helt eller delvis innehar eller är medlem i (dir. 2009:81). Frågan påverkar även SR:s, SVT:s och UR:s verksamheter. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2010.

Nya villkor för presstödet

Riksdagen beslutade i juni 2010 om nya villkor för stödet till dagspressen (prop. 2009/10:199, bet. 2009/10:KU42, rskr. 2009/10:308).

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2011 och innebär bl.a. att driftsstödet till storstadstidningarna ska sänkas och kopplas tydligare till de extra kostnader som tidningarna har för att de ges ut i storstäderna samt att tidningarna ska redovisa vilka kostnader som driftsstödet täcker. Därtill kommer att presstödsförordningen tidsbegränsas till den 31 december 2016. Regeringen avser att ta initiativ till en översyn av stödets inverkan på mediemångfalden och konkurrensen inför beredningen av eventuella ändringar av pressstödssystemet efter 2016.

Förutsättningarna för att få presstöd bör också utredas för att säkerställa att ett statligt bidrag uppnår syftet med ökad mediemångfald och kan motiveras ur demokratisk synpunkt.

Teknikutveckling för taltidningarna

Tillgänglighet till medier är väsentligt ur ett demokratiperspektiv och nödvändigt för att kunna följa händelser och debatter i det dagliga livet. En övergång från inläsning till talsyntes som produktionsmetod för samtliga taltidningar kan leda till markanta förbättringar för den berörda målgruppen, bl.a. genom att i princip hela dagstidningen – och inte som i dag endast 90 minuter – görs tillgänglig.

För att öka tillgängligheten för målgruppen till dagstidningarnas material samt för att effektivisera utnyttjandet av statliga medel har regeringen i juni 2010 gett Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) och Post- och telestyrelsen

(PTS) i uppdrag att intensifiera ett utvecklings- och förändringsarbete för taltidningsverksamheten. I uppdraget ingår även att ta fram ett fördjupat underlag till det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet av förslag som lämnats i tidigare rapporter och som kräver regeringens och riksdagens ställningstaganden. Uppdraget ska delredovisas halvårsvis med början den 1 mars 2011 och slutredovisas senast den 1 mars 2013.

Övergången från inläsning till talsyntes möjliggör även en mer effektiv användning av statliga medel då kostnaderna om ca 125 miljoner kronor för taltidningsverksamheten kan komma att minska.

Verksamheter för synskadade förs över till Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Regeringen bedömer att stöd för främjande av möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att ta del av samhällslivet bör hanteras inom respektive utgiftsområde. Därför har regeringen i 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) aviserat att Talboks- och punktskriftsbiblioteket bör överta verksamhet som tidigare hanterats inom Socialdepartementets ansvarsområde.

Den verksamhet som berörs syftar till att stimulera intresset för, användning av och utveckling av punktskrift som skriftspråk för gravt synskadade barn, unga och vuxna samt att erbjuda synskadade barn, unga och vuxna kompletterande information i lämpligt format och på tillgängliga medier för att ge dem jämlika förutsättningar att följa trender och skeenden i

samhället. För verksamheten överförs 7 575 000 kronor till Talboks- och punktskriftsbibliotekets anslag fr.o.m. 2011.

Idrott

Idrottslyftet

Statens stöd till idrotten har under den senaste mandatperioden ökat med drygt 1 500 miljoner kronor. Regeringen anser att den särskilda satsningen Idrottslyftet som inleddes 2007 bör få en fortsättning. Folkhälsomålen ska vara det centrala i fördelningen av Idrottslyftets medel. Den fortsatta satsningen bör ha en ännu närmare koppling till skolans arbete för att främja fysisk aktivitet och goda motionsvanor. Satsningen bör breddas till att även stödja andra typer av motionsaktiviteter än idrott, till exempel genom samverkan med friluftsförbund, och syfta till att nå fler barn och ungdomar, särskilt flickor samt barn med invandrarbakgrund. Regeringen avser att återkomma med närmare uppgifter om satsningens fortsatta utformning och hur resultaten ska följas upp.

För den fortsatta satsningen Idrottslyftet avsätts 500 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2011 inom ramen för idrottsanslaget. Anslaget tillförs motsvarande belopp. Medel för satsningen kommer fortsättningsvis inte att betalas ut från AB Svenska Spel.

Fortsatt uppföljning av statens stöd till idrotten
Centrum för idrottsforskning vid Gymnastikoch idrottshögskolan fick i början av 2010 i uppdrag av regeringen att genomföra regelbundna och långsiktiga uppföljningar av statens

stöd till idrotten. Syftet är att bedöma om verksamhetens resultat och effekter är i enlighet med stödets mål och syften. Uppdraget kommer att fortsätta.

Fler internationella idrottsevenemang till Sverige

Sverige har under senare år bland annat tilldelats värdskapet för ishockey-VM för herrar 2013, handbolls-VM för herrar 2011 och skid-VM i nordiska grenar 2015. Den internationella konkurrensen när det gäller att bli värd för mästerskap har blivit allt hårdare varför regeringen sedan 2010 ställer resurser till Riksidrottsförbundets förfogande för ett nationellt kompetenscentrum för idrottsevenemang. I centrumet samlas kunskap om metoder och tillvägagångssätt för att få internationella idrottsevenemang till Sverige. Centrumet ska bistå idrottens organisationer främst inför och under en kandidatur för att få internationella evenemang till Sverige. Regeringen anser att den kunskap och erfarenhet som finns såväl inom idrotten som i andra organisationer, kommuner, myndigheter och företag bör användas för att skapa bättre förutsättningar för att framgångsrikt få fler internationella idrottsevenemang till Sverige.

Internationella frågor

Internationellt samarbete på kulturområdet

Internationalisering och interkulturellt samarbete är en fortsatt prioriterad uppgift inom kulturpolitiken. I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3, s. 80) gjorde regeringen bedömningen att följande prioriteringar bör

vägleda arbetet för kulturlivets internationalisering och ökat interkulturellt samarbete:

- Utveckling av strategier för internationalisering inom olika kulturområden.

- Fortsatt utveckling av myndigheternas internationella och interkulturella samarbete.
- Främjande av interkulturellt utbyte.
- Främjande av nationella arenor för internationellt och interkulturellt utbyte.
- Samverkan över politikområdesgränserna.
- Ett aktivt agerande för kulturpolitiska frågor inom EU och Unesco samt inom det nordiska samarbetet. De frågor som Sverige driver nationellt bör i största möjliga utsträckning drivas även i dessa och andra internationella organisationer.

En prioritering under det svenska ordförandeskapet i EU var att lyfta fram barns och ungas tillgång till och aktiva deltagande på kultur- och medieområdena. Ett långsiktigt mål för regeringen är att genom aktivt arbete gentemot Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och inom rådet föra in barn- och ungdomsperspektivet i kommande revidering av de stora samarbetsprogrammen inom de kultur- och audiovisuella områdena.

I kulturministrarnas nu gällande arbetsplan för 2008–2010 har fem områden särskilt lyfts fram:

- Förbättra rörligheten över gränserna för kulturskapare.
- Främjande av tillgången till kultur.

- Främjande av kulturstatistik.
- Främjande av de kulturella och kreativa näringarna, inte minst små och medelstora företag.
- Främjande och implementering av Unescokonventionen för kulturell mångfald.

Under hösten 2010 kommer kulturministrarna att utarbeta en ny arbetsplan att gälla från och med 2011. I EU:s strategi för arbete och tillväxt, EU 2020, finns flera så kallade flaggskeppsinitiativ som har bäring på kultur- och medieområdet, inte minst utvecklandet av kulturella och kreativa näringar. Regeringen kommer också fortsatt aktivt följa kommissionens arbete med den nyligen presenterade grönboken för kulturella och kreativa näringar. Vidare kommer en ny arbetsplan för kultur att utarbetas i rådet för perioden 2011–2013. Vad gäller insatser för de kulturella och kreativa näringarna avser regeringen att ge stöd med 150 000 kronor per år från och med 2011 till det av Nordiska ministerrådet initierade förslaget att etablera ett partnerskap för kultur inom ramen för den Nordliga dimensionen (Northern Dimension Partnership on Culture – NDPC). En viljeförklaring undertecknades i maj 2010 av aktörerna i den Nordliga dimensionens beslutsstruktur (Island, Norge, EU och Ryssland) och meningen är att den operativa verksamheten ska starta 2011. Syftet är bl.a. att stärka de kreativa branscherna i regionen.

Inom Unesco fortsätter regeringens engagemang inom ramen för arbetet med Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv. Sverige är ledamot i Unescos Världsarvskommitté

2008–2011 samt, tillsammans med Australien och Egypten, vice ordförande i Unescos Världsarvskommitté 2010.

Under de senaste åren har kulturens roll i de yttre förbindelserna blivit alltmer uppmärksammas internationellt och på EU-nivå. Exempel på detta är bl.a. Unescos mångfaldskonvention och den europeiska kulturagendan inom EU. Det handlar bl.a. om hur mekanismerna i gränssnittet mellan kultur och externa relationer fungerar. Utifrån regeringens prioritering att verka för samverkan över politikområdesgränserna, välkomnar regeringen arbetet inom EU och avser tydliggöra kulturens roll inom i huvudsak tre områden; kultur och bistånd, kultur och främjande samt kultur och diplomati.

Kulturrådstjänster finns för närvarande vid Sveriges ambassader i Belgrad, Berlin, London, Moskva, Peking och Washington samt vid Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen i Bryssel. Chefen för Svenska institutet i Paris är samtidigt kulturråd vid ambassaden. Regeringen vill peka på vikten av kultur som en del av ett integrerat Sverigefrämjande i samarbete mellan berörda aktörer.

Det svenska kulturlivets aktiviteter inom ramen för EU:s kulturprogram är jämförelsevis få. Regeringen finner det angeläget att svenska kulturaktörer deltar mer aktivt i det europeiska kultursamarbetet och att andelen ansökningar från Sverige till EU:s kulturprogram därmed ökar. Målsättningen bör vara att åtminstone nå upp till den genomsnittsnivå som gäller för EU:s medlemsstater. Regeringen avser att uppdraga åt Statens kulturråd att göra en analys av orsakerna

till nuvarande situation samt med utgångspunkt i denna analys lämna förslag till insatser som kan genomföras med början 2011. Analysen bör innehålla en redogörelse för framgångsfaktorer i Sverige och andra länder och exempel på projekt där Sverige deltagit.

Internationellt samarbete på medieområdet

Flera arbetsprocesser pågår inom EU, Europarådet och Unesco på medieområdet. Det svenska ordförandeskapet i EU hade inom medieområdet samma tema som gällde för kulturområdet, dvs. främjande av barns och ungas kreativitet.

Regeringen anser att arbetet med frågor som rör kreativt innehåll via Internet är angeläget och välkomnar därför en fortsatt diskussion på internationell nivå. Europeiska kommissionens meddelande om kreativt innehåll via Internet från 2007 (KOM (2007)836 slutlig) innebar startpunkten för ett arbete med frågor som är prioriterade i de flesta medlemsstaterna och som rör flera politikområden. Ett meddelande med slutsatser och ytterligare frågor till alla parter förväntas från kommissionen.

Kommissionen har i ett meddelande från december 2007 antagit en strategi för mediekompetensfrågor och i augusti 2009 antogs en rekommendation för det fortsatta arbetet. Regeringen anser att mediekompetens i första hand är en nationell fråga, men välkomnar kommissionens initiativ inte minst i de delar som handlar om att öka erfarenhetsutbytet mellan medlemsstaterna.

Inom Europarådet är frågor som rör artikel 10

i Europakonventionen om mänskliga rättigheter, dvs. yttrande- och informationsfriheterna, prioriterade av regeringen. Bland annat drivs ett aktivt arbete i styrkommittén för medier och nya kommunikationstjänster, CDMC, i syfte att främja och stärka yttrande- och pressfriheten. Arbetet innefattar att förhandla fram gemensamma standarder för den praktiska mediefriheten. Även i Unesco driver Sverige arbetet med press- och yttrandefrihet. Sverige avser att fortsatt driva detta arbete och vidta åtgärder för stärkt samordning med FN:s specialrapportör för yttrandefrihet.

Internationellt samarbete på idrottsområdet

Genom Lissabonfördraget har en särskild behörighet för idrott inrättats som bl.a. innebär att EU ska bidra till att främja europeiska idrottsfrågor och då beakta idrottens specifika karaktär, dess strukturer som bygger på frivilliga insatser samt dess sociala och pedagogiska funktion. Kommissionen har aviserat ett idrottspolitiskt meddelande under hösten 2010 med planer och prioriteringar för unionens insatser. Regeringen värnar principen att idrottspolitik först och främst är en nationell angelägenhet. Inom ramen för Europarådets arbete deltar Sverige i en vidgad partiell överenskommelse om idrott (EPAS). Sverige deltar även i arbetet med Europarådets läktarvårdskonvention och antidopningskonvention. Det internationella arbetet mot dopning bedrivs även inom ramen för Unesco, EU och Världsantidopningsbyrån (WADA), allt i nära samarbete med Sveriges Riksidrottsförbund

3.3 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Milljoner kronor

	Utfall 2009	Budget 2010 ¹	Prognos 2010	Förslag 2011	Beräknat 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014
Kulturområdesövergripande verksamhet	358	421	415	1 706	1 721	1 742	1 779
Teater, dans och musik	1 142	1 176	1 172	1 231	1 250	1 262	1 278
Litteraturen, läsandet och språket	260	266	261	278	280	282	284
Bildkonst, arkitektur, form och design	73	72	70	79	81	81	81
Kulturskaparnas villkor	324	342	335	344	348	353	360
Arkiv	331	346	337	344	342	347	354
Kulturmiljö	913	921	916	922	925	928	932
Museer och utställningar	1 312	1 347	1 341	1 297	1 326	1 352	1 381
Trossamfund	55	55	55	55	55	55	55
Film	309	311	311	287	303	302	302
Medier	23	24	24	166	155	155	156
Ungdomspolitik	116	129	126	278	278	278	278
Politik för det civila samhället	547	1 328	1 336	1 833	1 833	1 833	1 833
Folkbildning	3 260	3 356	3 354	3 328	3 366	3 415	3 484
Tillsyn av spelmarknaden	41	45	45	47	47	48	49
Äldreanslag	1 205	1 224	1 201	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	10 269	11 363	11 300	12 195	12 309	12 433	12 607

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Socialdemokraternas resonemang och förslag om för kultur i budgetmotionen hösten 2011.

Se:

[Sven Winnell 10 januari 2012:](#)

[Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Politik inför 2012. Det behövs ordentliga och hederliga planeringar för många delområden i nio huvudområden.](#)

<http://winnell.com/omr36-39zo.pdf>

10.8 Kultur för kreativitet och utveckling

Kulturen är viktig genom att den förmedlar något vackert, spännande eller känslösamt. För att den hjälper oss att kanalisera våra åsikter, utgör en arena för samtal och debatt, granskar och ifrågasätter samhället, dess maktinnehavare och strukturer.

Kultur ger oss människor möjlighet att formulera drömmar, uttrycka känslor och skapa oss en identitet. Genom kulturen kan vi upptäcka nya tankar, idéer och perspektiv.

Om jobb är det som skapar ekonomisk självständighet och tillväxt medan välfärden gör att vi kan färdas väl genom livet, så är kultur det vi fyller livet med, som ger en djupare innebörd och hjälper oss att förstå både oss själva, andra och det samhälle vi lever i.

Att skapa förutsättningar för kultur att blomstra, är att skapa förutsättningar för ett levande, demokratiskt samhälle. Sverige behöver mer, inte mindre, kreativitet för att lösa alla de komplexa utmaningar vi står inför.

Vi föreslår:

Kultur- och musikskolan

Den svenska kultur- och musikskolan har skördat stora framgångar. Dels för att den erbjuder svenska barn möjligheter att utvecklas inom musik, teater och dans. Men också för att den möjliggjort för generationer av framgångsrika unga människor att göra karriär, både nationellt och internationellt. Vi ser med oro på de försämringar som sker inom den kommunala kultur- och musikskolan. Sveriges Musik- och kulturskoloråd har statistik som redovisar allt högre avgifter och allt längre köer. I många kommuner höjs avgifterna, vilket innebär att allt färre barn och unga deltar i verksamheten.

Den utvecklingen måste brytas: Vi vill införa en stimulans till de kommuner som har sänkt eller sänker sina avgifter till maximalt 500 kr per termin inom musik- och kulturskolan. De kommuner som har låg avgift får därmed en erkänsla för sin klokskap och ett stöd till ökad kvalitet i verksamheten. Vi föreslår en satsning på 50 miljoner kronor att fördelas av Kulturrådet. Vi anser vidare att det är viktigt att bevaka utvecklingen av kultur- och musikskolan så att verksamheten långsiktigt stärks och utvecklas, det handlar om rektorsutbildning för kultur- och musikskolor, utvecklingsmöjligheter samt behörighets- och kompetensfrågor för lärare. Att se till att så sker bör vara ett uppdrag för Kulturrådet i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting samt kultur- och musikskolornas samarbetsorganisation.

Fri entré på statliga museer

De statliga museernas skatter ska vara tillgängliga för alla. I samband med införandet av fri entré år 2005 ökade publiktillströmningen vid de statliga museer, som slopat inträdesavgiften, med hela 2,9 miljoner besök motsvarande 159 procent jämfört med närmaste året innan entréerna slopades. Den utvärdering som Kulturrådet gjorde av

reformen visar att museerna genom frientréreformen nådde en ny och breddad publik. Vi vill att museerna återigen ska öppnas för en bredare publik, ingen ska behöva avstå från ett museibesök på grund av höga avgifter. Därför avsätter vi 80 miljoner kronor för fri entré på statliga museer. På sikt vill vi verka för att även de regionala museerna får fri entré.

Ett handslag för ”Demokrati, kultur och mångfald”

Vi föreslår ett projekt i syfte att stärka det demokratiska medvetandet bland unga genom att genomföra lokala kultur- och demokratiseringsprojekt i skolan, på fritidsgårdar och i andra miljöer där ungdomar vistas i sin vardag. Vi tror att det kan vara verkningsfullt med ett brett upplagt projekt som involverar kulturskapare, kultur- och föreningsliv, skola, ungdomsorganisationer, folkrörelser, institutioner och myndigheter.

Kulturutbyte och internationalisering gör att Sverige öppnar sig mot omvärlden. Det är viktigt att vi både har möjlighet att ta emot gästspel och att svensk kultur och svenska kulturskapare får möjlighet att komma ut i världen. Kulturen fungerar som en brobyggare människor emellan. Kulturrådet får möjlighet till ökade insatser inom utveckling, internationellt kulturutbyte och samarbete.

Vi föreslår också en satsning på resurser till Ungdomsstyrelsen för stöd till projekt som motverkar rasism och intolerans. Bland annat vill vi att befintliga föreningar, nya nätverk och organisationer skall kunna söka medel för att utveckla metoder för demokratiskt inflytande i vardagen. Det kan handla om att utveckla lärare i demokratiskt arbetssätt till att stödja framväxt av nya föreningar på unga människors egna villkor. Projektets kostnader beräknas uppgå till 40 miljoner kronor, varav 30 miljoner fördelas av Kulturrådet och 10 miljoner

fördelas av Ungdomsstyrelsen.

Att underlätta för människors möte är en viktig del i att skapa öppenhet, tolerans och förståelse för varandra. Arrangemanget ”Ung kultur möts” är ett bra exempel på en verksamhet som fångar tusentals ungdomar i Sverige och Norden men som saknar ekonomiska förutsättningar för att utvecklas ytterligare.

Fortsatt digitalisering av biografer

Att se en opera på Metropolitan i New York live, i biosalongen på hemorten har blivit verklighet för allt fler svenskar. Digitaliseringen av landets biografer öppnar fantastiska möjligheter till kulturupplevelser. Vi vill höja tempot i digitaliseringen så att utbudet av spännande kulturupplevelser ökar i hela landet och avsätter 20 miljoner kronor för fortsatt digitalisering.

Barnfilm

Svensk barnfilm har en lång tradition av kvalitetsfilm för barn. Något som vi också har varit kända för internationellt. Men under 2000-talet har Sverige hamnat på efterkälken, medan de andra nordiska länderna producerar kvalitativ barnfilm. Det gällande filmavtalet går ut 2012. Vi föreslår en ökning av stödet till barnfilm med 30 miljoner kronor 2012. Utan att föregripa de förhandlingar om ett nytt filmavtal som pågår vill vi poängtera vikten av att svensk barnfilm får ett långsiktigt ökat stöd

PROP. 2011/12:1 UTGIFTSOMRÅDE 17

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Förslag till statens budget för 2012

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut	13
2 Lagförslag.....	17
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst	17
3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	19
3.1 Omfattning.....	19
3.2 Politikens inriktning	19
3.2.1 Utgångspunkter	19
3.2.2 Prioriteringar avseende kultur, film, medier och idrott.....	25
3.3 Utgiftsutveckling	40
3.4 Skatteutgifter.....	41
4 Kulturområdesövergripande verksamhet.....	43
4.1 Omfattning.....	43
4.2 Utgiftsutveckling	43
4.3 Mål	44
4.4 Resultatredovisning	44
4.4.1 Barn- och ungdomskultur	44
4.4.2 Kultursamverkansmodellen.....	48

4.4.3 Internationella frågor.....	49
4.4.4 Kulturella och kreativa näringar samt ett regionalt perspektiv ..	52
4.4.5 Forskning inom kulturområdet	53
4.4.6 Kultur och hälsa	54
4.4.7 Jämställdhet	55
4.4.8 Funktionshinderspolitik.....	56
4.4.9 Översyn av Statens kulturråd.....	57
4.4.10 Regional fördelning av statens stöd till kultur och övrig finansiering av kultur	57
4.4.11 Redovisning av vissa kulturinstitutioners hyror	59
4.5 Budgetförslag	61
4.5.1 1:1 Statens kulturråd	61
4.5.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	62
4.5.3 1:3 Skapande skola	62
4.5.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet...	63
4.5.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	64
4.5.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	65
4.5.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys	66
4.5.8 Bidrag till kulturverksamhet från AB Svenska Spel.....	66
5 Teater, dans och musik.....	69
5.1 Omfattning	69
5.2 Utgiftsutveckling.....	69
5.3 Mål.....	70
5.4 Resultatredovisning	70
5.5 Budgetförslag.....	74
5.5.1 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	74
5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål.....	75
5.5.3 2:3 Statens musikverk.....	76

6 Litteraturen, läsandet och språket.....	79	8.3 Mål.....	98
6.1 Omfattning	79	8.4 Resultatredovisning	98
6.2 Utgiftsutveckling.....	79	8.5 Budgetförslag.....	101
6.3 Mål.....	80	8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden.....	101
6.4 Resultatredovisning	80	8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	101
6.4.1 Bibliotek	80	9 Arkiv.....	105
6.4.2 Litteratur och kulturtidskrifter.....	81	9.1 Omfattning.....	105
6.4.3 Språk.....	83	9.2 Utgiftsutveckling	105
6.5 Budgetförslag.....	84	9.3 Mål	106
6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	84	9.4 Resultatredovisning	106
6.5.2 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket	85	9.5 Budgetförslag	108
6.5.3 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur	86	9.5.1 6:1 Riksarkivet.....	108
6.5.4 3:4 Institutet för språk och folkminnen.....	86	10 Kulturmiljö	111
7 Bildkonst, arkitektur, form och design.....	89	10.1 Omfattning.....	111
7.1 Omfattning	89	10.2 Utgiftsutveckling	111
7.2 Utgiftsutveckling.....	89	10.3 Mål	112
7.3 Mål.....	90	10.4 Resultatredovisning	112
7.4 Resultatredovisning	90	10.5 Budgetförslag	115
7.4.1 Arkitektur, form och design	90	10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet	115
7.4.2 Bildkonst	91	10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.....	116
7.5 Budgetförslag.....	92	10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning.....	117
7.5.1 4:1 Statens konstråd	92	11 Museer och utställningar.....	119
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	93	11.1 Omfattning.....	119
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	94	11.2 Utgiftsutveckling	119
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	94	11.3 Mål	120
8 Kulturskaparnas villkor.....	97	11.4 Resultatredovisning	120
8.1 Omfattning	97	11.5 Budgetförslag	124
8.2 Utgiftsutveckling.....	97	11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter	124

11.5.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser	125
11.5.3 8:3 Bidrag till vissa museer	126
11.5.4 8:4 Riksutställningar	127
11.5.5 8:5 Forum för levande historia.....	127
11.5.6 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	128
12 Trossamfund	129
12.1 Omfattning.....	129
12.2 Utgiftsutveckling	129
12.3 Mål	130
12.4 Resultatredovisning	130
12.5 Budgetförslag	130
12.5.1 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	130
12.5.2 9:2 Stöd till trossamfund	131
13 Film	133
13.1 Omfattning.....	133
13.2 Utgiftsutveckling	133
13.3 Mål	134
13.4 Resultatredovisning	134
13.5 Budgetförslag	137
13.5.1 10:1 Filmstöd.....	137
14 Medier	139
14.1 Omfattning.....	139
14.2 Utgiftsutveckling	139
14.3 Mål.....	140
14.4 Resultatredovisning	140
14.4.1 Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	140
14.4.2 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	143

14.4.3 Kommersiell radio och tv.....	143
14.4.4 Lokal icke-kommersiell radio och tv.....	144
14.4.5 Presstöd.....	144
14.4.6 Taltidningar.....	146
14.4.7 Skydd av barn och unga mot skadligt medieinnehåll	147
14.4.8 Informationsspridning om utvecklingen inom medieområdet.....	149
14.5 Budgetförslag.....	150
14.5.1 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	150
14.5.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen ..	150
14.5.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.....	151
14.5.4 11:4 Statens medieråd.....	151
14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar.....	152
14.6 Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	153
15 Ungdomspolitik	159
15.1 Omfattning	159
15.2 Utgiftsutveckling.....	159
15.3 Mål.....	160
15.4 Resultatredovisning	160
15.5 Politikens inriktning.....	169
15.6 Budgetförslag.....	171
15.6.1 12:1 Ungdomsstyrelsen.....	171
15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet.....	171
16 Politik för det civila samhället	173
16.1 Omfattning	173
16.2 Utgiftsutveckling.....	173
16.3 Politik för det civila samhället	174
16.3.1 Mål.....	174

16.3.2 Resultatredovisning	174	18.3.2 Tillsynen av spelmarknaden	199
16.3.3 Politikens inriktning.....	179	18.3.3 Analys och slutsatser	200
16.4 Idrottsfrågor	180	18.4 Politikens inriktning	200
16.4.1 Mål.....	180	18.5 Budgetförslag	200
16.4.2 Resultatredovisning	180	18.5.1 15:1 Lotteriinspektionen	200
16.5 Friluftslivspolitik	183		
16.5.1 Mål.....	183		
16.5.2 Resultatredovisning	183		
16.5.3 Politikens inriktning.....	184		
16.6 Budgetförslag.....	185		
16.6.1 13:1 Stöd till idrotten	185		
16.6.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	186		
16.6.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	187		
16.6.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer	187		
16.6.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	188		
16.6.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn	189		
17 Folkbildning	191		
17.1 Omfattning	191		
17.2 Resultatredovisning	191		
17.3 Analys	194		
17.4 Politikens inriktning	194		
17.5 Budgetförslag	195		
17.5.1 14:1 Bidrag till folkbildningen.....	195		
17.5.2 14:2 Bidrag till kontakttolkutbildning.....	196		
18 Tillsyn av spelmarknaden	197		
18.1 Omfattning.....	197		
18.2 Mål	197		
18.3 Resultatredovisning	197		
18.3.1 Spelmarknadens utveckling	197		

Tabellförteckning

Anslagsbelopp	14
---------------------	----

3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.2 Härledning av ramnivån 2012–2015. Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	40
3.3 Ramnivå 2012 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	40
3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17, netto.....	41

4.1 Utgiftsutveckling inom Kulturområdesövergripande verksamhet, utgiftsområde 17

4.2 Totala statliga medel för regional kulturverksamhet 2008–2010, tusental kronor samt kronor per invånare	59
4.3 Hyreskostnader m.m. för vissa kulturinstitutioner under 2008–2010.....	60
4.4 Anslagsutveckling.....	61
4.5 Statliga utställningsgarantier.....	61
4.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:1 Statens kulturråd.....	61
4.7 Anslagsutveckling.....	62
4.8 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.....	62
4.9 Anslagsutveckling.....	62
4.10 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:3 Skapande skola	63
4.11 Anslagsutveckling.....	63
4.12 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet.....	63
4.13 Anslagsutveckling.....	64
4.14 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden.....	64

4.15 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	65
4.16 Anslagsutveckling.....	65
4.17 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	65
4.18 Anslagsutveckling.....	66
4.19 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:7 Myndigheten för kulturanalys	66

5.1 Utgiftsutveckling inom Teater, dans och musik, utgiftsområde 17.....

5.2 Prestationer Operan 2008–2010.....	70
5.3 Prestationer Dramaten 2008–2010.....	71
5.4 Prestationer Riksteatern 2008–2010	71
5.5 Prestationer Dansens Hus 2008–2010	71
5.6 Prestationer Drottningholms Slottsteater 2008–2010	72
5.7 Statlig bidragsgivning till regionala scenkonst-institutioner 2008–2010	72
5.8 Statlig finansieringsandel av de regionala scenkonstinstitutionernas offentliga finansiering 2008–2010	72
5.9 Den fria scenkonsten 2009.....	73
5.10 Bidrag till den fria scenkonsten 2008–2010	73
5.11 Anslagsutveckling.....	74
5.12 Ekonomisk redovisning för 2010.....	74
5.13 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen.....	74
5.14 Anslagsutveckling.....	75
5.15 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	76
5.16 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål.....	76
5.17 Anslagsutveckling.....	76
5.18 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 2:3 Statens musikverk	77

6.1 Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17	79
6.2 Prestationer talböcker 2008–2010	81
6.3 Prestationer punktskriftsböcker 2008–2010	81
6.4 Anslagsutveckling	84
6.5 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	84
6.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	85
6.7 Anslagsutveckling	85
6.8 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket	85
6.9 Anslagsutveckling	86
6.10 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur	86
6.11 Anslagsutveckling	86
6.12 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 3:4 Institutet för språk och folkminnen	87
7.1 Utgiftsutveckling inom Bildkonst, arkitektur, form och design, utgiftsområde 17	89
7.2 Anslagsutveckling	92
7.3 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 4:1 Statens konstråd	93
7.4 Anslagsutveckling	93
7.5 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	93
7.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	94
7.7 Anslagsutveckling	94
7.8 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 4:3 Nämnden för hemslojdsfrågor	94
7.9 Anslagsutveckling	94
7.10 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	95

8.1 Utgiftsutveckling inom Kulturskaparnas villkor, utgiftsområde 17	97
8.2 Antal ansökningar Konstnärsnämnden	98
8.3 Anslagsutveckling	101
8.4 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 5:1 Konstnärsnämnden	101
8.5 Anslagsutveckling	101
8.6 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	102
8.7 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	103
9.1 Utgiftsutveckling inom Arkiv, utgiftsområde 17	105
9.2 Prestationer arkiv 2008–2010	106
9.3 Anslagsutveckling	108
9.4 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 6:1 Riksarkivet	109
10.1 Utgiftsutveckling inom Kulturmiljö, utgiftsområde 17	111
10.2 Prestationer uppdragsarkeologi 2008–2010	113
10.3 Prestationer besöksverksamhet 2009–2010	113
10.4 Anslagsutveckling	115
10.5 Uppdragsverksamhet	115
10.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 7:1	115
10.7 Anslagsutveckling	116
10.8 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 7:2 Bidrag till	116
10.9 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	116
10.10 Anslagsutveckling	117
10.11 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	117
11.1 Utgiftsutveckling inom Museer och utställningar, utgiftsområde 17	119
11.2 Antal besökare vid de centrala museerna 2008–2010	123
11.3 Anslagsutveckling	124
11.4 Sammanställning över medelsfördelningen till Centrala museer: Myndigheter	124

11.5 Sammanställning över avgiftsinkomsterna till Centrala museer: Myndigheter	124
11.6 Uppdragsverksamhet	124
11.7 Uppdragsverksamhet	124
11.8 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 8:1 Centrala museer: Myndigheter	125
11.9 Anslagsutveckling.....	125
11.10 Sammanställning över medelsfördelningen till Centrala museer: Stiftelser	125
11.11 Sammanställning över avgiftsinkomsterna till Centrala museer: Stiftelser	125
11.12 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 8:2 Centrala museer: Stiftelser	126
11.13 Anslagsutveckling.....	126
11.14 Sammanställning över medelstilldelningen.....	126
11.15 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 8:3 Bidrag till vissa museer	126
11.16 Anslagsutveckling.....	127
11.17 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 8:4 Riksställningar	127
11.18 Anslagsutveckling.....	127
11.19 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 8:5 Forum för levande historia.....	128
11.20 Anslagsutveckling.....	128
11.21 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	128
12.1 Utgiftsutveckling inom Trossamfund, utgiftsområde 17	129
12.2 Anslagsutveckling.....	130
12.3 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	131
12.4 Anslagsutveckling.....	131
12.5 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 9:2 Stöd till trossamfund	131

13.1 Utgiftsutveckling inom Film, utgiftsområde 17	133
13.2 Stöd till regionala resurscentrum.....	134
13.3 Kommunala visningar av skolbio	135
13.4 Fördelning av produktionsstöd till långfilm - andel kvinnor....	136
13.5 Anslagsutveckling.....	137
13.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 10:1 Filmstöd.....	137
14.1 Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17.....	139
14.2 Sveriges Radios programutbud i FM-radio, fördelat på programområden.....	141
14.3 Sveriges Televisions programutbud fördelat på utbudskategorier.....	141
14.4 Antal dagstidningar med driftstöd 2008–2010.....	144
14.5 Antal dagstidningar och exemplar med distributionsstöd samt kostnader 2008–2010	145
14.6 Antal taltidningar 2008–2010.....	146
14.7 Antal taltidningsabonnenter 2008–2010	146
14.8 Anslagsutveckling.....	150
14.9 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	150
14.10 Anslagsutveckling.....	150
14.11 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutveckling	151
14.12 Anslagsutveckling.....	151
14.13 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.....	151
14.14 Anslagsutveckling.....	151
14.15 Offentlighetsrättslig verksamhet.....	152
14.16 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 11:4 Statens medieråd.....	152
14.17 Anslagsutveckling.....	152
14.18 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 11:5 Stöd till taltidningar	152
14.19 Medelstilldelning för 2012	153

14.20 Distributionskontots utveckling 2008–2010 samt prognos för 2011–2012.....	154
15.1 Utgiftsutveckling Ungdomspolitik, utgiftsområde 17.....	159
15.2 Anslagsutveckling.....	171
15.3 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 12:1 Ungdomsstyrelsen	171
15.4 Anslagsutveckling.....	171
15.5 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet.....	172
16.1 Utgiftsutveckling inom Politik för det civila samhället	173
16.2 Anslagsutveckling.....	185
16.3 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 13:1 Stöd till idrotten	185
16.4 Anslagsutveckling.....	186
16.5 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	186
16.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	187
16.7 Anslagsutveckling.....	187
16.8 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 13:3 Bidrag för kvinnors organisering	187
16.9 Anslagsutveckling 13:4 Stöd till friluftorganisationer	187
16.10 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 13:4 Stöd till friluftorganisationer.....	188
16.11 Anslagsutveckling.....	188
16.12 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	189
16.13 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	189
16.14 Anslagsutveckling.....	189
16.15 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 13:6 Insatser för den ideella sektorn	189
17.1 Fördelning av statsbidrag till de tio studieförbunden 2008– 2010	193

17.2 Anslagsutveckling.....	195
17.3 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 14:1 Bidrag till folkbildningen	195
17.4 Anslagsutveckling.....	196
17.5 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 14:2 Bidrag till kontakttolkutbildning	196
18.1 Spelmarknadens bruttoomsättning	197
18.2 Marknadsandelar av bruttoomsättningen	198
18.3 De omsättningsmässigt största spelformerna.....	198
18.4 Anslagsutveckling.....	200
18.5 Offentlighetsrättslig verksamhet	200
18.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 15:1 Lotteriinspektionen	201

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.1 och 14.6),

2. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2013 och 2014 (avsnitt 4.5.5),

3. godkänner att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma 2012 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag som motsvarar 1/26 av bolagets överskott 2011 från Nya Penninglotten avsett för konst, teater och andra kulturella ändamål. Bidraget ska fördelas enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen (avsnitt 4.5.8),

4. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst

107 000 000 kronor 2013 och 2014 (avsnitt 5.5.2),

5. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2013 (avsnitt 6.5.1),

6. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2013 och 2014 (avsnitt 7.5.2),

7. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2013–2022 (avsnitt 8.5.2),

8. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2013–2015 (avsnitt 10.5.2),

9. godkänner regeringens förslag till medelsberäkning för 2012 för den avgiftsfinansierade verksamhet som bedrivs av Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB (avsnitt 14.6),

10. godkänner regeringens förslag till medelstilldelning för 2012 från rundradiokontot till budgetens inkomstsida avseende Myndigheten för radio och tv (avsnitt 14.6),

11. bemyndigar regeringen att för 2012 besluta om lån i Riksgäldskontoret för att täcka underskott på distributionskontot för tvdistribution intill ett belopp av 500 000 000 kronor (avsnitt 14.6),

12. godkänner förslaget om dels överföring av medel till distributionskontot från rundradiokontot, dels överföring av medel från distributionskontot till Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB (avsnitt 14.6),

13. godkänner förslaget att riksdagens beslut den 2 juni 1993 om att den verkställande direktören i respektive programföretag är självskriven ledamot i företagets styrelse inte längre ska gälla (avsnitt 14.6),

14. godkänner förslaget att avskaffa villkoret att andelen av allmänproduktionen i Sveriges Radio AB:s och Sveriges Television AB:s rikssändningar som produceras utanför Stockholm ska uppgå till minst 55 procent (avsnitt 14.6),

15. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 kronor 2013 och 2014 (avsnitt 16.6.2),

16. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 13:5 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2013 (avsnitt 16.6.5),

17. för budgetåret 2012 anvisar anslagen under utgiftsområde 17 *Kultur, medier, trossamfund och fritid* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp Tusental kronor Anslag Anslagstyp

1:1 Statens kulturråd Ramanslag 48 305
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete Ramanslag 204 720
1:3 Skapande skola Ramanslag 151 624
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet Ramanslag 36 314
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler Ramanslag 9 898
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet Ramanslag 1 278 295
1:7 Myndigheten för kulturanalys Ramanslag 9 440
2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater o Voksenåsen Ramanslag 951 734
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- o musikändamål Ramanslag 189 503
2:3 Statens musikverk Ramanslag 104 062
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter Ramanslag 123 682
3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket Ramanslag 85 781
3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur Ramanslag 16 698
3:4 Institutet för språk- och folkminnen Ramanslag 53 379
4:1 Statens konstråd Ramanslag 7 855
4:2 Konstnärlig gestaltning av gemensamma miljöer Ramanslag 33 100
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor Ramanslag 11 355
4:4 Bidrag till bild- och formområdet Ramanslag 28 199
5:1 Konstnärsnämnden Ramanslag 18 236
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer Ramanslag 331 954
6:1 Riksarkivet Ramanslag 346 188
7:1 Riksantikvarieämbetet Ramanslag 213 657
7:2 Bidrag till kulturmiljövård Ramanslag 251 718
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning Ramanslag 460 000
8:1 Centrala museer: Myndigheter Ramanslag 956 620

8:2 Centrala museer: Stiftelser Ramanslag 237 388
8:3 Bidrag till vissa museer Ramanslag 43 157
8:4 Riksutställningar Ramanslag 44 307
8:5 Forum för levande historia Ramanslag 43 747
8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål Ramanslag 80
9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund Ramanslag 6 948
9:2 Stöd till trossamfund Ramanslag 60 232
10:1 Filmstöd Ramanslag 302 894
11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland Ramanslag 21 756
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen Ramanslag 2 593
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet Ramanslag 583
11:4 Statens medieråd Ramanslag 16 949
11:5 Stöd till taltidningar Ramanslag 113 456
12:1 Ungdomsstyrelsen Ramanslag 27 550
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet Ramanslag 250 440
13:1 Stöd till idrotten Ramanslag 1 704 851
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler Ramanslag 32 164
13:3 Bidrag för kvinnors organisering Ramanslag 28 163
13:4 Stöd till friluftorganisationer Ramanslag 27 785
13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer Ramanslag 15 000
13:6 Insatser för den ideella sektorn Ramanslag 24 958
14:1 Bidrag till folkbildningen Ramanslag 3 308 521
14:2 Bidrag till kontakttolkutbildning Ramanslag 16 795
15:1 Lotteriinspektionen Ramanslag 47 071

Summa 12 299 705

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst (1) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1 § (2)

Radio- och tv-verksamhet i allmänhetens tjänst och verksamhet som är direkt anknuten till den ska finansieras med en radio- och tvavgift enligt denna lag under förutsättning *dels* att sändningstillstånd enligt 4 kap. 3 § radio- och tv-lagen (2010:696) har meddelats den som bedriver sändningsverksamheten, *dels att* tillståndet innehåller ett förbud mot att sända reklam.

Föreslagen lydelse

Radio- och tv-verksamhet i allmänhetens tjänst och verksamhet som är direkt anknuten till den ska finansieras med en radio- och tvavgift enligt denna lag under förutsättning att

1. sändningstillstånd enligt 4 kap. 3 § eller 11 kap. 1 § första stycket radio- och tv-lagen (2010:696) har meddelats den som bedriver sändningsverksamheten, *och*

2. tillståndet innehåller ett förbud mot att sända reklam.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2012.

(1) Senaste lydelse av lagens rubrik 2006:798.

(2) Senaste lydelse 2010:724.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet är underindelad i följande områden:

- Kulturområdesövergripande verksamhet
- Teater, dans och musik
- Litteraturen, läsandet och språket
- Bildkonst, arkitektur, form och design
- Kulturskaparnas villkor
- Arkiv
- Kulturmiljö
- Museer och utställningar
- Trossamfund
- Film
- Medier
- Ungdomspolitik
- Politik för det civila samhället (200910: Folkrörelsepolitik)
- Folkbildning
- Tillsyn av spelmarknaden

Riksdagen beslutade i juni 2011 att de ändamål och verksamheter som finansieras från anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning och teckenspråksläroarbildning* under utgiftsområde 17 flyttas till utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (prop. 2010/11:100, bet. 2010/11:KU32, rskr. 2010/11:294).

3.2 Politikens inriktning

3.2.1 Utgångspunkter

Kultur

Utgångspunkten för regeringens kulturpolitik är de nya nationella kulturpolitiska målen som presenterades i propositionen Tid för kultur och som beslutades av riksdagen i december 2009 (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145).

Målen lyder: Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,

- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Tre övergripande prioriteringar vägleder regeringens kulturpolitik:

- *Barns och ungas rätt till kultur.* Kultur är viktigt för barns och ungas utveckling och lärande. Kunskap och insikt om den egna kulturen är också en förutsättning för att bättre förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

- *Kulturarv för framtiden*. Såväl det historiska som det moderna kulturarvet måste värnas som en tillgång för dagens och kommande generationer. Utnyttjande av ny teknik och en ökad samverkan kan bidra till att kulturarvet blir mer synligt och tillgängligt.

- *Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen*. Kulturskapare ska ha goda möjligheter att fritt utveckla sitt konstnärliga skapande. Nyskapande ska gynnas och det ska finnas bra förutsättningar att göra konsten tillgänglig för fler.

Med utgångspunkt i ovanstående prioriteringar har regeringen inlett mandatperioden med insatser avseende bl.a. Skapande skola, digitalisering av biografier och renovering av kulturfastigheter. Regeringen har kraftfullt värnat och utvecklat barns och ungdomars rätt till kultur; både deras möjligheter att delta i det kulturella livet och att själva få skapa och uttrycka sig. Denna rätt till kultur framhålls i de nya kulturpolitiska målen och har bl.a. kommit till uttryck genom satsningen Skapande skola, som fr.o.m. 2011 omfattar hela grundskolan. Satsningen leder till en ökad samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet och bidrar till att öka barns och ungas tillgång till kultur och eget skapande samt till en ökad måluppfyllelse i skolan.

Ett levande och tillgängligt kulturarv är viktigt för att vi ska kunna förstå vår samtid och vårt

ursprung. Kulturarvet ger oss perspektiv på samhället och dess utveckling och våra liv. Genom att använda ny teknik kan tillgängligheten till kulturen och kulturarvet öka. Ett levande kulturarv är en viktig grund för utvecklingen av besöks- och upplevelsenäringen i alla delar av Sverige och bidrar till ekonomisk tillväxt. När offentlig sektor, ideell verksamhet och privata företag samverkar blir fler delaktiga och kulturen och kulturarvet tar plats på fler ställen i samhället.

Kulturfastigheterna är en viktig del av kulturarvet. I budgetpropositionen för 2011 föreslogs satsningar på bl.a. Nationalmuseum och Kungliga Operan AB (Operan). Det är angeläget att säkerställa en långsiktig och hållbar vård av dessa fastigheter. Med utgångspunkt i de förslag som lämnas i betänkandet Staten som fastighetsägare och hyresgäst (SOU 2011:31) avser regeringen att under 2012 lämna en proposition om förvaltningen av statens kulturfastigheter till riksdagen. Regeringen avser även att se över principerna för hyressättningen för berörda kulturfastigheter utifrån utredningens förslag.

Goda villkor för det konstnärliga skapandet är en av grundförutsättningarna för ett vitalt och mångfacetterat kulturliv. Bidrags- och ersättningssystemen ska vara öppna och rättvisa och hänsyn ska tas till kulturskapares speciella arbetsvillkor. Målet är att skapa större möjligheter att leva på konstnärlig verksamhet. Sänkta inkomstskatter leder också till att konstnärernas

ekonomiska situation förbättras samtidigt som hushållens ekonomiska utrymme att ta del av kulturupplevelser ökar. Många aktörer är engagerade i genomförandet av regeringens satsning på att främja kulturella och kreativa näringar där kulturskapare har en viktig roll.

Satsningen är inriktad på kunskapsuppbyggnad och på att skapa en breddad arbetsmarknad för kulturskapare. Undervisning om entreprenörskap inom ramen för de konstnärliga utbildningarna är en betydelsefull del av detta. En stark utmaning för hela samhället är att se den potential som finns i att främja hälsa, och därmed förebygga sjukdom, genom ett samhälle som är rikt på goda sociala relationer, delaktighet och inflytande. Här har kulturen en viktig roll. I december 2009 beslutade riksdagen, i enlighet med förslagen i den kulturpolitiska propositionen

Tid för kultur, om en ny modell för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet, den s.k. kultursamverkansmodellen (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145). Modellen införs successivt fr.o.m. 2011.

Film

Utgångspunkten för regeringens politik inom filmområdet är att skapa goda förutsättningar för den svenska filmbranschen. Det nuvarande filmPROP. avtalet gäller till och med den 31 december 2012. Det är regeringens önskan och utgångspunkt att åstadkomma en ny branschsamverkan mellan staten och filmbranschen. Om parterna värdesätter

en branschsamverkan kommer en sådan att komma till stånd fr.o.m. den 1 januari 2013. Upphovsrätten är en betydelsefull fråga för filmpolitiken. En annan viktig del av regeringens filmpolitik är tillgång till ett brett utbud av film i olika visningsformer i hela landet. En stark drivkraft bakom regeringens satsning på digitalisering av biografer är möjligheten till ett breddat kulturutbud och en ökad tillgänglighet för personer både med och utan funktionsnedsättning.

Medier

Utgångspunkten för regeringens politik inom medieområdet är att garantera yttrandefriheten och tryckfriheten. En mediemarknad, präglad av mångfald, med många fria och självständiga aktörer, tydliga spelregler och sund konkurrens ger goda förutsättningar för fri åsiktsbildning, fritt utbyte av idéer och reella möjligheter att granska olika företeelser och verksamheter i samhället. Tillgången till medier är nu avsevärt större än tidigare, bl.a. till följd av internationalisering, avregleringar på marknaden och den tekniska utvecklingen. Allt fler medieföretag väljer också att använda sig av flera olika tekniska plattformar för att föra ut sitt innehåll, så som traditionell tv, mobiltelefon och läsplattor. Både kommersiella och ideella aktörer är väsentliga för ett brett medieutbud med olika infallsvinklar. Medieområdet behöver samtidigt mer än enbart marknadslösningar. Det behövs särskilda insatser för att säkerställa kvalitet och mångfald. Presstödet är viktigt för mediemångfalden på

framför allt regional och lokal nivå. Det nuvarande presstödssystemet är tidsbegränsat till 2016. Regeringen avser att under hösten 2011 tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av presstödet.

Radio och tv i allmänhetens tjänst är betydelsefullt för att ett allsidigt medieutbud ska kunna komma alla till del. Den särskilda finansieringen genom radio- och tv-avgiften ger samtidigt radio och tv i allmänhetens tjänst en särskilt gynnad ställning – och därmed ett särskilt ansvar – i förhållande till övriga aktörer på marknaden. Regeringen har tillsatt en kommitté med uppdrag att utarbeta ett underlag om radio och tv i allmänhetens tjänst inför nästa tillståndsperiod som inleds 2014 (Ku 2011:05). Kommitténs uppdrag omfattar bl.a. frågor om utformningen av programföretagens uppdrag, samarbete och konkurrens, finansieringsformer och ekonomiska ramar, styrning, reglering och uppföljning samt distribution och digitalisering. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2012.

Den nya radio- och tv-lagen (2010:696) förbättrar villkoren framför allt för de kommersiella aktörerna, vilket ger ökade förutsättningar för en livskraftig radio- och tv-bransch. Regeringen fortsätter översynen av lagstiftningen för att ge än bättre förutsättningar för de kommersiella aktörerna att verka på marknaden. Det nya medielandskapets ökade möjligheter till delaktighet förutsätter medvetna och kunniga medborgare med kompetens att själva värdera tillgänglig information. Regeringen arbetar aktivt med insatser riktade till framför allt barn och

unga, samt främjande av självreglering hos marknadens aktörer. Ny teknik ger möjligheter till förbättrad tillgänglighet, t.ex. för personer med funktionsnedsättning, vilket är en av regeringens prioriteringar.

Trossamfund

För att möta det ökande behovet av att ge stöd till trossamfunden beräknar regeringen att anslaget för stöd till trossamfund bör tillföras 10 miljoner kronor fr.o.m. 2012.

För att tillgodose behovet av expertkunskap i allmänna religions- och trossamfundsfrågor och regeringens ökande behov av kunskap om och kontakt med olika trossamfund samt för att möta de ökade kraven på fördelning och uppföljning av statsbidraget beräknar regeringen att Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) bör tillföras 2 miljoner kronor fr.o.m. 2012.

Trossamfunden kan genom sin verksamhet bidra till större kunskap, förståelse och respekt för olika trosriktningar. Att ge människor som invandrar till Sverige möjligheten att finna en trygghet här genom sin kultur och religion har betydelse för integrationen. I det mångreligiösa Sverige är kunskap, förståelse och samverkan nödvändiga för att människor av olika tro ska kunna leva tillsammans. Främjandet av religiösa minoriteters möjligheter att behålla ett eget samfundsliv uttrycks även särskilt i regeringsformen. För många som – frivilligt eller inte – över en natt ska byta land, språk och vänner är den religiösa tillhörigheten många gånger en trygg plats i allt det nya. Religionen är

en av flera värdeförmedlande krafter i samhället och som förmedlar bl.a. både tradition och historia.

Social oro, förtroendekriser och intressekonflikter kan komma att bli viktiga områden för preventiv krishantering när internationella händelser får genomslag som konflikter i Sverige. Trossamfunden har i detta sammanhang en viktig roll att fylla. Trossamfund som i huvudsak betjänar personer med utländsk härkomst växer och därför behövs en väl fungerande basstruktur.

Trossamfunden erbjuder en möjlighet för människor att ge uttryck för andliga och existentiella behov och frågeställningar. Den religiösa mångfalden i samhället, liksom engagemanget för etiska, existentiella och religiösa frågor, medför förväntningar på insatser från trossamfunden, både från enskilda och från samhället. Kontakter och samverkan mellan olika trossamfund, liksom trossamfundens egen medverkan inom olika samhällsområden, är värdefull. Samfunden har kommit att uppfattas som en mycket angelägen och betydelsefull del av det civila samhället med unika bidrag i integrationsprocesser och stora samhällsinsatser i form av andlig vård inom sjukvården, barn- och ungdomsverksamhet, generationsöverskridande verksamhet m.m. På många områden kompletterar trossamfunden där staten inte räcker till, t.ex. det sociala ansvarstagandet för utstötta människor. I samband med större olyckor och kriser i samhället blir kyrkor och sjukhuskyrkan naturliga samlingspunkter och ett stort stöd för många. Sjukhuskyrkan är en resurs för sjukhusen

och erbjuder enskilda samtal, beredskap under kvällar och helger, samtal för personal, sorgegrupper, m.m.

Det övergripande syftet med statens stöd till trossamfund är att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva långsiktig religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och social omsorg m.m. Genom samverkan mellan SST och trossamfunden behandlas angelägna frågeställningar kring bl.a. värderingar, respekt och tolerans.

Regeringen har fortlöpande dialog med trossamfunden genom ett särskilt råd, Regeringens råd för kontakt med trossamfunden, som består av representanter från staten och samfunden.

Ungdomspolitik

Målen för ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd och verklig tillgång till inflytande. För att uppnå dessa mål krävs en sektorsövergripande ungdomspolitik som samordnar regeringens politik och insatser inom de områden som påverkar ungdomars levnadsvillkor. Ungdomspolitiken har också som uppgift att bidra med sådan kunskap om ungdomars levnadsvillkor som inte erhålls genom sektorsspecifika studier. Regeringen avser att se över målen och inriktningen för ungdomspolitiken och att under mandatperioden återkomma till riksdagen med en ungdomspolitisk proposition.

Ungas möjligheter till utbildning och etablering på arbetsmarknaden är avgörande för utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor. Regeringen har genomfört en rad reformer för

att fler elever ska nå kunskapsmålen i skolan och för att stärka ungas etablering på arbetsmarknaden. Uppföljningar av ungas situation, som bl.a. Ungdomsstyrelsen genomför, har visat att det finns vissa grupper av unga som kan behöva särskilda insatser.

Många unga föräldrar har inte hunnit avsluta sin utbildning, vilket kan försvåra deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Dessa unga bör ges särskilt stöd så att de kan slutföra sin utbildning. Det kan handla om att tillämpa mer flexibla lösningar inom skolan och öka förståelsen för målgruppens behov.

Regeringen har därför 2011 gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra insatser för att främja unga föräldrars möjligheter att slutföra sin utbildning i grund- och gymnasieskolan. Uppdraget ska redovisas senast den 29 februari 2012.

Kommunerna har ett ansvar för att hålla sig informerade om hur de ungdomar som är under 20 år gamla men som inte går i gymnasieskolan eller motsvarande utbildning är sysselsatta.

Syftet är att kunna erbjuda dessa unga lämpliga individuella åtgärder. Statens skolverks uppföljningar visar att kommunernas arbete med

informationsansvaret ser olika ut och att kommunerna kan behöva stöd när det gäller att utveckla metoder och strategier för arbetet.

Ungdomsstyrelsen har därför under 2011 i uppdrag att utveckla ett verktyg för uppföljning av kommunala insatser för unga som varken arbetar eller studerar. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2012.

Det saknas samlad kunskap om levnadsvillkoren

för unga med funktionsnedsättning, bl.a. när det gäller utbildning, fritidsverksamhet och arbetsmarknad. Regeringen avser därför att ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att under 2012 genomföra en tematisk analys av levnadsvillkoren för unga med funktionsnedsättning.

För att uppnå de ungdomspolitiska målen krävs insatser även inom andra områden än de ovan beskrivna. Ungdomsstyrelsen genomför på regeringens uppdrag utbildningsinsatser för att stärka unga hbt-personers tillgång till öppna och fördomsfria fritidsverksamheter. Utbildningsinsatser genomförs också för att förebygga att ungdomar blir utsatta för sexuell exploatering via internet och andra interaktiva medier. Vidare har regeringen inom ramen för handlingsplanen för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229) initierat bl.a. utbildningsinsatser och kunskapssammanställningar.

Regeringen har vidare uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en studie av pojkars och unga mäns attityder till och erfarenheter av jämställdhet, maskulinitet och våld. Ungdomsstyrelsen ska utifrån studiens resultat genomföra utbildningsinsatser för att sprida kunskaper och metoder på området.

Det ungdomspolitiska EU-samarbetet kommer under de närmaste åren att fokusera på ungas deltagande i Europas demokratiska liv. Under 2012 kommer en viktig fråga även att vara förhandlingarna om framtiden för EU-programmet Ung och aktiv i Europa efter 2013.

Politik för det civila samhället

Politiken för det civila samhället – fastslagen i En

politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) – tar sin utgångspunkt i en vilja att lyfta fram det civila samhällets stora betydelse, utveckla och tydliggöra relationen mellan staten och det civila samhället och ta ett helhetsgrepp om generella frågor om det civila samhället och dess villkor. Genom att utveckla politikområdet kan människor lyftas och samhällsgemenskapen breddas.

Överenskommelser har slutits mellan regeringen, idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting inom såväl det sociala området som integrationsområdet. Ett av målen för överenskommelsen inom det sociala området är att idéburna aktörer som utförare av tjänster ska kunna konkurrera på likvärdiga villkor med andra aktörer verksamma inom området. Även för överenskommelsen inom integrationsområdet var en utgångspunkt att belysa hur idéburna organisationer kan utvecklas som utförare utan att förlora sin självständiga roll som röstbärare.

I propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55) aviserades en rad olika åtgärder i syfte att stärka det civila samhället och dess villkor. Ett tioårigt forskningsprogram om det civila samhället inleddes 2010. Ett partsgemensamt forum för samråd mellan regeringen och det civila samhället har påbörjats och ett särskilt stöd har införts för att organisationer ska kunna arbeta med engagemangsguider och andra metoder av uppsökande karaktär i bostadsområden med lägre organisationsgrad. Vidare har ett stöd

införts för att utveckla organisationernas arbete mot diskriminering och för jämställdhet inom den egna verksamheten. Därtill genomförs uppföljning av de ovan nämnda överenskommelserna. Regeringen anser att det är angeläget att följa upp politiken för det civila samhället i förhållande till målen för området. Ett sådant uppföljningssystem har införts under 2011 och kommer att vidareutvecklas under kommande år.

För politiken för det civila samhället finns behov av en myndighet som kan hantera frågor som rör det civila samhället och dess organisationers villkor som röstbärare, utförare och sociala entreprenörer. En ansvarig myndighet kan säkerställa att kontinuerlig uppföljning, kunskapsspridning och analys genomförs. I propositionen En politik för det civila samhället aviserade regeringen att man skulle återkomma om behovet av myndighetsstöd för det civila samhället. Sedan propositionen beslutades har Ungdomsstyrelsen genomfört ett antal uppdrag som rör det civila samhället och därmed utökat sin kunskap på området. Regeringen anser därför att Ungdomsstyrelsen bör ha som ordinarie uppgift att bland annat samla och sprida kunskap om det civila samhällets villkor, låta göra analyser och utvärderingar om politiken för civila samhället samt bilda nätverk för samordning med andra berörda myndigheter i frågor som rör civila samhället. Ungdomsstyrelsen bör också tills vidare ha till uppgift att administrera ett partsgemensamt forum i vilket även ingår att genomföra konferensen Forum för det civila

samhället vartannat år. Regeringen avser att möjliggöra för Ungdomsstyrelsen att genomföra denna utökade uppgift från och med 2012.

Idrott

Regeringen har inlett mandatperioden med att skapa en långsiktig och stabil finansiering för satsningen Idrottslyftet.

Den nationella idrottspolitiken syftar till att bidra till en god folkhälsa genom att uppmuntra och ge möjlighet för människor att motionera och idrotta. Politiken bygger på en fri och självständig idrottsrörelse grundad på ideellt engagemang och en bred verksamhet. I detta ingår att främja barn- och ungdomsidrotten, värna god etik, ge lika förutsättningar för flickor och pojkar, kvinnor och män, arbeta aktivt för integration samt värna demokratisk utveckling och delaktighet. Idrotten bidrar också till glädje och underhållning för många människor. Regeringen stödjer arbetet mot dopning och verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft. Idrotten tar ett betydande ansvar för användningen och prioriteringen av det statliga stödet, varför den statliga styrningen av stödet till idrotten har kunnat minska.

Folkbildning

Folkbildningens särart genom hela Sveriges utbildningshistoria är tydlig. Den har haft och har en positiv inverkan på kunskapsnivån i samhället. Regeringen anser att folkbildningens egeninitierade utvecklings- och kvalitetsarbete stärker förtroendet för folkbildningen och bidrar

till att fler människor söker sig till det utbud som folkhögskolor och studieförbund erbjuder. Folkbildningens roll i det civila samhällets arbete mot utanförskap och för demokrati och delaktighet är central. Att bryta människors utanförskap är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt Sverige och folkhögskolorna och studieförbunden har en mycket viktig roll i detta arbete, inte minst när det gäller att ge flera möjlighet att få grundläggande behörighet till högskolestudier. Folkhögskolornas pedagogik och metodik är anledningen till regeringens satsning på att erbjuda arbetslösa ungdomar särskilda studiemotiverande kurser vid folkhögskolorna.

Regeringen anser att syftena med statsbidraget och de prioriterade verksamhetsområdena inom folkbildningen ska spegla samhällets nuvarande och framtida utmaningar. Folkbildningsrådet har fått i uppdrag av regeringen att se över de verksamhetsområden som i särskilt hög grad utgör motiv för statens stöd, vilket ska redovisas hösten 2011.

Regeringen avser vidare att initiera en särskild utvärdering av folkbildningen för att analysera i vilken grad syftena med statsbidraget uppnåtts, t.ex. inom verksamhetsområdena. Bland annat mot denna bakgrund avser regeringen att inom mandatperioden fullfölja en översyn av förordningen (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen.

Regeringen förbereder en översyn av folkhögskollärarytbildningen. Syftet är bl.a. att klargöra hur man kan säkerställa en hög kvalitet på utbildningen och möta folkhögskolornas,

studieförbundens och deltagarnas behov.
En skrivelse ska överlämnats till riksdagen
med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport
Statens stöd till studieförbunden (RiR
2011:12).

Mot bakgrund av propositionen En akademi i
tiden – ökad frihet för universitet och högskolor
(prop. 2009/10:149, bet. 2009/10:UbU23, rskr.
2009/10:337) avser regeringen att upphäva
förordningen (1993:920) om Tolk- och
översättarinstitutet. Som en följd av detta
bedömer regeringen att Myndigheten för yrkeshögskolan
bör ta över ansvaret för att fördela
statsbidraget för kontakttolkutbildning, teckenspråktolkutbildning
och teckenspråkläroverutbildning
samt att utöva tillsyn över den statsbidragsberättigade
verksamheten. Vidare bör högskolan
få ta del av medlen för anordnande av
teckenspråktolkutbildning (se utgiftsområde 16,
avsnitt 7 Universitet och högskolor). Folkhögskolor
bör dock även fortsättningsvis kunna
anordna utbildning till teckenspråktolkar och
teckenspråklärare med stöd av anslaget.
Statskontoret har fått i uppdrag att bl.a.
analysera hur utbudet av kontakttolkar kan öka
så att det bättre motsvarar efterfrågan. Detta kan
ske t.ex. genom att andra utbildningsanordnare
ges möjlighet att anordna tolkutbildning med särskilt statsbidrag.

3.2.2 Prioriteringar avseende kultur, film, medier och idrott. Barns och ungas rätt till kultur

Skapande skola

Ett mål för den nationella kulturpolitiken är att
uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.
Regeringens långsiktiga satsning Skapande skola
syftar till att ge alla barn, oavsett förutsättningar,
goda möjligheter att få uppleva professionell
kultur och att utveckla det egna skapandet samt
till att nå en ökad måloppfyllelse i skolan.
Satsningen har fått ett starkt genomslag i landets
skolor.
Sedan 2011 uppgår bidraget till 150 miljoner
kronor årligen och riktas till hela grundskolan.
Skapande skola innebär en tydligare samordning
mellan kulturpolitikens mål och skolans kunskapsmål
vad gäller barns och ungdomars
kulturella liv. Statens kulturråds uppföljning
(dnr Ku2010/2023/KV) visar att bidraget
fungerar på ett ändamålsenligt sätt och har
använts till lön och arvoden till kulturskapare,
inköp av föreställningar m.m. Uppföljningen
visar även att kommunerna har bidragit med
egna medel bl.a. till att nyanställa personal för att
samordna insatserna, liksom till kompetensutveckling
och materialkostnader.
I syfte att åstadkomma ett långsiktigt
utvecklingsarbete med kultur i skolan ställs krav
på att en handlingsplan för arbetet ska utformas i
samband med ansökan om bidraget. Detta krav
har uppfattats positivt av de flesta skolhuvudmän
eftersom planen har fungerat som ett
styrdokument i arbetet och möjliggjort uppföljning
av insatserna. Även själva arbetsprocessen
med att ta fram handlingsplanen har gett positiva
effekter för utvecklingsarbetet bl.a. genom att
nödvändiga diskussioner inom skolan och med
aktörer utanför skolan har kommit till stånd.

Statens kulturråd kommer fortsatt att följa upp satsningen och ska senast den 1 februari 2012 redovisa bl.a. former för barns och ungas möte med konst och kultur, former för det egna skapandet liksom hur barns och ungas delaktighet och inflytande har utvecklats genom satsningen. Även berörda kulturutövares erfarenheter ska tas till vara.

Scenkonst för barn och unga

Regeringen beräknar att bidraget till Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten) förstärks med 1,4 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2012 för att deras särskilda barn- och ungdomssatsning ska kunna fortleva och vidareutvecklas. I samband med budgetpropositionen för 2012 har regeringen fattat beslut om att tillföra Dramaten 2 miljoner kronor 2011, utöver de 0,5 miljoner kronor som tidigare tillförts Dramaten för detta ändamål.

Dramatens satsning Unga Dramaten på Elverket som en egen scen för barn och unga har fått stort genomslag. Av Dramatens scener har Elverket den högsta beläggningsgraden med 95 procent. Elverket innebär också ett nytt konstnärligt inflöde av regissörer och skådespelare till verksamheten som helhet.

Kultursamverkansmodellen

Regeringen beräknar att det statliga stödet till regional kulturverksamhet tillförs totalt 75 miljoner kronor 2012–2014, fördelat på 25 miljoner kronor per år under perioden. Förstärkningen ger ökade möjligheter för kulturverksamheter i hela landet. För att ge Statens

kulturråd goda förutsättningar i samband med att kultursamverkansmodellen införs, vilket aviserades i budgetpropositionen för 2011, förstärks Kulturrådets förvaltningsanslag med ca 2 miljoner kronor per år 2012 och 2013. Anslaget förstärktes även 2011 med 1 miljon kronor för detta ändamål.

Kultursamverkansmodellen införs successivt fr.o.m. 2011 och omfattar bidragsmedel till sju kulturområden: scenkonst, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet samt främjande av hemslojd. Syftet med modellen är bl.a. att i enlighet med de nationella kulturpolitiska målen få ett ökat genomslag för regionala prioriteringar och variationer och föra kulturen närmare medborgarna. Fem län ingår i modellen fr.o.m. 2011 och elva län har inlett förberedelser för att ingå i modellen fr.o.m. 2012.

Modellen innebär att landsting får besluta om fördelningen av vissa statliga kulturbidrag under förutsättning att en regional kulturplan tagits fram i samverkan med länets kommuner. Arbetet med den regionala kulturplanen ska även ske i dialog med det civila samhället och de professionella kulturskaparna. Modellen bidrar därmed till att skapa strategiska mötesplatser för de många aktörer på nationell, regional och lokal nivå som verkar för kulturens utveckling i hela samhället. Det är Statens kulturråd som ansvarar för att fördela det länsvisa statliga stödet till landstingen. Kulturrådet för diskussioner inför fördelningen med de statliga myndigheter och aktörer som ingår i det samverkansråd som

inrättats vid myndigheten. Staten har därmed ett fortsatt övergripande ansvar för den nationella kulturpolitiken.

Satsningar inom ramen för kultursamverkansmodellen kan även ske i form av länsövergripande lösningar som gagnar medborgarnas tillgång till ett brett och rikt kulturutbud. Modellen har fått ett positivt mottagande.

Möjligheten att ta del av ett brett kulturutbud är en viktig förutsättning för den enskilda individens utveckling, men också en viktig förutsättning för att lyfta och komplettera en orts eller en regions utveckling och tillväxt på nya sätt. En förstärkning av kultursamverkansmodellen ökar förutsättningarna för kulturens utveckling i hela landet och bidrar även till attraktivitet, sysselsättning och hållbar tillväxt. En ökning av det statliga stödet ger modellen ökad dynamik och innebär en kulturfrämjande ekonomisk hävstångseffekt eftersom det statliga stödet förutsätter en regional finansiering. Förstärkningen på totalt 75 miljoner kronor ska inriktas på verksamheter som förnyar och utvecklar kulturområdet, både vad gäller konstnärliga uttryck och nydanande sätt att tillgängliggöra och sprida kulturen till nya och bredare publikgrupper.

Kulturfastigheter

Förvaltningen av kulturfastigheter samt hyressättningen inom kulturområdet

Regeringen gav i maj 2009 en särskild utredare i uppdrag att se över statens fastighetsförvaltning (dir. 2009:45), i syfte att bl.a. effektivisera strukturen på fastighetsförvaltningen inom staten.

I april 2011 överlämnade Utredningen om en översyn av statens fastighetsförvaltning (Fi 2009:04) betänkandet Staten som fastighetsägare och hyresgäst (SOU 2011:31) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats under våren och sommaren 2011 och remissinstanserna stödjer i stort utredarens förslag.

Utredaren föreslår bl.a. principer för vilka fastigheter staten ska äga samt kriterier för vilka kulturfastigheter som bör bevaras. Vidare föreslår utredaren att förvaltningen av statens kulturfastigheter samlas i en myndighet, Statens fastighetsverk.

Regeringen avser att under 2012 lämna en proposition om den statliga fastighetsförvaltningen till riksdagen. I samband med genomförandet av detta arbete kan det finnas behov för regeringen att tillsätta en särskild utredare för att analysera beståndet av kulturfastigheter. Riksdagen gav 2009 regeringen till känna att vidta vissa åtgärder som rör kulturinstitutionernas lokalkostnader (bet. 2009/10:KrU1, rskr. 2009/10:144). Med anledning av tillkännagivandet beslutade regeringen att ge Utredningen om översyn av statens fastighetsförvaltning (Fi 2009:04) ett tilläggsdirektiv (dir. 2010:119). I direktivet gav regeringen utredningen i uppdrag att:

- belysa de underhållskostnader och antikvariska merkostnader som är förknippade med kulturbyggnader i allmänhet och jämföra dessa med andra typer av byggnader,
- se över den modell och tillämpning av hyressättning (kostnadshyra) som används för Operan, Dramaten, Naturhistoriska

riksmuseet, Nationalmuseum och Historiska museet,
- se över underhållsnivån för de ovan nämnda kulturbyggnaderna och bedöma hur en rimlig nivå kan upprätthållas.

Bakgrunden till uppdraget är att det finns ett flertal problem kring tillämpningen av nuvarande kostnadshyresmodell. Detta har lett till omfattande diskussioner om modellen och dess effekter.

Utredningen har föreslagit principer och utgångspunkter för nya hyresavtal mellan Statens fastighetsverk och de fem institutionerna med kostnadshyror: Operan, Dramaten, Naturhistoriska riksmuseet, Nationalmuseum och Historiska museet. Hyresavtalen föreslås bl.a. tecknas för lång tid (i normalfallet tio år), ge förutsägbara hyreskostnader, präglas av en fördelning av risk och ansvar mellan hyresvärd och hyresgäst i linje med fastighetsmarknaden i övrigt och tillåta att underhållsinsatser kan genomföras på en rimlig nivå.

Ett genomförande av de nya principerna i utredningsförslaget bör leda till att kulturinstitutionerna som hyresgäster får en mer förutsägbar hyreskostnad och att de behöver fokusera mindre på hyresfrågor, samtidigt som Statens fastighetsverk ges möjlighet att förvalta fastigheterna långsiktigt.

Om det blir aktuellt med evakuering av en fastighet under en renovering föreslår utredaren att Statens fastighetsverks kostnader för vakansen får belasta projektet och därmed i likhet med andra kostnader för nyinvesteringen finansieras av kommande hyresintäkter. Därmed undviks dubbla hyreskostnader för institutionen under en evakueringsperiod.

Statens fastighetsverk föreslås införa en ny hyreskategori: Inrikes hyresfastigheter – Kulturinstitutioner, med ett för denna kategori

anpassat avkastningskrav.

Utredningen anser vidare att det är svårt att slå fast i vilken utsträckning antikvariska merkostnader påverkar de totala underhållskostnaderna.

De jämförelser som utredningen låtit genomföra har inte kunnat påvisa tydliga kostnadseffekter av antikvariska krav. Samtidigt är det uppenbart att antikvariska merkostnader förekommer, särskilt i samband med större periodiska insatser med relativt lång periodicitet medan omfattningen är mer begränsad under löpande förvaltning.

Utredningen har haft samråd med representanter för samtliga fem kulturinstitutioner och med Statens fastighetsverk och gör bedömningen att det finns en samsyn kring utredningens förslag.

Regeringens avsikt är att förändra principerna för hyressättningen för berörda kulturfastigheter i enlighet med förslagen i betänkandet Staten som fastighetsägare och hyresgäst (SOU 2011:31). När detta genomförs bedömer regeringen, utifrån riksdagens tillkännagivande, att åtgärder har vidtagits för att lösa de problem som rör de berörda fem kulturinstitutionernas lokalkostnader och som riksdagen har uppmärksammat regeringen på.

*Nationalmuseum med Prins Eugens
Waldemarsudde*

Nationalmuseums huvudbyggnad på Blasieholmen i Stockholm står inför en omfattande

renovering och en stängning av museets huvudbyggnad är planerad till 2013. De medel som regeringen beräknade i budgetpropositionen för 2011, dvs. 7,3 miljoner kronor för 2011, 23 miljoner kronor för 2012 samt 33 miljoner kronor fr.o.m. 2013, beräknas täcka myndighetens kostnader i samband med renovering och underhåll, inklusive verksamhet och omställningskostnader.

Stiftelsen Thielska galleriet

Regeringen beräknar att tillföra Thielska galleriet 1 miljon kronor för 2012 mot bakgrund av det förändringsarbete som Thielska galleriet står inför. Förändringsarbetet består i att museet planerar att frigöra utrymmen som använts till andra ändamål i syfte att utveckla verksamheten och göra museet mer publikt, även för barn och unga. Möjligheterna att göra Thielska galleriet till en attraktiv besöksplats bedöms vara stora. De planerade investeringarna under 2012 och 2013 bör kunna ge betydande positiva effekter för verksamheten under kommande år.

Kulturarv för framtiden

Digitalisering

Den digitala utvecklingen ger kulturmyndigheter och institutioner helt nya möjligheter att ge medborgare och forskare tillgång till kultur och kulturarvet. Den digitala tekniken är även ett viktigt instrument för att främja att kulturarvet görs synligt och tar plats på fler ställen i samhället. För att skapa bättre möjligheter till samverkan mellan myndigheter, institutioner

och fria aktörer samt för att möta behovet av ett fortsatt utvecklingsarbete kring digitaliseringsfrågorna har regeringen inrättat ett samordningssekretariat för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet vid Riksarkivet.

Ett gemensamt förhållningssätt behövs hos berörda myndigheter, institutioner och aktörer för att medborgarna ska få bättre tillgång till kulturarvet i den digitala miljön. Regeringen arbetar med att formulera en nationell strategi för digitalisering av kulturarvet, baserat på förslag som kommit fram i Uppdrag om digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande (Ku 2009/2152/KT).

Regeringen följer även det fortsatta utvecklingsarbetet av det projekt som presenterades i en rapport från centralmuseernas samarbetsråd (Ku2011/466/KA) om en standardiserad och gemensam plattform, sverige.museum, där de statliga museernas samlingar finns digitaliserade, strukturerade och tillgängliga. Regeringen anser att samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet vid Riksarkivet kan vara en viktig part i detta utvecklingsarbete.

Regeringen bedömer att arbetsmarknadssatsningen Kulturarvslyftet kan ge myndigheter, institutioner, organisationer samt ideella aktörer inom kulturarvsområdet stora möjligheter att genomföra nödvändiga och efterfrågade insatser för att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra samlingar, arkiv och bibliotek. *Kulturarvslyftet – vårda, tillgängliggöra, utveckla* Regeringen beräknar att totalt 270 miljoner

kronor avsätts för Riksantikvarieämbetet från utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, för arbetsledning inom satsningen Kulturarvslyftet under åren 2012–2014. Dessutom omfattar satsningen medel till lönebidrag för dem som anställs inom ramen för Kulturarvslyftet, se utgiftsområde 14 avsnitt 3.5.3.

Riksdagen har som sin mening gett regeringen till känna (bet. 2010/11:KrU10, rskr. 2010/11:285) att regeringen bör beakta sysselsättningsbehovet bland kulturarbetare såväl som behovet av fortsatta insatser inom museisektorn för att vårda och bevara kulturarvet.

Det finns ett stort behov av att bygga upp kunskap om, vårda och göra kulturarvet och kulturmiljön tillgänglig. En ny arbetsmarknadssatsning som bygger på tidigare goda erfarenheter från kulturarvsområdet genomförs därför under åren 2012–2014. Detta innebär att ett nytt stöd skapas som ger möjligheter för aktörer inom kulturarvsområdet att anställa arbetsledare enligt samma modell som tillämpas inom den befintliga verksamheten Kulturarvs-IT.

Kulturarvslyftet kommer dock att ha ett vidare fokus än den befintliga verksamheten inom Kulturarvs-IT. Medel ska kunna fördelas såväl till regionala och kommunala kulturinstitutioner som till statliga institutioner och andra aktörer som bedriver verksamhet inom eller med anknytning till kulturarvsområdet, t.ex. ideella föreningar. Medel ska fördelas till arbetsledare åt anställda med lönebidrag som arbetar med kunskapsuppbyggnad, vård och tillgängliggörande. Det kan t.ex. handla om att digitalisera samlingar och arkivmaterial, att inventera

kulturlämningar och bebyggelse eller om att restaurera och vårda kulturmiljöer. Genom att satsningen även innebär anställning av arbetsledare stärks arbetsmarknaden för kulturskapare med relevant utbildning. Satsningen kommer att berika många kulturverksamheter, samtidigt som personer som står mycket långt från arbetsmarknaden får möjlighet till meningsfull och utvecklande sysselsättning. Målgruppen för satsningen är personer som har en särskilt svag förankring på arbetsmarknaden efter att ha lämnat sjukförsäkringen efter lång tid och som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Regeringen bedömer att 1 200 platser kommer att kunna anordnas inom ramen för satsningen Kulturarvslyftet under 2012 och 2014 samt 2 000 platser under 2013. Riksantikvarieämbetet får i uppdrag att administrera satsningen i samarbete med andra berörda myndigheter och organisationer inom kulturområdet.

Hus med historia

Hus med historia är regeringens satsning på hembygdsrörelsens byggnader. Regeringen föreslår att satsningen förlängs med ett år och att 10 miljoner kronor avsätts för ändamålet inom ramen för anslaget till kulturmiljövård. Genom en förlängning kan de goda förutsättningar för att vårda hembygdsgårdarnas bebyggelse som skapats genom Hus med historia tas till vara. Samtidigt stärks hembygdsrörelsens engagerade och viktiga arbete med kulturarvet ytterligare.

Regeringen har särskilt uppmärksammat det betydelsefulla arbete som ideella krafter bidrar med inom kulturområdet. Satsningen på Hus med historia, som särskilt lyft fram det viktiga arbete som hembygdsrörelsens medlemmar gör för ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas, har omfattat totalt 30 miljoner kronor under åren 2010 och 2011. Satsningen har gett betydelsefulla resultat i form av att en lång rad värdefulla byggnader kunnat vårdas på hembygdsgårdarna, men också genom att nya arbets- och samverkansformer etablerats och att många människor fått ny kunskap om byggnadsvård. Hus med historia har samordnats nationellt av Sveriges hembygdsförbund och har gett effekter över hela landet.

Ökade möjligheter att stödja ideella organisationer inom kulturmiljöområdet

För att möjliggöra bidrag till fler organisationer inom kulturmiljöområdet beräknar regeringen att tillföra Riksantikvarieämbetet 1 miljon kronor fr.o.m. 2012.

Ett ökat bidrag bedöms vara viktigt för att kunna stödja och utveckla det engagemang som finns runt om i landet och att därigenom fördjupa samarbetet mellan det offentliga kulturmiljöarbetet och medborgarna.

Översyn av lagstiftning och nationella mål på kulturmiljöområdet

Regeringen gav i mars 2011 en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag om hur lagstiftningen inom kulturmiljöområdet kan utvecklas. Ett syfte med översynen är att öka möjligheterna att

leva i, bruka och utveckla kulturskyddade fastigheter och miljöer. Utredningen, som tagit namnet Kulturmiljöutredningen, ska också lämna förslag på hur de särskilda nationella målen för arbetet med kulturmiljön kan bli tydligare och anpassas till de nya kulturpolitiska målen. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2012.

Unidroit – konvention om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt

Sverige är en av 63 medlemsstater i den mellanstatliga organisationen Unidroit (Institut International pour l'Unification du Droit Privé). Regeringen föreslog i prop. 2010/11:83 att riksdagen skulle godkänna 1995 års Unidroitkonvention om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Konventionen syftar till att kulturföremål som stulits eller förts ut i strid med ett lands utförelse regler till skydd för kulturarvet, ska kunna återlämnas till ursprungslandet. Konventionens regler gäller endast framåtsyftande och har ingen retroaktiv verkan. Sedan riksdagen godkänt konventionen (bet. 2010/11:KrU10, rskr. 2010/11:285) har regeringen i juni 2011 beslutat att Sverige ska tillträda konventionen, som för Sveriges del träder i kraft den 1 december 2011.

Kyrkoantikvarisk ersättning

För att ge Svenska kyrkan goda och stabila planeringsförutsättningar att göra de bedömningar och prioriteringar som är nödvändiga för ett långsiktigt bevarande av de kyrkliga kulturminnena, aviserade regeringen i budgetpropositionen 2009/10:1 sin avsikt att den årliga

kyrkoantikvariska ersättningen ska utgå med 460 miljoner kronor t.o.m. 2014. Regeringen avser att inleda ett arbete med berörda parter för att ta fram ett underlag inför kontrollstationen 2014.

Uppdragsarkeologi

Inom Kulturdepartementet har en promemoria tagits fram med förslag till vissa ändringar i kulturminneslagen som syftar till att öka konkurrensen på det uppdragsarkeologiska området (Ds 2011:6). Promemorian har remissbehandlats. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Forum för levande historia

Forum för levande historia har till uppgift att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndigheten har särskilt till uppgift att informera om Förintelsen och kommunismens brott mot mänskligheten. I regleringsbrevet för 2011 fick myndigheten i uppdrag att utifrån betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) utreda hur romernas kultur och språk kan få en starkare ställning än i dag. Detta uppdrag ska redovisas senast den 1 november 2011. Mot bakgrund av att någon samlad uppföljning och utvärdering inte har gjorts sedan Forum för levande historia bildades 2003 aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2011 att en uppföljning och utvärdering av myndighetens verksamhet och förutsättningar ska göras. Ett sådant arbete har inletts inom Regeringskansliet.

Mötesplatser för kultur

Regeringen föreslår att bemyndiganderamen för anslag 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* ska uppgå till 9 miljoner kronor för 2012. Riksdagen har som sin mening gett regeringen till känna att regeringen skyndsamt ska återkomma till riksdagen med förslag på en lösning när det gäller anslag 1:5 *Stöd till ickestatliga kulturlokaler* så att medlen kan användas för avsett ändamål (bet. 2010/11:KrU9, rskr. 2010/11:212). För att Boverket ska kunna besluta om stöd som innebär åtaganden vid utgången av 2011 beslutade riksdagen, efter förslag från regeringen i Vårändringsbudget 2011, om en bemyndiganderam på 9 miljoner kronor för anslaget (prop. 2010/11:99, bet. FiU21, rskr. 2010/11:321).

Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen

Ett stärkt musikliv och satsning på det fria scenkonstområdet

Regeringen förstärker den fria scenkonsten med totalt 26 miljoner kronor fr.o.m. 2012. En del av förstärkningen, 16 miljoner kronor, satsas på att stärka svenskt musikliv, vilket aviserades i budgetpropositionen för 2011. Två miljoner kronor avser en satsning på internationellt kulturutbyte på musikområdet, se nedan.

Vidare förstärks stödet till de fria grupperna med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2012, vilket aviserades i budgetpropositionen för 2010. En miljon av denna förstärkning avser internationell verksamhet, se nedan.

Därutöver har regeringen beslutat om en särskild jämställdhetssatsning på totalt 8 miljoner kronor under 2011–2014 som Statens musikverk genomför tillsammans med Statens kulturråd och Konstnärsnämnden. Det fria musiklivet är viktigt för den konstnärliga utvecklingen, för tillgången till ett brett musikutbud runt om i landet och för att främja den svenska musiken i omvärlden. I och med avvecklingen av Stiftelsen Svenska rikskonserter har medel kunnat frigöras som nu satsas direkt på det fria musiklivet, genom bidragsgivning via Statens kulturråd, Konstnärsnämnden och Statens musikverk.

Myndigheten Statens musikverk startade sin verksamhet våren 2011. Musikverket ska bidra till att utveckla och förnya Sveriges musikliv och därmed bidra till ett rikt musikutbud av hög konstnärlig kvalitet i hela landet. Musikverket ska även främja musikutbytet med omvärlden och fördela bidrag till samverkansprojekt inom musikområdet.

Umeå Europas kulturhuvudstad 2014

Umeå är utsedd att, tillsammans med Riga i Lettland, vara Europas kulturhuvudstad 2014. Kommunen har påbörjat arbetet med ett program som är baserat på de åtta samiska årstiderna och uppbyggt kring en rad olika programområden som omfattar en mångfald konst- och kulturyttringar samt friluftsliv och idrott. Jämställdhetsperspektivet är starkt betonat i programmet. Programmet syftar bl.a. till långsiktiga strukturella

effekter och en förstärkt kulturell infrastruktur, som bidrar till att gynna besöksnäringen samt till att driva på förnyelsearbete och innovationer.

Regeringen avser att ge Statens kulturråd och andra berörda myndigheter i uppdrag att särskilt beakta kulturhuvudstadsårets konstnärliga aspekter i bidragsgivning och övrig verksamhet.

Kultur i biståndet och stöd till fristadsförfattare

Regeringen förstärker de särskilda insatserna för demokratisering och yttrandefrihet ytterligare inom ramen för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Särskild prioritet ges till demokratiska förändringsaktörer som civilsamhällesorganisationer och partier, fri och obunden media samt aktörer inom kulturlivet, t.ex. fristadsförfattare. Statens kulturråd har sedan 2009 en ramöverenskommelse med Sida. I överenskommelsen anges bl.a. att Kulturrådet ska bistå Sida i kulturfrågor och att Sida kan ge särskilda uppdrag till Kulturrådet. Regeringen har gett Kulturrådet i uppdrag att verka för att det ska bli fler svenska fristäder för förföljda författare. Regeringen förde i budgetpropositionen för 2011 fram sin avsikt att tydliggöra kulturens roll inom bl.a. området kultur och bistånd. I detta sammanhang är det angeläget att framhålla att kulturen kan bidra till demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter och därmed fattigdomsminskning i en bred bemärkelse. Kultur nämns i regeringens policy för stöd till det civila samhället och policyn för demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter. Kultur kan, med tillämpandet av ett rättighetsperspektiv, bidra till

ökad yttrandefrihet, icke-diskriminering, ökat deltagande och ansvarsutkrävande. Kulturskapande kan främja åsiktsutbyte och påverka demokratiseringsprocesser i auktoritära stater och stagnerade demokratier samt öka den allmänna kunskapsnivån.

Litteratur och läsande

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2011 att 3 miljoner kronor per år ska avsättas under perioden 2012–2014 för insatser som syftar till att stärka bokens ställning och mångfalden på bokmarknaden, t.ex. vad gäller kvalitetslitteratur i översättning från andra språk, samt för att stödja insatser för fristadsförfattare. Regeringen tillsatte 2011 en kommitté om litteraturens ställning (Ku 2011:04, dir. 2011:24) för att utreda litteraturens ställning i dag och identifiera utvecklingstendenser som förväntas kunna påverka litteraturområdet framöver. Kommittén, som tagit sig namnet Litteraturutredningen, ska senast den 1 november 2011 lämna förslag till fördelning av ovan nämnda medel som avsatts för satsningen på litteratur och läsfrämjande insatser avseende budgetåret 2012.

Litteraturutredningen ska analysera litteraturens ställning i skolan, läsfrämjande insatser, de litterära upphovsmännens villkor, bokmarknaden, tidskriftsmarknaden samt det internationella utbytet på litteraturområdet. Senast den 1 september 2012 ska uppdraget redovisas i sin helhet. Kommittén ska då lämna förslag på hur litteraturens ställning kan stärkas samt bl.a. bedöma och föreslå vilka statliga insatser som

bör göras för att möta de utmaningar som teknikutvecklingen för med sig. En målsättning ska vara att insatserna leder till ett ökat läsande och ett rikt utbud av kvalitetslitteratur. Den utvärdering av bibliotekslagen (1996:1596) som regeringen under 2009 beslutade att genomföra färdigställdes under våren 2010 (dnr Ku2009/1518/KV). Inom Regeringskansliet bereds för närvarande en översyn av bibliotekslagen. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Ökade medel för internationellt kulturutbyte

Regeringen beräknar att 1 miljon kronor tillförs anslag 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för att främja ökat internationellt kulturutbyte samt internationella och interkulturella insatser, däribland verksamhet som initieras och genomförs av de kulturråd som Sverige har utsända runt om i världen. Denna verksamhet bör bl.a. fokusera på den fria scenkonstens roll i det internationella utbytet. De utsända kulturråden har i uppgift att vara aktiva i främjandet av Sverige i utlandet med utgångspunkt i de kulturpolitiska målen. Det svenska kultur- och samhällslivets intressen främjas såväl genom ömsesidigt utbyte som genom att svensk kultur presenteras utomlands. Ett internationellt utbyte har också en positiv betydelse för att vidga kulturskaparnas kontaktnät och ge nya impulser som därmed vidgar arbetsmarknaden.

Internationellt kulturutbyte på musikområdet

Regeringen beräknar att 2 miljoner kronor årligen tillförs anslag 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* 2012–2014 för inrättandet av en struktur för internationellt kulturutbyte på musikområdet.

Konstnärsnämnden har en omfattande verksamhet för att främja konstnärernas internationalisering och nästan en tredjedel av ansökningarna om stöd till nämnden rör internationellt kulturutbyte. Konstnärsnämnden ser ett behov av att stärka internationaliseringen för upphovspersoner inom musiken genom att inrätta en struktur för internationellt utbyte liknande Konstnärsnämndens internationella program för yrkesverksamma utövare inom bildkonst, design, konsthantverk och arkitektur, Iaspis och det internationella dansprogrammet. Stödet inom kulturpolitiken riktas i hög grad till beställare av musik som via ett uppdrag engagerar en komponist. Det finns ett stort behov hos komponisterna att själva utöka sina internationella kontakter och därmed fördjupa sitt konstnärskap och utvidga sin arbetsmarknad.

Uppdrag till Svensk Form att driva modefrågor samt att stärka ung svensk design internationellt

I syfte att i ökad grad synliggöra svensk design och mode avser regeringen att ge Svensk Form i uppdrag att uppmärksamma och främja svenskt mode i Sverige och utomlands, bl.a. genom att stärka de svenska modeveckorna.

Svenskt mode bör uppmärksammas såväl ur ett närings- och handelsperspektiv som ur ett kulturpolitiskt perspektiv. Det gör avtryck runt om i världen, både genom stora modeföretags

världsomspännande nät av butiker och genom små eller medelstora nischmärken och fristående designers vars verk ibland befinner sig i gränslandet mellan bruksplagg och renodlade konstuttryck.

Svensk Form har de senaste åren arbetat för att positionera svensk design utomlands. Svensk Form ges nu också i uppdrag att i ökad grad verka för att främja ung svensk design i utlandet och säkerställa deltagande från unga svenska designers på internationella arenor.

Arkitekturmuseet har fr.o.m. 2009 ett uppdrag att främja och förmedla kunskap om arkitekturens, formens och designens roll i samhället. Museet har också fr.o.m. 2010 i uppdrag att fungera som mötesplats för form och design. Mötesplatsuppdraget gäller primärt svenska aktörer.

Som framgår under utgiftsområde 5 Internationell samverkan kommer ett särskilt fokus i Sverige främjandet under 2012 att läggas på de så kallade kreativa näringarna, inkluderande musik, mode, film, litteratur och den digitala spelbranschen.

Kulturella och kreativa näringar

Regeringen beslutade 2009 om en handlingsplan för kulturella och kreativa näringar som omfattar en satsning på totalt 73 miljoner kronor och samordnas gemensamt av Kultur- och Näringsdepartementen. Uppdraget genomförs mellan 2009 och 2012 i samverkan med ett antal myndigheter inom kulturområdet.

Det övergripande målet för handlingsplanen är att stärka entreprenörskap och företagande

inom kulturområdet samt att främja kulturell och kreativ kompetens i näringslivet för ökad konkurrenskraft och innovationsförmåga.

Bibliotekszersättningen

Sedan den 12 september 1985 finns en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges författarförbund, Föreningen Svenska Tecknare samt Svenska Fotografers förbund om rätt till förhandlingar beträffande bibliotekszersättningens grundbelopp. Förhandlingar förs årligen mellan parterna. Den pågående Litteraturutredningen (dir. 2011:24) har bl.a. i uppdrag att överväga om förhandlingsordningen fortfarande är tidsenlig eller om den kan ersättas med ett annat förfarande som ger de berörda grupperna insyn i för dem viktiga processer. Vid förhandlingarna avseende 2011 års bibliotekszersättning har överenskommelsens medlingsmöjlighet utnyttjats. Medlingen har inte resulterat i ett avtal mellan parterna om grundbeloppets storlek. Regeringen har därför i enlighet med den ursprungliga överenskommelsen fastställt grundbeloppet för hemlån av originalverk till 1 krona och 33 öre för 2011. Den totala bibliotekszersättningen för 2011 beräknas därmed till 127,9 miljoner kronor. Förhandlingar om 2012 års grundbelopp pågår för närvarande. Regeringen avser att återkomma till riksdagen om bibliotekszersättningens storlek för 2012.

Moderna museet

För att ge Moderna museet förutsättningar att befästa sin position som ledande institution inom det svenska och internationella konstlivet

beräknar regeringen att Moderna museet tillförs 1 miljon kronor för 2012.

Moderna museet är det mest välbesökta konstmuseet i Sverige, med nära 578 000 besökare varav 88 000 på Moderna museet Malmö. Moderna museet Malmö inledde sin verksamhet i december 2009 och är det första exemplet i Sverige på att en nationell institution öppnar en regional filialverksamhet.

Stöd till bild- och formområdet

Anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* tillförs 1 miljon kronor fr.o.m. 2012 bl.a. som en förstärkning av stödet till särskilda utställare. Bild- och formområdet är ett expansivt område med många nya aktörer, inte minst utanför storstadsregionerna. Dessutom finns flera privata initiativ, däribland Fotografiska i Stockholm, som bidrar till att öka intresset för konstområdet. Bildkonsten blir också i ökande grad internationell, vilket leder till att arbetsmarknaden vidgas för bild- och formkonstnärer. I Kulturrådets och Konstnärsnämndens samverkansrapport framhålls att den ökade dynamiken inom fältet, som uppstår genom ökad internationalisering och den ökade specialiseringen, kan leda till högre kvalitet, starkare konkurrens och livligare konstdebatt men att utvecklingen också ställer nya krav på bl.a. stipendie- och bidragssystem. Det är därför angeläget att stärka stödet till aktörer på området.

Kulturbryggan

I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3)

gjorde regeringen bedömningen att det finns behov av en ny bidragsordning för stöd till förnyelse och utveckling inom kulturområdet, en ny aktör som skulle kunna fungera som komplement och alternativ till de övriga statliga myndigheternas bidragsgivning och ta tillvara de positiva erfarenheter som bidragsgivningen genom Stiftelsen framtidens kultur gett. Detta utmynnade i att regeringen 2011 tillsatte kommittén Kulturbryggan – en ny form för stöd till förnyelse och utveckling inom kulturområdet (Ku 2010:04, dir. 2010:77). Kulturbryggan har etablerat en försöksverksamhet som under 2011 och 2012 ska fördela medel till nyskapande kulturprojekt. För detta har 25 miljoner kronor per år avsatts. Ändamålet med verksamheten är dels att främja kulturell verksamhet som bygger på nya uttryck, teorier eller metoder, dels att främja nya verksamhets- och finansieringsformer inom kulturområdet. Kulturbryggan ska, parallellt med att bedriva försöksverksamhet, utreda frågan om en långsiktig verksamhetsform. En rapport med förslag om verksamhetsform ska redovisas den 31 mars 2012. En slutrapport om försöksverksamheten ska lämnas den 31 december 2012.

En breddad finansiering av kultur

Staten, landstingen och kommunerna satsade 2009 tillsammans närmare 23 miljarder kronor på kulturområdet. Av dessa medel bidrog staten med 45 procent, landstingen med 14 procent och kommunerna med 41 procent. Den offentliga finansieringen är en viktig förutsättning för

kulturens infrastruktur och den konstnärliga utvecklingen. Regeringen välkomnar att kulturens finansiering även breddas genom extern finansiering, bl.a. i form av sponsring. Kulturdepartementet arrangerade därför våren 2011 ett seminarium om kultursponsring där kulturaktörer, sponsorer, näringsliv, myndigheter och sponsringsfrämjande aktörer deltog. Syftet med seminariet var att sprida kunskap om kultursponsringens möjligheter inom ramen för de skatteregler som är gemensamma för både idrotts- och kultursponsring. Myndigheten för kulturanalys har också ett viktigt uppdrag att analysera kulturområdets samlade finansiering.

Nationalscensuppdraget

I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3) gjorde regeringen bedömningen att samarbetet mellan landets operainstitutioner behöver utvecklas för att främja konstnärlig förnyelse och för att öka utbud av och tillgång till föreställningar runt om i landet. I samarbete med övriga opera- och balettinstitutioner fick Kungliga Operan (Operan), i egenskap av nationalscen, i uppdrag att analysera förutsättningarna och föreslå nya former för samverkan. Regeringen tillförde även Operan 1,5 miljoner kronor för 2010. Även Kungliga Dramatiska teatern (Dramaten) har av regeringen fått i uppdrag att pröva sitt uppdrag som nationalscen. Tillsammans med andra scenkonstinstitutioner avser Operan att ta fram en nationell plan för att stärka samverkan och kompetensutveckling inom opera, musikteater och dans

och öka tillgängligheten (dnr Ku2011/862/KV). Operan tecknar även ett utvecklat uppdrag som bl.a. innebär att bredda verksamhetens tillgänglighet och angelägenhetsgrad och utveckla verksamheten mot barn och unga. Denna ambitionshöjning bedömer Operan vara möjlig att genomföra med förstärkt extern finansiering och omfattande omprioriteringar.

Dramaten bedömer att nationalscenens uppgift är att reflektera över förändringar på kultur- och samhällsområdena och att utveckla teaterverksamheten med hänsyn till såväl teaterns historiska sammanhang som dess nutida ställning (dnr Ku2011/468/KV). Dramaten framhåller att teatern är en viktig mötesplats för ett offentligt samtal, om såväl samhälleliga som konstnärliga frågor och beskriver hur Sveriges hela scenkonstkunnande ska kunna dra nytta av nationalscenen.

Operan och Dramaten är statligt helägda aktiebolag och följer samma regelverk som privatägda bolag. Därutöver beslutar regeringen om s.k. riktlinjer som förtydligar uppdragen som nationalscen. De förslag till förändringar i dessa riktlinjer som nationalscenerna för fram kommer regeringen att ta ställning till i samband med att 2012 års riktlinjer för nationalscenerna beslutas.

Statens kulturråd

Den analys av verksamheten vid Statens kulturråd (dnr Ku2011/1209/KV) som Statskontoret genomfört och redovisat våren 2011 visar att det finns behov av att vidareutveckla styrningen av myndigheten. Enligt Statskontoret bör flexibiliteten i bidragsgivningen öka och Kulturrådets

roll inom ramen för kultursamverkansmodellen tydliggöras. Vidare behöver Kulturrådet i ökad grad belysa uppnådda effekter och resultat. Statskontoret anser även att rollfördelningen mellan Myndigheten för kulturanalys och Statens kulturråd bör förtydligas. Regeringen avser att vidareutveckla styrningen av Statens kulturråds verksamhet. Detta arbete kommer att ske mot bakgrund av de förändringar som på senare tid skett inom kulturområdet.

Översyn av form- och designområdet

I enlighet med bedömningen i budgetpropositionen för 2011 har en översyn av form- och designområdet påbörjats. Översynen ska bl.a. innefatta en analys av hur form- och designPROP. frågorna generellt kan uppmärksammas och tillgängliggöras i högre grad. I analysen ingår även att bedöma om det finns nya former för samverkan och samordning som bör övervägas med hänsyn till befintliga verksamheter inom form- och designområdet. En analys ska också göras av hur form- och designfrågor kan synliggöras i ökad grad samt hur ett väl fungerande nätverk för detta område kan skapas.

Film

Digitalisering av biograferna

Satsningen på att digitalisera biografer, som inletts under hösten 2011, fortsätter. Digitaliseringen av biografer på den kommersiella marknaden går snabbt. Inom några få år kommer den övervägande delen av filmdistributionen att vara digital och tillgången till analoga filmkopior

minskar. Biografer, främst på mindre orter, riskerar att slås ut på grund av omställningskostnaderna. Regeringen avser därför att tillföra

Stiftelsen Svenska Filminstitutet sammanlagt 60 miljoner kronor under perioden 2011–2014 för att digitalisera biografer.

Genom den digitala tekniken kan biografer över hela landet erbjuda inte bara aktuella filmer snabbt, utan även ett betydligt mer varierat utbud av film än vad som i dag är möjligt.

Biograferna får också möjlighet att visa opera-, musik- och teaterföreställningar och även stora idrottsevenemang eller dataspelstävlingar skulle kunna göras tillgängliga på motsvarande sätt.

Den digitala visningstekniken ger även nya möjligheter till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, exempelvis synskadade, för vilka teknik med i förväg inspelade syntolkningsljudspår kan utvecklas.

Unga kvinnors filmskapande

Ett av målen för statens filmstöd är att förbättra villkoren för kvinnors filmskapande. Andelen kvinnor bland svenska filmskapare har ökat, men männens dominans är fortfarande tydlig, bl.a. inom regi av lång spelfilm. Det gäller även för debuterande unga filmregissörer. Regeringen har mot den bakgrunden i juni 2010 beslutat om ett bidrag till Stiftelsen Svenska Filminstitutet på 1,1 miljoner kronor för stöd till unga kvinnors filmskapande i s.k. växthusverksamhet under 2010 och 2011. I budgetpropositionen för 2011 aviserade regeringen att tillföra ytterligare 0,75 miljoner kronor för ändamålet för 2012.

Ny branschsamverkan för svensk film

De filmpolitiska insatserna i Sverige finansieras bl.a. genom ett avtal mellan staten och olika aktörer på filmområdet samt genom statliga bidrag och enskilda satsningar. Det nu gällande avtalet, 2006 års filmavtal, gäller efter förlängning t.o.m. den 31 december 2012. En modell för finansiering av filmpolitiska insatser är att branschen och staten även fortsättningsvis gemensamt bidrar till produktion av ny svensk film. Regeringens målsättning är därför att få till stånd en ny branschsamverkan för svensk film i god tid före den 31 december 2012. Med anledning av detta beslutade regeringen i februari 2011 att utse en särskild utredare (förhandlare) med uppdrag att få till stånd en ny branschsamverkan mellan staten och berörda aktörer för finansieringen av stöd till svensk film. Förhandlaren ska enligt uppdraget eftersträva en långsiktig och breddad samverkan där fler verksamma aktörer än i dag bidrar. Parallellt med förhandlingarna övervägs alternativa lösningar, för det fall det visar sig att det inte är möjligt att få till stånd en ny branschsamverkan för svensk film.

Medier

Nästa tillståndsperiod för radio och tv i allmänhetens tjänst

Nuvarande sändningstillstånd för programföretagen med uppdrag i allmänhetens tjänst, dvs. Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) gäller under perioden 2010–2013. I enlighet med riksdagens beslut (prop.

2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61) har det skett en avstämning i form av en kontrollstation. Inom ramen för denna hölls i mars 2011 ett möte med representanter för SR, SVT, UR och Kulturdepartementet. Inför mötet hade programföretagen lämnat in skriftliga underlag till Kulturdepartementet (dnr Ku2011/807/MFI, Ku2011/392/MFI, Ku2011/416/MFI resp. Ku2011/423/MFI). Regeringen tillsatte i juni 2011 en kommitté med uppdrag att utarbeta ett underlag om radio och tv i allmänhetens tjänst inför nästa tillståndsperiod som inleds 2014 (Ku 2011:05). Kommittén ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 september 2012.

Medel för att göra SR:s, SVT:s och UR:s arkiv tillgängliga

Hos SR, SVT och UR finns arkiv med ett rikt kulturarv bestående av radio- och tv-sändningar från flera decennier, vilka i huvudsak har producerats med medel från radio- och tvavgiften. Det är angeläget att arkiven görs tillgängliga för allmänheten. De ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk som trädde i kraft den 1 april 2011 gör det enklare att få till stånd heltäckande avtal om återutnyttjande av material i programföretagens arkiv som sänts ut före den 1 juni 2005. Programföretagen ges därmed förutsättningar att digitalisera och göra mer av sina omfattande programarkiv tillgängliga, t.ex. via internet. Detta arbete är emellertid förenat med stora kostnader. SR, SVT och UR har därför begärt

extra medel från rundradiokontot.

Regeringen beräknar i denna proposition att programföretagen får en extra tilldelning på sammanlagt 100 miljoner kronor från rundradiokontot 2012 i syfte att öka tillgänglighöret av arkiven. Av den extra tilldelningen ska 32 miljoner kronor gå till UR, som enligt sitt uppdrag ska bedriva programverksamhet inom utbildningsområdet i allmänhetens tjänst. Utbildningsområdet är väl avgränsat programmässigt, tekniskt och upphovsrättsligt. UR:s program är relevanta inom utbildningen under lång tid varför det är särskilt angeläget att arkiverat material är tillgängligt.

Generellt är det mer kostsamt att göra tvsändningar tillgängliga jämfört med radiosändningar.

Av den extra tilldelningen beräknar regeringen därför att 8 miljoner kronor ska gå till SR och 60 miljoner kronor ska tilldelas SVT. Regeringen bedömer att den extra tilldelningen för att göra arkiven tillgängliga också ger SR och SVT förbättrade möjligheter att fullgöra det uppdrag som bolagen har att fördjupa, utveckla och vidga sitt kulturutbud.

Kommittén om radio och tv i allmänhetens tjänst inför nästa tillståndsperiod (dir. 2011:51) har bl.a. fått i uppdrag att behandla frågan om ansvaret för programföretagens arkiv.

55-procentsvillkoret för SR och SVT

Enligt anslagsvillkoren för SR och SVT ska den del av allmänproduktionen i programföretagens rikssändningar som produceras utanför Stockholm uppgå till minst 55 procent.

Regeringen har på nytt låtit utvärdera villkorets effektivitet, med avseende på programföretagens uppgift att spegla förhållanden i hela landet. Regeringen lägger i denna proposition förslag som innebär att det s.k. 55-procentsvillkoret för SR och SVT avskaffas fr.o.m. 2012 (se avsnitt 14.6).

Förhandsprövning av nya programtjänster i SR, SVT och UR

Riksdagen har beslutat att nya permanenta programtjänster eller andra tjänster av större betydelse som SR, SVT och UR vill lansera ska anmälas till regeringen för godkännande (prop. 2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61). Regeringen har i enlighet med vad som aviserades i propositionen utarbetat en modell för hur prövningen av sådana anmälningar ska ske. I december 2010 uppdrog regeringen åt Myndigheten för radio och tv att genomföra förhandsprövningarna. Förhandsprövningarna ska innefatta såväl tjänstens allmänna värde som dess marknadspåverkan, vilket följer av EU:s konkurrensregler (prop. 2008/09:195, s. 38 f.).

Vidaresändningsplikt i kabel-tv-nät

Enligt bestämmelser i radio- och tv-lagen har kabeloperatörer skyldighet att vidaresända SVT:s sändningar. Skyldigheten är avsedd att motverka risken för att hushåll som betalar radio- och tvavgift och vars hem är kabelanslutna inte har fri tillgång till SVT:s kanaler. I propositionen En ny radio- och tv-lag (prop. 2009/10:115) bedömde regeringen att det

fortfarande finns ett behov av en lagstadgad vidaresändningsplikt för att tillgodose allmänhetens intresse av tillgång till allsidig upplysning. Regeringen avsåg att återkomma till frågan om även tilläggstjänster för personer med funktionsnedsättning, såsom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik, ska omfattas av vidaresändningsplikten. Vidare ska nationella regler om vidaresändningsplikt ses över regelbundet enligt det europeiska regelverket för elektroniska kommunikationer.

Regeringen har därför uppdragit åt Myndigheten för radio och tv att göra en översyn av radio- och tv-lagens regler om vidaresändningsplikt, bl.a. när det gäller frågan om tilläggstjänster. Myndigheten ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2011.

Presstödsnämnden

Regeringen beräknar att Presstödsnämnden får ett tillskott med 350 000 kronor fr.o.m. 2012 för att möjliggöra förstärkning av kansliet. Presstödsnämnden har sedan den 1 januari 2011 fått nya uppgifter, bl.a. till följd av ändrade regler för prövningarna av presstöd. De nya uppgifterna innebär att nämndens prövning har blivit mer omfattande och att nya frågeställningar, bl.a. ökade krav på redovisning av kostnader för tidningsutgivning, ska hanteras. Dessa nya krav liksom behov av analys och arbete med utvecklings- och uppföljningsfrågor gör att kansliet behöver förstärkas. Den föreslagna förstärkningen bedöms leda till ökad professionalitet och effektivitet vid myndigheten. Presstödsnämndens arbete är

viktigt för att bidra till öppna och rättvisa stödsystem samt för att skapa förutsättningar så att fria medier kan etableras, växa och utvecklas. Regeringen avser att under hösten 2011 tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av presstödet inverkan på mediemångfalden och konkurrensen inför beredning av nödvändiga ändringar av presstödssystemet efter 2016.

Teknikutveckling inom taltidnings- och talboksområdet

Arbetet med att utforma statens framtida engagemang inom taltidnings- och talboksverksamheterna är fortsatt angeläget. Inriktningen bör vara att säkerställa den framtida tillgången till taltidningar och talböcker och effektivisera användningen av de statliga medel som anslås för verksamheterna. En övergång till produktion med talsyntes och distribution via internet leder till förbättrad tillgänglighet bl.a. genom att i princip hela dagstidningen kan göras tillgänglig och att den kan tas emot överallt där det finns möjlighet till internetuppkoppling. Ökade möjligheter till nedladdning av talböcker och s.k. envägsån för punktskriftsböcker ger också bättre tillgänglighet. Åtgärderna bedöms samtidigt leda till lägre kostnader och därmed en effektivare användning av statliga medel.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) och Post- och telestyrelsen (PTS) lämnade den 1 mars 2011 en delredovisning med anledning av regeringens uppdrag från juni 2010 om den framtida taltidningsverksamheten. I delrapporten

föreslås att det statliga stödet till inlästa taltidningar som distribueras via radions FM-nät (radiotidningar) respektive per post (kassett-/cd-tidningar) upphör efter en övergångsperiod. Stöd bör därefter endast lämnas för talsyntestidningar som distribueras via internet, alternativt kan tas emot via fast telefoni. Vidare föreslås att införandet av ett nytt system bör ske med början 2013 och att en övergång bör vara genomförd senast 2015. Uppdraget ska, efter ytterligare halvårsvisa delredovisningar, slutredovisas senast den 1 mars 2013. Förslagen i delrapporten, liksom i tidigare lämnade rapporter från 2008, bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Sänkning av avgifterna för kommersiell radio

Den kommersiella radion har haft lönsamhetsproblem sedan starten i början av 1990-talet. Genom den nya radio- och tv-lagen som trädde i kraft den 1 augusti 2010 togs betydande steg för att förbättra villkoren för den kommersiella radion, bl.a. genom slopad innehållsreglering och bättre möjligheter till sponsring. De tillståndshavare som fick tillstånd före den 1 juli 2001 betalar generellt de högsta avgifterna, samtidigt som innehållskraven numera är desamma för alla tillståndshavare oavsett avgift. För de förstnämnda tillståndshavarna kan den nuvarande avgiften minska möjligheten att utveckla verksamheten.

Regeringen föreslår i denna proposition (utgiftsområde 1 Rikets styrelse), i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2011, att avgifterna för dem som sänder analog

kommersiell radio, och har tillstånd som ursprungligen meddelades före den 1 juli 2001, ska sänkas med totalt 12 miljoner kronor per år fr.o.m. 2012. Sänkningen ska fördelas proportionellt mellan tillståndshavarna i förhållande till respektive tillstånds andel av de totala avgifterna.

Nordicom

Regeringen föreslår att anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* förstärks med 400 000 kronor för 2012 för att möjliggöra ett tillskott till Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning (Nordicom).

Under de 20 år som Nordicom har haft i uppdrag att dokumentera den svenska medieutvecklingen har verksamheten och produktionen hållit hög kvalitet. Den kunskap om medier och medieutvecklingen som finns samlad vid Nordicom är extra värdefull i en tid präglad av snabb teknisk utveckling och förändringar i mediekulturen. De ökade möjligheterna i dagens komplexa medielandskap gör att fler aktörer i samhället ser ett behov av att ta del av, och använda, denna kunskap. Detta bekräftas av de senaste årens ökade efterfrågan på Nordicoms publikationer och sakkunskap. För att enklare och mer effektivt kunna tillgodose denna efterfrågan finns behov av en utveckling av Nordicoms infrastruktur.

Idrott

Idrottslyftet

Regeringen anser att den särskilda satsningen Idrottslyftet som inleddes 2007 bör fortsätta. Folkhälsomålen ska vara det centrala i fördelningen

av Idrottslyftets medel. Den fortsatta satsningen bör ha en ännu närmare koppling till skolans arbete för att främja fysisk aktivitet och goda motionsvanor. Satsningen bör breddas till att även stödja andra typer av motionsaktiviteter än idrott, t.ex. genom samverkan med friluftorganisationer och syfta till att nå fler barn och ungdomar, särskilt flickor samt barn med invandrarbakgrund. Regeringen har beslutat att Riksidrottsförbundet under hösten 2011 ska lämna en redovisning av hur arbetet har inletts, och vilka initiativ som har tagits för att skapa samverkansprojekt med andra centrala organisationer som administrerar fysisk aktivitet för barn och ungdomar. Redovisningen ska omfatta hur samverkan sker mellan skolor, idrottsföreningar och andra föreningar som bedriver friluftsliv och andra former av fysisk aktivitet och motionsverksamhet för barn och ungdomar.

Uppföljning av statens stöd till idrotten

Centrum för idrottsforskning (CIF) vid Gymnastik- och idrottshögskolan fick i december 2010 regeringens uppdrag att under 2011 genomföra en fördjupad analys av det samlade elitstödet utformning och verkan samt övrig verksamhet som stärker idrottsutövarers internationella konkurrenskraft. CIF ska även analysera i vilken omfattning idrottens organisation och verksamhet på alla nivåer medverkar till att uppfylla syftet med statsbidraget att människor med annan kulturell och etnisk bakgrund än svensk ska bli mer delaktiga i idrotten. *En ny nationell antidopningsorganisation*

Organisationsutredningen mot dopning lämnade i februari 2011 betänkandet Antidopning Sverige – En ny väg för arbetet mot dopning (SOU 2011:10). Betänkandet har remissbehandlats. Utredningen föreslår att staten och Riksidrottsförbundet tillsammans bildar en ny nationell antidopningsorganisation – Antidopning Sverige AB. Utredningen föreslår att bolaget tar över delar av det antidopningsarbete som i dag bedrivs inom Riksidrottsförbundet. Även andra idrottsorganisationer utanför Riksidrottsförbundet föreslås kunna få stöd. Beredning av utredningens förslag pågår inom Regeringskansliet.

Internationellt samarbete

Under hösten 2011 förväntas EU-kommissionen lägga förslag till nya sektorsprogram inom kultur- och medieområdet inför den nya programperiod som börjar 2014. Regeringen vill i detta sammanhang lyfta fram betydelsen av att utveckla de kulturella och kreativa näringarna inom ramen för Europa 2020-strategin, inte minst i EU:s s.k. flaggskeppsinitiativ såsom Innovationsunionen och En digital agenda för Europa.

Kulturprogrammet har bidragit till ökad rörlighet för kultursektorn och skapat möjligheter till dialog, utbyte, samarbete och pilotsatsningar. Programmet har visat på kulturens roll i utvecklingen av samhället och dess ekonomiska betydelse. Regeringen bedömer att Kulturprogrammet i stort har fungerat bra och att några större förändringar i syfte och inriktning inte bör ske inför den nya programperioden. Det finns dock bl.a. behov av att förenkla

administrations- och finansieringsreglerna, underlätta för små aktörer och s.k. korta projekt samt att tydliggöra barn- och ungdomsperspektivet. Även för Mediaprogrammet är regeringens bedömning att den nuvarande strukturen är väl balanserad och har rätt inriktning, dvs. att komplettera de nationella och regionala filmproduktionsstöden genom stöd till för- och efterproduktion samt distribution. Det framtida programmet bör behålla denna inriktning samtidigt som det finns behov av att bl.a. tydliggöra barn- och ungdomsperspektivet och ge mer tyngd åt utvecklingsstödet som är särskilt betydelsefullt för de mindre aktörerna.

Programmet Ett säkrare internet syftar till att främja en säkrare användning av internet för barn. Regeringen anser att programmet generellt sett fungerar bra. Programmet skulle dock tjäna på att renodlas till förebyggande insatser, mediekompetens och digital kompetens. I samband med att EU genom artikel 165 i EUF-fördraget gavs behörighet att stödja, samordna och komplettera medlemsstaternas insatser inom idrott har också frågan om ett europeiskt idrottsprogram väckts. Regeringens utgångspunkt är att idrottspolitiken först och främst är en nationell angelägenhet. Det är därför viktigt att varje enskilt förslag på det idrottspolitiska området bedöms utifrån subsidiaritetsprincipen och principen om en fri och självständig idrottsrörelse. Mervärden för åtgärder på EU-nivå kan främst återfinnas i ett arbete med information och tolkning av EUlagstiftning som berör idrottsrörelsen samt i att hitta lösningar på gränsöverskridande problem

som idrotten inte kan hantera på egen hand, t.ex. arbetet mot dopning. Regeringen anser därför att det ännu inte framkommit tillräckliga skäl för att avsätta medel från EU-budgeten för inrättandet av ett europeiskt idrottsprogram.

Internationellt samarbete på kulturområdet

Sverige innehar ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2013. Förberedelserna för ordförandeskapet startar redan under 2011 och

intensifieras under 2012. Olika aktiviteter under ordförandeskapet kommer främst att finansieras inom ramen för befintlig budget och myndigheters ordinarie verksamhet. I februari/mars 2013 arrangerar Kennedy Center i Washington en scenkonstfestival som detta år har Norden som tema. Denna festival utgör en sällsynt plattform för kulturutbyte och innebär att kunskap om nordisk kultur kan spridas samt att det nordiska samarbetet under det svenska ordförandeskapet främjas.

Inom Unesco fortsätter regeringens engagemang i arbetet med Unescos konvention om skydd för världens kultur och naturarv. Efter att Sverige under hösten 2011 lämnar uppdraget som ledamot i Unescos världsarvskommitté är frågor om t.ex. världsarvskonventionens framtid, en integrerad natur- och kultursyn och en hållbar utveckling prioriterade i det långsiktiga arbetet med konventionen.

Arbetet med Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet utvecklas bl.a. genom det uppdrag som regeringen gav Institutet för språk och folkminnen i samband med ratificeringen av konventionen i slutet av

2010. Institutet, som är samordnande myndighet, ska i samverkan med andra berörda aktörer utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen, bl.a. genom särskilda projektinsatser och åtgärder som gäller det immateriella kulturarvet. Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar går in i en genomförandefas vilket ger anledning att uppmärksamma arbetet med att utveckla tillämpningen i Sverige.

Kulturrådets övergripande uppgift är att föra fram kulturens roll i kontakterna med andra länder och stimulera och utveckla den kulturella dialogen. Sverige har kulturråd stationerade vid ambassaderna i Belgrad, Berlin, London, Moskva, Peking och Washington samt vid Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen i Bryssel. Chefen för Svenska institutet i Paris är också kulturråd vid ambassaden. Kulturfrågorna utgör en viktig del i det integrerade främjandet av Sverige i utlandet. Kulturrådets arbete är nära kopplat till regeringens satsning på de kulturella och kreativa näringarna och arbetet bidrar till att i ökad grad bl.a. synliggöra kreativa industrier som svensk film, litteratur, musik samt svenskt mode i utlandet.

Internationellt samarbete på medieområdet

Flera arbetsprocesser pågår inom EU, Europarådet och Unesco på medieområdet. Regeringen anser att arbetet med frågor som rör kreativt innehåll via internet är angeläget och välkomnar därför EU-kommissionens meddelande om en ny strategi för uppdaterade immateriella

rättigheter (KOM (2011)287 slutlig).

Ämnet är en prioriterad fråga även i många andra medlemsstater och berör olika politikområden.

Diskussionen om hur de kreativa och kulturella näringarna, inklusive audiovisuella verk, kan gynna EU:s tillväxt och konkurrenskraft kan nu tas till nästa steg.

Inom Europarådet är frågor som rör yttrande- och informationsfriheterna (artikel 10 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter) prioriterade av regeringen. Ett aktivt arbete bedrivs i

styrkommittén för medier och nya kommunikationstjänster, CDMC, i syfte att främja

och stärka yttrande- och pressfriheten. Arbetet innefattar att förhandla fram gemensamma standarder för den praktiska mediefriheten.

Även i Unesco driver Sverige arbetet med press- och yttrandefrihet. Sverige avser att fortsatt driva detta arbete och vidta åtgärder för stärkt samordning med FN:s specialrapportör för yttrandefrihet.

Internationellt samarbete på idrottsområdet

Rådet har antagit en resolution om en EUarbetsplan för idrott som sträcker sig till

halvårsskiftet 2014. I arbetsplanen prioriteras frågor rörande idrottens frihet från otillbörlig påverkan, idrottens samhällsvärde samt idrottens ekonomiska aspekter. Sverige deltar i arbetet med Europarådets läktarvårdskonvention och antidopningskonvention. Det internationella arbetet mot dopning bedrivs även inom ramen för Unesco, EU och Världsan antidopningsbyrå (WADA), allt i nära samarbete med Sveriges Riksidrottsförbund.

3.3 Utgiftsutveckling**Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid***Milljoner kronor*

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
Kulturområdesövergripande verksamhet	406	1 706	1 676	1 739	1 776	1 810	1 826
Teater, dans och musik	1 177	1 231	1 225	1 245	1 261	1 273	1 295
Litteraturen, läsandet och språket	263	278	275	280	283	285	289
Bildkonst, arkitektur, form och design	71	79	79	81	81	81	82
Kulturskaparnas villkor	343	344	338	350	360	367	373
Arkiv	338	344	339	346	354	361	370
Kulturmiljö	925	922	914	925	930	934	940
Museer och utställningar	1 346	1 297	1 290	1 325	1 362	1 387	1 422
Trossamfund	55	55	55	67	67	67	68
Film	311	302	302	303	302	302	287
Medier	24	166	163	155	155	156	156
Ungdomspolitik	125	278	276	278	278	279	279
Politik för det civila samhället	1 338	1 833	1 822	1 833	1 833	1 833	1 818
Folkbildning	3 276	3 292	3 292	3 325	3 425	3 487	3 566
Tillsyn av spelmarknaden	45	47	46	47	48	49	50
Äldreanslag	1 297	37	39	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	11 338	12 210	12 131	12 300	12 516	12 671	12 821

¹ Inklusive ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FiU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17, netto¹*Miljoner kronor*

	Prognos 2011	Prognos 2012
Bidrag till Tekniska museet och Svenska Filminstitutet	10	10
Försäljning av konstverk <300 000 kr/år	–	–
Allmänna nyhetstidningar och tidskrifter	1 960	2 130
Böcker och broschyrer	930	1 010
Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar ²	1 230	1 320
Kommersiell idrott	4 020	4 450
Upphovsrätter ³	370	390
Entré djurparker	70	70
Försäljning av konstverk ≥300 000 kr/år	20	20
Ersättning till idrottsutövare	–	–
Omsättning i ideella föreningar	200	210
Totalt för utgiftsområde 17	8 810	9 610

¹ Ett "–" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.² Biograf föreställningar var tidigare särredovisade men redovisas nu i enlighet med mervärdesskattelagen under samma post som entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar.³ Basen för upphovsrätter har uppdaterats med ny statistik över försäljningen av upphovsrätter.

3.4 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 17 redovisas i huvudsak på statsbudgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. Avvikelse från en likformig beskattning utgör en skatteförmån om t.ex. en viss grupp av skattskyldiga omfattas av en skattelättnad i förhållande till en likformig beskattning och som en skattesanktion om det rör sig om ett "överuttag" av skatt. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar statsbudgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2011 (skr. 2010/11:108). I det följande redovisas de nettoberäknade skatteutgifterna som är hänförliga till utgiftsområde 17.

Bidrag till Stiftelsen Tekniska museet och Stiftelsen Svenska Filminstitutet

Avdrag får göras för bidrag som lämnas till Tekniska museet och Svenska Filminstitutet. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Försäljning av konstverk <300 000 kr/år

Undantaget från skatteplikt omfattar enbart upphovsmannens eller dennes dödsbos försäljning. Om konstnären eller dödsboet säljer för under 300 000 kronor per år är försäljningsbeloppet undantaget från mervärdesskatt. Undantaget ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Allmänna nyhetstidningar, tidskrifter, böcker, broschyrer, entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar inklusive biografföreställningar, kommersiell idrott, upphovsrätter samt entré till djurparker

Skattesatsen för dessa grupper är nedsatt till 6 procent. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Försäljning av konstverk >300 000 kr/år

Skattenedsättningen omfattar enbart upphovsmannens eller dennes dödsbos försäljning. Om konstnären eller dödsboet säljer för 300 000 kronor eller mer per år, eller själva begär att bli beskattade, sker beskattning med skattesatsen 12 procent. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Ersättning till idrottsutövare

Ersättning som en idrottsutövare får från en skattebefriad ideell förening och som inte överstiger ett halvt basbelopp är undantagen från

sociala avgifter. Ersättningen är inte förmånsgrundande. Skatteutgiften avser därför särskild löneskatt.

Omsättning i ideella föreningar

Omsättning av vara eller tjänst i en ideell verksamhet räknas inte som yrkesmässig verksamhet om föreningen är befriad från inkomstskatt för omsättningen i fråga.

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Statens kulturråd och Myndigheten för kulturanalys samt bidrag till kulturområdesövergripande ändamål. I det innefattas bidrag till regional kulturverksamhet, satsningen Skapande skola,

bidrag till allmänskulturella ändamål, utvecklingsverksamhet och internationellt kulturutbyte, forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet samt stöd till icke-statliga kulturlokaler. I avsnittet behandlas även tvärgående frågor som omfattar hela kulturområdet och i vissa fall även medie- och idrottsområdet.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom Kulturområdesövergripande verksamhet, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Kulturområdesövergripande verksamhet</i>							
1:1 Statens kulturråd	50	46	46	48	49	47	48
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	210	213	209	205	212	219	221
1:3 Skapande skola	107	150	147	152	154	157	161
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	38	36	36	36	37	38	39
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	1	10	15	10	10	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet		1 241	1 215	1 278	1 304	1 330	1 338
1:7 Myndigheten för kulturanalys		9	9	9	10	10	10
Summa Kulturområdesövergripande verksamhet	406	1 706	1 676	1 739	1 776	1 810	1 828

¹ Inklusive ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

4.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145). Målen lyder: Kulturpolitiken ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

4.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet för kulturområdesövergripande verksamhet utgår från:

- insatser för att öka barns och ungas rätt till kultur inklusive Skapande skola,
- insatser i syfte att åstadkomma ett ökat

- regionalt inflytande och ansvar genom kultursamverkansmodellen,
- övergripande internationell verksamhet och samarbete,
- insatser för att främja kulturella och kreativa näringar,
- insatser för forskning inom kulturområdet,
- insatser inom området kultur och hälsa,
- insatser när det gäller jämställdhet samt tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning,
- den regionala fördelningen av statens bidragsgivning.

Bedömningen utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och för att förnya och utveckla verksamheten. Statskontorets uppdrag att under våren 2011 genomföra en s.k. myndighetsanalys av Statens kulturråd redovisas under kulturområdesövergripande resultat liksom Kulturrådets internationella verksamhet. Myndighetens resultat i övrigt framgår av de avsnitt under utgiftsområde 17 där anslagen för respektive verksamhet redovisas.

4.4.1 Barn- och ungdomskultur

Resultat

Bakgrund

I Sverige finns ca två miljoner barn och ungdomar under 18 år. I målen för den nationella kulturpolitiken anges bl.a. att barns och ungas rätt till kultur särskilt ska uppmärksammas.

Sverige har även ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter som bl.a. erkänner barnets rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Det offentliga stödet till barn- och ungdomskultur har ökat kraftigt under de senaste tio åren; från 3,5 miljarder kronor till 5,5 miljarder kronor (Kulturen i siffror 2010:1). Uppgifterna är dock ungefärliga och ska tolkas med viss försiktighet. Kommunerna är de största offentliga bidragsgivarna med nästan 4 miljarder kronor. Merparten av dessa medel går till musik- och kulturskolor och till bibliotekens låneverksamhet gentemot barn och unga. Landstingen står för ca 400 miljoner kronor.

Statens bidrag till barn- och ungdomsverksamhet vid kulturinstitutioner som centralmuseerna, nationalscenerna och övriga statliga kulturmyndigheter uppskattas till nära 1,2 miljarder kronor. Även regionala konst-, scenkonstoch kulturarvsinstitutioner samt fria grupper inom teater, dans och musik ges statligt stöd. Medel ges också till satsningen Skapande skola, läsfrämjande insatser, barn- och ungdomslitteratur på bibliotek, till nationella minoriteter samt till filmverksamhet för och med barn och unga.

Statens kulturråd har ett särskilt ansvar för

statligt stöd till barn- och ungdomskulturverksamhet i hela landet genom sin bidragsfördelande roll. Kulturrådet samverkar med flera myndigheter och organisationer inom detta kulturområde. Av Kulturrådets samlade bidragsgivning 2010 användes 608 miljoner kronor, motsvarande 34 procent, till insatser för barn och unga. Arbetet med regeringsuppdraget om att etablera en nationell webbplats, som ska öka tillgången till information och kunskap om barnoch ungdomskultur, har påbörjats i dialog med företrädare för området. För att öka kunskapsutvecklingen inom området har Kulturrådet beslutat att avsätta minst 30 procent av sina forskningsmedel till barn- och ungdomskulturområdet. Under 2010 har två projekt inom scenkonst och ett om museipedagogik prioriterats.

Barns och ungas läsning

Undersökningar visar att barns och ungas läsförståelse har försämrats och att intresset för läsning och litteratur har minskat under de senaste åren. Därför är statens insatser för att stimulera barn till att läsa särskilt angelägna. En litteraturutredning har tillsatts (Ku 2011:4, dir 2011:24) som bl.a. har i uppdrag att analysera hur barns läsning kan främjas.

Statens bidrag till inköp av barn- och ungdomslitteratur på folkbiblioteken ger, i kombination med bidraget till läsfrämjande,

möjligheter till ett mer mångfacetterat arbete. De senaste tre åren har inköpsstödet minskat och uppgick 2010 till 24,2 miljoner kronor. Bidragen till läsfrämjande insatser har däremot fördubblats sedan 2006 och uppgår 2011 till 13 miljoner kronor. Av dessa beräknas 9 miljoner kronor gå till insatser för barn och unga.

Kulturrådets rapport Skolbibliotek 2008 visade att 18 procent, eller drygt 250 000 elever, saknade tillgång till skolbibliotek. Riksdagen beslutade 2010 om en ny skollag (2010:800) som anger att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek. Det gäller såväl i skolor med kommunal som enskild huvudman. Lagen började tillämpas den 1 juli 2011 och får i vissa fall ekonomiska konsekvenser för kommunerna. I detta syfte har regeringen ökat ersättningen till kommunerna med 12 miljoner kronor 2011 och 25 miljoner kronor 2012.

Under 2010 har Kulturrådet avslutat regeringsuppdraget Alla tiders klassiker. För att öka mångfalden när det gäller litteraturen i skolundervisningen har Kulturrådet tagit fram 50 titlar från olika språkområden och världsdelar. Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne, ALMA-priset, har 2011 tilldelats Shaun Tan, illustratör och författare från Australien.

Skapande skola

I syfte att stärka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet, och på så vis främja barns rätt till kultur och eget skapande, inrättade regeringen 2008 ett särskilt stimulansbidrag kallat Skapande skola. Grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola omfattas. Genom att rikta bidraget till skolhuvudmännen är avsikten att nå fler barn än de som redan är kulturellt aktiva på fritiden. Bidraget uppgår i dag till 150 miljoner kronor och omfattar årskurs 1–9.

Sedan satsningen började 2008 har allt fler skolor visat intresse och Kulturrådet har varje år varit i dialog med de kommuner som inte ansökt om bidraget. Vid ansökningsomgången 2011 hade 99 procent av alla kommuner någon gång ansökt om bidraget. Av landets fristående skolor har en tredjedel sökt bidraget. Den uppföljning som Kulturrådet har gjort av Skapande skola (Utfallet av Skapande skola – en första uppföljning, dnr Ku2010/2023/KV) visar att ca hälften av alla elever i årskurs 7–9 nåddes av stödet. 80 procent av bidraget har gått till professionell kulturverksamhet. Resterande del har främst använts till att genomföra gemensamma konferenser mellan skola och kulturliv och till inköp av material.

De flesta skolhuvudmännen uttrycker att Skapande

skola har bidragit till ett ökat engagemang och intresse för kultur hos såväl elever som lärare. Fler elever söker till kultur- och musikskolor liksom till det estetiska programmet. Huvudmännen beskriver också en ökad ambition att integrera kulturella uttryck i undervisningen.

Drygt 1 000 kulturaktörer, såväl enskilda konstnärer som institutioner och fria grupper, har deltagit. Projektens längd tenderar att öka vid en jämförelse mellan åren. Det innebär sannolikt att skolans kunskap har ökat om hur längre och integrerade samverkansprojekt kan genomföras.

Inom den fria sektorn har centrubildningarna bidragit till att öka kännedomen om det kulturutbud dessa kan förmedla till skolor. Kulturrådet har dessutom deltagit i ett 50-tal konferenser och möten på regional och lokal nivå för att informera om Skapande skola och ta del av de erfarenheter som byggs upp inom kulturliv och skola.

Barnperspektiv hos statliga kulturinstitutioner

De statliga kulturinstitutionerna bedriver ett omfattande arbete för barn och unga med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och i enlighet med de mål, riktlinjer och återrapporteringskrav som formuleras i bl.a. regleringsbrev. Insatserna berör kulturverksamhet

såväl inom skolans ram som på fritiden. Sedan 2007 ska merparten av institutionerna integrera ett barnperspektiv i sin verksamhet. Den 1 oktober 2011 ska regeringsuppdraget om att utforma en strategi för barn- och ungdomsverksamheten för åren 2012–2014 redovisas.

Under 2010 utgjorde barn och unga 15 procent av besökarna vid de statliga museer som omfattas av reformen om gratis inträde för unga upp till 19 år. För Skansen och Tekniska museet, som inte omfattas av reformen, var ca en tredjedel av besökarna barn. Sett över en femårsperiod har besöken från förskolor och skolor till de centrala museerna ökat. Naturhistoriska riksmuseet var mest välbesökt av förskolor och skolor med drygt 100 000 besök under 2009, följt av Skansen med drygt 80 000 besök och Tekniska museet med drygt 77 000 besök.

Alla centrala museer har i uppdrag att öka tillgängligheten för personer med funktionshinder. Tre fjärdedelar av de centrala museerna hade 2009 anpassad verksamhet för barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Ett utvecklingsarbete pågår om hur museerna kan kommunicera publikt genom internet. Många museer tillhandahåller digitala lärarhandledningar och även material och aktiviteter riktade till barn och föräldrar.

Insatser för att öka kontaktytorna mellan konstnärer och unga genomförs. Moderna museets tonårsverksamhet Zon Moderna har väckt stort nationellt och internationellt intresse. Totalt har 41 700 barn och unga besökt Moderna museet. Statens konstråd har genomfört workshops på åtta skolor i syfte att koppla konstnärens idéer till de ungas verklighet.

Världskulturmuseet inom Statens museer för världskultur har ökat sin verksamhet för barn och unga. Statens historiska museer erbjuder även skolorna ett stort utbud inom ramen för Skapande skola.

Riksteatern har ett särskilt uppdrag att distribuera scenkonst i hela landet utifrån den ungas publikens behov. Under 2010 fick drygt 360 000 barn och unga ta del av scenkonst genom Riksteatern. Skolscenen är ett nätverk mellan skolor och teaterföreningar som genomför skolföreställningar och projekt för att öka barns och ungas delaktighet. Operans barn- och ungdomsavdelning Unga på Operan har genomfört en stor bredd av aktiviteter som nått 23 000 barn och ungdomar. Elverket/Unga Dramaten som är Dramatens egen scen för barn och unga hade en beläggningsgrad på 95 procent. Unga Dramaten innebär ett nytt konstnärligt inflöde av regissörer och skådespelare. Barn- och ungdomspubliken har fördubblats jämfört med 2009.

Dansens Hus deltar i nätverket Dansistan som erbjuder barn i Stockholms stad och län dansföreställningar. För fjärde året i rad har Dansens Hus arrangerat Urban Connection – en dansfestival med utomhusevenemang riktad till ungdomar.

Regeringen har gett Drottningholms Slottsteater i uppdrag att belysa möjligheter och hinder för ett vidareutvecklat barn- och ungdomsperspektiv i sin verksamhet.

Stiftelsen Svenska Filminstitutet har bl.a. i uppdrag att prioritera verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar. Skolbioverksamhet bedrevs i närmare 170 av landets 290 kommuner. Visningarna under 2010 hade drygt 400 000 besökare. Besöksantalet har minskat under de senaste åren, vilket sannolikt beror på att skolorna visar film på andra sätt än genom biografvisningar. Intresset för att använda film som pedagogiskt hjälpmedel i skolan tenderar att öka. Under 2010 fördelade Filminstitutet 16,4 miljoner kronor till 19 regionala resurscentrum för film och video, en ökning med 3 procent jämfört med 2009.

Nämnden för hemslöjdsfrågors initiativ Slöjdklubben som riktas mot barn mellan 7 och 14 år har permanentats under 2010 .

Barnperspektiv hos regionala institutioner och fri scenkonst

Av ca 1,2 miljarder kronor i statligt bidrag till regional kulturverksamhet avsåg ca en tredjedel verksamhet riktad mot barn och unga. Av de statliga bidragsmedel på ca 810 miljoner kronor som fördelades av Statens kulturråd och som gick till de regionala scenkonstinstitutionerna beräknas att 34 procent riktades till verksamhet för barn och unga. Vad gäller regionala museer var andelen 18 procent.

Flest besök av förskolor och skolor bland de regionala och kommunala museerna hade Sjöfartsmuseet i Göteborg med nära 51 000 besök, tätt följt av Stockholms stadsmuseum med 50 000 besök. Under 2009 bedrev två tredjedelar av de regionala och kommunala museerna verksamhet inom ramen för Skapande skola.

Av statens totala bidrag till den fria scenkonsten riktades ca 34 procent till den unga målgruppen, motsvarande 38 miljoner kronor. Av detta fördelades 30,5 miljoner kronor till teaterområdet. Inom musikområdet fördelades 9 procent till barn och unga.

Nationella minoriteter

Särskilda medel fördelas till insatser som ska främja de fem nationella minoriteternas språk och kultur; samer, sverigefinländare, tornedalingar, romer och judar. Bidrag har bl.a. getts

till Tornedalsteatern liksom Uusi teatteri som bär riktad en stor del av sin verksamhet mot barn och unga. I de verksamheter som Romska kulturcentret i Malmö genomförde deltog 2 000 barn under 2010.

Skyddet för barn och unga mot skadlig mediepåverkan

Den 1 januari 2011 bildades Statens medieråd. Myndigheten tog därmed över den statliga kommittén Medierådets verksamhet samt Statens biografbyrås prövning av åldersgränser för film som ska visas offentligt.

Medierådet har haft i uppdrag att minska riskerna för skadlig mediepåverkan på barn och unga. Inom ramen för det tilläggsuppdrag som rådet fick 2009 (dir. 2009:103) genomfördes bl.a. en nationell konferensturné om att öka förståelsen för barns och ungas kreativitet och aktiviteter på internet. Såväl forskare som skolungdomar medverkade. Sajten Mediebarn.se med information om målgruppens internetanvändning har lanserats och tillsammans med BRIS (Barnens Rätt I Samhället) har Medierådet drivit ett fjärde EU-projekt med inriktning mot barn och unga.

Medierådet fick 2008 ett treårigt regeringsuppdrag för att ytterligare förebygga risker för skadlig mediepåverkan på barn och unga. Under

2010 har rådet dels producerat en skolpjäs, dels publicerat rapporten *Småungar & Medier 2010* om medievardagen för barn mellan två och nio år. Därutöver har säkerhetsrutinerna på sociala sajter som vänder sig till barn och unga granskats.

Ungdomars kulturutövande på fritiden

Ungdomsstyrelsen har i rapporten *När var hur om ungas kultur – En analys av ungas kulturutövande på fritiden* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:1) undersökt ungas kulturliv i åldrarna 13–25 år, med fokus på det egna skapandet. Analysen visar att en mycket stor andel av unga i Sverige utövar någon form av kulturaktivitet på fritiden. De populäraste uttrycksformerna, som mellan 30 och 45 procent av de unga ägnar sig åt, är i fallande skala slöjd och hantverk, bildskapande, musicerande och skrivande. Därefter följer dans och teater.

Rapporten visar att barn till högutbildade föräldrar i större utsträckning är kulturutövare än barn till föräldrar med kortare utbildning. Många unga säger att de har förbättrat sitt självförtroende till följd av det egna kulturutövandet; de har fått nya vänner, en bättre hälsa samt bättre skolresultat. Särskilt starkt upplevs de positiva konsekvenserna av kulturutövandet när det gäller hälsa.

Det statliga stödet till ungas kulturutövande

kommer från flera områden; kulturpolitiken, politiken för det civila samhället och ungdomspolitikerna. Regionalt och lokalt är politiken än mer vittförgrenad. Rapporten visar dock att offentliga medel i större utsträckning tilldelas pojkar än flickor. Det beror på att de största offentligt finansierade arenorna för kulturutövande är musik- och kulturskolor, studieförbund och öppna mötesplatser för unga och att dessa arenor domineras av musik – en uttrycksform där pojkar är i majoritet. Ungdomsstyrelsens rapport visar också att det saknas statistik om ungdomars kulturutövande.

Analys och slutsatser

Stora insatser görs för att stärka barns och ungas rätt till kultur såväl nationellt som regionalt. Det uppdrag som de statliga kulturinstitutionerna fått om att utforma strategier för sin barn- och ungdomsverksamhet ger goda möjligheter att synliggöra insatser inom området och genomföra ett mer systematiskt utvecklingsarbete.

Varierade och angelägna insatser har genomförts inom medieområdet för att skapa säkrare miljöer på nätet för barn och unga att vistas i och för att ta vara på och öka barns och ungas mediekompetens.

Ungdomsstyrelsens rapport om ungas kulturutövande är ett angeläget bidrag till att öka kunskapen inom området.

Att 99 procent av landets kommuner har ansökt om medel från regeringens satsning Skapande skola visar att barns och ungas tillgång till professionell kultur och till eget skapande ökar. Regeringen ser positivt på att ca hälften av eleverna i årskurserna 7–9 deltog i Skapande skola-verksamheter läsåret 2009/2010. Det långsiktiga målet är att alla barn och unga successivt ska bli delaktiga i satsningen. Skolans huvudmän är uteslutande positiva till att samverkan mellan skolan och kulturlivet har ökat. Nätverk har skapats och viktiga strukturer för denna samverkan har åstadkommits, bl.a. mellan berörda förvaltningar, vilket var ett av målen för satsningen. Kravet på handlingsplaner har inneburit ett mer målinriktat och strategiskt arbete med kulturverksamhet i skolan. De positiva beskrivningar som lärare och elever gör av sina erfarenheter av satsningen stärker uppfattningen att Skapande skola inte bara har positiva effekter för eleverna utan även för lärandet och för skolan generellt, t.ex. i form av förbättrat umgängesklimat på skolan.

4.4.2 Kultursamverkansmodellen

Resultat

Kultursamverkansmodellen är en ny ordning för att fördela vissa statliga stöd till regionala kulturverksamheter. Den inleddes 2011 i Skåne, Västra Götalands, Hallands och Norrbottens län samt Gotlands kommun. Modellen innebär att landstingen

i respektive län och Gotlands kommun får fördela delar av det statliga stödet till regionala kulturverksamheter. En förutsättning för att ingå i modellen är att landstingen, i samverkan med länets kommuner, tagit fram en regional kulturplan. Detta arbete ska ske i dialog med det civila samhället och de professionella kulturskaparna. Kulturen förs därmed närmare medborgarna, genomslaget för regionala prioriteringar och variationer ökar, vilket förbättrar förutsättningarna för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen. Kultursamverkansmodellen innebär både större frihet och större ansvar för den regionala och lokala beslutsnivån. En stor förändring är bl.a. att det framöver inte längre är regeringen som utser vilka regionala kulturinstitutioner som ska beviljas bidrag, utan ansvaret att fördela de statliga medlen tas över av landstingen.

Statens kulturråd har under början av 2011 redovisat ett regeringsuppdrag om erfarenheter av kultursamverkansmodellen – dess förberedelser och genomförande (dnr Ku2011/598/KV). Kulturrådet konstaterar att processen kring genomförandet på det hela taget präglats av öppenhet och vilja till samarbete mellan alla inblandade parter. Av redovisningen framgår att det samverkansråd som inrättats vid Kulturrådet är en positiv del av modellen. I rådet ingår myndigheter och nationella institutioner som

berörs av modellen. Vidare konstaterar Kulturrådet bl.a. att uppföljningen av modellen är en viktig fråga att vidareutveckla. Landstingen ansvarar för att följa upp medlens användning och effekter i länen medan Kulturrådet ansvarar för den nationella uppföljningen. Kulturrådet har under våren 2011 genomfört ett flertal dialogmöten med representanter från länen för att utveckla en strategisk uppföljning. Myndigheten för kulturanalys har i uppdrag att utvärdera modellens långsiktiga effekter.

I ytterligare elva län pågår förberedelser för att ingå i modellen fr.o.m. 2012.

Analys och slutsatser

Kultursamverkansmodellen innebär nya förutsättningar och möjligheter för kulturens utveckling. En ökad samverkan mellan stat, landsting, kommuner, det civila samhället och de professionella kulturskaparna är viktig för att utveckla kulturen och dess roll i samhället.

Genom att de regionala kulturplanerna ska tas fram av landstingen i samverkan med länets kommuner och i dialog med det civila samhället och de professionella kulturutövarna skapas även nya och större arenor och mötesplatser för att diskutera kulturen och dess förutsättningar. I många län har därmed kulturens roll för regionernas utveckling blivit tydligare. Kulturfrågorna

har i många fall även kommit högre upp på den politiska dagordningen i länen, vilket gynnar utvecklingen både för länet, kulturskaparna och publiken.

Uppföljningen av modellen är ett prioriterat område. Regeringen bedömer att det är angeläget att den statliga bidragsgivningen till de sju stödberättigade kulturområdena tydligt redovisas liksom effekterna av denna i relevanta kvantitativa och kvalitativa termer. Vidare bör uppföljningen innehålla information om samverkansprocessen kring modellens genomförande och hur modellen bidrar till att uppfylla de kulturpolitiska målen.

4.4.3 Internationella frågor

Resultat

Europeiska unionen (EU)

EU:s insatser ska bidra till kulturens och den audiovisuella sektorns (film, tv och video) utveckling och främja samarbete mellan medlemsstaterna. Kulturpolitiken faller huvudsakligen under nationell behörighet, men vid behov kan EU stödja och komplettera medlemsstaternas insatser.

Under perioden 2008–2010 har fyra expertgrupper arbetat inom ramen för den s.k. öppna samordningsmetoden. De arbetsområden som täckts är kreativa näringar, rörlighet för konstnärer,

rörlighet för verk samt synergier mellan kultur och utbildning. Expertgrupperna har under året presenterat sina resultat och rekommendationer riktade till medlemsstater, relevanta EU-institutioner och andra berörda på kulturområdet.

Under året har en ny arbetsplan för kulturområdet avseende 2011–2014 beslutats av rådet. Den öppna samordningsmetoden utgör även under den kommande perioden ett viktigt arbetssätt som dessutom utvecklats och tydliggjorts för att uppnå en tydligare fokusering och prioritering.

De kulturella och kreativa näringarnas potential för Europas tillväxt har kommit till uttryck på olika sätt i diskussionerna på kulturministtermöten under året. Diskussionerna har relaterats till specifika s.k. flaggskeppsinitiativ inom ramen för EU2020-strategin.

EU:s ramprogram Kultur (2007–2013) omfattar alla konst- och kulturområden utom de audiovisuella medierna. Programmet har tre övergripande mål: främjande av rörlighet för personer, främjande av rörlighet för konstnärliga produkter samt främjande av den interkulturella dialogen.

Antalet länder i kulturprogrammet uppgick 2010 till 35. Det totala beloppet som projekt

med svensk medverkan fått ta del av 2010 inom EU:s kulturprogram (stöd till kulturprojekt, översättningsstöd och stöd till organisationer verksamma på europeisk nivå) uppgick till 7,4 miljoner euro. Från EU:s regionala strukturfonder fördelades 2010 totalt 242 miljoner kronor till svenska projekt med kulturanknytning. Därutöver tilldelades svenska projekt med kulturanknytning 24 miljoner kronor från socialfonden och 89 miljoner kronor från landsbygdsprogrammet.

Under 2010 och 2011 har förhandlingar pågått om inrättandet av en europeisk kulturarvsmärkning på EU-nivå. Rådet fattade beslut i frågan den 19 maj 2011. Beslutet innebär att medlemsstaterna frivilligt deltar i märkningen, att urvalsförfarandet bygger på gemensamma, tydliga och öppna kriterier samt att samarbete sker med befintliga projekt. Förslaget om utnämningsstruktur är tänkt att koppla samman en nationell nominering med utnämning på europeisk nivå. Beslutet innebär vidare att medlemsstaterna på frivillig basis vartannat år kan nominera två kulturarvsplatser (*heritage sites*), varav en europeisk jury väljer ut en som får märkningen.

Rådsslutsatser antogs 2010 om det europeiska digitala biblioteket Europeana. Rådet underströk sitt engagemang för Europeana och relaterade

insatser på området digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. De nya slutsatserna betonar bl.a. betydelsen av att urvalet och kvaliteten på det material som kulturinstitutionerna levererar till Europeana förbättras.

Sverige var under 2010 en av de största leverantörerna av innehåll till Europeana. Europeana har även lyfts fram inom ramen för den digitala agendan för Europa.

Arbetet med att tydliggöra kulturens roll i EU:s utrikespolitik fortsätter. Med utgångspunkt i rådets arbetsplan för kultur har samarbetet mellan representanter ansvariga för kulturfrågor i Utrikesdepartement och Kulturdepartement ökat. Detta arbete inkluderar såväl bistånds- som främjandaspekter.

Europarådet

Europarådet har under 2010 och 2011 varit föremål för en bred översyn och omorganisation där det bl.a. är tänkt att antalet mellanstatliga kommittéer ska skäras ned och endast de som bedöms ligga inom ramen för Europarådets prioritetsprogram ska bibehållas. Fortsatt fokus gäller för kärnmålen: mänskliga rättigheter, demokratifrågor och rättsstatfrågor. Detta arbete kommer också att påverka arbetet som sker inom ramen för styrkommittén för kulturarv och landskap (CDPATEP) och styrkommittén för kultur (CDCULT).

Barentssamarbete

Perioden hösten 2009 till hösten 2011 är Sverige ordförande i det mellanstatliga samarbetet Barentsrådet (Barents Euro-Arctic Council). Inom ramen för det gemensamma arbetet med det regionala Barentssamarbetet (Barents Regional Council) har ett nytt treårigt program för kultursamarbete beslutats: New Horizons in the Barents Region – 3rd Programme of Cultural Cooperation 2011–2013.

Unesco

Sverige är ledamot i Unescos världsarvskommitté för mandatperioden 2008–2011. Några av de viktigaste frågorna i kommittéarbetet är att stödja den globala strategin för ett balanserat och representativt världsarv, att verka för en integrerad natur- och kultursyn och en hållbar utveckling. Vidare prioriteras insatser för att avvärja hot mot världsarv i fara och att verka för att få fler barn och ungdomar i världen medvetna om natur- och kulturarvet.

Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar antogs 2005 och trädde i kraft 2007. Fullständiga riktlinjer för konventionen är nu i princip beslutade vilket betyder att arbetet kommer in i en genomförandefas. Detta föranleder arbete med att utveckla tillämpningen av konventionen i Sverige. Sverige valdes in som ledamot i regeringskommittén

för konventionen på den tredje ordinarie partskonferensen i juni 2011. Konventionen befäster enskilda nationers rätt och skyldighet att föra en kulturpolitik till stöd för den kulturella mångfalden. Den verkar för ett ökat internationellt kulturutbyte och en ökad kulturell mångfald.

Regeringen beslutade i december 2010 att ratificera Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet som bl.a. omfattar muntliga traditioner, sociala sedvänjor och traditionell hantverksskicklighet. I samband med ratificeringen gav regeringen Institutet för språk och folkminnen, som samordnande myndighet, i uppdrag att utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen. Uppdraget som sker i samverkan med andra berörda aktörer ska delrapporteras den 30 juni 2012 och slutrapporteras senast den 15 februari 2014. För att utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen tillförs Institutet för språk och folkminnen 1,5 miljoner kronor per år under åren 2011–2013 till särskilda projektinsatser och åtgärder som gäller det immateriella kulturarvet (prop. 2010/11:1, utg. omr. 17, bet. 2010/11:KrU1, rskr. 2010/11:113).

Nordiska ministerrådet

Ministerrådet för kultur ansvarar för det näst största insatsområdet i det officiella nordiska

samarbetet. Totalt omfattar budgeten för det nordiska kultur- och mediesamarbetet 2011 ca 198 miljoner kronor. År 2011 är Finland ordförande i det nordiska regeringssamarbetet. I sitt ordförandeprogram på kulturområdet har Finland lagt vikten på kreativitet och ”det globala Norden”. Under 2010 var Danmark ordförande i det nordiska regeringssamarbetet. Betoningen låg då på globaliseringsfrågor. Inom ramen för kulturministrarnas globaliseringsstrategi genomfördes en nordisk satsning på den internationella bokmässan i Paris, Salon du Livre i mars 2011.

En utvärdering av den strukturförändring av det nordiska kultursamarbetet som gjordes 2007 presenterades i början av 2011. De förändringar som genomförts bedöms som lyckade, men det finns behov av mindre justeringar och vissa administrativa åtgärder. Dialogen mellan de olika förvaltningsorganen, husen, institutionerna, programmen, ämbetsmannakommittén, ministerkommittén och sekretariatet ska stärkas. Kulturoch konstprogrammet förlängs i fem år 2012–2016 och det Nordisk-baltiska mobilitetsprogrammet fortsätter i ytterligare tre år 2012–2014. Det nordiska initiativet att etablera ett kulturpartnerskap inom ramen för den Nordliga Dimensionen har nu upprättats med ett mindre sekretariat i Nordiska ministerrådets lokaler i Köpenhamn. Målen för partnerskapet är bl.a. att främja samarbete mellan kultur- och

näringsområdena samt att underlätta kunskap om och tillgång till finansieringskällor.

De utsända kulturråden

Kulturdepartementet är huvudman för de kulturråd som i dag finns vid ambassaderna i Belgrad, Berlin, London, Moskva, Peking och Washington samt vid Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen i Bryssel. Kulturrådet i Bryssel har särskilda uppgifter inom EU-samarbetet. Chefen för Svenska kulturhuset i Paris är också kulturråd vid ambassaden men tillhör organisatoriskt Utrikesdepartementet/ Svenska institutet.

Kulturrådens övergripande uppgift är att föra fram kulturens roll i kontakterna med andra länder och stimulera den kulturella dialogen och kulturutbytet.

Kulturråden rapporterar om sin verksamhet i ett nyhetsbrev som publiceras regelbundet och som intresserad allmänhet och media kan prenumerera på via regeringens hemsida. Cirka 1 000 personer prenumererar på nyhetsbrevet.

I januari 2010 inrättades en ny kulturrådstjänst vid ambassaden i Peking. Under 2010 rekryterades nya personer till kulturrådstjänsterna i Washington och Moskva och 2011 rekryterades ett nytt kulturråd till Berlin.

Under 2010 och 2011 har ett flertal större kulturevenemang arrangerats inom ramen för kulturrådsverksamheten. I Belgrad har bl.a. ett omfattande arbete bedrivits för att uppmärksamma museernas roll i samhället och att uppmärksamma historieskrivning. Stora insatser gjordes i samband med att Sverige var temaland på Belgrads bokmessa. I Peking har de kreativa näringarna uppmärksammats, bl.a. genom en utställning om svenskt mode. Kulturrådet i Moskva har initierat en tidskrift om svensk litteratur som ges ut på ryska, vars syfte är att fungera som en länk mellan översättare och förlag. I London har svenskt konsthantverk uppmärksammats liksom den svenska yttrandefrihetens historia. I Washington fokuseras arbetet under 2011 på temat Fabric of Life där bl.a. svensk design och svensk fotokonst visas och litteraturseminarier kring Stieg Larssons böcker arrangeras. I Berlin har konstprojektet Correct me if I'm critical genomförts.

Statens kulturråd

Statens kulturråd har ett särskilt ansvar för att utveckla internationaliseringen inom hela kulturområdet. Kulturrådet har under 2010 tagit fram en handlingsplan för interkulturell utveckling och en strategi för internationell verksamhet för perioden 2011–2013.

Inom bidragsgivningen har Kulturrådet under

2010 prioriterat ansökningar med ett internationellt och interkulturellt perspektiv inom institutionernas utvecklingsbidrag. Nya riktlinjer för bidragsgivningen till internationellt kulturutbyte har tagits fram. Kontakterna mellan Kulturrådet och de utsända kulturråden har fördjupats. Kulturrådets samverkan med andra myndigheter kring det internationella kultursamarbetet har förtydligats.

Inom ramen för det utökade uppdraget att stärka ett internationellt och interkulturellt utbyte har Kulturrådet 2010 startat ett ettårigt mentorprogram.

Analys och slutsatser

Internationellt utbyte och samarbete är centralt för utvecklingen och förnyelsen av kultur och konst i Sverige. Kultur i bred bemärkelse bidrar därutöver till att skapa och utveckla relationer med andra länder. Utövarna verkar också själva alltmer direkt på en global arena. Därför är det av stor vikt att det internationella perspektivet uppmärksammas på både lokal, regional och nationell nivå.

Ett tema som fortsätter att vara aktuellt är vikten av kulturens roll i utrikespolitiken. Detta återspeglas också på EU-nivå där samarbetet mellan kulturområdet och utrikespolitikområdet stärkts. Det finns anledning att utveckla denna

diskussion också i ett nationellt perspektiv. Inom EU och Unesco ligger frågan om interkulturell dialog och kulturell mångfald högt på dagordningen, vilket också föranleder arbete nationellt.

Diskussionen om kulturens roll i Europa 2020 har intensifierats ytterligare under året. Det handlar inte minst om hur de kulturella och kreativa näringarna kan utvecklas ytterligare, bl.a. genom de olika samarbetsprogram som finns dels inom kultur- och medieområdet, dels inom ramen för EU:s strukturfonder. Det svenska kulturlivets aktiviteter inom ramen för EU:s kulturprogram har under 2010 förbättrats jämfört med 2009. Statens kulturråd lämnade våren 2011 en rapport (dnr Ku2011/745/KV) med förslag till hur aktiviteterna och kulturlivets delaktighet kan öka, t.ex. genom förbättrade informationsinsatser. Regeringen kommer att fortsatt följa frågan.

Projektet om en europeisk kulturarvsmärkning, vars syfte bl.a. är att höja medvetandet om det gemensamma kulturarvet särskilt bland ungdomar, stämmer väl med den prioritering som regeringen gör för att barn och unga ska få ökade möjligheter till kulturell delaktighet.

Det finns anledning att fortsätta att utveckla formerna för hur nordisk kultur och konst kan

göras mer synlig internationellt.

Kulturråden utgör en viktig länk mellan Sveriges och stationeringsländernas kulturliv. Som exempel kan nämnas att kulturråden under 2010 aktivt medverkat som projektledare eller förmedlare vid ett flertal bokmässor, designveckor, musikevenemang, utställningar, filmfestivaler och liknande liksom vid enskilda kulturprojekt. Kulturrådets verksamhet utgör en viktig del i det integrerade Sverigefrämjandet. Det är betydelsefullt att Statens kulturråd vidareutvecklar och följer upp effekterna av arbetet med att stimulera internationaliseringen inom kulturområdet.

4.4.4 Kulturella och kreativa näringar samt ett regionalt perspektiv

Resultat

Regeringen beslutade 2009 om en handlingsplan för kulturella och kreativa näringar samtidigt som ett antal uppdrag gavs till bl.a. Tillväxtverket och Vinnova. Uppdragen genomförs mellan 2009 och 2012 i samverkan med ett antal myndigheter inom kulturområdet. Regeringens handlingsplan omfattar en satsning på totalt 73 miljoner kronor och samordnas gemensamt av Kultur- och Näringsdepartementen.

Det övergripande målet för handlingsplanen är att stärka entreprenörskap och företagande

inom kulturområdet samt att främja kulturell och kreativ kompetens i näringslivet för ökad konkurrenskraft och innovationsförmåga.

Handlingsplanen omfattar bl.a. insatser som rådgivning till företag, programsatsning på inkubatorer för kulturella och kreativa näringar samt mellanhänder, nätverk och modeller för samverkan och entreprenörskap i kulturella och kreativa utbildningar.

Den pågående handlingsplanen har hittills resulterat i olika uppdrag, flertalet pågående, till myndigheter inom närings- och kulturpolitiken. Inkubatorsuppdraget har bl.a. resulterat i att det nationella inkubatornätverket har utökat antalet inkubatorer med kulturell eller kreativ profil från 4 till 14.

En delredovisning från Tillväxtanalys rörande kapitalförsörjning inom kulturella och kreativa näringar visar att soliditeten i dessa företag inte är sämre än i andra företag. Däremot är företagen inom denna sektor oftast mycket små.

Andelen enmansföretag är större inom kulturella och kreativa näringar än i andra branscher. Tillväxtanalys deltar också i arbetet med att ta fram en enhetlig europeisk statistik för att avgränsa och definiera kulturnäringar och utveckla metoder för att mäta sektorns storlek och omfattning

Som ett komplement till handlingsplanen inrättade regeringen i september 2010 ett särskilt råd för kulturella och kreativa näringar (dnr N2010/3043/ENT). Rådet består av experter och utövare inom kulturella och kreativa områden och ska bidra till att stärka både det nationella och regionala arbetet med kultur och kreativitet som viktiga drivkrafter för hållbar utveckling och tillväxt. Rådets övergripande uppgift är att belysa viktiga frågeställningar för sektorn och att bistå regeringen i arbetet med den antagna handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar. Insatserna i handlingsplanen utgår från de kulturella och kreativa entreprenörernas behov och möjligheter. Handlingsplanen är också utformad så att den främjar en ökad helhetssyn på området och stärkt samverkan mellan myndigheter och organisationer.

Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Konstnärsnämnden, Stiftelsen Svenska Filminstitutet och Nämnden för hemslöjdsfrågor har i sina respektive regleringsbrev och riktlinjebeslut för 2011 fått i uppdrag att utveckla och medverka i insatser för kulturella och kreativa näringar. Statens kulturråd, Riksarkivet och Riksantikvarieämbetet har på regeringens uppdrag även skapat interna strategier för arbetet med regionala tillväxtfrågor.

På regional nivå pågår också flera utvecklingsverksamheter

som syftar till att främja de kulturella och kreativa näringarna. I nuläget har elva regioner strategiska planer eller program för kulturella och kreativa näringar. Samtidigt arbetar tio regioner med att ta fram strategier som kommer att presenteras under våren eller hösten 2011. Strategierna ser olika ut och utgår från respektive regions förutsättningar. Det handlar om att skapa funktioner mellan kultur och näringsliv i det regionala tillväxtarbetet, men det kan också handla om att utveckla affärsmodeller, att coacha talanger, samt att skapa mötesplatser, kluster och mäklarfunktioner. I flera strategier finns också kopplingar till kulturarv och turism.

Inom EU ligger området kulturella och kreativa näringar högt på agendan, både inom kulturområdet och inom det näringspolitiska området. Inom ramen för den i december beslutade arbetsplanen för rådsarbetet 2011–2014 har en särskild OMC-grupp (Open Method of Coordination) tillsatts för att utveckla frågan. Statens kulturråd representerar Sveriges intressen i gruppen. Rådet har återkommande understrukit vikten av att de kulturella och kreativa näringarnas potential tas tillvara vid implementeringen av EU 2020-strategin på nationell nivå. Detta gäller inte minst inom ramen för innovationsstrategin och den digitala agendan. Inom Nordiska ministerrådet har det

gemensamma projektet KreaNord fortsatt under det finska ordförandeskapet för att utveckla kunskap och verktyg som kan främja kulturella och kreativa näringar, bygga nätverk och profilera Norden som en kreativ region.

Analys och slutsatser

Handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar har bidragit med ytterligare kunskap och underlag för områdets fortsatta utveckling. Till detta ska läggas Rådet för kulturella och kreativa näringar som bör kunna utvecklas till en viktig idébank och katalysator för områdets fortsatta utveckling.

Betydelsen av ett horisontellt arbetssätt mellan politikområden och över sektorsgränser är helt avgörande för att åstadkomma en positiv utveckling inom sektorn kulturella och kreativa näringar. Det gäller EU-nivå såväl som nationell och regional nivå. Att föra kulturområdet och näringsområdet närmare varandra med gemensamma mervärden som resultat kräver insikt, intresse och respekt. I det sammanhanget är kulturens fria roll och egenvärde oomtvistlig. Samtidigt är det avgörande att ta fasta på att kulturen också bidrar i olika former till utvecklingen inom andra samhällsområden. Regeringen avser att fortsätta att utveckla och stärka de kulturella och kreativa näringarna. Därmed skapas förutsättningar för ökad tillväxt och

sysselsättning samtidigt som kulturens kraft i högre grad kan tas till vara och prägla samhällsutvecklingen.

4.4.5 Forskning inom kulturområdet

Resultat

Staten ger stöd till forsknings- och utvecklingsarbete inom kultursektorn. År 2010 uppgick stödet till ca 38 miljoner kronor via anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser* inom kulturområdet. Medlen har använts för projekt inom ansvarsområdet för centralmuseerna, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Institutet för språk och folkminnen. Vidare används medel för grundforskning inom naturvetenskap vid Naturhistoriska riksmuseet. Från och med den 1 januari 2010 har ansvarsmuseifunktionen avskaffats och medel under anslaget fördelas till projekt inom samtliga centrala museers ansvarsområden.

Flera av kulturområdets institutioner bedriver forskningsanknuten verksamhet; bl.a. som beställare, som basinstitutioner för annan forskning vid arkiv och museer samt som institutioner med ansvar för forskningsprojekt. Insatserna har i stor utsträckning betydelse för universitetsforskningen eftersom det handlar om t.ex. grundläggande materialbearbetning som många gånger är en förutsättning för vidare forskning. Kulturinstitutionerna är alltså en viktig del av den forskningsinfrastruktur som tillför värdefullt material till den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen.

I linje med propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) har Vetenskapsrådet fördelat 24,7 miljoner kronor under 2010 för kultur- och kulturarvsforskning samt finansierat en fortsatt satsning på konstnärlig forskning och konstnärligt utvecklingsarbete.

Statens kulturråd har fram till 2011 fördelat bidrag till forskning inom kulturområdet. Under 2008–2010 har dessa medel ökat från 4,7 miljoner kronor till ca 5,5 miljoner kronor.

Delar av dessa medel har överförts till den nya Myndigheten för kulturanalys som inledde sin verksamhet den 1 april 2011. Dock har Kulturrådet fortsatt ansvar för forskningsbidrag till de centrala museerna. Dessa bidrag uppgick 2010 till ca 3,7 miljoner kronor och ska stärka kunskapsuppbyggnaden inom museisektorn. Kulturrådet har 2011 i samverkan med Historiska museet gett ut publikationen Forskning vid museer, en antologi om centrala museers forskningsverksamhet.

Inom museiområdet har det bedrivits en mycket aktiv forskningsverksamhet. Inte minst vid Statens historiska museer där FoUverksamheten samt det internationella arbetet har gett fortsatt goda resultat under året. Även vid Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde bedrevs under 2010 ett flertal forskningsprojekt. Statens maritima museer har

under 2010 påbörjat ett samarbete med Stockholms universitet kring ett forskningscentrum (Centrum för maritima studier). Naturhistoriska riksmuseet har under året ytterligare förstärkt sin ställning som framstående forskningsaktör för forskning om biologisk och geologisk mångfald och om samspelet mellan naturmiljö och människa. År 2010 var av FN utnämnt som det biologiska mångfaldsåret. På uppdrag av Vetenskapsrådet och Formas gjorde en internationell forskarpanel en utvärdering av den svenska forskningen om biologisk mångfald vid 14 lärosäten och vid museet. I rapporten ges Naturhistoriska riksmuseet, som enda institution, bedömningen ”outstanding in an international perspective”. Högsta omdöme gavs också för forskningens vetenskapliga relevans.

På arkivområdet bedrivs forskning och metodutveckling inom flera fält, bl.a. arkivpedagogik, standardisering, arkivredovisning och teknikutveckling för digitalisering.

Institutet för språk och folkminnen bedriver forskningsverksamhet i en rad olika projekt inom områden som språk, dialekt, folkminnen, ortnamn och personnamn. Under 2010 utgjorde forskning, utveckling och vetenskaplig bearbetning 25 procent av institutets kostnader .

Forsknings- och utvecklingsverksamheten vid Riksantikvarieämbetet har bedrivits enligt FoUprogrammet för kulturmiljöområdet under 2006–2010. Programmet omfattar tre temaområden: Plats och tradition, Landskap med historia och Moderna kulturarv. Under 2010 har totalt 34 anslagsmottagare beviljats bidrag. Samtidigt har ett nytt FoU-program för perioden 2012–2016 tagits fram. Det nya programmet innehåller sex forskningsteman och anslag kan sökas för forsknings- och utvecklingsprojekt, stöd till nätverk, seminarier och konferenser samt förstudier.

Analys och slutsatser

Kulturinstitutionernas möjlighet att efterfråga, värdera och implementera forskning i sin verksamhet är grundläggande för deras förmåga att förmedla kunskap till samhällets olika aktörer och intressenter.

Även om institutionerna generellt har ett gott nationellt samarbete med universitet och högskolor och flera av dem även internationellt, bedömer regeringen att det finns ett behov av att stärka samverkan mellan kulturområdet och relevanta forskningsdiscipliner. Ett gott exempel är Statens maritima museers samarbete med Stockholms universitet. Kvaliteten på kulturinstitutionernas forskning återspeglas bl.a. i resultatmått som belyser publicering, tilldelning

av externa forskningsmedel erhållna i konkurrens, besök av gästforskare, samt externa utvärderingar, utmärkelser och andra slag av uppmärksamhet.

Regeringen bedömer att institutionerna, som får medel via anslaget Forsknings- och utvecklingsarbete inom kulturområdet, överlag har en god forsknings- och utvecklingsverksamhet. Särskilt utmärkande är Naturhistoriska riksmuseet, som är en forskningsinstitution med professurer och doktorander, och där forskningen håller en internationellt sett hög kvalitet inom flera områden.

4.4.6 Kultur och hälsa

Resultat

Det kulturpolitiska målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet ges ytterligare en dimension i ljuset av det folkhälsopolitiska målet om att öka människors delaktighet i samhällslivet. Regeringen tydliggör i propositionen En förnyad folkhälsopolitik (prop. 2007/08:110) att en stark utmaning för hela samhället är att se den potential som finns i att främja hälsa, och därmed förebygga sjukdom, genom ett samhälle som är rikt på goda sociala relationer, delaktighet och inflytande.

Regeringen har gett Statens kulturråd i uppdrag att utveckla sin utåtriktade information

om det pågående arbete inom området kultur och hälsa. Inom detta område har Kulturrådet under 2010, förutom att ha medverkat i seminarier och konferenser, etablerat en webbplats för området där goda exempel och arbetsmetoder inom i synnerhet sjukvård och äldreomsorg har publicerats. Centrum för kultur och hälsa vid Göteborgs universitet har beviljats medel från Kulturrådet till en förstudie för forskarskola inom området kultur och hälsa.

Kulturrådet har beslutat om en ny strategi för sitt arbete med kultur och hälsa 2010–2012. Den innebär bl.a. att Kulturrådet i samarbete med Statens folkhälsoinstitut ska följa upp arbetet med kultur och hälsa, utveckla samarbetet med landsting och kommuner när det gäller kultur och hälsa inom sjukvården och äldreomsorgen och i dialog med huvudmän på nationell, regional och lokal nivå ta upp kultur och hälsa.

Analys och slutsatser

Samverkan mellan kulturpolitiken och andra politikområden bidrar till att undanröja hinder för människors tillgång till kultur och gynnar därmed det nationella folkhälsoarbetet. Regeringen bör fortsätta arbetet med att sprida kunskap om kulturens positiva betydelse för människors hälsa och välbefinnande. Den information som nu tillhandahålls på Statens kulturråds hemsida ger ökad möjlighet för fler att ta del av

kunskapsutvecklingen inom kultur och hälsa.

Västerbottens läns landsting och Skånes läns landsting har under 2010 genomfört försöksverksamhet inom ramen för projektet Kultur på recept. Av de rapporter som inkommit framgår att personerna som har deltagit har en mycket positiv upplevelse av satsningen och att de mår bättre efter insatsen, vilket är viktigt att notera. Skåne läns landsting betonar i sin utvärdering ett skifte av fokus från det sjuka till det friska vilket bedöms ge gynnsamma förutsättningar för rehabilitering. Däremot ger studierna inga belägg för ett direkt samband mellan denna typ av insatser och en minskad eller förkortad sjukfrånvaro. För att bedöma sådana effekter krävs en mer djupgående utvärdering av resultaten.

4.4.7 Jämställdhet

Resultat

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För politiken finns fyra delmål som handlar om en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Regeringens huvudsakliga strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen är jämställdhetsintegrering. Samtliga myndigheter inom kulturområdet

ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter, vilket framgår av myndigheternas instruktioner.

Under 2010 gjordes en utvärdering av de tre miljoner kronor som avsattes till Delegationen för fördelning av statsbidrag till kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt under 2007–2009 (fr.o.m. 2008 fördelades stödet av Ungdomsstyrelsen). Medlen har fördelats till jämställdhetsprojekt som genomförts av organisationer inom kultursektorn. Bidragen har, enligt rapporten Vad hände sen? (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:5), dels gett upphov till nya verksamheter av hög kvalitet, dels stärkt organisationernas motivation. Externa effekter är svåra att koppla uteslutande till bidragen, men rapporten talar om effektivare påverkansarbete och en större medvetenhet hos målgrupperna.

Konstnärsnämnden publicerade 2010 rapporten Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv. (Se vidare avsnitt 8.4)
Ytterligare resultat av arbetet med jämställdhetsintegrering redovisas under respektive avsnitt.

Analys och slutsatser

Könsfördelningen inom scenkonstområdet har på många håll blivit jämnare. Inom musikområdet avviker dock fördelningen av kvinnor

och män fortfarande från ambitionen om en jämn könsfördelning. Det gäller t.ex. inom vissa musikgenrer och bland komponister. Regeringen satsar därför ytterligare 17,5 miljoner kronor på jämställdhet inom kulturområdet under 2011–2014. Uppdrag har getts till Statens musikverk att i samverkan med Statens kulturråd och Konstnärsnämnden stödja projekt i syfte att främja ökad jämställdhet inom musiklivet (dnr Ku2011/1026/KV). Vidare har uppdrag lämnats till Statens historiska museer för att ta fram underlag och utveckla metoder för en mer jämställd representation i samlingar och utställningar (dnr Ku2011/557/KA) samt till Stiftelsen Svenska Filminstitutet för att fortsätta stödja unga kvinnors filmskapande (dnr Ku2011/558/MFI).

4.4.8 Funktionshinderspolitik

Resultat

Den övergripande strategin för regeringens politik på området är att ett funktionshindersperspektiv ska integreras i verksamheten. Samtliga statliga institutioner inom Kulturdepartementets område ska informera om hur tillgängligheten är och vilka hinder som finns för den som vill besöka institutionen eller ta del av dess verksamhet. Inriktningsmålen inom Kultur, medier och idrott är följande (skr. 2009/10:166):

- Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturlivet ska förbättras.
- Funktionshindersperspektivet ska vara integrerat i den ordinarie bidragsgivningen inom kulturområdet och idrottsområdet.
- Medietjänster och film ska i högre utsträckning utformas på ett sätt som gör dem tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Tillgängligheten inom scenkonsten har fortsatt uppmärksammas under 2010 genom den s.k. Norrlandsdeklarationen. Deklarationen är ett gemensamt uppdrag om norrländsk samverkan för ökad tillgänglighet till scenkonsten för personer med funktionsnedsättning. Initiativet togs av Scenkonstbolaget i Västernorrland samt teaterföreningarna och handikappföreningarna i norr. Deklarationen uppmanar chefer och ledningar inom scenkonstområdet att ta ett ökat ansvar för att förbättra tillgängligheten till information, lokaler och verksamheter för personer med funktionsnedsättning.

Inom museiområdet finns ett nätverk för tillgänglighetsansvariga vid de olika museerna. Nätverket drivs bl.a. i samarbete med Handisam och syftet är att de deltagande organisationerna ska kunna stödja varandra genom kunskaps- och erfarenhetsutbyten för att sprida goda exempel.

Som ett led i detta arbete publicerades under 2010 dokumentationen Tillgänglighet i utställningar. I denna lyftes både teoretiska och praktiska förhållningssätt fram. Att fortsätta arrangera mötesplatser för kunskaps- och erfarenhetsutbyte där teoretiska modeller omsätts i praktiken är en central del av det fortsatta arbetet med att utveckla tillgänglighet till museerna.

Regeringens arbete med strategin för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande av kulturarvet fortsatte under 2010.

Regeringens satsning Skapande skola har bl.a. möjliggjort en ökad delaktighet i kulturlivet för elever i särskolan.

Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet har tagit fram underlag till en strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016.

Regeringen ställer i sändningstillstånden för Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB krav på att företagen ska beakta behoven hos personer med funktionsnedsättning. I sändningstillstånden för perioden 2010–2013 har målen skärpts bl.a. när det gäller textning av tv-program. Målet på lång sikt är att hela utbudet från alla tre programföretagen

görs tillgängligt för alla medborgare.

En ny radio- och tv-lag (2010:696) trädde i kraft den 1 augusti 2010. Lagen innebär att kraven på leverantörer av medietjänster har höjts när det gäller tillgängliggörandet av program för personer med funktionsnedsättning.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Taltidningsnämnden och Post- och telestyrelsen fick den 23 juni 2010 ett uppdrag från regeringen att utreda den framtida taltidningsverksamheten. De förslag som hittills lämnats bereds för närvarande i Regeringskansliet.

På regeringens uppdrag fördelar Stiftelsen Svenska Filminstitutet sedan 2000 stöd till film och video för syntolkning och textning på svenskt språk, vilket har lett till en ökad tillgänglighet till svensk film för synskadade, hörselskadade och döva. Regeringen har i juni 2011 uppdragit åt Svenska Filminstitutet och Post- och telestyrelsen att genomföra ett projekt som syftar till att utreda och utveckla förutsättningarna för en ökad tillgänglighet till svensk film på digitala biografer för personer med funktionsnedsättning, främst synskadade.

Målet med statens stöd till idrotten är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en

god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning. Statsbidraget utgår bl.a. som organisationsbidrag till Svenska Handikappidrottsförbundet och Svenska Dövidrottsförbundet. Stöd ges även inom ramen för det statliga lokala aktivitetsstödet för barn- och ungdomsverksamhet och av medel från den särskilda satsningen Idrottslyftet.

Ytterligare resultat av arbetet med funktionshinderspolitiken redovisas under respektive avsnitt.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att utvecklingen har gått framåt, men att det finns ytterligare möjligheter och behov av att öka tillgängligheten och delaktigheten inom kulturområdet. Bland de yrkesverksamma teater- och dansgrupperna finns allt fler exempel på uppsättningar där skådespelare med funktionsnedsättningar agerar. Inom musei och biblioteksområdet pågår ett kontinuerligt arbete med att anpassa lokaler, tillgängliggöra information i alternativa former samt arbeta med ny teknik.

De tekniska framstegen påverkar kulturlivet på olika sätt och har fört med sig helt nya möjligheter när det gäller att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Det är

viktigt att kulturlivets aktörer samverkar, använder och vidareutvecklar dessa möjligheter. Tillgänglighetsperspektivet bör finnas med från början när verksamhet, information och lokaler planeras.

På film- och medieområdet ger den tekniska utvecklingen tillsammans med regeringens initiativ stora möjligheter att öka tillgängligheten. Förutsättningarna kan ytterligare förbättras genom ökad samverkan mellan olika aktörer.

4.4.9 Översyn av Statens kulturråd

Resultat

Statens kulturråd är en viktig aktör för att genomföra den nationella kulturpolitiken. Kulturrådets uppdrag är bl.a. att dels utforma insatser för att driva på utvecklingen inom olika kulturområden, dels fördela bidrag.

Det är viktigt att Statens kulturråds verksamhet är utformad så att den kan bidra till att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen. De senaste åren har en rad omvärldsförändringar skett som påverkar Kulturrådets framtida verksamhet. Bland annat har Myndigheten för kulturanalys och Statens musikverk inrättats och en ny modell för fördelning av vissa statliga stöd till regional kulturverksamhet införts. Statskontoret har under våren 2011 genomfört

en s.k. myndighetsanalys av Kulturrådet. Statskontorets analys visar bl.a. på behov av att vidareutveckla styrningen av myndigheten. Flexibiliteten i bidragsgivningen bör öka och Kulturrådets roll inom ramen för kultursamverkansmodellen bör tydliggöras, bedömer

Statskontoret. Vidare framhålls att Kulturrådet i ökad grad bör belysa uppnådda effekter och resultat. Statskontoret anser även att rollfördelningen mellan Myndigheten för kulturanalys och Kulturrådet bör tydliggöras.

Analys och slutsatser

Regeringen avser att vidareutveckla styrningen av Statens kulturråd. Detta arbete kommer att ske mot bakgrund av de förändringar som på senare tid skett inom kulturområdet.

4.4.10 Regional fördelning av statens stöd till kultur och övrig finansiering av kultur

Resultat

Statens kulturråd fördelade 2010 drygt 1,7 miljarder kronor till ett brett utbud av kulturverksamheter i landet. Cirka 1,4 miljarder kronor av bidragsgivningen har en tydlig regional fördelning. Den största delen av den totala bidragsgivningen avser scenkonstområdet som tilldelades dryga 1,2 miljarder kronor. Konstmuseer och utställningar tilldelades ca 225 miljoner kronor och litteratur och biblioteksområdet ca

177 miljoner kronor. Bidragsgivningen till konstområdesövergripande verksamheter uppgick till ca 133 miljoner kronor.

Statens kulturråd har även regeringens uppdrag att kartlägga och analysera det regionala utfallet av andra statliga myndigheters och institutioners bidragsgivning. Kulturrådet har i rapporten Statliga kulturinsatser regionalt, Kulturen i siffror 2011:1 redovisat utfallet för 2009 och 2010. Rapporten visar bl.a. hur Kulturrådets och vissa andra statliga myndigheters och institutioners bidragsgivning fördelats per län respektive per invånare i länen.

Stockholms, Västra Götalands och Skåne län får mest bidrag i kronor räknat. Däremot är det Gotland och glesbefolkade län såsom Västernorrland, Jämtland och Västerbotten som 2010 tilldelas högst bidrag per invånare. Utfallet framgår av tabell 4.2 nedan.

I rapporten Statliga kulturinsatser regionalt framgår vidare att den totala statliga insatsen på kulturområdet de senaste åren ligger på en svagt ökande nivå. Den svenska kulturbudgeten har inte drabbats av nedskärningar så som har varit fallet i en rad europeiska länder till följd av den senaste finanskrisen. Staten satsade 2009 ca 10 miljarder kronor på kultur, landstingen satsade ca 3,2 miljarder och kommunerna ca

9,3 miljarder kronor. Landstingen är den part som ökat sin finansiering mest under senare år

Analys och slutsatser

Den regionala fördelningen av statliga medel är tämligen stabil över tid. Utfallet av den statliga regionala fördelningen av bidragsmedlen beror även på hur mycket medel som landsting och kommuner satsar på kulturområdet. I och med att kultursamverkansmodellen införs i flertalet län kommer landstingen att i ökad grad få inflytande över och ansvar för hur vissa statliga bidrag fördelas. Det är angeläget att landstingens ökade ansvar bidrar till att de nationella kulturpolitiska målen uppfylls.

4.4.11 Redovisning av vissa kulturinstitutioners hyror

Regeringen lämnar i tabell 4.3 en redovisning av kulturinstitutionernas hyreskostnader

Tabell 4.2 Totala statliga medel för regional kulturverksamhet 2008–2010, tusental kronor samt kronor per invånare¹

Län	2010		2009		2008	
	Totalt	Kr/inv	Totalt	Kr/inv	Totalt	Kr/inv
Stockholms län	887 595	432	872 841	432	389 186	196
Uppsala län	133 732	415	127 979	388	124 083	379
Södermanlands län	73 157	270	51 872	192	48 880	183
Östergötlands län	133 339	309	130 701	308	124 176	293
Jönköpings län	70 797	209	68 773	205	59 514	178
Kronobergs län	57 413	312	54 957	300	41 844	230
Kalmar län	54 627	234	58 810	252	64 512	278
Gotlands län	57 052	944	59 902	1 047	52 734	925
Blekinge län	41 013	286	38 554	240	47 255	310
Skåne län	324 273	261	313 000	254	299 701	247
Hallands län	53 019	177	51 006	172	60 626	207
Västra Götalands län	488 583	308	488 030	310	462 244	297
Värmlands län	85 438	313	80 974	298	79 685	291
Örebro län	67 585	241	75 820	272	58 829	212
Västmanlands län	58 949	221	61 440	244	50 744	203
Dalarnas län	69 780	252	68 065	239	63 227	229
Gävleborgs län	75 040	271	78 843	285	69 470	252
Västernorrlands län	178 639	736	181 079	745	186 608	767
Jämtlands län	61 771	487	59 960	473	59 361	468
Västerbottens län	123 748	477	129 159	500	117 359	455
Norrbottnens län	81 534	326	81 584	328	83 711	335
Riket totalt	3 175 085	337	3 127 147	335	2 535 513	274

¹ Tabellen inkluderar både regionala bidrag och regional verksamhet omräknad i faktiska belopp som fördelats av Statens kulturråd, Allmänna Arvsfonden, Boverket, Stiftelsen framtids kultur, Konstnärsmidnaden, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstråd, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Arbetets museum, Dansnät Sverige, Kungliga Dramaten, Forum för levande historia, Institutet för språk och folkminnen, Rikskonserter, Riksteatern, Riksstiftelserna, Statens förvarshistoriska museer, Tekniska- och punktskriftsbiblioteket och Tekniska museet. I 2009 och 2010 års belopp ingår Statens konstråd, Dansnät Sverige, Kungliga Dramaten, Arbetets museum, Forum för levande historia och delar av Riksantikvarieämbetets förvaltningsanslag. Dessa institutioner har inte tidigare redovisat regional verksamhet omräknad i faktiska belopp. Arkitekturmuseet, Dansens hus och Kungliga Operan hänleder totala kostnader för verksamheten till Stockholms län. När dessa inkluderas i redovisningen uppgår medelfördelningen omräknad i faktiska belopp 2010 till 702 kronor per invånare i Stockholms län. Ett totalt institutioner redovisar ingen regional kostnadsfördelning och ingår inte i redovisningen ovan. Dessa institutioners verksamhet tillsammans med Arkitekturmuseet, Dansens hus och Kungliga Operans verksamhet motsvarar ca 1,5 miljarder kronor.

Tabell 4.3 Hyreskostnader m.m. för vissa kulturinstitutioner under 2008–2010

Myndighet/institution	Hyreskostnad inkl. uppvärmning och el			Anslag/bidrag			Hyreskostnad inkl. uppvärmning och el, andel av anslag/bidrag			Förändring i procentenheter 2008–2010
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	
Riksteatern	22 463	24 027	28 098	248 248	264 798	264 798	9,0%	9,1%	10,6%	+1,6
Kungliga Operan	50 432	52 005	54 413	381 011	411 301	427 407	13,2%	12,6%	12,7%	-0,5
Kungliga Dramaten	31 805	34 415	35 186	200 551	212 242	216 352	15,9%	16,2%	16,3%	+0,4
Dansens hus	8 764	8 475	8 747	20 523	21 029	25 514	42,7%	40,3%	34,3%	-8,4
Rikskonserter	9 600	9 522	8 704	68 289	62 194	62 935	14,1%	15,3%	13,8%	-0,2
Riksarkivet och landsarkiven	123 426	124 584	109 260	319 197	330 323	345 553	38,7%	37,7%	31,8%	-7,0
Institutet för språk och folkminnen	6 119	6 616	6 553	45 358	46 179	51 320	13,5%	14,3%	12,8%	-0,7
Riksantikvarieämbetet	47 574	47 007	58 830	222 561	218 973	209 704	21,4%	21,5%	27,1%	+5,7
Statens historiska museer	19 829	21 369	20 709	76 627	80 066	80 876	25,9%	26,7%	25,6%	-0,3
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	32 771	33 112	34 256	87 198	95 467	103 488	37,6%	34,7%	33,1%	-4,5
Naturhistoriska riksmuseet	45 573	48 307	48 256	145 555	151 176	156 353	31,9%	32,0%	31,2%	-0,1
Statens museer för världskultur	57 080	58 285	59 078	142 130	150 503	152 439	40,2%	38,7%	38,8%	-1,4
Livruckskammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet	11 982	12 328	13 203	37 889	40 010	40 737	31,8%	30,8%	32,4%	+0,8
Statens maritima museer	57 537	63 459	63 440	107 600	112 280	113 386	53,5%	56,5%	56,0%	+2,5
Arkitekturmuseet	12 407	12 807	12 665	38 941	38 713	44 744	36,6%	33,1%	28,3%	-8,3
Statens musiksamlingar	14 716	14 772	18 017	47 128	49 132	57 736	31,2%	30,1%	31,2%	0,0
Statens förvarshistoriska museer	27 076	27 711	35 365	73 289 ¹	78 349 ¹	82 224 ¹	37,0%	35,4%	43,0%	+8,0
Moderna museet	45 067	47 569	48 641	110 952	120 076	122 653	40,6%	39,6%	38,0%	-2,6
Nordiska museet	28 143	27 489	25 373	104 850	106 889	109 010	26,8%	25,7%	23,3%	-3,5
Tekniska museet	13 467	13 064	15 657	43 072	43 877	44 689	31,3%	29,8%	35,1%	+5,3
Arbetets museum	2 253	2 363	2 699	13 581	13 819	14 008	16,8%	17,1%	19,3%	+2,7
Dansmuseet	4 330	4 392	4 511	10 019	10 240	9 612	43,2%	42,9%	46,9%	+3,7
Drottningholms slottsteater	3 217	3 007	749 ²	7 244	7 383	10 718	44,4%	40,7%	6,9%	-37,5
Forum för levande historia	5 639	5 627	5 468	43 238	44 090	45 060	13,0%	12,8%	12,1%	-0,9

¹ Anslaget har i tabellen minskats med 23 miljarder kronor som avser ett tillskott för bidragsgivning till förvarshistoriska museiverksamheter.

² Till och med 2009 ingick Drottningholms slottsteater i Drottningholms slottsteater. Stiftelsen inrättades fr.o.m. 2010 i Statens musiksamlingar, vilket förklarar minskningen av hyreskostnaden för Drottningholms slottsteater 2010 och motsvarande ökning för Statens musiksamlingar.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.4, utlämnas här

Anslaget används för Statens kulturråds förvaltningskostnader. Statens kulturråd är central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet. Statens kulturråd handlägger ärenden som rör statliga bidrag för kulturell verksamhet och andra statliga åtgärder.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.5 utlämnas här.

Statliga utställningsgarantier

Statens kulturråd hanterar verksamheten med statliga utställningsgarantier. Verksamheten finansieras med avgifter och eventuella överskott redovisas på inkomstsidan i statens budget under inkomstitel 2511 Expeditions- och ansökningsavgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.6 utlämnas här.

Statens kulturråd tillförs ytterligare 1 990 000 kronor 2012 och 2 028 000 kronor för 2013 i samband med införandet av kultursamverkansmodellen, vilket aviserades i budgetpropositionen för 2011.

Från anslaget omprioriteras 69 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 48 305 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 Statens kulturråd för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 49 239 000 kronor, 47 084 000 kronor respektive 48 327 000 kronor.

4.5.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.

Tabell 4.7 utlämnas här.

Anslaget används för bidrag till en rad skilda ändamål på kulturområdet. Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.8 utlämnas här.

Anslaget ökar med 3 miljoner kronor per år 2012–2014 för insatser som syftar till att stärka bokens ställning och mångfalden på bokmarknaden.

För att främja ökat internationellt kulturutbyte samt internationella och interkulturella insatser, däribland verksamhet som initieras och genomförs av de kulturråd som Sverige har utsända runt om i världen tillförs anslaget 1 miljon kronor fr.o.m. 2012. Denna verksamhet bör bl.a. fokusera på scenkonstens roll i det internationella utbytet.

Till följd av att den treåriga satsningen på centrubildningarna upphör minskar anslaget med 10 009 000 kronor fr.o.m. 2012. Anslaget minskas med 2 850 000 kronor för 2012 till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 204 720 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 211 822 000 kronor, 219 435 000 kronor respektive 220 655 000 kronor.

4.5.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.9 utlämnas här

Anslaget används för den långsiktiga satsningen för barn i grundskolan, kallad Skapande skola. Satsningen innebär att skolans

kunskapsmål och kulturpolitikens mål om barns och ungdomars rätt till professionell kultur och till eget skapande sammanfaller. Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.10 utelämnas här

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 151 624 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 153 885 000 kronor, 156 951 000 kronor respektive 161 083 000 kronor.

4.5.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tabell 4.11 utelämnas här.

Anslaget används för att finansiera forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Medlen används för projekt inom Riksarkivets, Riksantikvarieämbetets och Institutet för språk och folkminnets ansvarsområden. Vidare beräknas under anslaget del av kostnaderna för grundforskning inom naturvetenskap vid Naturhistoriskariksmuseet.

Anslaget används även för projekt inom samtliga centrala museers ansvarsområden. Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.12 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 36 314 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 36 996 000 kr, 37 722 000 kr respektive 38 731 000 kronor.

4.5.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.13 utelämnas här

Anslaget används för stöd till icke-statliga kulturlokaler för ny- eller ombyggnad inklusive handikappanpassning av musei-, teater- och konsertlokaler som tillhör någon annan än staten. Beslut om bidrag fattas av Boverkets samlingslokalsdelegation efter samråd med Statens kulturråd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Tabell 4.14 utelämnas här.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2013 och 2014.

Regeringens överväganden

Tabell 4.15 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 9 898 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 9 898 000 kronor, 9 884 000 kronor respektive 9 884 000 kronor.

4.5.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.16 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till regionala och lokala kulturverksamheter. Anslaget ska användas till följande verksamheter:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet,
- biblioteksverksamhet,
- konst- och kulturfrämjande verksamhet,

- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet,
- främjande av hemslöjd.

Statens kulturråd får inom ramen för anslaget finansiera tidsbegränsade utvecklingsinsatser. Anslaget får belastas med vissa kostnader för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.17 utelämnas här.

Det statliga stödet till regional kulturverksamhet tillförs 25 miljoner kronor årligen 2012–2014.

Till anslaget överförs ytterligare 800 000 kronor för att kompensera Cirkus Cirkör för minskade hyresintäkter med anledning av att Dans- och Cirkushögskolans utbildning i cirkus flyttar från Cirkus Cirkörs lokaler till Dans- och Cirkushögskolans. Medlen överförs från utgiftsområde 16, anslag 2:70, *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.* Därmed kompenseras Cirkus Cirkör med totalt 2 miljoner kronor med anledning av de nya hyresförhållandena.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 1 278 295 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 1 304 179 000 kronor, 1 329 589 000 kronor respektive 1 337 656 000 kronor.

4.5.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.18 utelämnas här.

Anslaget används till förvaltningskostnader för Myndigheten för kulturanalys samt för forsknings- och utvecklingsinsatser på

kulturområdet. Myndigheten för kulturanalys har till uppgift att, med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet. I uppgifterna ingår att analysera utvecklingen både inom detta område och inom andra samhällsområden som har betydelse för kulturlivet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.19 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 9 440 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2012. För 2013, 2014 samt 2015 beräknas anslaget till 9 622 000 kronor, 9 810 000 kronor respektive 10 070 000 kronor.

4.5.8 Bidrag till kulturverksamhet från AB Svenska Spel

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma 2012 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag som motsvarar 1/26 av bolagets överskott 2011 från Nya Penninglotten avsett för konst, teater och andra kulturella ändamål. Bidraget ska fördelas enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner att regeringen på AB Svenska Spels ordinarie bolagsstämma 2012 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag som motsvarar 1/26 av bolagets överskott för 2011 från Nya Penninglotten avsett för konst, teater och andra kulturella ändamål att fördelas till ifrågavarande ändamål enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen.

Kulturbudgetens avsnitt 5 -18

Avsnitten läggs in i följande sammanställning av områdena i Sven Winnells klassifikationssystem för verksamheter.

5 Teater, dans och musik: område 792

6 Litteraturen, läsandet och språket: 102 och 80-89

7 Bildkonst, arkitektur, form och design: 71-77

8 Kulturskaparnas villkor: 70

9 Arkiv: 101

10 Kulturmiljö: 71-72

11 Museer och utställningar: 73

12 Trossamfund: 2

13 Film: 7914-7919

14 Medier: 7914-7919 och 90

15 Ungdomspolitik: 7951

16 Politik för det civila samhället: 7958 och 796-799

17 Folkbildning: 7957

18 Tillsyn av spelmarknaden: 794

Klassifikationssystem för verksamheter.

Med kulturbudgetens avsnitt 5-18

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.](#)

[SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar](#)

[SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.](#)

[SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning](#)

[SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.](#)

[SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband](#)

[SW . 105 Övergripande om forskning](#)

[SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter](#)

[SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.](#)

[SW . 108 Samhällskunskap.](#)

[SW . 109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.](#)

[SW 11/19 Individernas inre verkligheter.](#)

[SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.](#)

[SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.](#)

[SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.](#)

[SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.](#)

[SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.](#)

[SW 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.](#)

[SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.](#)

[SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.](#)

10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar

Länk till hemsidan:

[SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar](#)

I områdena 103-107 finns nästan inga etablerade organisationer som är specialiserade. I dessa områden får man från områdena 3-9 lyfta upp det man kan finna om övergripande åsikter.

101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

Exempel på verksamheter:

Libris/SAB:

Aa Bibliografi (74 979 titlar)
Aa:b Bibliografisk forskning (1 051)
Aa:d Bibliografisk teori, filosofi och metodlära (1 121)
Aa:k Bibliografins historia (84)
Aa:0 Särskilda typer av bibliografier och förteckningar (7 753)
Aa- Särskilda länder och områden (14 378)
Aaa -Aay Bibliografier för områdena A-Y.
Ac Arkiv (8 690)
Ac:bf Arkivinstitutioner (12)
Ac:d Arkivteori, -filosofi, metodlära (7)
Ac:k Arkivhistoria (11)
Ac:oe Arkivlagstiftning (10)
Ac- Särskilda länder och områden (7 246)
Aca Arkivteknik och -organisation (837)
Acb Arkivens målsättning och uppgifter (10)
Acc Arkivens organisation, administration och ekonomi (55)
Acd Arkivbestånd (122)
Ace Specialsamlingar (80)
Acf Arkivens service (92)
(DC, DK 010-019)

Länk till hemsidan:

[SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

9 Arkiv.....	105
9.1 Omfattning.....	105
9.2 Utgiftsutveckling	105
9.3 Mål	106
9.4 Resultatredovisning	106
9.5 Budgetförslag	108
9.5.1 6:1 Riksarkivet.....	108

Innehållet visas på följande sidor.

9 Arkiv

9.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheten Riksarkivet samt bidrag till regional arkivverksamhet.

9.2 Utgiftsutveckling

Tabell 9.1 Utgiftsutveckling inom Arkiv, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Arkiv</i>							
B-1 Riksarkivet	338	344	339	346	354	361	370
Summa Arkiv	338	344	339	346	354	361	370

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:RIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

9.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

Riksdagen har tidigare antagit mål för den statliga arkivverksamheten som kommer till uttryck i arkivlagen (1990:782). Målen syftar

bl.a. till att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar och annat arkivmaterial, till att tydliggöra och förstärka arkivens betydelse som källa till information och kunskap om samhället och dess utveckling samt till metod- och kunskapsutveckling inom arkivområdet (prop.1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307).

9.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

För att redovisa måluppfyllelsen utgår bedömningen från resultatet av verksamheten när det gäller kärnuppgifterna, bl.a. tillsynsverksamhet, bevarande och tillgängliggörande av arkivmaterial samt tvärsanktoriellt samarbete. Bedömningen utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och förmågan att förnya och utveckla verksamheten.

Resultat

Från och med den 1 januari 2010 är Riksarkivet den samlade statliga arkivmyndigheten. Tidigare fungerade Riksarkivet som chefsmyndighet för landsarkiven och de administrativa systemen mellan myndigheterna var innan övergången samordnade. För att utveckla arbetet inom en nu rikstäckande myndighet beslutade Riksarkivet under året om riktlinjer för en översyn av sin verksamhet och organisation. Syftet är att skapa en enhetlig myndighetsstruktur med arbetsformer som bidrar till att nå uppfyllelsen av verksamhetens mål. Arbetet ska slutföras 2012.

Riksarkivet arbetar aktivt med att integrera jämställdhets- och mångfaldsperspektiven inom verksamhetens dagliga arbete. Det gäller såväl rekrytering som frågor inom kärnverksamheten. Som exempel kan nämnas att i urvalet av artiklar till Svenskt biografiskt lexikon är både

jämställdhets- och mångfaldsperspektiven aktuella. Även barnperspektivet har fått en mer framträdande plats inom myndighetens verksamhet. Inom myndigheten är det särskilt landsarkiven som har arbetat med skolvisningar och framtagning av läromedel och s.k. undervisningslådor i samarbete med lärare.

Tabell 9.2 Prestationer arkiv 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal inspektioner (besök)	142	143	124
Antal mottagna e-filer	137	68 832	159 037
Antal forskarbesök	77 904	77 023	61 892
Antal besvarade förfrågningar (forskare och allmänhet)	136 678	134 841	123 547

God arkivhantering och tillsyn

Riksarkivets totala antal tillsynsobjekt har minskat på senare år på grund av sammanslagningar av myndigheter. Det innebär dock inte att tillsynsobjekten i realiteten blivit färre eftersom de som tidigare var egna myndigheter finns kvar som organisatoriska enheter inom myndigheten. Under perioden 2006–2010 är den största förändringen inom tillsynsverksamheten att inspektioner på annat sätt än genom besök,

det vill säga genom egenkontroll från myndigheternas sida, i princip har upphört. Under 2010 genomfördes totalt 124 inspektioner på plats, vilket är en minskning från föregående år.

E-delegationen har varit en viktig plattform för myndighetens arbete med att samverka med andra myndigheter för att främja arkivhanteringen i förvaltningen. Riksarkivet har deltagit i delegationens arbete med frågor om webbplatser, begrepp i e-förvaltningen och itstandardisering. Myndigheten har inom ramen för delegationen genomfört en förstudie om earkiv och e-diarium, en rapport lämnades till delegationen i början av 2011. Under året har ett utkast till normering för statliga myndigheter genom Riksarkivets författningssamling (RAFS) tagits fram rörande ljud- och videomaterial, arkivlokaler och kommittéarkiv. Riksarkivets arbete med att främja arkivverksamheten inom det kommunala området sker genom samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor, som under året bl.a. tagit fram råd för kommuners och landstings utbildningsväsende.

Ta emot, bevara och vårda

Det arkivmaterial som förvaras hos Riksarkivet är omfattande och under ständig tillväxt. Det rörde sig 2010 om ca 687 000 hyllmeter pappershandlingar och ca 3,1 miljoner kartor och ritningar. Den ökande tillväxten har under åren

2006–2010 varit tydlig. Mätt i hyllmeter har pappershandlingarnas omfång ökat med 13 procent och antalet kartor och ritningar med 50 procent. Mottagandet av elektroniska handlingar och t.ex. ljud- och videoband varierar över tid beroende på när myndigheterna levererar. År 2010 mottogs en mycket stor mängd elektroniska filer, ca 159 000, vilket är en dubblering av föregående års mottagande.

Under 2010 har myndigheten prioriterat utvecklingen av nya system för digitalt bevarande, för att kunna samordna arbetet med Edelegationens uppdrag till myndigheten om en förstudie om e-arkiv och e-diarium. Som exempel kan nämnas Riksarkivets Digitala Arkiv (RADAR), som förberetts för driftsättning. Myndigheten har haft ett projekt om leveransfrågorna och har tagit fram riktlinjer för mottagande av leveranser från statliga myndigheter och utvecklat mallar för överenskommelser gällande såväl för enstaka leveranser som för ramöverenskommelser om leveranser. Sedan ett par år genomförs en särskild satsning inom myndigheten för att utveckla strategier och metoder för att bevara och tillhandahålla digitala stillbilder liksom analoga och digitala rörliga bilder och ljudupptagningar samt multimedia. År 2010 digitaliserades 2 000 speltimmar video och 2 000 speltimmar ljud.

Tillhandahålla och tillgängliggöra

Under åren 2006–2010 finns några tydliga tendenser inom Riksarkivets verksamhet med att tillhandahålla och tillgängliggöra arkivmaterial.

En av riktningarna är minskningen av antalet forskarbesök. En annan är att försäljningen och uthyrningen av mikrokort gått ned kraftigt.

Under året fortsatte dock antalet framtagna volymer att öka och utlåningen av ADBupptagningar ökade markant. Nedgången av fysiska besök kan förklaras av utläggningen av digitaliserat arkivmaterial på myndighetens webbplatser och det förklarar även det ökade antalet besök på dessa webbplatser. Myndigheten besvarade 2010 ett stort antal förfrågningar från andra myndigheter, forskare och allmänheten; sammantaget ca 123 000, vilket dock är en fortsättning på en nedåtgående utveckling sedan tidigare år.

Riksarkivet arbetar aktivt med att öka tillgängligheten till och överblicken över arkivmaterialet, inte minst genom att utveckla metoder som den nya digitala tekniken ger. Myndighetens reproduktionsverksamhet genom digitalisering sker storskaligt vid Mediakonverteringscentrum (MKC) i Fränsta, Västernorrlands län. Även vid Svensk Arkivinformation (SVAR), en enhet inom Riksarkivet, bedrivs skanning och indexering av arkivmaterial som sedan tillhandahålls på nätet mot avgift. MKC

har under året bl.a. digitaliserat kyrkoarkiv och även stora mängder statligt och kommunalt lantmäterimaterial. Inom EU-projektet IMFIND, som syftat till att utveckla och testa indexeringsoch söksystem för digitala bilder, har ca två miljoner bilder från fastighetsböcker i landsarkivet i Härnösand och 500 000 bilder från Lantmäteriet skannats. Antalet digitala bilder hos Riksarkivet var 2010 fler än 100 miljoner. Av dessa är ca 40 miljoner bilder tillgängliga via internet. Arbetet med att omhänderta kyrkobokföringsmaterial är det största leveransprojektet för landsarkivens del. Arkiven arbetar med att utveckla och hitta nya effektiva arbetsmetoder.

Inom Svenskt biografiskt lexikon (SBL) har det färdigställts ett häfte under året. Myndighetens publicering av SBL på internet kommer att slutföras under 2011. Vid Svenskt Diplomatarium har arbetet med utgåvan av 1378 års diplom och med att förbereda konverteringen av det datoriserade huvudkartoteket fortgått.

Internationellt arbete

Det internationella samarbetet på arkivområdet har under 2010 liksom tidigare år varit omfattande. Riksarkivet har många kontakter med internationella forskare, oftast som förfrågningar men även genom besök. Inom mer organisatoriska ramar har Riksarkivet engagemang i Unesco och International Council of Archives

(ICA). Även inom arbetet i EU är Riksarkivet en aktiv part, som tillsammans med Kungl. biblioteket på regeringens uppdrag bl.a. deltar i medlemsstaternas expertgrupp för digitalisering och digitalt bevarande. Tyngdpunkten i det internationella arbetet har legat på it-området med inriktning mot ökad samordning av standarder och system samt metoder för långsiktigt bevarande av digitalinformation. Pågående EUprojekt är Europeana 1.0, APEnet och DC-net. Riksarkivet har under året bidragit med sammanlagt ca 40 miljoner digitala bilder till Europeanas sökportal på internet.

Analys och slutsatser

Genom det arbete som bedrivs främjar Riksarkivet att kulturarvet kan bevaras, användas och utvecklas för framtiden. Statens insatser på arkivområdet gör det möjligt för medborgarna att ta del av allmänna handlingar och annat arkivmaterial. Därmed upprätthålls offentlighetsprincipens krav och förutsättningar skapas för ökad kunskap på olika områden. Riksarkivets verksamhet bidrar även till att främja möjligheten till bildning och kulturupplevelser.

Arkivsektorn anpassas successivt till de förändrade förutsättningar som den digitala informationshanteringen innebär, även om utvecklingsbehov kvarstår vad gäller långsiktigt digitalt bevarande. I denna del finns också behov

av ökat samarbete med förvaltningen i stort och med andra kulturarvsinstitutioner.

Bedömningen är att Riksarkivet arbetar på ett ändamålsenligt sätt med bevarandefrågorna och kan hantera leveranser av många olika mediatyper. Myndighetens kärnverksamhet kräver dock allt större insatser, till stor del beroende på den ökande volymen av moderna arkivhandlingar.

Utöver det kräver övergången till digitaliserat arkivmaterial ny teknik och nya arbetssätt inom myndigheten. Deltagandet i E-delegationens arbete främjar hela den statliga förvaltningens övergång till e-förvaltning. Myndigheten fortsätter bl.a. att utveckla och effektivisera tillsynsarbetet på ett bra sätt och verksamheten bidrar i hög grad till att upprätthålla kvaliteten i de statliga myndigheternas arkivhantering. Bedömningen är även att myndigheten arbetat på ett bra sätt med tillgänglighetsfrågorna. En stor del av det mest efterfrågade arkivmaterialet finns numera tillgängligt i digital form. Arbetet med att utveckla formerna för tillgängliggörande bör dock fortsätta för att dessa ska bli mer användarvänliga.

Riksarkivet stöttar regionala och lokala ABMprojekt som syftar till samarbete mellan de olika kulturarvsinstitutionerna. Det är en viktig utveckling som skapar förutsättningar att nå ut till nya användargrupper. På så vis kan också det

material som finns i arkiven – ofta med lokal eller regional anknytning – komma fler till del så att kulturarvet blir synligt och tar plats på fler ställen i samhället. Det gäller t.ex. i pedagogisk verksamhet eller i det regionala utvecklingsarbetet.

9.5 Budgetförslag

9.5.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.3 utelämnas här.

Anslaget används för förvaltningskostnader för Riksarkivet som är statlig arkivmyndighet med särskilt ansvar för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet. Riksarkivet är central förvaltningsmyndighet för arkivfrågor och har det högsta överinseendet över den offentliga arkivverksamheten. Stockholms stadsarkiv och Värmlandsarkiv har funktion som landsarkiv inom Stockholms respektive Värmlands län.

Vid Riksarkivet finns en nämnd för heraldisk verksamhet och en nämnd för enskilda arkiv.

Myndighetens avgiftsinkomster uppgick 2010 till ca 97 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Tabell 9.4 utelämnas här.

I enlighet med beräkningar i tidigare budgetproposition beräknar regeringen att anslaget minskar med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2012 till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet. Vidare beräknar regeringen att tillskottet för

att Riksarkivet ska förvalta Estoniasamlingen minskar från 960 000 kronor till 400 000 kronor för åren 2012–2016.

Regeringen beräknar att anslaget tillförs 1 472 000 kronor fr.o.m. 2012 för mottagande av arkivmaterial från Sveriges Domstolar.

Vidare beräknar regeringen att anslaget tillförs 2 846 000 kronor för Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 346 188 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 353 732 000 kronor, 360 549 000 kronor respektive 369 820 000 kronor.

102 Biblioteksverksamheter. Databaser.

Internetsökning.

Exempel på verksamheter:

Libris/SAB:

A Bok- och biblioteksväsen (120365) (Delar.Delar även på 101, 655, 75/77)
Ab Bibliotek (30 232)
Ab:bfBiblioteksinstitutioner (80)
Ab:d Biblioteksteori, -filosofi, metodlära (84)
Ab:k Bibliotekshistoria (189)
Ab:oaBibliotekssociologi (78)
Ab:oeBibliotekslagstiftning (60)
Ab.0 Särskilda typer av bibliotek (838)
Ab- Särskilda länder och områden (19 027)
Aba Biblioteksteknik och -organisation (1 874)
Abb Bibliotekens målsättning och uppgifter (440)
Abc Bibliotekens organisation, administration och ekonomi (1 587)
Abd Bokbestånd (3 979)
Abe Specialsamlingar (968)
Abf Bibliotekens service (4 582)
Abg Bibliotekssamarbete (284)
Abh Kontaktskapande arbete och PR (357)
(DC 020-029. DK 020-028, 002)

[SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

6 Litteraturen, läsandet och språket.....	79
6.1 Omfattning	79
6.2 Utgiftsutveckling.....	79
6.3 Mål.....	80
6.4 Resultatredovisning	80
6.4.1 Bibliotek	80
6.4.2 Litteratur och kulturtidskrifter.....	81
6.4.3 Språk.....	83
6.5 Budgetförslag.....	84
6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	84
6.5.2 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket	85
6.5.3 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur	86
6.5.4 3:4 Institutet för språk och folkminnen.....	86

Innehållet visas på följande sidor.

Delar ingår i område 8. Samma redovisning finns där.

Kan beröra områdena 655 Förlag och 91-99 Geografi, biografi och historia.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds bidragsgivning till bibliotek, litteratur

och kulturtidskrifter. Vidare omfattas Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Institutet för språk och folkminnen samt Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Litteraturen, läsandet och språket</i>							
3-1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	121	124	121	124	124	124	124
3-2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket	75	85	84	86	88	90	92
3-3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur	16	17	17	17	17	18	18
3-4 Institutet för språk- och folkminnen	51	53	53	53	54	54	55
Summa Litteraturen, läsandet och språket	263	278	275	280	283	285	289

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:RIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

6.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat om (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

6.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom litteraturen, läsandet och språket utgår från bl.a.:

- fördelade bidrag och utvecklingsbidrag till folkbibliotek, region- och länsbibliotek, lånecentraler, Sveriges depåbibliotek och Internationella biblioteket,
- fördelade bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, litterära evenemang, läsfrämjande insatser, inköpsstöd till folk- och skolbibliotek, litterära projekt i utlandet, översättningsstöd samt produktion och utlåning av talböcker och punktskriftsböcker,
- insatser inom språkområdet med utgångspunkt i språklagen (2009:600).

Bedömningen av resultatet utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och för att förnya och utveckla verksamheten.

6.4.1 Bibliotek

Resultat

Statens kulturråd

Staten ger genom Statens kulturråd bidrag till folk- och länsbibliotek för att främja spridning och läsning av litteratur samt för att utveckla biblioteksväsendet.

Närmare 49 miljoner kronor fördelades under 2010 som verksamhetsbidrag till region- och länsbibliotek, lånecentraler, Sveriges depåbibliotek och Internationella biblioteket. Därutöver fördelades 5,3 miljoner kronor för utveckling av biblioteksverksamhet.

Statens kulturråd har valt att prioritera strategiskt utvecklingsarbete och samverkan genom länsövergripande projekt vid fördelning av utvecklingsbidraget. Ansökningar som syftar till att stärka interkulturell och internationell utveckling har också prioriterats.

Det arbete som Statens kulturråd bedrivit i syfte att skapa samverkan mellan olika bibliotekstyper och tillgängliggöra de samlade nationella resurserna, inom ramen för nätverket Sverigebiblioteket, avslutades under 2010.

Regeringsuppdrag inom biblioteksområdet

Regeringen har beslutat att Kungl. biblioteket från den 1 januari 2011 ska ha ett nationellt samordnings- och utvecklingsansvar som bl.a. innebär att utöva nationell överblick, att främja samordning och att samla in statistik.

Den utvärdering av bibliotekslagen (1996:1596) som regeringen under 2009 beslutade att genomföra färdigställdes under våren 2010 (dnr Ku2009/1518/KV). Inom Regeringskansliet bereds för närvarande en översyn av bibliotekslagen. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) produktion och förvärv av talböcker utgjorde 2010 ca 24 procent av den årliga bokutgivningen i Sverige. Snittkostnaden per titel minskade med ca 10 procent under 2010 jämfört med 2009. Antalet bibliotek och högskolestuderande som är registrerade som låntagare hos TPB ökade med ca tio procent. Antalet låntagare som lånar fysiska exemplar från TPB minskade med ca 20 procent mellan 2009 och 2010. Antalet enskilda låntagare som laddar ned via TPB och som registrerats via det egna biblioteket – en möjlighet som infördes under 2010 – uppgick under 2010 till över 3 000. De enskilda låntagarnas nedladdningar via högskolebiblioteken, som var först med att införa möjligheten till direktnedladdning, ökade från 8 828 under 2009 till 30 095 under 2010.

TPB:s produktion och förvärv av punktskriftsböcker ökade med ca tio procent under 2010. Antalet utlånade punktskriftsböcker minskade totalt med ca fem procent. Utlåningen av barnböcker

Tabell 6.2 Prestationer talböcker 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal producerade och förvärvade talböcker	2 185	2 178	2 311
Snittkostnad per egenproducerad talbok	26 382	26 718	24 292
Antal förmedlande bibliotek och studerande som är registrerade vid TPB	11 121	12 521	13 711
Antal låntagare som lånar fysiskt från TPB	3 498	3 265	2 610
Antal enskilda låntagare som laddar ner från TPB	-	-	3 055

minskade med ca 15 procent, vilket bl.a. förklaras med att det ökade medieutbudet förändrat unga brukares läsvanor. För att ytterligare främja barns tillgång till och användning av punktskrift överfördes 1 496 000 kronor från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg till TPB fr.o.m. 2010. Det har bl.a. bidragit till en ökad produktion av talböcker och taktila bilderböcker för barn. Fem nya taktilt illustrerade böcker för barn producerades under 2010 och det totala beståndet uppgår till 65 titlar.

Tabell 6.3 Prestationer punktskriftsböcker 2008–2010			
	2008	2009	2010
Antal producerade och förvärvade punktskriftsböcker	326	367	409
Antal utlånade punktskriftsböcker	23 958	20 414	19 334
- varav för barn	6 738	5 820	4 899
Bestånd av taktila bilderböcker	56	60	65

Analys och slutsatser

Biblioteken är en viktig samhällelig resurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle. De verkar för läskunnighet, utbildning, livslångt lärande, kultur och informationsspridning. Biblioteksverksamheten är främst en kommunal angelägenhet men stöds även genom statliga bidrag, främst från Statens kulturråd. Statliga medel till regional biblioteksverksamhet fördelas fr.o.m. 2011 genom kultursamverkansmodellen. Folkbibliotekens verksamheter kommer därmed att synliggöras och utvecklas genom arbetet med de regionala kulturplanerna.

Biblioteken är också betydelsefulla samverkansparter i regeringens arbete med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra det nationella kulturarvet.

Utvärderingen av bibliotekslagen som redovisades 2010 visade att de stora omvärldsförändringar

som skett sedan lagens tillkomst 1996 gör en revision av lagen nödvändig. Sätten att framställa och distribuera kultur- och informationsbärande medier har förändrats, och många andra medier än tryckta hanteras av det allmänna biblioteksväsendet. Även medievanor och biblioteksanvändning har förändrats.

I ovan nämnda utredning konstateras även att det har varit svårt att följa upp tillämpningen av bibliotekslagen (1996:1596). Detta kommer dock att förändras i och med att Kungl. biblioteket, inom ramen för sitt vidgade uppdrag, tillsammans med länsbiblioteken ska följa upp hur de planer för biblioteksverksamheterna som kommuner och landsting antar i enlighet med bibliotekslagen har utformats och hur de används.

TPB driver utvecklingen med digital teknik inom taltidnings-, talboks- och punktskriftsverksamheterna. Under 2010 introducerades möjligheterna till direkt nedladdning av talböcker respektive ett system med envägslån för punktskrift, som innebär att läsarna kan låna böcker som inte ska returneras. Utvecklingen med digital teknik bedöms leda till bättre tillgänglighet för enskilda användare och en effektivare användning av de statliga medel som anslagits för verksamheten. I dag kan användarna ladda ner eller lyssna strömmande på omkring 90 000 digitala talböcker.

6.4.2 Litteratur och kulturtidskrifter

Resultat

Statens kulturråd

Statens kulturråd fördelar ett antal bidrag som syftar till att dels stödja utgivning och distribution av litteratur och kulturtidskrifter, dels främja läsning och litteraturförmedling, särskilt bland barn och unga.

Totalt fördelades 2010 ca 35 miljoner kronor i litteraturstöd till förlagen. Stödet fördelades till områdena svensk skönlitteratur, översatt skönlitteratur, facklitteratur, barn- och ungdomslitteratur, bildverk och serier för vuxna, invandrarPROP. och minoritetslitteratur samt nationella minoriteters litteratur. Kulturrådet prioriterade 2010, liksom föregående år, debutanter och översättningar av titlar från språkområden som inte är väl företrädna i den svenska utgivningen.

I augusti 2010 trädde den nya förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser i kraft. På litteraturens område innebär detta bl.a. att det inte längre finns något krav på att Kulturrådet, i samråd med berörda intressenter, ska fastställa högsta tillåtna förlagsnettopris. Andra nyheter är att stödet ska fördelas teknikneutralt samt att det införs en möjlighet att fördela stöd på förhand till planerad utgivning, något som Kulturrådet också började göra under 2010.

Under 2009 beviljades 756 titlar litteraturstöd, en minskning jämfört med föregående år. Under 2010 sjönk siffran till 722 titlar. Antalet ansökningar om stöd har minskat i motsvarande grad.

Skälen för minskningen är dels förlagens minskade utgivning, dels att de upplagegränser som infördes 2009 har resulterat i att Kulturrådet inte prioriterar stöd för titlar som trycks i en sådan omfattning att de kan förväntas bära sig ekonomiskt.

Under 2010 fördelades ca 22,3 miljoner kronor till kulturtidskrifter. Den största delen, ca 18,2 miljoner kronor, användes för produktionsstöd. Vidare fördelades ca 3,4 miljoner kronor i utvecklingsstöd. Inom utvecklingsstödet har Kulturrådet under 2010 särskilt prioriterat synliggörande och spridning av kulturtidskrifter. Av detta skäl har distributionsstöd för marknadsföring och lösnummerförsäljning på kommission beviljats även detta år. Vidare har stöd fortsatt att beviljas för samlad information om kulturtidskrifter via en tryckt och en nätbaserad katalog.

Den nya förordningen påverkar bidragsgivningen till kulturtidskrifter. Förlusttäckningskravet har slopats, definitionen av kulturtidskrift har förändrats och stödet har blivit teknikneutralt. Den försöksverksamhet med stöd till

nätbaserade tidskrifter som Kulturrådet införde 2008 blir därmed permanentad.

Statens kulturråd beslutade 2010 om bidrag till läsfrämjande insatser på totalt ca 11,8 miljoner kronor, en ökning med 2 miljoner kronor jämfört med föregående år. Av dessa medel har 11,3 miljoner kronor gått till projekt och verksamheter med barn och unga som målgrupp. Kulturrådets prioriteringar under 2010 har varit samverkan, långsiktighet, barns delaktighet, utnyttjande av internet i läsfrämjande syften samt projekt som syftat till att levandegöra litteraturen som konstform.

År 2010 fördelades ca 24,2 miljoner kronor till kommunerna för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur. För att beviljas inköpsstöd krävs dels att kommunens mediabudget inte sänkts från föregående år, dels att kommunen beskriver hur den arbetar med läsfrämjande. Kulturrådets prioritering vid fördelningen av bidrag har utgått från antalet barn som finns i kommunen samt kvaliteten på kommunens läsfrämjandeplan. Kommuner som lyft fram läsfrämjandeplanerna i biblioteksplanen, och kommuner med en bra samverkan mellan skola och folkbibliotek, har prioriterats.

Under 2010 satsades ca 2,5 miljoner kronor på bidrag till litterära projekt i utlandet. Därtill

kommer ett översättningsstöd till utländska förlag för översättning av svensk litteratur om ca 3,3 miljoner kronor. Under 2010 har Kulturrådet på området särskilt prioriterat bl.a. introduktion av nya författarskap, evenemang som rör barn- och ungdomslitteratur, yttrandefrihetsfrågor och projekt som inkluderar översättare.

Kulturrådet arbetar för att öka antalet fristäder för förföljda författare samt för att stödja nätverk för dessa författare, som under 2010 uppgick till fyra. Kulturrådets informationsinsatser under året har ökat intresset för fristäder i kommuner och regioner. De fristadsförfattare som önskat delta i litterära evenemang i Sverige och i utlandet har beretts möjligheter till detta genom bidrag från Kulturrådet. Kulturrådet har också beviljat ekonomiska bidrag för fristadsförfattares medverkan på litteraturfestivaler och för översättning till svenska av författarnas texter.

Centrum för lättläst

Uppgiften för Centrum för lättläst är att öka tillgängligheten till nyhetsinformation och litteratur för personer som har lässvårigheter eller som är otränade i det svenska språket samt för personer med funktionsnedsättning.

Satsningen på skolan har fortsatt under 2010. och bokutgivningen har haft en större inriktning

på unga läsare. Under året gavs totalt 13 titlar ut med särskild inriktning på ungdomar, jämfört med nio titlar året innan. Vid sidan av utgivningsverksamheten har Centrum för lättläst fortsatt utvecklingen som kompetenscenter på lättlästområdet. Under 2010 bildade stiftelsen ett vetenskapligt råd bestående av forskare från olika discipliner som språk och pedagogik m.m. En omvärldsanalys, inklusive kartläggning av andra aktörer på området, har även redovisats av stiftelsen som bl.a. tar upp möjligheter inom ny teknik och samverkan.

Analys och slutsatser

Sammantaget bidrar de statliga insatserna på området till att bredda tillgången till och intresset för litteratur och kulturtidskrifter. Både litteraturstödet och produktions- och utvecklingsstöden till kulturtidskrifterna har stor betydelse för att främja mångfald och kvalitet i utbudet. Det statliga stödet till produktion och distribution av litteratur och kulturtidskrifter har setts över, i enlighet med vad regeringen aviserade i propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3).

I mars 2011 tillsattes en kommitté som ska analysera litteraturens ställning och identifiera utvecklingstendenser som förväntas kunna påverka litteraturområdet framöver (dir. 2011:24). Centrum för lättläst bildades 1987 och mot

bakgrund av utvecklingen på medieområdet och andra omvärldsförändringar, ser regeringen ett behov av att se över stiftelsens verksamhet och statens stöd till anpassad litteratur och nyhetsinformation.

6.4.3 Språk

Resultat

Institutet för språk och folkminnen

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) har under året bedrivit information om språklagen (2009:600) som trädde i kraft den 1 juli 2009. ISOF har också arbetat med uppföljning av tillämpningen av lagen. Vidare har myndigheten verkat för att sprida kunskaper hos myndigheter och allmänhet om lagar och språkpolitiska mål samt utvärdera språksituationen i Sverige. Den förstärkning av anslaget som institutet fick med anledning av uppdraget att följa upp tillämpningen av språklagen har huvudsakligen använts till att utöka och förstärka kompetensen vid Språkrådet.

Barn- och mångfaldsperspektivet har uppmärksamrats bl.a. genom det material gällande dokumentations- och forskningsprojekt som samlingarna utökats med. Institutet har arbetat med att bedriva språkvård t.ex. genom att utveckla rådgivningen i språkfrågor och utöka användningen av institutets interaktiva frågetjänster på internet för att nå nya målgrupper. Arbetet med att stärka forskningsprofilen,

genom egna projekt och samverkansprojekt, har bl.a. resulterat i att institutet under året fastställt riktlinjer för forskningsverksamheten och inrättat en forskningsgrupp som forum för forskningsstrategiska frågor. Myndigheten har även bedrivit samarbete och utbyte med andra myndigheter och institutioner samt deltagit i internationellt samarbete inom sitt verksamhetsområde genom att vara företräd i flera internationella organisationer.

ISOF har under året arrangerat de årligen återkommande seminarierna Språkrådsdagen och Språkpolitikens dag samt delat ut Klarspråkskristallen, det pris för ett klart myndighetsspråk som delades ut för tredje gången i myndighetens regi. Kunskapsspridning har skett genom rådgivning inom myndighetens alla ämnesområden och myndighetens webbplatser har utökats med sidor som riktar sig till barn och unga.

Som en följd av den rapport som institutet tillsammans med berörda myndigheter lämnade till regeringen i november 2009 med förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet, har ISOF getts samordningsansvaret för uppdraget att utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen.

Arbetet med de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket har stärkts

ytterligare, dels genom språkvårdande insatser, dels genom s.k. revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken. Sedan 2010 fördelar myndigheten statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken. Syftet med bidraget, totalt 3,4 miljoner kronor, är att ge enskilda bättre förutsättningar att tillägna sig, utveckla och använda sitt nationella minoritetsspråk genom att stärka deras förmåga att förstå, tala, läsa eller skriva på minoritetsspråket. Institutet har bildat en referensgrupp med språkvetenskaplig expertis och representanter för de nationella minoritetsspråken. Intresset för bidraget har varit stort och institutet har tagit emot över 100 ansökningar, varav 33 ansökningar beviljats bidrag med sammanlagt 3,4 miljoner kronor (Utgiftsområde 1, anslag 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter*).

Analys och slutsatser

Med språklagens införande fick svenskan formell status som huvudspråk i Sverige och de fem nationella minoritetsspråkens ställning, liksom svenskt teckenspråk, befestades. Genom ISOF:s uppdrag att följa upp tillämpningen av språklagen har arbetet stärkts ytterligare.

Institutet har en omfattande rådgivning för både forskare och allmänhet inom myndighetens alla ämnesområden och svar på förfrågningar och service till besökare har fungerat bra. Genom att

utveckla rådgivningen i språkfrågor och utöka användningen av institutets interaktiva frågetjänster har nya målgrupper nåtts. Institutetsuppgift att samla kunskap om och följa användningen av även andra språk i Sverige behöver dock utvecklas.

Effekterna av Språkrådets betydelsefulla klarspråksarbete är framför allt bättre, mer lättlästa texter och större språklig medvetenhet. Samarbetet och utbytet med andra myndigheter och institutioner samt deltagandet i internationellt samarbete inom verksamhetsområdet har bidragit till att ytterligare stärka inhämtning, spridning och utbyte av kunskaper.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.4 utelämnas här.

Anslaget används för stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter, stöd till insatser för att främja läsning samt ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Tabell 6.5 utelämnas här.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2013.

Regeringens överväganden

Tabell 6.6 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 123 682 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 123 682 000 kronor, 123 509 000 kronor respektive 123 509 000 kronor.

6.5.2 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Tabell 6.7 utelämnas här.

Anslaget används för Talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) förvaltningskostnader och verksamhet. TPB är en statlig myndighet som i samverkan med andra bibliotek ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning får tillgång till litteratur som de kan ta del av.

TPB svarar även för att förse högstskolestuderande personer med funktionsnedsättning i form av läshandikapp med tillgänglig studielitteratur. Medlen för studielitteraturverksamheten anvisas under utgiftsområde 15 Studiestöd, anslaget 1:5 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål*. Inom myndigheten finns en nämnd för punktskrift och taktil läsning, punktskriftsnämnden, med uppgift att främja och utveckla taktil läsning och punktskrift som skriftspråk för synskadade. Inom myndigheten finns även ett särskilt beslutsorgan för taltidningar, taltidningsnämnden, som beslutar om bidrag till tidningsföretag som ger ut en talad version av den tryckta tidningen.

Regeringens överväganden

Tabell 6.8 utelämnas här.

Anslaget minskas med 350 000 kronor för 2012. Från anslaget omprioriteras 128 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 85 781 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Talboks- och punktskriftsbiblioteket* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 88 054 000 kronor, 89 728 000 kronor respektive 91 990 000 kronor.

6.5.3 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur

Tabell 6.9 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur (Centrum för lättläst). Enligt stadgarna har stiftelsen till ändamål att äga och ge ut en nyhetstidning för personer med funktionsnedsättning samt att ge ut lättlästa böcker (LL-böcker). Verksamheten ska bedrivas utan vinstsyfte och inom ramen för det avtal som träffas mellan staten och stiftelsen. Nu gällande avtal löper till och med den 31 december 2011.

Regeringens överväganden

Tabell 6.10 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 16 698 000 kronor anvisas under anslaget 3:3

Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 17 199 000 kronor, 17 509 000 kronor respektive 17 909 000 kronor.

6.5.4 3:4 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.11 utelämnas här.

Anslaget används till förvaltningskostnader för Institutet för språk och folkminnen. Institutet är en central myndighet på språkets område som har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och språkligt burna kulturarv i Sverige. Vidare ska institutet bedriva forskning samt delta i internationellt samarbete inom sitt verksamhetsområde. Institutets verksamhet bedrivs i Uppsala, Lund, Göteborg, Umeå och Stockholm.

Regeringens överväganden

Tabell 6.12 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 79 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet. Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 53 379 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Institutet för språk och folkminnen* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 54 380 000 kronor, 53 879 000 kronor respektive 55 318 000 kronor.

103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar

Libris/SAB:

Ba Allmänna encyklopedier (3 049)
(DC 03. DK (03))
Nationalencyklopedin. NE

FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna.
Rio-deklarationen om miljö och utveckling. Agenda 21.
FNs millenniedeklaration 2000.
Barnkonventionen.
Folkhälsomål.

[SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.](#)

104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

Samband och samordning av verksamheter behandlas i område 4.
(Dessa verksamheter finns ej klart angivna i SAB, DC, DK.)

[SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband](#)

Mer omfattande än på område 104:

[SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.](#)

[SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.](#)

Med många länkar till SW-utredningar.

105 Övergripande om forskning

Forskningsverksamheter ingår i alla områden men gemensamt i 7957.

[SW . 105 Övergripande om forskning](#)

106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

Ekonomiska verksamheter ingår i område 6.

[SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter](#)

107 Övergripande filosofier om

utbildning o d. Och kulturella verksamheter i 7, 8 och 9.

Utbildningsverksamheter kan ingå i alla områden men finns gemensamt i 7957.

108 Samhällskunskap.

SW . 108 Samhällskunskap..

109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Libris/SAB:

Be Allmän idé- och lärdomshistoria (12 040)
Be- Särskilda länder och områden (5 143)
Db Filosofins historia (35 997)
Dbb Medeltidens och renässansens filosofi (1 382)
Dbc Nya tidens filosofi (fr o m Descartes) (9 148)
Dbd Icke-västerländsk filosofi (2 296)
D(x) Filosofiska lexikon (304)
D:d Filosofisk teori och metodlära (35)
(DC 109. DK 1(091))

[SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.](#)

11/19 Individernas inre verkligheter.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 11/19 Individernas inre verkligheter.](#)
[SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.](#)
[SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.](#)
[SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.](#)
[SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.](#)
[SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.](#)
[SW 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.](#)
[SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.](#)
[SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.](#)

2 Religiösa verksamheter o d.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 2 Religiösa verksamheter o d.](#)

[SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.](#)

[SW 21 Allmän religionsvetenskap.](#)

[SW 22/28 Kristna religioner.](#)

[SW 29 Icke kristna religioner o d.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

12 Trossamfund	129
12.1 Omfattning.....	129
12.2 Utgiftsutveckling	129
12.3 Mål	130
12.4 Resultatredovisning	130
12.5 Budgetförslag	130
12.5.1 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	130
12.5.2 9:2 Stöd till trossamfund	131

Innehållet visas på följande sidor.

12 Trossamfund

12.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheten Nämnden för statligt stöd till trossamfunds verksamhet och stödet till trossamfunden.

12.2 Utgiftsutveckling

Tabell 12.1 Utgiftsutveckling inom Trossamfund, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Trossamfund</i>							
9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	5	5	5	7	7	7	7
9:2 Stöd till trossamfund	50	50	50	60	60	60	60
Summa Trossamfund	55	55	55	67	67	67	68

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

12.3 Mål

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund, som har införts i 2 § lagen (1999:932) om stöd till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

12.4 Resultatredovisning

Resultat

Statligt stöd till andra trossamfund än Svenska kyrkan lämnas i form av statsbidrag och avgiftshjälp i enlighet med förordning (1999:94) om statsbidrag till trossamfund. Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) fördelade under 2010 ca 50 miljoner kronor som stöd till

40 trossamfund och samverkansorgan i form av organisations-, verksamhets- och projektbidrag. Regeringen har fortsatt haft kontakt med trossamfunden under året bl.a. med Rådet för kontakter med trossamfunden och belyst aktuella frågor med koppling till trossamfunden. Bland annat har frågeställningar om religionsdialog, det civila samhället och trossamfundens arbete med värdegrundsfrågor analyserats och diskuterats. Den ökade efterfrågan på kunskap om trossamfunden och deras verksamhet och villkor i olika sammanhang har även inneburit att SST i fortsatt stor omfattning varit remissinstans när det gäller t.ex. utredningsförslag men även som expert när det gäller allmänna trossamfunds- och religionsfrågor samt projekt. Vidare för myndigheten fortlöpande dialog med de i myndigheten representerade trossamfunden om värdegrundsfrågor m.m. SST har inrättat en konsulenttjänst för lokal krisberedskap på myndigheten. Nämnden deltar även i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps samrådsgrupp med trossamfunden i Sverige. SST har medverkat i inrättandet av en Nationell interreligiös katastrofgrupp med uppgift att vid stora katastrofer samordna trossamfundens gemensamma manifestationer.

Analys och slutsatser

Den religiösa mångfalden i samhället, liksom engagemanget för etiska och existentiella frågor,

medför ökad uppmärksamhet för och förväntningar på insatser från trossamfunden. Trossamfunden kan genom sin verksamhet bidra till större kunskap, förståelse och respekt för olika trosinriktningar. Kontakter och samverkan mellan olika trossamfund, liksom trossamfundens egen medverkan inom olika samhällsområden är värdefull. Trossamfunden erbjuder värdefulla mötesplatser där människor kan få ge uttryck för andliga och existentiella behov och frågeställningar. Trossamfundens roll och arbete i krisberedskap är mycket betydelsefull och SST:s uppgift att samordna lokal krisberedskap fyller en viktig roll.

Statens stöd till trossamfund används i enlighet med målen för stödet.

12.5 Budgetförslag

12.5.1 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tabell 12.2 utelämnas här.

Anslaget används för förvaltningskostnader för Nämnden för statligt stöd till trossamfund. Nämnden har till uppgift att pröva frågor om statsbidrag till trossamfund samt ska handlägga frågor om trossamfundens roll i krisberedskapssamordning och ha kontakt med och samverka med andra myndigheter och organisationer i frågor som rör trossamfund.

Regeringens överväganden

Tabell 12.3 utelämnas här.

För att Nämnden för statligt stöd till trossamfund bättre ska kunna möta de ökande behoven av stöd till trossamfunden, utöver statsbidraget, att vara expert i allmänna religions- och trossamfundsfrågor samt för att möta de ökade kraven på fördelning och uppföljning av statsbidraget tillförs anslaget 2 000 000 kronor.

Förslaget finansieras genom att anslag 1:1 *Statens bostadskreditnämnd: Förvaltningskostnader* under utgiftsområde 18 minskas med motsvarande belopp.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 6 948 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Nämnden för statligt stöd till trossamfund* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 7 083 000 kronor, 7 225 000 kronor respektive 7 414 000 kronor.

12.5.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.4 utelämnas här.

Anslaget används för stöd till trossamfund. Målet för det statliga stödet till trossamfund är att bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg. Förutsättningarna för att ett trossamfund ska få statligt stöd är att det bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället

vilat på och att samfundet är stabilt och har egen livskraft. Statligt stöd till trossamfund kan lämnas i form av statsbidrag och avgiftshjälp till registrerade trossamfund.

Under anslaget beräknas även medel till Skatteverket för kostnader för avgiftshjälp (se prop. 1998/99:124, s. 69 f.).

Regeringens överväganden

Tabell 12.5 utelämnas här.

För att möta de ökande behovet kring att ge stöd till trossamfunden tillförs anslaget för stöd till trossamfund 10 miljoner kronor fr.o.m. 2012.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 60 232 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2012. För 2013 och 2014 beräknas anslaget till 60 232 000, 60 162 000 kronor för respektive år samt för 2015 till 60 162 000 kronor.

3 Politikvetenskaper.

Politiska verksamheter.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.](#)

[SW 31 Statistik och demografi.](#)

[SW 32 Statsvetenskap.](#)

[SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.](#)

[SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.](#)

[SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.](#)

[SW . 351 Sveriges riksdag \(och motsvarande utomlands\)](#)

[SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige \(och mots.\)](#)

[SW . 353 Sveriges regering \(och motsvarande utomlands\)](#)

[SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ \(FN, EU o d\).](#)

[SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:](#)

[SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.](#)

[SW 37 ...om utbildning o d.](#)

[SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.](#)

[SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.](#)

31 Statistik och demografi

För det senaste se scb.se

32 Statsvetenskap

33 Nationalekonomi, internationell ekonomi

34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

För det senaste se www.riksdagen.se

352 Kommun- och landstingsfullmäktige (Och motsvarande utomlands)

Om kommuner och landsting o d se 6520-6524.

353 Sveriges regering.
(Och motsvarande utomlands)

För det senaste se [regeringen.se](https://www.regeringen.se)

354 Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

36/39 Politiska krav och politiska planeringar.

36...om individernas kroppsliga förhållanden.

37...om utbildning o d.

38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

39...om sociala miljöer, nöjen, sport o

4 Sambandsforsknings- verksamheter.

[SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.](#)

[SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.](#)

[SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.](#)

Område 4 innehåller en kort översikt om samband.

40 innehåller hela historien om utvecklingen av klassifikations-systemet.

Områdena 41-49 är inte utvecklade. Problem om samband antyds vanligen i pdf-bilagorna.

[Sven Wimmell 080203+081231+100211: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. \(<http://wimmell.com/omr40zf.pdf>\)](#)

Innehåller förteckningar över utredningar de senaste åren, till en del med innehållsförteckningar till utredningarna.

40. 41- 49. Systemvetenskap. Infostruktur.

Systemvetenskapen vid högskolor och universitet sysslar mycket med datorer som hjälpmedel, men det viktiga är vad man använder datorerna till.

Från Sunet:

Systemvetenskap :

[ADB och Datalogi](#) - Institutionen för ADB och Datalogi, Uppsala Universitet.

[Department of Informatics](#) - Systemutveckling inom ramen för den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Umeå universitet.

[DSV - inst. för data- och systemvetenskap vid SU/KTH](#) - En gemensam institution för data- och systemvetenskap vid Stockholms universitet och Kungl Tekniska Högskolan (KTH) i Stockholm. DSV finns vid campus IT-universitet i Kista

[Institutionen för Datavetenskap, GU/CTH](#) - Avdelning vid Göteborgs Universitet och Chalmers Tekniska Högskola.

[Institutionen för datorteknik, Uppsala Universitet](#) - Forskning och undervisning om metoder för konstruktion av nya datorsystem och datorprogram.

[Institutionen för Systemteknik,LUTH](#)

[NADA - Institutionen för numerisk analys och datalogi](#) - Institutionen för numerisk analys och datalogi, NADA, ansvarar för forskning och undervisning vid KTH och Stockholms universitet (SU) i de akademiska ämnena datalogi och numerisk analys.

[SICS](#) - SICS, Swedish Institute of Computer Science.

5 Naturforskning.

Matematikverksamheter.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.](#)

[SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.](#)

[SW 51 Matematik.](#)

[SW 52 Astronomi, rymdforskning.](#)

[SW 53 Fysik o d.](#)

[SW 54 Kemi o d.](#)

[SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.](#)

[SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.](#)

[SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet](#)

[SW 58 Botanik.](#)

[SW 59 Zoologi.](#)

50 Allmänt om naturforskning.

Naturkunskap

[SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.](#)

51 Matematik

[SW 51 Matematik.](#)

52 Astronomi, rymdforskning

I grundskolan ingår astronomi i ämnet fysik.

[SW 52 Astronomi, rymdforskning.](#)

53 Fysik o d

SW 53 Fysik o d.

54 Kemi o d

SW 54 Kemi o d.

55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d

I grundskolan ingår geologi etc i ämnena fysik, kemi och geografi

[SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.](#)

56 Paleontologi, arkeologi o d

I grundskolan ingår dessa ämnen i någon mån i ämnena biologi och historia och kanske geografi.

[SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.](#)

57 Biologi, ekologi. Naturgeografi.

Utvecklingslära, ärftlighet

58 Botanik.

59 Zoologi

SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet.

SW 58 Botanik.

SW 59 Zoologi.

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.](#)

[SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.](#)

[SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.](#)

[SW 62 Ingenjörsverksamheter \(konstruktion o d\)](#)

[SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

[SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.](#)

[SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.](#)

[SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.](#)

[SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.](#)

[SW . 645 Användning av inventarier o d.](#)

[SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård \(utom tvätt o d\)](#)

[SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.](#)

[SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.](#)

[SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.](#)

[SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.](#)

[SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.](#)

[SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.](#)

[SW . 6525-6529 Militära verksamheter.](#)

[SW . 653 Handelsverksamheter.](#)

[SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.](#)

[SW . 655 Förlagsverksamheter o d.](#)

[SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#)

[SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

[SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.](#)

[SW 66/68 Tillverkning av varor.](#)

[SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.](#)

60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning o d . Veterinärverksamheter

- 611 Människans anatomi.
- 612 Fysiologi.
- 613 Medicinska råd om enskild hygien.
- 614 Offentliga hygienverksamheter, räddning, sjukvårdsorganisation od
- 615 Läkemedelsbehandlingar, sköterskevård och fysikalisk terapi o d.
- 615 A Farmakologi, läkemedelsforskning.
- 615 B Allmänna sjukvårdverksamheter.
- 615 C Personal för mottagningar, laboratorier, och öppenvård, utom läkare.
- 615 D Vårdpersonal för allm. medicinska och kirurgiska vårdavd., barnavd., långvård o d
- 615 E Vård-personal för psykiatrisk vård och vård av utvecklingsstörda, utom läkare.
- 615 F Personal för röntgenterapi, röntgendiagnostik, fysikalisk terapi od
- 615 G Narkoman-o alkoholistvård, förgiftning.
- 616/618 Läkerverksamheter od av läkare, operationsassistenter o d
- 616 Allmänläkare, laboratorieläkare o d, läkare för särskilda medicinska sjukdomar, nerv- och psykiatriska sjukdomar, infektionssjukdomar o d.
- 616 A Allmänläkare och läkare med allmänt laboratoriearbete o d
- 616 B Läkare för särskilda medicinska sjukdomar. (6161 / 6167) .
- 6161 Hjärt- och kärlsjukdomar (Kardiovaskulära sjukd.).
- 6162 Andningsorganens sjukdomar.

- 6163 Matsmältningsorganen sjukdomar.
- 6164 Sjukdomar i blodbildande organ, endokrina körtlar, lymfatiska system o d.
- 6165 Hudsjukdomar. Dermatologi.
- 6166 Urogenitala systemets sjukdomar, urologi.
- 6167 Rörelseapparaturens sjukdomar. Muskuloskeletala sjukdomar.
- 6168 Läkare för nerv- och psykiatriska sjukdomar. Neurologi. Psykiatri.
- 6169 Läkare för infektionssjukdomar o d, smittosamma sjukdomar.
- 617 Kirurgiläkare. Tandläkare o d. Läkare för ögon och öron- näsa-hals. Narkosläkare och operationsassistenter o d
- 6171/6175 Kirurgiläkare.
- 6176 Tandläkare.
- 6177/6178 Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Oftalmiatrik. Otorinolaryngologi.
- 6179 Narkosläkare och operationsassistenter o d .
- 618 Kvinno-, barn- och ålderssjukdomar. Mödravård och vård av nyfödda o d
- 619 Veterinärverksamheter o d

62 Ingenjörverksamheter

(konstruktion od)

- 620 Allmänt.
- 621 Ingenjörverksamheter: maskinbyggnad, kärnteknik, elektroteknik, mekanisk teknologi.
- 6211 Kärnteknik, kärnenergi, atomkraft, allmänt om värmekraftmaskiner, ånga, ångkraft.
- 6212 Hydraulisk energi, vattenkraft.
- 6213 El- och telekonstruktion o d, elektronik.
- 6214 Värmekraftmaskiner, förbränningsmotorer od.
- 6215 Pneumatisk energi, kylteknik, värmepumpar od.
- 6216 Maskiner o d för lagring o transport av gaser o vätskor.
- 6217 / 6219 Plastisk bearbetning, maskinelement, verktyg, verktygsmaskiner.
- 6217 Plastisk bearbetning, smidning, gjutteknik, valsning, dragning, värmebehandling, ytbehandling, sammanfogning, lödning, limning. 6218 Transmissioner, växlar, kuggar, lyftdon, hissar, transportdon, fästelement, smörjning.
- 6219 Verktyg, verktygsmaskiner, bearbetningsmetoder.
- 622 Gruvkonstruktioner o d.
- 623 Militärkonstruktioner .
- 624 Konstruktion av byggnader o d.
- 625 Konstruktion av trafikleder till lands. Järnvägar, gator, vägar o d.

- 626 Vattenbyggnad i allmänhet, kanaler, anläggning för jordbruk, fiske.
- 627 Anläggningar i hamnar, vattendrag och öppet hav, dammar.
- 628 Hygienkonstruktioner, vatten o avlopp, belysning o d
- 629 Transportmedelskonstruktion o d.

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

- 630 Allmänt.
- 631 Allmänna lantbruksverksamheter, allmän lantbruksekonomi.
- 632 Växtsjukdomar, växtförädling o d.
- 633 Växtodling (åkerbruk) o d.
- 634 Skogsbruk o d , frukt- o bärödling.
- 635 Trädgårdsodling o d.
- 636 Djurhållning.
- 637 Djurprodukter.
- 638 Biodling, silkesodling o d.
- 639 Jakt, viltvård, fiske, fiskevård, sjövärd, o d.

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

645 Användning av inventarier o d.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter mm.

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

649 Personvård: barn, hemsjukvård.

[SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård. o d.](#)

65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d

[SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.](#)

[SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.](#)

[SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.](#)

[SW . 6525-6529 Militära verksamheter.](#)

[SW . 653 Handelsverksamheter.](#)

[SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.](#)

[SW . 655 Förlagsverksamheter o d.](#)

[SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#)

[SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

[SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.](#)

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

SW .651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

SW .6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

6525-6529 Militära verksamheter o d.

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

653 Handelsverksamheter.

SW . 653 Handelsverksamheter.

654 Telekommunikationsverksamheter.

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.

655 Förlagsverksamheter o d.

SW . 655 Förlagsverksamheter o d.

**656 Transportverksamheter, resbyrå,
lagring o d.**

SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

**657 Penningverksamheter. Finans.
Försäkring. Skatter.**

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

658 Allmän företagsekonomi. **Arbetsförmedling och arbetsmarknad**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

SvenWimnell 080225+100227: LO, TCO, SACO, Svenskt Näringsliv
och Företagarna 2010. Statistik om arbete och näringar.
Arbetsförmedlingens hemsida. Enligt Internet 100227.(http://
wimnell.com/omr658f.pdf)

659 Marknadsförings- och **reklamverksamheter od.**

SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor

66 Tillverkning av kemivaror o d.

- 660 Allmänt
- 661 Kemikalier
- 662 Explosivämnen, tändmedel, bränslen
- 663 Drycker, njutningsmedel
- 664 Livsmedel
- 665 Oljor, olje- o asfaltprodukter, fett, vax
- 666 Glas och porslin, lergods, cement, betong
- 667 Färger
- 668 Hygienartiklar, läkemedel, kemisk-tekniska artiklar.
- 669 Metaller od

67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d.

- 670 Allmänt
- 671 Ädelmetallvaror, ädelstensvaror
- 672 Enkla metallvaror av järn o stål
- 673 Enkla föremål av metaller, ej ädelmetall, ej järn
- 674 Trävaror
- 675 Läder och skinn .
- 676 Pappersmassa, papper och pappersvaror
- 677 Garn, tråd, textilier
- 678 Plast- och gummivaror
- 679 Gruvbrytning, oljeutvinning o d, tillverkning av stenvaror

68 Tillverkning av komplexvaror.

- 680 Allmänt
- 681 Finmekaniska produkter, instrument, optik, elektronik
- 682 Maskiner
- 683 Maskiner och apparater för värme, ventilation, sanitet och för el
- 684 Möbler o d
- 685 Skor, lädervaror, hjälpmedel för gång o d, sportartiklar.
- 686 Grafiska produkter, bokbindning o d.
- 687 Beklädnadsartiklar. 688 Dekorationsartiklar, leksaker o d
- 689 Transportmedel [SW 66/68 Tillverkning av varor.](#)

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

[SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.](#)

7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.](#)

[SW 70 Allmänt om konst o kultur.](#)

[SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.](#)

[SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.](#)

[SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.](#)

[SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.](#)

[SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.](#)

[SW 78 Musik \(konserter o d 792\)](#)

[SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.](#)

[SW . 7911-7913 Seder och bruk.](#)

[SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.](#)

[SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.](#)

[SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.](#)

[SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.](#)

[SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.](#)

[SW . 7951 Sociologi. Socialvård..](#)

[SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

[SW . 7957 Undervisning o d.](#)

[SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

[SW . 7959 Sociala miljöer o verks. i allmänna grupper o d.](#)

[SW 796/799 Sport, idrott o d.](#)

Verksamheter om de fysiska och sociala miljöerna ingår i område 7.

70/78 Formgivning av fysiska miljöer, form- o bildkonst, musik.

70 Allmänt om konst och kultur, formgivning av fysiska och sociala miljöer. 71 Övergripande planering av fysiska miljöer . 72 Formgivning av byggnader, anläggningar. 73 Skulptur, museer, utställningar. 74 Formgivning av bruksföremål o d. 75 Konstmåleri . 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi. 78 Musik.

79 Formgivning av sociala miljöer. Seder och bruk, nöjen, spel, sociala miljöer och verksamheter, sport.

791 Seder och bruk, film, TV, radio, offentliga fester mm. 792 Teater. 793 Sällskapsnöjen. lek. 794 Spel. 795 Sociala miljöer, sociala relationer o d, sociologi, socialvård, kriminalitet, polisväsen, kriminalvård, undervisning, föreningsliv. 796 / 799 Sport, idrott o d.

Verksamheterna i avd 6 gäller ekonomiska / teknologiska verksamheter till praktisk, kroppslig nytta. Text odlar man potatis i avd 63 för att få potatis till föda och inte för att man tycker det är roligt att odla potatis.

Verksamheterna 7-9 gäller vad man kan kalla kulturella verksamheter och det gemensamma för dem är att de påverkar psyken. Verksamheterna i avd 8 gäller språk och litterära verksamheter med tonvikt på skönlitteratur. I avd 9 gäller det vad man kan kalla saklitterära verksamheter. Gränsen mellan skönlitteratur och saklitteratur är inte alltid helt klar.

Avd 70 gäller verksamheter som gäller alla eller ett flertal av verksamheterna 71-79.

Verksamheterna i 71-78 gäller formgivning av fysiska föremål av olika storlekar och formgivning av bilder o d och ljud med hänsyn till

praktiska krav men också, och det är det väsentliga, med hänsyn till påverkan på psyken. Det största föremålet är jordklotet och andra stora föremål är städer o d. Påverkan kan vara av typen ”det är vackert”, ”det är fult”, ”det uttrycker maktförhållanden, klassförhållanden eller andra förhållanden jag gillar / ogillar”.

Verksamheterna i avd 79 gäller människornas beteenden ensamma och sinsemellan. Verksamheterna bildar tillsammans vad man kan kalla sociala miljöer. Talspråket är en viktig del av de mänskliga relationerna. Språkliga verksamheter i avd 80 som gäller talspråk ingår i de sociala miljöerna.

Verksamheterna i 79 behandlas av många vetenskaper med olika namn, bl a etnologi, etnografi, folklivsforskning, folkminnesforskning, folklöre, kulturhistoria, socialantropologi och sociologi, och de delar upp sina områden på olika sätt. Ämnena i 79 avser huvudsakligen aktuella förhållanden i utvecklade kulturer, men ämnena i 7911 är hämtade från de etnologiska / etnografiska vetenskaperna som mer gäller förhållanden i äldre eller mindre utvecklade kulturer. Ämnena i 7911 är emellertid i stor utsträckning användbara även för aktuella förhållanden i utvecklade länder.

Avd 7911 gäller vanliga beteenden under livet seder och bruk i den enskildes liv o d. 791 för övrigt gäller offentliga evenemang, offentliga nöjesverksamheter o d. Här ingår bl a, på 7914, film, radio och TV o d som genom tal- och bildkommunikationen är delar av de sociala miljöerna.

I 791 ingår dock ej teater o d, som finns på 792. 793 gäller nöjesverksamheter och lek o d i mer privat miljö och 794 gäller spel av olika slag. Sport och idrott o d är beteenden som gör att de hör hemma i 79 och finns på 796-799.

Avd 795 är organiserad som avd 72 om arkitektur, dvs formgivning av byggnader och anläggningar.

I avd 72 står 72 1 för arkitekturverksamheter i allmänhet och i avd 795 står 795 1 för sociala relationer och verksamheter i allmänhet (komplement till 791), med bl a socialvård och hjälpverksamhet o d.

Avd 72 2-72 4 gäller byggnader och fysiska miljöer från olika tidsepoker, forntid, medeltid och nutid. 795 2-795 4 gäller sociala miljöer med anknytning till dessa fysiska miljöer. 795 2 kan t ex gälla sociala miljöer kring pyramiderna, idag eller under forntiden.

Avd 72 5-72 8 gäller byggnader av olika slag och tillhörande fysiska miljöer. 795 5-795 8 gäller sociala miljöer i motsvarande fysiska miljöer.

Exempel: 72 54 gäller industribyggnader, fabriker, verkstäder, lantbruksbyggnader o d. 795 54 gäller sociala miljöer i dessa fysiska miljöer. I 795 54 ingår ej verksamheter som ingår i de ekonomiska verksamheterna. Ordergivning inom lantbruket som del av arbetsprocesserna ingår i 63 om lantbruk. Formgivning av industribyggnader ingår i 72 54, tillverkning i industrier ingår i 66-68, sociala miljöer i industrier ingår i 795 54.

På arbetsplatser av alla slag förekommer sociala relationer och beteenden människor emellan, som ej direkt hör till de ekonomiska verksamheterna, det är sociala miljöer, och det är intressant att få veta något om dessa sociala miljöer. Det finns vanligen inga institutioner som sysslar med sociala miljöer inom bara en ekonomisk verksamhet, t ex jordbruket eller någon speciell industri. Däremot kan det komma enstaka vetenskapliga rapporter om sociala miljöer i särskilda ekonomiska verksamheter.

Sociala miljöer skildras ofta i skönlitteraturen, men den sorteras vanligen inte efter innehållens sociala miljöer. Vilhelm Mobergs utvandrarserie skildrar sociala miljöer inom jordbruket och skulle kunna placeras på 795 54, men i biblioteken placeras den serien på avdelningen för svensk skönlitteratur.

Ett annat exempel: Formgivning av restaurangbyggnader och restauranglokaler sker i 72 57. Restaurangverksamheterna finns på 641-642 och de sociala miljöerna med anknytning till restauranger finns på 795 57.

Inom 795 placeras verksamheter som har social karaktär och inte lämpligen kan ingå i de ekonomiska verksamheterna i 6.

Utbildningsverksamheter är sådana verksamheter och finns på 79 57. Där finns bl a högskolor och universitet på 79 578. Skolor med stark tillhörighet till särskilda verksamheter kan placeras på den särskilda verksamheten. Sjukvårdshögskolor kan placeras på 61, jordbruksskolor på 63, tekniska högskolor på 62 etc.

Universiteten kan inte placeras ut lika enkelt, ska man placera ut universitetens utbildningar måste man dela upp efter olika institutioner och då kan man t ex placera naturvetenskapliga institutioner på avd 5. Men gemensamma verksamheter för högskolor och universitet placeras på 79 578. Sociala miljöer i utbildningsanstalter placeras på 79 579.

Forskningsverksamheter placeras tillsammans med högskolor och universitet och på 79 5787 och för de verksamheterna gäller samma placeringsproblem som för högskolorna. Medicinska forskningsrådet kan placeras på 61, men forskningsrådet för socialvetenskap o d sysslar med så många verksamhetsområden att det är svårt placera det på någon speciell verksamhet.

Polis och kriminalvård o d är verksamheter som har placerats på 79 556. Sociala miljöer i boendet finns på 79 58 och sociala miljöer i föreningar o d finns på 79 59.

Här har inte behandlats alla problem med placering av sociala miljöer, men principerna har antytts.

70 Allmänt om konst och kultur.

SW 70 Allmänt om konst o kultur.

<u>Regeringens kulturbudget för 2012</u>	Sid
8 Kulturskaparnas villkor	97
8.1 Omfattning	97
8.2 Utgiftsutveckling.....	97
8.3 Mål.....	98
8.4 Resultatredovisning	98
8.5 Budgetförslag.....	101
8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden.....	101
8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	101

Innehållet visas på följande sidor.

8 Kulturskaparnas villkor

8.1 Omfattning

Avsnittet omfattar de statliga ersättningar och bidrag som i huvudsak riktar sig till kulturskapare samt andra insatser som har direkt inverkan på kulturskapares villkor. Området behandlar särskilt myndigheten Konstnärsnämnden och dess ersättningar, stipendier och bidrag inom bild och form-, musik-, teater-, dans- och filmområdet samt nämndens internationella

konstnärsutbytesverksamhet och bevakning av konstnärernas sociala och ekonomiska villkor samt löpande bevakning av trygghetssystemens utformning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Vidare omfattas bl.a. Sveriges författarfonds verksamhet, med i första hand fördelning av bibliotek ersättning till konstnärer inom ordområdet samt den ekonomiska föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS) fördelning av den individuella visningsersättningen till bildkonstnärer.

8.2 Utgiftsutveckling

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom Kulturskaparnas villkor, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Kulturskaparnas villkor</i>							
5:1 Konstnärsnämnden	17	18	18	18	19	19	19
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	325	326	320	332	342	348	354
Summa Kulturskaparnas villkor	343	344	338	350	360	367	373

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

8.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

8.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom kulturskaparnas villkor utgår från bl.a.:

- fördelade bidrag inom de olika konstområdena,
- arbetet med att bevaka och informera om konstnärernas sociala och ekonomiska villkor,
- insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad,
- insatser avseende jämställdhet samt insatser på det internationella området.

Bedömningen av resultatet utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och för att förnya och utveckla verksamheten.

Resultat

Konstnärsnämnden

Under 2010 har Konstnärsnämnden beslutat om 1 838 stipendier och bidrag (2009 beslutades 1 771 stipendier och bidrag) om totalt ca 126 miljoner kronor inom bild/form, musik, teater, dans och film. Fördelningen mellan könen är fortsatt jämn på övergripande nivå,

med 51 procent till kvinnorna och 49 procent till männen. Liksom tidigare år finns dock könsskillnader mellan konstformerna. Inom musiken kommer 65 procent av ansökningarna från män. Inom dansen kommer 74 procent av ansökningarna från kvinnor.

Tabell 8.2 Antal ansökningar Konstnärsnämnden

	2008		2009		2010	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Bild och form	1 852	1 230	1 966	1 378	2 121	1 494
Musik	510	1 157	559	1 119	738	1 373
Teater	295	223	378	238	367	225
Dans	341	130	351	176	458	164
Film	297	240	358	288	397	317
Totalt	3 295	2 960	3 812	3 199	4 081	3 573

Antalet inkomna ansökningar till nämnden var ca 7 600 under 2010, vilket är en ökning med knappt 900 jämfört med 2009. De områden där antalet ansökningar totalt sett har ökat mest sedan 2005 är musik och dans. Räknat i antalet ansökningar är dock bild- och formområdet fortfarande störst.

Konstnärsnämnden menar att det ökade antalet

ansökningar kan bero på ett flertal faktorer men främst kan avläsas som ett ökat ekonomiskt behov från konstnärerna.

Under året har Konstnärsnämnden fortsatt sitt arbete med att genomlysna bidrags- och stipendiehanteringen. Rutinerna för att följa upp beviljade stipendier och bidrag har också skärpts under året och det har genomförts en omfattande retroaktiv uppföljning av bidrag som inte återredovisats till myndigheten.

Konstnärsnämnden gör bedömningen att bidrag och stipendier har stor betydelse för mottagarnas ekonomi och arbetsmöjligheter. Utvärderingar som utförts av Konstnärsnämnden tyder även på att den enskilda konstnärens möjlighet att leva på sin konstnärliga verksamhet ökar som mottagare av stipendier och bidrag från Konstnärsnämnden.

Arbetet med internationellt utbyte sker inom alla konstområden. På bild- och formområdet sker det internationella utbytet inom ramen för Iaspis och på dansområdet inom det Internationella dansprogrammet. Konstnärsnämnden ser en ökad vilja till internationellt utbyte och samarbete; mellan 2009 och 2010 har antalet ansökningar rörande internationellt utbyte ökat med 500. Av samtliga ansökningar rör 30 procent direkt internationellt utbyte.

Konstnärsnämndens bedömning är att de internationella stöden bidrar till möjligheter att skapa kontakter som kan vara av betydelse för kommande arbetsmöjligheter. För att möta det ökade trycket på internationell utbyte har nämnden själv prioriterat medel till detta område.

Regeringen förstärkte Konstnärsnämndens förvaltningsanslag med 2,3 miljoner kronor fr.o.m. 2010. För 2011 tillfördes ytterligare ca 500 000 kronor som en förstärkning av bevakningsuppdraget.

Under 2010 publicerade Konstnärsnämnden den andra delen i den stora inkomstundersökningen

- Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv
- som behandlar konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv och omfattar drygt 21 000 konstnärer.

Rapporten visade bl.a. att andelen kvinnor inom de olika konstområdena ökade från mitten av 1970-talet till mitten av 1990-talet. Sedan dess har utvecklingen planat ut. År 2007 bestod gruppen konstnärer av 46 procent kvinnor och 54 procent män, men könsfördelningen varierar mellan konstområdena. Inom dansområdet är 70 procent kvinnor medan musikområdet består till 71 procent av män. Könsbalansen inom musikområdet har alltså inte förändrats på tolv år. Störst ökning av andelen kvinnor har skett inom film- och ordområdena. Konstnärer är i jämförelse med övriga befolkningen högutbildade,

men deras medianinkomst är trots det lägre än för befolkningen i genomsnitt.

Bild och form är den konstnärsgrupp som har lägst medianinkomst och flest antal kvinnor. Musikområdet har näst högst medianinkomst och flest antal yrkesverksamma män. Rapporten visade även att andelen kvinnor i konstnärsgruppen som bedriver näringsverksamhet är större än i befolkningen i stort.

Regeringen har även gett Statens musikverk i uppdrag att i samverkan med Statens kulturråd och Konstnärsnämnden stödja projekt i syfte att främja ökad jämställdhet inom musiklivet (se även avsnitt 4.4.7).

Konstnärsnämnden arbetar kontinuerligt med att informera om konstnärernas villkor i olika sammanhang. Myndigheten har bl.a. regelbundna möten med Arbetsförmedlingen Kultur genom deltagande i Rådet för kulturarbetsmarknaden och den samarbetsgrupp där även Kulturrådet ingår.

Konstnärsnämndens utåtriktade arbete har under året ökat i och med deltagande i en rad regeringsuppdrag, däribland införandet av den s.k. kultursamverkansmodellen och arbetet med kulturella och kreativa näringar.

Införandet av kultursamverkansmodellen ger nya möjligheter för kulturskapare i hela landet att arbeta och utveckla sitt konstnärskap. Landsting i respektive län ska föra dialog med kulturskaparna inom ramen för arbetet med de regionala kulturplanerna. Konstnärsnämnden sitter med i det samverkansråd som ska främja en statlig helhetssyn på den regionala kulturverksamheten och har bl.a. till uppgift att bevaka kulturskaparnas villkor inom ramen för samverkansmodellen.

Arbetet med att stärka kulturella och kreativa näringar bidrar också till att öka kulturskapares förutsättningar att leva på sitt konstnärskap, se avsnitt 4.4.4.

Konstnärsnämnden och Kulturrådet fick i mars 2010 i uppdrag att gemensamt utveckla en långsiktig samverkan. Uppdraget omfattade utveckling av övergripande former för samverkan, kartläggning och analys av bidragens former och hantering samt samverkan på administrativ nivå. En slutrapport lämnades till regeringen den 4 januari 2011 (dnr Ku2011/14/KV) med förslag främst inom områdena dans, bild och form, musik samt inom det internationella området. Sveriges Författarfond har hållits informerad om arbetet och har deltagit vid två möten.

Insatser för att stärka kulturskaparnas arbetsmarknad
Centrumbildningarna spelar en viktig roll för att

vidga kulturskaparnas arbetsmarknad. Centumbildningarna är intresse- och förmedlingsorganisationer för de fria professionella utövarna inom olika konstområden och har till uppgift att skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen för konstnärer samt förbättra villkoren för kulturskaparna. Centumbildningarna verkar inom elva olika konstområden som omfattar ord, bild, musik, teater, dans, film och foto och samlar ca 8 000 kulturutövare. Under 2010 och 2011 har regeringen tillfört 20 miljoner kronor extra till Centumbildningarna. Enligt Statens kulturråds utvärdering av verksamheterna har Centumbildningarnas insatser inneburit nya vägar att vidga arbetsmarknaden för kulturskapare, t.ex. genom samarbeten med regionala institutioner och näringsliv. Under 2010 användes de extra medlen bl.a. till projekt kopplade till Skapande skola.

Alliansverksamheterna på teater-, dans- och musikområdena möter framgångsrikt kulturpolitiska och arbetsmarknadspolitiska målsättningar och är ytterligare ett sätt att stärka kulturPROP. skapares möjligheter att leva på sitt konstnärskap. Bidraget till Teateralliansen AB har höjts med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2010 och sammanlagt uppgick bidraget till alliansverksamheten till 62 miljoner kronor. Allianserna har ca 300 anställda inom teater, dans- och musikområdena.

Den 1 januari 2009 trädde ett nytt avtal mellan staten och bildkonstnärsorganisationerna i kraft som reglerar vilka villkor och ersättningsnivåer som ska gälla då statliga institutioner ställer ut verk som är i konstnärens ägo. Avtalet har medfört en modernisering av beräkningsgrunderna för all slags bildkonst och breddat ersättningen. Regeringen har framhållit betydelsen av att avtalet fungerar som en förebild för andra offentliga och privata utställare. Regeringen beslutade i juni 2010 om ett bidrag på 400 000 kronor för informations- och utbildningsinsatser i anslutning till det nya avtalet om utställnings- och medverkansersättning.

Övriga ersättningar och bidrag till konstnärer

Sveriges författarfond har till huvudsaklig uppgift att fördela den statliga bibliotekszersättningen till upphovsmän av litterära verk – författare, översättare, tecknare och fotografer – för användning av deras verk genom de svenska folk- och skolbiblioteken. För 2010 uppgick den s.k. bibliotekszersättningen till drygt 126 miljoner kronor. Den största delen av ersättningen fördelas som s.k. författar- och översättarpennningar som baseras på antalet hemlån och referensexemplar. Antalet författar- och översättarpennningar uppgick 2010 till 4 359.

Individuell Visningsersättning (IV) fördelas till bild- och formkonstnärer för att deras verk i

offentliga institutioners ägo visas för allmänheten. Syftet med ersättningen är att ge yrkesverksamma konstnärer ekonomisk och arbetsmässig trygghet. Drygt 3 800 konstnärer söker IV varje år och av dem får ca 3 500 ersättning mellan 500 kronor och 42 000 kronor. Anslaget uppgick 2010 till drygt 34 miljoner kronor. I budgetpropositionen för 2011 gjorde regeringen bedömningen att det finns skäl att företrädare för styrelsen för BUS ges möjlighet att i samband med den årliga budgetframställan föra en dialog med företrädare för Kulturdepartementet. En sådan dialog har genomförts våren 2011.

Övriga ersättningar och bidrag till kulturskapare innefattar ersättning åt författare och översättare för nyttjandet av deras verk i form av talböcker som fördelas av Sveriges författarförbund. Under 2010 fördelades 9 miljoner kronor till detta ändamål. Fonogramersättningen utgår som kompensation för att musikaliska verk på fonogram och musikaliska verk i tryckt form lånas ut genom folk- och skolbibliotek. Ersättningen fördelas av STIM och SAMI och uppgick 2010 till 5 miljoner kronor.

Analys och slutsatser

Regeringens politik på området syftar till att professionella kulturskapare ska kunna leva på sin konstnärliga och kulturella yrkesverksamhet.

Den statliga kulturpolitiken behöver fortsatt inrikta sig på att ha öppna och rättvisa stödsystem på det konstnärspolitiska området. Det är även viktigt att beakta kulturskaparnas ekonomiska, upphovsrättsliga och sociala villkor.

Den litteraturutredning (Ku 2011:04, dir. 2011:24) som regeringen tillsatt har bl.a. i uppdrag att analysera de ekonomiska villkoren för yrkesverksamma upphovsmän på det litterära området. Kommittén ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 september 2012.

För att kulturskapare ska kunna leva på sitt konstnärliga arbete krävs det att nya vägar skapas för att vidga deras arbetsmarknad. Kultursamverkansmodellen förutsätter att kulturskaparna ges möjlighet att vara delaktiga i dialogen med landstingen inför framtagandet av kulturplaner.

Internationalisering och interkulturellt arbete fortsätter att vara en prioriterad uppgift inom kulturpolitiken, inte minst som ett sätt att vidga kulturskaparnas nätverk och arbetsmöjligheter.

De statliga institutionernas strategiska utveckling är en av kulturpolitikens huvudfrågor, däri ingår ökade krav på samarbete mellan de statliga myndigheterna. Det är därför angeläget att den långsiktiga samverkan mellan Statens kulturråd och Konstnärsnämnden fortsätter att utvecklas.

8.5 Budgetförslag

8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden

Tabell 8.3 utelämnas här.

Anslaget används för Konstnärsnämndens förvaltningskostnader. Nämnden har till uppgift att besluta om statliga ersättningar och bidrag till bild-, form-, musik-, teater-, dans- och filmkonstnärer samt att hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 8.4 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 18 236 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärsnämnden* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 18 632 000 kronor, 18 990 000 kronor respektive 19 478 000 kronor.

8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.5 utelämnas här.

Anslaget används för ersättningar och bidrag inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord och filmområdet. Konstnärsnämnden är huvudansvarig myndighet för bidragsgivning inom området. Styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond, som är en del av Konstnärsnämnden, fördelar bl.a. ersättning till bild- och formkonstnärer för att deras verk i offentliga institutioners ägo visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt (visningsersättning).

Den individuella visningsersättningen fördelas av Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS) på basis av det offentliga innehavet av konstnärens verk. Biblioteksersättning till upphovsmän av litterära verk för användning av deras verk genom de svenska folk-

och skolbiblioteken fördelas av Sveriges Författarfond. Övriga bidrag till konstnärer fördelas i första hand av Konstnärsnämnden.

De som enligt lagen (1992:318) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Kulturdepartementets verksamhetsområde fördelar bidrag under anslaget disponerar medel för administration under anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag:

Tabell 8.6 utelämnas här.

Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2013–2022.

Regeringens överväganden

Tabell 8.7 utelämnas här.

Anslaget tillförs 2 miljoner kronor årligen 2012–2014 för att Konstnärsnämnden ska inrätta en struktur för internationellt kulturutbyte på musikområdet.

Därutöver tillförs anslaget 1 200 000 kronor fr.o.m. 2012 för biblioteksersättningen bl.a. till följd av ökad utlåning vid folk- och skolbiblioteken.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 331 954 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 341 833 000 kronor, 348 003 000 kronor respektive 353 835 000 kronor.

71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.

72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur

[SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.](#)

[SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

10 Kulturmiljö	111
10.1 Omfattning.....	111
10.2 Utgiftsutveckling	111
10.3 Mål	112
10.4 Resultatredovisning	112
10.5 Budgetförslag	115
10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet	115
10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.....	116
10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning.....	117
 7 Bildkonst, arkitektur, form och design.....	89
7.1 Omfattning	89
7.2 Utgiftsutveckling.....	89
7.3 Mål.....	90
7.4 Resultatredovisning	90
7.4.1 Arkitektur, form och design	90
7.4.2 Bildkonst	91
7.5 Budgetförslag.....	92
7.5.1 4:1 Statens konstråd	92
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	93
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	94
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	94

Innehållet visas på följande sidor.

Delar av 7 Bildkonst etc ingår i områdena 73-77

10 Kulturmiljö

10.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheten Riksantikvarieämbetet. Vidare omfattas bidragen till kulturmiljövård

och kyrkoantikvarisk ersättning samt i viss utsträckning det regionala kulturmiljöarbetet som bedrivs av länsstyrelserna.

10.2 Utgiftsutveckling

Tabell 10.1 Utgiftsutveckling inom Kulturmiljö, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Kulturmiljö</i>							
7:1 Riksantikvarieämbetet	214	211	208	214	218	223	228
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	251	252	246	252	252	251	251
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	460	460	460	460
Summa Kulturmiljö	925	922	914	925	930	934	940

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

10.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

Riksdagen har tidigare antagit mål för arbetet för kulturmiljön (prop. 1998/99:114, bet. 1999/2000:KrU7, rskr. 1999/2000:196).

De övergripande målen för verksamhetsområdet är:

- ett försvarat och bevarat kulturarv,
- ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer och med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen,
- allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön,
- nationell och internationell solidaritet och respekt för olika gruppers kulturarv.

10.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av det nationella och det regionala kulturmiljöarbetets verksamhet och resultat utgår från måluppfyllelsen inom kärnuppgifterna, bl.a. kunskapsuppbyggnad, bidragsgivning och tvärsektoriellt samarbete. Bedömningen utgår vidare från förmågan att främja kvalitet och förmågan att förnya och utveckla verksamheten.

Resultat

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har som myndighet en sammanhållande roll i kulturmiljösektorns gemensamma utvecklingsarbete. Myndighetens uppdrag är att ha överblick över hela sitt ansvarsområde, driva kulturarvsfrågor i dialog med andra samhällssektorer, vara ett centralt stöd, samordna aktörer samt följa upp kulturmiljöområdets styrmedel och arbetssätt.

RAÄ har en omfattande och komplex verksamhet, vilket kräver ständigt utvecklingsarbete. Under 2010 har en ny strategi och vision formulerats av myndigheten för perioden 2011–2013. Strategin lyfter fram kunskapsuppbyggnaden som kärnan i myndighetens uppdrag och beskriver hur myndigheten ska verka för att utveckla och stärka kulturmiljöarbetet. RAÄ är en av de statliga myndigheter som till följd av omställningen av försvaret har omlokaliserats genom att vissa delar av myndigheten har flyttats till Gotland. Omställningsprocessen slutfördes under 2009, men till följd av denna har myndighetens möjligheter att fullgöra sina uppgifter påverkats.

Kulturminnen

Inom kulturminnesområdet har RAÄ under 2010 arbetat med stöd och vägledning till länsstyrelserna som syftar till en mer enhetlig tillämpning av lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. RAÄ har tagit fram vägledningar

och handböcker samt gjort uppföljningar. Ett exempel på ett prioriterat område där myndighetens vägledning efterfrågas är insatser för att hindra brott riktade mot kulturarvet. RAÄ har därför under året väglett länsstyrelser och andra myndigheter om hur kulturarvsbrott kan förhindras och hanteras.

Regeringen har i mars 2011 tillsatt en utredning (Ku 2011:2, dir. 2011:17) som har i uppdrag att lämna sådana förslag till förändringar av lagstiftningen inom kulturmiljöområdet som ska syfta till att öka möjligheterna att leva i, bruka och utveckla kulturskyddade fastigheter och miljöer. Utredningen har också i uppdrag att göra en redaktionell översyn av kulturminneslagen och lämna förslag till hur de särskilda nationella målen för arbetet med kulturmiljön kan tydliggöras och anpassas till de nya kulturpolitiska målen. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 mars 2012.

Samhällsbyggnad

Inom samhällsbyggnadsområdet har RAÄ arbetat för att stärka förutsättningarna för att kulturarvet tas tillvara som en resurs i en hållbar samhällsutveckling. Insatser har bl.a. genomförts inom områdena landsbygd, hållbar stadsutveckling, regional tillväxt, kulturella och kreativa näringar och tillgänglighet.

Regeringen beslutade under 2010 att ratificera den europeiska landskapskonventionen och konventionen trädde i kraft den 1 maj 2011. RAÄ har gjort ett omfattande arbete för att förbereda ratificeringen. Arbetet har bl.a. handlat om att främja samverkan kring konventionen, att stödja utvecklingsarbeten rörande landskapsanalys och att analysera erfarenheter från andra länder om konventionens tillämpning.

Samverkan och internationellt arbete

RAÄ samverkar bl.a. med andra statliga myndigheter, utbildningsväsendet, organisationer och näringsliv. Myndigheten har ingått i referensgrupper för olika väg- och järnvägsprojekt. Myndigheten har också deltagit i samråd om miljö- och effektbedömning för den nationella och regionala åtgärdsplaneringen.

RAÄ representerar tillsammans med Naturvårdsverket Sverige i Unescos världsarvskommitté.

I arbetet, som förankras i myndigheter och nätverk i Norden och övriga Europa, har insatser gjorts för att utveckla arbetet för hållbar utveckling, god förvaltning av världsarven, nya förbättrade arbetsformer och världsarvskonventionens framtid. Under året har myndigheten, i samarbete med Nordic World Heritage Foundation, genomfört ett internationellt seminarium om turism och hållbar utveckling i världsarvsområden i Norden och Baltikum.

Inom världsarvsarbetet har myndigheten även bidragit till att bygga upp arkiv för hållristningar.

Arkeologisk uppdragsverksamhet

De senare årens nedgång i volym för den arkeologiska uppdragsverksamheten har följts av en markant ökning under 2010.

Tabell 10.2 Prestationer uppdragsarkeologi 2008–2010			
	2008	2009	2010
Antal fälttimmar	57 115	50 584	118 995

kraftigt underskott 2009 till ett överskott på 6,7 miljoner kronor för 2010. Organisationsförändringar och omställningsarbete har genomförts under året. Verksamheten har dimensionerats för att bättre kunna möta svängningar i uppdragsvolymen.

Kulturarvsförvaltning och besöksmål

RAÄ har ett samordningsuppdrag för vård och konserveringsfrågor för byggnader, fornlämningar, föremål och annat kulturhistoriskt material. En del i arbetet är att initiera och driva nätverk samt skapa arenor för informationsspridning och erfarenhetsutbyte. Ett webbaserat forum, Kulturvårdsforum, har tagits fram. Där kan professionella aktörer, institutioner, enskilda personer och utövare diskutera kulturvårdsfrågor.

Svensk Museitjänst (SMT) överfördes den 1 oktober 2010 från Riksarkivet till RAÄ. Verksamheten är lokaliserad i Tumba, i två fastigheter som är utrustade för att kunna hyra ut högklassiga föremålsarkiv till i första hand museer. Totalt har SMT ett 50-tal hyresgäster, varav de största är statliga museer. RAÄ förvaltar ca 160 fastigheter på 76 platser, från Skåne i söder till Östersund i norr, vilka till största delen består av mark och fornlämningsområden. I Gamla Uppsala och Glimmingehus bedriver RAÄ omfattande publik verksamhet som bl.a. innefattar aktiviteter för barn och unga, såsom familjevisningar och familjeverkstäder.

Tabell 10.3 Prestationer besöksverksamhet 2009–2010		
	2009	2010
Skolvisningar	346	336
Ovriga visningar	133	79
Programverksamhet (dagar)	83	81

Tillgänglig kulturarvsinformation

Utvecklingen av informationssystem och etjänster för samsökning, dialog och delaktighet sker i samverkan med den regionala kulturmiljövården och andra centrala myndigheter. Arbetet med K-samsök har bedrivits i nära samarbete med flera institutioner för att bygga upp en

struktur och en tjänst som kan ge hela kulturarvsområdet fördelar. Antalet användare av RAÄ:s e-tjänster ökar kontinuerligt. I myndighetens egna register finns i dag kulturhistorisk information om drygt 640 000 fornlämningar, ca 80 000 byggnader och ca 92 000 fotografier tillgängliga över internet. Inom biblioteks- och arkivverksamheten arbetar myndigheten aktivt med att öka tillgängligheten. Samlingarna omfattar ca sju hyllkilometer böcker samt fyra hyllkilometer arkivhandlingar och ca fem miljoner fotografier och negativ.

Regionalt kulturmiljöarbete

På den regionala nivån ansvarar länsstyrelserna för myndighetsarbetet inom kulturmiljöområdet. Även länsmuseerna har en viktig roll i det regionala kulturmiljöarbetet, bl.a. rörande uppbyggnad och förmedling av kunskap. Många länsstyrelser arbetar aktivt med att förnya och utveckla kulturmiljöarbetet. Ett exempel på verksamhetsutveckling, där samtliga länsstyrelser medverkat, är projektet Kalejdoskop – sätt att se på kulturarv. I Kalejdoskop ställs viktiga frågor om hur kulturmiljöarbetet kan vidga perspektiven och vara en angelägenhet för alla i dagens heterogena Sverige.

Länsstyrelserna har tillsammans med RAÄ, på uppdrag av regeringen, utarbetat ett program för hur ett fördjupat och samordnat arbete mellan

myndigheterna ska bidra till att stärka det offentliga kulturmiljöarbetet. I programmet redovisas hur myndigheterna avser att förbättra de gemensamma arbets- och samarbetsformerna samt förslag till nya samarbetsformer där sådana behövs.

Bidrag till kulturmiljövård

Inom ramen för bidraget till kulturmiljövård har RAÄ genom länsstyrelserna medverkat till finansiering av mer än 1 700 projekt inom områdena vård av byggnader, fornlämningar och landskap, information och tillgängliggörande, arkeologi och kunskapsunderlag. Bidraget är avgörande för möjligheterna att förvalta många av landets mest värdefulla kulturmiljöer. Vårdinsatserna har gjort att kulturhistoriska värden har bevarats och utvecklats. Krävande antikvariska arbeten, som normalt inte är möjliga för en fastighetsägare att genomföra, har kunnat komma till stånd. Bidragsgivningen skapar förutsättningar för goda livsmiljöer samt för regional utveckling och tillväxt. Insatserna har bidragit till att lyfta fram och tillgängliggöra många kulturmiljöer, ofta i samverkan med andra aktörer.

Genom förbättrade kunskapsunderlag kan kulturmiljöer i högre utsträckning tas till vara i samhällsutvecklingen och bidra till ökad livskvalitet.

I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3) aviserade regeringen en översyn av de ändamål som kulturmiljövårdsbidraget får användas till. En ny förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer trädde i kraft den 1 januari 2011. Införandet av den nya förordningen innebär, förutom en generell modernisering, att större fokus läggs på bl.a. tillgängliggörande, bättre kunskapsunderlag och ökad helhetssyn.

Regeringen har tagit initiativ till en omfattande satsning på hembygdsrörelsens byggnader inom anslaget för bidrag till kulturmiljövård. Projektet Hus med historia omfattar totalt 30 miljoner kronor under 2010–2011 och ska bidra till vården av kulturhistoriskt värdefulla byggnader på landets hembygdsgårdar. Projektet ska också, med hembygdsgårdarna som nav och utgångspunkt, bidra till att bevara och utveckla lokala byggnadstraditioner samt att bygga upp och sprida kunskap om hantverk och byggnadsvård. Under 2010 beviljades medel till angelägna projekt vid ca 140 hembygdsgårdar i hela landet.

Regeringen har också ökat anslaget för bidrag till arbetslivsmuseer med 2 miljoner kronor i jämförelse med föregående år. Totalt har 6 miljoner kronor fördelats till ändamålet under 2010. Bidrag gavs till 110 projekt, vilket är en ökning med ca 35 projekt jämfört med 2009. I

samtliga län fanns minst ett projekt som beviljats bidrag. Många personer berörs av bidraget, både som medlemmar och besökare. Antalet medlemmar i de museiorganisationer som fick bidrag var 2010 ca 25 000 och de berörda museerna hade ett årligt besöksantal på ca 838 000 personer.

Svenska kyrkan får ersättning från staten för kulturhistoriska kostnader i samband med vård och underhåll av kyrkliga kulturminnen. Den kyrkoantikvariska ersättningen uppgår till 460 miljoner kronor per år. Ersättningen bidrar till att det kyrkliga kulturarvet bevaras hållbart och långsiktigt.

Analys och slutsatser

De statliga insatserna på kulturmiljöområdet bidrar till att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Insatserna bidrar också till att kulturell mångfald främjas och ingår som en naturlig del i ett övergripande samhällePROPP. ligt hållbarhetsperspektiv. Insatserna leder till att levande och omhändertagna kulturmiljöer kan berika människors liv, skapa goda livsmiljöer och ge förutsättningar för utveckling av nya idéer och verksamheter i hela landet.

Regeringen anser att det är angeläget att fortsätta arbetet med att hitta nya och effektiva former för samverkan, men också att bedriva ett utvecklingsarbete som visar hur kunskapen om

kulturarvet och kulturmiljön kan utvecklas och användas på nya sätt, både inom kulturmiljöarbetet och inom andra samhällsområden.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 19.4 utelämnas här.

Anslaget används för RAÄ:s förvaltningskostnader. RAÄ är myndighet för frågor om kulturmiljön och kulturarvet. RAÄ ska bl.a. värna om kulturvärdena i bebyggelsen och i landskapet, bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och bygga samt verka för att hoten mot kulturmiljön möts. Andra uppgifter är att utföra arkeologiska undersökningar och svara för konservering samt vård av kulturminnen och kulturföremål.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Myndighetens avgiftsinkomster uppgick under 2009 till ca 117 miljoner kronor, varav ca 99 miljoner kronor avser arkeologisk uppdragsverksamhet. Förutom dessa inkomster rör det sig framför allt om entré- och försäljningsinkomster samt inkomster från konserveringsverksamhet.

Den arkeologiska uppdragsverksamheten inom RAÄ innefattar undersökningar och utredningar som föranleds av lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. och som utförs av RAÄ:s avdelning för arkeologiska undersökningar (UV) mot avgift.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2010	166 812	162 638	4 174
Prognos 2011	160 000	154 400	5 600
Budget 2012	161 300	154 800	6 500

Regeringens överväganden

Tabell 10.6 utelämnas här.

Regeringen beräknar att Riksantikvarieämbetet tillförs 1 miljon kronor för ökat stöd till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet.

Från anslaget omprioriteras 316 000 kronor fr.o.m. 2012 till Riksarkivet för att finansiera Samordningssektariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 213 657 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 218 398 000 kronor, 222 578 000 kronor respektive 228 266 000 kronor.

10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.7 utelämnas här.

Anslagets ändamål är att finansiera bidrag till kulturmiljövård. Bidragsbestämmelserna innebär i korthet att bidrag lämnas för att bevara och tillgängliggöra kulturmiljön. Inom ramen för anslaget avsätts även medel för att täcka vissa arkeologiska undersökningskostnader och för att täcka kostnader för att tillvarata fornfynd. En ny förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer trädde i kraft den 1 januari 2011.

Regeringens överväganden

Tabell 10.8 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 251 718 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 251 718 000 kronor, 251 355 000 kronor respektive 251 355 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag:

Tabell 10.9 utelämnas här.

Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2013–2015.

10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.10 utelämnas här.

Anslaget används av Svenska kyrkan för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena, kyrkoantikvarisk ersättning. Ersättningen, som avser kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet, se 4 kap. 16 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 10.11 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 460 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2012. För 2013, 2014 samt 2015 beräknas anslaget uppgå till 460 000 000 kronor, 460 000 000 kronor respektive 460 000 000 kronor.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds bidragsgivning inom bild- och formområdet samt

Statens konstråds insatser för den konstnärliga gestaltningen av den gemensamma miljön. Vidare omfattas Arkitekturmuseet (redovisas även under avsnitt 10) och Nämnden för hemslojdsfrågor.

7.2 Utgiftsutveckling

Tabell 7.1 Utgiftsutveckling inom Bildkonst, arkitektur, form och design, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Bildkonst, arkitektur, form och design</i>							
4-1 Statens konstråd	8	8	8	8	8	8	8
4-2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	34	33	33	33	33	33	33
4-3 Nämnden för hemslojdsfrågor	2	11	11	11	12	12	12
4-4 Bidrag till bild- och formområdet	27	27	27	28	28	28	28
Summa Bildkonst, arkitektur, form och design	71	79	79	81	81	81	82

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

7.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3. Riksdagen har även antagit mål för statens arbete med arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225). Målen är följande:

- Arkitektur, formgivning och design ska ges goda förutsättningar för sin utveckling.
- Kvalitet och skönhetsaspekter ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tas till vara och förstärkas.
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö ska stärkas och breddas.
- Offentligt och offentligt understött byggande, inredande och upphandlande ska på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor.
- Svensk arkitektur, formgivning och design ska utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

7.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom arkitektur, form och design utgår bl.a. från besöksiffror, utställningar och fördelade bidrag. Vidare redovisas

insatser för barn och unga samt samverkan.

För bildkonstområdet utgår resultatbedömningen från uppgifter om bl.a. inköpta konstverk, antal konstnärliga gestaltningar, antal inkomna konstansökningar samt fördelade bidrag. Vidare redovisas insatser för att öka intresset för och kunskapen om offentlig konst hos allmänheten och hos samarbetspartners samt samverkansinsatser. Bedömningen utgår även från insatser för att främja kvalitet och att förnya och utveckla verksamheten.

7.4.1 Arkitektur, form och design

Resultat

Arkitekturmuseet

Arkitekturmuseet har fr.o.m. 2009 i uppdrag att arbeta med formgivning och design vid sidan av sitt uppdrag att aktivt främja och förmedla kunskap om arkitekturens roll i samhället och söka samarbete med andra myndigheter och aktörer. Myndigheten har sedan 2010 också i uppdrag att vara en nationell mötesplats genom att samarbeta med andra aktörer som på olika sätt ansvarar för arkitektur-, formgivnings-, samhällsplanerings- och stadsutvecklingsfrågor.

Arkitekturmuseet fick under 2009 i uppdrag att tillsammans med Boverket, Formas och Riksantikvarieämbetet arbeta för att stärka

förutsättningarna för en hållbar stadsutveckling. Myndigheterna har rapporterat detta uppdrag den 1 mars 2010 (dnr Ku2010/1096/KA). Myndigheterna betonar bl.a. betydelsen av det kulturella perspektivet för att uppnå en långsiktigt hållbar utveckling. Vidare samverkar Arkitekturmuseet med Boverket, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd för att stärka helhetssyn och gestaltning i den byggda miljön. Myndigheterna har lämnat en första delrapport från arbetet den 1 juni 2011, se nedan.

Under 2010 har Arkitekturmuseet genomfört 19 utställningar och en omfattande programverksamhet, inte minst riktad mot barn och unga. Museet fortsätter att anpassa sin organisation och sina lokaler till det vidgade uppdraget. Under året har ett antal nya kompetenser rekryterats till museet. Antalet besökare har ökat kraftigt, från 76 000 till 101 000 personer.

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor har under 2010 gett bidrag till 47 läns hemslöjds konsulenter och fem rikskonsulenter, samt samordnat hemslöjds konsulentverksamheten, bl.a. genom seminarier och fortbildning för konsulenterna. Nämnden ger även bidrag till projekt inom hemslöjdsområdet samt till Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund.

Nämnden för hemslöjdsfrågor främjar hemslöjden ur tre perspektiv; ett kulturarvsperspektiv, ett näringsperspektiv och ett kunskapsförmedlande perspektiv. Under året har nämnden fortsatt sitt arbete med tillämpningen av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet tillsammans med andra berörda myndigheter samt med digitalisering av hemslöjdens samlingar. Nämnden har varit pådrivande i arbetet med att skapa den treåriga kandidatutbildning i slöjd och kulturhantverk med inriktning mot ledarskap och entreprenörskap som inrättades hösten 2010 vid Göteborgs universitet, samt deltagit i arbetet med att stärka de kulturella och kreativa näringarna i samverkan med bl.a. Tillväxtverket.

Hemslöjdsområdet är ur ett jämställdhetsperspektiv fortfarande kvinnodominerat. Könsfördelningen är dock jämnare inom barn- och ungdomsverksamheten och Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetar aktivt genom t.ex. Slöjdklubben för en ökad jämställdhet inom området.

Svensk Form

Föreningen Svensk Form är en opinionsbildande ideell medlemsförening med ett statligt uppdrag att främja svensk design nationellt och internationellt. Svensk Form har sedan 2009 ändrade ekonomiska förutsättningar vilket inneburit att verksamheten anpassats och delvis omdefinierats.

Svensk Form har tolv ideella regionalföreningar och ca 4 300 medlemmar. Verksamheten har under 2010 koncentrerats på hållbar utveckling och internationalisering. Under 2011–2013 prioriterar Svensk Form internationell samverkan samt positionering av Sverige som designnation. Förstärkning har gjorts av designtidskriften FORM som från och med 2011 ges ut också på engelska.

Analys och slutsatser

Regeringens insatser på området arkitektur, form och design har bidragit till att öka allmänhetens intresse för och medvetenhet om värdet av god design och arkitektur. Tvärsektoriellt arbete för att främja insatser för hållbara stadsmiljöer har prioriterats och bidragit positivt till samhällsutvecklingen.

Nämnden för hemslöjdsfrågor står inför en period av förändring i samband med att den s.k. kultursamverkansmodellen införs. Fördelningen av medel till länshemslöjdskonsulenter kommer successivt att överföras till landstingen. Under 2011 genomför Kulturdepartementet därför en översyn av nämndens fortsatta verksamhet.

Föreningen Svensk Form utgör en viktig kunskapsplattform för designområdet i Sverige. Även utomlands bedrivs ett omfattande arbete med att främja svensk design internationellt och att synliggöra Sverige som designnation.

7.4.2 Bildkonst

Resultat

Statens konstråd

Statens konstråd har bl.a. till uppgift att verka för att konsten blir ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön genom att beställa och förvärva god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet.

En central del av Konstrådets verksamhet är att sprida kvalificerade uppdrag till konstnärer och på så vis skapa arbetstillfällen runt om i landet. Under 2010 anlätades totalt 36 konstnärer, vilket är ungefär lika många som året innan, för någon form av uppdrag. Konstverk av 193 konstnärer har köpts in till statliga miljöer. Alla verk köps av nu levande konstnärer genom allmän försäljning på gallerier och konsthallar över hela landet. Under 2010 har 1 748 konstverk placerats på statliga myndigheter, vilket är den högsta siffran någonsin.

Under 2010 har regeringen gett Statens konstråd i uppdrag att samverka med Arkitekturmuseet, Boverket och Riksantikvarieämbetet för att vidareutveckla och stärka en helhetssyn i planeringen och gestaltningen av offentliga miljöer. I uppdraget ligger att etablera samarbeten mellan planerare och plangenomförare, arkitekter, antikvarier, formgivare, designer och

konstnärer samt andra professioner som arbetar med utveckling av den fysiska miljön, liksom en bred samverkan med berörda kommuner, fastighetsägare och boende. Av en delrapport, i juni 2011, (dnr Ku2011/1050/KV) framgår att myndigheterna tagit fram ett gemensamt styrdokument för arbetet samt en tidplan för genomförandet. Av redovisningen framgår vidare att totalt 24 intresseanmälningar har inkommit samt att samverkansavtal för totalt elva projekt har upprättats. I dessa projekt kommer totalt 20 arkitekter, formgivare och konstnärer att engageras som konsulter inom området konstnärlig gestaltning av offentliga miljöer.

För att öka intresset för och kunskapen om offentlig konst hos allmänheten och hos samarbetspartner gjordes ett flertal informations- och konstpedagogiska insatser. Antalet konstvisningar och samtal har ökat väsentligt sedan 2009, från 57 till 82. Fördelning av uppdrag till manliga respektive kvinnliga konstnärer bevakas och antalet anlitade konstnärer som är kvinnor har ökat de senaste åren och motsvarar nu ungefär hälften av uppdragen.

Statens kulturråd

Staten bidrar till en nationell infrastruktur inom bild- och formområdet på flera olika sätt. Förutom anslagen till de statliga museerna på

området lämnar Statens kulturråd verksamhetsstöd och utvecklingsbidrag till regionala museer med bild- och formverksamhet. Därutöver fördelar Kulturrådet årligen drygt 26 miljoner kronor i bidrag till bl.a. främjandeorganisationer, utställningsarrangörer och konsthantverkskooperativ. Konstnärliga kollektivverkstäder kan också ansöka om stöd för inköp av utrustning.

Under året har Kulturrådet fortsatt att arbeta utifrån den antagna strategin på bild- och formområdet där målet är att göra den samtida bildoch formkonsten tillgänglig för så många som möjligt samtidigt som förutsättningar ges för hög kvalitet och mångfald i det konstnärliga arbetet.

Området var även i fokus inom ramen för Kulturrådets gemensamma uppdrag med Konstnärsnämnden om att skapa en långsiktig samverkan.

Kulturrådet har under 2010 publicerat en särskild rapport om bild- och formområdet (Kulturen i siffror 2010:5). I rapporten redovisas bl.a. utställningsarrangörer inom samtida bildoch formkonst, vilka konstnärer som visas och utställningsarrangörernas ekonomi.

Verksamheterna vid Riksutställningar, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde samt Moderna museet behandlas under avsnitt 11.

Analys och slutsatser

De statliga insatserna på området leder till att den offentliga miljön berikas med konst.

Ansvar för hur den gemensamma miljön ser ut bör dock delas av flera och det är av stor betydelse att olika perspektiv beaktas vid utformningen av gemensamma miljöer. Det arbete som redan inletts av Statens konstråd, Arkitekturmuseet, Riksantikvarieämbetet och Boverket inom ramen för uppdraget om samverkan om gestaltning av offentliga miljöer är positivt i detta hänseende och bidrar till att utveckla nya arbetsformer och processer för att stärka arkitektonisk kvalitet i planering och utformning av offentliga miljöer. Genom en gestaltning av hus och offentliga miljöer som kan tjäna som förebild bidrar myndigheterna till att stärka intresset och förståelsen för de värden arkitektur, form och konst innebär för samhället.

Regeringen bedömer att de insatser Statens kulturråd gjort under året inom bild- och formområdet har bidragit till att tillgängligheten till professionell bild- och formkonst i hela landet är tillfredsställande.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.2 utelämnas här.

Anslaget används för Statens konstråds förvaltningskostnader. Statens konstråd har till uppgift

att verka för att konsten blir ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön. I detta ligger att förvärva god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet, medverka till att konst tillförs även andra gemensamma miljöer än sådana som brukas av staten och sprida kunskap om konstens betydelse för en god samhällsmiljö.

Regeringens överväganden

Tabell 7.3 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 12 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssektariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 7 855 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 8 013 000 kronor, 8 169 000 kronor respektive 8 382 000 kronor.

7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av dengemensamma miljön

Tabell 7.4 utelämnas här.

Anslagets används för konstförvärv beslutade av Statens konstråd. Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag:

Tabell 7.5 utelämnas här.

Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2013 och 2014.

Regeringens överväganden

Tabell 7.6 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 33 100 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 33 100 000 kronor, 33 054 000 kronor respektive 33 054 000 kronor.

7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.7 utelämnas här.

Anslaget används för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningskostnader samt för bidrag till rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet, Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund och projekt inom hemslöjdsområdet. Tillväxtverket svarar för nämndens medelförvaltning och personaladministration.

Regeringens överväganden

Tabell 7.8 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 11 355 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för

2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 11 559 000 kronor, 11 789 000 kronor respektive 12 107 000 kronor.

7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.9 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till bild- och formområdet, såsom statsbidrag till kulturella ändamål, statsbidrag till vissa utställare inom bildoch formområdet, statsbidrag till konsthantverkskooperativ samt statligt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Vidare används anslaget för bidrag till folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Regeringens överväganden

Tabell 7.10 utelämnas här.

4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

Anslaget tillförs 1 miljon kronor fr.o.m. 2012 för att möjliggöra förstärkt stöd till aktörer på bildoch formområdet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 28 199 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 28 199 000 kronor, 28 160 000 kronor respektive 28 160 000 kronor.

73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

[SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

I område 73 ingår formkonst, se på område 71-72 om

7 Bildkonst, arkitektur, form och design.....	89
7.1 Omfattning	89
7.2 Utgiftsutveckling.....	89
7.3 Mål.....	90
7.4 Resultatredovisning	90
7.4.1 Arkitektur, form och design	90
7.4.2 Bildkonst	91
7.5 Budgetförslag.....	92
7.5.1 4:1 Statens konstråd	92
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	93
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	94
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	94

11 Museer och utställningar.....	119
11.1 Omfattning.....	119
11.2 Utgiftsutveckling	119
11.3 Mål	120
11.4 Resultatredovisning	120
11.5 Budgetförslag	124
11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter	124
11.5.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser	125
11.5.3 8:3 Bidrag till vissa museer	126
11.5.4 8:4 Riksutställningar	127
11.5.5 8:5 Forum för levande historia.....	127
11.5.6 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	128

Innehållet om museer och utställningar visas på följande sidor.

11 Museer och utställningar

11.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens stöd till museer och utställningsverksamhet. De myndigheter som är verksamma inom detta område är Statens historiska museer, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet, Statens maritima museer, Arkitekturmuseet, Statens försvarshistoriskamuseer, Moderna museet, Riksutställningar samt Forum för levande historia.

Dessutom finns ett stort antal andra institutioner med verksamhet inom området varav följande kan nämnas: Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Skansen, Stiftelsen Tekniska museet, Stiftelsen Arbetets museum, de regionala museerna, Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet, Stiftelsen Drottningholms teatermuseum, Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem, Stiftelsen Thielska galleriet samt Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna. Även stödet till statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål omfattas av detta avsnitt.

11.2 Utgiftsutveckling

Tabell 11.1 Utgiftsutveckling inom Museer och utställningar, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Museer och utställningar</i>							
8:1 Centrala museen: Myndigheter	974	993	925	957	983	1 002	1 028
8:2 Centrala museen: Stiftelser	235	235	235	237	245	249	255
8:3 Bidrag till vissa museer	42	42	41	43	43	44	45
8:4 Riksutställningar	51	43	45	44	46	46	48
8:5 Forum för levande historia	44	43	43	44	45	46	47
8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	0	0	0	0
Summa Museer och utställningar	1 348	1 297	1 290	1 325	1 382	1 387	1 422

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

11.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

11.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet för museer och utställningar utgår från institutionernas huvuduppgifter, bl.a. utställningsverksamhet, tillgänglighet, samlingarnas långsiktiga bevarande, kunskapsuppbyggnad och tvärsektoriellt samarbete. Bedömningen utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och förmågan att förnya och utveckla verksamheten.

Resultat

Samverkan

De statligt finansierade centrala museerna är relevanta aktörer med genomgripande påverkan på samhället och dess utveckling. Regeringen bedömer att museisektorns förutsättningar för att öka samverkan inom sektorn, men även med övriga delar av samhället, har förbättrats genom de två uppdrag getts till museisektorn i syfte att stärka samarbetet inom sektorn. Uppdragen redovisades i mars 2011. Det första uppdraget, (dnr Ku2010/552/KT), var riktat till de centrala museerna i syfte att utveckla samarbetet inom museisektorn, såväl när det gäller administration

och kärnverksamhet som ökat samarbete mellan museisektorn och samhället i övrigt. Av rapporten framgår tydligt att museerna är attraktiva och spännande samarbetspartners för aktörer även utanför museisektorn. Majoriteten av de 1 500 samarbeten som centralmuseerna redovisar i rapporten skedde med partners utanför museisektorn. Det andra uppdraget, (dnr Ku2010/551/KT), gick till Riksförbundet Sveriges museer i syfte att stärka deras roll som en främjande och samlande aktör i museisektorn. Det uppdraget har mynnat ut i att förbundet, med sin breda verksamhet där många olika typer av museer är representerade, har blivit en tydlig plattform för hela museisektorn och ett relevant forum för att driva gemensamma frågor och intressen inom sektorn.

Barns och ungas rätt till kultur

Genom sin verksamhet bidrar museerna tydligt till regeringens prioritering av barns och ungas rätt till kultur. Detta gäller både utställningsverksamheten och den pedagogiska verksamheten. Till exempel har Naturhistoriska riksmuseets publika verksamhet under året haft både bredd och djup, med en omfattande och uppskattad verksamhet för den unga publiken. Även Nordiska museet fortsätter att prioritera barn och unga. Genom att erbjuda ett omfattande program av barn- och skolaktiviteter har besöken av barn och unga upp till 19 år ökat

med 13 procent. Det totala antalet besökare har också ökat med fyra procent från 2009.

Hos Moderna museet har andelen barn och unga som deltagit i aktiviteter riktade till den unga publiken också ökat på ett positivt sätt. Museets barn- och ungdomsverksamhet innefattar bl.a. Zon Moderna som vänder sig till gymnasieskolan, familjesöndagar, lovprogram och workshops. Totalt har ca 41 900 barn och unga under 19 år besökt museet, varav ca 20 500 deltagit i aktiviteter.

Stiftelsen Skansen har under 2010 arbetat med att bygga upp det nya Lill-Skansen. Nybyggnationen möjliggörs genom ett sponsringsavtal. Det nya Lill-Skansen, som invigs 2012, kommer att bli en plats där barn kan uppleva djur och natur året runt.

Kulturarv för framtiden

Flera av de statliga museernas verksamhet har präglats av förberedelser eller genomföranden av renoverings- och nybyggnadsprojekt. Bland annat har Nationalmuseums verksamhet till viss del utmärkts av ett planeringsarbete inför att huvudbyggnaden på Blasieholmen stänger för renovering inom några år. För Statens maritima museer har utbyggnadsplanerna för Vasamuseet, som tagits fram i samarbete med Statens fastighetsverk, fortskridit.

Statens försvarshistoriska museer öppnade efter omfattande tillbyggnader det nya Flygvapenmuseum i juni 2010. Fram till årsskiftet hade museet över 120 000 besökare. Det nya museet och dess utställningar har mottagits mycket positivt av besökare, media och branschorganisationer.

Renoveringarna och nybyggnadsprojekten ska ses i ljuset av att en av regeringens kulturpolitiska prioriteringar är att värna kulturarvet inför framtiden. I vissa fall handlar det om att hitta mer ändamålsenliga lokaler för föremålssamlingarna. Nordiska museet har t.ex. fortsatt sitt omfattande arbete med att säkra samlingarnas långsiktiga bevarande genom att bl.a. flytta ca 100 000 föremålsposter från museibyggnaden till mer ändamålsenliga lokaler.

Regeringen har lyft fram digitaliseringsarbetet som en av de viktigaste framtidsfrågorna och samtliga statliga museer arbetar med frågan i olika utsträckning.

Utställningar

Flera av de statliga museerna har under året haft mycket framgångsrika utställningsproduktioner. Inte minst har utställningen Kinas terrakottaarmé vid Östasiatiska museet varit en succé med ca 250 000 besökare under 2010 och totalt 351 800 under hela perioden, drygt 70 000 barn och ungdomar under 20 år besökte utställningen.

Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet visade ett ökat antal utställningar under året, både av egen produktion och i samarbete med andra parter.

Livrustkammarens verksamhet präglades bl.a. av brölloppstemat i utställningen Bröllop för kung och fosterland som bidrog till ett ökat antal nationella och internationella besökare.

Tekniska museet fick stänga stora delar av utställningarna under slutet av året för att förbereda inför NASA-utställningen som öppnade i januari 2011. För att kompensera besökarna arrangerades en omfattande programverksamhet och när året var slut hade besökstalen ökat sedan föregående år.

Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde har haft bredd och aktualitet i utställningsverksamheten samtidigt som verksamheten bottnar i en konstvetenskaplig grund och speglar samlingarna.

Inom utställningsområdet har det även bedrivits en omfattande turnerande verksamhet. Inte minst har Riksutställningar fortsatt sitt arbete på detta område. Totalt har myndigheten haft tolv turnerande utställningar med 309 991 besök i 100 turnéorter i 19 län under 2010. Det

är en ökning från 2009 då myndigheten hade 13 turnerande utställningar som besöktes av 191 540 personer i 76 turnéorter i 18 län. Under 2011 har regeringen även förändrat Riksutställningars verksamhetsinriktning. Myndigheten har därför inlett ett omställningsarbete från att vara en producent av vandringsutställningar till att bli en organisation som fokuserar på utveckling och stöd inom utställningsområdet.

Besöksutveckling

De statliga museerna fortsätter att locka många besökare. Totalt har antalet besök ökat med omkring 292 000 besökare sedan 2009. Förändringarna i besökssiffrorna varierar dock stort mellan de olika museerna. Ungefär två tredjedelar av museerna har ett ökat antal besökare. Den största ökningen står Statens museer för världskultur för med en ökning från 630 000 till 948 000 besökare.

De två statliga museerna som haft de högsta besökstalen var även för 2010 Statens maritima museer, med nästan 1 470 000 besökare, och Skansen med fler än 1 285 000 besökare.

Internationellt arbete

Regeringen har i de kulturpolitiska målen betonat kulturens stora betydelse för arbetet med att främja interkulturellt utbyte. Det är en central uppgift för kulturpolitiken att tillgodose

allas rätt till kultur och att se till att kulturlivet präglas av mångfald. Museerna spelar en nyckelroll som arenor och stöd för det gemensamma samtalet och yttrandefriheten.

Regeringen har bl.a. lyft fram Forum för levande historia (FLH) som en viktig resurs i arbetet med att främja interkulturellt utbyte, demokrati och mänskliga rättigheter i samhället. Under 2010 har FLH genomfört en studie av gymnasieungdomars intolerans. Myndigheten har vidare arbetat med att utveckla utställningar och pedagogiska metoder. Totalt deltog 20 446 elever i de pedagogiska verksamheterna kopplade till de två utställningarna i Stockholm och de tre turnerande utställningar som FLH hade under året. Myndigheten fick under hösten 2010 kritik från Justitieombudsmannen (JO) gällande utställningen Middag med Pol Pot. En revidering av utställningen genomfördes som baserade sig på en juridisk och verksamhetsmässig tolkning av JO:s kritik.

Jämställdhet

Regeringen har även uppmärksammat behovet av ökad jämställdhet inom kulturområdet och behovet av en mer jämställd och balanserad representation inom utställningsområdet. Kulturinstitutionerna, inte minst museerna, är viktiga bärare och förmedlare av kunskap. De olika kulturella uttrycken bidrar till att skapa

sammanhang och till att ge människor nya perspektiv på företeelser och skeenden i våra liv och vår omvärld. Museerna spelar en betydelsefull roll i utvecklingen av ett mer jämställt samhälle.

Flera museer ingår i föreningen Genus på museer, som under 2010 tagit fram handlingsplaner eller genomfört fortbildningar i genusanalys för sin personalen. Arbetets museum är ett exempel där jämställdhet är ett prioriterat tema i verksamheten. Två forskningsprojekt med jämställdhetsfokus har bedrivits under 2010; minnesinsamlingen Hushållsarbetet och vardagsliv under 1950- och 1960-talen och dokumentationsprojektet Mötesplats: Röster om amning – normer och föreställningar om föräldraskap utifrån amning.

Även Statens historiska museer har i betydande utsträckning integrerat ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv i sin verksamhet. Myndigheten har i mars 2011 fått ett regeringsuppdrag (Ku2011/557/KA) att ta fram underlag och fortsätta utveckla metoder för en jämställd representation i samlingar och utställningar som ska kunna användas inom hela museisektorn. Det långsiktiga målet med satsningen är att öka museernas arbete med att belysa och ge nya perspektiv på sina samlingar och utställningar utifrån jämställdhetsaspekter.

Det är angeläget att museerna arbetar långsiktigt med att jämställdhetsintegrera sin kärnverksamhet.

Tillgänglighet

I de kulturpolitiska målen betonas tillgänglighetsfrågor och att alla ska ha möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Museerna har en central och viktig roll i detta arbete. Det pågår ett angeläget arbete med att öka tillgängligheten på museerna i syfte att alla ska kunna ta del av vårt gemensamma kulturarv. Till exempel har Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde tagit fram en handlingsplan och har en anställd person som arbetar särskilt med frågor som rör tillgänglighet för funktionshindrade. Naturhistoriska riksmuseet har inventerat museets publika verksamhet. Med utgångspunkt i inventeringen beslutade museet 2010 om en policy för tillgänglighet för besökare och en handlingsplan med förslag på åtgärder för ökad tillgänglighet. Vidare har Moderna museet definierat begreppet tillgänglighet såväl i fysiska som i intellektuella termer. Målet är att tillgänglighetsarbetet ska vara en naturlig del av museets arbete och verksamhet – med generella lösningar och integrerade insatser.

Analys och slutsatser

Bedömningen är att institutionerna inom verksamhetsområdet har vidareutvecklat verksamheten

och samtidigt bibehållit det publika intresset. Regeringens prioritering under de senaste åren av barns och ungas rätt till kultur har gett goda resultat inom verksamhetsområdet.

Även regeringsuppdragen om samverkan med syfte att stärka museisektorn har haft god effekt. Museerna har visat att de är intressanta och relevanta samarbetspartners. En ökad samverkan inom museisektorn, men även mellan museisektorn och övriga delar av samhället, kan stärka och effektivisera verksamheten. Detta kan i sin tur förbättra förutsättningarna för ett bevarat, tillgängligt och utvecklat kulturarv.

Vidare bedömer regeringen att museisektorns arbete inom mångfalds- och jämställdhetsområdet kommer att intensifieras i framtiden och att museerna har en viktig roll att spela inom dessa områden.

Tabell 11.2 Antal besökare vid de centrala museerna 2008-2010

	2008			2009			2010		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Statens historiska museer	99 000	81 000	180 000	94 000	84 000	178 000	106 000	81 000	187 000
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	435 000	202 000	637 000	386 000	215 000	581 000	428 000	209 000	637 000
Naturhistoriska riksmuseet (inkl. Cosmonova)	328 000	248 000	576 000	322 000	242 000	564 000	282 000	263 000	545 000
Statens museer för världskultur	456 000	239 000	695 000	413 000	217 000	630 000	553 000	395 000	948 000
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet ¹	255 000	126 000	381 000	227 000	154 000	381 000	243 000	158 000	401 000
Statens maritima museer	669 000	754 000	1 423 000	757 000	806 000	1 563 000	693 000	777 000	1 470 000
Arkitekturmuseet	45 000	40 000	85 000	40 000	36 000	76 000	62 000	39 000	101 000
Statens musikverk (Musik- och teatermuseum) ²	54 000	37 000	91 000	43 000	33 000	76 000	48 000	35 000	81 000
Statens försvarshistoriska museer ¹	46 000	84 000	130 000	37 000	69 000	106 000	75 000	121 000	196 000
Moderna museet ¹	265 000	215 000	500 000	332 000	250 000	582 000	327 000	251 000	578 000
Stiftelsen Nordiska museet ¹	175 000	75 000	250 000	188 000	81 000	269 000	196 000	84 000	280 000
Stiftelsen Skansen ¹	852 000	500 000	1 352 000	885 000	520 000	1 405 000	788 000	497 000	1 285 000
Stiftelsen Tekniska museet	153 000	153 000	306 000	172 000	146 000	318 000	178 000	145 000	323 000
Stiftelsen Arbetets museum	116 000	87 000	203 000	124 000	94 000	218 000	124 000	94 000	218 000
Summa	3 948 000	2 841 000	6 789 000	4 030 000	2 953 000	6 947 000	4 101 000	3 149 000	7 250 000

¹Uppgifterna för 2010 avseende fördelningen mellan kvinnor och män är hämtade från rapporten Besöksutveckling och tillgänglighet för museer 2010 från Statens kulturmåd.

Statens historiska museer
Nationalmuseum med
Prins Eugens Waldemarsudde
Naturhistoriska riksmuseet
(inkl. Cosmonova)
Statens museer för världskultur
Livrustkammaren och Skoklosters
slott med Stiftelsen Hallwylska
museet
Statens maritima museer
Arkitekturmuseet
Statens musikverk (Musik-
och teatermuseum)
Statens försvarshistoriska
museer
Moderna museet
Stiftelsen Nordiska museet
Stiftelsen Skansen
Stiftelsen Tekniska museet
Stiftelsen Arbetets museum

11.5 Budgetförslag

11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.3 utelämnas här.

Anslaget används till förvaltningskostnader för de centrala museer som är myndigheter. Följande centrala museer omfattas: Statens historiska museer, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet, Statens maritima museer, Arkitekturmuseet, Statens försvarshistoriska museer samt Moderna museet. De specifika uppgifterna framgår av instruktionen för varje myndighet.

Tabell 11.4 Sammanställning över medelsfördelningen till Centrala museer: Myndigheter

Tusenttal kronor

	2011	2012
Statens historiska museer	83 493	84 617
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	110 891	127 443
Naturhistoriska riksmuseet	137 545	138 965
Statens museer för världskultur	132 225	132 271
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet	41 393	41 762
Statens maritima museer	113 636	114 483
Arkitekturmuseet	44 935	45 501
Statens försvarshistoriska museer	106 143	106 966
Moderna museet	122 671	124 612
Summa	932 932	956 620

Utöver den avgiftsfinansierade verksamheten vid Vasamuseet och Cosmonova, som redovisas särskilt, uppgick de centrala museimyndigheternas avgiftsinkomster 2010 till ca 253 miljoner kronor

Tabell 11.5 Sammanställning över avgiftsinkomsterna¹ till Centrala museer: Myndigheter

Tusenttal kronor

	2009	2010
Statens historiska museer	11 429	11 566
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	71 764	60 718
Naturhistoriska riksmuseet ²	29 589	29 747
Statens museer för världskultur	16 941	32 051
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet	14 021	15 203
Statens maritima museer ³	18 305	15 159
Arkitekturmuseet	7 107	6 607
Statens försvarshistoriska museer	8 617	13 763
Moderna museet	46 547	47 901
Summa	224 320	252 715

¹ I myndigheternas avgiftsinkomster ingår bl.a. entré- och visningsinkomster samt inkomster av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m.

² Intäkterna för Cosmonova redovisas i tabell 11:6.

³ Intäkterna för Vasamuseet redovisas i tabell 11:7.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabellerna 11.6 Och 11.7 utelämnas här.

Cosmonova

Uppdragsverksamhet Intäkter Kostnader Resultat (intäkt -kostnad)

Vasamuseet

Uppdragsverksamhet Intäkter Kostnader Resultat (intäkt -kostnad)

Regeringens överväganden

Tabell 11.8 utelämnas här.

Moderna museet tillförs 1 miljon kronor för 2012 för att ge museet goda förutsättningar att befästa sin position som ledande institution inom det svenska och internationella konstlivet.

I enlighet med beräkningar i budgetpropositionen för 2011 beräknar regeringen att Nationalmuseum tillförs ytterligare 15,7 miljoner kronor fr.o.m. 2012 samt ytterligare 10 miljoner kronor fr.o.m. 2013 för renovering av museet.

I enlighet med beräkningar i budgetpropositionen för 2010 beräknas anslaget minska med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2013 när de medel som finansierat Flygvapenmuseum återgår till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Från anslaget omprioriteras 1 397 000 kronor fr.o.m. 2012 till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 956 620 000 kronor anvisas under

anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 983 495 000 kronor, 1 002 228 000 kronor respektive 1 027 554 000 kronor.

11.5.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.9 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till centrala museer som är stiftelser. Följande centrala museer är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.10 Sammanställning över medelsfördelningen till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2011	2012
Nordiska museet	108 942	110 145
Skansen	67 131	67 667
Tekniska museet	44 903	45 339
Arbetets museum	14 105	14 237
Summa	235 081	237 388

Avgiftsinkomsterna för de centrala museerna som är stiftelser uppgick 2010 till ca 165 miljoner kronor.

Tabell 11.11 Sammanställning över avgiftsinkomsterna till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2009	2010
Nordiska museet	26 600	29 704
Skansen	109 167	105 714
Tekniska museet	22 542	23 648
Arbetets museum	5 327	5 985
Summa	163 636	165 051

Regeringens överväganden

Tabell 11.12 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 355 000 kronor fr.o.m. 2012 till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 237 388 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 244 510 000 kronor, 248 913 000 kronor respektive 254 602 000 kronor.

11.5.3 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till ett antal museer och andra institutioner, de flesta med viss formell anknytning till staten.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstillsdelningen

Tusental kronor

	2011	2012 ¹
Dansmuseet	8 743	8 376
Millesgården	3 852	3 908
Thielska galleriet	2 832	3 873
Föremålsvård i Kiruna	12 945	13 119
Nobelmuseet	4 952	4 952
Svensk Form	2 757	2 797
Röhnska museet	1 002	1 002
Strindbergsmuseet	581	581
Judiska museet	602	602
Bildmuseet	743	743
Zornsamlingarna	204	204
Ättö, Svenskt fjäll- och samemuseum	500	500
Riksförbundet Sveriges museer	1500	1 500
Till regeringens disposition	1 000	1 000
Summa	42 213	43 157

¹ Medelstillsdelningen för 2012 är preliminär.

Regeringens överväganden

Tabell 11.15 utelämnas här.

för 2010 beräknas bidraget till

Dansmuseet att minska med ytterligare 500 000 kronor fr.o.m. 2012 till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Thielska galleriet tillförs 1 miljon kronor under 2012 för att ge museet goda förutsättningar att inleda det förändringsarbete verksamheten står inför.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 43 157 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 43 416 000 kronor, 44 198 000 kronor respektive 45 211 000 kronor.

11.5.4 8:4 Riksutställningar

Tabell 11.16 utelämnas här.

Anslaget används för Riksutställningars förvaltningskostnader. Riksutställningar har till uppgift att främja utveckling och samarbete på utställningsområdet genom att bl.a. stödja produktion och förmedling av turnerande utställningar, biträda med rådgivning och annan service samt i övrigt utveckla och förnya utställningen som medium för kunskapsförmedling, debatt och upplevelse.

Regeringens överväganden

Tabell 11.17 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 65 000 kronor fr.o.m. 2012 till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 44 307 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Riksutställningar* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 45 579 000 kronor, 46 433 000 kronor respektive 47 577 000 kronor.

11.5.5 8:5 Forum för levande historia

Tabell 11.18 utelämnas här.

Anslaget används för förvaltningskostnader för Forum för levande historia. Forum för levande historia ska arbeta med frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndigheten har särskilt till uppgift att informera om Förintelsen och kommunismens brott mot mänskligheten. Verksamheten ska syfta till att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde. Genom förmedling och kunskapsuppbyggnad ska verksamheten med stöd i forskning bedrivas i form av kulturverksamhet, seminarier, föreläsningar och debatt m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 11.19 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 65 000 kronor

fr.o.m. 2012 till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 43 747 000 kronor anvisas under *anslaget 8:5 Forum för levande historia* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 44 745 000 kronor, 45 597 000 kronor respektive 46 749 000 kronor.

och 2015 beräknas anslaget till 80 000 kronor, 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

11.5.6 8:6 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.20 utelämnas här.

Anslaget används till inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Den som anordnar en tillfällig utställning som ska visas i Sverige kan under vissa förutsättningar få en statlig utställningsgaranti. Utställningsgaranti får också lämnas för svenska kulturmanifestationer utomlands. Statens kulturråd prövar ansökningarna om utställningsgarantier.

Regeringens överväganden

Tabell 11.21 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 80 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa föremål* för 2012. För 2013, 2014

74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning

[SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

**I område 74 ingår konsthantverk, formgivning o d, se på område
71-72 om**

7 Bildkonst, arkitektur, form och design.....	89
7.1 Omfattning	89
7.2 Utgiftsutveckling.....	89
7.3 Mål.....	90
7.4 Resultatredovisning	90
7.4.1 Arkitektur, form och design	90
7.4.2 Bildkonst	91
7.5 Budgetförslag.....	92
7.5.1 4:1 Statens konstråd	92
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	93
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	94
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	94

75/77 Bildkonst.

75 Måleri. 76 Grafiskt, 77 Foto

[SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

**I område 75-77 ingår bildkonst o d, se på område
71-72 om**

7 Bildkonst, arkitektur, form och design.....	89
7.1 Omfattning	89
7.2 Utgiftsutveckling.....	89
7.3 Mål.....	90
7.4 Resultatredovisning	90
7.4.1 Arkitektur, form och design	90
7.4.2 Bildkonst	91
7.5 Budgetförslag.....	92
7.5.1 4:1 Statens konstråd	92
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	93
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	94
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	94

78 Musik (konserter o d 792)

SW 78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen. Sociala miljöer och sociala verksamheter: socialtjänst, brott och kriminalvård, polis, integration od, under-visning. Sport.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.](#)

[SW . 7911-7913 Seder och bruk.](#)

[SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.](#)

[SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.](#)

[SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.](#)

[SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.](#)

[SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.](#)

[SW . 7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.](#)

[SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

[SW . 7957 Undervisning o d.](#)

[SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

[SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.](#)

[SW 796/799 Sport, idrott o d.](#)

7911-7913 Seder och bruk .

(SAB My, Mz, Mt, Bl, Bu. DC, DK 39).

[SW . 7911-7913 Seder och bruk.](#)

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester **mm.**

(SAB Im, Ikö . DC, DK 791).

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

13 Film	133
13.1 Omfattning.....	133
13.2 Utgiftsutveckling	133
13.3 Mål	134
13.4 Resultatredovisning	134
13.5 Budgetförslag	137
13.5.1 10:1 Filmstöd.....	137
 14 Medier	 139
14.1 Omfattning.....	139
14.2 Utgiftsutveckling	139
14.3 Mål.....	140
14.4 Resultatredovisning	140
14.4.1 Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	140
14.4.2 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	143
14.4.3 Kommersiell radio och tv.....	143
14.4.4 Lokal icke-kommersiell radio och tv.....	144
14.4.5 Presstöd.....	144
14.4.6 Taltidningar.....	146
14.4.7 Skydd av barn och unga mot skadligt medieinnehåll	147
14.4.8 Informationsspridning om utvecklingen inom medieområdet.....	149
14.5 Budgetförslag.....	150

14.5.1 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	150
14.5.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen ..	150
14.5.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.....	151
14.5.4 11:4 Statens medieråd.....	151
14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar.....	152
14.6 Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	153

Innehållet visas på följande sidor.

Kan beröra 654 Telekommunikationsverksamheter och
655 Förlagsverksamheter o d

Delar i 14 Medier gäller tidningar o d. Ett utdrag om tidningar visas på
område 90

13 Film

13.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens stöd till filmproduktion

13.2 Utgiftsutveckling

Tabell 13.1 Utgiftsutveckling inom Film, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Film</i>							
10:1 Filmstöd	311	302	302	303	302	302	287
Summa Film	311	302	302	303	302	302	287

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

13.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya kulturpolitiska mål som riksdagen beslutat (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

13.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår från de mål för filmpolitiken som slagits fast genom propositionen Fokus på film – en ny svensk filmpolitik (prop. 2005/06:3, bet. 2005/06:KrU5, rskr. 2005/06:98). Bedömningen baseras bl.a. på

och filmkulturella insatser som fördelas via Stiftelsen Svenska Filminstitutet samt Konstnärsnämndens filmstöd.

uppgifter om digitalisering av biografer, stöd till regionala resurscentrum för film och video, antalet kommuner som bedriver skolbioverksamhet, stöd till visningsorganisationer och festivaler samt stöd för att göra svensk film tillgänglig för personer med syn- och hörselnedsättning.

Bedömningen av resultatet utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och för att förnya och utveckla verksamheten.

Insatserna sker främst genom Stiftelsen Svenska Filminstitutet. Visst stöd fördelas även genom Konstnärsnämnden.

Resultat

Stöd till värdefull svensk produktion och vissa stöd till distribution och visning av film i hela landet finansieras och regleras i 2006 års filmavtal mellan staten, filmbranschen och flera tv-företag. Avtalet gäller t.o.m. den 31 december 2012. Statens direkta bidrag till filmavtalet uppgick 2010 till 185 miljoner kronor. Vid sidan av avtalet bidrog staten med drygt 121 miljoner kronor till olika filmkulturella insatser.

Genombrott för digitaliserade biografer

Digitaliseringen av biografer slog igenom på allvar under 2010. Vid årsskiftet 2010/2011 hade 17 procent av de verksamma biograferna digitaliserats. De digitala visningarna stod för 18 procent av biobesöken och 22 procent av de inspelade biljettintäkterna, jämfört med ca 5 respektive 6 procent 2009. Digitaliseringen har samtidigt medfört att antalet analoga filmkopior minskar. Under perioden 2009–2010 digitaliserades 62 biografsalonger med hjälp av stöd från Filminstitutet.

Antalet biobesök 2010 var drygt 15,8 miljoner, vilket är en nedgång med 9 procent jämfört med rekordåret 2009. I jämförelse med 2008 var det dock en uppgång med drygt 3 procent och strax över genomsnittet för de senaste fem åren. Bruttobiljettintäkterna steg samtidigt med över 16 procent jämfört med 2008, vilket

förklaras av den ökade andelen biljetter till de dyrare 3D-filmerna. 3D-filmbesökarna stod för 15 procent av det totala antalet biobesök, jämfört med knappt 4 procent 2009. Besöken på svensk film återgick också till en mer normal nivå med en marknadsandel på 20,8 procent, jämfört med knappt 33 procent 2009. Flest biobesökare hade filmen Avatar. Snabba Cash var den svenska film som hade flest besökare.

Stöd till regionala insatser

Tabell 13.2 Stöd till regionala resurscentrum

Tusentals kronor

	2008	2009	2010
Stöd från SFI	15 855	15 855	16 360
Regional/lokal motprestation	54 043	50 262	51 614
EU-stöd	579	2 365	3 864

Filminstitutet fördelade 16,4 miljoner kronor till 19 regionala resurscentrum för film och video, vilket är en ökning med 3 procent. Syftet med verksamheten är att stimulera den regionala utvecklingen av filmpedagogisk verksamhet, visning av film och s.k. växthusverksamhet för unga filmare. Den regionala motprestationen var drygt 51 miljoner kronor. Stödet från EU fortsatte

att öka och utgjorde 2010 närmare 4 miljoner kronor. Utöver stödet till regionala resurscentrum fördelade Filminstitutet också medel till fyra regionala produktionscentrum inom ramen för filmavtalet.

Stöd till Film i skolan

Tabell 13.3 Kommunala visningar av skolbio			
	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Kommuner som bedriver skolbio	176	161	169
Med stöd från SFI	52	53	49
Utan stöd från SFI	124	108	120
Antal skolbiobesök	468 763	452 815	403 758

Under läsåret 2009/2010 bedrevs organiserad skolbioverksamhet i nästan 170 av landets 290 kommuner. Visningarna hade drygt 400 000 besökare. Besöksantalet har minskat under de senaste åren. Detta beror troligen på att skolorna visar film på andra sätt än genom biografvisningar. Intresset för film som pedagogiskt hjälpmedel verkar, enligt Filminstitutets bedömning, tvärtom bli allt större. Filminstitutet har under senare år lagt ökat fokus vid att vara en resurs för kommunernas och skolornas filmpedagogiska arbete. Det sker bl.a. genom stöd till projekt för

att utveckla mediepedagogiska program eller planer för kompetensutveckling. De filmhandledningar för skolan som Filminstitutet publicerar är populära: nedladdningsfrekvensen ökade med 8 procent jämfört med 2009.

Stöd till visningsorganisationer och festivaler

Filminstitutet har i uppdrag att stimulera till förnyelse och utveckling av distribution och visning av värdefull film i hela landet. Filminstitutet fortsatte under 2010 att prioritera satsningar på visningsorganisationer och festivaler. Festivalernas betydelse som mötesplatser för branschen är ett viktigt motiv för ekonomiskt stöd. En ny filmfestival och två nya visningsorganisationer fick stöd 2010.

Skärpta krav för lanseringsstöd och stöd till nya visningsfönster

Antalet premiärsatta långfilmer på svenska biografer minskade jämfört med tidigare år. De svenska titlarna minskade jämfört med föregående år, men låg på samma nivå som 2008. Samma utveckling gällde för de föregående titlarna. De amerikanska titlarna minskade, medan de europeiska ökade. Filminstitutet skärpte kraven för stöd till lansering av importerad kvalitetsfilm och på försök öppnades en del av stödet för andra visningsformer än biograf, nämligen genom lansering på dvd eller över internet av barn- och ungdomsfilm. Stöd till spridning av kort- och dokumentärfilm har sedan flera år

beviljats för distribution på dvd eller via internet. Utbudet av film på dvd bedöms vara brett, däremot går utvecklingen långsamt när det gäller utbudet av t.ex. svenska filmklassiker eller kortoch dokumentärfilm på svenska internetbaserade filmtjänster.

Stöd till syntolkning och textning

För att göra svensk film tillgänglig för syn- och hörselskadade fördelar Filminstitutet medel till syntolkning och textning av biofilm och dvd. Under 2010 fick 14 biofilmer stöd till textning på svenska. Numera är i princip alla nya svenska filmer som ges ut på dvd textade på svenska. Behovet av stöd till textning av dvd har därför minskat kraftigt under de senaste åren. Stöd gavs under året till 101 syntolkningar på biografer, varav endast 67 visningar slutligen genomfördes. Filminstitutet samarbetade med berörda parter på olika sätt för att förbättra situationen när det gäller syntolkade respektive textade visningar.

Detta resulterade i att antalet textade visningar ökade kraftigt, men däremot inte besöksantalet, vilket tyder på ett behov av ett aktivt informationsarbete. De syntolkade visningarna är ofta beroende av ideella krafter vilket leder till stora variationer i antal visningar och den geografiska spridningen. Filminstitutet lämnade därför stöd till utbildning av syntolkningsarrangörer. Ett projekt genomfördes för att undersöka de tekniska

förutsättningarna för en förbättrad tillgänglighet vid övergången till digital visningsteknik på biograferna.

Filmarkivet på nätet

Filminstitutet har det nationella ansvaret att bevara film på filmbas, i huvudsak professionell spelfilm och dokumentärfilm avsedd för offentlig visning. Under 2010 arbetade Filminstitutet med att analysera följderna för insamling, bevarande och tillgängliggörande i samband med omställningen från analog till digital filmdistribution. En händelse som påverkar arkivets verksamhet är att det enda fotokemiska laboratoriet i Sverige kommer att lägga ner sin verksamhet i slutet av 2011. Filminstitutet har tillsammans med Kungl. biblioteket arbetat med att tillgängliggöra rörligt bildmaterial, främst kort-, dokumentär-, journal- och reklamfilmer, på nätet. Webbplatsen filmarkivet.se öppnades i början av 2011.

Cinamateket är Filminstitutets visningsverksamhet med uppdrag att hålla filmhistorien levande. Cinamateket nyinriggades i mars 2010 med bl.a. ett breddat utbud av aktiviteter och en särskild satsning på unga besökare. Det nya Cinamateket fick ett gott genomslag med både ökade besöksiffror och intäkter.

Filmarkivet i Grängesberg har till uppgift att bevara icke fiktiv film som har upptagits på filmbas men som inte är avsedd för

biografvisning. Arkivet tar sedan 2005 inte emot filmsamlingar med privat innehåll utan särskild prövning. Den 1 januari 2011 övergick verksamheten vid filmarkivet i Grängesberg till Kungl. biblioteket.

Jämställdhet på filmområdet

Tabell 13.4 Fördelning av produktionsstöd till långfilm - andel kvinnor

	2008		2009		2010	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Regi	30%	70%	29%	71%	29%	71%
Manus	36%	64%	41%	59%	29%	71%
Producent	44%	56%	43%	47%	44%	56%

Filmavtalets jämställdhetsmål är att stödet till svensk filmproduktion ska fördelas jämnt mellan kvinnor och män. Målet, som innebär minst 40 procents representation av endera könet räknat i antalet projekt som får stöd, är fortfarande svårt att nå särskilt när det gäller regissörer, där andelen kvinnor legat konstant på ca 30 procent under perioden 2008–2010. Andelen producenter som är kvinnor har under samma period legat på drygt 40 procent, medan andelen manusförfattare som är kvinnor varierat mellan 30 och 40 procent under den aktuella perioden. När det

gäller kortfilmsstödet ser fördelningen betydligt jämnare ut; mellan 37 och 48 procent av regissörerna är kvinnor, 40–50 procent av manusförfattarna är kvinnor och omkring 50–55 procent av producenterna är kvinnor. Könsskillnaderna syns tydligt redan i regional filmverksamhet för unga. I rapporten 00-talets regidebutanter och jämställdheten konstaterade Filminstitutet att andelen kvinnor som söker sig till filmregiutbildningar är betydligt lägre än andelen män.

Fortsatta framgångar för svensk film internationellt

Filminstitutet bedriver ett aktivt arbete för att öka internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete. I detta ligger att öka det internationella intresset för svensk film samt att underlätta och stödja export av svensk film. Under 2010 visades svensk långfilm på 196 filmfestivaler, dokumentärfilm på 117 festivaler och svensk kortfilm på ca 275 festivaler över hela världen. Svensk film visades och hade framgångar på de mest betydelsefulla filmfestivalerna i Berlin, Cannes och Toronto. Totalt slöts över 100 avtal om försäljning av rättigheter till tio nya svenska filmer. De största marknaderna för svensk film är Tyskland och Benelux-länderna.

Internationellt samarbete

Frågan om digitalisering av biografer och filmarv är högt prioriterad även på europeisk nivå. Europeiska kommissionen lämnade i september 2010

ett meddelande om bl.a. digitalisering av biograferna. I meddelandet redogjordes för senaste rättspraxis när det gäller de nya stöd som vissa medlemsstater infört, samt för de möjligheter till finansiering som finns på europeisk nivå. En handlingsplan om kommissionens fortsatta arbete med frågan bifogades också. Rådet antog slutsatser på samma tema vid sitt möte den 18–19 november 2010.

Rådsslutsatser har också antagits angående det europeiska filmarvet för att uppmuntra ett intensifierat arbete med digitalisering av filmarvet och ett utvecklat samarbete när det gäller t.ex. standarder, forskning på långsiktigt bevarande av film samt tillgängliggörande av fler verk.

Mediaprogrammet inom ramen för EU löper fram till och med 2013. Programmet omfattar stöd till utveckling, distribution och marknadsföring av europeisk film i syfte att stärka den europeiska audiovisuella branschens konkurrenskraft och öka spridningen av europeiska verk. Den totala budgeten för programperioden är 755 miljoner euro. Under 2010 tilldelades svenska projekt ca 2,9 miljoner euro, varav 82 procent utgjorde stöd till producenter och ca 6,7 procent distributionsstöd. I halvtidsutvärderingen som genomfördes under 2010 konstaterades att programmet har gett positiva resultat för den europeiska audiovisuella sektorn. Insatserna bedömdes

vara verkningsfulla, särskilt vad gäller ökad konkurrenskraft för sektorn, och har ett mervärde i förhållande till nationella insatser. Diskussioner om en ny programperiod har inletts, bl.a. med branschkonsultationer. Under 2011 förväntas Europeiska kommissionen lämna förslag till framtida satsningar.

Analys och slutsatser

De statliga insatserna på området syftar till att öka bredden och mångfalden i filmutbudet och till att stimulera filmkulturen i landet.

Den viktigaste framtidsfrågan är hur svensk film ska finansieras när den tvååriga förlängningen av 2006 års filmavtal löper ut den 31 december 2012. Regeringen beslutade i februari 2011 om direktiv till en särskild utredare (förhandlare) med uppdrag att få till stånd en ny branschsamverkan för finansieringen av svensk film. Uppdraget ska redovisas den 31 december 2011.

Digitaliseringen av distribution, visning och hantering av filmarvet är ytterligare en högaktuell fråga. Under 2010 gick utvecklingen i Sverige fortare än beräknat och närmar sig den tidpunkt då antalet digitala salonger överstiger antalet analoga. Risken är då stor att det blir svårt för de kvarvarande analoga salongerna att få tillgång till analoga filmkopior. Regeringens satsning på digitalisering av biografer med

60 miljoner kronor under fyra år inleds därför redan under 2011 (prop. 2010/11:100, bet. 2010/11:KrU1, rskr. 2010/11:321).

Det råder fortfarande en tydlig obalans mellan män och kvinnor när det gäller fördelningen av filmstöd. För att förstärka jämställdhetsarbetet beslutade regeringen i juni 2010 ett bidrag på 1,1 miljoner kronor till Filminstitutet för en satsning på unga kvinnors filmskapande i s.k. växthusverksamhet. Satsningen förstärktes under 2011 med sammanlagt 6,5 miljoner kronor för perioden 2011–2014. Därutöver aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2011 ytterligare 750 000 kronor för satsningen under 2012.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 10:1 Filmstöd

Tabell 13.5 utelämnas här.

Anslaget används för stöd till svensk filmproduktion m.m. enligt 2006 års filmavtal, som förlängts t.o.m. den 31 december 2012, samt för stöd till filmkulturella insatser utanför avtalets ram. Syftet med stödet är att främja värdefull svensk filmproduktion, spridning och visning av värdefull film samt bevarandet och tillgängliggörandet av filmer och material av kulturhistoriskt intresse. Syftet är också att verka för internationellt samarbete i dessa avseenden samt att förbättra kvinnliga filmskarpers

villkor. Under anslaget beräknas även medel för Konstnärsnämndens filmstöd.

Regeringens överväganden

Tabell 13.6 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 180 000 kronor fr.o.m. 2012 till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet. Anslaget ökar med 15 miljoner kronor per år under en fyraårsperiod fr.o.m. 2011 för en satsning på digitalisering av biografer. Anslaget ökar 2012 med 750 000 kronor för satsningen på unga kvinnors filmskapande. Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 302 894 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 302 144 000 kronor, 302 144 000 kronor respektive 287 144 000 kronor.

14 Medier

14.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Presstödsnämnden, Myndigheten för radio och tv, Statens medieråd samt presstödet och stödet till

taltidningar. Avsnittet omfattar även Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Budgetförslagen avseende Presstödsnämnden, presstödet och Myndigheten för radio och tv samt ett lagförslag redovisas under utgiftsområde 1.

14.2 Utgiftsutveckling

Tabell 14.1 Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Område Medier</i>							
11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	21	21	21	22	22	22	22
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	2	2	2	3	2	2	2
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet ²		1	1	1	1	1	1
11:4 Statens medieråd ³		17	17	17	17	17	18
11:5 Stöd till taltidningar ⁴		125	123	113	113	113	113
Summa Medier	24	166	163	155	155	155	156

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

² Medel för detta ändamål anvisades t.o.m. 2010 genom anslag 11:3 Bidrag till dokumentation om den mediepolitiska utvecklingen och till europeiskt mediasamarbete

³ Myndigheten Statens medieråd bildades den 1 januari 2011.

⁴ Medel för detta ändamål anvisades t.o.m. 2010 inom utgiftsområde 1 anslag 8:3 Stöd till radio- och kassettidningar.

14.3 Mål

Målen för området är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadliga inslag i massmedierna (prop. 2008/09:1, utg.omr. 17, bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:92).

14.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom medier utgår bl.a. från:

- granskningsnämndens bedömning huruvida programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt uppdraget i allmänhetens tjänst,
- antal tillstånds- och tillsynsärenden rörande radio och tv,
- utbetalat presstöd i form av driftsstöd och distributionsstöd fördelat på antal tidningar,
- antal utgivna taltidningar, kostnader samt antalet abonnenter för dessa,
- antal beslut i granskningsnämnden för radio och tv,
- insatser för att skydda barn och unga mot skadlig mediepåverkan.

14.4.1 Radio och tv i allmänhetens tjänst

Resultat

Den nuvarande tillståndsperioden för programföretagen Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) inleddes den 1 januari 2010 och gäller till och med den 31 december 2013.

Enligt företagens sändningstillstånd ska verksamheten präglas av oberoende och stark integritet och bedrivs självständigt i förhållande till såväl staten som olika ekonomiska, politiska och andra intressen och maktsfärer i samhället. Sändningarna ska vara tillgängliga i hela landet och programmen utformas så att de genom tillgänglighet och mångsidighet tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet. Programföretagen ska beakta programverksamhetens betydelse för den fria åsiktsbildningen och ge utrymme åt en mångfald av åsikter och meningsyttringar.

Hänsyn ska tas till mediets särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen.

Riksdagens beslut om riktlinjerna för radio och tv i allmänhetens tjänst för perioden 2010–2013 (prop. 2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61) innebar bl.a. ett tydligare uppdrag för programföretagen, en fördjupning av kulturutbudet i SR och SVT, en skärpning av reglerna för direkt sponsring i SVT och en förenkling av reglerna för indirekt sponsring. Förändringar som genomfördes var bl.a. att SR och SVT ska fördjupa, utveckla och vidga sitt kulturutbud samt att ambitionsnivån ska höjas när det gäller tv-program på teckenspråk och textning av tv-sändningar.

SR, SVT och UR följer varje år upp hur uppdraget genomförts i redovisningar som lämnas till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) och granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för radio och tv. De senaste redovisningarna avser 2010, dvs. det första året i den nuvarande tillståndsperioden.

Sveriges Radio AB

SR sänder FM-radio i fyra rikstäckande kanaler och i 25 lokala kanaler. Samtliga FM-kanaler finns också för lyssning på företagets webbplats. Där kan man också trettio dagar efter sändning lyssna på alla program i FM-kanalerna. Ett stort antal program erbjuds även som nedladdningsbara filer. SR har därutöver ett omfattande utbud som sänds digitalt och via internet. SR:s sändningar via kortvåg och mellanvåg till utlandet upphörde under 2010. Företagets utbud distribueras därefter till utlandet via satellit, tv och internet. SR sände totalt 225 394 timmar på olika distributionsplattformar under 2010. Som framgår av tabell 14.2 sände företaget 117 590 timmar FM-radio (undantaget reprisar).

SR har redaktioner på 41 orter i Sverige. Av allmänproduktionen producerades 57 procent utanför Stockholm under 2010. Företaget använde 452,8 miljoner kronor till inköp av rättigheter och utomståendes medverkan.

Tabell 14.2 Sveriges Radios programutbud i FM-radio, fördelat på programområden

Sänd tid i timmar	2010
Kultur	6 786
Musik	62 878
Underhållning	5 795
Sport	4 265
Samhälle	14 810
Livsstil	3 848
Nyheter	16 097
Service	3 113
Totalt	117 590

Av tabell 14.2 framgår hur SR:s förstasändningar i FM fördelade sig på olika programområden 2010. Då redovisningen för 2009 även inkluderade reprisar är det inte möjligt att göra någon jämförelse med tidigare år.

Musik är den största kategorin och utgjorde drygt 53 procent av utbudet. Det utökade kulturuppdraget har bl.a. resulterat i starten av det rikssända programmet P4 Kultur samt tillsättningen av en särskild kulturkorrespondent som rapporterar om kulturhändelser utanför

Sverige. Samarbeten med kulturinstitutioner och fria kulturproducenter resulterade i 1 850 sända timmar.

Inom ramen för SR:s nyhetsverksamhet sänds bl.a. nyheter på olika språk och nyheter för unga lyssnare. Viktiga delar i verksamheten är utrikeskorrespondenterna och de 25 lokala nyhetsredaktionerna.

SR sände totalt 38 740 timmar program för barn och unga 2010, varav 2 826 timmar på nationella minoritetsspråk. Företaget sände totalt 18 769 timmar på de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli, samiska och romani chib. Därutöver sänder SR program på ytterligare några språk.

När det gäller tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning har SR arbetat med att minska antalet telefonintervjuer för bättre hörbarhet. Företaget har också producerat lättlyssnade versioner av utvalda dokumentärprogram.

Sveriges Television AB

SVT sänder tv-program i kanalerna SVT1, SVT2, SVTB, SVT24 och Kunskapskanalen som sänds gemensamt med UR. Majoriteten av SVT:s utbud finns även tillgängligt på internet och på andra plattformar genom SVT Play. Utbudet fördjupas och kompletteras genom text-tv samt text, bild och ljud på SVT:s webbplats som också finns tillgänglig via mobilnäten. Utlandskanalen SVT World sänds via satellit och ingår i SVT:s

sidoverksamhet. Alla SVT-kanaler utom SVT World sänds okrypterat i marknätet. Under hösten 2010 inleddes sändningar av SVT1 och SVT2 i högupplöst format (hd-tv).

Tabell 14.3 Sveriges Televisions programutbud fördelat på utbudskategorier

Sänd tid i timmar	2009	2010
Rikssant utbud:		
Kultur och musik	1 430	1 450
Fiktions	5 260	5 242
Underhållning	3 980	3 887
Sport	1 568	2 014
Fakta	5 312	5 649
Nyheter	2 827	2 227
Övrigt	1 945	1 611
Totalt rikssant utbud	22 322	22 090
Totalt regionalt utbud	2 552	2 677
Totalt SVT World	8 760	8 760

Som framgår av tabell 14.3 sändes totalt 22 090 timmar rikstäckande utbud i de fem programkanalerna under 2010. Av dessa var 8 262 timmar

s.k. förstasändningar. Under året sände SVT 2 677 timmar regionala program, framför allt nyheter och fakta, vilket är en ökning jämfört med 2009. I SVT World sändes totalt 8 760 timmar.

Av det totala antalet sända timmar utgjordes 46 procent av egenproduktion, vilket är en minskning jämfört med 2009. Enligt företagets redovisning har 58 procent av allmänproduktionen sitt ursprung från produktionsorterna utanför Stockholm.

Av tabell 14.3 framgår också hur det rikssända utbudet fördelade sig på olika utbudskategorier under 2010.

I kategorin kultur och musik ryms såväl egenproducerade magasin och kulturdokumentärer som inköpta program. Även sändning av gudstjänster ingår. Med anledning av det utökade kulturuppdraget har SVT bl.a. startat programmet Veckans föreställning och utrett möjligheterna att öka samarbetet med de svenska kulturinstitutionerna. Under 2010 resulterade sådana samarbeten i en sändningstid på totalt 193 timmar. Inom kategorin fiktion visade SVT bl.a. 611 timmar drama och 931 timmar biografPROP. visad film, vilket är en ökning jämfört med föregående år.

Sportutbudet ökade under 2010 framför allt

pga. sändningar av större evenemang som vinter-OS och fotbolls-VM. De allmänna valen 2010 bidrog med totalt 226 sända timmar till en ökning av SVT:s faktautbud på samhällsområdet. Kategorin övrigt rymmer framför allt SVT Forum som sänder direkt från riksdagen.

SVT producerar och köper in program för barn inom alla genrer. Program för barn sänds på svenska, finska, meänkieli, samiska och teckenspråk. Utbudet av program för språkliga och etniska minoriteter, inklusive på teckenspråk, uppgick till totalt 477 timmar under 2010. Antalet sända timmar på teckenspråk uppgick till 128, vilket är en ökning jämfört med 2009.

När det gäller behoven hos personer med funktionsnedsättning arbetar SVT generellt för att göra utbudet tillgängligt för så många som möjligt. Under 2010 textades 50 procent av programmen på svenska i SVT:s samtliga programkanaler. Siffran är inte jämförbar med den föregående tillståndssperioden eftersom redovisningarna då endast omfattade svenskproducerade program i SVT1 och SVT2. Nu mäts textningen utifrån alla program på svenska i hela det sända utbudet.

Sveriges Utbildningsradio AB

UR producerar utbildnings- och folkbildningsprogram. Programverksamheten omfattar

utbildningsområdena förskola, grund- och gymnasieskola, vuxenutbildning och högskola inklusive lärarfortbildning. Av det totala utbudet 2010 utgjordes 60 procent av utbildningsprogram avsedda för formellt lärande. Andelen har minskat något sedan 2009.

UR sänder tv och radio på sändningstider som fastställs i överenskommelser med SVT och SR. UR:s webbplats, bl.a. tjänsten UR Play, fungerar som en distributionsplattform och informationskanal som ska öka tillgängligheten till UR:s tjänster och produkter.

UR sände 2010 totalt 3 400 timmar tv i Kunskapskanalen, SVT1, SVT2 och SVTB. Sändningsmängden har i princip fördubblats jämfört med 2009, vilket beror på att Kunskapskanalen har fått en egen kanalplats och numera sänder dagtid och kvällstid sju dagar i veckan. Antalet sända timmar i radio har däremot minskat från 385 timmar 2009 till 342 timmar 2010.

UR:s sändningar av program för språkliga och etniska minoriteter har ökat med 67 procent i tv och 43 procent i radio 2010 jämfört med 2009. Företaget har sänt program både på nationella minoritetsspråk och på vissa invandrarspråk.

UR:s sändningar av program för och om personer med funktionsnedsättning har ökat

under 2010, framför allt i tv där sändningstiden har mer än tredubblats. Företaget har utvecklat utbudet på teckenspråk och antalet sända timmar svensktextade tv-program har ökat med 36 procent under året.

Granskningsnämndens bedömningar

Granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för radio och tv har i uppdrag att granska programföretagens redovisningar och bedöma om företagen har uppfyllt uppdraget i allmänhetens tjänst. Granskningsnämndens rapport (dnr Ku2011/1159/MFI) inkom till Regeringskansliet den 20 juni 2011 och avser företagets redovisningar för 2010. Vid en sammantagen bedömning finner granskningsnämnden att SR, SVT och UR har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst. På vissa specifika områden, särskilt programverksamheten för barn och unga, anser nämnden dock att villkoren i sändningstillstånden inte är uppfyllda eller att det råder tveksamhet kring uppfyllelsen. Enligt nämndens bedömning har inget av programföretagen uppfyllt kraven när det gäller utbud för barn och unga som tillhör språkgruppen romani chib. Inte heller kravet på att särskilt prioritera tillgängligheten till program för barn och unga med funktionsnedsättning har uppfyllts av programföretagen. Nämnden anser vidare att SVT och UR inte har uppfyllt kraven avseende utveckling av programverksamheten för äldre barn och unga.

På övriga områden finner nämnden att SVT inte har uppfyllt kravet på teckentolkning av program. Nämnden bedömer också, mot bakgrund av brister i redovisningen, att SVT inte har uppfyllt det s.k. 55-procentsvillkoret, dvs. kravet i anslagsvillkoren att andelen av allmänproduktionen som produceras utanför Stockholm ska uppgå till minst 55 procent. Vidare anses inget av programföretagen ha uppfyllt kravet på redovisning av sidoverksamheter.

Analys och slutsatser

Utifrån granskningsnämndens rapporter bedömer regeringen att SR, SVT och UR i huvudsak uppfyller sina uppdrag i allmänhetens tjänst. Regeringen noterar samtidigt nämndens kritik på vissa områden, särskilt när det gäller programverksamhet för barn och unga, och avser att följa hur programföretagen uppfyller de berörda kraven under resten av tillståndsperioden.

Regeringen tillsatte i juni 2011 en kommitté med uppdrag att utarbeta ett underlag om radio och tv i allmänhetens tjänst inför nästa tillståndsperiod (dir. 2011:51). Kommittén ska bl.a. ta ställning till hur tillgängligheten fortsatt ska förbättras och i detta arbete särskilt uppmärksamma teckenspråkstolkning. Kommittén ska också lämna förslag på hur sidoverksamheten kan regleras tydligare. Flera av de områden där nämnden har pekat på brister i uppfyllelsen av kraven i

sändningstillstånden och anslagsvillkoren omfattas således av kommitténs uppdrag.

Frågan om 55-procentsvillkoret behandlas i denna proposition (avsnitt 14.6 nedan).

14.4.2 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Det svenskfinska tv-utbytet bedrivs i enlighet med en princip om ömsesidighet. Sverige skjuter till medel för att tillhandahålla en svensk programkanal till Finland, för distribution i marknätet av en finsk programkanal i Sverige samt för övriga kostnader i samband med utsändning av den finska programkanalen i Sverige. Finland svarar för motsvarande kostnader för utsändningen av en svensk programkanal i Finland och för överföringen av en finsk programkanal till Sverige.

Resultat

Sverigefinska Riksförbundet har sändningstillstånd för den finska kanalen TV Finland för perioden den 1 april 2008 till den 31 mars 2014. Sändningsområdet omfattar sändare i Storstockholm, Uppsala och Västerås. Omflyttningar i sändarnäten i marknätet har inneburit att sändningsområdet under 2010 har kunnat utökas med några mindre sändare i Storstockholm och Fagersta.

Analys och slutsatser

Utbytet av tv-sändningar mellan Sverige och

Finland fungerar väl. Utökningen av sändningsområdet innebär ökad tillgänglighet till sändningarna, vilket är i linje med regeringens ambitioner för det svenskfinska tv-utbytet.

14.4.3 Kommersiell radio och tv

Resultat

Genom radio- och tv-lagen (2010:696), som trädde i kraft den 1 augusti 2010, har reglerna för tv-reklam förenklats och förtydligats och företagen har fått större valfrihet när de placerar reklamavbrott och sponsringsmeddelanden.

Den nya lagen innehåller också regler om ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning när det gäller tv och beställ-tv genom textning, tolkning och liknande. Reglerna gäller tjänster som tillhandahålls på något annat sätt än genom tråd, dvs. via marknät och satellit. Myndigheten för radio och tv ska besluta i vilken omfattning en tjänst ska vara tillgänglig för all verksamhet som inte finansieras med radio- och tv-avgift. Myndigheten beslutade i juni 2011 att programföretag som sänder tv via marknät och satellit under tiden den 1 juli 2011 – den 30 juni 2016 får en generell skyldighet att främja tillgängligheten av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning och uppläst text. För TV4 AB gäller enligt beslutet särskilda, under perioden gradvis ökade krav på att tillgängliggöra ljud och bild för

personer med funktionsnedsättning i programtjänsterna TV4, TV4 Plus, TV4 Fakta och TV4 Sport. I beslutet har hänsyn tagits bl.a. till de olika programföretagens finansiella förutsättningar.

För analog kommersiell radio gäller att tillstånd ska fördelas efter ett slutet anbudsförfarande i stället för som tidigare genom urval enligt särskilda innehållskriterier. Kraven på eget eller lokalt material har avskaffats. I december 2010 meddelade Myndigheten för radio och tv tillstånd i 14 nya sändningsområden i landet.

Det har genom den nya radio- och tv-lagen även införts regler om digitala kommersiella radiosändningar. Utöver ansökningsavgift ska någon avgift för digitala kommersiella radiosändningar inte tas ut. Myndigheten för radio och tv har i samverkan med Post- och telestyrelsen tagit fram en strategi för Myndigheten för radio och tv:s tillståndsgivning för digital kommersiell radio som fastställdes i juni 2011. Myndigheten förbereder en tillståndsprocess under hösten 2011. Tillståndsperioden både för analog och digital kommersiell radio är åtta år. För dem som sedan tidigare har tillstånd att sända analog kommersiell radio gäller fortsatt rätt att bedriva sändningar i det sändningsområde som tillståndet avser till den 1 augusti 2018.

I juni 2010 meddelade dåvarande Radio- och

TV-verket nya tillstånd för marksänd tv.
Tillstånd till nio olika programföretag för tolv nya programtjänster meddelades. Sju av tillstånden avsåg hd-tv-sändningar.

Analys och slutsatser

Den nya radio- och tv-lagen förbättrar villkoren för företag på radio- och tv-marknaderna. Det sker också, bl.a. genom fler sändningstillstånd i marknätet, en utveckling med fler programtjänster inom radio och tv. Samtidigt förbättras möjligheten att ställa krav på tillgängligheten till tv-innehåll för personer med funktionsnedsättning. Dessa förbättringar bidrar till att målen inom medieområdet att stödja yttrandefrihet, mångfald och tillgänglighet nås. Frågan om att låta även trådsändningar (t.ex. kabel-tv) omfattas av krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning bereds i Regeringskansliet.

14.4.4 Lokal icke-kommersiell radio och tv Resultat

Närradion är det lokala föreningslivets radio. Vid utgången av 2010 fanns det 874 föreningar som hade sändningstillstånd. Dessa fördelades på 146 sändningsområden som i de flesta fall omfattar en kommun. Det fanns vid årsskiftet 25 förordnade lokala kabelsändarorganisationer i Sverige.

Den nya radio- och tv-lagen (2010:696) har inneburit ökade möjligheter för närradiosändande

föreningar att dels sända material som inte producerats för den egna verksamheten, dels sända över mer än en kommun. Tillstånd kan numera också sökas av alla registrerade trossamfund och registrerade organisatoriska delar av registrerade trossamfund som har anknytning till ett sändningsområde.

Förutsättningarna för de lokala kabelsändarorganisationerna att nå ut har förbättrats genom att kabeloperatörerna enligt radio- och tv-lagen är skyldiga att tillhandahålla såväl analogt som digitalt sändningsutrymme för kabelsändarorganisationernas sändningar.

Analys och slutsatser

Förändringarna som genomförts i den nya radio- och tv-lagen gör det lättare för olika intressen och åsikter att göra sig hörda genom lokal ickekommersiell radio och tv. Detta bidrar till att målen inom medieområdet att stödja yttrandefrihet och mångfald nås. Det har samtidigt uppstått en debatt med uppgifter om att närradiotillstånd utnyttjas för rent kommersiella ändamål. Regeringen följer utvecklingen och avser att vid behov återkomma i frågan.

14.4.5 Presstöd

Resultat

Syftet med presstödet är att värna mångfalden på dagstidningsmarknaden. Presstödet, som lämnas i form av driftsstöd och distributions-

Tabell 14.4 Antal dagstidningar med driftsstöd 2008–2010

Frekvens	2008	2009	2010
1-2 nr/vecka	55	61	64
3-5 nr/vecka	6	6	5
6-7 nr/vecka	17	17	18
Samtliga	78	84	87

stöd, har under 2010 uppgått till totalt 569,6 miljoner kronor. Driftsstödet har uppgått till 502,8 miljoner kronor för 2010 och betalats ut till 87 tidningar, varav 23 är hög- och medelfrekventa (3–7 nr/vecka) och 64 lågfrekventa (1–2 nr/vecka).

Tabell 14.5 Antal dagstidningar och exemplar med distributionsstöd samt kostnader 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal tidningar	139	137	137
Antal exemplar (miljoner)	850	814	791
Kostnad (mkr)	70,3	68,0	66,8

I distributionsstöd har 66,8 miljoner kronor utbetalats till 137 tidningar 2010, varav 100 är hög- och medelfrekventa och 37 lågfrekventa.

Det totala antalet dagstidningar har ökat något det senaste året. Under år 2010 fanns det, enligt Tidningsstatistik AB, 180 unika dagstidningstitlar jämfört med 175 under 2009 och 168 under 2008. Dagstidningarnas sammanlagda upplaga har dock minskat under ett antal år. Antalet tidningar som får driftsstöd har ökat något. Fyra nya tidningar med utgivning en gång i veckan och två nya tidningar med utgivning två dagar i veckan har beviljats driftsstöd under året. Dessutom har en tidning med utgivning sex dagar i veckan beviljats stöd för första gången under 2010. Två lågfrekventa tidningar med driftsstöd upphörde med sin utgivning den 31 december 2010.

Utgifterna för driftsstödet har ökat med ca 54 miljoner kronor sedan 2007 och har fortsatt att öka under 2010, vilket bl.a. förklaras av de förändrade regler i presstödsförordningen (1990:524) som trädde i kraft den 1 januari 2009. Ändringarna innebär bl.a. att kravet på lägsta upplagenivå sänktes från 2 000 till 1 500 exemplar och att stödnivåerna för samtliga tidningskategorier utom storstadstidningarna höjdes. Utgifterna för distributionsstödet har däremot fortsatt att minska under 2010 till följd av sjunkande upplagor. Sedan 2007 har utgifterna för distributionsstöd sjunkit med ca 5,4 miljoner kronor.

Efter ett dystert ekonomiskt resultat för tidningsföretagen 2009 har lönsamheten vänt uppåt igen under 2010.

Från och med den 1 januari 2011 gäller nya bestämmelser avseende villkor för driftsstöd (prop. 2009/10:199, bet. 2009/10:KU42, rskr. 2009/10:308). Genom bestämmelserna har bl.a. driftsstödet till storstadstidningarna sänkts ytterligare och tydligare kopplats till de extra kostnader som tidningarna har för att de ges ut i storstäderna. Vidare begränsas stödet till en viss andel av kostnaderna och stödet får enbart användas för att täcka kostnader som är knutna till utgivningen av den tidning för vilken stöd beviljats. Bestämmelser om återbetalning av felaktigt erhållet stöd har också införts från och med den 1 januari 2011.

Presstödsförordningen är tidsbegränsad till den 31 december 2016. En översyn av presstödet kommer att göras och nödvändiga ändringar av systemet föreslås i så god tid att de kan träda i kraft den 1 januari 2017.

Analys och slutsatser

Efter ett antal mycket goda år försämrades dagspressens ekonomiska situation under slutet av 2008 och under 2009, som en följd av konjunkturedgången. Med anledning av det har presstödet stor betydelse för många tidningar. Generellt sett försämrades lönsamheten under denna period för alla dagstidningar utom de lågfrekventa dagstidningarna. Dessa tidningar förbättrade sin lönsamhet vilket förklaras av

höjningen av driftsstödet till denna kategori. Under 2010 har det skett en stark förbättring av det ekonomiska resultatet. Lönsamheten förbättrades för alla grupper utom andratidningar inom landsortspressen.

De förändrade villkor för driftsstödet som trädde i kraft 2009 har bidragit till att ett antal nya dagstidningar har kunnat etableras med hjälp av stödet. De nya riktlinjer för tillämpning av kravet på redaktionell självständighet som Presstödsnämnden beslutade i oktober 2009 och som nämnden tillämpat för första gången 2010 är viktiga för att säkerställa att det ökade utbudet också innebär en stärkt redaktionell mångfald.

Regeringen bedömer att Presstödsnämndens arbete med prövning av ansökningar om presstöd och tillämpning av presstödsförordningen bidrar till att värna mångfalden på dagstidningsmarknaden. Med de förändringar som trädde i kraft den 1 januari 2011 anser regeringen att stödet nyttjas mer effektivt än tidigare och att möjligheterna att uppnå målen därmed förbättrats.

Regeringens insatser inom området syftar till att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet. I den kommande översynen är det angeläget att verka för att presstödet ska vara proportionerligt, öppet och rättvist.

14.4.6 Taltidningar

Syftet med stödet till taltidningar är att ge synskadade och andra som inte kan läsa en tryckt tidning möjlighet att ta del av dagstidningarnas innehåll.

Resultat

Taltidningsnämnden, som beslutar om stödet till taltidningar, avvecklades som myndighet och dess verksamhet fördes över till Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) den 1 augusti 2010. Taltidningsnämnden utgör numera ett särskilt beslutsorgan inom TPB.

Tabell 14.6 Antal taltidningar 2008–2010

	2008	2009	2010
Radiotidningar	67	67	66
Cd/kassettidningar	15	15	14
Talsyntestidningar	19	19	22
Totalt	101	101	102

Vid utgången av 2010 gavs sammanlagt 102 taltidningar ut, vilket är en mer än 2009. Av dessa gavs 80 ut som inlästa taltidningar (66 radiotidningar, 5 kassettidningar och 9 cd-tidningar) och 22 som talsyntestidningar (s.k. RATStidningar). Fyra tidningar kom ut som både radiotidning och talsyntestidning. En tidning

kom ut som både radiotidning och cd-tidning.

Taltidningarna täcker i det närmaste hela landet och mer än hälften av landets alla dagstidningar ges ut som taltidning.

Kostnaderna för taltidningsverksamheten uppgick 2010 till 125,1 miljoner kronor, vilket var något lägre än 2009. Kostnaderna var fördelade med 113,3 miljoner kronor för de 80 inlästa taltidningarna och 6,1 miljoner kronor för de 22 talsyntestidningarna.

Tabell 14.7 Antal taltidningsabonnenter 2008–2010

	2008	2009	2010
Radiotidningar	7 359	7 295	6 810
Cd-tidningar	202	211	438
Kassettidningar	357	333	108
Talsyntestidningar	854	855	846
Totalt	8 772	8 694	8 202

Antalet taltidningsabonnenter har fortsatt att minska. Av de 8 202 abonnenterna under 2010 hade 6 810 radiotidning, 108 kassettidning, 438 cd-tidning och 846 talsyntestidning.

Könsfördelningen bland taltidningsabonnenterna är totalt sett relativt jämn, även om män är överrepresenterade när det gäller talsyntestidning.

Taltidningsnämnden har under 2010 behandlat nya ansökningar, men har inte bedrivit något aktivt informationsarbete för att få tidningsföretag att starta taltidningar bl. a. på grund av arbetet med ett kommande teknikskifte. Antalet tidningar som produceras med talsyntes har under året ökat med tre stycken. Vidare har två nytillkomna tidningar beviljats stöd för att ingå i ett testprojekt med talsyntestidningar som avlyssnas i en vanlig knapptelefon.

TPB och Post- och telestyrelsen (PTS) lämnade den 1 mars 2011 en delrapport, Taltidningen 2.0 delrapport 1 (Ku2010/1124/MFI), med anledning av regeringens uppdrag från den 23 juni 2010 om den framtida taltidningsverksamheten. I delrapporten föreslås att statligt stöd till inlästa radio- och cd-/kassettidningar som distribueras via radions FM-nät respektive per post bör upphöra efter en övergångsperiod och att stöd därefter endast ska lämnas för talsyntestidningar som distribueras via internet. I delrapporten föreslås att testdrift i liten skala respektive upphandling i stor skala av ett nytt system bör ske 2012. Vidare föreslås att ett praktiskt införande av ett nytt system och avveckling av det befintliga systemet bör ske med början 2013 och helst vara genomfört 2014. Beredning av de förslag som lämnats i delrapporten pågår inom Regeringskansliet.

Analys och slutsatser

Stödet till taltidningar garanterar utgivning av och tillgång till taltidningar för synskadade eller personer med funktionsnedsättning som inte förmår hålla eller bläddra i en tidning, afatiker eller dyslektiker. Stödet fyller därmed en viktig funktion i samhället.

De förändringar som skedde under 2010 handlar främst om start av nya talsyntestidningar respektive övergång från inlästa taltidningar till talsyntestidningar, vilka är förenade med lägre kostnader än de inlästa taltidningarna.

Den pågående teknikutvecklingen skapar, liksom inom andra områden, förutsättningar för framtida förändringar inom produktion, distribution och mottagning av taltidningar. Sådana förändringar kan komma att påverka stödets framtida utformning.

Talsyntes innebär möjligheter att få del av i princip hela dagstidningen – och inte bara 90 minuter – i talad version. Vidare kan det konstateras att distribution via internet innebär ökade möjligheter att ta emot taltidningar med olika typer av konsumentutrustning, t.ex. mobiltelefoner, datorer eller annan utrustning, var som helst förutsatt att det finns möjlighet till uppkoppling. Här finns vidare möjligheter till samordning när det gäller talboks- och taltidningsverksamheterna, bl.a. då mottagning kan komma att ske med samma tekniska utrustning.

Mot denna bakgrund är det fortsatt angeläget att intensifiera arbetet med att utforma statens framtida engagemang inom taltidningsverksamheten. Inriktningen på det fortsatta arbetet bör alltså vara att säkerställa den fortsatta tillgången respektive att förbättra tillgängligheten till taltidningar för synskadade m.fl., samt att effektivisera användningen av de statliga medel som anslås för verksamheten.

TPB och PTS ska efter ytterligare delredovisningar slutredovisa sitt uppdrag om den framtida taltidningsverksamheten senast den 1 mars 2013.

14.4.7 Skydd av barn och unga mot skadligt medieinnehåll

Medier har stor genomslagskraft, vilket är särskilt angeläget att uppmärksamma när det gäller barn och unga. Utgångspunkten för regeringens arbete med att skydda barn och unga mot skadligt medieinnehåll och skadlig mediepåverkan är åtagandena enligt konventionen om barnets rättigheter som föreskriver att barn har en generell rätt till yttrande- och informationsfrihet, men samtidigt att barn ska skyddas mot information och material som är till skada för deras välbefinnande. Även de europeiska rekommendationerna om skydd av minderåriga fungerar som riktlinjer för det svenska arbetet på området. För olika medier gäller olika regelverk och system för skydd av barn och unga.

Resultat

En ny myndighet har bildats

Riksdagen har på regeringens förslag avskaffat vuxencensuren (prop. 2009/10:228, bet. 2009/11:KrU2, rskr. 2010/11:61). Riksdagens beslut innebar också att Statens biografbyrå upphörde som myndighet den 31 december 2010. En ny myndighet, Statens medieråd, bildades den 1 januari 2011. Den nya myndigheten har i uppdrag att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och att skydda dem från skadlig mediepåverkan. Statens medieråd ska även följa medieutvecklingen när det gäller barn och unga samt sprida information och ge vägledning om barns och ungas mediesituation. Enligt den nya lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt ska Statens medieråd fastställa åldergränser för film som är avsedd att visas för barn under 15 år. Åldersgränserna sätts utifrån en bedömning om filmerna kan vara till skada för välbefinnandet för barn i den aktuella åldersgruppen.

Medierådet (U 1990:03) har under 2010 arbetat sitt sista år i kommittéform med att minska riskerna för skadlig mediepåverkan på barn och unga. Enligt tilläggsdirektiv (dir. 2010:134) upphörde kommittén den 31 december 2010 och verksamheten fördes över till Statens medieråd den 1 januari 2011.

Viss ökning av antalet granskningar

Statens biografbyrå har under 2010 fattat beslut i 1 275 granskningsärenden. Det sammantagna antalet granskningar har ökat något över åren. Av de granskade 392 långfilmerna under 2010 blev 274 tillåtna för barn under 15 år. Sex beslut om åldersgränser överklagades till kammarrätten 2010. I två fall biföll kammarrätten överklagandet och ändrade byråns beslut till en lägre åldersgräns. Ett fall avvisades av kammarrätten och i tre fall kvarstod Biografbyråns beslut oförändrat.

Konferensturné under 2010

Inom ramen för det tilläggsuppdrag som Medierådet fick 2009 (dir. 2009:103) om att öka förståelsen för barns och ungas kreativitet och aktiviteter på internet, pågick under 2010 den nationella konferensturnén Digital Turist, med ekonomiskt stöd från EU. Konferensen, som genomfördes tillsammans med Kulturdepartementet, hölls på fem orter i Sverige med sammanlagt ca 750 deltagare och 75 medverkande skolungdomar. Ytterligare en Digital Turistkonferens genomfördes vid Sveriges ambassad i Washington. Medierådet har inom ramen för tilläggsuppdraget även lanserat kampanjsajten Mediebarn.se med samlad information om barns och ungas internetanvändning.

Skrift om små barn och internet

Medierådet har under 2010 gett ut fem

rapporter, varav den sista är en retrospektiv rapport om kommitténs 20-åriga verksamhet. Utöver den ordinarie medieundersökningen Ungar & Medier, som publicerades i november 2010, gavs även Småungar & Medier 2010 ut. Undersökningsmaterialet belyser medievanor hos barn från två års ålder. .

Under 2010 har Medierådet, tillsammans med BRIS, aktivt drivit sitt fjärde EU-projekt i syfte att skapa en säkrare användning av internet bland barn och unga. I det europeiska samarbetet inom nätverket Insafe har Medierådet spelat en central roll, där rådet spridit och inhämtat information och kunskap om internationella trender. Insafemöten har under 2010 hållits bl.a. i Stockholm, där Medierådet stod som värd för en konferens med deltagare från ett trettiotal länder.

Pjäsen VAR ÄR ÅNGERKNAPPEN!!! för barn i åldrarna 9–12 år spelades under våren 2010 över hela Sverige med ca 60 skolföreställningar. Pjäsen producerades 2009 av Medierådet tillsammans med Mittiprickteatern.

Granskning av sociala webbplatser för barn och unga
Medierådets granskning, publicerad i mars 2010, av säkerheten på ett antal sociala webbplatser i Sverige som vänder sig till barn och unga, fick stor medial uppmärksamhet. Granskningen genomfördes i enlighet med rådets direktiv om att

driva på branschernas självreglering och det avtal kring säkerhetsprinciper som EU-kommissionen och ett antal ledande sociala webbplatser slöt 2009 i Luxemburg.

Fällningar i granskningsnämnden för radio och tv

Enligt radio- och tv-lagen (2010:696) får inte tvprogram som innehåller verklighetstroget våld eller pornografiska bilder sändas vid vissa tider och på sådant sätt att det finns en betydande risk för att barn kan se dem. Granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för radio och tv har i uppdrag att i efterhand granska programinslag utifrån både lagstiftningen och sändningstillståndens bestämmelser om bl.a. mediets genomslagskraft. Under 2010 beslutade nämnden om fyra fällningar mot bakgrund av nämnda bestämmelser.

Övriga insatser

Insatser för att stärka barn och unga i mediesamhället pågår även inom ramen för andra statliga myndigheters verksamhet. Exempelvis har Ungdomsstyrelsen regeringens uppdrag att genomföra insatser för att förebygga att ungdomar blir utsatta för sexuell exploatering via internet och andra interaktiva medier. Ungdomsstyrelsen redovisade 2009 en studie av ungas erfarenheter av och attityder till exponering av sexuell natur och sexuellt utnyttjande via internet och andra interaktiva medier. Vidare redovisade myndigheten

2010 ett metodmaterial om ungas sexualitet och internet som vänder sig till lärare i skolan. Med utgångspunkt i dessa material genomför Ungdomsstyrelsen utbildningsinsatser för personalgrupper som arbetar med ungdomar. Ungdomsstyrelsens uppdrag på området pågår t.o.m. 2013.

Analys och slutsatser

Med utgångspunkt i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram, vilken upphävdes den 1 januari 2011, bedömer regeringen att Statens biografbyrås arbete med filmgranskning under 2010 har uppnått målen.

Regeringen bedömer vidare, med utgångspunkt i granskningsnämndens efterhandsgranskning, att programbolagen generellt har god kunskap om och efterlever gällande bestämmelser om bl.a. mediets genomslagskraft.

Kommittén Medierådets verksamhet och insatserna för att stärka självregleringen inom området har bidragit till ökad kunskap om barns och ungas mediesituation. Genom arbetet inom EU-kommissionens Program för ett säkrare internet har Medierådet fördjupat kunskapen om barns och ungas användning av ny teknik. Regeringen gör en sammantagen bedömning att denna ökade kunskap är viktig och att den kan användas för att minska riskerna för skadlig

mediepåverkan på barn och unga.

Regeringen ser positivt på ett fortsatt och fördjupat arbete med frågor om barns och ungas mediesituation vid den nya myndigheten Statens medieråd. Regeringen uppmuntrar särskilt mynPROP. dighetens deltagande och engagemang inom det europeiska samarbetet för att främja en säkrare användning av internet för barn och unga.

14.4.8 Informationsspridning om utvecklingen inom medieområdet

Genom olika typer av informationsspridning kring utvecklingen inom medieområdet är det möjligt att bland annat följa resultaten i förhållande till de mediepolitiska målen.

Resultat

Många aktörer bevakar medieutvecklingen

Flera aktörer arbetar med att ta fram information om utvecklingen inom medieområdet.

Myndigheten för radio och tv har till uppgift att följa utvecklingen inom medieområdet och sprida kunskap om den till allmänheten.

Myndigheten ska även publicera statistik och annan information om ägande- och branschstruktur, teknik, innehåll och ekonomiska förhållanden inom medieområdet. I juni 2011 publicerade myndigheten rapporterna Medieutveckling 2011 samt Svenskt tv-utbud 2010.

Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom) vid Göteborgs universitet tar fram mediestatistik och informerar om forskningsresultat på medieområdet.

Därutöver kartlägger Nordicom mediemarknaden och analyserar aktuella trender inom medieområdet. I den årliga undersökningen Mediebarometern belyses medieanvändningen i Sverige hos personer mellan 9 och 79 år.

Sedan början av 2000-talet utarbetas även en särskild Internetbarometer som rör svenskarnas internetvanor. 2010 års Mediebarometer, som avser år 2009, är den 30:e i ordningen för Nordicom. Vid starten 1979 var medielandskapet ett helt annat utan internet, mobiltelefoner och sociala medier. Det interaktiva och mobila kommunikationssamhälle som sedan dess växt fram vid sidan av de traditionella medierna gör Nordicoms undersökningar mer relevanta, men också svårare och mer komplexa att genomföra.

Presstödsnämnden publicerar årligen skriften Dagspressens ekonomi, som beskriver utvecklingen på dagspressmarknaden.

Kommittén Medierådet (U 1990:03) publicerade återkommande statistik och rapporter om barns och ungas medievanor. Utöver den ordinarie medieundersökningen Ungar & Medier, publicerade rådet under 2010 även Småungar & Medier, där medievanor hos barn från två års

ålder ingår i undersökningsmaterialet. Medierådets verksamhet har förts över till den nya myndigheten Statens medieråd från den 1 januari 2011. Statens medieråd ska stärka sin forskningsanknytning och bl.a. utveckla de egna undersökningarna om svenska barns och ungas mediesituation.

Europeiska audiovisuella observatoriet är ett organ knutet till Europarådet som arbetar med jämförbar europeisk statistik på det audiovisuella området. Sverige bidrar årligen med anslagsmedel till observatoriets verksamhet.

Analys och slutsatser

Den tekniska utvecklingen på mediemarknaden ökar behovet av kunskap om massmediernas roll i samhället. Regeringen bedömer att den uppföljning av medieutvecklingen som sker på mediemyndigheterna och institutionerna är viktig och relevant bl.a. för att kunna följa resultaten i förhållande till de mediepolitiska målen och ge underlag för regeringens och riksdagens ställningstaganden på området. Den fortsatta tillgången till högkvalitativ forskning och dokumentation om medieutvecklingen är nödvändig och skapar förutsättningar för beslut som åstadkommer en starkare mediemarknad präglad av tillgänglighet, mångfald och konkurrens.

14.5 Budgetförslag

14.5.1 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Tabell 14.8 utelämnas här.

Anslaget används för tillhandahållande och överföring av en svensk programkanal till Finland, kostnader för distribution i marknätet av en finsk programkanal i Sverige samt övriga kostnader i samband med utsändning av den finska programkanalen i Sverige. Anslaget fördelas mellan två parter, Sveriges Television AB (SVT) och Sverigefinska Riksförbundet. SVT tilldelas medel för att tillhandahålla en svensk programkanal till Finland. Sverigefinska Riksförbundet tilldelas medel för distribution av den finska programkanalen i Sverige och för övriga kostnader som uppstår i samband med denna.

Regeringens överväganden

Tabell 14.9 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 21 756 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 21 865 000 kronor, 22 008 000 kronor respektive 22 312 000 kronor.

14.5.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.10 utelämnas här.

Anslaget används för stöd till Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom) vid Göteborgs universitet för utarbetande av mediestatistik och information

om forskningsresultat, bl.a. genom Mediebarometern. Mediebarometern är en årlig räckviddsundersökning som tar del av olika medier.

Regeringens överväganden

Tabell 14.11 utlämnas här.

Anslaget beräknas öka med 400 000 kronor för 2012 för att utveckla Nordicoms infrastruktur. Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 2 593 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 2 236 000 kronor, 2 280 000 kronor respektive 2 339 000 kronor.

14.5.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.12 utlämnas här.

Anslaget används för att finansiera svensk medverkan i Europeiska audiovisuella observatoriet, som är ett forsknings- och statistikinstitut som samlar in och distribuerar information om utvecklingen inom film, television, videogram och nya medier. Observatoriet arbetar också med att ta fram jämförbar europeisk statistik på det audiovisuella området. Anslaget till verksamheten vid audiovisuella observatoriet betalas ut i euro.

Regeringens överväganden

Tabell 14.13 utlämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 583 000 kronor anvisas under

anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 583 000 kronor, 583 000 kronor respektive 583 000 kronor.

14.5.4 11:4 Statens medieråd

Tabell 14.14 utlämnas här.

Anslaget används för förvaltningskostnader kopplade till att skydda barn och unga mot skadlig mediepåverkan och att stärka dem som medvetna medieanvändare. Anslaget används också för kostnader hänförliga till att fastställa åldersgränser för film som är avsedd att visas offentligt för barn under 15 år. Anslaget får även användas för att reglera det negativa överföringsbeloppet på äldreanslag 11:1 *Statens biografbyrå*.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 14.15 utlämnas här.

För fastställande av åldersgränser ska Statens medieråd ta ut avgifter enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. Intäkterna redovisas på budgetens inkomstsida under inkomsttitel 2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram. Statens medieråd får inte disponera intäkterna. Avgiftsintäkterna ska motsvara kostnaderna för verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 14.16 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 11:4 Statens medieråd. Tabell 14.16 utlämnas här.

14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.17 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till tidningsföretag i enlighet med bestämmelserna i förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar.

Regeringens överväganden

Tabell 14.18 utelämnas här. (Stöd till taltidningar)

Anslaget minskar med 12 miljoner kronor från och med 2012 till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet; verksamheten beräknas dock kunna bedrivas i lägst dagens omfattning.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 113 456 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 113 456 000 kronor, 113 456 000 kronor respektive 113 456 000 kronor.

14.6 Radio och tv i allmänhetens tjänst

Verksamheten i Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR), inklusive dotterbolagen, finansieras i huvudsak med radio- och tv-avgiftsmedel som anvisas av riksdagen från rundradiokontots resultatkonto (rundradiokontot). Även verksamheten i Myndigheten för radio och tv finansieras delvis med radio- och tvavgiftsmedel.

Medelsberäkningar för 2012

Regeringens förslag: SR, SVT och UR tilldelas

sammanlagt 7 089 300 000 kronor från rundradiokontot för 2012. Medlen fördelas med 2 633 500 000 kronor till SR, med 4 092 000 000 kronor till SVT och med 363 800 000 kronor till UR. För att delvis finansiera Myndigheten för radio och tv anvisas 7 651 000 kronor från rundradiokontot till budgetens inkomstsida.

Skälen för regeringens förslag: För 2012 föreslås att de tre programföretagen i allmänhetens tjänst tilldelas sammanlagt 7 089 300 000 kronor från rundradiokontot. Enligt förslaget fördelas de samlade medlen med 2 633 500 000 kronor till SR, med 4 092 000 000 kronor till SVT och med 363 800 000 kronor till UR. Tilldelningen inkluderar, förutom uppräknings i enlighet med tidigare riksdagsbeslut, en särskild tilldelning till vardera programföretag för att öka tillgängliggörandet av program ur arkiven (se nedan).

Tabell 14.19 Medelstillsättning för 2012*Miljoner kronor*

Sveriges Radio	2 620,5	37,52%
Sveriges Television	4 032,0	57,73%
Sveriges Utbildningsradio	331,8	4,75%
Summa	6 984,3	100%
Särskild tillsättning Sveriges Radio	13,0	
Särskild tillsättning Sveriges Television	60,0	
Särskild tillsättning Sveriges Utbildningsradio	32,0	

Som framgår i det följande föreslår regeringen också att SVT och UR, utöver medlen från rundradiokontot, tilldelas medel från distributionskontot för finansiering av kostnader för tv-distribution.

Myndigheten för radio och tv finansieras delvis över statens budget, delvis med medel från rundradiokontot som anvisas till budgetens inkomstsida. Regeringens förslag till medelstillsättning till Myndigheten för radio och tv lämnas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse anslaget 8:3 *Myndigheten för radio och tv*. Regeringen föreslår att 7 651 000 kronor ska

anvisas från rundradiokontot till budgetens inkomstsida.

Uppräkning i enlighet med tidigare riksdagsbeslut

I enlighet med riksdagens beslut avseende propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61) har medelstillsättningen till programföretagen räknats upp med 2 procent i förhållande till 2011 och tillsättningen till SR därutöver höjts särskilt med 5 miljoner kronor även för 2012. En förutsättning för uppräknings av medelstillsättningen med 2 procent ska enligt riksdagens beslut vara att antalet radio- och tv-avgiftsbetalare inte minskar i någon större omfattning. Regeringen bedömer att den förutsättningen kommer att vara uppfylld under 2011.

Enligt riksdagens beslut ska fördelningsnyckeln 37,52 procent till SR, 57,73 procent till SVT och 4,75 procent till UR, utöver den särskilda tillsättningen till SR, användas under tillståndsplåsen.

Särskild tillsättning för att göra program ur arkiven tillgängliga

Tillsättningen till SR, SVT och UR inkluderar en särskild tillsättning på 8, 60 respektive 32 miljoner kronor i syfte att under 2012 och 2013 öka företagens tillgängliggörande av program ur

arkiven. Att göra programmen tillgängliga är förenat med kostnader bl.a. för distribution och upphovsrättsersättningar.

Distributionskonto för finansiering av kostnader för tv-distribution

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2012 besluta om lån i Riksgäldskontoret för att täcka underskott på distributionskontot för tv-distribution intill ett belopp av 500 000 000 kronor.

Till distributionskontot överförs 541 000 000 kronor från rundradiokontot för 2012. Från distributionskontot anvisas 259 500 000 kronor för distributionskostnader till Sveriges Television AB och 11 100 000 kronor till Sveriges Utbildningsradio AB för 2012.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade 2001 att införa ett särskilt distributionskonto för finansiering av kostnader för tv-distribution (prop. 2000/01:94, bet. 2000/01:KrU8, rskr. 2000/01:268). Bakgrunden var att distributionskostnaderna för televisionen i allmänhetens tjänst under en övergångsperiod skulle bli höga på grund av att distributionen förväntades ske parallellt med både äldre analog och ny digital sändningsteknik. Till distributionskontot förs medel från rundradiokontot som motsvarar kostnaderna för SVT:s och UR:s

tidigare analoga distribution. Från distributionskontot har det under perioden 2002–2007 förts medel till programföretagen som motsvarar kostnaderna för tv-distribution via både analoga och digitala marksändningar för SVT och UR. Det successivt ökande underskottet på distributionskontot som har uppkommit under uppbyggnadsskedet har täckts genom lån i Riksgäldskontoret.

Återbetalningen av skulden inleddes under 2008 då övergången från analog till digital tv var helt genomförd. Betalningarna från rundradiokontot till distributionskontot ska fortsätta till dess att underskottet är återbetalt. Enligt den plan som tidigare redovisats ska detta ske senast 2013.

Tabell 14.20 redovisar distributionskontots utveckling under perioden 2008–2010 samt en prognos för utvecklingen 2011–2012. Utfallet fram till 2010 ligger väl i linje med den bedömning av kontots utveckling som gjordes i samband med att kontot inrättades. Skulden uppgick vid utgången av 2010 till 583 miljoner kronor. Regeringen föreslår att 541 miljoner kronor förs från rundradiokontot till distributionskontot för 2012. Vidare föreslås att SVT anvisas 259,5 miljoner kronor och UR 11,1 miljoner kronor från distributionskontot för 2012.

Tabell 14.20 Distributionskontots utveckling 2008–2010 samt prognos för 2011–2012

Miljoner kronor

	2008	2009	2010	2011	2012
Medel från rundradio-kontot	500	510	520	530	541
Medel till SVT och UR	260	255	260	265	271
Årligt resultat	240	255	260	265	270
Ränte-kostnader ¹	49	7	3	23	10
Utgående skuld	1 087	839	583	341	81

¹ För beräkning av räntekostnaden för 2011–2012 har räntesatsen 5 procent använts.

Regeringen föreslår också att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om lån i Riksgäldskontoret för att finansiera underskottet på distributionskontot för 2012. Regeringen bedömer att det föreslagna beloppet om 500 miljoner kronor ger ett låneutrymme som täcker en eventuell högre räntenivå än 5 procent, vilket är den räntesats som används vid bedömningar av utvecklingen på kontot.

Nivån på radio- och tv-avgiften

Regeringens bedömning: Det finns inget behov av att höja radio- och tv-avgiften under perioden 2012–2013.

Bakgrund: I propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195, s. 56) gjorde regeringen bedömningen att det inte fanns något behov av att höja radio- och tvavgiften under perioden 2010–2011. Regeringen angav i propositionen sin avsikt att återkomma när det gäller avgiftens nivå under perioden 2012–2013.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns för närvarande ett betydande överskott på rundradiokontot, vilket har ett samband med en positiv utveckling de senaste åren när det gäller antalet inbetalda radio- och tv-avgifter. Ett undantag är dock 2010, då antalet inbetalningar minskade med knappt 1 procent. Minskningen kan sannolikt kopplas till de nya reglerna om avgiftsskyldighet för bl.a. företag och myndigheter i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst (prop. 2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61).

Enligt prognoser och antaganden från Radiotjänst i Kiruna AB kommer antalet inbetalda

avgifter att öka under 2011–2013. Regeringen bedömer att det finns utrymme på rundradiokontot för den uppräknings av medelstilldelningen som följer av riksdagens beslut inför tillståndspanoden och förslagen i denna proposition. Radio- och tv-avgiften behöver därför inte höjas under panoden 2012–2013.

Ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Regeringens förslag: Lagen om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst ändras på så sätt att det i 1 § uttryckligen hänvisas även till 11 kap. 1 § första stycket radio- och tv-lagen som reglerar tillstånd att sända ljudradioprogram. Den föreslagna lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2012.

Ärendet och dess beredning: Inom Kulturdepartementet har en promemoria med förslag till ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst (radio- och tv-avgiftslagen) utarbetats (Ku2011/1003/RS) Promemorian har remitterats.

Den föreslagna ändringen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att något yttrande från Lagrådet inte har inhämtats.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft något att invända mot förslaget.

Bakgrund: Radio- och tv-verksamhet i allmänhetens tjänst, dvs. sådan verksamhet som bedrivs av SR, SVT och UR och verksamhet som är direkt anknuten till den, finansieras med en radio- och tv-avgift. Närmare bestämmelser om finansieringen finns i radio- och tv-avgiftslagen. Förutsättningar för nämnda finansiering är enligt 1 § dels att sändningstillstånd enligt 4 kap. 3 § radio- och tv-lagen (2010:696) har meddelats den som bedriver sändningsverksamheten, dels att tillståndet innehåller ett förbud mot att sända reklam.

I samband med införandet av en ny radio- och tv-lag beslutades (prop. 2009/10:115, bet. 2009/10:KU25, rskr. 2009/10:331) att dåvarande hänvisning i 1 § radio- och tv-avgiftslagen till radio- och TV-lagen (1996:844) skulle ändras till att avse motsvarande paragraf i den nya radiooch tv-lagen. Ändringen trädde i kraft den 1 augusti 2010.

I 1 § radio- och tv-avgiftslagen fanns tidigare en hänvisning till den då gällande 2 kap. 2 § första och andra styckena radio- och TV-lagen. Nämnda paragraf i radio- och TV-lagen omfattade tillstånd att sända såväl tv som ljudradio. I den nuvarande 1 § radio- och tv-avgiftslagen

finns emellertid en hänvisning endast till radiooch tv-lagens bestämmelse om tillstånd att sända tv och sökbar text-tv (4 kap. 3 §).

Skälen för regeringens förslag: Den ändring i 1 § radio- och tv-avgiftslagen som trädde i kraft den 1 augusti 2010 gjordes med anledning av den nya radio- och tv-lagen som trädde i kraft samma dag. Avsikten var att hänvisningen, utan någon ändring i sak, skulle avse motsvarande paragrafer i den nya lagen. Hänvisningen kom dock att endast avse bestämmelsen i 4 kap. 3 § radio- och tv-lagen om tillstånd att sända tv och sökbar text-tv. Rätteligen borde hänvisningen även ha avsett bestämmelsen i 11 kap. 1 § första stycket radio- och tv-lagen om tillstånd att sända ljudradioprogram.

Regeringen föreslår därför att 1 § radio- och tv-avgiftslagen ska ändras på så sätt att det uttryckligen görs en hänvisning även till 11 kap. 1 § första stycket radio- och tv-lagen om tillstånd att sända ljudradioprogram. Därutöver bör några smärre redaktionella ändringar göras i paragrafen.

Den föreslagna lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 2012. Ändringen kräver inte någon övergångsbestämmelse.

Förslaget bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser. Det bedöms vidare inte

ha någon betydelse för små och medelstora företag eller ha någon påverkan på miljön. Inte heller i övrigt bedöms förslaget ha någon påverkan på den kommunala självstyrelsen, det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Hur vissa ledamöter i programföretagens styrelser ska utses

Regeringens förslag: Riksdagens beslut den 2 juni 1993 med anledning av prop. 1992/93:236 om ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TVverksamheten (bet. 1992/93:KrU28, rskr. 1992/93:377) om att den verkställande direktören i respektive programföretag är självskriven ledamot i företagets styrelse ska inte längre gälla.

Ärendet och dess beredning: Inom Kulturdepartementet har en promemoria utarbetats med förslag om hur vissa ledamöter i programföretagens styrelser ska utses (Ku2011/1004/RS). Promemorian har remitterats.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft något att invända mot förslaget.

Bakgrund: De tre programföretagen SR, SVT och UR har i egenskap av aktiebolag var sin bolagsordning som stadgar att bolagen ska bedriva rundradioverksamhet och därmed förenlig verksamhet. Bolagsordningarna innehåller också bestämmelser om bl.a. aktiekapital, styrelsens sammansättning och arbetssätt, revisorer och bolagsstämma. Ändring i bolagsordningarna kräver regeringens godkännande.

Enligt en bestämmelse i programföretagens bolagsordningar är verkställande direktören i respektive företag ledamot i programföretagets styrelse.

Bakgrunden till nämnda bestämmelse i programföretagens bolagsordningar är ett förslag från regeringen i propositionen om ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TVverksamheten (prop. 1992/93:236) avseende riktlinjer för utseende av ledamöter i programföretagens styrelser. Av förslaget följer bl.a. att verkställande direktören är självskriven ledamot i respektive programföretags styrelse (prop. 1992/93:236 s. 16). Riksdagen beslutade den 2 juni 1993 i enlighet med förslaget (bet. 1992/93:KrU28, rskr. 1992/93:377).

I samband med att programföretagen under 2010 skulle anmäla beslut om ändringar i sina bolagsordningar för registrering hos Bolagsverket påpekade företrädare för verket att

bestämmelsen om att den verkställande direktören är självskriven ledamot i styrelsen inte är förenlig med aktiebolagslagen (2005:551), eftersom styrelsen ska utses av bolagsstämman.

SR, SVT och UR har i skrivelser den 14 februari, den 17 mars respektive den 21 mars 2011 ansökt om regeringens godkännande av nya lydelse av bolagsordningarna (dnr Ku2011/599, 624, 645/MFI) bl.a. enligt följande. Bolagets styrelse ska, förutom arbetstagarledamöter och suppleanter som kan ha utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, bestå av nio styrelseledamöter. Bolagsstämman utser ordföranden och åtta andra styrelseledamöter. Ordföranden och övriga valda styrelseledamöter utses för tiden intill utgången av nästa årsstämma.

Skälen för regeringens förslag: Aktiebolagslagen gäller alla aktiebolag, om inte annat föreskrivs (1 kap. 2 § andra stycket aktiebolagslagen). Enligt 8 kap. 8 § aktiebolagslagen ska styrelsen utses av bolagsstämman. Av paragrafen följer vidare att styrelsen eller en styrelseledamot inte får ges rätten att utse styrelseledamöter. Även i den tidigare aktiebolagslagen (1975:1385) fanns en paragraf med motsvarande innehåll.

När det gäller förbudet för styrelsen eller en

styrelseledamot att utse styrelseledamöter anges i promemorian att förbudet i och för sig inte hindrar styrelsen från att utse en verkställande direktör, när denne enligt bolagsordningen också ska vara styrelseledamot i bolaget. Men utnämningen kan i så fall ske endast under villkor att vederbörande av bolagsstämman utses till styrelseledamot.

Det kan mot denna bakgrund ifrågasättas om riksdagens beslut, med anledning av prop. 1992/93:236 om att den verkställande direktören för respektive programföretag är självskriven ledamot i företagets styrelse, är förenligt med aktiebolagslagen. Det bör därför inte anges i bolagsordningen för respektive programföretag att den verkställande direktören ska vara självskriven som ledamot i företagets styrelse. För att möjliggöra en ändring av bolagsordningarna på denna punkt föreslår regeringen att nämnda beslut av riksdagen den 2 juni 1993 inte längre ska gälla.

Det finns förstås inte något som hindrar att respektive programföretags verkställande direktör även fortsättningsvis ingår i företagets styrelse, om bolagsstämman väljer henne eller honom.

Under förutsättning att riksdagen fattar beslut i enlighet med detta förslag avser regeringen att

ta upp respektive programföretags ansökan om godkännande av ny lydelse av bolagsordningen till prövning.

Förslaget bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser. Det bedöms vidare inte ha någon betydelse för små och medelstora företag eller ha någon påverkan på miljön. Inte heller i övrigt bedöms förslaget ha någon påverkan på den kommunala självstyrelsen, det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Spegla förhållanden i hela landet

Regeringens förslag: Villkoret att den andel av allmänproduktionen i SR:s och SVT:s rikssändningar som produceras utanför Stockholm ska uppgå till minst 55 procent avskaffas.

Regeringens bedömning: För att säkerställa insyn i hur bolagen uppfyller uppdraget att spegla förhållanden i hela landet bör det i anslagsvillkoren ställas högre och tydligare krav på SR:s och SVT:s redovisning av uppdraget.

Ärendet och dess beredning: Regeringen gav i december 2010 Myndigheten för radio och tv i uppdrag att utvärdera effektiviteten av villkoret

att andelen av den allmänproduktion i SR:s och SVT:s rikssändningar som produceras utanför Stockholm ska uppgå till minst 55 procent, det s.k. 55-procentsvillkoret, med avseende på programföretagens uppgift att spegla förhållanden i hela landet (dnr Ku2010/1979/MFI). Myndighetens utvärdering inkom till Kulturdepartementet den 1 mars 2011 (dnr Ku2011/489/MFI). Enligt myndighetens bedömning kan effektiviteten av 55-procentsvillkoret ifrågasättas. Om villkoret tas bort skulle det enligt myndigheten tydliggöras att det är resultatet av bolagens produktion och deras decentraliserade organisationer som är avgörande för om bolagen uppfyller kravet på en spegling av hela landet. En sådan ordning ställer höga krav på resultatredovisningen och de metoder som bolagen har för att mäta, följa upp och utvärdera resultaten.

Myndighetens utvärdering har remissbehandlats. En remissammanställning finns tillgänglig i Kulturdepartementet (dnr Ku2011/489/MFI).

Bedömningen i utvärderingen överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har lämnat synpunkter på utvärderingen, däribland Statskontoret, Statens

kulturråd, Film&TV-Producenterna och programföretagen själva, delar bedömningen att 55-procentsvillkoret kan ifrågasättas av de skäl som anförts. En minoritet, däribland TCO, Sveriges Dramatikerförbund och Teaterförbundet, menar att 55-procentsvillkoret fyller ett självständigt syfte att främja produktion utanför Stockholm eller bör kvarstå av sysselsättningspolitiska skäl.

Bedömningen att högre krav måste ställas på bolagens public service-redovisningar delas av samtliga instanser som yttrat sig i denna del, förutom SR, SVT och UR.

Bakgrund: Riksdagen beslutade i november 2009 att de villkor som gällde för SR, SVT och UR under den dåvarande tillståndsperioden 2007–2009 i huvudsak skulle gälla även under nästa period, dvs. 2010–2013 (prop. 2008/09:195, bet. 2009/10:KrU3, rskr. 2009/10:61). I sändningstillstånden för SR och SVT anges att programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet. Enligt anslagsvillkoren för SR och SVT ska programbolagen dessutom ha en decentraliserad organisation som skapar goda förutsättningar för självständigt beslutsfattande på regional och lokal nivå. Den lokala och regionala organisationen ska ges tillräckliga resurser för att effektivt kunna spegla respektive områdes särprägel och egenart. Enligt ännu ett villkor i anslagsvillkoren ska den andel

av allmänproduktionen i företagens rikssändningar som produceras utanför Stockholm uppgå till minst 55 procent.

Regeringen bedömde i propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och tv i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195) att 55-procentsvillkoret bör kvarstå tills vidare. Samtidigt delade regeringen utredningens bedömning att 55-procentsvillkoret är problematiskt, bl.a. av det skälet att bestämmelsen inte i sig bidrar till att SR och SVT i högre utsträckning speglar hela landet i sina program. Regeringen avsåg därför att på nytt utvärdera villkorets effektivitet under tillstandsperioden.

Skälen för regeringens förslag och bedömning:

En central del av uppdraget för radio och tv i allmänhetens tjänst är att möta skiftande förutsättningar och tillgodose olika intressen hos hela befolkningen samt att spegla förhållanden i hela landet. Detta handlar om en geografisk spegling av landets olika regioner, liksom att de människor som bor i olika delar av landet är olika, t.ex. avseende etnisk och kulturell bakgrund, kön och ålder. Programföretagen ska således beakta dessa och andra aspekter när det gäller uppdraget att spegla hela landet. Kommittén om radio och tv i allmänhetens tjänst (dir. 2011:51) ska bl.a. överväga om programföretagens uppdrag att spegla hela landet bör

förtydligas avseende t.ex. geografisk spridning och det faktum att människorna i Sverige är olika. I övervägandet ska betydelsen av lokal och regional närvaro för möjligheten att spegla mångfalden i olika delar av landet tas i beaktande.

Regeringen delar den bedömning Myndigheten för radio och tv gör, att det kan ifrågasättas om 55-procentsvillkoret effektivt bidrar till att kravet på att spegla hela landet uppfylls. Vilken typ av program som produceras och hur den regionala och lokala särarten lyfts fram torde ha större betydelse för speglingen än att en viss procentsats uppnås. Det finns också en risk att ett alltför ensidigt fokus på 55-procentsvillkoret medför att vissa av de aspekter på förhållanden i hela landet som nämns i det föregående får mindre uppmärksamhet.

Flera av de instanser som menar att 55-procentsvillkoret bör finnas kvar har påtalat syftet att främja produktionsmiljöer utanför Stockholm. Det har dock visat sig att villkoret inte heller i det avseendet i sig garanterar att ändamålet uppfylls, då en produktion kan bedrivas på flera orter eller ha beställare på en ort men genomföras på en annan. Både med hänsyn till uppdraget att spegla hela landet och till främjandet av produktionsmiljöer i landet torde det ha större betydelse att bibehålla kravet i anslagsvillkoren på att programbolagen ska ha en

decentraliserad organisation som skapar goda förutsättningar för självständigt beslutsfattande på regional och lokal nivå, samt att den lokala och regionala organisationen ges tillräckliga resurser. Regeringen anser mot denna bakgrund att 55-procentsvillkoret bör avskaffas.

Regeringen delar i huvudsak bedömningen Myndigheten för radio och tv gör, att ett avskaffande av 55-procentsvillkoret tydliggör att det är resultatet av bolagens produktion och deras decentraliserade organisationer som är avgörande för om bolagen uppfyller kravet på spegling av hela landet. Regeringen instämmer vidare i bedömningen att det vid ett avskaffande av 55-procentsvillkoret bör ställas högre krav på SR:s och SVT:s redovisning av uppdraget att spegla förhållanden i hela landet och de metoder som bolagen har för att mäta, följa upp och utvärdera resultaten. För att säkerställa insyn i hur bolagen uppfyller speglingsuppdraget bör en dialog inledas med de berörda programföretagen kring hur högre och tydligare krav på redovisningen av uppdraget bör komma till uttryck i programföretagens anslagsvillkor. En utgångspunkt för regeringen är att det regionala och lokala perspektivet säkerställs i redovisningen av speglingsuppdraget. Ett borttagande av 55-procentsvillkoret innebär alltså inte att kravet på regional och lokal närvaro och spegling av förhållanden i hela landet försvagas. Regeringen

avser att noga följa utvecklingen framöver.

Förslaget bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser. Det bedöms vidare inte ha någon betydelse för små och medelstora företag eller ha någon påverkan på miljön. Inte heller i övrigt bedöms förslaget ha någon påverkan på den kommunala självstyrelsen, det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer.
Konstdans.

<u>Regeringens kulturbudget för 2012</u>	<u>Sid</u>
5 Teater, dans och musik.....	69
5.1 Omfattning	69
5.2 Utgiftsutveckling.....	69
5.3 Mål.....	70
5.4 Resultatredovisning	70
5.5 Budgetförslag.....	74
5.5.1 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	74
5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål.....	75
5.5.3 2:3 Statens musikverk.....	76

Innehållet visas på följande sidor.

5 Teater, dans och musik

5.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens bidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB,

Riksteatern, Stiftelsen Dansens Hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen AS. Vidare omfattas det statliga stödet till den fria scenkonsten och myndigheten Statens musikverk

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom Teater, dans och musik, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Teater, dans och musik</i>							
2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	1 018	945	945	952	965	976	992
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	159	167	163	190	190	189	191
2:3 Statens musikverk		120	117	104	106	108	111
Summa Teater, dans och musik	1 177	1 231	1 225	1 245	1 281	1 273	1 295

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

5.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat om (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

5.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom teater, dans och musik utgår från:

- fördelade bidrag till statliga och regionala kulturinstitutioner samt till utövare inom den fria scenkonsten,
- redovisad statistik avseende utvecklingen av besökssiffror, antalet föreställningar, andel besökare som utgörs av barn och ungdomar, tv-sändningar samt digitala sändningar via biograf.

Vidare redovisas insatser avseende bl.a. barn och unga, jämställdhet, personer med funktionsnedsättning samt internationell och interkulturell verksamhet. Bedömningen av resultatet utgår även från insatser för att främja kvalitet och att förnya och utveckla verksamheten.

Resultat

Nationella scenkonstinstitutioner

Operan och Dramaten

Kungliga Operan AB (Operan) och Kungliga

Dramatiska teatern AB (Dramaten) framförde under 2010 en bred repertoar av klassiska och moderna verk och nådde en större publik än året innan. Operan hade en publik på ca 253 500 besökare och Dramaten ca 290 500 besökare. Tack vare samarbete med Folkets Hus och Parker liksom med Sveriges Television AB når nationalscenerna en större publik genom digitala sändningar.

Operan har låtit uruppföra två tidigare beställda verk och har beställt två nya musikdramatiska verk vilket bidrar till utvecklingen av operakonsten. Unga på Operan är en integrerad del av Operans verksamhet och erbjuder åldersanpassade aktiviteter och konstnärlig verksamhet tillsammans med Operans anställda.

Dramaten har, med en varierad repertoar, höjt beläggningsgraden från 68 procent 2008 till 85 procent 2010. Dramatens satsning Unga Dramaten når breda barn- och ungdomsgrupper genom sitt samarbete med skolan och tillför även ett viktigt konstnärligt inflöde. Bland Dramatens internationella initiativ utmärker sig uppvaktningen av 2010 års nobelpristagare i litteratur, Mario Vargas Llosa. Samarbetsprojektet med Riksteatern, Uusi Teatteri (Nya Finska teatern i Sverige) har fortsatt att tillgängliggöra ny finländsk dramatik genom läsningar och översättningar. Barn- och unga-verksamheten har även lyfts fram i internationella sammanhang;

Unga Dramaten har varit i Washington, Belgrad och Hamburg.

Genom nationalscenernas ateljéer och verkstäder bevaras och utvecklas en hantverksskicklighet inom ett stort antal yrkesområden.

Tillsammans med ett väl etablerat samarbete med olika hantverksutbildningar bidrar verksamheten till att bevara och utveckla en viktig del av kulturarvet.

Operan och Dramaten har inkommit med redovisningar av det s.k. nationalscensuppdraget som aviserades i den kulturpolitiska propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3), se vidare avsnitt 3.2.2.

Tabell 5.2 Prestationer Operan 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal föreställningar	338	316	407
Antal besökare	237 674	237 363	253 496
Andel besökare barn och ungdomar	9%	8%	9%
Snittbeläggning opera resp. balett Stora scenen	83%	78%	80%
Snittbeläggning opera resp. balett Stora scenen	97%	93%	92%
Tv-sändningar	4	2	6
Digitala sändningar via biograf	2	3	3

Tabell 5.3 Prestationer Dramaten 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal föreställningar	1 213	1 054	1 048
Antal besökare	226 049	251 661	290 448
Andel besökare barn och ungdomar	31%	24%	27%
Snittbeläggning	68%	76%	80%
Tv-sändningar	1	5	5
Digitala sändningar via biograf	1	1	1

Riksteatern med Cullbergbaletten

Riksteatern har under 2010 fortsatt sitt arbete med att nå ut i landet med scenkonst samt att nå nya målgrupper. Antalet egenproducerade föreställningar har fortsatt att minska medan produktioner i samverkan med andra har ökat.

Riksteatern nådde som producent, arrangör och förmedlare av scenkonst en sammanlagd publik på mer än 1 miljon människor. Riksteatern har arbetat med att stärka de regionala och lokala teaterföreningarna i samband med att kultursamverkansmodellen etableras. Det internationella och interkulturella utbytet har varit omfattande med gästspel både i och utanför Sverige.

Tabell 5.4 Prestationer Riksteatern 2008–2010

	2008	2009	2010
Lokala riksteaterföreningar	229	234	236
Anslutna föreningar	28	32	46
Antal medlemmar	42 948	40 110	41 178
Egna produktioner	36	33	31
Produktioner i samarbete	41	58	70
Arrangerade föreställningar	3 353	3 368	3 192
Antal besökare	1 186 502	1 233 198	1 180 669

Riksteaterns Tyst teater fortsätter sitt arbete med att öka tillgängligheten till scenkonst på teckenspråk i hela landet. Tyst teater nådde 2010 en publik på ca 12 000 personer.

Cullbergbaletten är inne på sitt femte decennium och har under 2010 utvecklat sitt arbete med både stora och små produktioner.

Stiftelsen Svenska rikskonserter

Rikskonserter har under 2010 arrangerat en stor del av konserterna i samverkan med andra parter. Insatser har inriktats mot musikformer med en svagare institutionell förankring liksom mot en

ung publik och unga musiker. Under 2010 genomfördes lika många föreställningar på konsertlokalen Nybrokajen 11 som under 2009.

Statens stöd till Rikskonserter avvecklas under 2011 (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145). Rikskonserter fick i uppdrag att anpassa och planera sin verksamhet utifrån dessa förutsättningar under 2010, vilket avspeglas i 2010 års mål- och återrapporteringskrav. Stiftelsen Svenska rikskonserterns verksamhet upphör under 2011 och stiftelsen bör, enligt Rikskonserterns bedömning, vara helt avvecklad under 2012.

Statens musikverk

Den 1 maj 2011 inledde Statens musikverk sin verksamhet. Myndigheten, som innefattar verksamheten vid tidigare Statens musiksamlingar och delar av Rikskonserterns verksamhet, ska främja ett varierat musikaliskt utbud i hela landet som är präglad av konstnärlig förnyelse och hög kvalitet. Musikverket ska också stödja utvecklingen av ett professionellt musikliv. Det innebär att myndigheten ska vara en resurs för musiklivet genom att ta till vara initiativ från musiklivet, koordinera och stödja samverkansprojekt av nationellt intresse samt vara en nationell part vid internationellt samarbete. Statens musikverk ska även, i likhet med tidigare uppdrag till Statens musiksamlingar, dokumentera,

främja och bygga upp kunskap om och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv. Vid myndigheten har ett konstnärligt råd inrättats som får en viktig roll när det gäller stödet till den professionella musiken.

Stiftelsen Dansens hus

Dansens Hus har under 2010 fortsatt att utveckla tillgången till samtida danskonst, dels på den egna gästspelsscenen, dels i samverkan med andra svenska och utländska dansaktörer, liksom i nätverket DansnätSverige. Dansens Hus hade 2010 totalt ca 53 000 besökare.

Tabell 5.5 Prestationer Dansens Hus 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal produktioner	31	37	43
- varav utländska	15	17	23
Antal besökare	54 900	59 200	52 900
Snittbeläggning Stora scenen	80%	77%	70%
Andel besökare barn och ungdomar	30%	24%	23%
Statligt verksamhetsbidrag mkr	20,5	21,0	25,5

Dansens Hus är en betydelsefull aktör för att öka det internationella utbytet inom danskonsten och deltar i ett flertal internationella nätverk. Dansens Hus arrangerade under 2010

ett 30-årsjubileum för IETM, International Network for Contemporary Performing Arts, där 600 yrkesverksamma inom samtida scenkonst från hela världen deltog.

Under 2010 arrangerades Ice Hot, en festival som visar upp det nordiska dansutbudet för omvärlden. Programläggare och producenter från 32 länder besökte festivalen.

Voksenåsen

Voksenåsen har bedrivit en varierad programverksamhet under 2010. Institutionens 50-årsjubileum bidrog till ökad uppmärksamhet på verksamheten. SommerAkademiet, Språk- og kulturkursene, Kultur og mediekurset och Voksenåsens stipendiatorordning är årligt återkommande för unga. Voksenåsen arbetar fortsatt intensivt för att bibehålla marknadsandelarna i hotell- och konferensbranschen.

Stiftelsen Drottningholms Slottsteater

Efter att Drottningholms Slottsteater 2010 avskiljdes från Stiftelsen Drottningholms teatermuseum omfattar verksamheten föreställningar och visningar av teatern. Slottsteatern är en nationell institution. Under 2010 hade Slottsteaterns 16 föreställningar en publik på totalt ca 6 800 besökare. Visningsverksamheten hade 27 400 besökare.

Tabell 5.6 Prestationer Drottningholms Slottsteater 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal föreställningar	21	19	16
Antal besökare till föreställningar	7 885	7 642	6 750
Antal besökare till visningar	22 500	25 200	27 400
- varav elever och studenter	3 664	3 490	5 390

Antalet besökare vid föreställningarna har minskat med 15 procent 2008–2010. Däremot har besökarna till visningar ökat med 22 procent under samma period. Även andelen barn och unga som besöker visningarna har ökat, från 16 till 20 procent.

Inom ramen för Sveriges Radios samarbete inom EBU, European Broadcasting Union, har föreställningen Don Giovanni beställts av elva länder. Drottningholm firar 20 år som världsarv under 2011.

Regionala scenkonstinstitutioner

De regionala scenkonstinstitutionerna runt om i landet hade årligen drygt tre miljoner besökare 2008–2010. Under 2010 har Kulturrådet vidareutvecklat sin samverkan med de regionala huvudmännen och även verkat för att främja samverkan mellan institutionerna och det friakulturlivet. Kulturrådets fördelning av statligt stöd till regionala scenkonstinstitutioner uppgick 2010

till 810 miljoner kronor.

Därutöver fördelade Skåne läns landsting, inom ramen för försöksverksamheten med ändrad regional fördelning av kulturpolitiska medel, ca 143 miljoner kronor i statligt stöd till elva av länets scenkonstinstitutioner under 2010.

Försöksverksamheten med ändrad regional fördelning upphörde vid utgången av 2010 och Skåne län ingår numera i den kultursamverkansmodell som trädde i kraft den 1 januari 2011.

Det statliga stödet till de regionala scenkonstinstitutionerna uppgick därmed till totalt ca 950 miljoner kronor 2010.

Tabell 5.7 Statlig bidragsgivning till regionala scenkonstinstitutioner 2008–2010

Miljoner kronor

Verksamhet	2008	2009	2010
Regionala orkestrar	100	108	108
Regional musikverksamhet	205	222	227
Musikteater och operaverksamhet	174	160	178
Teater- och dansinstitutioner	270	268	276
Bidrag till samverkan med tonsättare	4	5	5
Utvecklingsbidrag	12	16	16
Totalt	785	779	810

Utvecklingsbidrag till scenfördelas bl.a. till särskilda projekt och under 2010 har internationell verksamhet prioriterats.

Tabell 5.8 Statlig finansieringsandel av de regionala scenkonstinstitutionernas offentliga finansiering 2008–2010

Verksamhet	2008	2009	2010
Samtliga regionala scenkonstinstitutioner	38%	37%	38%
Regional musikverksamhet	59%	53%	56%
Orkestrar	33%	31%	35%
Teater- och dansinstitutioner	34%	34%	33%

Den statliga bidragsgivningen till scenkonstinstitutionerna förändras i och med att den s.k.

kultursamverkansmodellen successivt genomförs. Det innebär att landstingen i respektive län kommer att ansvara för fördelningen av de statliga medlen till scenkonstinstitutionerna, se vidare avsnitt 4.4.2. Förutom de fem län som ingår i modellen fr.o.m. 2011 har ytterligare elva län anmält intresse att vara med fr.o.m. 2012.

Den fria scenkonsten

Den fria scenkonsten har 2010 haft en publik på totalt ca 2,8 miljoner besökare. Totalt har 157 miljoner kronor fördelats till den fria scenkonsten, till arrangörer och till fonogramverksamhet under 2010. Grupperna bedriver en omfattande turnéverksamhet. De fria teater- och

dansgrupperna har stor betydelse för kulturutbudet för barn och unga. Andelen barn- och ungdomsföreställningar inom teaterområdet är 78 procent, 60 procent inom dansområdet och 25 procent inom musikområdet.

Tabell 5.9 Den fria scenkonsten 2009¹

	Teater	Dans	Musik
Statlig bidragsandel av det totala offentliga stödet	51%	67%	85%
Antal besökare	615 000	85 000	2 090 000
Andel barn- och ungdomsföreställningar	78%	60%	25%

¹ Preliminära uppgifter från Statens kulturråd

Från och med 2011 fördelas stöd till tonsättarsamverkan inom ramen för bidrag till den fria scenkonsten. Ansökningarna 2011 har ökat med närmare 50 procent jämfört med 2010. Även bidragsbeloppet har ökat och 76 fria grupper, arrangörer samt institutioner och länsmusikorganisationer fick 2011 ta del av 6,7 miljoner kronor. Ökningen har främst gynnat samarbeten mellan fria grupper och arrangörer. Bidraget till tonsättarsamverkan har under 2008–2010 även utvecklats i positiv riktning vad gäller könsfördelning och andelen kvinnor som erhållit stöd har ökat från 27 procent 2008 till ca 35 procent 2010.

Tabell 5.10 Bidrag till den fria scenkonsten 2008–2010¹*Miljoner kronor*

	2008	2009	2010
Musik	10	12	12
Musikarrangörer	22	24	24
Teater	53	55	54
Dans	21	23	24
Dansarrangörer m.m.	13	14	14
Vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse	20	16	19
Fonogram	6	7	7
Musikalier, notutgivning m.m.	3	3	3
Totalt	148	154	157

¹ Preliminära uppgifter från Statens kulturråd

För att ytterligare främja jämställdheten inom musikområdet har regeringen gett Statens musikverk i uppdrag att i samverkan med Statens kulturråd och Konstnärsnämnden under 2011–2014 stödja projekt för att främja ökad jämställdhet inom musikkivet. Det långsiktiga målet med satsningen på totalt 8 miljoner kronor är att bidra till att kvinnor och män blir mer jämställt representerade i musikkivet inom de musikområden där behoven är som störst.

Analys och slutsatser

Den statliga bidragsgivningen till scenkonstområdet har stor betydelse för att hela landet ska nås av scenkonst som präglas av hög konstnärlig kvalitet, mångfald och bredd. Under 2010 fick närmare sju miljoner besökare tillgång till scenkonst runt om i landet. Drygt en tredjedel av besökarna var barn och unga.

Måluppfyllelsen vid de nationella scenkonstinstitutionerna är god med en bred och varierad produktion som nått en stor publik. Även de regionala och lokala kulturinstitutionerna uppvisar goda resultat vad gäller konstnärlig kvalitet, tillgänglighet och utbud. I och med att den nya kultursamverkansmodellen trätt i kraft 2011 övertar landstingen den viktiga uppgiften att fördela det statliga stödet till dessa institutioner och att följa upp verksamheterna och dess utveckling i respektive län. Statens kulturråd ansvarar för uppföljningen på nationell nivå. Den fria scenkonsten utgör en viktig del av utbudet av teater, dans och musik som både berikar och kompletterar institutionernas verksamhet.

Regeringen ser positivt på de förslag om samverkansinitiativ som Operan föreslår i sin redovisning av uppdraget om nationalscenens förutsättningar. Dramatens förslag till ändrade riktlinjer kommer att beaktas i samband med beslut om 2012 års riktlinjer.

Dramatens särskilda satsning på barn och unga är mycket uppskattad och i linje med regeringens prioriteringar, men innebär samtidigt en stor ekonomisk belastning.

Statens insatser genom Riksteatern behöver i högre grad inriktas på expertstöd och kompetensutveckling, både i förhållande till den regionala nivån och i förhållande till andra aktörer.

Regeringen bedömer att de projekt som redovisats inom ramen för samverkansuppdraget för Cullbergbaletten, Dansens hus och Kungliga Operan AB är väsentliga för Cullbergbaletten och den professionella dansens framtida utveckling.

I och med att kultursamverkansmodellen (se avsnitt 4.4.2) införs får landstingen ett ökat ansvar för att utveckla den regionala och lokala kulturen. I detta ansvar ingår uppgiften att fördela statliga bidrag till bl.a. scenkonstområdet.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen

Tabell 5.11 utesluts här.

Anslaget används för bidrag till fem riksinstitutioner på teater-, dans- och musikområdet samt bidrag till Voksenåsen AS. Kungliga Operan AB och Kungliga Dramatiska teatern AB är nationalscener för opera och balett respektive

talteater. Riksteatern är en ideell förening som bedriver scenkonstverksamhet. Dansens Hus är en gästspelsscen för den samtida dansen. Det är en stiftelse med bidrag även från Stockholms kommun. Bidrag till Stiftelsen Drottningholms Slottsteater lämnas för att anordna teaterföreställningar och visningsverksamhet. Voksenåsen AS är Norges nationalgåva till Sverige och har till syfte att stärka samhörigheten mellan svenskar och norrmän.

Tabell 5.12 Ekonomisk redovisning för 2010

Tusental kronor

	Anslag	Övriga intäkter	Summa intäkter
Operan	425 907	73 313	499 220
Dramaten	216 352	50 538	266 890
Riksteatern	264 798	84 043	348 841
Dansens Hus	25 514	17 188	42 702
Drottningholms Slottsteater	10 718	8 683	19 401
Voksenåsen	9 995	47 782 ¹	57 777 ¹
Summa	953 284	281 547	1 234 831

¹ Uppgifterna är omräknade från norska till svenska kronor med årsingenomsläppet för växelkursen 2010, vilken uppgick till 119,1577 SEK för 100 NOK.

Regeringens överväganden

Tabell 5.13 utelämnas här.

Operan

Bidraget till Operan minskar med 3 046 000 kronor till följd av att tidigare tidsbegränsade medel upphör.

Därutöver ökar bidraget till Operan med 4 248 000 kronor till följd av pris- och löneomräkningen. Sammantaget uppgår bidraget till Operan till 433 408 000 kronor för 2012.

Dramaten

Bidraget till Dramaten tillförs 1 400 000 kronor fr.o.m. 2012 för verksamheten vid Unga Dramaten.

Regeringen beräknar att bidraget till Dramaten på grund av pris- och löneomräkning ökar med 2 336 000 kronor 2012. Sammantaget uppgår bidraget till Dramaten till 221 042 000 kronor för 2012.

Riksteatern

Bidraget till Riksteatern minskas med 1 400 000 kronor till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen beräknar att bidraget till Riksteatern på grund av pris- och löneomräkningen ökar med 2 864 000 kronor 2012. Sammantaget uppgår bidraget till Riksteatern till 253 353 000 kronor för 2012.

Dansens Hus

Bidraget till Dansens Hus ökar till följd av prisoch löneomräkningen med 279 000 kronor 2012.

Sammantaget uppgår bidraget till Dansens Hus till 22 921 000 kronor för 2012.

Drottningholms Slottsteater

På grund av pris- och löneomräkning ökar bidraget med 104 000 kronor 2012. Sammantaget uppgår bidraget till Drottningholms Slottsteater till 10 881 000 kronor för 2012.

Voksenåsen

På grund av pris- och löneomräkning ökar bidraget med 134 000 kronor 2012. Sammantaget uppgår bidraget till Voksenåsen till 10 129 000 kronor för 2012.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 951 734 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 965 212 000 kronor, 975 653 000 kronor respektive 992 452 000 kronor.

5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans och musikändamål

Tabell 5.14 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till den fria scenkonsten samt arrangerande musikföreningar, stöd till produktion och distribution av fonogram, bidrag till vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse, bidrag till samverkan med tonsättare m.m.

Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 107 000 000 kronor 2013 och 2014.

Regeringens överväganden

Tabell 5.16 utelämnas här.

Anslaget ökar med 23 miljoner kronor fr.o.m. 2012 för att stärka den fria scenkonsten, varav 14 miljoner kronor avser det fria musiklivet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 189 503 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 189 503 000 kronor, 189 233 000 kronor respektive 191 233 000 kronor.

5.5.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.17 utelämnas här.

Anslaget används för Statens musikverks förvaltningskostnader, projektverksamhet inom musikområdet samt kostnader som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas. Statens musikverk ska främja ett varierat musikaliskt utbud, präglat av konstnärlig förnyelse och hög kvalitet, i hela landet. Myndigheten ska vidare dokumentera, bevara, främja, bygga upp kunskap om och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv.

Regeringens överväganden

Tabell 5.18 utelämnas här.

Under 2011 fanns medel för Stiftelsen Svenska rikskonserter avveckling avsatta inom anslaget. Anslaget minskar med 16,5 miljoner kronor fr.o.m. 2012 till följd av att omprioriteringar görs till det fria musiklivet.

Från anslaget omprioriteras 180 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssektariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 104 062 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 106 326 000 kronor, 108 368 000 kronor respektive 111 149 000 kronor.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

793 Libris/SAB:

Rc Danslekar och dans
Rbo Friluftsliv (Även 796/799)
(DC, DK 793)

**I området ingår verksamheter som kan beröras av kulturbudgeten
16 Politik för det civila samhället som visas i område 7959.**

<u>Regeringens kulturbudget för 2012</u>	Sid
16 Politik för det civila samhället	173
16.1 Omfattning	173
16.2 Utgiftsutveckling	173
16.3 Politik för det civila samhället	174
16.3.1 Mål	174
16.3.2 Resultatredovisning	174
16.3.3 Politikens inriktning	179
16.4 Idrottsfrågor	180
16.4.1 Mål	180
16.4.2 Resultatredovisning	180
16.5 Friluftslivspolitik	183
16.5.1 Mål	183
16.5.2 Resultatredovisning	183
16.5.3 Politikens inriktning	184
16.6 Budgetförslag	185
16.6.1 13:1 Stöd till idrotten	185
16.6.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	186
16.6.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering	187
16.6.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer	187
16.6.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	188
16.6.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn	189

794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

794 Libris/SAB:

Rd Spel och tidsfördriv
Re Lotteri, vadhållning, tips
(DC 794-795, DK 794)

<u>Regeringens kulturbudget för 2012</u>	Sid
18 Tillsyn av spelmarknaden	197
18.1 Omfattning	197
18.2 Mål	197
18.3 Resultatredovisning	197
18.3.1 Spelmarknadens utveckling	197
18.3.2 Tillsynen av spelmarknaden	199
18.3.3 Analys och slutsatser	200
18.4 Politikens inriktning	200
18.5 Budgetförslag	200
18.5.1 15:1 Lotteriinspektionen	200

Innehållet visas på följande sidor.

18 Tillsyn av spelmarknaden

18.1 Omfattning

Området omfattar frågor om tillsyn och reglering av spelmarknaden.

Lotteriinspektionen är förvaltningsmyndighet på spel- och lotteriområdet. Myndighetens uppgifter innefattar bl.a. tillståndsgivning och typgodkännande samt tillsyn och kontroll av spelmarknaden.

18.2 Mål

Resultatredovisningen görs i förhållande till det mål för spelpolitiken som riksdagen beslutat om (prop. 2002/03:93, bet. 2002/03:KrU8, rskr. 2002/03:212). Målet är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Överskottet från spel bör värnas och alltså vara förbehållet det allmänna eller allmännyttiga ändamål, dvs. föreningslivet, hästsporten och staten.

18.3 Resultatredovisning

18.3.1 Spelmarknadens utveckling Spelmarknaden

Under 2010 beräknas den reglerade svenska spelmarknaden ha omsatt 41 miljarder kronor brutto. Detta är en ökning med 413 miljoner kronor, ca 1 procent, jämfört med året innan. I tabell 18.1 redovisas spelmarknadens bruttoomsättning uppdelat på olika spelordnare.

Tabell 18.1 Spelmarknadens bruttoomsättning

Miljoner kronor

	2006	2007	2008	2009	2010
Svenska Spel inkl. poker och kasino	20 071	21 486	22 448	22 120	21 751
ATG	11 278	11 869	11 972	12 687	12 804
Folkrörelsernas spel och lotterier	4 267	4 887	4 855	5 609	6 098
Restaurang- kasino	646	538	549	540	439
Totalt	36 262	38 780	39 824	40 956	41 146

Källa: Lotteriinspektionen.

Under 2006–2010 har bruttoomsättningen ökat med 13,5 procent. I denna beräkning ingår bruttoomsättningen för samtliga spelformer med undantag för AB Svenska Spels (Svenska Spel) internetpoker och Casino Cosmopols verksamhet. För internetpoker redovisas den s.k. pokerraken, dvs. den avgift bolaget tar ut av spelarna, och för Casino Cosmopol redovisas nettoomsättningen, dvs. omsättningen efter utbetalda vinster. En uppskattning av bruttoomsättningen är i sistnämnda fall svår att göra då

olika spelformer inom kasinot har olika vinståterbetalningsprocent. Sammanfattningsvis är bruttoomsättningen på den reglerade svenska spelmarknaden således betydligt högre än vad som redovisats ovan.

Omsättningen efter utbetalda vinster var sammanlagt drygt 16 miljarder kronor under 2010. I genomsnitt använder svenska folket 2,4 procent av sin disponibla inkomst till spel, räknat på omsättningen före utbetalda vinster. Om i stället omsättningen efter utbetalda vinster används blir andelen i genomsnitt drygt en procent av inkomsten. I tabell 18.2 redovisas olika spelanordnares marknadsandelar.

Tabell 18.2 Marknadsandelar av bruttoomsättningen

Procent av bruttoomsättningen

	2006	2007	2008	2009	2010
Svenska Spel inkl. poker och kasino	56	55	55	54	53
ATG	31	31	29	31	31
Folkkrörelsernas spel och lotterier	11	13	15	14	15
Restaurangkasino	2	1	1	1	1

Källa: Lotteriinspektionen.

Svenska Spel har, jämfört med 2009, minskat bruttoomsättningen med 1 procentenhet och bolagets marknadsandel uppgick 2010 till omkring 53 procent. Omsättningen, exklusive Casino Cosmopol, uppgick till ca 20,6 miljarder kronor. I detta belopp ingår den s.k. pokerraken om 231 miljoner kronor. Totalt sett är pokerraken avsevärt mindre än föregående år. Nettoomsättningen för Casino Cosmopol uppgick efter utbetalda vinster till ca 1,2 miljarder. Pokerns utveckling har stannat av, även om poker och bingo på nätet fortfarande är populärt. Svenska Spels omsättning av spel via internet, inklusive pokerraken, uppgick till ca 2,3 miljarder kronor eller 11 procent av bolagets totala omsättning.

AB Trav och Galopps (ATG) bruttoomsättning ökade 2010 med 1 procent och uppgick till ca 12,8 miljarder kronor, att jämföra med ca 12,7 miljarder kronor föregående år. Detta motsvarar en marknadsandel om 31 procent. Spelformen V75 är fortfarande bolagets största produkt med en bruttoomsättning på 4,7 miljarder kronor. Försäljningen via internet ökar, medan det traditionella banspelandet minskar. Under 2010 har ATG betalat drygt 1,4 miljarder kronor i lotteriskatt. När vinster och lotteriskatt betalats samt driftkostnaden täckts går överskottet från bolagets verksamhet tillbaka till hästnäringen. Under 2010 tilldelades hästsporten

ca 1,6 miljarder kronor. Vidare erhöll Hästnäringens nationella stiftelse 46 miljoner kronor.

Folkrörelsernas spel och lotterier utgör 15 procent av spelmarknaden. Lotterier via internet fortsatte under 2010 att öka. Postkodlotteriet och Miljonlotteriet ökar mest.

De privata företag som bedriver restaurangkasinospel förefaller ha fortsatt att minska sin omsättning och har uppskattningsvis 1 procent av spelmarknaden.

I tabell 18.3 redovisas de tolv spelformerna med störst omsättning 2010.

Av spelmarknadens aktörer med tillstånd har Svenska Spel, ATG, Folkspel samt Miljonlotteriet under 2010 erbjudit spel över internet.

Den sammanlagda försäljningen över internet uppskattas uppgå till drygt 7 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt 16 procent av den totala bruttoomsättningen på den reglerade svenska spelmarknaden. Utöver den reglerade marknaden förekommer spel på utländska webbplatser.

Marknadsandelen för bolag utan tillstånd i Sverige är cirka 10 procent av den totala kända spelmarknaden enligt Svenska Spel, som baserar sina uppgifter på omfattande undersökningar av spelvanor och omvärldsanalys. De oreglerade aktörerna tar framför allt marknadsandelar på området kasino på internet, men även från Svenska Spel.

Tabell 18.3 De omsättningsmässigt största spelformerna

Brutto, miljoner kronor.

	2009	2010	Förändring
Vegas Värdeautomater	6 830	7 321	491
V75	4 115	4 707	592
Triss	3 093	3 178	85
Lotto	2 255	2 927	672
Postkodlotteriet	-	2 650	2 650
Oddset	1 924	2 420	496
Dagens Dubbel	1 988	1 772	-216
Vinnare, Plats	1 671	1 624	-47
Keno	1 221	1 340	119
V65	1 311	1 202	-109
Casino Cosmopol	922	1 190	268
Bingo	1 665	1 187	-478

Källa: Lotteriinspektionen.

Spelreglering

Allt fler länder i Europa inför nya lagar på spelområdet. Syftet är bl.a. att återta initiativet på den egna spelmarknaden. Flera länder inom EU har infört blockeringar av IP-adresser och betalningar

till spelbolag för att försöka stänga ute aktörer som saknar tillstånd. De senaste domarna från EU-domstolen har bekräftat att medlemsstaterna har ett betydande utrymme att själva reglera spelpolitiken inom ramen för förPROP. draget. EU-domstolen har tagit ställning till två förhandsavgöranden som Svea hovrätt begärt om den svenska spelregleringens förenlighet med friheten att tillhandahålla tjänster enligt artikel 49 i EG-fördraget (numera artikel 56 i EUFördraget). EU-domstolen konstaterar i sina avgöranden att den svenska lotterilagens begränsning, som utestänger kommersiella och privata arrangörer från den svenska spelmarknaden, inte strider mot artikel 49 i EG-fördraget. Detta innebär att det är förenligt med unionsrätten att begränsa anordnandet av hasardspel och att förbehålla anordnandet av sådana spel till offentliga organ eller allmännyttiga organisationer. EU-domstolen motiverar sin ståndpunkt med att kulturella, moraliska och religiösa överväganden kan motivera inskränkningar av friheten att tillhandahålla tjänster för arrangörer av hasardspel. Själva främjandeförbudet svarar mot målet att upprätthålla en hög skyddsnivå genom att hålla ute aktörer som saknar tillstånd på den svenska marknaden och kan anses nödvändigt för att uppnå detta mål. Svea hovrätt konstaterade dock i en dom den 22 juni 2011 att det svenska främjandeförbudet i dess nuvarande utformning strider mot unionsrättens

likabehandlingsprincip eftersom straffbestämmelserna i den svenska regleringen gör skillnad mellan spel utan tillstånd som anordnas och främjas inom respektive utanför Sverige. Spelutredningen har i betänkandet En framtida spelreglering (SOU 2008:124) föreslagit en annan utformning av främjandeförbudet. Detta förslag bereds inom Regeringskansliet.

Högsta domstolen har under 2010 meddelat prövningstillstånd i två ännu ej avgjorda mål som berör frågan om svensk lag är tillämplig för de spelautomater som styrs och är uppkopplade mot en server utanför Sverige. Skulle det visa sig att den här typen av automater inte omfattas av det svenska regelverket finns det risk för att förekomsten av dessa automater kommer att öka.

Motverkande av spelberoende är en fortsatt viktig fråga. De svenska aktörernas förebyggande arbete med spelansvarsprogram, utbildning av personal och seminarier om spelens effekter har fortsatt under året. Svenska Spel är ett av de första spelbolagen i Europa som uppfyllt branschorganisationen European Lotteries krav för spelansvar.

18.3.2 Tillsynen av spelmarknaden

Syftet med all kontroll- och tillsynsverksamhet på området är att spelmarknaden ska vara sund och säker. Lotteriinspektionens uppgift är att se

till att anordnaren bedriver sin spelverksamhet på ett korrekt sätt i enlighet med villkoren i det tillstånd eller den koncession som Lotteriinspektionen eller regeringen lämnat. Den tekniska utvecklingen har medfört en kraftigt förändrad spelmarknad, vilket har inneburit att kontrollen och tillsynen ställts inför nya uppgifter. Arbetet med kontroll av den olagliga spelmarknaden har främst inriktats på de områden som medför störst risk för spelberoende och kriminalitet, i dagsläget pokerspel och spelautomater. Kontrollen sker såväl preventivt och löpande som i uppföljningssyfte. Under 2010 har Lotteriinspektionen prioriterat kontroll av att restaurangernas eller spelplatsernas omsättning från värdeautomater inte är större än resten av omsättningen på spelplatsen. Vidare har Lotteriinspektionen kontrollerat att samtliga restauranger med tillstånd till värdeautomater har giltigt serveringstillstånd. Dessutom har Lotteriinspektionen kontrollerat att ombuden för Svenska Spel och ATG uppfyller kraven på åldersgränser och creditspel. En omfattande tillsyn av travbanor har även genomförts. Lotteriinspektionen har fortsatt att utveckla den tekniska tillsynen och genomfört en rad aktiviteter för att säkerställa att spel via internet sker på ett säkert och rättvist sätt. Under 2010 har Lotteriinspektionen gjort tillsynsbesök på Svenska Spels samtliga fyra kasinon med fokus på den tekniska tillsynen. Mycket tid har lagts på att modernisera

de tekniska villkoren för kasinoverksamheten. Tyngdpunkten för tillsynen av rikslotterierna har under året legat på verksamhetstillsyn, men även ett antal tekniska tillsynsaktiviteter har genomförts.

Problemen med illegala spelautomater kvarstår. Lotteriinspektionen har under 2010 utökat antalet kontroller avseende misstänkt illegalt spel jämfört med föregående år. Efter det att en anordnare greps 2007 och sedermera dömdes i Hovrätten för Västra Sverige för bl.a. grovt dobbleri kunde en minskning iakttagas. Omfattningen av illegala spelautomater har dock återigen ökat kraftigt. Som en följd av att den löpande tillsynen inom detta område har intensifierats under 2010 har antalet polisanmälningar ökat något jämfört med föregående år.

18.3.3 Analys och slutsatser

Kontroll och tillsyn är Lotteriinspektionens största verksamhetsgren. De tre senaste åren har Lotteriinspektionen genomfört sammanlagt 14 342 kontroller av den legala spelmarknaden, främst av automater och lotterier, samt teknisk tillsyn. Under 2010 genomfördes 1 026 kontroller avseende den illegala spelmarknaden, en ökning med 382 stycken från föregående år. Framför allt inriktades kontrollen på illegala spelautomater, där samarbete skett med olika myndigheter och där flera ärenden har prövats i

domstol. Lotteriinspektionen har under den senaste treårsperioden beviljat 9 753 tillstånd samt bedrivit en omfattande informationsverksamhet om spelmarknaden och spelreglering, främst riktad mot kommuner. Informationsinsatser har även genomförts gentemot spelaktörer och statliga myndigheter.

Under 2010 har ökat fokus lagts på frågor om åldersgränser och spelansvar samt på åtgärder för att motverka olagligt spel.

Under 2010 har 41 procent av den tillgängliga tiden hos Lotteriinspektionen ägnats åt kontroll och tillsyn av den legala spelmarknaden, 14 procent åt kontroll av den illegala spelmarknaden, 28 procent åt tillstånd och normgivning samt 17 procent åt information.

Regeringen bedömer att Lotteriinspektionens fördelning av resurser och dess prioriteringar är rimliga med hänsyn till utvecklingen på spelmarknaden och utifrån utformningen av nuvarande spelreglering. Det samlade resultatet ger också vid handen att målen för verksamheten är uppfyllda.

18.4 Politikens inriktning

Regeringens ambition är att bedriva en ansvarsfull spelpolitik i syfte att säkerställa en sund och säker spelmarknad. Sociala skyddshänsyn och brottsbekämpning ska stå i förgrunden för svensk spelpolitik. De statligt kontrollerade

bolagen ska i sin marknadsföring av verksamheten ha en socialt ansvarstagande inriktning i syfte att inte uppfattas som alltför påträngande.

Spelutredningen överlämnade den 15 december 2008 betänkandet En framtida spelreglering (SOU 2008:124) till regeringen. Betänkandet har remitterats och utredningens förslag är föremål för beredning i Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag i syfte att få till stånd ett väl fungerande regelverk på området.

18.5 Budgetförslag

18.5.1 15:1 Lotteriinspektionen

Tabell 18.4 utelämnas här.

Anslaget används för Lotteriinspektionens förvaltningskostnader.

Tabell 18.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttill (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2010	24 989	113	44 997	-19 895
Prognos 2011	25 000	20	46 373	-21 353
Budget 2012	25 000	50	47 300	-22 250

Verksamhetens kostnader täcks endast delvis med avgifter. De åtgärder som närmast är av direkt rättsvårdande karaktär, och som syftar till att motarbeta illegalt spel, är sedan den 1 januari 2007 anslagsfinansierade. Det samma gäller den egeninitierade utbildnings- och informationsverksamhet som myndigheten bedriver där ett naturligt avgiftskollektiv saknas.

Regeringens överväganden

Tabell 18.6 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 15:1 Lotteriinspektionen

Tusental kronor

	2012	2013	2014	2015
Anvisat 2011 ¹	46 583	46 583	46 583	46 583
Förändring till följd av:				
Pris- och löne- omräkning ²	488	1 466	2 455	3 710
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ³			-68	-70
Förslag/ beräknat anslag	47 071	48 049	48 970	50 223

Nöter till tabellen:

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2010 (bet. 2010/11:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på ändringsbudget under innevarande år.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2011 års budget för staten. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2013–2015 är preliminär och kan komma att ändras.

3 Anslaget minskas (fr.o.m. 2014) till följd av beräknade samordningsvinster i samband med att e-förvaltningsprojekt kommer att genomföras i statsförvaltningen.

Regeringen föreslår att anslaget för 2012 uppgår till 47 071 000 kronor. För 2013 beräknas anslaget till 48 049 000 kronor, för 2014 till 48 970 000 kronor och för 2015 till 50 223 000 kronor.

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

Sociala miljöer, sociala relationer, sociala verksamheter, socialvård, kriminalitet, polisväsen, kriminalvård, undervisning, föreningsliv od.

7950 Allmänt.

Verksamheterna i 795 gäller sociala miljöer och vissa sociala verksamheter i dem.

Indelningen 7951-7959 följer indelningen i 72 om formgivning av byggnader i de fysiska miljöerna.

721 gäller allmänt om formgivning av byggnader och 7951 gäller allmänt om formgivning av sociala miljöer.

722-724 gäller byggnader i olika tidsepoker och 7952-7924 sociala miljöer i olika tidsepoker, men även dagens sociala miljöer i byggnader från olika epoker.

7955-7958 gäller sociala miljöer med anknytning till byggnader i 725-728.

7959 gäller sociala miljöer o d utan anknytning till några särskilda byggnader .

7951	Sociologi, socialvårdsmiljöer, socialvård, kriminologi.
7952/7954	Sociala miljöer i olika tidsepoker.
7955	Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till olika slags byggnader:
79551	-offentliga byggnader, verksamheter bl a polisväsendet.
79552	-merkantila byggnader.
79553	-transporter o kommunikation.
79554	-industri, lantbruk.
79555	- sjukhus,vårdhem.
79556	- fängelser od, verksamheter bl a kriminalvård o d.
79557	- restauranger od.
79558	- fritid, underhållning, sport.
79559	- övriga byggnader.
7956	- med anknytning till död, begravning, religion.
7957	-undervisnings-, forskningsanstalter, museer, bibliotek, verksamheter bl a undervisning.
7958	Sociala miljöer i boendet.
7959	Sociala miljöer och verksamheter i grupper, folkrörelser, föreningar.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

För att områdena 7951-7959 på hemsidan inte ska bli för stora har en del saker som hör hemma där placerats på 795.

7951 Sociologi. Socialvård.

(SAB Oa, Oh, Oepa . DC 301, 309, 36, DK 316, 304, 308, 36, 343.9)

Exempel på verksamheter:

- 79510 Allmänt.
- 79511 Sociologi.
- 79513 Social frågor, socialt läge.
- 79514 Samhällets vårdproblem, socialvård.
- 795140 Socialhjälpens organisation.
- 795141 Samhällsförhållanden som påverkar levnadsnivå: näringsstruktur, nya familjetyper.
- 795142 Individuella förhållanden som kan föranleda vårdinsatser: dålig ekonomi, arbetslöshet, bristande utbildning osv.
- 795144 Samhälleliga hjälpformer, socialvård.
- 7951440 Heminstitutioner, daghem, ålderdomshem, blinda etc
- 7951442 Materiell hjälp: understöd, barnbidrag, föräldrapenning, naturabidrag skolmåltider.
- 7951444 Immateriell hjälp: rådgivning, rådgivning, samtalsterapi, gruppterapi, familjeplanering mm.
- 7951446 Aktivering till självhjälp.
- 7951448 Social infrastruktur, socialvårdsmiljöer.
- 795146 Personer i socialvård.
- 7951462 Socialarbetare.
- 7951465 Hjälpbehövande. Barn. Sjuka barn. Spädbarn. Barnavårdscentraler. Ungdomar. Fritidsgårdar. Åldringar. Utlänningar. Invandrare. Flyktingar. Sjuka. Handikappade. Blinda. Synsvaga. Dövstumma. Invalider. Rörelsehindrade. Mentalsjuka.

Utvecklingsstörda. Arbetslösa. Militärer. Soldathem. Sjömanshem. Låginkomsttagare. Krigsskadade. Föräldralösa barn. Fosterbarn. Fosterhem. Kriminologi.

79516

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..

Gränsen mellan 7951 och 7952-7956 är flytande, de kompletterar varandra. (Poliser, brott o d ingår i område 7952-7956)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

15 Ungdomspolitik.....	159
15.1 Omfattning	159
15.2 Utgiftsutveckling.....	159
15.3 Mål.....	160
15.4 Resultatredovisning	160
15.5 Politikens inriktning.....	169
15.6 Budgetförslag.....	171
15.6.1 12:1 Ungdomsstyrelsen.....	171
15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet.....	171

Innehållet visas på följande sidor.

15 Ungdomspolitik

15.1 Omfattning

Ungdomspolitiken omfattar frågor om ungdomars levnadsvillkor. Vidare ingår stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet. Arbetet med ungdomspolitiken är sektorsövergripande och omfattar

alla de beslut och åtgärder som påverkar villkoren för ungdomar. Ungdomspolitikens målgrupp är ungdomar mellan 13 och 25 år. Arbetet med ungdomspolitiken förutsätter insatser på såväl nationell, regional som lokal och internationell nivå. Till området hör myndigheten Ungdomsstyrelsen.

15.2 Utgiftsutveckling

Tabell 15.1 Utgiftsutveckling Ungdomspolitik, utgiftsområde 17

Millioner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Ungdomspolitik</i>							
12:1 Ungdomsstyrelsen	27	27	27	28	28	28	29
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	98	250	250	250	250	250	250
Summa Ungdomspolitik	125	278	278	278	278	279	279

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

15.3 Mål

De övergripande mål som gäller för ungdomspolitiken är att

- alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd, och
- alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande.

Analys, samordning och redovisning av ungdomars levnadsvillkor ska ske inom fem huvudområden, vilka är

1. utbildning och lärande
2. arbete och försörjning
3. hälsa och utsatthet
4. inflytande och representation, och
5. kultur och fritid.

Målen samt de fem huvudområdena beslutades i samband med budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1, utg.omr. 17, bet. 2007/08:KrU7, rskr. 2007/08:58).

15.4 Resultatredovisning

Mål och indikatorer

De övergripande mål som gäller för ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd och till inflytande.

Utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor följs upp årligen. Uppföljning sker dels av ett antal

indikatorer som ger en samlad bild av utvecklingen, dels genom tematiska analyser som ger en fördjupad bild av utvecklingen inom något utvalt område. Med jämna mellanrum genomförs även attityd- och värderingsstudier bland unga samt utvärderingar av ungdomspolitiken. I detta avsnitt ges en översiktlig beskrivning av utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor inom ungdomspolitikens fem huvudområden.

Den senaste uppföljningen av indikatorer på ungdomsområdet presenteras i Ungdomsstyrelsens rapport Ung idag 2011 – En beskrivning av ungdomars villkor (Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:3). Ungdomsstyrelsen redovisade vidare i november 2010 en tematisk analys; Fokus 10–En analys av ungas inflytande (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:10).

Resultat

Utbildning och lärande

Andelen grundskoleelever som uppnådde behörighet till gymnasieskolans nationella program uppgick 2010 till 88,2 procent vilket är den lägsta andelen sedan det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet infördes 1998. Våren 2010 uppgick grundskoleelevernas genomsnittliga meritvärde till 209, vilket var en poäng lägre jämfört med våren 2009. Flickornas meritvärde uppgick 2010 genomsnittligt till 220 och pojkarnas meritvärde till 198.

Skillnaderna mellan olika elevgruppers slutbetyg 2010 var i likhet med tidigare år stora. Påverkansfaktorer är framförallt föräldrarnas utbildningsbakgrund, men även kön och utländsk bakgrund. Den sistnämnda faktorn har främst påverkan om eleven invandrat efter sju år ålder. Andelen utrikes födda elever som har kommit till Sverige efter att de har fyllt sju år har ökat under de senaste åren.

Nästan alla elever som går ut grundskolan, 99 procent, påbörjar gymnasiestudier antingen på ett nationellt, specialutformat eller individuellt program. Denna andel har legat i det närmaste konstant under det senaste decenniet. Av de elever som var nybörjare i gymnasieskolan hösten 2007 hade 68,4 procent slutfört gymnasieskolan och fått slutbetyg tre år senare. Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2007 hade tre år senare 56,0 procent av kvinnorna med utländsk bakgrund fått slutbetyg jämfört med 74,0 procent av kvinnorna med svensk bakgrund. Vidare hade 46,0 procent av männen med utländsk bakgrund och 69,5 procent av männen med svensk bakgrund fått slutbetyg.

Den genomsnittliga betygspoängen för samtliga elever som fick slutbetyg läsåret 2009/10 uppgick till 14,0 poäng, vilket är i stort sett samma nivå som de senaste fem åren. För kvinnliga studerande uppgick den genomsnittliga

betygspoängen till 14,7 poäng och för manliga studerande 13,3 poäng.

Bland elever med slutbetyg från gymnasieskolan uppnådde läsåret 2009/10 totalt 86,8 procent grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier. Andelen kvinnor som uppnådde denna grundläggande behörighet var 5 procentenheter högre än för män. Både kvinnor med svensk bakgrund och kvinnor med utländsk bakgrund slutför sin gymnasieutbildning i högre utsträckning än vad män med motsvarande bakgrund gör. Skillnaden mellan könen var större för elever med utländsk bakgrund än för elever med svensk bakgrund.

För att förbättra resultaten i den svenska skolan har regeringen initierat en rad olika reformer inom utbildningssystemet. Insatserna syftar till att skapa en trygg och kunskapsinriktad skola, där läraryrket värderas högt. Genom tydliga krav, tidig uppföljning och tidiga stödinsatser ska fler elever kunna nå kunskapsmålen.

Enligt Högskoleverkets statistik var 396 995 individer registrerade vid Sveriges universitet och högskolor hösten 2010. Detta är en ökning med omkring 12 000 personer jämfört med hösten 2009. Av de studerande var ca 60 procent kvinnor. Närmare hälften av alla studenter var i åldern 20–25 år. Bland kvinnor är studiedeltagandet

som högst vid 22 års ålder, då ungefär var tredje kvinna studerar vid universitet eller högskola. Bland män är studiedeltagandet som högst vid 23 års ålder, då var fjärde man studerar vid universitet eller högskola. Studerande med utländsk bakgrund är något underrepresenterade vid universiteten och högskolorna. Under en följd av år har andelen personer med funktionsnedsättning som studerar på högskolan ökat stadigt.

Av de elever som fullföljt en gymnasieutbildning läsåret 2006/07 befann sig 42,3 procent i högskoleutbildning tre år senare. Andelen var högst bland kvinnor med utländsk bakgrund där 57,7 procent studerade vid högskolan jämfört med 46,5 procent bland kvinnor med svensk bakgrund. Bland män med svensk bakgrund var andelen lägst, 35,4 procent, jämfört med 45,6 procent bland utländska män. Detta bör ställas mot att det är en högre andel bland elever med svensk bakgrund som slutför gymnasieutbildningen jämfört med elever med utländsk bakgrund.

Arbete och försörjning

Uppföljningen av ungdomars levnadsvillkor visar att den genomsnittliga ekonomiska standarden (medianen) ökat trendmässigt bland barn, unga och vuxna under den senaste 10-årsperioden. Unga i åldern 18–25 år har dock haft den svagaste inkomstökningen under de senaste tio åren och andelen med låg ekonomisk

standard har ökat mest i denna grupp. Enligt Försäkringskassan hade 30 procent av ungdomarna i åldern 18–25 år och 20 procent av barnen i åldersgruppen 13–17 år en låg ekonomisk standard under 2010. Motsvarande andel ekonomiskt utsatta bland vuxna var cirka 15 procent. Den mest ekonomiskt utsatta gruppen är ensamstående ungdomar i åldern 18–25 år i egna hushåll med egna barn. Nästan tre av fyra (74,5 procent) i denna grupp, som består av cirka 10 000 ungdomar, beräknas under 2010 ha haft en låg ekonomisk standard. Det fanns enligt Statistiska centralbyrån 2010 nästan 6 000 föräldrar i åldrarna 12 till 20 år, varav ca. 4 700 unga kvinnor. Årligen föds omkring 1 300 barn av en mamma som är under 20 år gammal. I gruppen unga föräldrar är anknytningen till arbetsmarknaden svag.

Det är vanligare att ungdomar får ekonomiskt bistånd jämfört med befolkningen i stort, främst på grund av att de saknar arbete. Andelen biståndstagare bland ungdomar uppgick 2010 till 8 procent i åldern 18–19 år och 10 procent i åldern 20–24 år. Bland den vuxna befolkningen (över 17 år) uppgick denna andel 2010 till 4 procent. Andelen biståndstagare var lika stor bland kvinnor som män i dessa åldersgrupper. Även arbetslösheten är högre bland ungdomar än bland befolkningen i stort och uppgick 2010 till 25,2 procent av arbetskraften i åldersgruppen 15–24 år. Arbetslösheten bland unga män i

åldern 15–24 år uppgick 2010 genomsnittligt till 26,7 procent och bland unga män som är utrikes födda till 38,3 procent. Bland unga kvinnor i åldern 15–24 år uppgick arbetslösheten totalt till 23,7 procent och bland unga kvinnor som är utrikes födda till 34,5 procent. År 2010 var 162 000 ungdomar arbetslösa, varav närmare hälften, 74 000 personer, var heltidsstuderande. Antalet arbetslösa ungdomar ökade under lågkonjunkturen, men under 2010 skedde inte någon ökning jämfört med 2009 (SCB:s arbetskraftsundersökningar, AKU).

Sannolikheten att hitta ett jobb minskar med tiden som arbetslös. Enligt AKU ökade den genomsnittliga arbetslöshetstiden för arbetslösa 15–24 åringar under 2010 till 17 veckor, jämfört med 14,4 veckor 2009. Fortfarande är dock tiderna i arbetslöshet kortare för ungdomar än för den äldre befolkningen. Motsvarande medelvärde för arbetslösa i åldrarna 15–74 år var under samma period drygt 31 veckor. Likaså är det färre som är långtidsarbetslösa bland ungdomar än bland de äldre åldersgrupperna. Ungdomar får även arbete vid arbetslöshet i högre grad än äldre grupper, men denna skillnad minskade under finanskrisen. De senaste åren har andelen som får arbete vid arbetslöshet åter ökat för unga, medan förändringarna är små för övriga grupper. Förbättringarna återspeglar att unga relativt snabbt får arbete när arbetsmarknaden återhämtar sig.

Ungdomar som under en ramtid om fyra månader har varit arbetslösa i tre månader omfattas av jobbgarantin för ungdomar. Syftet med jobbgarantin för ungdomar är att erbjuda ungdomar särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser på ett tidigt stadium under deras arbetslöshet för att de så snabbt som möjligt ska få ett arbete eller påbörja en utbildning inom det reguljära utbildningssystemet. Detta ska uppnås genom aktiva förmedlingsinsatser, tydliga krav, aktiveringsåtgärder och incitament till utbildning. Under 2010 deltog i genomsnitt 46 600 personer i jobbgarantin för ungdomar, vilket är en ökning med 11 900 deltagare jämfört med 2009. Aktivitetsersättning ger stöd till unga under 30 år som inte kan arbeta heltid på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning.

Aktivitetsersättning kan också utbetalas om skolgången måste förlängas på grund av en funktionsnedsättning. Antalet unga personer med aktivitetsersättning har ökat under 2000-talet vilket är bekymmersamt eftersom unga som uppbär aktivitetsersättning ofta har en svag förankring på arbetsmarknaden. I juli 2010 hade 30 000 unga (16–29 år) sjuk- eller aktivitetsersättning. Andelen unga (16–29 år) som har aktivitetsersättning har ökat från 1 procent 1995 till 2,5 procent 2010. Störst är ökningen för åldersgruppen 16–19 år, men även för 20–24-åringar har andelen nästan tredubblats (rapport

2011:10) Unga med aktivitetsersättning, Inspektionen för socialförsäkringen).

I syfte att öka arbetskraftsefterfrågan har regeringen sänkt arbetsgivaravgifterna för unga. Även egenavgifterna för unga har sänkts i motsvarande grad. Vidare kan unga få nystartsjobb efter sex månaders arbetslöshet. Regeringen har också förenklat för arbetsgivarna att anställa på tillfälliga kontrakt, vilket underlättar för unga att få ett jobb. Långtidsutredningen 2011 (SOU 2011:11) visar att under perioden 2000–2009 har i genomsnitt drygt 50 procent av alla sysselsatta unga tillfällig anställning. Motsvarande andel i åldern 25–54 år är drygt 10 procent.

Enligt skollagen (SFS 2010:800, 29 kap., 9 §) är kommunerna skyldiga att löpande hålla sig informerade om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Skolverket redovisade våren 2011 en uppföljning av hur kommunerna arbetar med detta s.k. informationsansvar. Uppföljningen visar att fler arbetar aktivt med den här frågan jämfört med vid den förra uppföljningen 2006. Nästan två av tre kommuner hade 2010 en handlingsplan för arbetet med informationsansvaret medan det var färre än hälften som hade det 2006. Fler

kommuner har också ett register över de ungdomar som omfattas och kontaktar ungdomar med anledning av informationsansvaret. Fortfarande finns det dock kommuner som uppger att de inte alls arbetar med informationsansvaret. När det gäller de åtgärder som kommunerna erbjuder är det i första hand utbildning, främst inom gymnasieskolans individuella program. Enligt Skolverkets rapport upplever många kommuner att det är svårt både att få kontakt med ungdomarna och att kunna erbjuda bra åtgärder.

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2011 bedömer drygt hälften av landets kommuner, totalt 150 kommuner, att det är brist på sådana bostäder som ungdomar efterfrågar. Enligt Boverket bodde 196 000 ungdomar i åldern 20–25 år kvar i föräldrahemmet 2009. Av dessa var 39 procent unga kvinnor och 61 procent unga män. Bland unga män i storstadsområdena bodde 40 procent kvar i föräldrahemmet jämfört med ca 25 procent av unga kvinnor i storstäderna.

Hälsa och utsatthet

Unga har en positiv syn på sin framtid och de upplever att de har god hälsa. Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) som Statistiska centralbyrån (SCB) genomför visar att 94,3 procent av männen i åldern 16–24 år och 89,6 procent av kvinnorna upplevde att de hade ett

gott hälsotillstånd under 2008 och 2009. Unga kvinnor upplever sig ha sämre hälsa än unga män och lider oftare av långvarig sjukdom och värk. Särskilt utmärkande är att unga kvinnor i större utsträckning än unga män har besvär av ängslan, oro och ångest. Enligt ULF hade 27,4 procent av kvinnor i åldern 16–24 år besvär av ängslan, oro och ångest under 2008–2009 jämfört med 14,1 procent av männen i samma ålder. Andelen som har dessa besvär har ökat sedan 1980-talet.

Psykisk ohälsa kan vara förödande för barns och ungdomars personliga utveckling och möjligheter till etablering i samhället. Regeringen anser att det finns stora vinster med att förebygga och tidigt behandla psykisk ohälsa hos barn och unga. Regeringen har därför satsat på en förstärkt vårdgaranti för insatser till barn och unga med psykisk ohälsa samt kommit överens med Sveriges Kommuner och Landsting om en gemensam fortsatt satsning på att förbättra och samordna insatserna för att främja psykisk hälsa och effektivt möta och behandla psykisk ohälsa och psykisk sjukdom hos barn och unga.

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport Ung idag 2011 – En beskrivning av ungdomars villkor (Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:3) var det 2010 vanligare bland flickor och unga kvinnor att bli kränkta jämfört med bland pojkar och unga män. Det var vanligare bland pojkar och unga

män att vara överviktiga, att snusa dagligen, att ha använt narkotika den senaste månaden och att ha riskabla spelvanor. Bland flickor och unga kvinnor hade kränkningar, fetma, riskabla spelvanor och daglig rökning ökat i omfattning sedan 2009. Bland unga män hade andelen med fetma ökat medan andelen med stillasittande fritid hade minskat (Källa: Folkhälsoinstitutet).

Den självuppskattade alkoholkonsumtionen bland skolelever har minskat under 2000-talet. Enligt regeringens åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2011 (Regeringsbeslut S2011/4618/FST) uppgick under 2010 den självrapporterade alkoholkonsumtionen i årskurs nio till 2,4 liter per år bland pojkar och 1,9 liter per år bland flickor. För pojkar är det den lägsta nivån sedan 1989. Bland elever i gymnasiets årskurs två hade andelen alkoholkonsumenter minskat med 0,1 liter mellan 2009 och 2010. Bland pojkar i gymnasiets årskurs två uppgick 2010 den självrapporterade alkoholkonsumtionen till 4,0 liter och bland flickor till 2,9 liter per år.

När det gäller den självuppskattade narkotikaanvändningen har en ökning skett sedan 2009. Andelen bland pojkar i årskurs nio som uppger sig ha prövat narkotika ökade från sju procent 2008 till nio procent 2010. Motsvarande andel bland flickorna ökade från

fem till sju procent. I gymnasieskolans årskurs två uppgav 2010 totalt 21 procent av pojkarna och 14 procent av flickorna att de någon gång använt narkotika. Andelen som använt narkotika bland ungdomar är högst i storstadsområdena, där denna andel också ökat under de senaste åren. Förklaringar till denna utveckling kan bland annat vara förändrade attityder och en ökad tillgänglighet till narkotika.

Bland elever i årskurs nio minskade andelen rökare mellan åren 2009 och 2010. Bland elever i årskurs två i gymnasiet ökade under samma period andelen rökare (inklusive feströkare) bland pojkar från 33 procent till 36 procent och bland flickor från 42 till 43 procent. Andelen som uppgav sig vara dagligrökare var för samma år 10 procent bland pojkarna och 14 procent bland flickorna.

Riksdagen har beslutat om en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-strategin) (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Där anges mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015. Ett av de sju långsiktiga målen är att antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska minska. I syfte att uppnå detta mål har

regeringen bl.a. uppdragit åt Skolverket att utforma och erbjuda utbildningsinsatser om ANDT i syfte att stödja skolornas undervisning om dessa frågor.

Av Ungdomsstyrelsens rapport Ung idag 2011 framgår också att ca 20 procent av ungdomar i årskurs 9 och mellan 5 och 10 procent av ungdomar i åldern 16–19 år under 2009 uppgav att de hade utsatts för någon form av fysiskt våld under det senaste året. Utsattheten för våldsbrott var större bland unga män än bland unga kvinnor. (Brå:s årliga Nationella trygghetsundersökning, NTU).

Hedersrelaterat våld och förtryck samt att bli gift mot sin vilja drabbar barn, unga och vuxna av båda könen inklusive homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och många gånger är det föräldrar, syskon och andra närstående som står för våld och hot. I rapporten Gift mot sin vilja (Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5) presenteras resultaten från en nationell enkätundersökning. Av denna framgår att 5,0 procent av unga mellan 16 och 25 år upplevde att föräldrars uppfattningar, kultur eller religion satte gränser för deras val av äktenskapspartner; 6,6 procent av kvinnorna och 3,8 procent av männen. Dessa fem procent motsvarar ca 70 000 individer i åldersgruppen 16–25 år.

Inom ramen för regeringens handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229) har Ungdomsstyrelsen fått i fortsatt uppdrag att under 2011 till och med 2014 genomföra utbildningsinsatser för relevant personal i syfte att utveckla arbetet med att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja. Ungdomsstyrelsen ska även sprida information samt vara sammankallande för ett nätverk av statliga myndigheter i syfte att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja.

Regeringen har tillsatt en utredning om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (dir. 2010:54). Utredaren ska göra en samlad översyn av relevant straffrättslig, civilrättslig och internationellt privaträttslig lagstiftning i syfte att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Utredningen ska inhämta kunskapsunderlag och utöver förslag till författningsändringar även föreslå andra åtgärder för att motverka tvångsäktenskap och barnäktenskap. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag i maj 2012.

Skatteverket ansvarar inom ramen för sitt folkbokföringsuppdrag för frågor kring registrering av äktenskap. Migrationsverket får i samband med ansökningar kring uppehållstillstånd uppgifter om äktenskap som ingåtts av

underåriga samt fullmaktsäktenskap. De båda myndigheterna har fått i uppdrag att föra statistik om bland annat barnäktenskap och tvångsäktenskap, vilka ska avrapporteras under hösten 2011. Skatteverkets delrapport av uppdraget visar att myndigheten under fyra månader 2010 hade 74 ärenden avseende begäran om registrering av äktenskap med en part som var under 18 år och 26 ärenden avseende fullmaktsäktenskap (dvs. ett äktenskap som ingåtts genom ombud utan att båda parter var personligen närvarande). Migrationsverkets delrapport över samma fyramånadersperiod visar att myndigheten hade handlagt 53 ärenden som antingen rör äktenskap som ingåtts av underåriga, tvångsäktenskap eller fullmaktsäktenskap. Länsstyrelsen i Östergötland har även fått i uppdrag att sprida satsningen Dina rättigheter – kärleken är fri, som riktar sig direkt till unga i syfte att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck och att unga blir gifta mot sin vilja. Satsningen genomförs i fler än 20 kommuner och en webbplats är framtagen (www.dinarattigheter.se). Länsstyrelsen i Östergötlands län redovisade vidare våren 2011 på regeringens uppdrag en vägledning som syftar till att med utgångspunkt i relevant forskning och lagstiftning utveckla stödet till de unga som placeras. Vägledningen "Våga göra skillnad – En vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och

förtryck och/eller som riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja”(rapport nr: 2011:14) riktas främst till olika personalgrupper i kommunerna som kommer i kontakt med ungdomar. Regeringen beslutade sommaren 2011 att länsstyrelsen i Östergötlands län ska utveckla och sprida vägledningen och att minst sex kommuner ska ingå i detta uppdrag. (U2011/4322/JÄM).

Vidare har Nationellt centrum för kvinnofrid i uppdrag att ta fram en handledning för hälso- och sjukvårdens personal i bemötandet av flickor och unga kvinnor som kontaktar sjukvården för att få intyg på att de inte haft samlag eller som söker hjälp för att på medicinsk väg rekonstruera den s.k. mödomshinnan, Uppdraget redovisades den 30 juni 2011. Rapporten innehåller förslag till ett samlat vårdkoncept för hälso- och sjukvårdens bemötande av denna målgrupp, som har tagits fram och utvärderats av bl.a. Universitetssjukhuset i Malmö

Regeringen gav våren 2011 Ungdomsstyrelsen i uppdrag att göra en kunskapssammanställning om förekomsten av traditionella vigselliknande ceremonier som inte utgör vigslar i rättslig mening och förekomsten av ekonomiska förbindelser mellan blivande makars familjer. Sammanställningen ska redovisas till regeringen den 31 januari 2012.

Ungdomsstyrelsen har sedan 2008 haft regeringens uppdrag att genomföra insatser för att förebygga att ungdomar blir utsatta för sexuell exploatering via Internet och andra interaktiva medier. Ungdomsstyrelsen redovisade 2009 en studie av ungas erfarenheter av och attityder till exponering av sexuell natur och sexuellt utnyttjande via Internet och andra interaktiva medier. Vidare redovisade myndigheten 2010 ett metodmaterial om ungas sexualitet och Internet som vänder sig till lärare i skolan. Med utgångspunkt i dessa material genomför Ungdomsstyrelsen utbildningsinsatser och konferenser för personalgrupper som arbetar med ungdomar. Satsningen har även resulterat i att det på Umeå universitet anordnas en särskild kurs om 7,5 högskolepoäng med inriktning på Unga, sex och Internet. Ungdomsstyrelsens uppdrag att genomföra utbildningsinsatser fortsätter till och med 2013.

Inflytande och representation

Ungas inflytande och representation berör flera sektorsövergripande politikområden såsom ungdomspolitiken, demokratipolitiken och politiken för det civila samhället. En stor del av arbetet för att främja ungas deltagande sker på lokal nivå.

I riksdagsvalet 2010 ökade valdeltagandet bland unga personer jämfört med riksdagsvalet

2006. Bland ungdomar i åldern 18–24 år deltog 79 procent i riksdagsvalet 2010 jämfört med 74,4 procent i riksdagsvalet 2006. Bland unga kvinnor deltog 80,5 procent och bland unga män 77,5 procent. Bland befolkningen som helhet deltog 84,6 procent i riksdagsvalet. Särskilt röstdeltagandet bland förstagångsväljarna ökade mellan riksdagsvalen 2006 och 2010. I riksdagsvalet 2010 deltog 80,2 procent av förstagångsväljarna jämfört med att 75,6 procent av förstagångsväljarna deltog i riksdagsvalet 2006. Bland de förstagångsväljare som uppnått rösträttsålder efter Europaparlamentsvalet 2009 deltog 84,1 procent i riksdagsvalet, vilket innebär ett röstdeltagande nästan i nivå med valdeltagandet bland hela befolkningen från 18 år.

Under 2010 genomförde Ungdomsstyrelsen på regeringens uppdrag projektet Skolval 2010 som riktats till gymnasieelever och elever i grundskolans årskurs 7–9. Totalt 1 383 skolor deltog i skolvalet vilket innebär att drygt 440 000 elever i grundskolans årskurs 7–9 och i gymnasieskolan kunde rösta i skolval 2010. Bland dessa elever röstade 76,2 procent i skolval 2010. Ungdomsstyrelsen redovisade i november 2010 på uppdrag från regeringen en tematisk analys av ungdomars levnadsvillkor inom inflytande och representation Fokus 10 – En analys av ungas inflytande (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:10). I rapporten påvisas att ungdomars

engagemang i politiska frågor ofta tar sig andra uttryck än bland befolkningen som helhet. Framförallt har Internet blivit en central arena för ungas politiska aktiviteter. Unga boende i socialt utsatta områden uttrycker ett något större intresse för politik i allmänhet och ett mycket större intresse för internationell politik än unga boende i andra områden.

En stor grupp unga, motsvarande 44 procent anser att de har mycket litet eller ganska litet förtroende för riksdag och regering. 17 procent säger sig ha stort eller ganska stort förtroende. Förtroendet är lägre bland unga boende i glesbygd och mindre orter än bland unga i storstadsområden.

I rapporten visas också att mer än 60 procent av samtliga unga anser att de inte kan eller har liten möjlighet att påverka politiska beslut. Unga med svensk bakgrund anser att de är mer maktlösa än unga som är utrikes födda och unga vars föräldrar är utrikes födda. Bland samtliga unga känner sig 36 procent delaktiga i det svenska samhället medan 24 procent anser sig inte vara delaktiga. Fler unga utrikes födda känner sig delaktiga än unga med svensk bakgrund.

Unga med funktionsnedsättning och unga som har dålig hälsa anser att de har mindre inflytande och känner sig mindre delaktiga i det

svenska samhället jämfört med unga genomsnittligt.

Andelen unga som nomineras och väljs till förtroendeuppdrag i demokratiska församlingar har konstant ökat sedan 2002, men unga är fortfarande underrepresenterade. Personer mellan 18–25 år utgör 13 procent av befolkningen, men utgjorde endast 5,6 procent av de nominerade i 2010 års val och enbart 4 procent av de som valdes in till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige.

Kultur och fritid

Ungdomar engagerar sig i föreningslivet i stor utsträckning, även om de deltar mindre än den vuxna befolkningen. Under 2008 var 65 procent av kvinnorna i åldern 16–24 år medlem i någon förening och 69 procent av männen (SCB:s ULF-undersökningar). Bland unga i åldern 16–29 år gjorde 39,5 procent frivilliga ideella insatser.

För att öka kunskaperna om ungdomars deltagande i kulturella aktiviteter och kulturutövande, fick Ungdomsstyrelsen hösten 2009 i uppdrag att genomföra en analys av ungas kulturutövande, vilken redovisades våren 2011. Av analysen När Var Hur – Om ungas kultur (Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:1) framgick bl.a. att andelen som under 2010 hade utövat minst en kulturform uppgick till 68 procent

bland unga i åldern 13–25 år. Flickor och unga kvinnor var särskilt aktiva i kulturutövandet – bland dessa hade 76 procent ägnat sig åt kulturutövande jämfört med 61 procent av pojkar och unga män. Unga kvinnor ägnar sitt kulturutövande främst åt bild och skrivande medan unga män är aktiva inom musik och bild. De största offentligt finansierade arenorna för kulturutövande är musik- och kulturskolor, studieförbund och öppna mötesplatser för unga. Dessa arenor domineras av musik, vilket innebär att offentliga medel till ungas kulturutövande i större utsträckning kommer unga män än unga kvinnor till del.

Ungdomsstyrelsens rapport visar även att barn till högutbildade föräldrar i större utsträckning är kulturutövare än barn till föräldrar med kortare utbildning. Många unga för fram att de har förbättrat sitt självförtroende till följd av det egna kulturutövandet samt har fått nya vänner, en bättre hälsa samt bättre skolresultat.

Ungdomsstyrelsen redovisar även att det saknas regelbundet framtagna statistik om kulturutövande bland ungdomar i åldern 13–25 år. De återrapporteringar, uppföljningar och utredningar som görs berör i allmänhet barn och unga upp till 18 år och framförallt yngre barn.

Ungdomsstyrelsen har under 2010 fördelat

71,9 miljoner kronor som statsbidrag till ungdomsorganisationerna vilka omfattade ett ökat antal medlemmar, uppgående till totalt 531 909 medlemmar i åldern 7–25 år. Motsvarande antal för 2009 var 490 067 medlemmar. Myndigheten fördelade även under 2010 totalt 82,5 miljoner kronor av överskottet från AB Svenska Spel från 2009 till det lokala föreningslivets barn- och ungdomsverksamhet. Riksdagen beslutade våren 2009 om propositionen Statens stöd till idrotten (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/2009:243), vilket innebär att det bidrag till föreningslivets barn- och ungdomsverksamhet som beräknades som en andel av överskottet från AB Svenska har upphört. Från och med budgetåret 2011 finansieras stöd till det lokala föreningslivets barn- och ungdomsverksamhet via anslag.

Regeringens satsning Skapande skola är ett bidrag som kan sökas av skolhuvudmän till kulturfrämjande insatser med utgångspunkt i skolans läroplan. Bidraget avser elever i årskurs 1–9 och omfattar 150 miljoner kronor. Satsningen syftar till att stärka barns och ungas tillgång till professionell kultur och till eget skapande. Sedan bidraget infördes 2008 har 99 procent av landets kommuner minst en gång ansökt om att få del av bidraget vilket avspeglar ett stort nationellt intresse.

För att ytterligare stärka arbetet med bl.a. ungas rätt till kultur har riksdagen beslutat om nationella kulturpolitiska mål som slår fast att barns och ungas rätt till kultur särskilt ska uppmärksammas. Dessa mål är styrande för den statliga kulturpolitiken men ska även kunna inspirera och vägleda politiken i kommuner och landsting. (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145).

Det är angeläget att särskilt stimulera ungdomars engagemang i föreningslivet i områden som utmärks av låg organisationsgrad. Under 2010 fick Ungdomsstyrelsen därför i uppdrag av regeringen att arbeta med engagemangsguider. Syftet har varit att engagera bl.a. ungdomar som saknar både kontakter i och kunskap om ideella organisationer och därför inte vet vart de ska vända sig. Sammanlagt beviljades 21 organisationer bidrag. Guiderna arbetade genom uppsökande verksamhet, dels genom samarbete med kommunen och andra myndigheter, dels genom att guiderna gav sig ut i bostadsområden. 300 föreningar deltog i lokala projekt och satsningen nådde omkring 6 000 unga. (Så mycket bättre – verksamheter med engagemangsguider 2010, Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:2)

Internationellt ungdomspolitiskt samarbete
Det internationella samarbetet under 2011 har

präglats främst av uppföljningen av resultaten från halvtidsutvärderingen av EU-programmet Ung och aktiv i Europa (2007–2013) och diskussionerna om ett nytt ungdomsprogram.

Ungdomsstyrelsen är programkontor i Sverige för EU-programmet Ung och aktiv i Europa för programperioden 2007–2013 samt ansvarar också för informationsnätverket Eurodesk. Under 2010 deltog 2 683 ungdomar i åldern 13–30 år samt 543 ungdomsledare i programmets olika aktiviteter vilket är en ökning mot föregående år med 14 procent.

Programmet var under 2010 föremål för en halvtidsutvärdering i samtliga programländer samt en parallell utvärdering på europeisk nivå. Mer än 380 000 personer (278 000 ungdomar och 102 000 ungdomsledare) har deltagit i programmet. Den europeiska utvärderingen visar att målsättningarna för EU-programmet Ung och aktiv i Europa stämmer väl överens med dagens utmaningar vad gäller att öka ungdomars anställningsbarhet och deltagande i samhället. Programmets främjande av ickePROP-formellt lärande har visat sig förbättra ungdomars möjligheter till utbildning och sysselsättning. Programmet underlättar även för ungdomar att delta i internationellt samarbete. Att unga med färre möjligheter utgör en särskild målgrupp är unikt. Det kan konstateras att resultaten

från den svenska utvärderingarna och utvärderingen på europeisk nivå ligger väl i linje med varandra.

Den nationella arbetsgruppen för den strukturerade dialogen, ledd av Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) har under 2011 samordnat arbetet med konsultationer om ungas sysselsättning i syfte att främja ungas inflytande över EU-samarbetet på området.

Inom Europarådet fortsätter en reformprocess. Styrkommittén för ungdomsfrågor (CDEJ) har fått fortsatt mandat för sitt arbete men antalet mötestillfällen per år kommer att diskuteras vidare.

Sverige deltar i internationellt ungdomspolitiskt samarbete även inom EU, Nordiska ministerrådet, Östersjöstaternas råd och Barentsrådet. Sverige bidrar till finansieringen av Östersjöstaternas råd och Barentsrådets sekretariat för ungdomsfrågor med placering i Kiel respektive Murmansk. Under det svenska ordförandeskapet i Barentsrådet (2009-2011) har inriktningen varit att ta fram en ny handlingsplan för samarbetet på ungdomsområdet.

Analys och slutsatser

Ungdomspolitiken är sektorsövergripande och

hur politikens mål kan uppnås beror på insatser och åtgärder på såväl nationell som regional och lokal nivå.

Utbildning och lärande

Den viktigaste utmaningen på utbildningsområdet är att förbättra resultaten i både grund- och gymnasieskolan. Genom de reformer som regeringen har genomfört på skolområdet ska fler elever nå skolans kunskapsmål. Hösten 2011 börjar de första eleverna i den reformerade gymnasieskolan, som bl.a. kännetecknas av utveckling av kvaliteten i yrkesutbildningen och introduktion av en lärlingsutbildning. Detta förväntas leda till en ökad genomströmning i gymnasieskolan och därmed bättre möjligheter för ungdomar att tidigare etablera sig på arbetsmarknaden efter avslutad utbildning. Det är viktigt att noga följa utvecklingen av den nya gymnasieskolan.

Utbildning är den långsiktigt bästa vägen för en fast förankring på arbetsmarknaden och det är angeläget att minska avhoppet från gymnasieskolan och att förmå unga som saknar slutförutbildning från grund- och gymnasieskolan att återuppta sina studier.

Arbete och försörjning

Ungdomars möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden är avgörande för utvecklingen

av deras levnadsvillkor. Ett utanförskap i unga år är samhällsekonomiskt kostsamt och kan innebära försämrade levnadsvillkor för de personer som drabbas i form av ohälsa, brist på gemenskap och ekonomisk utsatthet. Regeringen har genomfört en rad reformer för att förbättra ungdomars situation på arbetsmarknaden.

Unga utan fullständig gymnasieutbildning och unga med aktivitetsersättning riskerar långvariga problem på arbetsmarknaden. När tillgången på ledig arbetskraft ökar tenderar kraven på utbildning vid rekryteringar att bli högre. Arbetssökande med kortare utbildning får därmed svårare att konkurrera om jobben. Många unga föräldrar har inte hunnit avsluta sin utbildning eller har kort utbildning. Ungdomsstyrelsen pekade i sin rapport Unga föräldrar – studier och arbete från 2009 på vikten av flexibla lösningar och ökad förståelse inom skolan för att ge unga, som avbryter sina studier för att få barn, bättre möjligheter att återuppta sin utbildning under eller efter föräldraledigheten.

De ungdomar som varken arbetar, söker arbete eller studerar löper särskilt stor risk att hamna i ett långvarigt utanförskap. Det är av avgörande betydelse att dessa ungdomar erbjuds ett adekvat stöd att återuppta sina studier. För att göra detta finns ett behov av tidiga insatser och av samverkan mellan de aktörer som arbetar

med målgruppen. Genom det s.k. kommunala informationsansvaret är kommunerna skyldiga att hålla sig informerade om vad de unga som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år har för sysselsättning i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Även det civila samhällets organisationer bidrar på ett betydelsefullt sätt med att nå och stödja ungdomar som varken arbetar, söker arbete eller studerar.

I budgetpropositionen för 2011 aviserades att regeringen vill inrätta lärlingsprovanställningar som ska underlätta ungas inträde på arbetsmarknaden. Regeringen har för avsikt att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda och föreslå lösningar avseende den nya anställningsformen.

Den stora ungdomsgenerationen som föddes i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet håller nu på att försöka etablera sig på bostadsmarknaden. Det är därför i nuläget särskilt svårt för ungdomar att skaffa en bostad. Ungdomsstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2011 i uppdrag att genomföra en tematisk analys av ungdomars bostadssituation. Analysen ska syfta till att öka kunskaperna om ungdomars situation på bostadsmarknaden, de insatser som görs lokalt för att underlätta för ungdomar att skaffa bostad samt ungdomars strategier för att

skaffa en bostad. Uppdraget ska redovisas i november 2011.

Hälsa och utsatthet

Regeringen har aviserat att under perioden 2012–2015 avsätta totalt 650 miljoner kronor för en satsning på förstärkt elevhälsa i grundskolan. Satsningen syftar till att stärka kompetensen om elevhälsans innehåll ur ett jämställdhetsperspektiv samt att öka kunskapen om psykisk ohälsa och om barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa. Inom ramen för satsningen ska Skolverket genomföra utbildningsinsatser för elevvårdande personal samt ett statsbidrag utbetalas för insatser som förstärker elevhälsan.

Ungdomar utgör en riskgrupp både när det gäller utsatthet för och användande av våld. Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) nationella trygghetsundersökning (NTU 2010) är män mellan 16–24 år den grupp i samhället som är mest utsatt för misshandel medan unga kvinnor i åldern 20–24 år i högre grad är utsatta för sexualbrott än den övriga befolkningen. När det gäller hatbrott är ungdomar överrepresenterade både som misstänkta och som offer. Undersökningar som Brå genomfört visar att många våldsbrott som unga i årskurs nio och i åldern 16–19 år utsätts för inte polisanmäls. Unga har en benägenhet att förringa det som de har varit utsatta för. Det är också vanligt att de

känner gärningspersonen (Brå, 2009:20).

Det saknas tillräcklig kunskap om hur våld kan kopplas till föreställningar om maskulinitet och om hur våld och våldsutsatthet påverkar pojkars och unga mäns liv. Under våren 2011 gav regeringen därför Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra en studie om pojkars och unga mäns attityder och värderingar kring jämställdhet, maskulinitet och våld. Studien ska beskriva pojkars och unga mäns utsatthet för och användning av våld. I uppdraget ingår att analysera metoder och attitydförändrande arbete som rör jämställdhet, maskulinitet och våld. Med utgångspunkt i studien ska Ungdomsstyrelsen genomföra utbildningsinsatser för relevanta personalgrupper.

Flera av åtgärderna i handlingsplanen för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229) har nu redovisats och det har påvisats behov av att utveckla det förebyggande arbetet och att utveckla arbetet för dem som behöver stöd och skydd. Det finns vidare behov av utvärderingar och uppföljning av de metoder som används för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck och att unga blir gifta mot sin vilja. Regeringen genomför fortsatta insatser för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja under 2011–2014. Bland annat har Ungdomsstyrelsen i augusti

2011 fått i uppdrag att översätta broschyren Får jag gifta mig med vem jag vill? till relevanta språk. Detta görs för att barn och unga som har annat modersmål än svenska fullt ut ska kunna nås av korrekt information bland annat när det gäller lagstiftning som rör äktenskap.

För att nå det i ANDT-strategin (strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken) långsiktiga målet att antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska minska är ett prioriterat mål under strategiperioden att minska nyrekryteringen till narkotika- och dopningsmissbruk. Regeringen har därför gett Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att genomföra en satsning mot cannabis under 2011–2014. Syftet är att ungdomar i åldern 16–18 år ska reflektera över sina attityder till cannabis så att de av egen vilja bestämmer sig för att avstå från cannabis. I uppdraget ingår att genomföra en kommunikationsinsats.

Inflytande och representation

Under det ungerska ordförandeskapet i EU våren 2011 antogs en rådsresolution om att främja nya och effektiva former för ungas deltagande. Medlemsstaterna och Europeiska kommissionen uppmuntras genom resolutionen att på en rad områden främja ungas deltagande i det demokratiska livet samt öka kunskapen om ungas deltagande.

I syfte att utveckla regeringens ungdomspolitiska arbete har ett nytt ungdomspolitiskt råd inrättats bestående av representanter från ungdomsorganisationer, andra ideella organisationer, kommuner och myndigheter. Rådet har sammanträtt vid två tillfällen under 2011 för att diskutera aktuella ungdomspolitiska frågor. Ett övergripande tema för rådet är ungas inflytande och aktiva deltagande i samhällslivet.

Kultur och fritid

Den analys av ungas kulturutövande som Ungdomsstyrelsen redovisade 2011 är ett angeläget bidrag för att öka kunskapen inom området. Rapporten tydliggör att det saknas statistik om ungdomars kulturutövande. Ungdomsstyrelsen redovisade i januari 2010 rapporten Hon hen han – En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2). Av rapporten framgår att många unga hbt-ungdomar upplever osynliggörande, diskriminering, mobbning, hot och våld. Ungdomsstyrelsen har därför fått i fortsatt uppdrag att genomföra utbildningsinsatser för personal som arbetar inom fritidsverksamheter för unga i syfte att stärka kompetensen att skapa öppna och fördomsfria miljöer för unga hbt-personer. Utbildningsinsatserna kommer att genomföras 2011–2013.

En låg grad av deltagande i föreningslivet sammanfaller med arbetslöshet, låg inkomst, låg utbildning och bristande föreningstradition i familjen. Regeringen har därför vidtagit åtgärder för att öka ungdomars deltagande i föreningslivet särskilt i de geografiska områden som utmärks av utanförskap. Detta stöd till ungdomsorganisationer som arbetar med engagemangsguider eller liknande former av uppsökande verksamhet bland ungdomar bör fortsätta om än i mindre omfattning. Regeringen prioriterar särskilt dessa insatser bland kvinnor och flickor i bostadsområden med lägre organisationsgrad.

15.5 Politikens inriktning

Ungdomstiden formar människor. Det ställer särskilda krav på hur samhället och politiken möter ungdomar och de utmaningar de ställs inför. Ungdomspolitiken omfattar alla ungdomar mellan 13 och 25 år. Goda uppväxtvillkor är en förutsättning för trygghet och ett aktivt deltagande i utbildning samt på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Omvänt medför utanförskap i unga år betydande kostnader för både individen och samhället. Det är regeringens ambition att inga barn eller ungdomar ska behöva växa upp i utanförskap.

Målen för ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till välfärd och

inflytande. För att uppnå dessa krävs en sektorsövergripande ungdomspolitik som samordnar regeringens politik och insatser inom alla de områden som påverkar ungdomars levnadsvillkor. Det är angeläget att sambanden mellan ungas hälsa, arbete, utbildning, delaktighet och fritid synliggörs. All politik som påverkar ungdomar bör genomsyras av ett ungdomsperspektiv. Bara så kan politiken ta sitt delansvar för att skapa de bästa förutsättningarna för unga att växa upp och växa in i vuxenlivet.

Ungdomspolitikerna har också som uppgift att bidra med sådan kunskap om ungdomars levnadsvillkor som inte erbjuds av sektorsspecifika studier. Den nationella ungdomspolitikens mål och utgångspunkter utgör grunden för Sveriges agerande i det internationella samarbetet på ungdomsområdet.

Regeringen avser att se över målen och inriktningen för ungdomspolitikerna och att under mandatperioden återkomma till riksdagen med en ungdomspolitisk proposition.

Alla ungdomars verkliga tillgång till inflytande och välfärd

Ungas möjligheter till utbildning och etablering på arbetsmarknaden är avgörande för utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor. Regeringen har genomfört en rad reformer för att fler elever

ska nå kunskapsmålen i skolan och för att stärka ungas etablering på arbetsmarknaden. Uppföljningar av ungas situation, som bl.a. Ungdomsstyrelsen genomför, har samtidigt visat att det finns vissa grupper av unga som kan behöva särskilda insatser för att de ungdomspolitiska målen ska uppnås och för att förebygga att unga människor hamnar i ett långvarigt utanförskap.

Bättre möjligheter för unga föräldrar att slutföra sin utbildning

Många unga föräldrar har inte hunnit avsluta sin utbildning, vilket kan försvåra deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Dessa unga bör därför ges särskilt stöd så att de kan slutföra sin grund- och gymnasieskoleutbildning. Det kan handla om att tillämpa mer flexibla lösningar inom skolan och öka förståelsen för målgruppens behov. Regeringen har därför sommaren 2011 gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra insatser i syfte att främja unga föräldrars möjligheter att slutföra sin utbildning i grund- och gymnasieskolan. I uppdraget ingår att undersöka hur stor andel av de som får barn före 20 års ålder som inte fullgör sin skolplikt eller gymnasieutbildning. Myndigheten ska även utarbeta och sprida ett stödmaterial riktat till skolhuvudmän och andra relevanta målgrupper. Ungdomsstyrelsen ska sprida detta material och erfarenheter från uppdraget genom minst en nationell konferens. Uppdraget ska redovisas senast den 29 februari 2012.

Uppföljning och samverkan när det gäller ungdomar som varken arbetar eller studerar
Kommunerna har ett ansvar för att hålla sig informerade om hur de ungdomar som är under 20 år gamla men som inte går i gymnasieskolan eller motsvarande utbildning är sysselsatta. Syftet är att kunna erbjuda dessa unga lämpliga individuella åtgärder. Statens skolverks uppföljningar visar att kommunernas arbete med informationsansvaret ser olika ut och att kommunerna kan behöva stöd när det gäller att utveckla metoder och strategier för arbetet. Ungdomsstyrelsen har under 2011 i uppdrag att utveckla ett verktyg för uppföljning av kommunala insatser för unga som varken arbetar eller studerar. Verktöget bör kunna utgöra ett stöd för kommunerna vid deras planering och genomförande av insatser för dessa unga. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2012.

Ökad kunskap om levnadsvillkoren för unga med funktionsnedsättning

Uppföljningar tyder på att unga med funktionsnedsättning upplever att de har sämre möjligheter att påverka sin egen livssituation och känner sig mindre delaktiga i samhället än andra ungdomar. Unga med funktionsnedsättning riskerar också att i högre utsträckning än andra unga hamna utanför både utbildning och arbete. Det saknas dock fortfarande kunskap om levnadsvillkoren för unga med funktionsnedsättning,

bl.a. när det gäller utbildning, fritidsverksamheter, föreningsliv och arbetsmarknad.

Regeringen avser därför att ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att under 2012 genomföra en tematisk analys av levnadsvillkoren för unga med funktionsnedsättning.

Andra insatser inom ungdomspolitik

För att uppnå målen om att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande och verklig tillgång till välfärd krävs insatser även inom andra områden än de ovan beskrivna. Därför genomför Ungdomsstyrelsen på regeringens uppdrag utbildningsinsatser för att stärka unga hbtpersoners tillgång till öppna och fördomsfria fritidsverksamheter. Utbildningsinsatser genomförs också för att förebygga att ungdomar blir utsatta för sexuell exploatering via Internet och andra interaktiva medier. Vidare har regeringen inom ramen för handlingsplanen för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229) initierat bl.a. utbildningsinsatser och kunskapssammanställningar.

Regeringen har vidare våren 2011 uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en studie av pojkars och unga mäns attityder till och erfarenheter av jämställdhet, maskulinitet och våld. Med utgångspunkt i studiens resultat ska Ungdomsstyrelsen även genomföra utbildningsinsatser för att sprida kunskaper och metoder på området.

Det ungdomspolitiska samarbetet inom EU

Under 2012 kommer en viktig fråga att vara förhandlingarna om framtiden för EU-programmet Ung och aktiv i Europa efter 2013. Den övergripande tematiska fokuseringen inom det ungdomspolitiska EU-samarbetet under det polska respektive det danska ordförandeskapet är att stimulera ungas deltagande i Europas demokratiska liv.

15.6 Budgetförslag

15.6.1 12:1 Ungdomsstyrelsen

Tabell 15.2 utelämnas här.

Anslaget används för Ungdomsstyrelsens förvaltningskostnader.

Ungdomsstyrelsen är den centrala myndigheten för ungdomspolitikens genomförande och har som huvuduppgift att ansvara för att de nationella ungdomspolitiska målen får genomslag inom olika samhällssektorer. Ungdomsstyrelsen har vidare till uppgift att ansvara för kunskapsuppbyggnad och uppföljning inom sitt område samt att hantera bidrag till ungdomsorganisationer. Ungdomsstyrelsen ska även hantera bidrag som fördelas till organisationer som främjar integration och för verksamhet som förebygger diskriminering och rasism. Ungdomsstyrelsen hanterar också bidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella och personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. Vidare hanterar myndigheten bidrag för kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt. Ungdomsstyrelsen kommer från och med 2012 att ha som ordinarie uppgift att hantera vissa frågor som rör det civila samhället och dess organisationers villkor.

Regeringens överväganden

Tabell 15.3 utelämnas här.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 27 550 000 kronor för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 27 568 000 kronor, för 2014 till 28 106 000 kronor och för 2015 till 28 849 000 kronor.

15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.4 utelämnas här.

Anslaget används för statsbidrag till ungdomsorganisationer enligt förordningen (2001:1060) om statsbidrag till ungdomsorganisationer samt visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet. RePROP. geringen beslutade i januari 2011 om den nya förordningen (2011:65) om statsbidrag till barnoch ungdomsorganisationer, vilken kommer att tillämpas första gången i fråga om bidrag för bidragsåret 2013.

Regeringens överväganden

Tabell 15.5 utelämnas här.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 250 440 000 kronor för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 250 440 000 kronor, för 2014 till 250 440 000 kronor och för 2015 till 250 440 000 kronor.

7952/7956 Sociala miljöer och sociala verksamheter i fysiska miljöer.

(SAB delar av KT och M mm. DC, DK delar av 39 mm)

7952 Olika sociala miljöer med anknytning till fysiska forntidsmiljöer

Motsvarande byggda miljöer se 722

7953 Olika sociala miljöer med anknytning till fysiska medeltidsmiljöer.(ca 300-1400).

Motsvarande byggda miljöer se 723

7954 Olika sociala miljöer med anknytning till Nya tidens fysiska miljöer.

Motsvarande byggda miljöer se 724

7955 Olika sociala miljöer och verksamheter med anknytning till offentliga byggnader och affärs-och industribyggnader o d.

Bl a polis och kriminalvård. Motsvarande byggda miljöer se 725.

De ekonomiska verksamheterna ingår vanligen i 61/69

79551 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till Offentliga byggnader. Förvaltningsbyggnader.

Byggnader:

72511 Riksdagshus. Parlamentsbyggnader. 72512 Ministerier.

Kanslihus. Byggnader för utländska beskickningar. 72513 Kommunala byggnader. Stadshus. Kommunalhus. Landstingshus. 72414

Byggnader för tull, skattemyndigheter och ämbetsverk med finansiella

uppgifter. 72515 Domstolsbyggnader. Rådhus. Tingshus.

Arkivbyggnader. 72516 Posthus. Telebyggnader. 72517

Residensbyggnader. Länsresidens. Landsstatshus. Tjänstebostäder.

72518 Militära byggnader. Kaserner. 725188 Polishus. 72519 Övriga offentliga byggnader. 725191 Brandstationer. 725192 Bårhus. 725193

Byggnader för vattenverk, avloppsverk och vattenreningsverk. 725194

Toaletter för allmänheten. Sanitära anläggningar. 725198

Elektricitetsverk.

Verksamheter:

bl a polisväsendet: O Polisverksamheter, organisation , personal o d. O

Polisens övervakning av allmän ordning och säkerhet. O Övervakning

av moralen, fylleri, narkotikahandling, spelklubbar porrklubbar etc. O

Allmän säkerhet. O Trafikpolis.

(SAB Oepb . DK 351.7, 351.8)

79552 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till merkantila byggnader, affärshus, kontorshus.

Byggnader:

72521 Butiksbyggnader. Varuhus. Stormarknader. 72522 Byggnader

med bostäder samt butiker, kontor o.dyl. 72523 Kontorshus. 72524

Bankbyggnader. 72525 Börshus. Byggnader för handels- o

hantverksorganisationer. 72526 Saluhallar. 72527 Salutorg. 72529

Övriga merkantila byggnader

79553 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till transport-och kommunikationsväsen.

Byggnader:

72531 Järnvägsstationer. Tunnelbanestationer. Godsmagasin. Övriga

byggnader för spårbunden trafik. Verkstäder. Stallar. 72534 Byggnader

för hamnändamål. Färjelägen. Varv. Dockor. Fyrtorn. 72535 Lagerhus.

Kylhus. 72536 Silobyggnader. 72538 Byggnader för vägtrafik. 725381 Garage och parkeringshus. 725382 Verkstäder. 725383 Tvättanläggningar. 725384 Bensinstationer. 725388 Busstationer. 72439. Flygplatsbyggnader. Hangarer.

79554 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till industribyggnader, fabriker, verkstäder, lantbruksbyggnader.

Byggnader:

O Byggnader för lantbruk, sädesmagasin, stallar, ladugårdar o dyl till verksamheterna 63. O Byggnader för energiförsörjning, kraftverk o d till verksamheter i 644 . O Byggnader för tillverkningsverksamheter i 66/69.

79555 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till sjukhus, vårdhem, ålderdomshem, barnhem o d.

Byggnader:

72551 Sjukhus. Lasarett. Kliniker. Barnbördshus. Viloher. Sanatorier. 72552 Mentalsjukhus. 72553 Anstalter för psykiskt utvecklingsstörda. 72554 Blindinstitut. Dövstumsinstitut. 72555 Vårdhem för rehabilitering. 72556 Alderdomshem. Pensionärshem. Gästhem. 72557 Barnstugor. Barnhem. 72559 Djursjukhus.

79556 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fängelser od.

Byggnader:

72561 Fängelser. 72563 Korrektionsanstalter för vuxna. 72564 Uppfostringsanstalter för minderåriga. Skyddshem. 72565 Alkoholistanstalter.

Verksamheter

bl a krininalvårdsverksamheter o d: O Kriminalvårdens organisation o d. O Fångvårdsanstalter. O Fängelsesystem. Ordningsregler. Fängelsevård. O Fängelsepersonal. O Straffverkställighetens olika

grader. Enskild cell. Straffmildring. O Brottsförebyggande verksamhet. (SAB Oeq. DK 343.8)

79557 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till restauranger, serveringsställen, badinrättningar, parkbyggnader.

Byggnader:

72571 Restauranger. Barer. Konditorier. Kiosker o.dyl. 72573 Badanläggningar. Saunas. 72574 Simhallar. Friluftsbad. 72575 Badortsbyggnader. Kasinon o.dyl. 72576 Byggnader i parker. Paviljonger o.dyl.

79558 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fritid, underhållning och sport.

Byggnader:

72581 Konserthus. Konserter. 72582 Teaterbyggnader mm. 725821 Operahus. 725822 Övriga teatrar. Friluftsteatrar. 725823 Musikkafeer. Varieteer. Danssalonger o.dyl. 725824 Biografer. 725826 Byggnader för sport. Cirkusbyggnader. Stadions. 72583 Samlingslokaler. Föreläsningslokaler. Konferenslokaler. 72584 Biljarder. Kegelbano. Bowlingbanor. 72585 Gymnastikbyggnader. Inomhusarenor. 72586 Byggnader och anläggningar för vinter- och issport, cykel- och motorsport. 72587 Byggnader och anläggningar för vattensport. Båthus. 72586 Ridhus. Trav- och galoppbanor. 72589 Övriga idrottsanläggningar och detaljer till sådana t.ex. läktare.

79559 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till diverse offentliga byggnader.

Byggnader:

72591 Utställningsbyggnader. 72592. Provisoriska och flyttbara utställningsbyggnader. 72594 Monument. Obelisker. Fontäner o.dyl.

72595 Brobyggnadsverk ur gestaltningssynpunkt. 72596 Stadsportar. Stadsmurar. Vallar. Inhägnader

7956 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till död, begravning och religion. Se även 20/29.

Byggnader :

7261 Hednatempel. Helgedomar. 7262 Moskeer. Minareter. 7263 Synagogor. 7264 Kapell. 7265 Kyrkor. 7266 Katedraler. Domkyrkor. 7267 Kloster. Icke-kristna kloster. Lamakloster o.dyl. 7268 Begravningskapell. Krematorier. Kolumbarier. Mausoleer. Gravvårdar. 7269 Övriga kyrkliga byggnader. Biskopssäten. Prästgårdar. Byggnader vid vallfartsorter.

Verksamheter bl a:

O Begravning. O Kremering. Eldbegängelse. Likbränning. O Balsamering. Mumier. Dödsmasker. O Likvaka. O Sorg. O Begravnings seder. Sorgetåg. Dödsdanser. Dödsklagan. Offer. Gravöl. (Praktiska verksamheter ingår i 614). Religiösa verksamheter ingår huvudsakligen i 20/29.
(SAB del Mz, se även 2. DC, DK 393)

[SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

I de sociala miljöerna finns ett oräkneligt antal problem. Här bl a religionskonflikter, rasism, mobbning, klassfejder, klassskillnader, ojämlikhet, osämja etc, som inte kan förtecknas nu.

7957 Undervisning o d. Forskning.

[SW . 7957 Undervisning o d.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

17 Folkbildning	191
17.1 Omfattning	191
17.2 Resultatredovisning	191
17.3 Analys	194
17.4 Politikens inriktning	194
17.5 Budgetförslag	195
17.5.1 14:1 Bidrag till folkbildningen.....	195
17.5.2 14:2 Bidrag till kontakttolkutbildning.....	196

Innehållet visas på följande sidor.

17 Folkbildning

17.1 Omfattning

Till folkbildningen räknas folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan. Inom folkbildningen lämnas särskilda statsbidrag för teckentolkutbildning och kontakttolkutbildning, dvs. tolkutbildningar i invandrar- och minoritetsspråk.

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna får ett särskilt verksamhetsstöd. Anslaget och resultat för SISU redovisas under utgiftsområde 16.

Folkbildningen är en del av den samlade vuxenutbildningen. Som anges under utgiftsområde 16 är målet för vuxenutbildningen enligt ett riksdagsbeslut 2001 att alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning (prop. 2000/01:72, bet. 2000/01:UbU15, rskr. 2000/01:229).

17.2 Resultatredovisning

Statens stöd till folkbildningen syftar bl.a. till att stärka och utveckla demokratin, göra det möjligt för kvinnor och män att påverka sin livssituation samt skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen. Andra syften är att bidra

till att utjämna utbildningsklyftor, höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället samt bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet. För hela folkbildningsverksamheten anvisade riksdagen 3 275 miljoner kronor för 2011, en ökning med knappt 15 miljoner kronor jämfört med 2010. Av underlag från Folkbildningsrådet framgår att deltagarna i såväl folkhögskole- som studieförbundsverksamhet i allt väsentligt är nöjda med sin kurs, cirkel eller arrangemang. Deltagandet har exempelvis lett till nya kunskaper och insikter, ett större samhällsengagemang och ett ökat kulturintresse. Under 2010 genomförde Folkbildningsrådet också en undersökning riktad mot folkhögskolans deltagare. Resultaten har redovisats under våren 2011 och visar att de flesta deltagarna är nöjda med folkhögskolan och sina studier samt att de kan påverka studiernas innehåll och upplägg.

Folkbildningsrådet har fortsatt sitt arbete med att utveckla och förankra det systematiska kvalitetsarbetet hos folkhögskolor och studieförbund. Folkbildningsrådet har analyserat och redovisat genomförda insatser i rapporten Nationell redovisning av folkbildningens kvalitetsarbete 2010.

Folkbildningsrådet har i mars 2011 på regeringens uppdrag redovisat hur det

partsgemensamma forumet för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhällets organisationer genomförts. I forumet ingick representanter från sju organisationer från olika områden inom det civila samhället samt Sveriges Kommuner och Landsting.

Folkbildningsrådet utarbetade även en rapport utifrån det civila samhällets organisationers perspektiv. Folkbildningsrådet arrangerade också en konferens under namnet Forum Civila samhället. Syftet med konferensen var att diskutera generella frågor om och villkor för det civila samhället.

Jämställdhetsinsatser inom folkbildningen

Regeringen beslutade våren 2010 att anslå ytterligare 7 miljoner kronor till Folkbildningsrådet för jämställdhetsinsatser inom folkbildningen med särskild inriktning mot kvinnors entreprenörskap, varav 2 miljoner kronor för insatser riktade till kvinnor från de nationella minoriteterna. Satsningen påbörjades 2008 och slutredovisades under våren 2011. Totalt har 12 miljoner kronor förbrukats under tre år.

Projekten har på flera sätt bidragit till att nå folkbildningens syften genom att göra det möjligt för kvinnor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen. Här igenom utvecklas demokratin. Folkbildningsrådet bedömer att

satsningen har omfattat 370 personer. Enligt Folkbildningsrådet har satsningen vidare lett till nystartade företag, anställningar och fortsatta studier liksom till ökat självförtroende och ett minskat utanförskap hos deltagarna.

Förstärkta folkbildningsinsatser avseende EU

Folkbildningsrådet har även under 2011 fått i uppdrag att inom ramen för en treårig satsning genomföra förstärkta folkbildningsinsatser avseende EU. Satsningen påbörjades 2009 och kommer att avslutas vid utgången av 2011. Under våren 2012 ska Folkbildningsrådet inkomma med en rapport som sammanfattar resultaten från den treåriga satsningen.

För varje år har ett antal teman varit vägledande för arbetets inriktning. Folkbildningsrådet har årligen disponerat 5 miljoner kronor för uppdragets genomförande

Folkhögskolorna

Under 2010 fördelade Folkbildningsrådet knappt 1 600 miljoner kronor av statsbidraget till folkhögskolorna. De korta kurserna samlade under vårterminen 2010 knappt 57 000 deltagare. Betydligt fler kvinnor än män deltog i de korta kurserna. Antalet deltagare totalt sett har sjunkit markant under de senaste tre åren. På de långa kurserna uppgick deltagarantalet 2010 i genomsnitt till 28 200 per termin, ca 475 färre än

föregående år. I genomsnitt deltog 12 190 personer per termin i allmän kurs under 2010. Det är en minskning med 360 deltagare jämfört med 2009. Knappt 2 400 deltagare avslutade sina studier med intyg om grundläggande behörighet för högskolestudier under 2010. Bland de särskilda kurserna var det estetiska området och information och media dominerande med 40 procent av antalet deltagarveckor 2010. Störst deltagarantal för ett enskilt ämne hade kurserna i musik med 2 070 deltagare under höstterminen.

Av deltagarna i allmän kurs var 55 procent under 25 år. Av deltagarna i särskild kurs var ca 4 procent över 60 år. Folkhögskolorna arrangerade sammantaget närmare 2 800 kulturprogram under 2010. Det totala antalet deltagare var 230 000, av vilka 43 procent var män och 57 procent kvinnor.

Under 2010 kunde arbetslösa ungdomar som saknade slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan som deltog i jobbgarantin för unga, via Arbetsförmedlingen, få möjlighet att ta del av en kortare, studiemotiverande utbildning i folkhögskolornas regi. Under 2011 vidgades satsningen till att omfatta även övriga arbetslösa ungdomar mellan 16 och 25 år som är inskrivna på Arbetsförmedlingen och som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan.

Deltagarna erbjuds en tre månader lång utbildning med kurser av orienterade, repeterande och motivationshöjande karaktär. Syftet med utbildningen är att underlätta för den enskilde att påbörja eller återgå till utbildning inom det offentliga utbildningsväsendet. Det är ännu för tidigt att utvärdera resultatet av folkhögskolesatsningen.

Studieförbunden

Totalt fördelade Folkbildningsrådet drygt 1 600 miljoner kronor till studieförbunden 2010. Kulturens Bildningsverksamhet blev från och med den 1 juli 2010 ett statsbidragsberättigat studieförbund och fick 4,5 miljoner kronor i statsbidrag.

De tio statsbidragsberättigade studieförbunden arrangerade 2010 drygt 279 100 studiecirkelar med sammanlagt 1,8 miljoner deltagare, varav 57 procent kvinnor och 43 procent män. Vissa personer deltar i mer än en studiecirkel varje år, varför antalet enskilda personer var drygt 701 000. Studieförbundens cirkelverksamhet räknad i antal genomförda studiecirkelar minskade med 1 procentenhet och antalet deltagare sjönk med 4 procentenheter. Närmare 315 000 kulturprogram genomfördes med mer än 16,5 miljoner deltagare. Antalet arrangemang i form av annan folkbildningsverksamhet, bl.a. avseende att

utveckla ny verksamhet, nå nya målgrupper eller låta deltagare prova på en viss verksamhet minskade med 2 procentenheter och antalet studietimmar med 6 procentenheter.

Det estetiska ämnesområdet konst, musik och media fortsatte att dominera med 61 procent av den totala studiecirkelverksamheten räknad i antal studietimmar. Humaniora, språk och historia stod för drygt 14 procent av studietimmarna och samhälls- och beteendevetenskap för 6 procent.

Invandrare och personer med funktionsnedsättning är särskilt uppmärksammade i studieförbundens verksamhet. Andelen deltagare med utländsk bakgrund utgjorde som tidigare år ca 16 procent av deltagarna, medan personer med funktionsnedsättning svarade för 8 procent.

Av det totala antalet studiecirkeldeltagare 2010 var 17 procent 24 år eller yngre medan 33 procent var över 65 år. Antalet deltagare över 65 år var överrepresenterade i förhållande till befolkningen som helhet medan det omvända gällde för 25–44 åringar

Tabell 17.1 Fördelning av statsbidrag till de tio studieförbunden 2008–2010 (tkr)

Studieförbund	2008	2009	2010
Arbetarnas Bildningsförbund	469 614	465 305	478 100
Studieförbundet Bilda	94 221	101 379	104 052
Folkuniversitetet	105 898	108 895	108 362
Ibn Rushds studieförbund	9 750	9 910	13 300
Studieförbundet Medborgarskolan	116 058	119 760	125 983
Nykterhetsrörelse ns Bildningsverksam het	93 770	97 675	101 056
Sensus studieförbund	163 950	167 988	169 776
Studieförbundet	197 725	207 6834	213 317
Studieförbundet Vuxenskolan	310 735	309 0534	317 437
Kulturens Bildningsverksam het			4 500
Summa	1 581 722	1 587 650	1 636 982

Källa: Folkbildningsrådet

Utbildning till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade

Utbildning till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade bedrivs inom folkhögskolan med särskilt statligt stöd. Antalet årsstudieplatser ökade under 2010 från 337 till 340. Totalt slutförde 51 tolkar för döva, dövblinda och hörselskadade sin utbildning 2010 jämfört med 44 under 2009. Trots omfattande rekryteringsinsatser minskade antalet sökande. Några kurser har blivit inställda på grund av för få sökande och anslaget har därför inte använts fullt ut. Tolkoch översättarinstitutet vid Stockholms universitet har fördelat ett särskilt statsbidrag för dessa tolkutbildningar. För 2010 disponerades drygt 37 miljoner kronor för verksamheten och 32,6 miljoner kronor förbrukades.

Kontakttolkutbildning

Verksamheten syftar till att utbilda tolkar i invandrar- och minoritetsspråk, s.k. kontakttolkar. Utbildningarna bedrivs på folkhögskola och i studieförbund. Utbildningarna vid folkhögskolor bedrivs som ettåriga sammanhållna grundutbildningar på halvtid eller som tvååriga distansutbildningar på kvartsfart. Antalet sökande har vida överstigit antalet platser. Under 2010 har 97 personer avslutat grundutbildningen med godkänt resultat inom totalt 19 språk. Sedan 2006 har 422 personer fått utbildningsbevis från

sammanhållna grundutbildning inom 32 språk. Utöver grundkursen har olika kompletteringsrespektive fördjupningskurser genomförts, bl.a. i tolkning för och med barn. Totalt deltog 280 personer i preparandkurser inför auktorisation eller i rättstolkningskurser inför provet för speciell kompetens som rättstolk. Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet fördelar statsbidrag för utbildningarna. Knappt 16 miljoner kronor anvisades för verksamheten för 2010.

17.3 Analys

Folkhögskolor och studieförbund har en given plats i det livslånga lärandet. Verksamheten, som uppvisar en betydande bredd vad gäller innehåll och upplägg, har också stor geografisk spridning. Aktörerna når i stort sett alla segment av befolkningen. Genom folkbildningen bereds människor goda möjligheter till personlig utveckling, en meningsfull fritid och ett ökat engagemang för att delta i samhällsutvecklingen och kulturlivet. Här igenom lämnas viktiga bidrag till en höjd utbildnings- och bildningsnivå och till ansträngningarna att förbättra folkhälsan. Till folkbildningens mest angelägna uppgifter framgent hör att på alla nivåer fortsätta det systematiska uppföljnings- och utvärderingsarbetet. Folkbildningsrådet konstaterar att folkbildningens verksamhet i allt väsentligt håller hög kvalitet. Folkbildningens aktörer når viktiga

målgrupper och upprätthåller en god geografisk täckning. Sedan ett antal år bedriver folkhögskolor och studieförbund ett systematiskt kvalitetsarbete som har initierats av Folkbildningsrådet. Det utvärderingsarbete som Folkbildningsrådet bedriver på central nivå fokuserar bl.a. på att analysera folkbildningens samhällseffekter. Sammantaget leder insatserna inom folkbildningen avseende utarbetandet och förankrandet av gemensamma ramar för kvalitetsarbetet till bättre möjligheter att bedöma enskilda verksamheter liksom till att göra jämförelser mellan dem.

I syfte att möjliggöra att tolk- och teckenspråklärarytbildningen kan genomföras som högskoleutbildning föreslog regeringen i 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100) att de ändamål och verksamheter som finansierats från anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning och teckenspråklärarytbildning* under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid skulle flyttas till utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Folkhögskolor bör dock även fortsättningsvis kunna anordna utbildningar av tolkar med stöd av anslaget.

Kontakttolkutbildningen har sedan 2007 utvecklats till en sammanhållen grundutbildning som omfattar två terminer. Genom att

förkunskapskrav och nationella prov har införts har kvaliteten på utbildningen ökat. Söktrycket till utbildningarna har varit mycket stort under 2010. Utredningen om utvärdering av den nya instans- och processordningen i utlännings- och medborgarskapsärenden, Utvärderingsutredningen, har i sitt slutbetänkande Den nya migrationsprocessen (SOU 2009:56) konstaterat att det fortfarande finns ett stort behov av fler kvalificerade tolkar. Statsbidrag bör därför fortsatt ges under 2012 för särskilda utbildningssatsningar på preparandkurser inför auktorisation och för kurser i rättstolkning för auktoriserade tolkar.

17.4 Politikens inriktning

Folkbildningens särart genom hela Sveriges utbildningshistoria är tydlig. Dess unika förmåga att anpassa sig till de rådande samhällsförändringarna har bidragit till att den stärkt sin ställning som en viktig samarbetspartner för regeringen i arbetet med att höja kunskapsnivån i samhället. Regeringen anser att folkbildningens egeninitierade utvecklings- och kvalitetsarbete stärker förtroendet för folkbildningen och bidrar till att fler människor söker sig till det utbud som folkhögskolor och studieförbund erbjuder.

Folkbildningens roll i det civila samhällets arbete mot utanförskap och för demokrati och

delaktighet är central. Att bryta människors utanförskap är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt Sverige och folkhögskolorna och studieförbunden har en mycket viktig roll i detta arbete, inte minst när det gäller att skaffa sig grundläggande behörighet till högskolestudier. Folkhögskolornas pedagogik och metodik är anledningen till att regeringen planerar en satsning på att erbjuda arbetslösa ungdomar särskilda studiemotiverande kurser vid folkhögskolorna. Regeringen anser att syftena med statsbidraget och de prioriterade verksamhetsområdena inom folkbildningen ska spegla såväl samhällets nuvarande som framtida utmaningar. Folkbildningsrådet har fått i uppdrag av regeringen att se över de verksamhetsområden som utgör motiv för statens stöd. Uppdraget ska redovisas i slutet av 2011.

En skrivelse ska överlämnats till riksdagen med anledning av Riksrevisionens gransknings rapport Statens stöd till studieförbunden (RiR 2011:12).

Regeringen avser att initiera en särskild utvärdering av folkbildningen för att senast 2013 främst analysera i vilken grad syftena med statsbidraget uppnåtts, t.ex. inom verksamhetsområdena. Regeringen ser folkbildningens bidrag i arbetet med översynen som oerhört värdefullt och med bl.a. Folkbildningsrådets rapport som grund avser regeringen att inom mandatperioden

fullfölja en förordningsöversyn av förordningen (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen. Regeringen kommer vidare att se över folkhögskolläraryrket. Syftet är bl.a. att klargöra hur man på bästa sätt kan säkerställa en hög kvalitet på utbildningen och möta folkhögskolornas, studieförbundens och deltagarnas behov.

Med anledning av regeringens förslag och bedömningar i propositionen En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149, bet. 2009/10:UbU23, rskr. 2009/10:337), vilka bl.a. innebar att lärosätena själva ska få bestämma sin interna organisation, avser regeringen att upphäva förordningen (1993:920) om Tolks- och översättarinstitutet. Som en följd av detta bedömer regeringen att Myndigheten för yrkeshögskolan bör ta över ansvaret för att fördela statsbidraget för olika tolkutbildningar och teckenspråkläraryrket samt att utöva tillsyn.

I syfte att bl.a. öka teckenspråk tolkutbildningens forskningsanknytning anser regeringen att högskolan bör få ta del av medlen för anordnande av teckenspråktolkutbildning (se under utgiftsområde 16, avsnitt 7 Universitet och högskolor). Folkhögskolor bör dock även fortsättningsvis kunna anordna utbildning till tolkar med stöd av anslaget.

Statskontoret har fått i uppdrag att bl.a. analysera hur utbudet av kontakttolkar kan öka så att de bättre motsvarar efterfrågan. Detta kan ske t.ex. genom att andra utbildningsanordnare ges möjlighet att anordna tolkutbildning med särskilt statsbidrag.

17.5 Budgetförslag

Befintliga medel på det förutvarande anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning och teckenspråk lärarutbildning* överförs till det inom utgiftsområde 16 uppförda anslaget 2:70 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.* Regeringen avser att fördela dessa medel för tolkutbildningar.

17.5.1 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tabell 17.2 utelämnas här.

Anslaget används för statsbidrag till folkbildningen. Anslaget används vidare för Folkbildningsrådets förvaltningskostnader och utgifter för Folkbildningsnätet.

Anslaget används även för bidrag till Nordiska folkhögskolan i Genève.

Regeringens överväganden

Tabell 17.3 utelämnas här.

Regeringen har i avsnitt 17.2 redogjort för resultatet av verksamheten.

Folkbildningsrådets förvaltningskostnader uppgick 2010 till 34 451 000 kronor, varav

5 538 000 kronor användes till Folkbildningsnätet. Förvaltningskostnaderna hade ökat med 3 315 000 jämfört med 2009 och kostnaderna för Folkbildningsnätet hade ökat med 567 000 kronor.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att riksdagen för budgetåret 2012 anvisar ett ramanslag om 3 308 521 kronor. För budgetåret 2013 beräknas anslaget till 3 407 777 kronor, för budgetåret 2014 till 3 469 140 kronor och för budgetåret 2015 till 3 548 435 kronor.

17.5.2 14:2 Bidrag till kontakttolkutbildning

Tabell 17.4 utelämnas här.

Anslagets ändamål är att finansiera utgifter för statsbidrag till kontakttolkutbildning och administrativa utgifter för denna verksamhet. Vidare får medlen användas i begränsad omfattning för utvecklingsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 17.5 utelämnas här.

Regeringen har i avsnitt 17.2. redogjort för resultatet av verksamheten.

Kontakttolkutbildningens kvalitet har ökat och antalet sökande har varit högt under de senaste åren. Vidare finns det i samhället ett stort behov av fler kvalificerade tolkar.

Genom riksdagens beslut avseende regeringens vårändringsbudget för 2011 (prop. 2010/11:99), bet. 2010/11:FiU21, rskr. 2010/11:321) ökades det dåvarande anslaget 14:3

Bidrag till kontakttolkutbildning för 2011 med 1 000 000 kronor. Dåvarande anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning och teckenspråk lärarutbildning* minskades med motsvarande belopp. Skälet till denna förstärkning var att det finns ett behov av att utbilda fler tolkar. Regeringen föreslår därför att anslaget 14:2 *Bidrag till kontakttolkutbildning* förstärks med 1 000 000 kronor.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att riksdagen anvisar ett ramanslag om 16 795 000 kronor för budgetåret 2012. För 2013 beräknas anslaget till 17 278 000 kronor, för 2014 till 17 594 000 kronor och för 2015 till 18 003 000 kronor.

7958 Sociala miljöer och sociala verksamheter i boendet.

[SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

Här bl a integration o d, t ex behandlingen av romer och invandrartäta områden.

Verksamheterna här kan beröra följande som visas på område 7959:

<u>Regeringens kulturbudget för 2012</u>	Sid
16 Politik för det civila samhället	173
16.1 Omfattning	173
16.2 Utgiftsutveckling.....	173
16.3 Politik för det civila samhället	174
16.3.1 Mål.....	174
16.3.2 Resultatredovisning	174
16.3.3 Politikens inriktning.....	179
16.4 Idrottsfrågor	180
16.4.1 Mål.....	180
16.4.2 Resultatredovisning	180
16.5 Friluftslivspolitik	183
16.5.1 Mål.....	183
16.5.2 Resultatredovisning	183
16.5.3 Politikens inriktning.....	184
16.6 Budgetförslag.....	185
16.6.1 13:1 Stöd till idrotten	185
16.6.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	186
16.6.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	187
16.6.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer	187
16.6.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	188
16.6.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn	189

7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d.

[SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

16 Politik för det civila samhället	173
16.1 Omfattning	173
16.2 Utgiftsutveckling.....	173
16.3 Politik för det civila samhället	174
16.3.1 Mål.....	174
16.3.2 Resultatredovisning	174
16.3.3 Politikens inriktning.....	179
16.4 Idrottsfrågor	180
16.4.1 Mål.....	180
16.4.2 Resultatredovisning	180
16.5 Friluftslivspolitik	183
16.5.1 Mål.....	183
16.5.2 Resultatredovisning	183
16.5.3 Politikens inriktning.....	184
16.6 Budgetförslag.....	185
16.6.1 13:1 Stöd till idrotten	185
16.6.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	186
16.6.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	187
16.6.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer	187
16.6.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	188
16.6.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn	189

Innehållet visas på följande sidor.

Delar gäller också idrott, friluftsliv o d som ingår i område 796-799

Kan beröra området 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek och 7958 Sociala miljöer och sociala verksamheter i boendet.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Omfattning

Med det civila samhället avses en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans i gemensamma intressen.

Politiken för det civila samhället omfattar generella frågor om det civila samhället och dess villkor, bl.a. möjligheter att bilda organisationer, att erhålla statligt stöd och att göra människor delaktiga och bedriva verksamhet. Vidare omfattas organisationernas

samverkan med den offentliga sektorn genom dialog och samråd. Området omfattar även kunskapsbildning om det civila samhällets roll, sammansättning, verksamhet och utveckling.

Idrottspolitiken utgör en specifik del av politiken för det civila samhället. Idrottsfrågorna inrymmer verksamheter som främjar idrott och motion och som samtidigt bidrar till en förbättrad folkhälsa.

Politiken för det civila samhället omfattar även stöd till allmänna samlingslokaler och till friluftsförbund, bidrag för kvinnors organisering samt bidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

16.2 Utgiftsutveckling

Tabell 16.1 Utgiftsutveckling inom Politik för det civila samhället

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
13:1 Stöd till idrotten	1 204	1 705	1 705	1 705	1 705	1 705	1 705
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	44	32	32	32	32	32	32
13:3 Bidrag för kvinnors organisering	28	28	28	28	28	28	28
13:4 Stöd till friluftsförbund	24	28	28	28	28	28	28
13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	15	15	15	0
13:6 Insatser för den ideella sektorn	22	25	25	25	25	25	25
Summa Politik för det civila samhället	1 338	1 833	1 833	1 833	1 833	1 833	1 818

¹ Inklusive ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

16.3 Politik för det civila samhället

16.3.1 Mål

Målet för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter,
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet beslutades av riksdagen i samband med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195).

16.3.2 Resultatredovisning

Mål och indikatorer

Resultatredovisningen sker med utgångspunkt i målet för politiken för det civila samhället. Målet är att villkoren för det civila samhället som en

central del av demokratin ska förbättras i dialog med det civila samhällets organisationer. Detta ska ske genom att utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga, att stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden och att fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Politiken för det civila samhället och dess mål bejakar den stora mångfald av aktörer och verksamheter som inryms i denna sektor. I det civila samhället ingår allt från nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser till ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser, kooperativ m.m.

Regeringen tillsatte i april 2010 en arbetsgrupp inom Regeringskansliet som bl.a. har till uppgift att fungera som en referensgrupp för beredningen av generella frågor om det civila samhället och dess villkor, utarbeta ett system för uppföljning av utvecklingen inom det civila samhället i förhållande till politikens mål samt ansvara för att sådan uppföljning görs. Uppföljningen ska organiseras kring de sex principer som utgör en viktig utgångspunkt för politiken:

- självständighet och oberoende,
- dialog,
- kvalitet,
- långsiktighet,
- öppenhet och insyn, samt
- mångfald.

Resultat

Det ideella engagemangets utveckling

Engagemanget i det svenska civila samhället är i ett internationellt perspektiv omfattande. Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) var 86 procent av männen och 85 procent av kvinnorna i åldrarna 16–84 år medlemmar i någon förening 2008. Samma år var det 43 procent av männen och knappt 38 procent av kvinnorna som aktivt deltog i en förening.

Totalt 53 procent av männen och 42 procent av kvinnorna i åldrarna 16–84 år gör frivilliga insatser, dvs. insatser som genomförs på frivillig grund, oavlönat eller mot ett symboliskt arvode, och på fritiden (Svenskarnas engagemang är större än någonsin, Ersta Sköndal högskola 2009). I genomsnitt avsatte dessa 16 timmar per månad för frivilliga insatser 2009. Bland dem som 2009 utförde frivilliga insatser var 80 procent engagerade i styrelseuppdrag. Av dem som utför frivilliga insatser är 88 procent också medlemmar i den förening där insatsen sker. Detta kan ses som att den svenska föreningstraditionen är stark. Sammanlagt uppgick de frivilliga insatserna 2009 till mer än 400 000 heltidsårsarbeten enligt ovan nämnda rapport.

Uppföljning av det civila samhällets villkor

Regeringen har beslutat att följa upp villkoren för det civila samhället och dess organisationer i

förhållande till politikens mål. En arbetsgrupp inom Regeringskansliet har under 2011 genomfört en första samlad uppföljning i form av en enkätundersökning. Uppföljningen, som ska ske årligen, ska ge möjlighet att följa utvecklingen över tid vad gäller olika aspekter av statlig biPROP. dragsgivning, dialog och samråd med det civila samhällets organisationer, samt övriga insatser för att förbättra det civila samhällets villkor, exempelvis insatser för bättre kunskap om det civila samhället. När det gäller bidragen har regeringen bland annat uttalat att fokus i högre grad bör ligga på mer generella stödformer såsom organisations- och verksamhetsbidrag än på projektbidrag. Bidragssystem bör dock kunna anpassas efter verksamhetsområdenas behov och därmed se olika ut. Regeringen avser därför även att följa fördelningen mellan olika bidragsformer. Regeringen avser också följa upp de olika typer av dialog och samråd som regeringen har med det civila samhällets organisationer.

Av en preliminär sammanställning 3

(3 I denna första uppföljning har samtliga departement ingått utom Miljödepartementet, Finansdepartementet och Statsrådsberedningen. Alla departement har inte svarat på samtliga frågor.)

av den ovan nämnda enkätundersökningen framgår att drygt 1 300 organisationer under 2010 har bjudits in att svara på 83 remisser, varav cirka 880 inkom med ett svar. Ytterligare drygt 200 organisationer,

som inte stod på remisslistorna, svarade. Vidare har det framkommit att samtliga departement som har deltagit i uppföljningen har olika typer av fasta forum för samråd där det civila samhällets organisationer ingår. Under 2010 fanns totalt 80 sådana fasta forum, i vilka ca 950 organisationer i det civila samhället deltog i ca 350 möten.

Överenskommelser med idéburna organisationer

I oktober 2008 slöts en överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om hur relationerna mellan staten, SKL och de idéburna organisationerna kan utvecklas (IJ2008/2110/UF). Överenskommelsens syfte är att tydliggöra de idéburna organisationernas roll inom det sociala området och möjliggöra för dessa att konkurrera på likvärdiga villkor med andra aktörer som är verksamma på området. I april 2011 hade drygt femtio idéburna organisationer anslutit sig till överenskommelsen.

Överenskommelsen omfattar även varje parts åtaganden och åtgärder, vilka följs upp kontinuerligt av en gemensam arbetsgrupp som har inrättats för denna uppföljning. I december 2010 anordnades den andra årliga konferensen med drygt 300 deltagare där parterna redovisade hur åtgärderna i överenskommelsen genomförts. På konferensen presenterades även arbetet med lokala överenskommelser på kommunnivå samt

den första regionala överenskommelsen som slutits. Som ett led i uppföljningen genomförs också en årlig tematisk studie på initiativ av arbetsgruppen. Hittills har två tematiska studier producerats; en studie om den idéburna sektorns särart och mervärde samt en studie som belyser två exempel på lokala dialogprocesser.

Som resultat av ytterligare en nationell dialogprocess med ett hundratal organisationer kunde regeringen i april 2010 fatta beslut om att för regeringens del underteckna ännu en överenskommelse med SKL och idéburna organisationer, denna gång på integrationsområdet. Syftet med denna överenskommelse är att förtydliga relationen mellan staten, kommunerna och de idéburna organisationerna i arbetet med nyanländas etablering och integration och att utveckla former och metoder för att de idéburna organisationerna bättre ska kunna medverka i detta arbete. Överenskommelsen inom integrationsområdet bygger på samma principer som överenskommelsen inom det sociala området och innehåller även åtaganden och åtgärder, vilka kommer att följas upp av parterna. Till överenskommelsen inom integrationsområdet har 33 organisationer anslutit sig, däribland ett flertal paraplyorganisationer.

Propositionen En politik för det civila samhället

Riksdagen fattade beslut om propositionen En politik för det civila samhället i mars 2010 (prop.

2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr.
2009/10:195). Mot bakgrund av riksdagens
beslut har regeringen genomfört en rad åtgärder.
Ett tioårigt forskningsprogram om det civila
samhället har inrättats och SCB har fått i uppdrag
att utarbeta statistik om det civila samhället.
Vidare har regeringen uppdragit åt Ungdomsstyrelsen
att utbetala medel för genomförande av
uppföljning av överenskommelserna inom det
sociala området och inom integrationsområdet.

Partgemensamt forum

Folkbildningsrådet hade under 2010 i uppdrag
att genomföra partgemensamt forum för dialog
och samråd mellan regeringen och det civila
samhällets organisationer. Rådet redovisade uppdraget
i mars 2011. Folkbildningsrådet sammankallade
ett forum med representanter från
sju organisationer från olika områden inom det
civila samhället samt inbjöd också Sveriges Kommuner
och Landsting. Under perioden januari
2010 t.o.m. februari 2011 anordnades tre möten
med olika teman som dialog, samråd och finansiering.

Som en del i uppdraget utarbetade Folkbildningsrådet
en rapport utifrån det civila
samhällets organisationers perspektiv. I rapporten
redovisas åsikter om den statliga politiken
som ett urval av det civila samhällets
organisationer framfört i enkätsvar, intervjuer
och under den konferens för det civila samhället

som Folkbildningsrådet arrangerade under
namnet Forum Civila samhället. Enkäten
skickades ut till 574 av det civila samhällets
nationella organisationer där 341 av dessa
svarade. I rapporten framhålls att dialogen
mellan staten och organisationerna är en styrka
som innebär ökade möjligheter till deltagande,
diskussion och påverkan från organisationernas
sida. Vidare redovisas att politiken haft betydelse
genom att civilsamhällets aktörer fått anledning
att själva samlas och diskutera gemensamma
utmaningar och intressen. Av enkäten framgår
att mer än 70 procent av organisationerna anser
att politiken är viktig för den egna organisationen.
Majoriteten, 65 procent (227) av de 348
organisationerna, hade involverats på ett eller
annat sätt i regeringens eller annan statlig myndighets
verksamhet under 2010. Det handlade
om att ha svarat på remisser, men också om
deltagande i regeringens råd och delegationer,
samt i utredningar och projekt.

Ungdomsstyrelsen har från och med 2011
regeringens uppdrag att sammankalla och administrera
ett partsgemensamt forum.

Pilotprojekt om utökat samråd

Under 2010 genomfördes en försöksverksamhet
med utökat samråd mellan dåvarande Integrations-
och jämställdhetsdepartementet och det
civila samhällets organisationer. Syftet med

pilotprojektet var att på fler sätt än genom remisshanteringen inhämta synpunkter och kunskap från det civila samhällets organisationer i olika frågor. Sammanlagt genomfördes fem olika samråd med olika teman av relevans för det civila samhället. Arbetet med pilotprojektet har visat att samråd med det civila samhällets organisationer kan bidra till ett bättre och mer mångsidigt beslutsunderlag i olika typer av ärenden, t.ex. i beredningen av en förordning.

Samverkan inom kulturområdet

Från och med 2011 har en ny samverkansmodell för fördelning av vissa statliga medel till regional kulturverksamhet trätt i kraft. Målet med kultursamverkansmodellen är att den ska föra kulturen närmare medborgarna. Modellen ger förutsättningar för ett ökat regionalt inflytande och ansvar. Ett villkor för att ingå i modellen är att landstingen tagit fram en regional kulturplan i samverkan med länets kommuner efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.

Konferensen Forum civila Samhället

Folkbildningsrådet genomförde i samverkan med Regeringskansliet en större konferens i december 2010. Konferensen syftade till att diskutera generella frågor om och villkor för det civila samhället. Närmare 300 personer deltog i konferensen och ytterligare 150 personer följde

konferensen via Internet. Totalt fanns 109 organisationer och nätverk representerade. Konferensen webbsändes och på fyra platser i Sverige genomfördes lokala arrangemang. I utvärderingen av konferensen ansåg 91 procent av deltagarna att konferensen var bra och att konferensen behandlade relevanta frågor. Vikten av att det ingår workshops, webbfilmer och diskussioner som tar upp aktuella teman betonades. Exempel på workshops som ingick i konferensen var Hur samråd mellan regeringen och det civila samhället kan utvecklas, Sociala medier för dialog och påverkan, Brukarinflytande, Dialog mellan EU och det civila samhället, Får alla vara med? samt Anpassning och självständighet.

Statligt stöd till det civila samhällets organisationer

Inom flertalet politikområden finns statsbidrag som riktas till det civila samhällets organisationer. Inom politiken för det civila samhället samordnas frågor om statsbidrag till det civila samhällets organisationer. I detta område ingår stöd till idrotten, bidrag till allmänna samlingslokaler, bidrag för kvinnors organisering, stöd till friluftorganisationer samt bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer. I avsnitten 16.5 respektive 16.6 redogörs närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftorganisationerna.

Under 2010 fördelade Boverkets samlingslokaldelegation

23,8 miljoner kronor som investeringsbidrag ur anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler*. Totalt inkom 2787 ansökningar som tillsammans uppgick till cirka 91 miljoner kronor. Sammanlagt 95 föreningar med projekt spridda över hela landet beviljades bidrag. Vid fördelningen gavs prioritet åt åtgärder för att förbättra tillgängligheten och för att genomföra olika standardhöjande upprustningar. Boverkets samlingslokaldelegation fördelade vidare cirka 4,802 miljoner kronor i bidrag för utveckling av ungdomsverksamhet i allmänna samlingslokaler 2010. Vidare fördelades 3,98 miljoner kronor som bidrag till samlingslokalhållande föreningars riksorganisationer.

Under 2010 fördelade Ungdomsstyrelsen 28,4 miljoner kronor i statsbidrag för kvinnors organisering. Av dessa utbetalades 16,5 miljoner kronor som organisations- eller etableringsbidrag och 12 miljoner kronor som verksamhetsbidrag. Det inkom under 2010 totalt 78 ansökningar om organisationsbidrag och etableringsbidrag varav 57 ansökningar beviljades. Vidare inkom 84 ansökningar om projektbidrag varav 34 beviljades.

Under 2010 utbetalade Kammarkollegiet 15 miljoner kronor i stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer. Stödet fördelades till samtliga riksdagspartier.

Ungdomsstyrelsen har i rapporten Resultat och effekter – Återredovisning av statsbidrag till ideella organisationer (Ungdomsstyrelsen 2011) redogjort för resultat och effekter av vissa statsbidrag som myndigheten hanterar. Vad gäller statsbidraget för kvinnors organisering redovisas att organisationerna som beviljats detta bidrag har uppnått stärkt kvalitet, kontinuitet och legitimitet. Kvaliteten har höjts genom ökad kompetens samt bättre förmåga och resurser att nå ut med organisationens budskap. Genom statsbidraget uppnås också en bättre bas för organisationen vilket ger större möjligheter att fokusera på den egna verksamheten.

Engagemangsguider för ökad delaktighet
Syftet med stödet till engagemangsguider är att genom uppsökande verksamhet stimulera boende i områden med lägre organisationsgrad, särskilt ungdomar och kvinnor, till kontakter med det civila samhällets organisationer inom skilda verksamhetsområden. Stöd till engagemangsguider har fördelats av Ungdomsstyrelsen under 2010 med 12 miljoner kronor. Antalet ansökningar som inkom var långt över Ungdomsstyrelsens förväntningar. Av 91 ansökningar beviljades 21 projekt bidrag. Av de 21 beviljade projekten har 10 gått till projekt med särskilt fokus på kvinnor/flickor. Resultaten från satsningen har hittills visat att dialogen kring attityder och värderingar med föräldrar har en

stor betydelse för att framför allt unga kvinnor ska ges möjlighet eller tillträde till att delta i föreningslivet, de lokala demokratiska processerna och det lokala samhällets utveckling.

Organisationernas projektredovisningar visar att över 300 föreningar har medverkat i lokala projekt och att satsningen har nått omkring 6 000 ungdomar i olika åldrar. Genom satsningen har nya grupper tagit del av lokala aktiviteter som har arrangerats inom projekten. Slutsatsen är att metoden är bra för att öka lokalt engagemang på kort sikt och att det är svårare att se några resultat i ett längre perspektiv. Ungdomsstyrelsen ska fortsätta med uppdraget att stödja organisationer som vill arbeta med engagemangsguider och liknande metoder bland ungdomar och kvinnor i bostadsområden med lägre organisationsgrad under 2011, 2012 och 2013. Under 2011 ska totalt 10 miljoner kronor fördelas.

Stöd till arbete mot diskriminering i den egna organisationen
Under 2010 fördelade Ungdomsstyrelsen 4,5 miljoner kronor till åtta organisationer som ville intensifiera sitt arbete mot diskriminering och för jämställdhet i den egna verksamheten. Projekten har i huvudsak inriktning mot könsdiskriminering och för jämställdhet. Projekten avser utveckling och uppföljning av likabehandlingsplaner, inkluderingspolicys och utveckling

av övergripande strategier för antidiskriminerings- och jämställdhetsarbete. Satsningen fortsätter under 2011 och 2012. Under 2011 ska Ungdomsstyrelsen fördela 4 miljoner kronor för detta ändamål.

Forskning och statistik om det civila samhället
Forskningsprogrammet om det civila samhället inrättades 2009 och hanteras av Vetenskapsrådet. I den första utlysningen 2010 beviljades tretton forskningsprojekt från universitet och högskolor medel.

Vetenskapsrådet redovisade den 30 april 2011 uppdraget om stöd till forskning inom identifierade behovsområden. I samarbete med organisationen Ideell Arena har en konferens genomförts med representanter från det civila samhällets organisationer samt myndigheter och universitet. Konferensens syfte var att möjliggöra

göra möten mellan akademi och praktik. Vidare skulle forskare och organisationer mötas samt forskningsläget redovisas med exempel på forskningsinsatser. Det inleddes också ett referensarbete för utlysning av forskningsmedel. En första utlysning av dessa medel genomfördes under våren 2011.

SCB kommer senast den 30 september 2011 att redovisa statistik om det civila samhället i en första rapport. SCB genomför detta arbete i

samarbete med en referensgrupp bestående av representanter från det civila samhällets organisationer samt andra relevanta aktörer. Referensgruppen har haft ett tiotal möten under 2010.

Internationellt samarbete

Europeiska unionens råd har utsett 2011 till Europaåret för frivilligarbete. Det finns i Europa 94 miljoner frivilligarbetare, vilket utgör nästan 23 procent av alla européer över 15 år.

Europaåret för frivilligarbete 2011 ska bl.a. verka för en miljö som främjar ideellt engagemang, samt för att stärka ideella organisationer och öka kvaliteten på ideella insatser. Europaåret för frivilligarbete sammanfaller med FN:s tioårsjubileum av det Internationella året för frivilligarbete.

I Sverige har regeringen utsett Ungdomsstyrelsen till att förbereda och administrera aktiviteterna under 2011. En viktig hållpunkt under året var den europeiska utställningen om Frivilligåret som genomfördes i Stockholm den 10–12 augusti 2011. Den handlade bl.a. om frivilligt arbete i Europa och knöt an till vad som händer i EU:s olika medlemsstater. På utställningen fick svenska organisationer möjlighet att visa upp sin verksamhet, delta i seminarier och knyta kontakter med andra organisationer, institutioner och företag.

Analys och slutsatser

En politik för det civila samhället

Genom riksdagens beslut om politiken för det civila samhället har förutsättningar skapats för en helhetssyn på det civila samhället och dess villkor. Det civila samhället lyfts därmed fram som en egen sektor, vid sidan av den offentliga sektorn, marknaden och det enskilda hushållet. Genomförandet av förslagen i propositionen förbättrar förutsättningarna för att kunna öka delaktigheten hos det civila samhällets organisationer.

Regeringen ser det som angeläget att öka kunskapen om det civila samhällets roll, sammansättning och villkor och har därför inrättat ett tioårigt forskningsprogram samt gett SCB i uppdrag att redovisa en förbättrad statistik om det civila samhället.

Dialog mellan regeringen och det civila samhällets organisationer är en röd tråd i politiken för det civila samhället. Detta avspeglas i att ett partsgemensamt forum ska föra den kontinuerliga dialogen mellan regeringen och det civila samhällets organisationer. Av särskild betydelse för utvecklingen av det civila samhällets organisationer är också den dialog som sker genom de sakområdesinriktade dialogprocesserna. Dialogprocesser pågår inom det sociala området, integrationsområdet och kulturområdet samt genom ett samråd angående

handlingsplanen för arbetet med Mänskliga rättigheter i Sverige.

Regeringens beslut att inrätta ett system för uppföljning av politiken för det civila samhället innebär att utvecklingen av det civila samhällets villkor i förhållande till målet för politiken för det civila samhället kan följas och jämförelser över tid göras. Resultaten av uppföljningen ska ligga till grund för beslut om vidare insatser på området. Den första uppföljningen, som genomfördes i maj 2011 i Regeringskansliet, håller nu på att sammanställas och analyseras. Att få en god överblick av det civila samhällets villkor bedöms som mycket viktigt.

Uppföljning av överenskommelserna

De överenskommelser som slutits mellan regeringen, idéburna organisationer och SKL behöver även fortsättningsvis följas upp och utvecklas av parterna i syfte att kontinuerligt identifiera och undanröja hinder. Idéburna organisationer ska kunna erbjuda en mångfald av välfärdstjänster, utan att behöva åsidosätta sin roll som röstbärare för sina medlemmar.

Behov av myndighetsstöd

För såväl politiken för det civila samhället som för det civila samhällets organisationer finns det behov av myndighetsstöd. I dag saknas ett sådant stöd

16.3.3 Politikens inriktning

Politiken för det civila samhället har bäring på utvecklingen av de demokratiska processerna. I målet för politiken för det civila samhället ingår att utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemang och vilja att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort. Ett starkt civilsamhälle stärker demokratin genom det civila samhällets roll som röstbärare och opinionsbildare.

Politiken för det civila samhället – fastslagen i En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) – tar sin utgångspunkt i en vilja att lyfta fram det civila samhällets stora betydelse, utveckla och tydliggöra relationen mellan staten och det civila samhället och ta ett helhetsgrepp om generella frågor om det civila samhället och dess villkor. Genom att utveckla politikområdet kan människors inflytande öka och samhällsgemenskapen breddas.

Överenskommelser har slutits mellan regeringen, idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting inom såväl det sociala området som integrationsområdet. Ett av målen för överenskommelsen inom det sociala området är att idéburna aktörer som utförare av tjänster ska kunna konkurrera på likvärdiga villkor med andra aktörer verksamma inom området. Regeringen

uppmuntrar till en större mångfald av utförare av tjänster inom det sociala området för att å ena sidan ta tillvara människors engagemang och förmåga, å andra sidan kunna tillgodose behoven av valfrihet och kvalitet inom välfärden. Även för överenskommelsen inom integrationsområdet var en utgångspunkt att belysa hur idéburna organisationer kan utvecklas som utförare utan att förlora sin självständiga roll som röstbärare.

I propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, aviserades en rad olika åtgärder i syfte att stärka det civila samhället och dess villkor. Ett tioårigt forskningsprogram om det civila samhället inleddes 2010. Ett partsgemensamt forum för samråd mellan regeringen och det civila samhället har påbörjats och ett särskilt stöd har införts för att organisationer ska kunna arbeta med engagemangsguider och andra metoder av uppsökande karaktär i bostadsområden med lägre organisationsgrad. Vidare har ett stöd införts för att utveckla organisationernas arbete mot diskriminering och för jämställdhet inom den egna verksamheten. Därtill genomförs uppföljning av de ovan nämnda överenskommelserna. Regeringen anser att det är angeläget att följa upp politiken för det civila samhället i förhållande till målen för området. Ett sådant uppföljningssystem har införts under 2011 och kommer att

vidareutvecklas under kommande år.

Myndighetsstöd för frågor om det civila samhället

För politiken för det civila samhället finns behov av en myndighet som kan hantera frågor som rör det civila samhället och dess organisationers villkor som röstbärare, utförare och sociala entreprenörer. En ansvarig myndighet kan säkerställa att kontinuerlig uppföljning, kunskapsspridning och analys genomförs.

I propositionen En politik för det civila samhället aviserade regeringen att man skulle återkomma om behovet av myndighetsstöd för det civila samhället. Sedan propositionen beslutades har Ungdomsstyrelsen genomfört ett antal uppdrag som rör det civila samhället och därmed utökat sin kunskap på området. Regeringen anser därför att Ungdomsstyrelsen bör ha som ordinarie uppgift att:

- samla kunskap om det civila samhällets villkor och utveckling och att sprida denna kunskap på nationell och lokal nivå,
- låta göra analyser och utvärderingar om politiken för civila samhället,
- bilda nätverk för samordningen med andra berörda myndigheter i frågor som rör det civila samhället,
- tills vidare administrera ett partsgemensamt forum, i vilket ingår att följa upp politiken för det civila samhället ur det civila samhällets

perspektiv samt genomförande av konferensen Forum för det civila samhället, och
- på nationell nivå genomföra den kod om främjande av medborgerligt deltagande, Code of Good Practice on Civil Participation, som antagits av Europarådets samverkansorgan för det civila samhället.

Regeringen avser att möjliggöra för Ungdomsstyrelsen att genomföra denna utökade uppgift från och med 2012.

Forum för det civila samhället

Regeringen har i propositionen En politik för det civila samhället bedömt att det regelbundet bör anordnas större konferenser för det civila samhällets organisationer för diskussion om generella frågor om det civila samhället. Denna typ av forum för det civila samhället bör anordnas regelbundet. Förberedelser av dessa forum ska ske aktivt och kontinuerligt under den tid som löper mellan konferenserna. Förberedelserna bör präglas av delaktighet från det civila samhällets organisationer och de intresseområden som förs fram från det civila samhällets sida bör utgöra utgångspunkter för konferenserna. Förberedelsearbetet bör vidare inrymma en så bred representation från organisationerna som möjligt och förutsätter därför en geografisk spridning.

16.4 Idrottsfrågor

16.4.1 Mål

Riksdagen har i maj 2009 antagit mål för statens stöd till idrott (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syften med bidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning. Statsbidraget för barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv och stöd kan även lämnas till verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

16.4.2 Resultatredovisning

Resultatet redovisas utifrån de mål för idrottspolitik som riksdagen beslutat (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243).

Resultat

Den fria och självständiga idrottsrörelsen har en betydelsefull roll i vårt samhälle. Antalet medlemmar i åldern 7–70 år inom idrottsrörelsen är ca 3,3 miljoner varav flickor och kvinnor utgör 45 procent och pojkar och män 55 procent. Ca 2,4 miljoner människor av dessa är aktiva medlemmar. Antalet elitidrottare uppskattas till ca 7 000 personer. Under 2010 uppgick det

samlade statliga stödet till idrotten till 1 705 miljoner kronor, varav 1 205 miljoner kronor fördelades över statsbudgeten och 500 miljoner kronor utgjorde bidrag från AB Svenska Spel.

Barn- och ungdomsverksamhet

Bidraget till idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet i form av lokalt aktivitetsstöd uppgick 2010 till 619 miljoner kronor vilket var en minskning med 44 miljoner kronor jämfört med 2009. Antalet deltagartillfällen uppgick 2009 till ca 55 miljoner fördelade på 40 procent flickor och 60 procent pojkar. Den särskilda satsningen på svensk idrott, Idrottslyftet, uppgår till 500 miljoner kronor. Satsningens främsta syfte har under de fyra inledande åren varit att öppna dörrarna till idrotten för fler barn och ungdomar samt att utveckla verksamheten så att de väljer att idrotta högre upp i åldrarna. Verksamheten ska utgå från ett jämställdhetsoch jämlikhetsperspektiv.

Prioriterade områden har varit att utveckla förbund och föreningar, öka tillgängligheten till anläggningar och idrottsmiljöer, rekrytera och utveckla ledare samt att samverka med skolorna. Under det tredje verksamhetsåret har 280 miljoner kronor betalats ut som föreningsstöd, 90 miljoner kronor har gått till speciella insatser och 122 miljoner kronor till förbundsutvecklingsstöd främst i form av utbildning och

insatser för att utveckla den interna demokratin. Resterande 8 miljoner kronor har avsatts för rådgivning, utvärdering m.m. Samtliga specialidrottsförbund som var medlemmar i Riksidrottsförbundet före 2010 och samtliga distrikt har deltagit i Idrottslyftet. Drygt 10 000 föreningar har genomfört mer än 16 500 satsningar med drygt 800 000 deltagare varav 44 procent flickor och 56 procent pojkar. 2 852 föreningar har kunnat utbilda idrottsledare i samarbete med SISU Idrottsutbildarna.

Gemensam administration och centrala idrottsorganisationer

Under 2010 beslutade Riksidrottsförbundet att 274 miljoner kronor utbetalades som basbidrag till specialidrottsförbunden, 28 miljoner kronor till distriktsförbund inklusive Gotland/Nordkalottstöd samt 58 miljoner kronor till förbundets löner, ersättningar och sociala kostnader.

En samlad elitsatsning

Regeringen beslutade 2009 att Riksidrottsförbundet sammanlagt får disponera 212 miljoner kronor till en flerårig samlad förbundsövergripande och behovsprövad elitsatsning inom svensk idrott med syfte att stärka idrottsutövares internationella konkurrenskraft (dnr Ku2008/2135/MFI, Ku2009/1747/MFI). Tillsammans med de medel som ställts till Sveriges Olympiska Kommittés och Sveriges

Paralympiska Kommittés förfogande har ca 100 miljoner utbetalats i form av elitstöd under 2010.

Forskning och uppföljning

Bidraget till idrottsforskning ges främst till Gymnastik- och idrottshögskolan, Centrum för idrottsforskning (CIF) som har till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område. Budgeten för 2010 uppgick till 23 miljoner kronor, varav 16 miljoner kronor från anslaget 13:1 *Stöd till idrotten*.

Regeringen har beslutat att CIF under 2010 ska analysera och genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens idrottsstöd samt utforma indikatorer (dnr Ku2009/1978/MFI). CIF fick därutöver i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av i vilken utsträckning idrottens barn- och ungdomsverksamhet beaktar och främjar ett barnrättsperspektiv, så att bl.a. barns och ungdomars möjlighet till inflytande och delaktighet ökar liksom deras möjlighet att ta ansvar för sitt idrottande.

CIF har under 2010 sammanställt befintlig och aktuell kunskap rörande barnrättsperspektivet inom idrotten genom att ett antal forskare med erfarenhet av att studera barn- och ungdomsidrott ombads skriva artiklar om barnrättsperspektivet

inom idrotten utifrån sina perspektiv och expertkunskaper. Artiklarna har publicerats i en antologi med titeln *För barnets bästa* – en antologi om idrott ur ett barnrättsperspektiv. CIF har därutöver tagit initiativ till en särskild studie av ungas delaktighet inom föreningsidrotten som publicerats i rapporten *Ett idrottspolitiskt dilemma*. Unga, föreningsidrotten och delaktigheten.

Specialidrott inom gymnasieskolan

Det statliga stödet till specialidrott inom gymnasieskolan uppgick 2010 till 41 miljoner kronor och verksamhet bedrevs vid 58 riksidsrottsgymnasier i 49 kommuner. Antalet elevplatser uppgick till 1 300 stycken. Statens stöd har gjort det möjligt för elitidrottande unga kvinnor och män att kombinera idrottslig utveckling med studier vid riksrekryterande idrottsgymnasier. Eleverna erbjuds kvantitativt och kvalitativt bra träning i en positiv och stimulerande idrottsmiljö inför en framtida elitkarriär.

Anläggningsstöd

Riksidsrottsförbundet (RF) betalar ut ca 20 miljoner kronor per år i anläggningsbidrag. Bidraget kan sökas av idrottsföreningar anslutna till RF. Under 2010 har 188 föreningar fått bidrag för investeringar i sina idrottsanläggningar. Bidrag kan beviljas för uppförande, om och tillbyggnad av anläggning för idrotts- och

friluftsliv, vilket även inkluderar s.k. näridrottsplats).

Nationella insatser mot dopning

Dopning inom idrotten ska aktivt motverkas. Statsbidraget för detta ändamål uppgick 2010 till 26 miljoner kronor vilket var en ökning med 3 miljoner kronor jämfört med 2009. Antalet provtagningar under 2010 uppgick till 3 950 tester varav 38 procent togs vid tävling och 62 procent utanför tävling. Dessutom togs 199 prover på uppdrag av internationella organisationer.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till utformning av den framtida nationella antidopningsverksamheten och undersöka möjligheterna att bilda en fristående nationell antidopningsorganisation, som staten och idrottens centrala organisation ska ha ett delat ansvar för (dir. 2009:116). Utredaren har slutredovisat sitt uppdrag i januari 2011 i betänkandet Antidopning Sverige. En ny väg för arbetet mot dopning (SOU 2011:10). Betänkandet har remissbehandlats. Förslagen i betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Internationellt samarbete

Internationella insatser mot dopning

Unescos globala konvention mot dopning inom idrotten utgör ett viktigt steg i det utökade internationella arbetet mot dopning inom

idrotten. Sverige har anslutit sig till konventionen och bidrar till finansieringen av verksamheten inom världsantidopningsbyrån (WADA). De europeiska regeringarnas samordning i WADA-frågor hanteras inom en ad hoc-kommitté under Europarådet. Inom Europarådets antidopningskonvention bedrivs även ett övervakningsarbete av staternas efterlevnad av sina åtaganden i konventionen.

Europarådet

Sverige är anslutet till Europarådets vidgade partiella avtal om idrott, EPAS. Det informella idrottsministermötet i Baku den 22 september 2010 behandlade främst frågan om uppgjorda matcher inom fotbollen.

Europeiska unionen

I och med Lissabonfördragets ikraftträdande fick EU uttryckligen behörighet i idrottsfrågor. Enligt fördraget ska unionen bidra till att främja europeiska idrottsfrågor och då beakta idrottens specifika karaktär, dess strukturer som bygger på frivilliga insatser samt dess sociala och pedagogiska funktion. Såväl det spanska som det belgiska ordförandeskapet höll informella idrottsministermöten med särskilt fokus på EU:s politiska dialog med idrotten. Den 18 november 2010 antog rådet en resolution som behandlar formerna för hur högnivåmöten med företrädare för EU och idrotten ska genomföras.

Analys och slutsatser

CIF har redovisat sin övergripande uppföljning av det statliga idrottsstödet effekter med utgångspunkt i ett indikatorsystem. Uppföljningen tar sin utgångspunkt i motiven till statens stöd till idrotten såsom dessa preciserats i förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Sammanlagt 22 indikatorer redovisas, fördelat över fem målområden.

Indikatorsystemet är i huvudsak uppbyggt på befintlig statistik. Merparten av indikatorerna rör olika aspekter av idrottsrörelsens verksamhet och organisationsstruktur, som medlemsbestånd, inkomstkällor, omfattningen på det ideella ledarskapet och utbildningsinsatser. Redogörelsen av indikatorsystemet tecknar en bred bild av den frivilligt organiserade idrottsrörelsens utformning och existensvillkor i Sverige. Indikatorsystemet vittnar tydligt om den organiserade idrottens anmärkningsvärt starka position i det svenska samhället. Särskilt stark är idrottens ställning hos barn- och ungdomar. Aktiva idrottsutövare återfinns i alla åldrar.

Indikatorsystemet visar att människors benägenhet till idrott och fysisk aktivitet ökar i takt med stigande ekonomi, utbildningsgrad och position på arbetsmarknaden. Andelen kvinnor på beslutande befattningar inom idrottsrörelsen är avsevärt lägre än andelen kvinnor bland aktiva

medlemmar. I fråga om etnicitet och kulturell mångfald visar statistiken att flickor med invandrarbakgrund är förhållandevis svagt representerade i föreningsidrotten. Sammantaget visar indikatorsystemet således att människors tillgång och förutsättningar till idrott och fysisk aktivitet är ojämnt fördelade i samhället.

Regeringen anser att de medel som ställts till förfogande för idrottens barn- och ungdomsverksamhet i form av lokalt aktivitetsstöd och den särskilda satsningen Idrottslyftet har gett idrottsrörelsen förbättrade möjligheter att utvecklas och även nå nya grupper av flickor och pojkar, unga kvinnor och män. Genom de ökade resurser som under flera år tillförts idrottsrörelsen har stödet även kunnat ökas såväl för idrottens centrala organisationer som för elitsatsande idrottsutövare. Idrottsrörelsen har getts stor frihet att under eget ansvar disponera statens stöd.

Genom regeringens särskilda elitidrottssatsning har ökade möjligheter skapats för att stärka svenska elitidrottarens internationella konkurrenskraft. För att uppnå detta krävs en ytterligare förbättrad samverkan mellan Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté och Sveriges Paralympiska Kommitté.

Sveriges engagemang i arbetet mot dopning inom idrotten är betydande. Riksidrottsförbundets

utvecklingsarbete på nationell nivå bedöms vara framgångsrikt. Förbundets aktiva deltagande i samarbete med regeringen i det internationella arbetet mot dopning bedöms främja elitidrottares möjligheter att tävla i en dopningsfri idrott.

Den behörighet som Lissabonfördraget ger EU på det idrottspolitiska planet bedöms inte i någon större omfattning komma att påverka den svenska idrottspolitiken, som bygger på idrottsrörelsens fria och självständiga ställning. Den framgångsrika svenska modellen med en fri och självständig idrottsrörelse har därmed goda förutsättningar att bestå.

16.5 Friluftslivspolitik

16.5.1 Mål

Riksdagen har i december 2010 antagit mål för friluftslivspolitik (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38). Friluftslivspolitik ska ha ett mål, där det bland annat ingår att ge alla människor möjligheter att vara ute i naturen. Målet specificeras genom tio punkter:

- att naturen ska vara tillgänglig för alla,
- att personligt och ideellt engagemang ska stå i centrum,
- att allemansrätten ska värnas,
- att den hållbara användningen av naturen

planeras med hänsyn till friluftslivets behov,

- att kommunerna ska ha ett stort ansvar för naturen nära tätorterna,
- att friluftslivet ska bidra till landsbygdsutveckling och regional tillväxt,
- att skyddade områden ska vara en tillgång för friluftslivet,
- att friluftslivet ska ha en given roll i skolans arbete,
- att fysisk aktivitet och avkoppling ska stärka folkhälsan, och
- att beslut om friluftsliv ska fattas med god Okunskap.

Riksdagen har gett regeringen i uppdrag att komplettera målet för friluftslivspolitik med ett antal mätbara mål.

Riksdagen har vidare beslutat (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38) att den framtida hanteringen av ansvaret för fördelning och utbetalning av statsbidrag till friluftsanslag ska ligga hos samsamarbetsorganisationen Svenskt Friluftsliv. Ändringarna trädde i kraft den 11 januari 2011.

16.5.2 Resultatredovisning

Resultat

Naturvårdsverket har ansvar för friluftsförhållanden.

Naturvårdsverket ska enligt förordningen (2009:1476) med instruktion för Naturvårdsverket, verka för att förutsättningarna för friluftslivet bevaras och utvecklas.

Naturvårdsverket finansierar dessutom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring med en budget på totalt 34,2 miljoner kronor under 2006–2012.

Fram till och med den 30 juni 2009 har det inom Naturvårdsverket funnits ett råd för friluftsliv, Friluftsrådet. Rådets uppgift har varit att skapa, bevara och utveckla förutsättningar för friluftslivet samt att göra friluftslivets samhällsnytta tydlig. Rådet har bistått och samverkat med myndigheter, forskare och organisationer som har anknytning till friluftslivet. Sedan 2004 har Friluftsrådet fördelat statsbidrag till olika friluftsanslagställen. I betänkandet Myndighet för miljön – en granskning av Naturvårdsverket (SOU 2008:62) föreslogs bland annat att ett antal råd vid Naturvårdsverket, däribland Friluftsrådet, skulle tas bort och inte längre regleras i Naturvårdsverkets instruktion. Därmed upphörde förordnandet av ledamöter inom Friluftsrådet per den 1 juli 2009. Från och med den 1 juli 2009 hanterades fördelningen och utbetalningen av statsbidrag till friluftsanslagställen av Naturvårdsverket i avvaktan på regeringsbeslut om eventuellt ändrat ansvar. I propositionen Framtidens friluftsliv (prop.

2009/10:238) föreslog regeringen att hanteringen av fördelning och utbetalning av statsbidrag till friluftsanslagställen i framtiden ska ligga hos samarbetsorganisationen Svenskt Friluftsliv. Ändringarna trädde i kraft den 11 januari 2011.

Statsbidrag lämnas antingen som organisationsbidrag eller verksamhetsbidrag. Med organisationsbidrag avses bidrag till organisationer i förhållande till organisationens medlemsantal och aktivitetsnivå och med verksamhetsbidrag avses stöd till organisationer för en specifik verksamhet efter särskild prövning.

År 2010 fördelade Naturvårdsverket 24,8 miljoner kronor i bidrag till friluftsanslagställen, varav 17 miljoner kronor avsåg organisationsbidrag, fördelade till elva organisationer, och 7,8 miljoner kronor avsåg verksamhetsbidrag, fördelade till 14 projekt. OrganisationsPROP. bidragen ger nödvändig grund för friluftsanslagställena att kunna erbjuda sina medlemmar service och stöd. Cirka 31 procent av bidragen fördelades som verksamhetsbidrag vilka är förenade med resultatkrav. Under 2010 har organisationsbidrag och verksamhetsbidrag lämnats till Friluftsfrämjandet, Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, Riksförbundet Hälsofrämjandet, Svenska Livräddningssällskapet, Sveriges Ornitologiska Förening och Svenska Folksportförbundet. Endast organisationsbidrag

har lämnats till Cykelfrämjandet, Svenska Botaniska Föreningen, Svenskt Friluftsliv, Svenska Friskportförbundet och Naturskoleföreningen. Endast verksamhetsbidrag har lämnats till Svenska Naturskyddsföreningen, Svenska Scoutrådet, Fältbiologerna, Riksförbundet Sveriges 4H, Svenska Gång- och Vandrarförbundet, Svenska Kanotförbundet, Klätterförbundet och Svenska Jägareförbundet.

Våren 2011 anordnade Naturvårdsverket tillsammans med Miljödepartementet och ett tjugotal myndigheter en tankesmedja om friluftsliv som syftade till att fånga upp idéer och förslag till den fortsatta utvecklingen av friluftslivspolitik som riksdagen beslutade om 2010. Riksdagen beslutade också om att regeringen skulle återkomma med mätbara mål för friluftslivet. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att efter samråd med berörda myndigheter utveckla målen så att de blir mätbara. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2012.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det är viktigt att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv utvecklas och stärks, oavsett ålder, kön och etnisk tillhörighet. Vistelse i natur och grönområden skapar förutsättningar för avkoppling och gemenskap. Friluftsförbundets organisationerna är viktiga för att skapa intresse och

möjlighet för såväl barn och ungdomar som vuxna att utöva friluftsförbundets aktiviteter. De bedriver en verksamhet som bland annat främjar folkhälsan och möjliggör för olika grupper av människor att få del av motion och naturupplevelser. Andra viktiga uppgifter är att skapa mötesplatser i naturen för människor med olika etnisk bakgrund och med olika förutsättningar att vistas ute i naturen samt att uppmuntra barns utevistelse. Det är av stor betydelse att det finns tillräckligt med attraktiva och upplevelserika naturmiljöer i tätorternas närhet. Länsstyrelsernas program för skydd av tätortsnära natur bidrar till detta. Sammanfattningsvis konstaterar regeringen att Naturvårdsverkets fördelade bidrag till frivilligorganisationer under 2010 uppfyller bidragens syften och i flera fall har inneburit att föreningarna lyckats överträffa sina uppsatta mål. Se även utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

16.5.3 Politikens inriktning

Målet för friluftslivspolitik är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238).

En rik tillgång på natur, allemansrätt,

individens intresse och ideella organisationers engagemang är grunden för människors möjligheter att bedriva friluftsliv. Sveriges stora oexploaterade arealer av skogar, fjäll, sjöar och skärgårdar är några av de miljöer som ger stora möjligheter för ett aktivt friluftsliv. Friluftsliv är naturvårdens sociala dimension.

Friluftsliv kan utövas på egen hand eller i organiserad form, grundläggande är att mångfalden ger utrymme för ett personligt val. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Friluftslivspolitikerna ska stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv.

Allemansrätten är av avgörande betydelse för ett fritt friluftsliv och turism. Allemansrätten är en unik grundlagsfäst rätt som ska värnas. Rätten ger oss tillgång till naturen och också möjlighet att ta del av det som naturen erbjuder. Allemansrätten är en viktig tillgång för både stad och land, regional utveckling och lokala turistföretag. Tillgången till naturen måste värnas och eventuella intressekonflikter förebyggas. Naturvårdsverket har initierat en utredning av allemansrätten i syfte att skaffa ett brett kunskapsunderlag kring allemansrätten och bedöma i vilken mån det kan finnas problem vid tillämpningen.

Friluftslivet är brett och spänner över flera politikområden, där naturvårdspolitik, regional tillväxtpolitik, jordbrukspolitik, politik för landsbygdsutveckling samt utbildnings- och forskningspolitik är några exempel. Friluftslivets folkhälsoaspekter och den förebyggande hälsovården är liksom kulturlivet och samhällsplaneringen centrala. För att värna de tätortsnära grönområdena har den kommunala planeringen en nyckelroll.

Friluftsförbundens verksamhet är mycket viktig för möjligheten att bedriva friluftsliv. Staten har ett ansvar att skapa förutsättningar för ett rikt och varierat friluftsliv och att försäkra tillgång och förbättra tillgänglighet till naturen. Det är genom att människorna utövar friluftsliv som intresset för friluftsliv upprätthålls och utvecklas. Därför är det också en angelägenhet för staten att stödja organisationer och enskilda i friluftsarbetet.

Sammanfattningsvis konstaterar regeringen att Naturvårdsverkets fördelade bidrag till friluftsförbund under 2010 har uppfyllt bidragets syften och i flera fall har inneburit att föreningarna lyckats överträffa sina egna uppsatta mål.

Regeringen har i propositionen Framtidens friluftsliv (prop. 2009/10:238) föreslagit att Svenskt Friluftsliv, som är en samarbetsorganisation

för 23 ideella friluftorganisationer, ska fördela statsbidragen till friluftsliv. Förslaget genomförs fr.o.m. 2011.

För att utveckla friluftslivspolitiken pågår arbetet med att utveckla mätbara mål för friluftslivet. Naturvårdsverket ska efter samråd med berörda myndigheter och organisationer senast den 1 mars 2012 till regeringen redovisa förslag till mätbara mål.

16.6 Budgetförslag

16.6.1 13:1 Stöd till idrotten

Tabell 16.2 utelämnas här.

Anslaget används för stöd till idrotten. Anslaget finansierar bl.a. idrottens barn- och ungdomsverksamhet, den särskilda satsningen Idrottslyftet, idrottens gemensamma verksamhet, antidopning samt olympisk och paralympisk verksamhet

Regeringens överväganden

Tabell 16.3 utelämnas här.

2012 2013 2014 2015

Anvisat 2011 1 1 704 851 1 704 851 1 704 851 1 704 851

Förändring till följd av:

Regeringen föreslår att 1 704 851 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 1 704 851 000 kronor, 1 704 851 000 kronor respektive 1 704 851 000 kronor.

16.6.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.4 utelämnas här.

Anslaget används i enlighet med förordningen (1995:1593) om bidrag till allmänna samlingslokaler.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 kronor 2013 och 2014.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2012 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 32 000 000 kronor 2013 och 2014.

Tabell 16.5 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Tabell 16.5 utelämnas här.

Regeringens överväganden

Tabell 16.6 utelämnas här.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 32 164 000 kronor för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 32 164 000 kronor, för 2014 till 32 164 000 kronor och för 2015 till 32 164 000 kronor.

16.6.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 16.7 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2010	Utfall	28 034	Anslags- sparande	129
2011	Anslag	28 163 ¹	Utgifts- prognos	28 163
2012	Förslag	28 163		
2013	Beräknat	28 163		
2014	Beräknat	28 163		
2015	Beräknat	28 163		

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används i enlighet med förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering

Regeringens överväganden

Tabell 16.8 utelämnas här.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 28 163 000 kronor för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 28 163 000 kronor, för 2014 till 28 163 000 kronor och för 2015 till 28 163 000 kronor (Kvinnors organisering)

16.6.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer

Tabell 16.9 utelämnas här.

Anslaget används för statsbidrag till friluftorganisationer.

Ansökningar om bidrag har hittills prövats enligt förordningen (2003:133) om statsbidrag till friluftorganisationer. Den 11 januari 2011 trädde en ny förordning med motsvarande namn i kraft (SFS 2010:2008) och ansökningar om bidrag prövas efter det datumet mot kraven i den nya förordningen.

Regeringens överväganden

Tabell 16.10 utelämnas här.

Friluftsliv är en angelägen fråga för regeringen och ett prioriterat politikområde. Staten har en viktig roll i att stötta och stimulera de ideella organisationernas verksamhet i syfte att öka människors friluftaktiviteter.

Regeringen föreslår att 27 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Stöd till friluftorganisationer* under 2012. För 2013 beräknas anslaget till 27 785 000 kronor, för 2014 beräknas anslaget till 27 785 000 kronor och för 2015 beräknas anslaget till 27 785 000 kronor.

16.6.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.11 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer i enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 13:5 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2013.

Skälen till regeringens förslag: För att Partibidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer beslutas som medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2012 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor under 2013.
Tabell 16.12 utelämnas här.

Regeringens överväganden

Tabell 16.13 utelämnas här.
Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 15 000 000 kronor för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor, för 2014 till 15 000 000 kronor och för 2015 till 0 kronor.

16.6.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn

Tabell 16.14 utelämnas här.

Anslaget används för kunskapsutveckling, uppföljning och vissa andra initiativ som syftar till att främja den ideella sektorn. Anslaget kan även användas för sådana administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 16.15 utelämnas här.

2012 2013 2014 2015

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 24 958 000 kronor för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 24 958 000 kronor, för 2014 till 24 958 000 kronor och för 2015 till 24 958 000 kronor.

796/799 Sport, idrott o d.

[SW 796/799 Sport, idrott o d.](#)

Regeringens kulturbudget för 2012

Sid

16 Politik för det civila samhället	173
16.1 Omfattning	173
16.2 Utgiftsutveckling.....	173
16.3 Politik för det civila samhället	174
16.3.1 Mål.....	174
16.3.2 Resultatredovisning	174
16.3.3 Politikens inriktning.....	179
16.4 Idrottsfrågor	180
16.4.1 Mål.....	180
16.4.2 Resultatredovisning	180
16.5 Friluftslivspolitik	183
16.5.1 Mål.....	183
16.5.2 Resultatredovisning	183
16.5.3 Politikens inriktning.....	184
16.6 Budgetförslag.....	185
16.6.1 13:1 Stöd till idrotten	185
16.6.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	186
16.6.3 13:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	187
16.6.4 13:4 Stöd till friluftorganisationer	187
16.6.5 13:5 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	188
16.6.6 13:6 Insatser för den ideella sektorn	189

Innehållet visas på följande sidor.

I 796-799 ingår idrott, friluftsliv o d.

Se redovisningen på område 7959.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.](#)

[SW 80 Språkliga verksamheter. 802/819 motsvarar 82/89.](#)

[SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.](#)

[SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.](#)

[SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.](#)

[SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.](#)

[SW 84 Fransk skönlitteratur o d.](#)

[SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.](#)

[SW 86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d.](#)

[SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.](#)

[SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.](#)

[SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d.](#)

80 Språk. Språkliga verksamheter. 802-809 motsvarar 82-89.

81 Litteraturvetenskap - historia.

812-819 motsvarar 82-89.

82/89 Skönlitteratur på olika språk

[SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.](#)

[SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.](#)

[SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.](#)

[SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.](#)

[SW 84 Fransk skönlitteratur o d.](#)

[SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.](#)

[SW 86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d.](#)

[SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.](#)

[SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.](#)

[SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d.](#)

I grundskolan behandlas frågor om skönlitteratur o d i språkämnen i område 80.

<u>Regeringens kulturbudget för 2012</u>	Sid
6 Litteraturen, läsandet och språket.....	79
6.1 Omfattning	79
6.2 Utgiftsutveckling.....	79
6.3 Mål.....	80
6.4 Resultatredovisning	80
6.4.1 Bibliotek	80
6.4.2 Litteratur och kulturtidskrifter.....	81
6.4.3 Språk.....	83
6.5 Budgetförslag.....	84
6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	84
6.5.2 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket	85
6.5.3 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur	86
6.5.4 3:4 Institutet för språk och folkminnen.....	86

Innehållet visas på följande sidor.

**Delar gäller område 102 om bibliotek o d.
Redovisningen i det följande finns också på område 102.**

Kan beröra områdena 655 Förlag och 91-99 Geografi, biografi och historia.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds bidragsgivning till bibliotek, litteratur

och kulturtidskrifter. Vidare omfattas Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Institutet för språk och folkminnen samt Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Litteraturen, läsandet och språket</i>							
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	121	124	121	124	124	124	124
3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket	75	85	84	86	88	90	92
3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur	16	17	17	17	17	18	18
3:4 Institutet för språk- och folkminnen	51	53	53	53	54	54	55
Summa Litteraturen, läsandet och språket	263	279	275	280	283	286	289

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

6.3 Mål

Resultatredovisningen fr.o.m. 2010 görs mot de nya målen för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat om (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145), se avsnitt 4.3.

6.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom litteraturen, läsandet och språket utgår från bl.a.:

- fördelade bidrag och utvecklingsbidrag till folkbibliotek, region- och länsbibliotek, lånecentraler, Sveriges depåbibliotek och Internationella biblioteket,
- fördelade bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, litterära evenemang, läsfrämjande insatser, inköpsstöd till folk- och skolbibliotek, litterära projekt i utlandet, översättningsstöd samt produktion och utlåning av talböcker och punktskriftsböcker,
- insatser inom språkområdet med utgångspunkt i språklagen (2009:600).

Bedömningen av resultatet utgår vidare från insatser för att främja kvalitet och för att förnya och utveckla verksamheten.

6.4.1 Bibliotek

Resultat

Statens kulturråd

Staten ger genom Statens kulturråd bidrag till folk- och länsbibliotek för att främja spridning och läsning av litteratur samt för att utveckla biblioteksväsendet.

Närmare 49 miljoner kronor fördelades under 2010 som verksamhetsbidrag till region- och länsbibliotek, lånecentraler, Sveriges depåbibliotek och Internationella biblioteket. Därutöver fördelades 5,3 miljoner kronor för utveckling av biblioteksverksamhet.

Statens kulturråd har valt att prioritera strategiskt utvecklingsarbete och samverkan genom länsövergripande projekt vid fördelning av utvecklingsbidraget. Ansökningar som syftar till att stärka interkulturell och internationell utveckling har också prioriterats.

Det arbete som Statens kulturråd bedrivit i syfte att skapa samverkan mellan olika bibliotekstyper och tillgängliggöra de samlade nationella resurserna, inom ramen för nätverket Sverigebiblioteket, avslutades under 2010. *Regeringsuppdrag inom biblioteksområdet*
Regeringen har beslutat att Kungl. biblioteket från den 1 januari 2011 ska ha ett nationellt samordnings- och utvecklingsansvar som bl.a. innebär att utöva nationell överblick, att främja samordning och att samla in statistik.

Den utvärdering av bibliotekslagen (1996:1596) som regeringen under 2009 beslutade att genomföra färdigställdes under våren 2010 (dnr Ku2009/1518/KV). Inom Regeringskansliet bereds för närvarande en översyn av bibliotekslagen. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) produktion och förvärv av talböcker utgjorde 2010 ca 24 procent av den årliga bokutgivningen i Sverige. Snittkostnaden per titel minskade med ca 10 procent under 2010 jämfört med 2009. Antalet bibliotek och högskolestuderande som är registrerade som låntagare hos TPB ökade med ca tio procent. Antalet låntagare som lånar fysiska exemplar från TPB minskade med ca 20 procent mellan 2009 och 2010. Antalet enskilda låntagare som laddar ned via TPB och som registrerats via det egna biblioteket – en möjlighet som infördes under 2010 – uppgick under 2010 till över 3 000. De enskilda låntagarnas nedladdningar via högskolebiblioteken, som var först med att införa möjligheten till direktnedladdning, ökade från 8 828 under 2009 till 30 095 under 2010.

TPB:s produktion och förvärv av punktskriftsböcker ökade med ca tio procent under 2010. Antalet utlånade punktskriftsböcker minskade totalt med ca fem procent. Utlåningen av barnböcker

Tabell 6.2 Prestationer talböcker 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal producerade och förvärvade talböcker	2 185	2 178	2 311
Snittkostnad per egenproducerad talbok	26 382	26 718	24 292
Antal förmedlande bibliotek och studerande som är registrerade vid TPB	11 121	12 521	13 711
Antal låntagare som lånar fysiskt från TPB	3 498	3 265	2 610
Antal enskilda låntagare som laddar ner från TPB	-	-	3 055

minskade med ca 15 procent, vilket bl.a. förklaras med att det ökade medieutbudet förändrat unga brukares läsvanor. För att ytterligare främja barns tillgång till och användning av punktskrift överfördes 1 496 000 kronor från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg till TPB fr.o.m. 2010. Det har bl.a. bidragit till en ökad produktion av talböcker och taktila bilderböcker för barn. Fem nya taktilt illustrerade böcker för barn producerades under 2010 och det totala beståndet uppgår till 65 titlar.

Tabell 6.3 Prestationer punktskriftsböcker 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal producerade och förvärvade punktskriftsböcker	326	367	409
Antal utlånade punktskriftsböcker	23 958	20 414	19 334
- varav för barn	6 738	5 820	4 899
Bestånd av taktila bilderböcker	56	60	65

Analys och slutsatser

Biblioteken är en viktig samhällelig resurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle. De verkar för läskunnighet, utbildning, livslångt lärande, kultur och informationsspridning. Biblioteksverksamheten är främst en kommunal angelägenhet men stöds även genom statliga bidrag, främst från Statens kulturråd. Statliga medel till regional biblioteksverksamhet fördelas fr.o.m. 2011 genom kultursamverkansmodellen. Folkbibliotekens verksamheter kommer därmed att synliggöras och utvecklas genom arbetet med de regionala kulturplanerna.

Biblioteken är också betydelsefulla samverkansparter i regeringens arbete med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra det nationella kulturarvet.

Utvärderingen av bibliotekslagen som redovisades 2010 visade att de stora omvärldsförändringar

som skett sedan lagens tillkomst

1996 gör en revision av lagen nödvändig. Sätten att framställa och distribuera kultur- och informationsbärande medier har förändrats, och många andra medier än tryckta hanteras av det allmänna biblioteksväsendet. Även medievanor och biblioteksanvändning har förändrats.

I ovan nämnda utredning konstateras även att det har varit svårt att följa upp tillämpningen av bibliotekslagen (1996:1596). Detta kommer dock att förändras i och med att Kungl. biblioteket, inom ramen för sitt vidgade uppdrag, tillsammans med länsbiblioteken ska följa upp hur de planer för biblioteksverksamheterna som kommuner och landsting antar i enlighet med bibliotekslagen har utformats och hur de används.

TPB driver utvecklingen med digital teknik inom taltidnings-, talboks- och punktskriftsverksamheterna. Under 2010 introducerades möjligheterna till direkt nedladdning av talböcker respektive ett system med envägslån för punktskrift, som innebär att läsarna kan låna böcker som inte ska returneras. Utvecklingen med digital teknik bedöms leda till bättre tillgänglighet för enskilda användare och en effektivare användning av de statliga medel som anslagits för verksamheten. I dag kan användarna ladda ner eller lyssna strömmande på omkring 90 000 digitala talböcker.

6.4.2 Litteratur och kulturtidskrifter

Resultat

Statens kulturråd

Statens kulturråd fördelar ett antal bidrag som syftar till att dels stödja utgivning och distribution av litteratur och kulturtidskrifter, dels främja läsning och litteraturförmedling, särskilt bland barn och unga.

Totalt fördelades 2010 ca 35 miljoner kronor i litteraturstöd till förlagen. Stödet fördelades till områdena svensk skönlitteratur, översatt skönlitteratur, facklitteratur, barn- och ungdomslitteratur, bildverk och serier för vuxna, invandrarPROP. och minoritetslitteratur samt nationella minoriteters litteratur. Kulturrådet prioriterade 2010, liksom föregående år, debutanter och översättningar av titlar från språkområden som inte är väl företrädna i den svenska utgivningen.

I augusti 2010 trädde den nya förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser i kraft. På litteraturens område innebär detta bl.a. att det inte längre finns något krav på att Kulturrådet, i samråd med berörda intressenter, ska fastställa högsta tillåtna förlagsnettopris. Andra nyheter är att stödet ska fördelas teknikneutralt samt att det införs en möjlighet att fördela stöd på förhand till planerad utgivning, något som Kulturrådet också började göra under 2010.

Under 2009 beviljades 756 titlar litteraturstöd, en minskning jämfört med föregående år. Under 2010 sjönk siffran till 722 titlar. Antalet ansökningar om stöd har minskat i motsvarande grad.

Skälen för minskningen är dels förlagens minskade utgivning, dels att de upplagegränser som infördes 2009 har resulterat i att Kulturrådet inte prioriterar stöd för titlar som trycks i en sådan omfattning att de kan förväntas bära sig ekonomiskt.

Under 2010 fördelades ca 22,3 miljoner kronor till kulturtidskrifter. Den största delen, ca 18,2 miljoner kronor, användes för produktionsstöd. Vidare fördelades ca 3,4 miljoner kronor i utvecklingsstöd. Inom utvecklingsstödet har Kulturrådet under 2010 särskilt prioriterat synliggörande och spridning av kulturtidskrifter. Av detta skäl har distributionsstöd för marknadsföring och lösnummerförsäljning på kommission beviljats även detta år. Vidare har stöd fortsatt att beviljas för samlad information om kulturtidskrifter via en tryckt och en nätbaserad katalog.

Den nya förordningen påverkar bidragsgivningen till kulturtidskrifter. Förlusttäckningskravet har slopats, definitionen av kulturtidskrift har förändrats och stödet har blivit teknikneutralt. Den försöksverksamhet med stöd till

nätbaserade tidskrifter som Kulturrådet införde 2008 blir därmed permanentad.

Statens kulturråd beslutade 2010 om bidrag till läsfrämjande insatser på totalt ca 11,8 miljoner kronor, en ökning med 2 miljoner kronor jämfört med föregående år. Av dessa medel har 11,3 miljoner kronor gått till projekt och verksamheter med barn och unga som målgrupp. Kulturrådets prioriteringar under 2010 har varit samverkan, långsiktighet, barns delaktighet, utnyttjande av internet i läsfrämjande syften samt projekt som syftat till att levandegöra litteraturen som konstform.

År 2010 fördelades ca 24,2 miljoner kronor till kommunerna för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur. För att beviljas inköpsstöd krävs dels att kommunens mediabudget inte sänkts från föregående år, dels att kommunen beskriver hur den arbetar med läsfrämjande. Kulturrådets prioritering vid fördelningen av bidrag har utgått från antalet barn som finns i kommunen samt kvaliteten på kommunens läsfrämjandeplan. Kommuner som lyft fram läsfrämjandeplanerna i biblioteksplanen, och kommuner med en bra samverkan mellan skola och folkbibliotek, har prioriterats.

Under 2010 satsades ca 2,5 miljoner kronor på bidrag till litterära projekt i utlandet. Därtill

kommer ett översättningsstöd till utländska förlag för översättning av svensk litteratur om ca 3,3 miljoner kronor. Under 2010 har Kulturrådet på området särskilt prioriterat bl.a. introduktion av nya författarskap, evenemang som rör barn- och ungdomslitteratur, yttrandefrihetsfrågor och projekt som inkluderar översättare.

Kulturrådet arbetar för att öka antalet fristäder för förföljda författare samt för att stödja nätverk för dessa författare, som under 2010 uppgick till fyra. Kulturrådets informationsinsatser under året har ökat intresset för fristäder i kommuner och regioner. De fristadsförfattare som önskat delta i litterära evenemang i Sverige och i utlandet har beretts möjligheter till detta genom bidrag från Kulturrådet. Kulturrådet har också beviljat ekonomiska bidrag för fristadsförfattares medverkan på litteraturfestivaler och för översättning till svenska av författarnas texter.

Centrum för lättläst

Uppgiften för Centrum för lättläst är att öka tillgängligheten till nyhetsinformation och litteratur för personer som har lässvårigheter eller som är otränade i det svenska språket samt för personer med funktionsnedsättning.

Satsningen på skolan har fortsatt under 2010. och bokutgivningen har haft en större inriktning

på unga läsare. Under året gavs totalt 13 titlar ut med särskild inriktning på ungdomar, jämfört med nio titlar året innan. Vid sidan av utgivningsverksamheten har Centrum för lättläst fortsatt utvecklingen som kompetenscenter på lättlästområdet. Under 2010 bildade stiftelsen ett vetenskapligt råd bestående av forskare från olika discipliner som språk och pedagogik m.m. En omvärldsanalys, inklusive kartläggning av andra aktörer på området, har även redovisats av stiftelsen som bl.a. tar upp möjligheter inom ny teknik och samverkan.

Analys och slutsatser

Sammantaget bidrar de statliga insatserna på området till att bredda tillgången till och intresset för litteratur och kulturtidskrifter. Både litteraturstödet och produktions- och utvecklingsstöden till kulturtidskrifterna har stor betydelse för att främja mångfald och kvalitet i utbudet. Det statliga stödet till produktion och distribution av litteratur och kulturtidskrifter har setts över, i enlighet med vad regeringen aviserade i propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3).

I mars 2011 tillsattes en kommitté som ska analysera litteraturens ställning och identifiera utvecklingstendenser som förväntas kunna påverka litteraturområdet framöver (dir. 2011:24). Centrum för lättläst bildades 1987 och mot

bakgrund av utvecklingen på medieområdet och andra omvärldsförändringar, ser regeringen ett behov av att se över stiftelsens verksamhet och statens stöd till anpassad litteratur och nyhetsinformation.

6.4.3 Språk

Resultat

Institutet för språk och folkminnen

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) har under året bedrivit information om språklagen (2009:600) som trädde i kraft den 1 juli 2009. ISOF har också arbetat med uppföljning av tillämpningen av lagen. Vidare har myndigheten verkat för att sprida kunskaper hos myndigheter och allmänhet om lagar och språkpolitiska mål samt utvärdera språksituationen i Sverige. Den förstärkning av anslaget som institutet fick med anledning av uppdraget att följa upp tillämpningen av språklagen har huvudsakligen använts till att utöka och förstärka kompetensen vid Språkrådet.

Barn- och mångfaldsperspektivet har uppmärksamrats bl.a. genom det material gällande dokumentations- och forskningsprojekt som samlingarna utökats med. Institutet har arbetat med att bedriva språkvård t.ex. genom att utveckla rådgivningen i språkfrågor och utöka användningen av institutets interaktiva frågetjänster på internet för att nå nya målgrupper. Arbetet med att stärka forskningsprofilen,

genom egna projekt och samverkansprojekt, har bl.a. resulterat i att institutet under året fastställt riktlinjer för forskningsverksamheten och inrättat en forskningsgrupp som forum för forskningsstrategiska frågor. Myndigheten har även bedrivit samarbete och utbyte med andra myndigheter och institutioner samt deltagit i internationellt samarbete inom sitt verksamhetsområde genom att vara företräd i flera internationella organisationer.

ISOF har under året arrangerat de årligen återkommande seminarierna Språkrådsdagen och Språkpolitikens dag samt delat ut Klarspråkskristallen, det pris för ett klart myndighetsspråk som delades ut för tredje gången i myndighetens regi. Kunskapsspridning har skett genom rådgivning inom myndighetens alla ämnesområden och myndighetens webbplatser har utökats med sidor som riktar sig till barn och unga.

Som en följd av den rapport som institutet tillsammans med berörda myndigheter lämnade till regeringen i november 2009 med förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet, har ISOF getts samordningsansvaret för uppdraget att utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen.

Arbetet med de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket har stärkts

ytterligare, dels genom språkvårdande insatser, dels genom s.k. revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken. Sedan 2010 fördelar myndigheten statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken. Syftet med bidraget, totalt 3,4 miljoner kronor, är att ge enskilda bättre förutsättningar att tillägna sig, utveckla och använda sitt nationella minoritetsspråk genom att stärka deras förmåga att förstå, tala, läsa eller skriva på minoritetsspråket. Institutet har bildat en referensgrupp med språkvetenskaplig expertis och representanter för de nationella minoritetsspråken. Intresset för bidraget har varit stort och institutet har tagit emot över 100 ansökningar, varav 33 ansökningar beviljats bidrag med sammanlagt 3,4 miljoner kronor (Utgiftsområde 1, anslag 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter*).

Analys och slutsatser

Med språklagens införande fick svenskan formell status som huvudspråk i Sverige och de fem nationella minoritetsspråkens ställning, liksom svenskt teckenspråk, befestades. Genom ISOF:s uppdrag att följa upp tillämpningen av språklagen har arbetet stärkts ytterligare.

Institutet har en omfattande rådgivning för både forskare och allmänhet inom myndighetens alla ämnesområden och svar på förfrågningar och service till besökare har fungerat bra. Genom att

utveckla rådgivningen i språkfrågor och utöka användningen av institutets interaktiva frågetjänster har nya målgrupper nåtts. Institutetsuppgift att samla kunskap om och följa användningen av även andra språk i Sverige behöver dock utvecklas.

Effekterna av Språkrådets betydelsefulla klarspråksarbete är framför allt bättre, mer lättlästa texter och större språklig medvetenhet. Samarbetet och utbytet med andra myndigheter och institutioner samt deltagandet i internationellt samarbete inom verksamhetsområdet har bidragit till att ytterligare stärka inhämtning, spridning och utbyte av kunskaper.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.4 utelämnas här.

Anslaget används för stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter, stöd till insatser för att främja läsning samt ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får belastas med vissa kostnader för administration och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Tabell 6.5 utelämnas här.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2013.

Regeringens överväganden

Tabell 6.6 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 123 682 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 123 682 000 kronor, 123 509 000 kronor respektive 123 509 000 kronor.

6.5.2 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Tabell 6.7 utelämnas här.

Anslaget används för Talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) förvaltningskostnader och verksamhet. TPB är en statlig myndighet som i samverkan med andra bibliotek ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning får tillgång till litteratur som de kan ta del av.

TPB svarar även för att förse högskolestuderande personer med funktionsnedsättning i form av läshandikapp med tillgänglig studielitteratur. Medlen för studielitteraturverksamheten anvisas under utgiftsområde 15 Studiestöd, anslaget 1:5 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål*. Inom myndigheten finns en nämnd för punktskrift och taktil läsning, punktskriftsnämnden, med uppgift att främja och utveckla taktil läsning och punktskrift som skriftspråk för synskadade. Inom myndigheten finns även ett särskilt beslutsorgan för taltidningar, taltidningsnämnden, som beslutar om bidrag till tidningsföretag som ger ut en talad version av den tryckta tidningen.

Regeringens överväganden

Tabell 6.8 utelämnas här.

Anslaget minskas med 350 000 kronor för 2012. Från anslaget omprioriteras 128 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 85 781 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Talboks- och punktskriftsbiblioteket* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 88 054 000 kronor, 89 728 000 kronor respektive 91 990 000 kronor.

6.5.3 3:3 Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur

Tabell 6.9 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur (Centrum för lättläst). Enligt stadgarna har stiftelsen till ändamål att äga och ge ut en nyhetstidning för personer med funktionsnedsättning samt att ge ut lättlästa böcker (LL-böcker). Verksamheten ska bedrivas utan vinstsyfte och inom ramen för det avtal som träffas mellan staten och stiftelsen. Nu gällande avtal löper till och med den 31 december 2011.

Regeringens överväganden

Tabell 6.10 utelämnas här.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 16 698 000 kronor anvisas under anslaget 3:3

Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 17 199 000 kronor, 17 509 000 kronor respektive 17 909 000 kronor.

6.5.4 3:4 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.11 utelämnas här.

Anslaget används till förvaltningskostnader för Institutet för språk och folkminnen. Institutet är en central myndighet på språkets område som har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och språkligt burna kulturarv i Sverige. Vidare ska institutet bedriva forskning samt delta i internationellt samarbete inom sitt verksamhetsområde. Institutets verksamhet bedrivs i Uppsala, Lund, Göteborg, Umeå och Stockholm.

Regeringens överväganden

Tabell 6.12 utelämnas här.

Från anslaget omprioriteras 79 000 kronor till Riksarkivet för att finansiera Samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet. Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 53 379 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Institutet för språk och folkminnen* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 54 380 000 kronor, 53 879 000 kronor respektive 55 318 000 kronor.

9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.

Innehåll och länkar till hemsidan:

[SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.](#)

[SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.](#)

[SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.](#)

[SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.](#)

[SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.](#)

[SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.](#)

[SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.](#)

[SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.](#)

[SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.](#)

[SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.](#)

[SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.](#)

[SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden.](#)

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik.

Blandade ämnen.

(DK (05), 07, 08, (04))

Regeringens kulturbudget för 2012

	Sid
14 Medier	139
14.1 Omfattning	139
14.2 Utgiftsutveckling	139
14.3 Mål.....	140
14.4 Resultatredovisning	140
14.4.1 Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	140
14.4.2 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	143
14.4.3 Kommersiell radio och tv.....	143
14.4.4 Lokal icke-kommersiell radio och tv.....	144
14.4.5 Presstöd.....	144
14.4.6 Taltidningar.....	146
14.4.7 Skydd av barn och unga mot skadligt medieinnehåll	147
14.4.8 Informationsspridning om utvecklingen inom medieområdet.....	149
14.5 Budgetförslag.....	150
14.5.1 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	150
14.5.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen ..	150
14.5.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.....	151
14.5.4 11:4 Statens medieråd.....	151
14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar.....	152
14.6 Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	153

Kan beröra områdena 654 Telekommunikationsverksamheter och
655 Förlagsverksamheter o d

Det mesta ingår i område 7914-7919, där allt visas.

Utdrag om tidningar od visas på följande sidor.

14 Medier Här utdrag om tidningar.

Hela avsnittet om medier finns på område 7914

14.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Presstödsnämnden, Myndigheten för radio och tv, Statens medieråd samt presstödet och stödet till

taltidningar. Avsnittet omfattar även Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Budgetförslagen avseende Presstödsnämnden, presstödet och Myndigheten för radio och tv samt ett lagförslag redovisas under utgiftsområde 1.

14.2 Utgiftsutveckling

Tabell 14.1 Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
<i>Område Medier</i>							
11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	21	21	21	22	22	22	22
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	2	2	2	3	2	2	2
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet ²		1	1	1	1	1	1
11:4 Statens medieråd ³		17	17	17	17	17	18
11:5 Stöd till taltidningar ⁴		125	123	113	113	113	113
Summa Medier	24	166	163	155	155	156	156

¹ Inklusivt ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

² Medel för detta ändamål anvisades t.o.m. 2010 genom anslag 11:3 Bidrag till dokumentation om den mediepolitiska utvecklingen och till europeiskt mediesamarbete

³ Myndigheten Statens medieråd bildades den 1 januari 2011.

⁴ Medel för detta ändamål anvisades t.o.m. 2010 inom utgiftsområde 1 anslag 8:3 Stöd till radio- och kassettidningar.

14.3 Mål

Målen för området är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadliga inslag i massmedierna (prop. 2008/09:1, utg.omr. 17, bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:92).

14.4 Resultatredovisning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom medier utgår bl.a. från:

- granskningsnämndens bedömning huruvida programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt uppdraget i allmänhetens tjänst,
- antal tillstånds- och tillsynsärenden rörande radio och tv,
- utbetalat presstöd i form av driftsstöd och distributionsstöd fördelat på antal tidningar,
- antal utgivna taltidningar, kostnader samt antalet abonnenter för dessa,
- antal beslut i granskningsnämnden för radio och tv,
- insatser för att skydda barn och unga mot skadlig mediepåverkan.

14.4.1 Radio och tv i allmänhetens tjänst.

Och annat om radio och TV o d är borttaget i detta utdrag som bara innehåller delar om tidningar.

14.4.5 Presstöd

Resultat

Syftet med presstödet är att värna mångfalden på dagstidningsmarknaden. Presstödet, som lämnas i form av driftsstöd och distributions-

Tabell 14.4 Antal dagstidningar med driftsstöd 2008–2010

frekvens	2008	2009	2010
1-2 nr/vecka	55	61	64
3-5 nr/vecka	6	6	5
6-7 nr/vecka	17	17	18
Samtliga	78	84	87

stöd, har under 2010 uppgått till totalt 569,6 miljoner kronor.

Driftsstödet har uppgått till 502,8 miljoner kronor för 2010 och betalats ut till 87 tidningar, varav 23 är hög- och medelfrekventa (3–7 nr/vecka) och 64 lågfrekventa (1–2 nr/vecka).

Tabell 14.5 Antal dagstidningar och exemplar med distributionsstöd samt kostnader 2008–2010

	2008	2009	2010
Antal tidningar	139	137	137
Antal exemplar (miljoner)	850	814	791
Kostnad (mnkr)	70,3	68,0	66,8

I distributionsstöd har 66,8 miljoner kronor utbetalats till 137 tidningar 2010, varav 100 är hög- och medelfrekventa och 37 lågfrekventa.

Det totala antalet dagstidningar har ökat något det senaste året. Under år 2010 fanns det, enligt Tidningsstatistik AB, 180 unika dagstidningstitlar jämfört med 175 under 2009 och 168 under 2008. Dagstidningarnas sammanlagda upplaga har dock minskat under ett antal år. Antalet tidningar som får driftsstöd har ökat något. Fyra nya tidningar med utgivning en gång i veckan och två nya tidningar med utgivning två dagar i veckan har beviljats driftsstöd under året. Dessutom har en tidning med utgivning sex dagar i veckan beviljats stöd för första gången under 2010. Två lågfrekventa tidningar med driftsstöd upphörde med sin utgivning den 31 december 2010.

Utgifterna för driftsstödet har ökat med ca 54 miljoner kronor sedan 2007 och har fortsatt att öka under 2010, vilket bl.a. förklaras av de förändrade regler i presstödsförordningen (1990:524) som trädde i kraft den 1 januari 2009. Ändringarna innebär bl.a. att kravet på lägsta upplagenivå sänktes från 2 000 till 1 500 exemplar och att stödnivåerna för samtliga tidningskategorier utom storstadstidningarna höjdes. Utgifterna för distributionsstödet har däremot fortsatt att minska under 2010 till följd av sjunkande upplagor. Sedan 2007 har utgifterna för distributionsstöd sjunkit med ca 5,4 miljoner kronor.

Efter ett dystert ekonomiskt resultat för tidningsföretagen 2009 har lönsamheten vänt uppåt igen under 2010.

Från och med den 1 januari 2011 gäller nya bestämmelser avseende villkor för driftsstöd (prop. 2009/10:199, bet. 2009/10:KU42, rskr. 2009/10:308). Genom bestämmelserna har bl.a. driftsstödet till storstadstidningarna sänkts ytterligare och tydligare kopplats till de extra kostnader som tidningarna har för att de ges ut i storstäderna. Vidare begränsas stödet till en viss andel av kostnaderna och stödet får enbart användas för att täcka kostnader som är knutna till utgivningen av den tidning för vilken stöd beviljats. Bestämmelser om återbetalning av felaktigt erhållet stöd har också införts från och med den 1 januari 2011.

Presstödsförordningen är tidsbegränsad till den 31 december 2016. En översyn av presstödet kommer att göras och nödvändiga ändringar av systemet föreslås i så god tid att de kan träda i kraft den 1 januari 2017.

Analys och slutsatser

Efter ett antal mycket goda år försämrades dagspressens ekonomiska situation under slutet av 2008 och under 2009, som en följd av konjunktur nedgången. Med anledning av det har presstödet stor betydelse för många tidningar. Generellt sett försämrades lönsamheten under denna period för alla dagstidningar utom de lågfrekventa dagstidningarna. Dessa tidningar förbättrade sin lönsamhet vilket förklaras av

höjningen av driftsstödet till denna kategori. Under 2010 har det skett en stark förbättring av det ekonomiska resultatet. Lönsamheten förbättrades för alla grupper utom andratidningar inom landsortspressen.

De förändrade villkor för driftsstödet som trädde i kraft 2009 har bidragit till att ett antal nya dagstidningar har kunnat etableras med hjälp av stödet. De nya riktlinjer för tillämpning av kravet på redaktionell självständighet som Presstödsnämnden beslutade i oktober 2009 och som nämnden tillämpat för första gången 2010 är viktiga för att säkerställa att det ökade utbudet också innebär en stärkt redaktionell mångfald.

Regeringen bedömer att Presstödsnämndens arbete med prövning av ansökningar om presstöd och tillämpning av presstödsförordningen bidrar till att värna mångfalden på dagstidningsmarknaden. Med de förändringar som trädde i kraft den 1 januari 2011 anser regeringen att stödet nyttjas mer effektivt än tidigare och att möjligheterna att uppnå målen därmed förbättrats.

Regeringens insatser inom området syftar till att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet. I den kommande översynen är det angeläget att verka för att presstödet ska vara proportionerligt, öppet och rättvist.

14.4.6 Taltidningar

Syftet med stödet till taltidningar är att ge synskadade och andra som inte kan läsa en tryckt tidning möjlighet att ta del av dagstidningarnas innehåll.

Resultat

Taltidningsnämnden, som beslutar om stödet till taltidningar, avvecklades som myndighet och dess verksamhet fördes över till Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) den 1 augusti 2010. Taltidningsnämnden utgör numera ett särskilt beslutsorgan inom TPB.

Tabell 14.6 Antal taltidningar 2008–2010

	2008	2009	2010
Radiotidningar	67	67	66
Cd/kassettidningar	15	15	14
Talsyntestidningar	19	19	22
Totalt	101	101	102

Vid utgången av 2010 gavs sammanlagt 102 taltidningar ut, vilket är en mer än 2009. Av dessa gavs 80 ut som inlästa taltidningar (66 radiotidningar, 5 kassettidningar och 9 cd-tidningar) och 22 som talsyntestidningar (s.k. RATStidningar). Fyra tidningar kom ut som både radiotidning och talsyntestidning. En tidning

kom ut som både radiotidning och cd-tidning.

Taltidningarna täcker i det närmaste hela landet och mer än hälften av landets alla dagstidningar ges ut som taltidning.

Kostnaderna för taltidningsverksamheten uppgick 2010 till 125,1 miljoner kronor, vilket var något lägre än 2009. Kostnaderna var fördelade med 113,3 miljoner kronor för de 80 inlästa taltidningarna och 6,1 miljoner kronor för de 22 talsyntestidningarna.

Tabell 14.7 Antal taltidningsabonnenter 2008–2010			
	2008	2009	2010
Radiotidningar	7 359	7 295	6 810
Cd-tidningar	202	211	438
Kassettidningar	357	333	108
Talsyntestidningar	854	855	846
Totalt	8 772	8 694	8 202

Antalet taltidningsabonnenter har fortsatt att minska. Av de 8 202 abonnenterna under 2010 hade 6 810 radiotidning, 108 kassettidning, 438cd-tidning och 846 talsyntestidning.

Könsfördelningen bland taltidningsabonnenterna är totalt sett relativt jämn, även om män är överrepresenterade när det gäller talsyntestidning.

Taltidningsnämnden har under 2010 behandlat nya ansökningar, men har inte bedrivit något aktivt informationsarbete för att få tidningsföretag att starta taltidningar bl. a. på grund av arbetet med ett kommande teknikskifte. Antalet tidningar som produceras med talsyntes har under året ökat med tre stycken. Vidare har två nytillkomna tidningar beviljats stöd för att ingå i ett testprojekt med talsyntestidningar som avlyssnas i en vanlig knapptelefon.

TPB och Post- och telestyrelsen (PTS) lämnade den 1 mars 2011 en delrapport, Taltidningen 2.0 delrapport 1 (Ku2010/1124/MFI), med anledning av regeringens uppdrag från den 23 juni 2010 om den framtida taltidningsverksamheten. I delrapporten föreslås att statligt stöd till inlästa radio- och cd-/kassettidningar som distribueras via radions FM-nät respektive per post bör upphöra efter en övergångsperiod och att stöd därefter endast ska lämnas för talsyntestidningar som distribueras via internet. I delrapporten föreslås att testdrift i liten skala respektive upphandling i stor skala av ett nytt system bör ske 2012. Vidare föreslås att ett praktiskt införande av ett nytt system och avveckling av det befintliga systemet bör ske med början 2013 och helst vara genomfört 2014. Beredning av de förslag som lämnats i delrapporten pågår inom Regeringskansliet.

Analys och slutsatser

Stödet till taltidningar garanterar utgivning av och tillgång till taltidningar för synskadade eller personer med funktionsnedsättning som inte förmår hålla eller bläddra i en tidning, afatiker eller dyslektiker. Stödet fyller därmed en viktig funktion i samhället.

De förändringar som skedde under 2010 handlar främst om start av nya talsyntestidningar respektive övergång från inlästa taltidningar till talsyntestidningar, vilka är förenade med lägre kostnader än de inlästa taltidningarna.

Den pågående teknikutvecklingen skapar, liksom inom andra områden, förutsättningar för framtida förändringar inom produktion, distribution och mottagning av taltidningar. Sådana förändringar kan komma att påverka stödets framtida utformning.

Talsyntes innebär möjligheter att få del av i princip hela dagstidningen – och inte bara 90 minuter – i talad version. Vidare kan det konstateras att distribution via internet innebär ökade möjligheter att ta emot taltidningar med olika typer av konsumentutrustning, t.ex. mobiltelefoner, datorer eller annan utrustning, var som helst förutsatt att det finns möjlighet till uppkoppling. Här finns vidare möjligheter till samordning när det gäller talboks- och taltidningsverksamheterna, bl.a. då mottagning kan komma att ske med samma tekniska utrustning.

Mot denna bakgrund är det fortsatt angeläget att intensifiera arbetet med att utforma statens framtida engagemang inom taltidningsverksamheten. Inriktningen på det fortsatta arbetet bör alltså vara att säkerställa den fortsatta tillgången respektive att förbättra tillgängligheten till taltidningar för synskadade m.fl., samt att effektivisera användningen av de statliga medel som anslås för verksamheten.

TPB och PTS ska efter ytterligare delredovisningar slutredovisa sitt uppdrag om den framtida taltidningsverksamheten senast den 1 mars 2013.

14.4.7 Skydd av barn och unga mot skadligt medieinnehåll

Medier har stor genomslagskraft, vilket är särskilt angeläget att uppmärksamma när det gäller barn och unga. Utgångspunkten för regeringens arbete med att skydda barn och unga mot skadligt medieinnehåll och skadlig mediepåverkan är åtagandena enligt konventionen om barnets rättigheter som föreskriver att barn har en generell rätt till yttrande- och informationsfrihet, men samtidigt att barn ska skyddas mot information och material som är till skada för deras välbefinnande. Även de europeiska rekommendationerna om skydd av minderåriga fungerar som riktlinjer för det svenska arbetet på området. För olika medier gäller olika regelverk och system för skydd av barn och unga.

Resultat

En ny myndighet har bildats

Riksdagen har på regeringens förslag avskaffat vuxencensuren (prop. 2009/10:228, bet. 2009/11:KrU2, rskr. 2010/11:61). Riksdagens beslut innebar också att Statens biografbyrå upphörde som myndighet den 31 december 2010. En ny myndighet, Statens medieråd, bildades den 1 januari 2011. Den nya myndigheten har i uppdrag att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och att skydda dem från skadlig mediepåverkan. Statens medieråd ska även följa medieutvecklingen när det gäller barn och unga samt sprida information och ge vägledning om barns och ungas mediesituation. Enligt den nya lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt ska Statens medieråd fastställa åldergränser för film som är avsedd att visas för barn under 15 år. Åldersgränserna sätts utifrån en bedömning om filmerna kan vara till skada för välbefinnandet för barn i den aktuella åldersgruppen.

Medierådet (U 1990:03) har under 2010 arbetat sitt sista år i kommittéform med att minska riskerna för skadlig mediepåverkan på barn och unga. Enligt tilläggsdirektiv (dir. 2010:134) upphörde kommittén den 31 december 2010 och verksamheten fördes över till Statens medieråd den 1 januari 2011.

14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.17 utelämnas här.

Anslaget används för bidrag till tidningsföretag i enlighet med bestämmelserna i förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar.

Regeringens överväganden

Tabell 14.18 utelämnas här. (Stöd till taltidningar)

Anslaget minskar med 12 miljoner kronor från och med 2012 till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet; verksamheten beräknas dock kunna bedrivas i lägst dagens omfattning.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 113 456 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 113 456 000 kronor, 113 456 000 kronor respektive 113 456 000 kronor.

91 Allm. geografi, reseskildringar.
913-919 motsvarar 93-99.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria od
93/99 Historieskrivande verksamheter,
allmän historia.

[SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.](#)

[SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.](#)

[SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.](#)

[SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.](#)

[SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.](#)

[SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.](#)

[SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.](#)

[SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.](#)

[SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden.](#)